PROZA UNIVERSALĂ CONTEMPORANĂ

ASTRA

Mercè Rodoreda ■ J. M. G. Le Clézio ■ Julien Green ■ Bioy Casares ■ Corrado Alvaro ■ Elsa Morante ■ Luigi Pirandello ■ Fulvio Tomizza ■ Miguel Torga ■ Jorge Luis Borges

- catalană
- franceză
- italiană
- portugheză
- romanșă
- sardă
- spaniolă

MEANDRE

Proză universală contemporană

— traduceri din limbi romanice —

Coperta de
Arh. ANDREI BALAȘIU

MEANDRE

proză universală contemporană

— traduceri din limbi romanice —

Selecția textelor și notele:

Doina Condrea Derer,
Paul Alexandru Georgescu,
Viorica Mircea,
Tudora Șandru-Olteanu,
Cristina Onose

Coordonator:
VIORICA MIRCEA

Cuvînt înainte de
ALEXANDRU BALACI

Prefață de
LAURENȚIU ULICI

astra
1988

CUPRINS:

Alexandru Balaci	— Cuvînt înainte	IX
Laurenţiu Ulici	— Prefaţă	XIII
1. Catalană		
Mercè Rodoreda (Catalonia, Spania)	— Acel zid, acea mimoză	1
	— Găina	4
2. Franceză		
Daniel Boulanger (Franţa)	— Meandre*	9
	— Manechinul de ceară*	15
J. M. G. Le Clézio (Franţa)	— Cel ce nu văzuse marea niciodată	19
Julien Gracq (Franţa)	— Regele Cophetua	34
Julien Green (Franţa)	— Léviathan*	67
	— Christine	75
Jean Muno (Belgia)	— Iguana	84
Yves Thériault (Canada)	— Frumosul acrobat	120
Marguerite Yourcenar (Franţa)	— Cum a fost salvat Wang-Fô*	130
	— Tristeţea lui Cornelius Berg*	139
3. Italiană		
Corrado Alvaro (Italia)	— Trei costume vechi	142
	— Bărbatul	148
Dino Buzzati (Italia)	— Ottavio Sebastian, cărămidăria veche	153
	— Preţul învăţăturii	161
Italo Calvino (Italia)	— Peripeţia unei înotătoare*	167
	— Ultimul vine corbul	175

Elsa Morante (Italia)	— Şalul andaluz	180
Luigi Pirandello (Italia)	— In hotel a murit cineva	215
	— Suflu	222
Umberto Saba (Italia)	— La război, în vis	233
	— Versiunea*	239
Fulvio Tomizza (Italia)	— Mama lui Vigi	245

4. Portugheză

Miguel Torga (Portugalia)	— Intoarcerea	251
	— Sesam*	254
	— Maria Lionça	258

5. Romanşă

Toni Halter (Grischun, Elveţia)	— Finul sălbatic	263

6. Sardă

Leonardo Sole (Sardinia, Italia)	— Doi fraţi	286

7. Spaniolă

Miguel Angel Asturias (Guatemala)	— Legenda tăbliţelor care cîntă*	296
	— Quincajú	303
Jorge Luis Borges (Argentina)	— A Bao A Qu*	312
	— Balaurul cu opt capete*	313
	— Mama broaştelor ţestoase*	314
	— Animale sferice*	315
	— Fiinţele termice*	315
	— Şerpii Naga*	316
	— Himera*	317
	— Simurgul*	318
	— Sirenele*	318
	— Tigrii din Anam*	320
	— Monstrul Aheron	320
	— Nimfele	321
	— Zaratan	322
	— Pasărea Phoenix	323
	— Dragonul chinez	325
Alejo Carpentier (Cuba)	— Călătorie spre obîrşie	327
Adolfo Bioy Casáres (Argentina)	— Ultima noapte a lui Faust*	339
	— Scrisoare despre Emilia	341

Julio Cortázar (Argentina)	— Instrucțiuni pentru John Howell	352
	— Calul alb	363
	— Povești pe care mi le spun singur*	370
Miguel Delibes (Spania)	— Conferința	378
	— Transferul	383
Carlos Fuentes (Mexic)	— Un suflet curat	388
Gabriel Garcia Márquez (Columbia)	— Ochi de cîine albastru	404
Juan Carlos Onetti (Uruguay)	— Bun venit, Bob*	410
Arturo Uslar Pietri (Venezuela)	— Simeón Calamaris	417
Julio Ramon Ribeyro (Peru)	— Dublul*	438

NOTĂ: Traducerile textelor marcate la cuprins cu asterisc au fost publicate în revista ASTRA, restul traducerilor sînt inedite. Selecţia textelor s-a făcut după cum urmează: pentru secţiunea franceză — **Viorica Mircea** şi **Cristina Onose**; pentru secţiunea hispano-portugheză — **Paul Alexandru Georgescu** şi **Tudora Şandru Olteanu**; pentru secţiunea italiană — **Doina Condrea Derer**. Ne-au furnizat informaţii pentru întocmirea notelor: **Virgil Ani** (catalană), **Mariana Pioae Hanganu** (portugheză), **Magdalena Popescu Marin** (romanşă), **Ioana Nichita** (sardă).

CUVÎNT ÎNAINTE

De ani de zile revista ASTRA realizează cu tenacitate şi devotament intelectual, în paginile sale, o operă preţuită de investigare şi de cunoaştere a patrimoniului universal al literaturii. De ani de zile ea tipăreşte şi o Antologie de proză universală contemporană alcătuită şi îngrijită de discernămîntul sigur al exegetei şi traducătoarei de talent care este Viorica Mircea.

Într-adevăr, aşa cum am mai putut să afirmăm, în repetate rînduri, cunoaşterea patrimoniului spiritual al fiecărui popor se înscrie într-un flux continuu de a da şi a primi. Nici o cultură nu-şi poate ajunge şi salvarea contemporană a omului, pentru a fi îndeplinită, trebuie căutată într-o convergenţă spirituală unitară şi o corespondenţă progresistă, dincolo de dimensiunile ori zonele existenţiale şi de creaţie. Misiunea primordială a intelectualilor, a creatorilor literaturii şi artelor este de a demonstra că problema fundamentală pentru o mai bună înţelegere între popoare va rămîne totdeauna problema raporturilor culturale reciproce.

Într-o aspiraţie implicită spre universalitate, cultura contemporană românească este caracterizată de asimilarea, în mod creator, a tot ce se înscrie mai de preţ în spiritualitatea întregii lumi.

Literatura este într-adevăr o parte fundamentală a civilizaţiei umane, cuprinzînd totalitatea operelor artei verbului, create de om pentru om. Literatura este o operaţie mentală care se construieşte într-o zonă lingvistică anumită, transfigurînd cu mijloace expresive, în limbaj stilistic, limba de comunicare şi realitatea înconjurătoare, transmiţînd un adevăr esenţial aparţinînd structurilor spirituale ale unui autor determinat de o colectivitate umană.

Operele literaturii create de aceste „fibre ale sensibilităţii" şi „ecouri sonore" ale contemporaneităţii sînt totdeauna deschise interpretării pe care o dă un cititor inseriat pe un arc existenţial care nu transcende timpurile şi spaţiile în centrul cărora au fost create. Orice text literar echivalează cu o călătorie în zonele îndepărtate ale unei spiritualităţi necunoscute. Literatura relevă tradiţii şi caracteristici spirituale ale unui popor, privind expresia unei civilizaţii naţionale. Literatura exprimă constanţe sau axe cardinale ale activităţii umane, in-

terpretînd-o în structurile și esențele ei de cristal. O asemenea concepție echivalează literaturile în sfera valorii lor și nu a cantităților.

Există însă un obstacol în calea umanistă a fluxului spiritualității, a universalității literaturilor, opera literară fiind un produs activ care se inserează în istorie, determinat însă de închiderea sa lingvistică.

Dar traducătorii sînt chemați să distrugă zidurile care se ridică în calea pătrunderii tuturor literaturilor încărcate de spiritualitatea fiecărui popor, în circuit universal. Ei trebuie să redea într-o altă limbă o operă literară, să învingă toate diferențele dintre două limbi, spre a transmite conținutul integral al originalului nedespodobit de frumusețile mijloacelor expresive. Conținutul de idei al fiecărei opere se sprijină pe ansamblul elementelor formei, prezentînd o construcție unitar arhitectonică. Traducătorul trebuie să reconstituie această clădire cu materialul minții, sufletului și talentului său, obligat fiind să sugereze conținutul prin redarea armonioasă a complexității componentelor operei. În felul acesta el creează o operă nouă, într-o altă cultură, cu o structură expresivă deosebită, sensibilă înțelegerii poporului său, dar păstrîndu-și specificul național și individual.

Putem să afirmăm ca și altădată că, în activitatea lor intensă pentru cucerirea celei mai înalte măiestrii artistice, scriitorii trebuie să cunoască și să-și însușească arta celor mai valoroase opere literare create de geniul altor popoare, perfecționîndu-și, în felul acesta, propriile metode de creație, contribuind la îmbogățirea reciprocă a literaturilor, contribuind la dezvoltarea și desăvîrșirea artei în întreaga lume. De oriunde ar fi el, în orice epocă va fi trăit, în orice țară sau cultură va fi fost creat, eroul literar, mesager încărcat de frumusețe și de adevăr umanist, ne aparține, este al nostru, al tuturor, și ni-l transmitem reciproc. Elementul motor al marilor mișcări care au purtat înainte omenirea, a fost cultura, după cum a fost și arca în care s-au păstrat valorile esențiale ale umanității, iar istoria este, în realitate, sumă a operelor de cultură pe care popoarele și generațiile și le-au transmis reciproc și succesiv, ca torțele nemuritoare ale lampadaforilor. Traducătorii favorizează cunoașterea și apropierea între culturi, ei ridică înalte punți de legătură între popoarele lumii. Opera tradusă devine parte integrantă a literaturii poporului în limba căruia s-a făcut tălmăcirea, îndeplinind aceeași funcție culturală ca și o operă originală. Traducerea corespunde unei necesități efective a culturii poporului în limba căruia s-a efectuat și acționează în mod sensibil asupra acestei culturi. În fond, traducerea înseamnă apropierea între necunoscut și cunoscut, iar traducătorului ca și autorului îi este absolut necesară cunoașterea deplină a realității, capacitatea de a reda viața, de a o înțelege, de a desprinde trăsăturile esențiale ale timpurilor. Traducerea este a ramură a literaturii naționale, a literaturii limbii în care ea a fost făcută, iar traducătorul este un scriitor, pe deplin responsabil de fiecare cuvînt scris, răspunzător ca scriitor pentru înțelegerea și redarea originalului.

De ani de zile, înscrisă în repertoriul internațional al traducerilor editat de UNESCO, Index Translationum ca „mare Traducătoare", țara noastră consideră că nici o cultură nu se poate realiza printr-o închidere în limitele propriilor valori naționale.

Primim şi transmitem, prin „ferestrele deschise", mesajele culturii, convinşi că în felul acesta este servită grandioasa cauză a omenirii contemporane echivalentă cu cunoaşterea şi cu pacea universală.

O asemenea „fereastră deschisă" este şi prezenta Antologie publicată de revista ASTRA, sub titlul emblematic de Meandre. De data aceasta fereastra se deschide către proza universală contemporană de expresie romanică.

Am participat, nu de mult, la Congresul Organizaţiei Internaţionale, UNIUNEA LATINĂ. Creată în 1954 la Madrid, Uniunea latină reuneşte douăzeci şi unu de state de limbă latină, urmărind protejarea identităţii culturale a ţărilor printr-o serie de activităţi care să favorizeze cunoaşterea mutuală a popoarelor latine care în anul 2000 vor trece înaltul prag al cifrei de un miliard de oameni!

Literatura creată de popoarele de expresie şi spiritualitate latină, exprimă realitatea lor existenţială, încercînd să sondeze şi dincolo de crustele aparenţelor pentru a atinge miezul iradiant al ritmurilor existenţiale, concepţia despre lume şi viaţă, particularităţile psihice dobîndite în cursul existenţei complexe, sensul specific spiritual. Există în această Antologie de proză contemporană universală, vibraţia şi patosul grav al confruntării ideilor, oglindirea mişcării înainte, care schimbă liniile istoriei şi ale vieţii individuale. Se captează lucid şi inspirat cele mai moderne experimente, înscriindu-se într-o dinamică a artei care este purtată spre consecinţele ei interioare cele mai profunde, acolo unde se zămisleşte necontenit etica depăşirii. Dacă omul poate să fie încarcerat între ziduri invizibile şi oglinzi ca la Pirandello, la el va exista însă totdeauna visul mirific de alte tărîmuri de vis către care se aspiră necontenit. Personalitatea umană în expresia literară neolatină are infinite ipostaze.

Modernitatea autorilor publicaţi în Noua Antologie a revistei ASTRA este generată de o dialectică conceptuală relativă la obiectivizarea realului, de sensibilizare profundă în faţa problemelor cardinale ale contemporaneităţii. În scrutarea umbrelor dense care pot uneori înfăşura realitatea, în înfruntarea aparenţelor, autorii antologaţi demonstrează dincolo de luciditate exterioară o puternică vibraţie a înţelegerii faţă de om. Drama personajelor este în special a judecăţilor în conflict, în nonconformism.

Nu trebuie să se spună „totul" într-o carte, declară scriitorul francez Michel Tournier, cititorul trebuie să devină „complicele" scriitorului, actul de colaborare fiind generat de originea comună a cunoaşterii şi a descifrării unui mit care este şi el comun. Deci se poate afirma necesitatea unei permanente lucidităţi a binomului creator-cititor, în aspiraţia de căutare şi stabilire a unei identităţi. În raportul acesta se determină desigur neliniştea neindentificării, alunecarea spre proteic şi metamorfoze, pînă la paradoxal. Omul, singura creatură raţională din Univers poate fi unul nimeni sau o sută de mii, ca tot atîtea ipostaze răsfrînte în apele adînci ale oglinzilor. Dar Pirandello, autorul unor asemenea afirmaţii de răsfrîngere a personalităţii umane, justifică pînă la urmă o splendidă încredere în arta care prin transfigurare, poate fixa, în structuri de cristal, toată mobili-

tatea transcendentală, toată esența unei personalități, pe scara ascensiunii și coborîrii omului, din zonele edenice pînă la prăbușirea în abis. Spiritualitatea omului îi acordă perenitatea și către acest punct vibrant converg, în interferență, toate undele vii ale trăirii.

Nu se poate învinui omul de responsabilitatea condiției sale contemporane. Nimeni nu poate elimina continua evoluție umană pe înalta scară a valorilor. În finalitatea lor, toți scriitorii de expresie neolatină prezenți în paginile Antologiei *nu neagă liberul arbitru, libera afirmare a personalității umane. (Nu analizăm desigur lucrările prezente, citite cu interes profund, căutăm să desprindem doar argumentele lor spirituale, sub semnul înalt al neolatinității). Ei exprimă, fără a deforma natura, sensul de participare echivalent cu conștiința de sine și de cei mulți, în urmărirea perpetuei transformări a condiției umane. Din treaptă în treaptă, din fenomen în fenomen, cu finețea de observație a microscopului, se analizează condiția umană în concordanță cu contemporaneitatea.*

Realismul simbolic al multor pagini își află rădăcinile în toată evoluția culturii de expresie neolatină, europeană desigur, în primul rînd. Conștiința lucidă a scriitorului avertizează contemporaneitatea noastră în care omenirea se află într-un echilibru instabil, între afirmarea condiției de supraviețuire sau de anihilare. Viața și aneantizarea converg în mesajele lansate în aceste pagini, dar și încrederea în luminile unei speranțe care nu se vor stinge niciodată. În parabola artei scriitorilor care își are originea directă în realism, ei se consideră toți participanți la întreaga dramă a crizei umane în zilele în care oamenii au atins astrele cu mîna lor, dar cînd ei pot mînui și armele distrugătoare ale planetei albastre.

În arta scriitorilor prezenți în Antologie, *omul rămîne centrul și lumina, chiar atunci cînd este descris ca victimă a convențiilor și conformismului, a prejudecăților și chiar a straniului comportament psihologic. Poetica acestor pagini descoperă esența structurii umane nu atît în sentiment cît în conștiință, în căutarea formei care să poată fixa neîntrerupta fluiditate spirituală. Perpetua mobilitate a vieții îi poartă pe scriitori spre o înțelegere realistă a artei, ei căutînd să transfigureze materia realității în impresie, încercată la un înalt grad de emoție. Ei pot coborî, în introspecție, pînă la limitele extreme ale eroului care nu poate exista decît în marea infinită a corolității lumii. Nu se refuză realitatea pentru evadarea în absolut.*

Mitografia personajelor prezente în paginile Antologiei *îi înscrie pe creatorii lor, scriitori de expresie romanică, în aria creatorilor de valori spirituale, critici ai contemporaneității lor, înțelegători profund umaniști ai contradicțiilor sale, ridicați împotriva conformismului, înălțînd rațiunea la treapta de controloare a adevărului, acordînd spiritului libertatea de căutare, dincolo de teorii și dogme prestabilite, obiectivizînd, dar transfigurînd și emoțional, prin artă, datele fenomenologice. Arta lor proiectează un fascicol puternic de lumină reflexivă asupra omului, relevînd structurile existențiale, descoperind sîmburele de adevăr al vieții.*

Alexandru BALACI

PREFAȚĂ

La prima vedere, o antologie de proză contemporană tradusă din limbi romanice — cum se specifică pe pagina de gardă a acestei cărți — nu vrea să fie altceva decît este, adică o culegere de texte epice scrise în franceză, italiană, spaniolă, portugheză, catalană, romanșă, sardă, deci într-o arie lingvistică în definiția căreia intră ca diferență specifică particularul morfo-gramatical și fonetico-lexical al fiecărei limbi componente, iar ca gen proxim, originea comună: limba latină. Este însă această antologie cu adevărat așa ceva? Vreau să spun, numai așa ceva?! În baza apartenenței la o matrice lingvistică se pot face — și s-au făcut — oricîte antologii bizare, fie păstrînd doar criteriul lingvistic, fie dublîndu-l cu altele: tematic, cronologic etc., dar și într-un caz și în altul apartenența lingvistică nu spune mare lucru, și, pe deasupra, folosită drept criteriu al alcătuirii unei antologii de traduceri, rămîne fatalmente fără semnificație pentru cititor din pricina simplă că, avînd în față texte pe românește din limbile romanice sau slave sau germanice, el, cititorul nostru, nu are cum să-și facă o idee despre ceea ce au comun textele antologate, Dacă într-o astfel de antologie de arie lingvistică textele ar fi publicate în limba în care au fost scrise, atunci, probabil, un cititor poliglot ar putea întrezări și asemănările și diferențele. Numai că într-un astfel de caz nu e deloc obligatoriu să fie antologate creații literare, orice text, de indiferent ce natură, poate fi la fel de relevant sub aspectul originii lingvistice comune. Încît, redusă la unitatea pe care i-o conferă atributul lingvistic de „romanic" sau „slav" sau „germanic", o antologie de literatură nu reușește, de fapt, să-și valideze unitatea (dacă e făcută din traduceri) sau o validează exclusiv lingvistic și doar pentru avizați (dacă e polilingvă). Altfel spus, într-o titulatură precum „antologie de literatură romanică", termenul „romanică" (repet, ca atribut pur lingvistic) nu scade și nu adaugă nimic restului sintagmei, îi este

indiferent. De aceea antologiile de acest gen apelează, de regulă, la un criteriu suplimentar, îndeobște cel tematic, pentru a da o unitate semnificativă literar alăturării de texte.

Și totuși, în pofida celor de mai sus, antologarea pe baza ariei lingvistice poate fi semnificativă literar chiar fără sprijinul criteriului tematic. Intr-un singur caz, e drept, anume atunci cînd antologatorul ține seama de corespondența, să zic așa ascunsă, dintre aria lingvistică și modelul antropologic de la care se revendică, mai cu seamă în latura psiho-somatică, umanitatea ce o populează. Cum bine se știe, înlăuntrul romanității se face simțită prezența integratoare a temperamentului latin (cu ramurile meridional-mediteranean și sud-american), în geografia lingvistică a popoarelor germanice predomină temperamentul germanic (cu derivatele septentrional, prusac, anglo-saxon) după cum în aceiași termeni se vorbește despre un temperament slav, asta ca să dau exemple numai din matca europeană. Faptul că e luat în discuție în primul rînd temperamentul se datorează, lucru iarăși bine știut, calității sale înnăscute, conservatoare, rezistente la mutații, grație căreia transcende individualul ființei. I-se mai adaugă, trasă întrucîtva din el (și de el) și cu același rol integrator așa-numita mentalitate colectivă, mai puțin edificatoare totuși pentru că se constituie din interferența unui mare număr de variabile și integrează de obicei în limitele etniei, deși tendința ei mai nouă este de a integra și supra-etnic, devenind un fel de consecință a altor factori integratori, strict istorici, precum politicul sau economicul. Prin urmare, în măsura în care își propune și izbutește să divulge ceva din temperamentul și, eventual, mentalitatea colectivă a ariilor cu paternitate lingvistică comună, o antologie de literatură „romanică", „germanică", „slavă" etc., își face cu adevărat semnificativ literar atributul însoțitor.

Nu-i lucru ușor acesta, dar cu atît mai merituoasă e încercarea de a-l realiza. Viorica Mircea, coordonatoarea acestei antologii de proza scurtă contemporană tradusă din limbile romanice, a fost se pare animată tocmai de dorința accederii la coerența grăitoare întru semnificație literar-antropologică a textelor antologate. Chestiune de orgoliu profesional, fără îndoială, dar și justă înțelegere a rostului unei întreprinderi de această factură. La rîndu-le, cei care au făcut selecția textelor pe literaturi, specialiști cu competență indubitabilă (Paul Alexandru Georgescu, Doina Condrea Derer, Tudora Șandru Olteanu, Cristina Onose), au ținut cont de intențiile coordonatoarei, reușind în bună măsură să procure texte reprezentative deopotrivă pentru autorii lor — în genere scriitori de primă linie — și pentru temperamentul latin, multiplu ipostaziat, veritabil fir roșu trecînd prin

majoritatea textelor cuprinse în antologie. Aşadar, două exigenţe au solicitat atenţia, spiritul critic şi talentul antologatorilor (care sînt şi traducătorii textelor). Pe de o parte, valoarea literară a pieselor selectate şi, complementar, prestigiul scriitorilor incluşi în antologie. Pe de altă parte, valoarea de reprezentare a romanităţii: temperamentul latin, mentalitatea specifică, amprenta istorică diferenţiatoare. Să le privim pe rînd, acum, la sfîrşitul lecturii. Printre autorii prezenţi întîlnim nume foarte cunoscute cititorului nostru din traduceri anterioare. Marguerite Yourcenar, Julien Green, Julien Gracq, Le Clézio, (franceză), Dino Buzzati, Italo Calvino, Elsa Morante, Luigi Pirandello (italiană), Asturias, Borges, Carpentier, Casáres, Cortázar, Fuentes, Márquez, Onetti (spaniolă), dar şi nume mai puţin ştiute în peisajul autohton: Daniel Boulanger, Jean Muno, Yves Thériault (franceză), Corrado Alvaro, Fulvio Tomizza (italiană), Miguel Delibes, Arturo Uslar Pietri, Julio Ramon Ribeyro (spaniolă), Mercè Rodoreda (catalană), Toni Halter (romanşă), Leonardo Sole (sardă), precum şi numele unor autori importanţi, recunoscuţi însă mai mult ca poeţi decît ca prozatori, cum sînt italianul Saba şi portughezul Torga. Fireşte, toate aceste nume fac onoare antologiei, ceea ce nu înseamnă că nu pot fi discutate, mai ales din perspectiva contemporaneităţii, noţiune ca să zic aşa titulară a acestei cărţi, înţeleasă însă într-un sens excesiv de larg, de vreme ce alături de un contemporan propriu-zis ca Le Clézio sau Fuentes (ca, de altfel, marea majoritate a celor prezenţi) găsim un Pirandello, pe care istoria literară nu-l mai consideră „contemporan", el aparţinînd primei jumătăţi a veacului. E ca şi cum am plasa într-o antologie de proză contemporană românească alături de, să spunem, Marin Preda, D.R. Popescu sau Augustin Buzura pe Liviu Rebreanu sau Anton Holban. Forţarea graniţelor contemporaneităţii, la nivelul numelor, nu are însă nici o consecinţă negativă la nivelul textelor, dacă le privim din unghiul celei de-a doua exigenţe asumate de antologatori: reprezentarea romanităţii. Într-o atare privinţă, Suflu de Pirandello, Meandre de Boulanger, Léviathan de Julien Green (aceasta cu particularitatea impusă de originea anglo-saxonă a autorului), Cel ce nu văzuse marea niciodată de Le Clézio, Preţul învăţăturii de Buzzati, Intoarcerea de Miguel Torga, micropovestirile lui Borges, Un suflet curat de Carlos Fuentes, Doi fraţi de Leonardo Sole — ca să dau numai cîteva exemple — luminează în egală măsură o faţetă sau alta a temperamentului şi spiritului neolatin. Fervoarea afectivă (explozivă sau implozivă, după caz şi situaţie), patosul demonstrativ (implicant pînă la dislocuirea realului de către imaginar), mobilitatea

comportamentală (şi, implicit, a gîndirii în spaţiul liberului arbitru) şi interogarea concretului istoric (maieutică transformată în retorică existenţială) sînt trăsături generale şi generice ale umanităţii romanice, detectabile, în variante etnice şi în expresii auctoriale personale, în mai toate prozele din antologie. Această unitate în diversitate, plină de sensuri directe, ce parvin la cititor prin simpla lectură, dar şi de sensuri mediate, revelabile prin compararea impresiilor lăsate de lectura fiecărui text, face din antologia ASTREI un document expresiv al omului din perimetrul romanic şi dacă alcătuitorii ei ar fi avut inspiraţia, numai aparent năstruşnică, de a include şi cîteva texte din proza scurtă românească de azi, am fi avut laolaltă toate ipostazele lingvistice ale lumii neo-latine, precum şi întreg tabloul temperamentului şi spiritului latin. Faptul că am resimţit, la lectură, absenţa expresiei româneşti a romanităţii este, poate, cel mai elocvent elogiu, din cîte se pot adresa acestei valoroase antologii. O antologie care, urmînd altora apărute sub aceeaşi egidă, consacră o iniţiativă culturală demnă de toată consideraţia şi pe cale de a deveni tradiţie majoră.

Laurenţiu ULICI

MERCÈ RODOREDA
(Catalonia, Spania)

Prozatoare și poetă, Mercè Rodoreda s-a născut la Barcelona în 1909 și a murit în 1986. După terminarea războiului civil, ia calea exilului (1939), trăind mai întîi în Franța, iar din 1954 în Elveția, la Geneva, pînă la reîntoarcerea în Catalonia. Opera sa cuprinde : romane de analiză psihologică : „Aloma" (1937, refăcut în 1969 — Premiul Crexells), „Plața diamantului" (1962 — considerat cel mai bun roman catalan din ultimul sfert de veac ; ecranizat cu mare succes de public), „Strada Cameliilor" (1966 — Premiul Sant Jordi, Premiul Ramon Llull, Premiul Criticii), „Oglinda spartă" (1974) ; povestiri: „Douăzeci și două de povestiri" (1958 — Premiul Víctor Català), „Cristina mea și alte povestiri" (1967 — din care s-au selectat povestirile antologate) ; poezie — pentru care primește lauri la Jocurile Florale de la Londra (1947), de la Paris (1948) și de la Montevideo (1949). Războiul civil, exilul, al doilea război mondial și revenirea în patrie sînt evenimente majore în biografia scriitoarei catalane, dar și în existența personajelor care populează romanele și povestirile sale. Alegîndu-și protagoniștii cu precădere din rîndul oamenilor simpli, Rodoreda descoperă printre ei caractere extrem de puternice, dotate cu o surprinzătoare capacitate de a-și analiza sentimentele, și cu o încredere nestrămutată în valorile pentru care au optat. Tematica deosebit de variată este elaborată într-o limbă în același timp sobră și caldă, în care formele colocviale se îmbină armonios cu norma. Premiul de Onoare al Literelor Catalane, Premiul Național pentru întreaga activitate literară.

ACEL ZID, ACEA MIMOZĂ

Tare le-a mai făcut să rîdă pe prietenele mele faptul că Miquel m-a părăsit: i s-a năzărit să colinde lumea. A spus că se întoarce, și încă mi se mai spune, însă lumea în timp ce zice asta se gîndește că n-am să-l mai văd niciodată. Și eu cred la fel. Pentru că Miquel... din primul moment a vrut să facem dragoste, iar eu n-aveam nici un chef de așa ceva. Eu voiam numai să fim în vorbă. Dar cum sînt o fată bună, n-am putut să-i spun nu, căci el îmi zicea că, dacă nu-l lăsam s-o facă, ar fi apucat-o pe căi greșite. Poate că într-o bună zi o să se întoarcă, dar dacă o să se întoarcă, n-am să-l mai vreau delac. Nici poleit cu aur. Toate prietenele mele ar vrea să știe de ce sînt veselă cînd sînt răcită. Naiba să le ia. Se miră de ce cînt atîta, cînd tușesc ca un măgar și nasul îmi curge ca un robinet. Nu le-am spus niciodată că îmi plac soldații și că atunci cînd îi văd mă topesc după ei. Cînd îi văd cu bocancii ăia și cu vestoanele alea parcă mi se strînge inima... Merg cu păturile pe ei și sînt puși să facă instrucție pe căldură fără să și le dea jos. Dar sînt unii care cînd își pun boneta puțin într-o parte pe sprînceană... Cînd merg trei cîte trei și se plimbă

și intră-n vorbă cu fetele care trec, fiindcă-i apucă dorul, sînt ca niște plante fără pămînt. Cei care vin de la țară nu mai pot de dor! Li se face dor de mamă, de traiul lor, de mîncarea de acasă. Li se face dor de fetele care merg la fîntînă și de toată viața din sat. Și, colac peste pupăză, li se mai pune și pătura aia pe ei. Mergeau toți trei, iar eu mă plimbam într-o rochie trandafirie și cu o eșarfă mică legată la gît de aceeași culoare, dintr-o bucată care-mi rămăsese. Și mai aveam o agrafă de sidef cu fundă de marcasit cu care îmi prindeam o șuviță de păr. Tustrei se opriră în fața mea și îmi tăiară calea, iar unu', cu fața rotundă ca o lună, m-a întrebat dacă aveam un bilet de tramvai și dacă voiam să i-l dau. Eu i-am spus că n-aveam nici un bilet, iar celălalt soldat a adăugat: chiar dacă e vechi. Și amîndoi se priveau și rîdeau, însă cel care rămăsese puțin mai la o parte nu scotea o vorbă. Avea o aluniță în partea de sus a obrazului și alta mai mică pe gît, lîngă ureche; erau de aceeași culoare: ca pămîntul negru. Cei doi care voiau un bilet de tramvai m-au întrebat cum mă cheamă, iar eu le-am spus numele imediat, n-aveam de ce să-l ascund... Le-am spus: Crizantema, și au zis că eu eram o floare de toamnă și că nu le venea să creadă că, atît de tînără, eram o floare de toamnă. Soldatul care tăcuse pînă atunci le-a zis celorlalți, gata, să mergem, iar ei i-au răspuns, stai puțin, Crizantema o să ne povestească ce face în zilele de lucru, și în cele din urmă, cînd deja mă obișnuisem cu ei, au plecat rîzînd, iar cel care tăcuse mile, după puțin timp, s-a apropiat de mine; îi lăsase pe tovarășii lui și mi-o spus că i-ar face mare plăcere să mă vadă în altă zi pentru că semănam cu o fată de la el din sat, care se numea Zambila... M-a întrebat: în ce zi? Și eu i-am răspuns: vineri, spre seară. Cînd stăpînii s-au dus la Taragona să-și vadă nepotul și m-au lăsat să păzesc casa și s-o aștept pe doamna Carlota care trebuia să vină de la Valencia... I-am spus unde lucram și că să-și noteze, însă nu și-a notat pentru că spunea că are memorie bună, și vineri m-a așteptat în stradă, iar eu nu-mi pot explica acel ceva ciudat care năvălea în mine ganind nu știu pe unde, poate prin vene, poate prin piele, nu știu, însă era ceva foarte ciudat, căci mă gîndeam că, dacă voia să mă vadă, însemna că-i era dor. Am adus două chifle tăiate în jumătate, cu cîte o feliuță de carne friptă la mijloc, și, după ce ne-am plimbat un timp l-am întrebat dacă-i era foame, am scos chiflele și i-am dat una, și, ca să le mîncăm, ne-am sprijinit cu spatele de un zid de grădină peste care ieșeau în afară crengi de copac și ramuri de trandafiri. Eu mîncam cu poftă; el nu. Lua cu mîna o fărîmă de pîine și o bucățică de carne și le băga în gură. Cei de la țară sînt uneori foarte delicați.

Mînca puțin cîte puțin și, privindu-l, mi-a trecut pofta. Nu mi-am putut termina chifla, și i-am dat-o, iar el a mîncat-o tăcut. Se numea Àngel, nume care mi-a plăcut totdeauna. În ziua aia aproape nu ne-am spus nimic. Însă ne-am cunoscut mai bine. Și, pe cînd ne întorceam, o droaie de copii ne tot dădeau cu tifla și strigau: o să facă nuntă, o să facă nuntă! Cel mai mic a aruncat în noi cu un pumn de țărînă, iar Àngel a alergat după el, căci copilul, cînd a văzut că Àngel se apropia, a rupt-o la fugă; l-a prins de ureche și l-a tras, numai puțin și ușor, ca să-l sperie, și i-a spus că o să-l bage la arest și că pe urmă o să-l dea la bucătăria soldaților și o să-l pună să curețe cartofi doi ani la rînd. În prima zi, nimic altceva. A doua zi am trecut din nou pe strada aceea și ne-am oprit să vorbim sprijiniți de același zid de pe care căzuseră bucăți mari de tencuială. În față, pe partea cealaltă, era un șir de căsuțe cu portiță de grilaj și cu fereastră cu zăbrele de-o parte și de alta. Căsuțele erau mereu închise deoarece locatarii stăteau în spate, unde probabil aveau veranda și grădina. Într-o zi, pe cînd ședeam pe jos lîngă zid și cerul era de acel albastru de noapte care încă nu ascunde lucrurile, s-au aprins felinarele și am văzut că tufa de lîngă noi era o mimoză. Începea să înflorească și tot timpul cît au ținut florile a fost minunată: era o mimoză din cele bune, din cele cu frunză puțină, cenușie și multe bobițe, și fiecare creangă părea un norișor galben. Pentru că mai există și unele care au floarea lungă ca o rîmă, și mai multă frunză decît floare. La lumina felinarului, crengile mimozei parcă ieșeau din cer... Ne obișnuiserăm să mîncăm înainte de a se aprinde felinarele și eu aduceam totdeauna două chifle cu puțină carne friptă înăuntru, și, pe cînd el mînca încet, încet, mie îmi venea să-l sărut pe alunița de pe gît. Într-una din acele seri mi-a fost frig pentru că îmi pusesem o bluză de mătase de culoarea perlei ca să fac impresie și cînd am ajuns acasă, ochii îmi lăcrimau și capul îmi plesnea de durere. A doua zi m-am dus la farmacie; m-a trimis stăpîna fiindcă spunea că, e mai mult decît o răceală, că mă alesesem cu o gripă. Vînzătorul avea ochii foarte limpezi, bătînd în cenușiu. N-am văzut niciodată ochi de șarpe, însă sînt sigură că ochii lui erau ca ai unui șarpe. Mi-a spus că aveam o răceală de primăvară. I-am explicat că stătusem vreo două ore în bluză de mătase, sub o mimoză. Iar el a zis: din cauza polenului, să nu vă mai așezați niciodată sub o mimoză. Într-o după-amiază, în timp ce stăteam lîngă zid cu Àngel, la colțul cel mai apropiat am zărit un cap. Nu aveam vedenii și nu era un cap retezat, nu. Era un cap de tînăr. Noaptea, gîndindu-mă la capul acela care ne privise pînă cînd și-a dat seama că eu îl văzusem, mi s-a părut că-l

cunoşteam şi mai-mai că aş fi putut să jur că era unul din soldaţii care il insoţeau pe Àngel cind l-am intilnit prima oară şi care îmi ceruseră un bilet de tramvai. I-am spus lui Àngel, iar el mi-a răspuns că nu era posibil pentru că terminaseră deja serviciul şi plecaseră amindoi la ţară. A fost ultima oară cind l-am mai văzut pe Àngel. M-am dus de multe ori la zid să-l aştept, şi pînă la urmă am încetat să mai merg, însă în unele zile suferearn cumplit, gîndindu-mă că poate el era acolo... Nu m-a sărutat niciodată. Îmi lua numai mina, şi mi-o ţinea aşa un timp, sub mimoză. Intr-o zi, după ce am mincat, m-a privit atit de lung incit l-am intrebat de ce se uită aşa, iar el a dat din umeri ca şi cum ar fi vrut să spună: dacă aş putea să ştiu! I-am dat o bucată din pîinea mea şi din nou s-a uitat la mine îndelung. Răceala m-a ţinut de parcă n-ar fi vrut să-mi mai treacă niciodată; părea că m-a lăsat, dar mă apuca din nou: mîncărimi in nas, strănuturi, şi crize de tuse noaptea. Însă eu eram mulţumită. Mai tîrziu, cind mă duceam la farmacie, chiar dacă numai după acid boric, vînzătorul, se ştia: păziţi-vă de mimoză... Şi acum, cind sint răcită, mă simt de parc-aş fi acolo, lingă zid... Miquel, fireşte, m-a făcut să mai uit de asta şi m-am logodit cu el pentru că o fată la locul ei trebuie să se mărite. Totuşi uneori, în timp ce stăteam cu Miquel, ii stringeam mîna pentru că mi se părea că era a lui Àngel. Şi cînd prietenelor mele li se pare că trăiesc cu gîndul doar la Miquel, care a plecat să colinde lumea, eu mă gindesc de fapt la Àngel, care s-a mistuit ca fumul. Şi nu sufăr, nu. În timp ce mă gîndesc la el, il simt lingă mine. Numai ceva mă cam intristează... că la farmacie s-a schimbat vînzătorul. Şi, dacă cer un plic cu aspirină, vinzătorul nou, care nu mă cunoaşte, spune: poftim, două pesete şi jumătate. Şi ţac-ţac, casa. Şi, dacă cer lămîiţă, nici nu mă priveşte şi spune: doi reali. Şi ţac-ţac, casa. Atunci ies aproape ca un automat şi inainte de a deschide uşa rămin o clipă pe loc, nu ştiu prea bine de ce. De parcă mi-ar lipsi ceva.

Traducere din limba catalană de
Virgil ANI

GĂINA

Cind mă gîndesc prea mult la un anumit lucru mă apucă ameţeala. Mă simt bine numai cînd sînt singur, aşezat aici sus, cu picioarele atîrnînd în gol, şi privind. Cariera asta avusese multă piatră. S-a

terminot. String cîtă salivă pot și de aici, de sus, scuip pe ultima grămadă de piatră spartă pe care camionul n-a mai venit s-o ia. Dacă scuipatul cade pe grămadă, il aud căzînd; dacă nu, nu aud nimic. Uneori nu pot s-o nimeresc pentru că bate vîntul. De aici văd mulțimea barăcilor, pisica pe un acoperiș, și, la dreapta, muntele de gunoaie. Cîinele a și început să latre. Totdeauna latră în amurg, ca și cum ar jeli apusul. Baraca noastră este cea din mijloc. Tata explică mereu că a fost prima care s-a ridicat aici și că pe toate celelalte le-au făcut în jur cu timpul. Despre baraca noastră tata spune că este cloșca. Veneau camioanele învolburînd praful vara și frămîntînd noroiul iarna. Și din piatră ieșea piatră. Toți ziceau așa. Piatra încastrată în munte era de trei culori cam moarte: gri, galben și roșiatic. Din locul de unde vine lătratul cîinelui se apropie un nor cu marginea zdrențuită, făcut parcă din pene. N-am să mă întorc acasă. Am să rămîn să-mi petrec viața aici pînă cînd vîntul o să mă usuce. Există ierburi care trăiesc aici, sus, pînă cînd vîntul le usucă, dar sînt unele pe care vîntul le smulge și le duce.

Cum a murit mama, m-a apucat un dor de ducă. Pe cînd ea trăia încă, tata îmi spunea uneori seara: mai du-te să iei aer. Și eu ieșeam, iar el închidea ușa. Rămîneam o clipă ca o stană de piatră și apoi începeam să rătăcesc printre barăci; îmi plăcea să aud cum vorbea lumea înăuntru și să văd la ferestre lumina lămpilor, care noaptea îmi ținea de urît. Mergeam pînă la mormanul de gunoaie și căutam farfurii sparte. Și cutii de sardele. Cu cioburile de farfurie înfipte în pămînt cu vîrful în jos făceam aleile cimitirului și despărțiturile. Aleile nu-mi ieșeau prea drepte, oricît îmi dădeam eu osteneala. Cutiile de sardele erau coșciugele morților: le umpleam cu apă pînă la jumătate, prindeam furnici și le aruncam înăuntru. Începusem cimitirul numai cu o cutie și încet-încet devenea tot mai mare. După un timp, tata striga după mine. Iarna nu ieșeam deloc; era prea frig, peste tot era noroi, și rămîneam lîngă ușă, dar parc-aș fi stat înăuntru: din cauza scîrțîiturilor. Dacă ploua, luam o manta veche de birjar, o întindeam pe jos și îmi acopeream capul, uneori toată fața, ca să nu aud și să nu văd nimic. Într-o noapte a trecut un om care mă cunoștea și a spus fără să se oprească: te ții de glume, băiete?!

Mama se numea Matilde. Cînd era supărată, se uita la mine și bombănea: nu știu de ce te-am făcut. Cînd tata întîrzia și trebuia să încălzească din nou cina, își trecea timpul zicînd că n-avea nici un rost să trăim pe lumea asta... Țineam o pereche de iepuri de casă într-o cușcă scundă, lîngă baracă, în partea unde nu era fereastră. Din cauza duhorii. Sîrma era ruginită; două bețe erau rupte, vreau

să spun două picioare, şi tata, ca să ţină, le întărise cu o bucată de lemn legată cu o sfoară. Vara duhoarea de iepure pătrundea înăuntru. Iepurii pe care-i mîncam erau tăiaţi de maică-mea, iar eu trebuia s-o ajut. Ii pocnea cu pisălogul în ceafă, şi, după ce îi ameţea, îi atîrna de un picior într-un piron, la intrare, şi le spinteca gîtlejul cu un cuţit. In timp ce se goleau de sînge, eu ţineam strachina. După asta, ea le făcea o tăietură în jurul labelor din spate şi trăgea pielea, care se întorcea pe dos, toată umedă şi roşie. Dacă atunci cînd ajungea la urechi pielea nu se putea trage mai departe, reteza urechile şi cu o smucitură o jupuia toată pînă la dinţi. Pe urmă o întindea, să se usuce, pe cuşcă. Muştele se adunau în ciorchini negri, pe albul acela brăzdat de vene roşii cînd pielea era proaspătă. Intr-o zi, în timp ce mama dădea frunze de varză iepurilor, unul a zbughit-o din cuşcă, afurisitul, ca un diavol, spuse ea. Nu l-am găsit decît pe înserat, lîngă o baracă; pisica îl omorîse şi rămăsese numai jumătate din el. Maică-mea l-a dat pe celălalt în schimbul unei găini gălbui cu pene negre în vîrful aripilor. Creasta îi cădea toată într-o parte, acoperindu-i jumătate din cap. Avea o guşă zbîrcită. Trăia liniştită în cuşca iepurilor, şi, la vremea ouatului, în fiecare zi făcea un ou. Eu mă duceam să-l iau de îndată ce se pornea pe cotcodăcit, iar maică-mea îmi spunea să-mi trec oul peste ochi, că asta păstra vederea. Intr-o zi oul avea coaja atît de subţire încît mi-a rămas între degete, iar tot gălbenuşul şi albuşul au curs pe jos. Mama s-a uitat la găina care se plimba încolo şi-ncoace prin cuşcă şi a spus că avea nevoie de calciu. Duminicile, o vecină ne păstra osul de sepie, care părea o barcă albă. Găina îl ciugulea, însă ouăle pe care le făcea erau tot fără coajă, iar în cele din urmă i-am dat coji pisate, şi ea le mînca, şi îi plăceau mult. A început din nou să facă ouă cu coajă, însă acum îşi ciugulea ouăle, pentru că se obişnuise să mănînce coji. Uneori tata rămînea o clipă proţăpit în faţa cuştii şi spunea, uitîndu-se la găină: trăieşte din rentă.

Cînd maică-mea a căzut la pat, o auzeam suflînd din ungherul meu ca şi cum mi-ar fi respirat la ureche, şi vecinele spuneau că avea fierbinţeli. Iar cînd a murit, spuneau că febra a fost mai tare decît ea. De atunci a trebuit să fac eu de mîncare şi să mătur baraca şi să mă duc după apă la fîntînă. Tata era doborît şi nu scotea o vorbă. Noaptea îl auzeam întorcîndu-se de pe o parte pe cealaltă. Pînă ce, într-o zi, m-a strigat şi mi-a zis: vino. Mi-a făcut loc lîngă el, şi eu dormeam pe partea saltelei unde era adîncitura pe care mama mea o făcuse în toţi anii cît dormise în acel pat. Mă chinuiam cu dormitul, din două motive: pentru că nu ştiam să dorm în pat, obiş-

nuit pe jos, po mantaua de birjar, şi pentru că mi-era frică de groapă şi nu indrăzneam nici să respir. Intr-o noapte, m-a apucat plînsul. Tata s-a trezit intr-un tîrziu şi m-a intrebat: ce faci? Eu n-am indrăznit să-i spun că graapa ardea de fierbinţeala mamei şi mi se părea că dormeam peste ea, sufocind-o. Iar el a zis: sau termini cu plînsul sau ieşi afară. Şi am ieşit, că mă inecam, şi am adormit pe pămint sub cerul liber. Chiar in ziua următoare, tata a luat găina, a distrus cuşca, lovind-o cu toporul şi a mincat de cină cu găina pe genunchi: stătea liniştită, se uita peste tot, uneori cu amîndoi ochii, alteori doar cu unul. Iar tata ii dădea fărimituri de piine şi ea le minca. Apoi m-a trimis s-aduc o strachină cu apă şi i-a dat să bea: la fiecare inghiţitură, ea intindea gîtul in sus şi el rîdea. Şi din acea seară tata a dormit cu găina.

Am pus şase cuiburi de fasole. Trei de fiecare parte a uşii. Mama făcea aşa in fiecare an. Pe perete, pe lingă pironul de care atîrna iepurii ca să-i taie, mai erau nişte sirme intinse ca să se agaţe vrejurile. Fasolea a inceput să incolţească: vrejurile impingeau in sus pămintul din care le rămînea o fărîmă in virf, ca o pălăriuţă. Cind pălăriuţa le-a căzut, găina le-a mîncat. Am pus alte boabe şi am făcut o ingrăditură cu stuf de la gîrlă. Găina mă privea in timp ce lucram. Uneori se apropia, iar alteori rămînea ceva mai departe, cu o gheară de culoarea plumbului in aer. Pisica ce omorîse iepurele era unica pisică de pe lingă barăci şi era pe jumătate sălbatică. Nimeni nu-i dădea de mincare, ca să vineze şoareci. Ziua dormea pe acoperişuri. Intr-o zi am putut s-o prind şi am inchis-o in baracă impreună cu găina. Miorlăiturile pisicii şi zbaterea găinii făceau să te treacă fiorii. Cînd s-au potolit, am deschis uşa; pisica a ieşit ca din puşcă, iar găina s-a năpustit asupra mea şi m-a mînjit cu singele care-i ţişnea din creastă.

Ce n-am făcut, doar-doar să scap de ea, dar n-a fost chip. Puicuţo, puicuţo, strigă tata incă de departe, cînd se intoarce de la lucru. Ea il aşteaptă, intră inăuntru impreună, iar el ii dă foi de varză pe care i le aduce unul din muncitori. Ieri seară stăteam la aer, afară. Fasolea crescuse şi inflorise. Tata işi pusese găina pe umăr şi-i tot spunea cu o voce subţire: mănîncă flori, mănîncă. Apoi s-a aşezat, mi-a zis să pregătesc cina şi că voia o salată cu ceapă. N-aveam nici fir de ceapă şi m-am dus să imprumut una de la vecina care ne dădea oase de sepie cind găina făcea ouăle fără coajă. Se intunecase de-a binelea şi nu puteai să respiri de atita zăpuşeală. M-am intors tirindu-mi picioarele ca să fac potecă prin praf şi, din cind in cind, mă opream să privesc la cer pentru că mă

săturasem de toate. Cerul era altfel ca de obicei, părea mai aproape de pămînt, plin de stele care licăreau slab. Inainte de a da colţul barăcii, am auzit vocea tatei de parc-ar fi vorbit cu cineva. M-am oprit. Nu desluşeam ce spunea. M-am apropiat încă puţin şi mi-am întins gîtul. Tata ţinea găina pe genunchi, o mîngîia pe spate şi îi spunea în şoaptă: Matilde, Matilde... Găina era ca o umbră liniştită... Mi-a pierit cheful să mă mai întorc acasă. Nu vreau altceva decît să stau singur, să nu mă gîndesc la nimic şi să sculp.

Traducere din limba catalană de
Virgil ANI

DANIEL BOULANGER

(Franţa)

Nuvelist, poet, romancier, Daniel Boulanger se naşte la Compiègne, în 1922. Membru al Academiei Goncourt. Colaborează la realizarea mai multor filme, printre care „Omul din Rio", „Coaja de banană", „Tribulaţiile unui chinez în China", „Viaţa la castel", „Cu sufletul la gură", „Trageţi în pianist". Scrie poezie: **Retuşuri** (1970 — Premiul Max Jacob), **Dedesubturile cerului**, **Lucarne**; romane: **Umbra** (1958), **Strada îngheţată** (1960), **Îndrăzneţul** (1962), **Marea călare** (1965), **Porţile** (1966), **Jongierul**, **Nacela** (1967); nuvele: **Nunţile mierlei** (1963 — Premiul pentru nuvelă), **Drumul în zig-zag** (1966 — Premiul Sainte-Beuve), **Vezici şi lanterne** (1971 — Premiul Academiei Franceze), **Un copac în Babilon** (1979 — Premiul Monaco). Prozele selectate fac parte din volumul **Vara femeilor** (1964). Temele preponderente: iubirea, moartea, scurgerea inexorabilă a timpului, încrederea dar şi neîncrederea, decrepitudinea morală sînt învăluite într-un sentiment de regret nostalgic, ce te face să visezi la „vara femeilor care este toamna. Îţi pui deoparte atunci pentru frig, ceea ce ţi-au dat zilele călduroase. Florile devin cuvinte. Bărbatul regăseşte în el ceea ce este feminin, dulapurile şi cuferele. Anotimp hermafrodit. Căsătoria cu sinele ! Adevărata nuntă pe care o legi cu amintirile". Stilist desăvîrşit şi neîntrecut creator de atmosferă, Daniel Boulanger oferă prin **Meandre** un exemplu de virtuozitate în acest sens. Grefate pe un fundal de Veneţie crepusculară, cele mai intime tresăriri ale sufletului sînt analizate cu deosebită discreţie şi rafinament într-o ţesătură de voci pe multiple planuri ce vibrează armonios într-un joc, doar în aparenţă complicat, cu valoare de simbol. Scriitorul deconcertează, nelăsîndu-se prins în nici un tipar literar, oferind (aşa cum afirmă criticul Matthieu Galey) în secvenţe-fulger „o întreagă lume în raccourci sau fotografia poeziei fugitive a unui moment, toate personajele sale avînd alura săltăreaţă a marionetelor, fără să pară totuşi mecanice şi artificial confecţionate". Prin instantanee cotidiene surprinse în manieră cinematografică, Daniel Boulanger desluşeşte, în spatele unor gesturi aparent banale, drama profundă a sufletului omenesc. Deosebit de încîntat de apariţia în paginile ASTREI a nuvelei „Meandre" şi de faptul că ea dă titlul întregii antologii, Boulanger, într-o scrisoare adresată traducătoarelor, mărturiseşte: „Sînt din toată inima alături de cititorii ASTREI, dar esenţialul este ca ei să fie alături de mine ! În orice caz, îmi daţi aripi să zbor către ei".

MEANDRE

Îngeri, cu aripi grele şi priviri complice, împodobesc clopotniţele. Unul dintre ei priveşte lung o femeie aranjîndu-şi sub un portal jartiera, un altul, jocurile de apă ca un fîlfîit de porumbei. Bisericile dansează în valurile mării. „În minutul douăzeci şi cinci Atlas conduce cu doi la unu echipa Vivantine, Colloni pasează lui Miral, Miral lui Jacobsen, mingea la Farinato în tricou deschis, şut al lui Locatelli, Locatelli lui Panificio, lovitură de la douăzeci şi cinci de metri, mulţimea urlă, balonul ţîşneşte, Torqua interceptează. Torqua Magnificul,

cel mai frumos fundoş al secolului. Minutul douăzeci şi şapte." Jourdan ii priveşte pe tinărul care, stringind parcă inciudat tranzistorul, se aşază alături, pe treptele podului. Unsprezecele de la Atlas ar putea să-i trădeze increderea? Loviturile rotate nu au nici o importanţă. Sint primite sub un cer lucind in irizări palide, asemenea unui pai de orez, printre case atit de pitoreşti, ce-şi etalează, aidoma unor femei in veşminte strălucitoare, aşteptind liniştite intoarcerea fiului risipitor, farmecele vetuste. Soarele coboară in prag, cu degetul ridicat. Canalele ii poartă razele-i binefăcătoare, o sută de miniaturi ale imaginii sale, coji de fructe, sticle fără vreun mesaj. Cam aşa ar trebui să arate şi moartea, nişte resturi de fotografii vechi, descifrarea superficială a unui *puzzle*, in acorduri abia ghicite, inventate de lumina ce trece către umbră. „Minutul treizeci şi doi, scorul este acelaşi. Raimondi pasează Perlei Negre, Tobal lui Fortunio, care driblează, cade, se redresează, controlează balonul, il fentează pe Basile, se află la douăzeci şi cinci de metri şi trage, vai, ghinion, in bară! Balonul iese-n afara terenului. Repunere-n joc." Exasperat, Jourdan se ridică, îndepărtindu-se. Tihna revine o dată cu casele, la fel de înţelepte ca nişte cărţi rinduite pe un raft, o dată cu apa ce parcă s-ar întreba care este rostul ei pe aceste meleaguri, cu o barcă in care doarme cineva răpus de băutură. Veneţia se deplasează domol in pilpiiri de crepuscul. In depărtare, sirena unui vapor ţine in loc, pentru o clipă, bolta cerească. „Mingea la Forlini, pasă lui Tobal, Tobal se retrage de-a lungul tuşei, viteză ameţitoare, centrează împotriva oricărei aşteptări. Ranconni reia pe stinga, şut... goool! Iată egalarea, moartea supremaţiei lui Atlas! Mulţimea este în delir, se îmbrăţişează cu toţii. Arbitrul luxemburghez merită toate laudele". Beţi Pirana, vermutul campionilor! Fluierul arbitrului. „Cobassi reia mingea." Doi porumbei se drăgostesc în tricornul lui Goldoni. Băiete, serveşte-l pe domnul cu greieri de mare. Este felul preferat al iubitei sale. Adu şi salată roşie, aia ce seamănă cu un buchet de lalele. Jeanne l-a convins s-o guste, pentru prima oară, aici, in acest restaurant. Iar el n-a găsit nimic mai bun pentru a-i mulţumi, decit s-o ia de nevastă. Aşa-i omul! Fără să se gîndească. O perpetuă dăruire de sine. Oare era chiar o crimă să mă risipesc făcind curte şi altor femei? Nici pomeneală, cind Jeanne înseamnă totul pentru mine. Jourdan inghite cu poftă. O, de s-ar duce naibii toate: greieri şi salată, cu Jeanne cu tot! Şi dimineaţa aceea cind n-o aşteptam, dormind în braţele alteia. Era clar că nu puteam să-i deschid.

Geamurile restaurantului sînt făcute din cioburi de sticlă în nuanțe de verde și roz. Greierii au un gust de frînghie și de măsline. Viața înflorește în mine, mă simt plin de păsări pe capacul sîngelui meu, și iată, pe fereastră se naște cea mai puternică imagine a vieții: printre casele ce-și cască achiurile negre, pătrunde, sub pîntecul neted al cerului, în inima darinței, lent și sigur, un vapor tăcut, mai înalt decît toate bisericile, încărcat cu vin și cu migdale. Oraș al străfundurilor. Jourdan se pregătește de plecare. Țipăt de goarnă, pînzele se umflă. Așadar, direcția Jeanne. Ca să ne-ntoarcem la cineva, nu trebuie să-l fi părăsit mai întîi. Îndepărtare elastică. Degeaba semeni, Jeanne, cu marea între stînci, pe mine nu mă sperii. De ce vîrtejuri și bulboane? Tu știi că pentru mine, femeile sînt ca un baston pe care-l iei la plimbare sau rămîne pur și simplu agățat în cuier. Aici am venit singur, nu mă crezi? Ca să mă regăsesc și ca să te recîștig. Poți înțelege oare? Chiar în locurile în care ne-am născut unul pentru celălalt. „Signore, signori, iată a doua parte a întîlnirii dintre Atlas și Vivantine. Senzațională, puțin spus. Primul minut. Fachini pare singur pe teren. Planjon incredibil. Calasi interceptează. Frumoasă reluare a lui Nepote. Nepote lui Anconese. Ranconni ratează. Mulțimea urlă. Pietro — Andersen, Andersen — Basile. Basile cade, se ridică, trece la centru." Pe chei, un pescăruș, nedumerit printre porumbei. Nu mai pot rămîne în acest oraș echivoc în care singuraticul este hărțuit. Nu vreau să mai stau cu coatele rezemate de parapetul vreunui pod, și cineva să mă întrebe dacă-mi plac aceste locuri, cînd am sosit, și de ce sînt singur. Nu mai vreau ca un anticar îndrăgostit de secolul al XVII-lea — acest leu și această grindă sînt din secolul al XVII-lea — să mă tîrască după el pe străduțe din ce în ce mai strîmte și să mă întrebe dacă știu că blazarea din ochii mei este din secolul al XVII-lea. Dar de ce să-l alung? Și el este singur. Mi-ar plăcea, Domnule, să intru în această biserică, și în cealaltă, și în următoarele, dar sînt așteptat. Sînt prezent în gîndurile Jeannei. Și la urma-urmei, ați devenit agasant. Chiar vreți să mă vedeți despuiat? Imediat! PECATO! Nu mă tem nici de Dumnezeu și nici de diavol. Am pierdut iubirea. Vă pot arăta tot ceea ce doriți în spatele acestui stîlp, ba da, chiar dacă există lumînări și pocale roz în care arde ulei sfînt. Anticarului i se face frică și mă părăsește. Pare să nu fi cunoscut binele niciodată. Rămîn singur lîngă o fecioară de Giovanni Bellini. Peisajul din spatele arcadelor este scăldat într-o lumină lăptoasă. Pruncul este un copil din flori, mîncăcios și plin de gropițe. Mai tîrziu, după secole, va vinde ziare în port și prin piețe. Va fi tatăl unui copil rotofei ca și el, a cărui mamă este o americancă dornică de aventură, curioasă

să cunoască dedesubturile orașului. Chelnerii din restaurant nu-i prea dau atenție acestui francez, sătul pînă peste cap de greieri de mare. Ei îi urmăresc pe Tobal, Campo, Nepote, care forfotesc, de data aceasta, pe ecran. O voce de la bucătărie țipă furioasă ce mult a crezut în geniul acestui Unsprezece Divin. Dar cei unsprezece derbedei au dovedit că nu sînt nici jucători, nici îngeri, ci unsprezece cretini. In semn de dispreț total, rupe în bucățele, deasupra cuptorului, biletele de pariuri. La două mese mai încolo, o americancă cinează sub crenguța de vîsc legată cu panglică roșie, rămasă de la Anul Nou; niște frunzulițe strălucind foarte verzi de sub învelișul lor de celofan. Sinteți încă foarte frumoasă, Doamnă. Decît să mă lăsați singur... Desigur, numai dacă nu vă decepționez. Sînteți exact femeia potrivită pentru Veneția. Cincizeci de ani. Turban verde. Perle. Privirea barocă, asemenea unei pietre stîrnind în căderea el mulțimi de vălurele. Dar ce, nu sînteți singură? Băiete, o cunoști pe această doamnă care surîde acestui domn cu păr roșu și aer bovin? Această doamnă este Florence, Domnule. Nu îndrăznește să iasă în orașul ei natal cu bărbatul care o întreține, dar de care îi este rușine. Vin aici în fiecare an, înaintea puhoiului turistic de Paști. Pot să vă spun cu certitudine, acest bărbat este un nătărău din Wisconsin. Mulțumesc. N-aveți pentru ce. E-o informație de doi bani.

Un alt vapor intră-n oraș. Cărămizile și marmora se îndepărtează, se dizolvă în lumina zbîrcită. „Finanza degajează. Soloni reia cu capul. Farinato lui Papadossola. Rancoñni. Perla Neagră. Nuuu!!! Atlas marchează. Gol tras de Nepote. Ai, ai, ai, formidabil, fantastic, nemaipomenit!" Oare Jeanne va ști vreodată cît de mult am iubit-o? Jeanne Jourdan, nu sună grozav, prea seamănă cu inflexiunile ușor seci ale glasului ei. Domnul mai dorește ceva? Țineți cu Vivantine? Nu, mă gîndesc la Jeanne și o așez alături de nătărăul din Wisconsin. Ea, care nu poartă nici o bijuterie, iat-o astfel atît de schimbată. Brățările florentinei scot un clinchet, același cu zornăitul bănuților în cutia săracilor, la ieșirea de la o slujbă pentru copiii morți, cînd, mișcat pînă-n străfunduri, n-ai cum să nu dai de pomană. O brățară cu clopoței, alta cu doisprezece mamuți, a treia cu ardei din corali, o alta din argint, gravată cu arcuri de triumf, catedrale și mîini ale Sorții, apoi un ceas cu lanț, un inel cu capac, unde, în locul otrăvii, se ascunde o șuviță din părul smuls de florentină de la fiecare amant. Ultimul, aici de față, a vrut să știe semnificația acestor fire de păr. Nimic, răspunde femeia, nimic decît părul Copilăriei. Sinteți niște copii mari. Dacă-ați ști cît de mult semănați cu toții! Ia uită-te, cu ce crezi că se ocupă acest tînăr care ne privește?

— Afaceri.

— Bob, nu te-am intrebat dacă lucrează sau nu in textile.

— Lucrează-n textile?

— Bob dragă, n-ar trebui să-ți pun niciodată intrebări. Acest tînăr călătorește pentru că suferă. E stupid, înțelegi?

— E stupid, înțeleg. Vrei să-i spun să nu te mai privească?

— Nu pe mine mă privește, ci pe Ea, așa cum va arăta peste foarte mult timp. Imi dai mîna, te rog?

— E greu să mănînci asemenea specialități, doar cu o singură mînă.

Jourdan constată că la Veneția, necazurile din dragoste sînt la fel de obișnuite precum călătoriile de nuntă. Trebuie ca Jeanne să se fi plimbat prin pădure, astăzi, ca și altădată, acolo, pe valea înverzită a Oisei. Nimic n-ar putea-o smulge programului obișnuit. Vapoare trec și prind contur sub ochii mei, dar prin fața ochilor Jeannei trec copaci de-abia inmuguriți, încă negri și golași. Jeanne, dacă ți-aș da un cuțit, ai mai putea incerca să ne incrustezi în coaja lor, numele? Să-ți spun drept, am uitat să adaug un lanț ca un spic de aur, deasupra cotului florentinei, și o verighetă foarte creștină. Cred că acum ți-am spus totul despre ea. N-o s-o mai aștept ca să se ridice, cu riscul de a nu-i mai putea admira lanțurile de la gleznă, mici picături de aur, ca bobul de orez, impletite cu migală. „In minutul douăzeci și nouă Capodossi marchează un al treilea gol de la un'spe metri. Mingea la Farinato. Farinato — Tobal. Perla Neagră e-un adevărat miracol. Fentă. Pasă. Ranconni — Finanza. Minge de la douăzeci și cinci de metri. Șut! Din păcate, nu te poți acoperi de glorie la fiecare lovitură de picior. Degajare. Seboni — Nepote." Băiete, socoteala, te rog. Nu mai pot. O să mă așez pe malul apei. Numai clipocitul valurilor mai poate șterge... la naiba, chiar și acest marinar de pe vasul militar să-i urmărească pe Finanza, Ranconni, Nepote și mingea lor? Mai departe, mai departe! Să sar in gondolă și să mă ascund ca un șobolan prin cotloane mucegăite, intre crăpăturile cele mai adînci, să nu mai ies de-acolo pînă la ultima zi a Veneției, cu mirosul ei de pizza, de mil și de pipi de pisică. Hei, nici un gondolier? Ce fac, strînși roată? Ce strigă șeful lor? A pariat pe Atlas și, fără pic de rușine, zbiară ca scos din minți. „Vivantine la balon. Cinci la trei. Atlas este sub orice așteptări, e' sfirșitul, ruina, decadența! Praful!" Bucuria amară a iubirii decepționate! Trebuie deci să merg pe jos. Singurul azil este tot o biserică. Biserica e bună la orice. Prima care-ți iese-n cale. Jourdan se oprește-n prag. O să intilnească un paracliser suporter al Vivantinei sau al lui Atlas? Dar

nu e nimeni. Fericirea miroase a marmură sfărimată între degete, puţin a sulf cu o picătură de smirnă, a scrum de pipă şi a flori inexistente ce se fac simţite. Printre cele două draperii ale portalului, trase neglijent, ziua pătrunde ca o spadă. Afară, e luptă crîncenă. Un gol după altul. Inăuntru, Jourdan se regăseşte în eternitate. Din oul de porumbel care s-a sfărimat la picioarele portalului şi pe care era cît pe ce să alunece, la intrare, nu va ieşi, desigur, nici o pasăre, dar va rămîne tîlcul exemplar al unei fabule. Viaţa se opreşte pe treptele bisericii. O sirenă străpunge din nou liniştea. Va fi ultimul apel al acestei zile. Un vapor plin de necunoscuţi. Jourdan se aşază în locul cel mai întunecos. O pînză de Tintoretto dezbracă de petale un trandafir în mijlocul nopţii. Lîngă lumînări, un Christ tremură ca o fecioară în bătaia vîntului. Jourdan are sufletul prea religios ca să poată accepta sacrilegiul pe cale să se desăvîrşească: Şi dacă Christos s-ar numi Rosita?

Apoi tîrziu, mergînd spre cimitirul cu flori acvatice, Jourdan surprinse în atelierul unui sculptor de morminte în marmură, în spatele unor coloane, într-un colţ îndepărtat, o tînără blondă cu ochelari negri, care bătea la maşină; însă nu îndrăzni să intre, de teamă ca ea să nu fie moartea însăşi, care ascunde întotdeauna atîtea vicleşuguri în sacul ei, şi care poartă atîtea chipuri frumoase, dar fără priviri. Pe ultimul pod, cerul şi orizontul nu mai erau decît o pînză palidă, în spatele căreia se zăreau cîţiva ţăruşi negri. Chiparoşi, focuri din lumea de dincolo! În acest loc mor pictorii. Mormintele iar se apresc sub cîteva grămezi de cărămidă. Nu ajung pînă la malul prin care apa se infiltrează şi unde pescăruşul încearcă în zadar să-şi mai lase urmele.

Jourdan făcu cale întoarsă şi se trezi în faţa unui copac. „Iubita mea, am zărit un copac aidoma unei sculpturi pline de păsări nemaivăzute; m-am întors la hotel pe un canal al cărui nume îl voi căuta mîine. Dacă e frumos, aşa o să-l botezăm pe primul nostru fiu, sigur că vom avea unul. Am întîlnit acolo, în mijlocul unui palat, o tînără care picta în picioare o pînză uriaşă. Numai alb şi albastru, deşi în jurul ei nu erau decît sînge uscat şi apă neagră. Am vrut să mă apropii şi s-o felicit, dar m-am rătăcit printre trepte. Mă aflam din nou în faţa unei biserici. Era atît de bine. Imaginează-ţi o afumătorie pentru cadavre! Dumnezeu şi-a pus şăgalnic tricornul. Şotiile pe care şi le oferă sînt uneori de nemărturisit. Cînd am ieşit, m-am pomenit înconjurat de străinii care-şi arborau sub burţile proeminente, aparatele de fotografiat nichelate. Un bătrîn arăta cu vîrful bastonului către o faţadă susţinută de uriaşi:

— Antică, antică, repeta el.

Eu nu mai vedeam decît noaptea care mirosea a friptură şi a vermut. Dughene pline de sticle semănau cu vapoare în sărbătoare.

Jourdan intră în una din ele. Se vindeau luminări şi morun uscat. Ceru nişte vin. „Amintim că astăzi a avut loc sfîrşitul lui Atlas. Surpriză totală în lumea pariurilor şi se aşteaptă un beneficiu de douăzeci de milioane de lire pentru miza de o sută. Ranconni, Farinoto, strălucitorul Capodanelli!" Jourdan privea dalele pieţei pe care treceau un cîine cu botniţă, o femeie, două femei, un grup de femei, o tînără, un marinar din marina militară, alte femei. Mă întorc, Jeanne, mă întorc la tine. Sînt destul de pedepsit. Se simţea copleşit şi, ca să nu mai vadă aceste trenuri care plecau din el, trenuri de mare viteză, bău mult, pînă cînd vocile beţivanilor din jur ajunseră la el ca dintr-un tărîm îndepărtat. Sufletul lui era ca un vitraliu tintuit pe piloni de plumb, între şine şi aburi. Soneria telefonului sparse tăcerea: altădată, ieri, mîine, cine este acolo, unde sînteţi? Crezu pentru o clipă că este pentru el, dar în prag îl aştepta numai noaptea, în adîncuri, dincolo de marmură şi apă.

Traducere din limba franceză de
Cristina ONOSE şi
Viorica MIRCEA

MANECHINUL DE CEARĂ

Era ora cînd pe strada Cairo se aprindeau luminile. Mai întîi cele de pe partea stîngă, şi, cîteva secunde mai tîrziu cele de pe dreapta, ce se stinseră apoi timp de o clipă, ca să strălucească din nou, parcă şi mai puternic. Soţii Morasse, braţ la braţ, priveau şirul de felinare, care, după ce trecea rîul, se pierdea la capătul nopţii. Acest contratimp în aprinderea luminilor oraşului îi făcea să viseze.

— Se simte furtună în aer, zise soţul.

— Iar se sting, reluă cu vioiciune soţia.

În timp ce schimbau aceste cuvinte, ploaia începu. Lumina felinarelor deveni difuză. Picăturile de apă ţeseau în jurul lor o plasă fină de păianjen.

— Să ne-ntoarcem, spuse Morasse.

— Păcat, răspunse soţia, voiam să-ţi arăt o rochie în vitrina de la *Parisienne*, din catifea mov, cu guler şi manşete de blană. Ţi-ar plăcea cu siguranţă.

— Hai s-o vedem, zise Morasse.

Ploaia se-nteţea. Cuplul se strînse sub umbrelă şi se îndreptă către magazinul de lux. Strada, o clipă mai devreme înţesată de lumea ieşind de la lucru, nu mai era decît un rîu pustiu şi strălucitor. Picăturile de pe acoperişuri şi revărsarea apei ce cădea cu găleata nu-i împiedica pe cei doi soţi să-şi continue încetişor drumul, deşi pantofii le erau uzi leoarcă. Erau fericiţi sub această masă de apă, care, înăbuşind orice zgomot, părea să inunde întreaga lume. În vitrină, pe un manechin cu ochii închişi şi mîinile aşezate pe şolduri, rochia răspîndea reflexe de scarabeu. Morasse contemplă îndelung faţa de ceară, picioarele fine, uşor îndepărtate, buzele surîzătoare, genele lungi lăsate în jos; admiră şi garnitura de blană.

Privirile i se plimbau în sus şi-n jos pe trupul acestei femei ideale, ca mai apoi să se oprească la jumătatea drumului, pe chipul soţiei sale, care, aşa cum se reflecta în geamul vitrinei, părea să-l roage.

— Yvonne, murmură Morasse.

Se întoarse spre ea şi îi prinse lacom buzele.

— Nu pe stradă, Francis!

— Atunci să intrăm.

Vînzătoarea le luă umbrela care şi făcuse o băltoacă pe parchet.

— Ne interesează rochia din vitrină, spuse doamna Morasse. Cît costă?

— Modelul există cu sau fără garnitura de blană, preciză vînzătoarea.

— Cu garnitură de blană, spuse Morasse.

— Optzeci şi nouă de mii, nouă sute nouăzeci şi cinci de franci.

O clipă Morasse căzu pe gînduri:

— Altfel spus, nouăzeci de mii.

— Nu chiar, aproape, în sfîrşit, cum doriţi, zise vînzătoarea. Doamna nu doreşte s-o probeze?

— Nu, rosti Yvonne.

Era cît pe ce să adauge că nu-şi poate permite o asemenea cheltuială, cînd Francis hotărî că trebuie să o probeze pentru a-şi da seama cum îi vine. Printre cele două perdele ale cabinei de probă, Morasse îşi privea soţia cum se dezbrăca.

— Vreţi să intraţi, domnule?

— Dacă ieşiţi dumneavoastră, poate, căci toţi trei oricum nu avem loc, răspunse el sec, ca şi cum ar fi fost gelos pe vînzătoare.

Era pentru prima dată cînd îşi vedea soţia pe jumătate goală în prezenţa altei femei. Nu admitea ca alţi ochi în afară de ai lui să-l

privească ultimele transparenţe ale lenjeriei de corp. În sfîrşit, sutienul şi portjartierul dispărură sub faldurile noii rochii.

— Îmi stă bine?

— Da, încuviinţă Marasse.

— I-ar mai trebui o mică pensă aici, sugeră vînzătoarea atingînd talia clientei. Ar putea fi gata miine seară.

Contemplînd triplul reflex al Yvonnei în oglinzile mobile, soţii Morasse nu mai spuneau nimic. Se întrebau cum o să reuşească să iasă cu demnitate din magazin, acum cînd ştiau că era mai mult decît o nebunie s-o cumpere.

— Ei, ce crezi, îngăimă cu laşitate Morasse.

— La drept vorbind nu prea ştiu.

— Vreţi poate să vă mai gîndiţi, zise vînzătoarea, care ştia la ce să se aştepte de la asemenea clienţi.

— Desigur, răspunseră amîndoi în acelaşi glas.

Apoi se întoarseră acasă, regretînd pentru a douăzecea oară că în nici un caz rochia nu putea fi cumpărată în această lună.

— Peste o lună, peste două, de Crăciun, da, de Crăciun, cu prima de Sărbători, întări domnul Morasse. Îţi promit c-o s-o ai.

— Iubitul meu drag, răspunse soţia, luîndu-l de mînă, va fi prea frig ca s-o mai pot purta. Nu, îţi mulţumesc, este foarte frumoasă, dar deloc practică.

Rochia a fost uitată. Într-o seară, cîteva zile înainte de Crăciun, doamna Morasse fu victima unui accident. Soţul rămase două zile în genunchi în spital, în camera moartei. Nu asculta nimic din ce i se spunea, nu auzea nimic, nu vedea nimic, dar, în a doua seară, cînd urma să fie adus sicriul, Morasse dispăru din spital şi alergă la magazin. Înainte ca vînzătoarea să-i fi putut spune vreun cuvînt, smulse rochia de pe monechin. O plăti cu un teanc de bancnote, uitînd să mai ia restul. Se întoarse tocmai la timp ca să-şi îmbrace soţia. Nasul Yvonnei era uşor încovoiat, cum de nu remarcase asta pînă acum? Pomeţii enormi şi pielea feţei aveau culoarea masticului, semănînd cu manechinul de pe strada Cairo. Aşezîndu-i gulerul de blană sub bărbie, Morasse avu impresia că surprinde un început de zîmbet pe chipul devenit acum mască al soţiei. Se ridică, privindu-i pe meşterii care urmau să bată cuiele. Curentul se întrerupse pe neaşteptate. Un meşter îşi aprinse bricheta, pana însă nu dură mult. Sicriul fu transportat în capelă. Fratele lui Morasse sosi după miezul nopţii. O infirmieră îl luă de-o parte şi îi spuse:

— Încercaţi să-l faceţi pe domnul Morasse să mănînce ceva, duceţi-l acasă să se odihnească puţin, ca să poată rezista la tot ce va urma mîine.

Francis se lăsă dus, dar îl rugă pe fratele său să se plimbe puțin cu el prin oraș, înainte de a se-ntoarce acasă. Trecînd prin dreptul vitrinei, se opri.

— Ce luminație toată noaptea! remarcă fratele ca să umple tăcerea, și, ia te uită un manechin fără haine. Ce ciudați sînt cei de pe-aici! Scuză-mă, cum de n-am remarcat? Este o operă de artă. Vitrinierii voștri sînt adevărați avangardiști!

Fratele zîmbea, iar Morasse simțea cum i se umpleau ochii de lacrimi. In fundul vitrinei, un manechin de femeie, rușinat parcă de goliciunea sa, își ridica brațele către un manechin de bărbat în ținută de seară, care, întors cu spatele spre stradă, îi întindea o rochie.

Traducere din limba franceză de
Cristina ONOSE și
Viorica MIRCEA

J. M. G. LE CLÉZIO

(Franța)

Romancier, nuvelist, eseist, Jean-Marie Gustave Le Clézio, de descendență bretonă, se naște la Nisa în 1940. Obține licența în litere în orașul natal, completîndu-și studiile la universitățile din Bristol și Londra. Publică romane : **Proces-verbal** (1963 — Premiul Renaudot), **Potopul** (1966), **Terra-Amato** (1967), **Cartea fugilor** (1969) ; nuvele : **Febra** (1965), **Mondo și alte povestiri** (1978 — din care face parte nuvela selectată) ; eseuri : **Extazul material** (1967). Le Clézio înțelege scriitura ca pe o permanentă căutare de tip suprarealist, contestînd însă superficialitatea dicteului automat bretonian și o consideră drept lucrul cel mai important pentru transpunerea „realității în stare pură", urmînd să-și împrumute din aceasta forma specifică. Pornind de la premisa — „Lumea este vie, manifestîndu-se așa cum e ea, în minuscule acte de violență, în alunecări și prelingeri ; trebuie să bei îndelung din izvoru-i dătător de viață și de moarte și să rămîi de neînvins" —, cochetînd cu ideile „noului realism" în artă, prozatorul ne propune o metodă de investigație cu totul particulară, în stare să înregistreze cele mai subtile rupturi ale sensibilității umane, asaltată permanent de complexitatea și gravitatea problemelor contemporaneității. Referindu-se la Le Clézio și la tehnicile sale scriitoricești, criticul Matthieu Galey îl definește drept un „autor-cufăr în care sînt depozitate, unele peste altele, toate speranțele reînnoirii". Într-adevăr, operele sale abundă în colaje, înregistrări pe benzi de magnetofon, pagini de anunțuri la mica publicitate, cuvinte încrucișate, ce scot și mai mult în evidență esența existențială a individului din secolul XX : alienarea și solitudinea tragică. Prin nuvela **Cel ce nu văzuse marea niciodată**, scriitorul abordează un tărîm mai puțin familiar operei sale, acela al visului și al călătoriei imaginare, intenție sugerată și prin motto-ul volumului, extras din „Povestea lui Sindbad Marinarul" : „Este posibil să trăiești la Bagdad și să nu știi că aici se află locuința Stăpînului Sindbad Marinarul, acel renumit călător care a parcurs toate mările scăldate de soare ?". Daniel (eroul povestirii antologate) ne conduce printr-un univers fascinant, în care Omul, departe de civilizația secolului nostru, se află singur în imensitatea Naturii, singur dar fericit, copleșit de grandoarea ei, dar reușind, prin bucuria extazului, s-o întreacă în forță și măreție.

CEL CE NU VĂZUSE MAREA NICIODATĂ

Îl chema Daniel, dar i-ar fi plăcut nespus să se numească Sinbad, căci îi citise toate aventurile într-o carte groasă, legată în roșu, pe care o purta întotdeauna cu el, în clasă și în dormitor. De fapt, cred că era singura carte pe care o citise vreodată. Nu vorbea despre ea, decît arareori și numai cînd i se cerea. Atunci ochii-i negri sticleau mai intens, iar bărbia, ascuțită ca vîrful unui cuțit, părea să se-nsuflețească dintr-o dată. Totuși nu era un băiat prea vorbăreț. Nu intervenea în conversația altora, ci numai atunci cînd era vorba despre mare sau despre călătorii. Ce să-i faci, majoritatea oamenilor sînt le-

gaţi de pămînt. S-au născut pe pămînt şi numai pămintul, cu bucuriile lui, îi atrage. Chiar şi marinarii sînt adesea oameni ai pămîntului, iubesc casele şi femeile, se interesează de politică şi maşini. Daniel însă, parcă ar fi aparţinut altei specii. Tot ceea ce ţinea de pămînt îl plictisea: magazinele, maşinile, muzica, filmele şi, bineînţeles, orele de la liceu. Nu spunea nimic, nici măcar nu-ndrăznea să caşte, ca nu cumva să-şi trădeze plictiseala. Nu mergea nicăieri, petrecea ore-n şir stînd în bancă, pe treptele scării sau în faţa curţii internatului, privind în gol. Era un elev mediocru, silindu-se în fiecare trimestru doar atît cît să se menţină pe linia de plutire. Cînd un profesor îi pronunţa numele, se ridica, spunea lecţia ca un papagal, apoi se aşeza şi asta era tot. Parcă ar fi dormit cu ochii deschişi.

Nici discuţiile despre mare nu-i reţineau prea mult interesul. Asculta o clipă, punea două sau trei întrebări, apoi îşi dădea seama că de fapt nici nu era vorba despre mare, ci mai degrabă era vorba despre staţiuni, despre pescuitul submarin şi despre insolaţii. Aşa că pleca, îşi relua locul în bancă sau pe treptele scării ca să viseze în voie. Nu în felul acesta dorea el să audă vorbindu-se despre mare. La o altă mare se gîndea el, nu ştim la care, dar oricum la o alta, cu siguranţă.

Toate acestea s-au petrecut înainte de-a o porni în lume, de a dispărea fără urmă. Nimeni nu şi-ar fi imaginat ca el să fugă într-o zi, vreau să zic *de-a binelea*, fără a se mai întoarce vreodată. Era foarte sărac, tatăl său avea o mică gospodărie la cîţiva kilometri de oraş, iar Daniel purta o uniformă cenuşie de elev intern; familia locuia prea departe ca el să se poată înapoia acasă în fiecare seară. Mai existau trei sau patru fraţi mai mari pe care nu-i cunoşteam.

N-avea prieteni, nu se apropia de nimeni, şi nimeni nu se apropia de el. Probabil că acest lucru îi şi convenea, ca să nu fie nevoit să se ataşeze de cineva. Avea o mutrişoară ascuţită ca un vîrf de cuţit şi ochi frumoşi negri, indiferenţi.

Nu spusese nimic nimănui, dar totul fusese pregătit în acel moment, asta e sigur. Işi întipărise în minte itinerariile, hărţile şi numele oraşelor pe care urma să le străbată. Probabil că visase la multe lucruri, zi de zi, noapte de noapte, culcat în patul din dormitorul comun, în timp ce colegii lui se distrau şi fumau ţigări pe ascuns. Se gîndea la rîurile ce coborau lin spre mare, la strigătele pescăruşilor, la vînt, la furtunile ce umflau pînzele catargelor şi la sirenele balizelor.

A plecat la începutul toamnei, către mijlocul lunii septembrie. Cînd ceilalţi s-au trezit în marele dormitor cenuşiu, el dispăruse deja,

Imediat şi-au dat seama, de-ndată ce-au deschis ochii, căci patul lui era neatins. Am zis doar atît: „Ia te uită! Daniel a plecat", fără să fim într-adevăr uimiţi, căci presimţeam oricum că asta urma să se întîmple. Nimeni n-a spus nimic nimănui, căci nu doream ca el să fie prins.

Şi cei mai flecari din cursul inferior au tăcut. Şi de altfel ce-am fi putut spune, nici nu ştiam nimic. Multă vreme am şuşotit prin curte sau în timpul orelor de franceză, dar şopteam doar frînturi de fraze pe care numai noi le înţelegeam.

„Crezi că o ajuns acum?"

„Crezi? Încă nu, e departe, ştii..."

„Mîine?"

„Da, poate..."

Cei mai îndrăzneţi se hazardau:

„Poate că e în America deja..."

Iar pesimiştii:

„Ei, poate c-o să se-ntoarcă mîine".

Dar dacă noi, noi înşine tăceam, dimpotrivă, printre profesori faptul stîrnise vîlvă. Atît ei, cît şi pedagogii erau convocaţi în fiecare zi în biroul directorului, şi chiar şi la poliţie. Din timp în timp veneau inspectori şi-i interogau pe elevi, unul cîte unul, încercînd să-i tragă de limbă.

Bineînţeles că noi vorbeam de cu totul altceva, nu însă despre ceea ce ştiam, adică nu despre ea, despre mare. Vorbeam despre munţi, despre oraşe, despre fete, despre comori, despre ţigani hoţi de copii şi despre legiunea străină*. Spuneam aceste lucruri ca să-i derutăm, iar profesorii şi pedagogii erau tot mai nervoşi, ceea ce-i înrăia şi mai mult.

Zarva a durat mai multe luni. Au apărut în ziare chiar două sau trei anunţuri însoţite de semnalmentele lui Daniel şi o fotografie în care nu semăna deloc. Apoi totul s-a liniştit dintr-o dată, căci ne săturaserăm de această poveste. Probabil că înţeleseserăm cu toţii că n-o să se mai întoarcă niciodată. Părinţii lui Daniel s-au resemnat, întrucît erau foarte săraci şi n-aveau încotro. Poliţiştii au clasat cazul — după propriile lor spuse — convingîndu-i pe profesori şi pe pedagogi că numai nouă ni se păruse ceva extraordinar, că de fapt era un lucru cît se poate de obişnuit. Ziceau că în fiecare an aveau cazuri asemănătoare, zeci de mii de persoane care dispăreau fără urmă şi care nu mai puteau fi găsite niciodată. Profesorii şi peda-

* Legiunea străină = formaţie militară franceză creată în 1831 în Algeria, cu garnizoana în colonii, compusă în cea mai mare parte din mercenari (n.t.)

gogii s-au consolat cu aceste explicaţii, ridicînd din umeri, de parcă ar fi fost faptul cel mai banal din lume, noi însă, de cite ori auzeam vorbindu-se despre asta începeam să visăm, căci întîmplarea a zămislit în adîncul sufletelor noastre un vis tainic care ne vrăjea şi care încă mai continuă să ne farmece.

Daniel a sosit în timpul nopţii cu un tren de marfă care mergea de o lungă bucată de vreme. Trenurile de marfă circulă mai ales noaptea, căci au numeroase vagoane, şi merg foarte încet, de-abia tîrîndu-se de la un nod de cale ferată la altul. Daniel stătea culcat pe podeaua tare, înfăşurat într-o pînză veche de sac. Privirea îi aluneca pe şinele lustruite, cînd trenul încetini, oprindu-se cu un scrişnet, la marginea docurilor. Daniel a deschis uşa, a sărit, şi a alergat de-a lungul şinelor pînă a găsit o ieşire. Nu avea bagaje, ci doar o sacoşă de plajă bleumarin, pe care o purta întotdeauna cu el, şi în care îşi luase vechea carte roşie.

Acum, era liber şi simţea cum îl cuprinde frigul. Îl dureau picioarele după orele nesfîrşite, petrecute în vagon. Se lăsa noaptea, şi ploua. Daniel mergea cît putea de repede pentru a se îndepărta de oraş. Nu ştia încotro păşea. Mergea drept înainte, printre pereţii hangarelor, pe drumul ce strălucea în lumina galbenă a felinarelor. Nu era nimeni pe stradă, şi pe pereţii caselor nu scria nici un nume. Dar marea nu putea fi departe. Daniel îi ghicea prezenţa, dincolo de ziduri, undeva la dreapta, în spatele uriaşelor construcţii de ciment. Era acolo, în noapte.

La un moment dat, Daniel se simţi obosit. Se afla pe cîmp acum şi oraşul strălucea în spatele lui. Noaptea era întunecoasă, iar pămîntul şi marea păreau invizibile.

Daniel căuta un loc să se adăpostească de ploaie şi de vînt şi intră într-o baracă de la marginea drumului. Se aciui acolo să doarmă pînă dimineaţa. Trecuseră mai multe zile de cînd nici nu dormise şi nici nu mîncase, căci tot timpul stătuse la pîndă la uşa vagonului. Ştia că trebuia să se ferească de poliţişti. Aşa că se ascunse bine în fundul barăcii, ronţăi un colţuc de pîine şi adormi.

Cînd se trezi, soarele era deja sus pe cer. Daniel ieşi afară, făcu cîţiva paşi, clipind din ochi. O cărare ducea pînă la dune şi Daniel o urmă. Inima îi bătea deja mai tare, căci ştia ce se afla dincolo de ele, la numai două sute de metri. Începu să alerge, escaladă pantele de nisip, în timp ce vîntul sufla din ce în ce mai tare, aducîndu-i zgomote şi miresme pe care nu le cunoscuse niciodată. Ajunse pe vîrful unei dune, şi dintr-o dată, o văzu.

Era acolo, în fața lui, nemărginită, ridicîndu-se, în răstimpuri, ca povîrnișul unui munte, sclipitoare în culoarea ei albastru închis, foarte aproape, cu talazurile înalte venindu-i în întîmpinare.

„Marea! Marea!" gîndea Daniel, dar nu îndrăznea s-o spună cu voce tare. Stătea fără a avea puterea să se miște, cu degetele puțin răsfirate, și nici nu-i venea să creadă că dormise în vecinătatea ei. Asculta vuietul valurilor ce înaintau pe plajă. Vîntul încetă brusc, și soarele, alunecînd deasupra mării, scăpăra scîntei pe crestele înspumate. Nisipul plajei avea culoare de cenușă, era neted și brăzdat de pîrîiașe fine; din loc în loc, băltoace argintii făceau să se reflecte cerul.

In adîncul ființei sale, Daniel repeta la nesfîrșit numele drag, așa: „Marea, marea, marea..."
simțindu-și capul vîjîind de zgomot și amețeală îi venea să vorbească, să strige chiar, dar gîtlejul nu lăsa să-i scape nici un sunet. Ii venea să fugă spre ea, țipînd din toți rărunchii, să-și arunce sacoșa și s-o vadă rostogolindu-se pe plajă, îi venea să alerge ca un descreierat, zvîrlind liber din mîini și din picioare. Sări peste straturile de iarbă de mare pusă la uscat, împotmolindu-se apoi în mormanele de nisip de la marginea țărmului. Iși scoase pantofii și șosetele, și, în picioarele goale, alergă cu și mai mare repeziciune, fără să simtă țepii ascuțiți ai ciulinilor.

Marea era încă departe, la celălalt capăt al întinderii de nisip. Strălucea în lumină, schimbîndu-și culoarea și înfățișarea, de la albastru, la cenușiu și la verde, ca să devină pentru o clipă aproape neagră; bancuri de nisip gălbui și dantelele albe ale valurilor. Daniel nu-și închipuise că ea este așa departe. Continua să alerge cu coatele lipite de trup și inima zvîcnind să-i spargă pieptul. Sub tălpi, simțea acum nisipul tare ca asfaltul, umed și rece. Pe măsură ce se apropia, vuietul talazurilor umplea tot mai mult văzduhul. Prelung și blînd la început, era din ce în ce mai violent, răspîndind în jur neliniști, ca uruitul roților de tren strivind traversele de fier, sau alteori părea a fi lăsat în urmă de un gigantic fluviu ce se rostogolea vertiginos la vale. Dar Daniel nu se temea. Continua să alerge cît putea de repede, în aerul răcoros, fără să privească în altă parte. Cînd se află la cîțiva metri de franjul înspumat, îl invadă mirosul din adîncuri și se opri uimit. Un junghi îl săgetă sub braț, aerul tare și sărat îi tăie respirația.

Se așeză pe nisipul umed și privi marea înălțîndu-se în fața lui pînă la ceruri. De cîte ori visase acest moment, de cîte ori își imaginase ziua cînd ar fi văzut-o într-adevăr, nu în ilustrate sau în filme, ci aievea, așa cum era ea, așternîndu-se în jurul lui, cît cuprindeai

cu ochii, cu coamele valurilor rostogolindu-se grăbit, cu norii albi de spumă, cu pulberea de stropi în irizări de curcubeu şi-n zare orizontul ţinînd sub o arcadă cerul!

Atît de mult tînjise după această clipă, încît zăcea acum epuizat, de parcă somnul sau chiar moartea l-ar fi cuprins în mreje.

Era într-adevăr marea, marea aceea a lui, ce exista numai pentru el acum, şi Daniel ştia că n-ar mai fi putut-o părăsi niciodată. Zăbovi mult timp culcat pe nisipul tare, aşteptind întruna, pînă ce marea, începînd să urce panta lină de nisip, îi sărută picioarele goale.

Era fluxul. Daniel sări în picioare cu muşchii încordaţi, gata să o ia la fugă. In depărtare, izbindu-se de stînci, valurile se învolburau în bubuit de tunet. Dar apa încă nu prinsese forţă. Se spărgea în bulboane, căţărîndu-se lent pe marginea plajei. Spuma uşoară îmbrăţişa picioarele lui Daniel, săpîndu-i gropiţe sub tălpi. Apa rece îi muşcă buricele degetelor şi gleznele, pînă ce acestea amorţiră.

O dată cu marea se înteţi şi vîntul. Sufla dinspre orizont, îngrămădind pe cer nori sidefii. Erau nori pe care Daniel nu-i cunoştea, ce semănau cu spuma albă a mării. Vîntul purta pe aripile lui particule minuscule de sare şi boabe de nisip. Daniel nu se mai gîndea să fugă. Incepu să meargă de-a lungul mării, păşind prin franjul alb de spumă. La fiecare val, simţea sub picioare cum îi fugea nisipul printre degetele răsfirate. In depărtare orizontul se dilata şi se micşora ca o respiraţie, trimiţîndu-şi înspre pămînt zvîcnirile.

Lui Daniel i se făcuse sete. Strînse în căuşul palmei puţină apă înspumată şi bău o înghiţitură. Sarea îi arse buzele şi limba, dar băiatul continuă să bea, pentru că îi plăcea gustul mării. De atîta timp se gîndea la imensitatea aceasta de apă, liberă, fără de margini, la această apă care acum era a lui şi din care va putea sorbi tot timpul vieţii. Pe mal, fluxul aruncase bucăţi de lemn şi rădăcini ce parcă semănau cu nişte oseminte. Acum apa le purta încetişor şi mai departe, le aşeza puţin mai sus, amestecîndu-le printre mormanele de alge negre.

Daniel mergea pe malul apei, privind totul cu atît nesaţ, nerăbdător să afle dintr-o dată secretele pe care marea le-ar fi putut destăinui. Lua în mîini alge viscoase, scoici sfărîmate, scormonind în mîlul galeriilor de anelide, scotocea peste tot, mergînd în picioare sau în patru labe, prin nisipul umed. Pe cer, soarele dogorea cu putere, iar marea se zbuciuma fără-ncetare.

Daniel se oprea din cînd în cînd cu faţa înspre orizont, privind valurile înalte ce încercau să treacă pe deasupra stîncilor ascuţite.

Respira cît putea de adînc, ca să simtă briza şi avea senzaţia că marea şi orizontul îi umpleau pieptul, pîntecele, capul, preschimbîndu-l intr-un fel de uriaş. Privea, in depărtare, apa întunecată, acolo unde nu se mai afla nici pămînt, nici spumă, ci numai cerul liber, şi Daniel îi vorbea încetişor, ca şi cum ea ar fi putut să-l audă; îi murmura: „Vino! Urcă, ajungi pînă la mine! Vino!" „Eşti frumoasă şi-ai să acaperi intregul pămint, toate oraşele, ai să urci pînă-n virfurile cele mai semeţe ale munţilor!"

„Vino, cu valurile tale, urcă, urcă! Haide, vino!".

Apoi Daniel se întorcea pas cu pas, de-a-ndărătelea, in susul plajei.

Invăţase astfel ce insemna mareea, cum apa se ridică, se umflă, se răsfiră, ca nişte degete, de-a lungul micilor vîlcele de nisip. Crabii fugeau din faţa lui, cu cleştii in aer, uşori ca nişte insecte. Apa înspumată umplea puţurile misterioase, inunda galeriile secrete. Urca, mereu puţin mai sus, cu fiecare val, imbogăţindu-şi întinderile de apă mişcătoare. Daniel dansa în faţa ei, asemenea crabilor cenuşii, alerga înălţindu-şi braţele, şi apa venea să-i lingă tălpile. Săpa şanţuri in nisip, pentru ca ea să poată urca mai repede, o descînta, ajutînd-o să înainteze:

„Haide, urcă, haideţi valurilor, urcaţi mai sus, veniţi mai sus, haideţi!".

Era acum în apă pînă la brîu, dar nu-i simţea răcoarea şi nici nu-i era frică. Hainele ude i se lipiseră de piele, părul îi cădea pe ochi, ca nişte alge. Marea clocotea în jurul lui, se retrăgea cu atîta forţă, încît băiatul trebuia să-şi înţepenească tălpile in nisip, ca să nu cadă pe spate; apoi ea se avînta din nou, şi-l impingea înspre ţărm.

Algele moarte îi biciuiau picioarele, i se înlănţuiau de glezne. Daniel le smulgea ca pe nişte şerpi, le arunca în mare, strigînd: „Zvîrr! Zvîrr!"

Nu mai privea nici soarele, nici cerul. Nu mai vedea nici marginea îndepărtată a pămîntului, nici siluetele copacilor. Nu mai exista nimeni aici, nimeni în afara mării, şi Daniel era liber, împreună cu ea.

Dintr-o dată marea a început să urce mai repede. Se ridică deasupra stîncilor şi valurile soseau acum din larg, dezlănţuite. Se înălţau în hule largi, uşor pieziş, în crestele lor dantelate, cu pîntecele albastru închis ce se scobea sub ele. Sosiră atît de repede încît Daniel n-avu timpul să se adăpostească. Se întoarse cu spatele pregătindu-se să fugă, dar valul i-a plesnit umerii, i-a trecut pe deasupra

capului. Instinctiv, Daniel şi-a înfipt unghiile în nisip şi a încetat să mai respire. Apa se rostogoli asupra lui cu bubuit de tunet, în vîrtejuri, pătrunzîndu-i în ochi, în urechi, în gură, în nări.

Cu eforturi supraomeneşti, Daniel se tîri în sfîrşit pe nisipul uscat. Era atît de buimac încît rămase pentru o clipă culcat pe burtă, în spuma zdrenţuită, fără să se mai poată mişca. Valurile soseau mereu, zbătîndu-se năvalnic. Îşi înălţau şi mai mult crestele şi pîntecele, săpînd prăpăstii adînci. Prinzînd puteri, Daniel alergă pe plajă şi se aşeză pe nisipul dunelor, dincolo de bariera de iarbă de mare. Tot restul zilei, rămase departe de apă. Trupul încă îi mai tremura, şi pe toată pielea, ba chiar şi înlăuntrul fiinţei lui, simţea gustul pîrjolitor al sării şi, în adîncul ochilor, stăruia pata orbitoare a valurilor.

La celălalt capăt al golfului se afla un promontoriu întunecat cu o puzderie de grote. Acolo s-a adăpostit Daniel în primele zile după sosirea lui la malul mării. Peştera sa era o mică scobitură în stîncile negre, căptuşită cu galeţi* şi nisip cenuşiu. Acolo a trăit Daniel în tot acest răstimp, dar fără să-şi ia ochii de la mare.

Cînd se iveau primele raze de soare palide şi blînde, iar orizontul de-abia se putea desluşi ca o dungă în culoarea amestecată a cerului şi-a mării, Daniel se trezea şi ieşea din peşteră. Se cocoţa pe stîncile înnegrite ca să soarbă apa de ploaie din băltoace. Acolo veneau şi păsările mari din larg, zburau în jurul lui scoţînd ţipete prelungi şi ascuţite, iar Daniel le saluta fluierînd. Dimineaţa, la reflux, fundul mării cu misterele lui se ghicea ca-n palmă. Ici şi colo se zăreau ochiuri întinse de apă întunecată, torente ce vuiau în cascade printre pietre, drumuri alunecoase, coline de alge vii. Atunci Daniel părăsea promontoriul şi cobora de-a lungul stîncilor pînă în mijlocul ţinutului părăsit de mare. Avea impresia că pătrundea chiar în inima mării, într-un tărîm straniu ce nu se năştea decît pentru cîteva ore.

Trebuia să se grăbească. Daniel auzea deja freamătul şoptit al valurilor şi murmurul curenţilor ce răzbătea din adîncuri, iar el se găsea încă foarte aproape de franjurile negre ale stîncilor. Soarele nu apuca să le dezmierde pentru multă vreme, căci marea le acoperea curînd, trecîndu-le în umbră; lumina reverbera cu violenţă, dar nu mai reuşea să le-ncălzească. Marea te lăsa să-i smulgi unele secrete, dar trebuia să fii abil, să le surprinzi cu iuţeală, înainte ca ele să dispară. Printre pădurile de alge, Daniel fugea acum pe aceste stînci ce se iviseră pe fundul mării. Un miros pătrunzător urca din

---

* Galeţi = fragmente de rocă şlefuite şi rotunjite de apele mării (n.t.).

smîrcurile şi din hăurile negre, o mireasmă pe care oamenii nu o cunosc, şi care-i ameţeşte.

În băltoacele din apropierea mării, Daniel căuta peşti, creveţi, scoici. Îşi afunda broţele în apă, printre tufele de alge şi pîndea crustaceele care veneau să-i gîdile vîrfurile degetelor; atunci le prindea. Anemonele de mare cenuşii, violacee, sîngerii îşi deschideau şi închideau corolele.

Pe stîncile netede trăiau stridii albe şi midii albastre, pălărioare chinezeşti*. Dintr-o dată, printre frunzele algelor apăreau cochilia goală cu irizări sidefii a unei urechiuşi de mare**, teaca unui cuţitaş de mare***, valvele perfecte ale unei moluşte Saint-Jacques****. Daniel le privea îndelung prin sticla de apă şi se simţea de parcă ar fi trăit el însuşi acolo, în băltoacă, pe fundul unei crăpături minuscule, orbit de soare şi aşteptînd noaptea ce trebuia să vină o dată cu mareea.

Se hrănea vînînd scoici. Trebuia să se apropie fără să facă nici un zgomot, ca ele să nu se fixeze prea strîns de stîncă. Le desprindea cu piciorul, lovindu-le cu vîrful degetului mare. Deseori însă, pălărioarele chinezeşti, auzindu-i sunetul paşilor sau şuierul respiraţiei, se lipeau de stîncile netede, lăsînd să se audă mici pocnete distincte. După ce Daniel strîngea scoici şi creveţi din belşug, îşi aşeza prada în scobitura plină cu apă a vreunei stînci; mai tîrziu o frigea într-o cutie de conserve la un foc din iarbă de mare. Apoi se ducea mai departe, chiar la capătul tărîmului de pe fundul mării, acolo unde valurile se rostogoleau mînioase. Căci acolo locuia prietena lui, caracatiţa. Daniel o cunoscuse chiar din ziua în care sosise pe ţărm, chiar înainte de a se-ntîlni cu păsările de mare şi anemonele. Ajunsese la marginea valurilor în clipa în care marea şi orizontul, neclintite, nu se mai umflau, şi curenţii adînci se sfiau parcă să se mai dezlănţuie. Fără-ndoială, era locul cel mai tainic din lume, iar lumina zilei scînteia aici doar pentru cîteva minute. Daniel înaintase cu foarte mare prudenţă, sprijinindu-se de pereţii abrupţi şi alunecoşi ai stîncilor, ca şi cum ar fi coborît spre centrul pămîntului. Văzuse mlaştina cea mare cu ape grele, pe fundul căreia se mişcau încetişor alge uriaşe, şi rămăsese nemişcat, cu obrazul atingînd aproape undele verzui. Atunci a zărit tentaculele caracatiţei, ce pluteau în preajma

---

* Pălărioare chinezeşti = moluşte marine gasteropode, comestibile, cu cochilie conică (n.t.).

** Urechiuşă de mare = moluscă gasteropodă, cu cochilie plată, sidefată în interior (n.t.).

*** Cuţitaş de mare = moluscă bivalvă ce trăieşte în interiorul unei cochilii înguste şi lungi de 20 cm (n.t.).

**** Moluscă Saint-Jacques = moluscă bivalvă marină comestibilă (n.t).

malului abrupt. Ieşeau dintr-o scobitură, de undeva din adîncuri, aşa cum se ridică dîrele de fum, şi alunecau lin pe deasupra algelor. Privind aceste tentacule, ce de-abia se mişcau, desluşindu-se cu greu prin urzeala algelor, lui Daniel i s-a tăiat răsuflarea.

Caracatiţa a ieşit apoi la suprafaţă. Inainta cu băgare de seamă, ondulîndu-şi tentaculele tubulare. In lumina frîntă a soarelui efemer, ochii galbeni ai caracatiţei străluceau ca aurul, sub pleoapele proeminente. Caracatiţa şi-a întins tentaculele lungi, cu ventuze violete, părînd pentru o clipă să caute ceva. Apoi, zărind umbra lui Daniel aplecată deasupra mlaştinii, se scufundă, lăsînd în urma ei o ciudată dîră albastră-cenuşie.

Acum, ca în fiecare zi, Daniel revenea în acest loc îndepărtat de la marginea valurilor. In căutarea caracatiţei se aplecă deasupra apei transparente şi o chemă în şoaptă. Se aşeză pe stîncă, lăsîndu-şi picioarele să alunece în apă în faţa scobiturii în care trăia caracatiţa şi rămase nemişcat în aşteptare. La un moment dat simţi tentaculele atingîndu-i uşor pielea şi încolăcindu-se apoi în jurul gleznelor. Caracatiţa îi mîngîia acum cu tandreţe degetele şi tălpile, şi Daniel începu să rîdă.

„Salut Wiatt", o întîmpină el. Caracatiţa se numea Wiatt, dar bine-nţeles că ea nu-şi cunoştea numele. Daniel îi vorbea încetişor ca să nu o înspăimînte. O întreba ce se întîmplă sub valuri, în lumea adîncurilor. Wiatt nu-i răspundea, dar continua să-i mîngîie tălpile şi gleznele cu atîta gingăşie de parcă în locul tentaculelor tubulare ar fi avut lungi plete de mătase. Daniel o iubea foarte mult. Niciodată nu putea s-o vadă-ndeajuns, căci marea creştea repede. Cînd pescuitul era bogat, Daniel îi dăruia crabi şi creveţi. Tentaculele cenuşii ţîşneau ca fulgerele şi îmbrăţişau prada trăgînd-o în scobitura stîncii. Dar nu o vedea niciodată mîncînd. Corpul îi rămînea întotdeauna nemişcat, ascuns în scobitura neagră, lăsîndu-şi doar tentaculele să plutească în voie. Poate că semăna cu Daniel, călătorise poate multă vreme pînă să-şi găsească un culcuş pe fundul mării, poate că şi ei îi plăcea să privească cerul prin limpezimea apei transparente.

In timpul refluxului cînd apele erau scăzute, aveai o revelaţie. Daniel păşea printre stînci, afundîndu-se în covorul moale al algelor şi razele soarelui se reflectau în apă şi pe pietrele lucioase ca oglinda, împrăştiind pretutindeni lăncii ca de foc. Nu sufla în acel moment nici o pală de vînt.

Cerul de azur părea să se dilate, strălucind cu o intensitate pe care nicicînd n-ai fi putut-o bănui. Daniel simţea căldura apăsîndu-l greu pe umeri şi închidea ochii pentru ca scînteierea neobişnuită să

nu-l poată orbi. Nu mai exista nimic altceva acolo decît cerul, soarele, cristalele de sare ce încinseseră un dans amețitor pe stîncile din jur.

Intr-o zi, atunci cînd marea se retrăsese atît de departe încît se vedea doar ca un fir albăstrui la orizont, Daniel porni să cutreiere printre stîncile de pe fundul mării. Simți pe dată beția ce-i cuprinde pe cei care, aflați într-un ținut virgin, au certitudinea că nu s-ar mai întoarce niciodată. In aceeași zi, totul se arăta nou, necunoscut. Daniel se întoarse, iar țărmul, foarte departe în spatele lui, i se păru un imens lac de noroi. Resimți singurătatea, tăcerea stîncilor golașe, lustruite de apele mării, neliniștea ce țîșnea din toate izvoarele secrete ca mai apoi să se strecoare prin fiecare crăpătură, și băiatul înspăimîntat de-a binelea, o luă la goană. Inima îi bătea să-i spargă pieptul, ca în prima zi cînd se aflase în fața mării. Daniel fugea cu răsuflarea tăiată, sărea peste băltoace și grămezi de alge, călca pe crestele stîncoase, cu brațele ridicate pentru a-și păstra echilibrul.

Cîteodată întîlnea pietroaie iote, viscoase, acoperite de alge microscopice, alteori stînci ascuțite ca niște vîrfuri de cuțit, pietre ciudate asemenea spinărilor țepoase de rechini. Peste tot, ochiuri de apă sclipind, fremătînd fără încetare. Cochiliile incrustate pe stîncă se crăpau la soare, iar bancurile de alge scoteau un sunet straniu de vapori sub presiune.

Daniel alerga fără nici o țintă în mijlocul tărîmului ciudat, de pe fundul mării, fără să mai urmărească hotarul de la marginea valurilor. Marea aproape dispăruse, se retrăsese și mai mult, pînă la linia orizontului, ca și cum s-ar fi prelins printr-un jgheab ce conducea direct spre centrul pămîntului.

Daniel nu se mai temea acum, dar parcă se schimbase, nu mai era el, cel dintotdeauna. Marea îl lăsa indiferent. N-o mai chema și nici nu-i mai vorbea. Lumina soarelui se reflecta în apa bălților ca într-o salbă de oglinzi, se frîngea de vîrfurile stîncilor, făcea salturi fulgerătoare, multiplicîndu-și scînteierile. Pretutindeni lumina era atît de aproape încît băiatul simțea pe obraz tăioasa atingere a razelor ei, dar în același timp și foarte departe, asemenea lucirilor înghețate ce vin de pe alte planete. Din pricina ei, Daniel alerga bezmetic printre stîncile semețe. Din pricina ei, mințile i-a luară razna, și țîșnea ca și ea, fără să mai vadă nimic în jur. Aici lumina nu mai era blîndă și liniștită cum fusese pe plajă și pe colinele de nisip. Era un vîrtej nesăbuit ce scînteia violent, scăpărînd fără încetare între două oglinzi: a cerului și a stîncilor.

Şi după toate cele, mai era şi sarea. De zile întregi se aşternuse peste tot, pe pietrele negre, pe galeţi, şi pe cochiliile moluştelor, chiar şi pe frunzele subţiri şi palide ale plantelor de la poalele falezei. Lui Daniel sarea îi intrase în piele, i se strînsese pe buze, pe gene şi sprîncene, în păr, în haine, încleştîndu-l într-o carapace dură care-i frigea tot corpul.

Il pătrunsese şi pe dinăuntru, atacîndu-i gîtul, pîntecele, chiar măduva din oase, măcinîndu-l cu scrişnetul demenţial al prafului de sticlă; retina devenită dureroasă îl împungea ca acele. Lumina soarelui încinsese sarea şi acum, mulţimea de cristale scăpăra săgeţi cît cuprindeai cu ochii; înlăuntrul fiinţei lui Daniel, fiecare fibră emitea aceeaşi scînteiere. Un soi de beţie se născuse pretutindeni, un fel de electricitate care vibra pentru că sarea şi lumina nu te lăsau să stai locului; voiau să dansezi şi să alergi, să sari de pe o stîncă pe alta, să evadezi în adîncurile mării.

Culoarea albă cuprinsese întreaga fire. Chiar şi apa băltoacelor, chiar şi cerul erau albe. Iţi ardeau retina. Daniel îşi închise ochii strîns şi se apri, căci picioarele începură să-i tremure şi nu-l mai susţineau.

Se aşeză pe o stîncă joasă, în faţa unui loc inundat de apele mării. Ascultă vibraţia luminii-n sarabandă pe rocile golaşe, trosnetele, pocnetele seci, şuierăturile, bîzîitul ascuţit ca de albine, ce-i şfichiuia urechile. Ii era cumplit de sete, dar ştia că nici o apă nu-l va mai potoli vreodată. Lumina continua să-i ardă faţa, miinile, umerii, muşcindu-l fără milă. Lacrimi sărate se prelingeau domol, lăsîndu-şi dîrele fierbinţi pe obrajii încinşi. Intredeschizîndu-şi pleoapele cu mare greutate, Daniel privi întinderea de stînci albite, pustiul nesfîrşit în care apa mlaştinilor era acum necruţătoare. Fiinţele marine dispăruseră ascunzîndu-se prin crăpături la adăpostul perdelelor de alge.

Daniel îşi încovoia spinarea şi-şi puse cămaşa pe cap, ca lumina şi sarea să nu-l mai orbească. Rămase multă vreme nemişcat, cu capul sprijinit pe genunchi, în timp ce sarabanda pîrjolitoare se dezlănţuia frenetic.

Apoi vîntul se făcu simţit, mai slab la început, croindu-şi drumul anevoie prin aerul vîscos. Curînd se înteţi, aducînd cu sine răcoarea zărilor îndepărtate, şi apa mlaştinilor prinse a freamăta şi a-şi schimba culoarea. Pe cer se îngrămădiră nori, iar lumina îşi încetă vibraţia. Daniel auzi mugetul mării din apropiere, valurile ce-şi plesneau de stînci pîntecele uriaşe. Picături de apă îi muiară hainele, şi-l scoaseră din toropeală.

Marea năvălea cu repeziciune, încercuia primele stînci, transformîndu-le în insule, inunda fiece crăpătură, se rostogolea cu vuietul a mii de fluvii ce-şi adună apele. De cîte ori înghiţea o bucată de stîncă, un bufnet scurt zgîlţîia pămîntul şi aerul vibra de urlete sălbatice.

Daniel se ridică dintr-o săritură. Porni să alerge spre ţărm fără să se oprească. Nu-i mai era somn acum, iar lumina şi sarea nu-l mai înspăimîntau. Din adîncul fiinţei îl cuprindea un soi de nebunie, o forţă pe care n-o înţelegea, şi se simţea în stare doar cu o lovitură de picior să crape stînci, să sape văgăuni. Fugea în faţa mării, călăuzit de vînt, şi urmărit de zgomotul cadenţat al valurilor. Din cînd în cînd striga, făcîndu-le în ciudă:

„Ram! Ram"

de parcă ar fi fost el însuşi stăpînul ce le comanda.

Trebuia să-şi inteţească goana. Marea voia să acapareze totul: rocile, algele, chiar şi pe cel ce alerga prin faţa ei. Întindea cîte un braţ, la dreapta sau la stînga, un braţ lung, cenuşiu, pătat cu spumă, punîndu-i piedică lui Daniel. El scăpa făcînd un salt în lături sau sărind pe crestele stîncilor şi apa se retrăgea, sorbită cu lăcomie de gurile spărturilor.

Daniel traversă înot mai multe lacuri deja răscolite. Nu mai resimţea nici oboseala. Dimpotrivă, o bucurie nestăvilită punea stăpînire pe el, de parcă marea, vîntul şi soarele topiseră carapacea de sare şi-l eliberaseră în sfîrşit.

Marea era iarăşi atît de frumoasă! Jerbele albe ţîşneau drept în lumină, foarte sus, apoi se rostogoleau stîrnind nori de picături ce alunecau pe coama sălbatică a vîntului. Apa umplea din nou fisurile stîncilor, spăla crusta albăstruie, smulgea sutele de alge. Departe, lîngă faleze, strălucea drumul alb al plajei. Daniel se gîndea la naufragiul lui Sinbad, cînd valurile l-au purtat pînă la insula regelui Mihrage şi acelaşi lucru i se întîmpla şi lui acum. Alerga nebuneşte pe stînci, picioarele-i goale alegîndu-şi singure drumul cel mai lesnicios, fără ca el să mai apuce să se gîndească. Se simţea de parcă ar fi trăit dintotdeauna aici, în acest tărîm de pe fundul mării, în mijlocul naufragiilor şi furtunilor. Daniel zbura cu viteza mării, fără să se oprească, de-abia trăgîndu-şi răsuflarea, urmărit de zgomotul valurilor. Veneau, dinspre celălalt capăt al lumii, coloşi înspumaţi, înclinaţi ameninţător, alunecînd pe stîncile lucioase, zdrobindu-se de nisip.

Soarele strălucea fix, agăţat la orizont. El era izvorul acestei forţe uriaşe, el stîrnea valurile şi le împingea spre ţărm. Era un dans ce nu

se putea sfîrşi niciodată, dansul cristalelor de sare, al mării la reflux, al talazurilor şi al vîntului, cînd apele recucereau pămîntul.

Daniel ajunse în peşteră cînd valurile stropiră peretele stîncos al falezei. Se aşeză pe galeţi să privească marea şi cerul. Cînd valurile începură să urce coasta promontoriului, băiatul se retrase în grotă. Marea se zbătea întruna, clocotind pe pietre, în bulboane. Valurile continuau să urce, unul după altul, amenințătoare. Curînd udară algele uscate, crengile albite de sare, tot ceea ce se adunase-n timp, la gura peşterii. Daniel stătea cu spatele lipit de fundul grotei. Mai mult de atît nu se putea retrage. Privi marea fix, încercînd s-o oprească. O privea din răsputeri fără să scoată un cuvînt şi văzu cum valurile începeau să se retragă, pierzîndu-şi din elan.

Valurile se mai avîntară de cîteva ori, năvălind în peșteră și înlănţuind picioarele lui Daniel. Apoi marea se retrase dintr-o dată. Urletul năprasnic se domoli, talazurile se îmblînziră, parcă împovărate de spumă. Daniel înțelese că totul luase sfîrşit.

Se întinse pe galeţi la gura peşterii, cu capul răsucit spre mare. Tremura de frig şi oboseală, dar niciodată nu fusese atît de fericit. Adormi împăcat, în lumina ultimelor raze ce se stingeau încetişor.

Oare ce s-o mai fi întîmplat cu el? Ce-o fi făcut el în toate aceste zile, în toate aceste luni acolo în peşteră, în faţa mării? Poate că într-adevăr să fi plecat spre coastele Americii sau spre China, îmbarcat pe un sampan* care să navigheze lent, din port în port, din insulă în insulă. Visurile ce încep astfel nu trebuie să se sfîrșească. Pentru noi, cei aflaţi departe de mare, totul pare posibil și imposibil în egală măsură. Ştiam doar că se petrecuse ceva straniu, fără îndoială.

Straniu, în primul rînd pentru că părea lipsit de sens, şi pentru că dezminţea toate vorbele oamenilor chibzuiţi. Profesorii, supraveghetorii, poliţiştii puseseră atîtea întrebări, se agitaseră atît de mult ca să dea de urmele lui Daniel Sinbad, pentru ca într-o bună zi, cît mai firesc cu putinţă, să se poarte de parcă Daniel n-ar fi existat niciodată. Nici nu mai vorbeau despre el. Au trimis părinților toate lucrurile lui, chiar și extemporalele mai vechi. Nimic care să-i aparţină n-a mai rămas în liceu, în afara amintirii. De fapt mai mult de atît, ei nici n-ar fi dorit. Au început să vorbească despre o mie şi una de lucruri, despre neveste, case, maşini, alegeri cantonale, la fel ca înainte, ca şi cum nu s-ar fi întîmplat nimic.

---

* Sampan = mică ambarcaţiune chinezească avînd pînză unică (n.t.).

Poate că nici nu se prefăceau. Poate că de mult ce se gîndiseră la el, sfîrşiseră prin a-l uita de-a binelea. Poate că dacă s-ar fi reintors şi-ar fi apărut în faţa liceului, ei nici nu l-ar mai fi recunoscut, şi l-ar fi întrebat:

„Cine eşti? Ce doreşti?"

Noi însă nu l-am *uitat*. Nimeni nu l-a uitat, nici cei din dormitor, nici cei din clase, nici cei din curte, nici chiar cei *care nu-l cunoşteau*. Vorbeam despre şcoală, despre matematică şi compuneri, dar tot timpul ne gîndeam numai la el, ca şi cum ar fi fost cu adevărat un Sindbad şi ar fi continuat să colinde lumea. Din cînd în cînd încetam să mai vorbim şi unul dintre noi punea întrebarea, întotdeauna aceeaşi:

„Crezi că a ajuns **acolo?**"

Nimeni nu ştia de fapt unde *acolo*, dar ni se părea că vedeam aievea acel lac, imensitatea mării, cerul, norii, stîncile sălbatice, valurile, uriaşele păsări albe purtate de vînt. Atunci cînd vreo adiere înfiora frunzele castanilor, priveam cerul şi ne îngrijoram, aşa ca marinarii:

„O să fie furtună".

Iar cînd soarele de iarnă strălucea pe cerul albastru, ne spuneam:

„Are noroc azi."

Dar nu mai adăugam nimic altceva, de parcă am fi semnat, fără să ştim, un pact cu Daniel, o legătură tainică şi mută; sau poate că începuserăm şi noi să trăim acest vis, în modul cel mai firesc din lume, în dimineaţa cînd, deschizînd ochii, am văzut în penumbra dormitorului patul lui Daniel; şi-l strînsese parcă pentru tot restul vieţii, făcîndu-ne să credem că n-ar mai fi trebuit să doarmă niciodată.

Traducere din limba franceză de
Viorica MIRCEA şi
· ONOSE

JULIEN GRACQ
(Franța)

Prozator, poet, dramaturg, eseist, Julien Gracq (pe adevăratul său nume Louis Poirier) s-a născut lîngă Nantes în 1910. Licențiat în istorie. Fiind atras în egală măsură de fantasticul lui E.A. Poe, cît și de suprarealismul lui André Breton, J.G. își înscrie opera pe traiectoria acestor două tendințe literare, rămînînd însă profund original. [illegible] plin de adîncimi și tîlcuri metaforice din cea de-a doua jumătate a sec. XX. Scrie poezie : [illegible] (1951), Siesta în Flandra (1951) ; teatru : Regele pescar (1948) ; eseuri : André Breton, cîteva aspecte ale scriitorului (1948) ; romane : La castelul din Argol (1938), Un frumos tenebros (1945), Țărmul Syrtelor (1951 — Premiul Goncourt, refuzat de autor), Un balcon în pădure (1958) ; nuvele : Peninsula (1970 — din care face parte nuvela selectată), Apele înguste (1976). Tema majoră a operei gracqiene este așteptarea, însoțită de obicei de neliniști și speranțe. Așa cum mărturisea autorul însuși, referindu-se la „Țărmul Syrtelor" — capodopera sa —, „așteptarea războiului sau poate a morții, se situează sub semnul egalității". Nuvela Regele Cophetua (după care s-a turnat filmul de succes „Rendez-vous la Braye", A. Delvaux, 1971) surprinde pe fundalul primului război mondial, aventura autorului, inițiatică și magică în același timp, trăită la frontiera dintre real și imaginar, dintre viață și moarte. Prin încercarea de evadare din banalul cotidian, de a întredeschide porțile unei alte lumi, adesea angoasantă, însă mereu plină de farmec, care, oricît de diferită ar părea de a noastră, nu-i va constitui niciodată contrariul, ci numai reversul, Julien Gracq poate fi situat alături de Supervielle, Boris Vian, Mandiargues, Klossowski. Scriitorul a vrut să creeze o operă mitică sau (așa cum definea el însuși scrierile germanului Jünger, al cărui estetism eclectic i-a constituit un permanent model) emblematică, încercînd să realizeze fericita îngemănare între proză și poezie, printr-un stil baroc, poetico-metaforic.

REGELE COPHETUA

Întorcîndu-mă cu gîndul la vremea cînd îmi lua sfîrșit tinerețea, nimic nu îmi pare mai apăsător, mai tulbure, decît amintirea lunilor în care se contura, fără ca totuși să fie ceva definitiv, soarta războiului din 1914. Cu mantalele albastre, cu pulpana ridicată, încheiată în formă de triunghi deasupra genunchilor, cu măștile de gaze asemenea unui rît de porc, întreaga înfățișare pămîntie și uzată a militarilor în permisie, ciocnind cu gamelele lor albastre, se identifică acum cînd modern-style-ul a regăsit pentru noi un fel de noblețe, cu unul din acele costume entre-deux pe atunci la modă, părînd astfel niște manechine mototolite, uitate în spatele vreunei vitrine, nefiind cu toate acestea suficient de vechi pentru a avea acces la muzeul costumelor; ei se transformaseră într-un fel de sclavi ai tranșeelor, așa cum orătau încărcați ca sacii de cartofi, bolborosind în jargon ca niște flamanzi ce coboară din Nord, o dată cu sezonul sfeclei de zahăr.

Pe marile platouri de mil din nord-est, sfecla de zahăr se înfunda acum adînc în pămînt, în loc să iasă la suprafață; Franța țărănească și de corvadă a anului 1917, ce continua împotriva tuturor vicisitudinilor să răstoarne brazdele înainte de a se îngropa ea însăși sub ele, împletea de bine de rău geniul său tradițional cu acest război, rămas ca și ea atît de puțin victorios și lăsat de izbeliște.

In 1917, cu simplitatea gestului imperial al semănătorului și al scîrțîitului căruțelor încărcate de roadele viilor, — fie anul bun sau rău — războiul continua să răstoarne curajos brazde adînci de pămînt, fără să se încurce în justificări inutile: se putea chiar pune întrebarea dacă el a început vreodată. Văzut din spatele frontului, prin prisma mecanismului bine uns al persoanelor dispărute, dar înlocuite, al vizitelor făcute de primar familiilor îndoliate, al micilor deturnări de fonduri trimestriale, al comunicatelor amănunțite și la ore fixe desore victoriile și înfrîngerile suferite săptămînă de săptămînă — o pădurice sau un vechi cîmp de rapiță — războiul ar fi părut lipsit de perspective, dar furniza minimul necesar de care omul avea nevoie pentru a putea trăi în așteptare: o imagine suportabilă a ordinii, a stabilității.

Totuși, anii înșirîndu-se mereu unul după celălalt, se instalase oboseala, o oboseală zdrobitoare ca aceea a infanteristului care adoarme mergînd și își continuă drumul cu mintea aflată deja pe tărîmul viselor. Fusesem rănit în iarna lui 1914 în învălmășeala din Flandra, apoi reformat; reluîndu-mi astfel postul de ziarist însărcinat și cu negocierea între cele două tabere, mă aflam în situația de a ști ceva mai mult în acea vreme despre iluziile voit ignorate de ziarele, din lună în lună împînzite de goluri albe, impuse de cenzură ce le făceau să semene cu păturile uzate de spital. Așa-zisele răzvrătiri din vară luaseră sfîrșit fără ca abcesul să fi fost stăvilit: ele puteau reîncepe de la o săptămînă la alta. Ministerul agoniza de atîta uzură; pe coridoarele Camerei, bîrfa îl considera ca și mort. În depărtare, Rusia lui Kerensky se învîrtejea enigmatic pe străzile noroioase ale Moscovei și Petrogradului, precum frunzele înaintea furtunii; cînd priveai în ziare instantaneele surprinse pe străzi, în care mulțimea stîrnită sub focul salvelor devenea stelară ca o cometă sau ca o pilitură magnetizată, nu puteai descifra decît o tensiune moleculară, necunoscută nouă, dar orice tentativă de înțelegere părea parcă imposibilă: era imaginea încă silențioasă a unei explozii îndepărtate, a cărei undă de șoc nu apucase să ajungă pînă la noi. Pentru prima dată, plutea în aer ideea că acest uriaș măcel, de interes mai mult sau mai puțin local, va degenera în ceva ce nu se va limita numai la

arborarea drapelului tricolor pe turla catedralei din Strasbourg. Acum, după răgazul ce permisese ca primele noroaie de pe front să se întărească, ai fi spus că sufletul, măcinat de şocul prea mult prelungit prin imagini înfricaşătoare, şi atît de vlăguit de-a lungul anilor de această mortificare violentă, se lăsa cuprins pe de-a-ntregul de o uriaşă presimţire, o speranţă aşteptată deja în resemnare, încercînd să se furişeze printre norii ce începeau să se destrame. Şocul decisiv avea să vină cu siguranţă: era aşteptat o dată cu sosirea primăverii — acest ultim anotimp de veghe, ce se întrezărea deja printre ploile de noiembrie, se încărcase de oboseli apăsătoare, de vise profetice lipsite de bucurii, care se înălţau deasupra pămîntului desţelenit, fără a-l putea încălzi însă, ca o sărmană auroră ivită din tranşee.

Părăsind Parisul din gara de Nord, în acea după-amiază de Toussaint*, printre pînzele de apă pe care vîntul le abătea asupra uzinelor şi grădiniţelor muncitoreşti, ceea ce atrăgea din loc în loc privirea erau cimitirele de la periferie, adevărate explozii florale uriaşe, întrerupînd pe alocuri ploaia întunecată — înecate în mocirlă, brăzdate, îngrădite, presărate cu stindarde tricolore, cu o mulţime îmbrăcată în haine searbăd colorate, mişcîndu-se încet printre morminte, asemenea unei scurgeri de funingine, înviorată de albastrul strălucitor al uniformelor, marcată ici şi colo de pata albă a halatului vreunei infirmiere, frîntă în oaze mişcătoare de protezele şi cărucioarele mutilaţilor. Niciodată morţii de rînd, cei mai putregăiţi, de mult uitaţi, n-au fost atît de pomeniţi, vizitaţi, alinaţi cu atîta căldură, ca de Sărbătorile Morţilor din acei ani; ei întinereau, copleşiţi de talazul răscolitor al acestei mulţimi, pe care un dig de foc o împiedica să se reverse asupra tranşeelor. Apoi, o dată cu depăşirea periferiei pariziene, pîlcurile de torţe ce se încăpăţînau să ardă printre picurii de ploaie, s-au stins; tricolorul devenea mai rar pe gheretele paznicilor; aceştia puteau fi văzuţi patrulînd de-a lungul pădurilor, rătăcind în ploaie, cu gulerul mantalei ridicat împotriva aversei ostile; în sfîrşit a apărut cîmpia — cîmpia mohorîtă din Nord marcată de gările din piatră de calcar cu două pavilioane, ale căror peroane par mai late şi mai goale atunci cînd sînt părăsite de călători.

Mă aflam singur în compartiment — aproape singur, în acest tren de la periferia pariziană, ce şoma leneş — şi perspectiva unei zile petrecute la ţară părea a fi din ce în ce mai puţin promiţătoare. Întunericul începea să se pogoare foarte devreme — o geană de lumină fără culoare aluneca la orizont, dinspre vest, sub cerul, atît de jos,

* Toussaint = sărbătoarea tuturor sfinţilor (lb. fr.) (n.t.).

lăsînd să mai clipească o dată oglinda băltoacelor ce îngropau arăturile — pe poteci, iar vîntul alunga raiuri de frunze moarte. Mi-am întors privirile de la peisajul de culoarea plumbului și a scoarței umede de copaci, ce-mi luneca prin fața ochilor, și am parcurs o vreme ziarele pe care le cumpărasem în gară. Aviația franceză bombardase în timpul nopții cazărmile de la Kaiserslautern. Din referirile timide ale corespondenților de presă, ghiceai că situația în Rusia se agrava. Frigul umed pătrundea în compartiment prin fereastra ce nu se închidea bine: m-am strîns în colțul meu, m-am zgribulit în palton și am căzut într-un fel de somnolență. Îmi imaginam Petrogradul, șirul țeopăn de drapele roșii subit întunecate de sosirea primei zăpezi înnegrite de funingine, pașii milioanelor de cizme grele învîrtindu-se pe loc, ca o garnizoană cuprinsă de nebunie, bătătorind zăpada tapită, amestecată cu bucăți rupte de ziare. Un acol prin mlaștinile Iser-ului îmi evoca iarna neagră de pe front, care tocmai începea: viața civilă pusese din nou stăpînire pe mine, amintirile canonadelor păreau deja dintr-o altă lume, dar la fiecare revenire a ploilor de toamnă, fără voia mea, încă mai simțeam tranșeele, așa cum bolnavul de reumotism își simte în mod dureros articulațiile. Frigul umed îmi pătrundea din nou prin mîneci; trenul, care nu ducea pe nimeni pe front, se tîra prin gări, la nesfîrșit. Nici că se puteau visa un loc și o zi mai mohorîte; mi se părea că întreg pămîntul putrezea încetul cu încetul în umezeala spongioasă, și se prăbușea o dată cu mine într-un coșmar macirlos, de culoarea unei cariere de marnă inundate, pe care pluteau, cu burta în sus, animale moarte. Din cînd în cînd, totuși, o undă de curiozitate, a mică flacără caldă, usca această umezeală de potop; iar eu mă gîndeam că urma să-l revăd pe Jacques Neuil.

Îl cunoșteam destul de puțin. În anii de dinaintea războiului, îl întîlnisem la intervale neregulate, la redacția unui cotidian al cărui critic muzical a fost un timp, în sălile de concerte, la mitinguri ale aviației de pe vreun teren argilos de la periferie, la care mă lua cîteodată cu el; îl revedeam în memorie, cu ochelari, mănuși lungi, înveșmîntat pînă la gît în echipamentul de protecție — la volanul uneia din acele mașini coupée, extrem de distinse, ce se află astăzi la muzeu. Schimba cîte una în fiecare an. Silueta lui se profila în amintirea mea, stîrnită de animația de pe străzile Parisului — care de fiecare dată mi-l scosese-n cale pe neașteptate — sau de aerul tremurător al verii pe drumul spre Deauville, pe care primele automobile rapide își tîrau dîra de benzină arsă printre merii aflați de-o parte și de alta a drumului. Războiul nu pusese capăt acestei prietenii

de-abia înfiripate și oarecum întîmplătoare, foarte slab închegate, dar care totuși renăștea și se înviora precum o eșarfă în bătaia vîntului. Din cînd în cînd îmi trimitea scurte scrisori ironice, cît se poate de afectate, de *pariziennes*, în care tonul tranșeelor nu se făcea încă simțit. Aviația de vînătoare își recrutase primii piloți dintre acești sportsmen ai anilor 1910 — puțin anglomani, puțin snobi, vorbind între ei în jargonul lor scurt, pătrunși de era motoarelor ca de o religie — ce străbăteau propria lor Franță asemenea cercetașilor unei faune exotice, ce-și croiesc drumul printre răcnetele și miasmele ei. Neuil supraviețuise după un accident de aterizare, fiind mutat într-una din escadrilele Voisin de bombardament nocturn ce-și plasa bombele la intervale destul de lungi deasupra gărilor și uzinelor Palatinatului, fără a produce însă pagube apreciabile. Deschizîndu-i scrisorile, simțeam de fiecare dată pe obraz o caldă răsuflare. Amintirea — distinctă — a unor vremuri pierdute de dinaintea războiului mi se înfiripa în minte — cu verile lor mai însorite decît de obicei, polenizate deja de către plăpîndele insecte ale pădurii sau de cele ce-și țeseau pînza, fiind într-un chip straniu niște prevestitoare, timpuri tinere, vesele, aerisite, aventuroase și atît de detașate; de fiecare dată drumurile mi se deschideau atît de proaspete reînviind pentru mine, în chip misterios și fragmentat, o Franță a poemelor lui Apollinaire, a zeflemelelor lui Arsène Lupin, sau a canotierei, așezată pieziș, pe o sprînceană, a lui Maurice Chevalier.

Dar mai exista și un alt Neuil, pe care eu nu-l cunoșteam deloc; compozitorul ce-și ascundea muzica și despre care totuși începuse să se vorbească în rîndurile unui public foarte diferit de cel al *looping the loop*-ului — un Neuil care se claustra pentru lungi perioade de lucru în vila sa din întinsa periferie a capitalei, unde urma să-l reîntîlnesc. O telegramă, mă invita acolo, unde o scurtă permisie trebuia să-l aducă în după-amiaza de Toussaint. Am scos din buzunar peticul albastru mototolit deja, pentru a mai verifica data întîlnirii noastre; am regăsit, cu această ocazie, soiul acela de umor negru, ce-l caracteriza atît de bine. Mă întrebam pentru prima oară dacă Neuil trăia singur în vila lui secretă. Am aruncat o privire pe fereastră: o furtună stătea gata să irumpă acum pe fundalul negru al cîmpiei. Trenul aluneca printre copaci, străbătînd pădurile ce mărginesc ținutul Valois, și întinderea bătrînelor crînguri din preajma palatelor, pe unde calea ferată își croia drumul prin covorul de frunze late, m-a făcut să respir mai adînc; traversam acum, după vacarmul Parisului, pădurile seculare și tihnite ce puneau o stavilă în calea înaintării vieții agitate, ca o perdea de liniște, într-un fel inițiatică,

în spatele căreia urechea stătea deja ciulită, şi, într-o oarecare măsură, pregătită pentru un alt zgomot. Din nou, din întunericul orizontului de ploaie, războiul a încercat să pună stăpînire pe mine, astfel încît am schiţat din mînă, enervat, gestul prin care alungi o viespe.

Cînd am coborît pe peronul pustiu de la Braye-la-Forêt, vîntul m-a luat în primire; după ce rafalele se mai potoliseră, puteai să-ţi dai seama că nu era o după-amiază tîrzie; dintr-o dată se luminase simţitor, ca mai apoi să se stîrnească un suflu puternic ce venea dinspre mare şi alunga, puzderie, frunzele încă verzi de pe peron: în spatele scundelor .clădiri ale gării, pe care vîrfurile copacilor le depăşeau cu mult, un uriaş foşnet s-a năpustit în valuri, de îndată ce, la prima curbă, trenul a dispărut dincolo de capaci, invadînd în întregime peronul, devenit acum şi mai pustiu decît un ţărm părăsit. Nu mă aştepta nimeni. La cîteva minute după plecarea trenului, mi-am pus jos valiza şi, încercînd să mă orientez, ascultam, aproape intimidat, freamătul mării de frunze ce făcea uriaşa întindere de spumă verde să cînte tînguitor. Nicăieri, nici un suflet. În faţa mea, un zid de piatră calcaroasă, purtînd în vîrf cîte o ţiglă roşie ca o creastă de cocoş, mărginea, cît era de lungă, o străduţă de iarbă şi de lut galben, presărată cu băltoace. Peste tot, frunzele zburau în roiuri, mirosurile umede, amare şi încă verzi ale drumurilor de noiembrie, umpleau deja întreaga ulicioară. Mă simţeam neînchipuit de singur între aceste ziduri fără căldură, pe deasupra cărora carpenii biciuiţi cu furie, ca de-a lungul unui dig, se umflau şi se rostogoleau unul după celălalt, cuprinşi de violenţa puternicei tălăzuiri.

Braye-la-Forêt era în mod evident unul din acele sate învecinate cu bătrînele păduri regale, pe care gustul parizian pentru natură începea să-l amenajeze şi să-l colonizeze: un cătun de străveche cultură, prins în lanţul de tristă singurătate al vilegiaturilor de duminică. După ce a şerpuit un timp între zidurile unor parcuri în paragină, în care, printre grilajele mîncate de rugină şi straturile de flori căzute în sălbăticie, mormanele de frunze ce nu cunoscuseră dinţii greblei trădau îndelunga nepăsare cauzată de război, drumul de ţară se transforma în chip neaşteptat într-o străduţă, pe care pasul răsuna dintr-o dată pe un trotuar pietruit; treceai printre două rînduri de căsuţe, lipite, adormite în spatele obloanelor lor verzi, sub ţigla mică şi roşcată de Valois. Apoi, o dată ce treceai de şcoală, de biserica mai scundă decît copacii, de tutungerii şi cafenea, gardurile parcului se lipeau de zidurile unui hambar ale cărui canaturi înalte închideau şi ele, încă o dată, satul, în această parte. Rafalele puseseră stăpînire pe străduţă, la fel de firesc ca un torent ce-şi croieşte albia; pentru a

mă informa în privința drumului, a trebuit să sun îndelung la poarta unei căsuțe. Din nou, numai furtuna îmi ținea tovărășie prin labirintul de copaci bătrînl ce străjuiau locuințele particulare. Crengile ce se întîlneau deasupra capului meu își scuturau monoton și continuu picăturile de ploaie; am început să fac din cap gestul mecanic pe care-l au găinile, încercînd să scap, continuîndu-mi drumul, de picăturile înghețate ce mi se strecurau pe sub guler. Încetul cu încetul, buna dispoziție pe care o avusesem la începutul acestei excursii, aflată atîta vreme sub însemnul ploii, s-a risipit. Singurătatea vilelor, îngropate sub crengile copacilor, era desăvîrșită, așa că pasul meu a devenit fără să vreau mai lung și mai ușor. Mi se părea că pătrundeam în străfundul acestei văgăuni pierdute printre frunze, pentru a trezi un mister îngropat aici de multă vreme.

Faugeraie, cu parcul ei stufos ce se întindea în spate, era ultima proprietate ce mușcase din pădure; dincolo de grilaj, străduța devenea o cărare mocirloasă, brăzdată de urme de căruță și ducea la un stejăriș ale cărui trunchiuri și ramuri îngemănate puneau stavilă torentului; același zid din silex și piatră calcaroasă, prezent și în acest loc, apăra proprietatea de privirile curioase ale trecătorilor. Înainte de a suna, am trecut prin fața grilajului și am continuat să merg cîțiva pași pînă la colțul parcului, acolo unde poteca, de lățimea unei brazde, dădea direct într-o poieniță. In această parte, zidul de împrejmuire se unea în unghi drept cu un zid de susținere ce urma drumul ademenitor al poienii; o alee de carpeni încanjura terasa, care, aici, ieșea în afara zidului. Tufele frumos tunse, teii curățați de uscături contrastau puternic cu parcurile lăsate în paragină ce străjuiau localitatea Braye; această terasă, înfundată și fără orizont, ce se lovea de copaci, evoca un impas, un avanpost înfipt ca o așchie în pădurea confuză. In mod vizibil, în această parte, războiul oprise brusc înaintarea construcției căsuțelor de vacanță spre interiorul pădurii. Dimpotrivă chiar, pădurea își recîștiga încetul cu încetul o parte din teren; vîrtejurile de frunze ce hoinăreau libere pe străzi, copacii bătrîni și rămuroși ce se revărsau acum pe deasupra zidurilor, te făceau să te gîndești la acele animale domesticite al căror păr se zbîrlește la strigătul de chemare al fraților lor sălbatici. M-am simțit dintr-o dată mai mult decît singur la această margine de pădure ce te făcea să-ți iei bagajele și să te-ntorci. Am început chiar să mă îndoiesc că eram cu adevărat așteptat. Cu mîna deja ridicată spre sonerie, evitînd să-mi anunț prezența, am ascultat încă o dată, intimidat, ultima toană a furtunii, ce îndoia copacii de pe străduță.

Clinchetul clapoţelului — în fundul acestui lăstăriş plin de umezeală — îmi părea că a venit cumva din afara timpului. Mişcarea siluetei pe care o aveam în faţă — unul din picioare de-abia atingînd pămîntul cu vîrful — avea în ea ceva vioi, dar în acelaşi timp imponderabil într-un chip nedefinit, ca şi cum ar fi fost surprinsă într-un instantaneu: în faţa ezitării mele, o străfulgerare bruscă, mai degrabă decît un surîs, s-a instalat în privirile fiinţei apărute pe neaşteptate, de parcă acestea ar fi descifrat cele mai subtile tîlcuri.

— Într-adevăr, domnul Neuil vă aşteaptă în această după-amiază, dar nu a sosit încă.

Inţelegerea ce i s-a citit pentru o clipă în ochii atît de încordaţi s-a şters dintr-o dată, iar femeia n-a mai vrut să adauge nimic. Numai zgomotul paşilor noştri alăturaţi făcea să scîrţîie pietrişul umed. Privirile mele nu reuşeau să fixeze deloc grădina din fund, unde vuietul furtunii părea să se fi domolit, ajuns deja în spatele zidului; mergînd, eram într-un mod ciudat conştient de pasul ce strivea nisipul, alături de al meu.

In dasul perdelei de copaci ce se înălţa deasupra zidului de incintă, am traversat o grădină englezească în care pietrişul, în ciuda aversei de ploaie, mai păstra încă, imprimate, urme de greblă. Dincolo de acest spaţiu deschis, vila se lăsa zăvorită încă de la poartă, ascunsă deja pe jumătate de frunzişul învolburat al parcului din spatele ei şi care o domina prin vîrfurile semeţe ale bătrînilor arbori. Jumătate din faţadă trăda o construcţie uşoară şi fără etaj, iar uriaşele ferestre ce se urzeau ca o dantelă de jur-împrejurul clădirii şi care priveau spre grădină — deosebit de rare încă la casele din acea epocă — evocau o modernitate aproape agresivă, pe care recluziunea locului o accentua şi mai mult; ai fi putut zice că aceste ferestre, prea largi şi cîteodată fără perdele, chemau un aer şi o lumină ce le erau refuzate de clar-obscurul indaliat al parcului. Privirea descoperea cu discreţie, mai degrabă decît o casă locuită, aceste Réserve sau Pavillons luxoase şi întrucîtva retrase, în care puteai să respiri în voie sub copacii văratici, concepute pentru o clientelă aleasă pe care o puteai întîlni îndeosebi în jurul terenurilor de curse sau de golf la modă; iarna ele ajung să semene în declinul lor — ruginite, părăsite, decolorate — cu un pachebot eşuat în vreun golfuleţ pierdut.

Camera în care am fost introdus trebuia să fie în acelaşi timp salon, fumoar şi sală de muzică sau, în primul rînd, cabinet de lucru, căci în mod vizibil, aici compunea Neuil. Toată partea stîngă a sălii era ocupată de un pian cu coadă şi de o pianină; în rafturile pentru note ce le separau, erau aşezate partituri legate şi maldăre de caiete

de muzică nescrise. Dar acest colţ, cel mai intim al încăperii, nu respira dezordinea caldă a muncii de fiecare zi. În timp ce încercam să citesc titlurile, partiturile clasate cu grijă, lăsînd să-mi alunece degetele pe capacul pianului pe care nu se zărea nici măcar un fir de praf, imaginea ce mi se întipărea în suflet devenea rece şi chiar glacială: era aceea a locuinţelor-muzeu, unde în colţul vreunei camere pe care vizitatorul o traversează, un cordon întins şi o tăbliţă izolează masa, scaunul, călimara, penele încă ascuţite pe care le-a făcut celebre o mînă ilustră, şi unde nu fiorul vieţii, ci mai degrabă o rigiditate mortuară pune stăpînire pe această dezordine în care, totuşi, praful n-apucă nicicum să se aştearnă. Această parte a încăperii, luminată numai de un foc de lemne, se cufundase deja în semiobscuritate. Către est, ferestrele spaţioase, întrerupte de o uşă-fereastră priveau dincolo de peluză, înspre aleea de carpeni pe care o observasem încă de pe drum. Ochiul aluneca aici peste vîrfurile copacilor şi se oprea în dreptul ridicăturii ce se afla deasupra poienii; în stînga, se ghicea marginea parcului a cărui vegetaţie era deosebit de bogată. Pădurea părea să înconjoare de pretutindeni luminişul aşternut cu nisip greblat. Vîntul dinspre mare îl mătura ca pe o plajă în timpul toamnei. Din cînd în cînd, o rafală izolată acoperea cu un vîrtej de frunze geamurile ce începeau să tremure; în ciuda focului arzînd, o atmosferă de izolare şi de frig umed invada încăperea; întunericul atinsese deja plafonul pe care alergau reflexele jucăuşe ale focului, în timp ce ultimele raze mai apucau să lumineze palid, prin ferestrele largi, fişiile de parchet lucios dintre covoare, arama lămpilor şi capacul lustruit al pianului. Uriaşa încăpere goală se pregătea pentru noapte, iar eu nu mă simţeam în ea deloc la largul meu Cu greu îmi venea să cred că la această oră cineva ar fi putut să se întoarcă aici, la el acasă.

În timp ce priveam prin sticla geamului cum ziua se stingea peste parcul umed, trăgeam din cînd în cînd cu urechea. Mă încerca senzaţia că fusesem lăsat singur în întreaga casă; nici cel mai mic zgomot nu pătrundea în această sală, atît de obişnuită cu prezenţa sunetelor. Obosit să mă tot plimb de-a lungul şi de-a latul camerei, m-am aşezat într-un fotoliu în colţul căminului, şi, încercînd să înviorez, fără prea mare tragere de inimă, focul, am deschis la întîmplare ziarul de dimineaţă, ce zăcea închis pe raftul cu note muzicale. În timp ce citeam oarecum neatent comunicatul — aşa cum apelul telefonic insistent dintr-o cameră îndepărtată sileşte urechea adormită să se trezească brusc — numele de Kaiserslautern mi s-a gravat în minte ca un semn prevestitor. Am apropiat ziarul de pîlpîirile focului

şi am răsfoit paginile cu un deget nervos. Informaţia de rutină cum că toate avioanele se întorseseră la bază, lipsea. Am desfăcut lo repezeală paginile ziarului cumpărat la gară; mica frază liniştitoare lipsea şi de aici, devenind sâcâitoare precum pierderea unei chei. Nu era, aşadar, vorba de o greşeală de tipar.

Am încercat să-mi stăpînesc nervozitatea. Dar liniştea încăperii cuprinsă de întuneric mă apăsa, aveam nevoie de aer curat. Am deschis uşa-fereastră şi, făcînd să scîrţîie prundişul ud, am înaintat cîţiva paşi pînă la aleea de carpeni. Afară, ziua nu murise de tot; sub cupola de nori, înspre partea vestică a orizontului, printre vîrfurile neregulate ale copacilor, mai zăbovea încă o dîră crenelată de lumină palidă; vîntul se răcise — la intervale, o rafală ca un rîs batjocoritor, ce se rostogolea spre pădure făcînd să foşnească ramurile, prevestind calmul acela de dinaintea furtunii, m-a silit să mă opresc brusc şi să-mi ciulesc urechile. Nu te puteai înşela: cunoşteam bine această scurgere complice şi tăcută a nopţilor liniştite pe care timpul le aduce la acelaşi numitor, aşa cum depărtarea face ca vîrfurile lanţului muntos ce începea din Flandra să pară la fel de înalte

În aparenţă totul respira pecetea firescului. Estompat şi îmblînzit de distanţă, uraganul pe care îl aşteptam să se dezlănţuie îşi pierdea din suflul înspăimîntător, şi, totuşi, stînd cu urechea la pîndă, am înţeles că după luni de absenţă, el era acolo; puştii din Braye-la-Forêt, întorcîndu-se seara de la şcoală, ştiau la ce cotitură a drumului îl vor întîlni. Îl ascultam încremenit, capul începuse să-mi vîjîie uşor, picioarele mi se îngreunaseră. Se instolase cu hotărîre în nord, purtat de vîntul secetos ce mătura străzile în uruitul lui de căruţă îndepărtată. Noaptea ce se cobora făcea ca pămîntul să stea, tresărind, la pîndă. M-am întors în salon cu o stare de spirit total schimbată. Zgomotul m-a urmărit, la fel de credincios, prin fereastra deschisă, şi mai departe, printre oglinzile şi mobilele lăcuite, ca un cîine ce-şi plimba fără nici o jenă labele pline de noroi, dînd nepăsător din coadă şi scuturînd din urechi. Am răsucit comutatorul, mi-am oprins o ţigară şi întorcînd enervat spatele ferestrelor uriaşe, deja cufundate în întuneric, am inventariat cu un aer distrat rafturile bibliotecii. O rafală mai violentă decît toate celelalte a culcat la pămînt copacii din parc, cu un trasnet sec de ramuri sfărîmate; toate luminile s-au stins. Surprins de întunericul neaşteptat, m-am lăsat să alunec în fotoliul de al cărui braţ mă sprijineam, şi am aşteptat fără să mă mişc. Bubuitul canonadei punea tot mai profund stăpînire pe camera devenită de mult obscură: spasmele sale făceau să vibreze, din cînd în cînd, în acorduri, figurinele din sticlă de Murano aşezate pe cămin. Era ciudat

că fusesem lăsat singur în această casă scufundată în vise, ostfel că am rămas multă vreme aşezat in fotoliu, nemişcat. Mi-a plăcut întotdeauna, încă din copilărie, să simt în jurul meu cum se afundă enigmatic a casă în tenebrele crepusculului — am gustat intotdeauna sentimentul tulbure al apelor stătute, acea moarte firavă ce dă tîrcoale pentru o clipă în încăperile goale, inainte ca lămpile să fie aprinse. Ascultam clinchetul uşar al figurinelor de sticlă de pe cămin, tic-tacul egal al pendulei pe care, încetul cu încetul, întunericul il rupea de celelalte zgomote ale zilei. Priveam, în oglinda de deasupra căminului, ce se afla drept in faţa mea, cum se stingea treptat in cameră o ultimă pată luminoasă de culoare argintie. Ziua apăsătoare se apropia de sfirşit, dar ceea ce o inlocuia deplin nu era noaptea, ci — egală şi calmă ca o flăcăruie tremurătoare in mijlocul încăperilor adormite — veghea. Nimic nu pare mai viu, mai liniştitor în noaptea neagră, atunci cînd se intrerupe curentul, decît mica undă de lumină — blînd dezgheţ — al cărei reflex se trezeşte şi curge de-a lungul pereţilor, de parcă inima caldă a casei ar incepe din nou să bată. Pentru o clipă, am privit, cuprins de o senzaţie difuză de relaxare şi căldură, licărirea pîlpîitoare care se deştepta în fundul coridorului, apoi m-am ridicat dintr-o dată şi m-am îndreptat spre uşă. M-am simţit stînjenit de faptul că am fost surprins stind lungit în intuneric.

Mi-au trebuit cîteva secunde pină să recunosc femeia care mă introdusese în casă, şi, de aceea, am simţit cum mi se tulbură sufletul de atenţie încordată, de nelinişte şi de surpriză, mai deslușită însă acum decît la început. Mai întîi nu am văzut decît silueta braţului gol lăsînd să alunece pe el un capăt al eşarfei — braţ care, o dată trecut pragul, ridica, printr-un gest, in acelaşi timp graţios şi uşor teatral, un sfeşnic cu două lumînări. Inapoia plăpîndului mănunchi de raze tremurînde, străluceau numai ochii şi buzele — masa grea, aproape tenebroasă, a părului negru, pierzîndu-se în umbra alungită ce se desena pe perete. Braţul ridicat a rămas suspendat o clipă mai mult decît ar fi fost necesar pentru a ajunge la masă, cu o nuanţă de înţelegere visătoare — aşa cum zăboveşti, luminînd chipul unui bolnav care doarme, sau aşa cum temnicerul se asigură cu insistenţă de prezenţa prizanierului său.

— Am intîrziat, a spus ea în sfîrşit, vă rog să mă scuzaţi.

Tanul, care era acela al unei menajere obişnuite, nu se potrivea deloc cu gestul ştraniu al braţului ridicînd sfeşnicul.

— Se întîmplă foarte des în ultima vreme. De vină sînt aceste crengi ce n-au mai fost de mult tăiate.

— Locotenentul Neuil nu a sosit încă? am întrebat-o.

În loc de răspuns, a dat numai din cap şi din umeri cu o mişcare ce din nou mi s-a părut surprinzătoare: în gestul ei se ghicea teama. Nici nu era de fapt un răspuns, ci mai degrabă un refuz neclar, ce mă făcu, timp de o clipă, să nu mai exist pentru ea.

— Nu cred să mă fi înşelat în ceea ce priveşte telegrama lui. Mă invita pentru această după-amiază.

A urmat un scurt moment de tăcere.

— Da, a spus ea fără să-şi ridice ochii, cu o voce inexpresivă. Cu siguranţă că a fost nevoit să întîrzie.

Silueta a dispărut pe coridorul întunecos; am rămas din nou singur. Atmosfera sălii îndoliate, cu geamurile acum opace, devenise mai grea. Din umbra încăperii ieşea, numai din cînd în cînd, reflexul lustruit al vreunui colţ de mobilă, părînd să însufleţească pe podea nodurile groase şi cenuşii ale covorului de lînă — o rază mai ascuţită făcea să se reflecte cîteodată, în oglinda fără ramă din fundul încăperii, o săgeată de lumină. Am luat din bibliotecă un roman care tocmai apăruse, cu filele încă netăiate, aidoma imaginii acestei încăperi îngheţate şi fără viaţă, dar n-am reuşit să citesc cu atenţie nici măcar un rînd. Am ridicat ziarul căzut pe covor şi am reînceput să-l frunzăresc, de parcă m-aş fi temut să nu pierd vreo ştire ce mă privea îndeaproape. Pîlpîirea lumînării aluneca pe hîrtie fără s-o lumineze, aşa cum un fîlfîit uşor de aripi ar fi ascuns-o privirii. Ziarul a alunecat pe podea, iar eu m-am ghemuit din nou în fotoliu. Priveam, cu gîndul aiurea, vîrful flăcării înfigîndu-şi în întuneric sfredelul carbonizat al fitilului. Tunetul continua să se strecoare prin uşa rămasă întredeschisă ce dădea înspre parc — cu urechea atentă, ca şi cum aş fi urmărit suspinele unei inimi, încercam să surprind, dincolo de coridor, vreun zgomot venit din lăuntrurile tainice ale casei. Unde se retrăsese oare această femeie? De-abia dacă mă mai gîndeam cine era şi care era rostul ei aici. Nu mă mai mira aproape deloc faptul că fusesem dat uitării. Mi se întîmpla chiar în unele clipe să nu mă mai gîndesc nici la Neuil. Mă lăsasem furat de acea masă grea de păr negru care trăia ascunsă undeva, în casa invadată de tenebre.

Timbrul delicat al pendulei de pe cămin a bătut, din străfundul obscurităţii, ora şapte, iar eu m-am ridicat în picioare, ţinînd într-o mînă sfeşnicul, ale cărui flăcărui palide au început să danseze; oglinda de pe peretele din spatele încăperii şi umbra lunguiaţă a pianului au început să se înviorez şi să se trezească la viaţă. Surdele bătăi metalice mă scoseseră din starea mea de somnolenţă, rămasă totuşi pe tărîmul veghii; înainte de a-mi da seama exact de ceea ce

făceam, mă aflam deja pe coridor. Obscuritatea casei era aceea a unei galerii de mină. Înaintam fără a mă face auzit, cu paşii înăbuşiţi de mocheta groasă; o dată sau de două ori, intimidat de liniştea din jur, am ciocnit, în mod voit şi cu zgomot, sfeşnicul, de mobilă. Din curiozitate, am urcat treptele unei scări care se pierdea drept în faţa mea într-o înfundătură sumbră, cadenţa paşilor făcînd să tremure pentru o clipă flăcările lumînărilor. Din nou, reflexul unei oglinzi s-a aprins pe palier, paleînd cîteva bare de aramă; şi aici, ca şi în salon, totul părea lăcuit, rece şi pustiu; un rond de noapte într-un mare magazin nu ar fi descoperit vreun alt loc mai depersonalizat şi mai anonim. Destul de nehotărît, am continuat să urmez coridorul, care o cotea în unghi drept înspre o aripă mai retrasă. Dincolo de unda de lumină ce se prelungea de-a lungul pereţilor, mi se părea că un ger încremenit punea stăpînire pe întreaga casă. Începeam să mă întreb dacă nu fusesem, prin absurd, abandonat, lăsat singur, cînd am zărit în dreapta mea dreptunghiul unei uşi deschise.

Cînd am înaintat cu sfeşnicul, întinzînd braţul dincolo de pragul uşii, am crezut mai întîi că nici aici nu se afla nimeni. Camera goală avea pardoseala din pătrate albe şi negre, iar un colţ de masă, ce putea să fie foarte bine una de bucătărie, era singurul care ieşea din întuneric. Apoi, cînd flacăra lumînărilor a luminat interiorul, am distins în faţa mea o etajeră, dinspre care urca tic-tacul unui deşteptător, un coşuleţ de lucru aflat pe un gheridon de răchită şi, chiar la capătul mesei, aşezată şi nemişcată, am zărit-o, în sfîrşit, pe femeia care mă întîmpinase.

Şedea cu chipul întors către mine şi cu braţele ridicate, ca şi cum lumina bruscă îi aprise gestul la jumătatea drumului, dar acest gest întrerupt a dezvăluia, fără putinţă de tăgadă, aşa cum stătuse o secundă mai înainte, cu coatele pe masă şi capul ascuns în mîini. Expresia ochilor arzători şi întunecaţi, pe care lumina o prindea cu cruzime între ghearele ei, era atît de vizibil o expresie pierdută, încît am aşezat sfeşnicul pe masă cu un gest plin de pudoare; chipul mat a alunecat dintr-o dată în penumbră, dar ea vorbea deja, dintr-un reflex de pură apărare, aşa cum o femeie, surprinsă pe cînd îşi face toaleta, îşi acoperă, în mod instinctiv, cu braţele, sinii goi.

— Cina va fi gata imediat. Nu mai aveam lumînări. Vă rog să mă scuzaţi c-a trebuit s-aşteptaţi atît.

— Nu cred că mai poate fi vorba de cină. Locotenentul Neuil nu mai soseşte, şi să-l aştept mai mult ar fi o indiscreţie. Cu siguranţă, ceva l-a împiedicat să ajungă la timp.

— Nu!

Vocea era foarte slabă, aproape o şoaptă — lumina atît de intimă a luminărilor îţi impunea să vorbeşti mai încet; am fost impresionat, în egală măsură, de muzicalitatea voalată şi senzuală a glasului ei, cît şi de rugămintea încordată pe care o lăsa să se ghicească. Am avut brusc, pentru prima oară, sentimentul acut că ne aflam absolut singuri în această casă cufundată în întuneric: „La această oră nu mai este nici un tren care să plece din gara Broye", a adăugat ea, cu o voce gravă, ce trăda însă o nelinişte profundă, care nu făcea decît să accentueze şi mai mult minciuna vădit transparentă.

— Ce-aş putea face?

— N-aţi vrea să aşteptaţi? Şi din nou am simţit în glas o implorare reţinută, căreia mi-a fost greu să-i opun rezistenţă.

— Fie... am acceptat eu, după o scurtă ezitare: mi s-a părut că mă hotărîsem cu prea mare uşurinţă. Să cinăm deci... N-aţi vrea să ţineţi una dintre luminări?, am reluat întrucîtva puţin încurcat; mă simţeam înduioşat şi intimidat. Este atît de întuneric în această casă.

— Da...

Monosilabele cele mai simple căpătau pe aceste buze o semnificaţie mai încărcată şi aproape carnală: nu o acceptare, nu un refuz, dar ai fi zis mai degrabă, de fiecare dată, un exorcism şi o mărturisire: *NU*-ul era ca zăgăzuirea unei spaime intime; *DA*-ul, ca un abandon proteguitor, zămislit de încredere.

Ea s-a ridicat şi a înfipt lumînarea într-un sfeşnic cu un braţ ce se afla pe etajeră; mi-am aplecat sfeşnicul şi am aprins-o: pe perete a apărut o undă de lumină uşor mai caldă, şi am început să surîdem pentru o clipă, cu ochii ficşi, cu chipul aplecat înspre fasciculul luminos, de parcă ne-am fi pregătit să ciocnim un pahar.

— O să vă chem îndată, a spus ea, cu aceeaşi voce gravă şi monocordă... Nu aveţi nici un motiv să fiţi neliniştit.

M-am întors în salonul cufundat în tenebre, străpuns de bubuitul canonadei prin locurile pe unde pătrundea noaptea. S-ar fi zis că vila se frîngea acum pe doi versanţi, ca acele case, care, cocoţate în vîrful unei coaste sălbatice, sînt nevoite să înfrunte valurile. Pe lîngă duduitul tunurilor, asemănător mareei dezlănţuite, venite dinspre larg, şi care se ciocnea de pereţi, făcînd să zăngăne geamurile, percepeam îndărătul meu, dincolo de coridor, răsuflarea fierbinte a cotloanelor secrete ale casei, fiind conştient totodată că trăim o noapte desăvîrşită şi misterioasă, noapte ce părea să iasă din dulapurile cu parfumuri învechite. Cine era această femeie? Din datele mai mult decît sumare pe care le aveam, era cu neputinţă să definesc această

femeie de-abia întîlnită, iar comportamentul ei față de mine o făcea și mai enigmatică. Felul impersonal de a rosti cuvintele, faptul că nu apărea decît atunci cînd i-o cereau îndatoririle, te sileau să te gîndești la o simplă menajeră, dar nu și modul acela direct, atît de puțin convențional și aproape indiscret, ce te făcea să simți că ea exista dintr-o dată numai pentru tine. O rudă îndepărtată ce-ar fi venit să aibă grijă de casă ar fi vorbit mai puțin reținut și s-ar fi referit la Neuil rostindu-i numele mic. Ideea unei **servitoare-amante** mi-a fluturat pentru o clipă în imaginație, făcînd să mi se întipărească pe față o expresie ironică, zeflemitoare. In timp ce spiritul meu oscila fără convingere între o alternativă sau alta, el revenea de fiecare dată și se apleca asupra unei imagini imobile — acel chip ascuns în căușul palmelor, într-un colț din încăperea întunecoasă — pentru care nevoia de a **decide** își pierdea brusc orice rațiune.

Bubuitul tunurilor bătea cîteodată toba pe geamuri, prin lovituri dintre cele mai puternice. Noaptea nu desființa distanțele, dar le făcea abstracte și aproape imateriale; ai fi spus că nu mai exista nici o legătură între mine și această percuție violentă ce se izbea de ușă. Impresia de pustietate, resimțită cînd pusesem piciorul pe peronul gării, se preschimba acum într-o visare ciudată. Parisul mi se părea dintr-o dată foarte departe, despărțit de mine prin aceste păduri îmbibate de umezeală, prin această furtună născută din negurile genunii: mă încerca sentimentul că mă aflam aici pe o frontieră de-abia trecută: un **no man's land** abandonat — una din acele zone ce sînt evacuate, de unde autoritățile au plecat deja, dar pe care dușmanul nu a pus încă stăpînire. Cuprins de amețeală, îmi imaginam vilele din jurul meu, ascunse de ani și ani în hățișul parcurilor răvășite, mustind de băltoace, cu ramuri lungi răzuind pămîntul, și ascultam, stîrnită din profunzimile tăcerilor de eleșteu negru, vibrația sincopată a geamurilor. Atunci cînd vîntul, încetînd pentru cîteva secunde, potolea vijelia, ascunzînd-o parcă în spatele unei perdele, eu mă încăpățînam să urmăresc totuși furtuna, care, hoinărind bezmetică prin pădurile bătrîne, revenea, după momentul de acalmie, reînviindu-și suflul pentru noaptea cea rea. **La mala noche**. Croindu-și drum spre spiritul meu, cuvintele lăsau în urma lor amprentele avertismentului. In penumbra unduitoare a luminărilor, amintirile îmi reveneau cu ușurință; imaginea gravurii lui Goya se contura tot mai viu. Revedeam, pe fundalul opac de culoarea plumbului al nopții de furtună care le-a zămislit, două femei: o făptură neagră, o făptură albă. Ce se petrecea pe acest teren uitat, în măruntaiele acestei nopți fără lună: sabat — răpire — pruncucidere? Tot ce era clandestin, în afara legii, în a-

ceastă intilnire de la miezul nopţii, se ascundea în faldurile pline ale fustelor înfaiate de haaţă de copii ale siluetei negre, pe chipul ei umbrit, indescifrabil, de tip mongol, cu pleoape grele, oblice. Lumina intensă, ca de var, ce decupa in noapte silueta albă, vîntul nebun ce ridica pînă la şolduri juponul de culoare deschisă, lăsînd să se vadă coapsele perfecte, făcînd să fluture vălul, ca un drapel, şi dezgolind in mişcarea lui de învăluire conturul unui umăr, al unui cap fermecător, erau in întregime însemnele dorinţei. Faţa întoarsă, adăpostită în noapte, urmărea ceva ascuns privirii noastre; atitudinea ei sugera, la fel de bine, spaimă, fascinaţie sau uimire. Exista acolo ananimatul sălbatic al dorinţei, şi exista o seducţie încă şi mai rea, în această siluetă înfierată, cu poalele suflecate, ce făcea să triumfe o indicibilă eleganţă pierdută, îmbrăţişată fiind de vîntul brutal, care, in timp ce-i arunca vălul peste ochi şi gură, îi dezgolea cu neruşinare coapsele.

Nu venea nimeni. Incă o dată m-am ridicat din fotoliu şi am tras cu urechea; nici un zgomot nu răzbătea pînă la mine dinspre firidele tainice ale casei, decît, la răstimpuri, căderea răsunătoare şi distinctă a vreunei ţigle şi ravagiile vîntului in pustietatea curţii. Am făcut cîţiva paşi dincolo de uşă, în grădina intunecată. Ploaia încetase, in schimb rafala m-a prins pe dată cu braţele ei puternice — frunzele zburau cu sutele in obscuritatea densă. Sub cerul liber, tunetul ce venea dinspre nord continua să se audă înfundat, căpătînd o monotonie stranie: printre toanele furtunii — statornicite acum la orizont — urechea se lovea de el, fără a percepe nici o schimbare de frecvenţă sau de volum, aşa cum privirea se izbeşte de un zid înalt. Ideea că Neuil ar mai fi putut încă sosi mi s-a părut dintr-o dată lipsită de importanţă. Nu mai era de crezut ca o fiinţă vie să poată supravieţui acestui vacarm de cataractă, acestui orizont ce se prăbuşea. In ungherele grădinii, o rafală de vînt şfichiuia aleile de carpeni, devenite invizibile. In timp ce mă intorceam pe terasă, grăbind pasul, atenţia-mi, trezită printr-un zvicnet brusc, mă avertiza de prezenţa unui detaliu deja familiar; m-am pomenit urmărind dansul unei luminiţe ce se proiecta acum, venind de undeva din spatele casei, pe zidurile curţii.

Atunci cînd revin cu gîndul la acea noapte de Toussaint inecată în mocirlă, incercarea de a-i reda cît mai fidel binecuvîntata-i clipă de iluminare, mi se pare absolut esenţială; continui să cred că nimic nu s-ar fi putut întîmpla fără acea intimitate ameninţată şi fragilă, fără acea iniţiere blîndă, săvîrşite într-o atmosferă în acelaşi timp funebră şi de vis, ce s-au născut în pîlpiirea tremurătoare a lumînărilor. Rafalele de afară forţau uneori încheieturile uşilor, cu o ase-

menea violenţă, încît flăcările plăpînde se culcau, iar umbrele dansau într-un tangaj ameţitor pe suprafaţa pereţilor. Şi totuşi, noaptea aceea nu era pe de-a-ntregul ameninţătoare. Flăcăruia culcată se ondula fără să se stingă, aşa cum se mlădiază ierburile înalte cu rădăcinile adînc înfipte în pămînt, trase în zadar de piriiaşul care, bolborosind vijelios, se încrîncenează să le smulgă: o mică sursă de lumină vie şi nesecată, un cocon fierbinte pe care noaptea îl impresura proteguitor. Ochiul furtunii* se afla în casa aceea cu pereţi de sticlă, desprinsă parcă dintr-o stampă japoneză — atît de fragilă şi puţin apărată — în acea încăpere în care pîlpîirea mişcătoare crea un joc de lumini şi umbre, un teatru ireal. Atunci cînd, în timpul nopţii, privirea descumpănită pătrunde de pe un balcon pe partea cealaltă a străzii, într-o încăpere luminată, ale cărei perdele nu au fost trase, vezi siluete ce par să plutească pe o apă liniştită, deplasîndu-se la fel de neînţeles precum piesele unui joc de şah, în acvariul acelui interior necunoscut. O uşă invizibilă le absoarbe una cîte una pe toate, şi, în sfîrşit, o ultimă siluetă se mai mişcă acolo complet singură — de care ochiul nu se poate desprinde — ce pare a fi dintr-o dată prada nu ştiu cărui delir ponderat şi calm totodată; inima începe să bată, în vreme ce ochiul fixează această dezordonată mişcare intermitentă şi liniştită, acest ludion** uman ce se duce şi vine în mijlocul acestei umori vitroase***, ca şi cum o mînă din afara geamului ar apăsa din cînd în cînd pe un buton. Mă aflam şi eu într-o astfel de cutie optică, derutantă, avînd totuşi senzaţia de a mă găsi, în acelaşi timp, înăuntru şi afară. Aşteptam. Încetasem să citesc. Flacăra unei lumînări este pentru privirea dezorientată, ceea ce reprezintă o melopee arabă pentru urechea pe care o vrăjeşte — cu notele sale înalte, îndelung susţinute, cu dezlănţuirea bruştelor ei triluri melodioase, şi din nou cu revenirea uniformă şi monotonă, atunci cînd s-ar spune că poţi, în sfîrşit, să-ţi tragi răsuflarea. Pentru o clipă imaginea localităţii Braye-la-Forêt mi-a revenit, plutind în suflet, cu strada ei îmbibată de ploaie, puţin întortocheată, denivelată de rămăşiţele dalelor regale; mi-am amintit cît de mult m-a izbit, în spatele îngrăditurilor duble cu case scunde, măreţia pădurilor de două sau de trei ori mai înalte decît ele, ce se revărsau fremătînde deasupra acoperişurilor de

---

* Ochiul furtunii = epicentrul ciclonului — loc caracterizat prin vînturi mai slabe şi un cer mai puţin înnorat, în jurul căruia suflă rafale violente (n.t.).

** Ludion = figurină, care, suspendată de o sferă conţinînd aer, coboară şi urcă într-un vas plin cu apă, închis printr-o membrană elastică, după variaţiile de presiune din vas (lb. fr. în original) (n.t.).

*** Umoare vitroasă = aluzie la umoarea vitroasă (anat.) — masă gelatinoasă transparentă, care umple camera posterioară a ochiului (n.t.).

ţiglă roşie. Braye-la-Forêt era parcă asemenea unui sat ameninţat de dezlănţuirea mării. Ai fi putut spune că pădurea, ca un talaz, urma, dintr-o clipă într-alta să se slobodă pe deasupra zidului transformat în dig, ca o revanşă de la sine înţeleasă. Şi totuşi, în inima acestui sat izolat, în acea după-amiază de furtună, se ascundea un fel de linişte acratită cu blindeţe. Priveam pe pereţii coridorului licărirea legănată, care, în trecerea sa, se prelingea din nou pe ei, izvorînd din adîncurile casei.

Camera în care masa fusese pusă pentru mine era mai mică decît salonul de muzică, dar era acaperită, ca de altfel întreaga vilă, cu aceeaşi machetă groasă ce înăbuşea zgomotul paşilor. Faţa de masă nu acoperea decît mijlocul unei mese lungi ce lucea cu aceeaşi strălucire lichidă ca pianele din salon. Intre cele două ferestre ce dădeau înspre parc, deasupra unei vitrine, prin cristalul căreia lumina luminărilor trezea dintr-un somn îngheţat reflexele argintăriei, se afla, pe perete, o oglindă orizontală, uşor inclinată, încadrată într-o simplă ramă neagră, dar ale cărei ape erau atît de limpezi şi atît de perfect transparente încît, de îndată ce îţi cufundai în ele privirea, simplitatea ramei nu mai părea decît discreţia prin care este pus în valoare un giuvaer preţios; cele mai neînsemnate obiecte din încăpere se reflectau în oglindă cu claritatea de cameră obscură a unui aparat fotografic, care, ca într-o vrajă, dădea viaţă tablourilor intimiştilor olandezi. Cu excepţia unui covor chinezesc albastru-închis, cu desene în relief ca structura plafonului, încăperea era, pentru gustul epocii, supărător de simplă, de o simplitate izbitoare şi totodată impersonală, ce te ducea cumva cu gîndul la cabinele de lux de pe un pachebot sau la apartamentele elegante ale unui mare hotel. Am cinat în tăcere. De îndată ce rămîneam singur, nu mai auzeam decît clinchetul vibrant al figurinelor de sticlă ce trepidau pe rafturile vitrinei. Din timp în timp un trosnet de mobilă trezea din somnu-i de muzeu această casă, care, de trei ani părea să nu mai fi fost locuită. Nu-mi era foame. Simţeam în continuare acea senzaţie de sugrumare ce nu mă părăsise nici măcar o clipă de cînd intrasem în casă. Dar neliniştea, relele prevestiri nu mai aveau aceeaşi forţă. Privirea mi se fixa fără să vreau pe oglinda orizontală din faţa mea — pîndeam momentul cînd în spatele meu, în cadrul uşii, femeia şi-ar fi făcut din nou apariţia.

Era totuşi o servitoare: nu mai puteam avea îndoieli, pentru că îşi petrecuse în jurul taliei un şorţ şi îşi pusese pe cap o bonetă de pînză albă. Totuşi, spiritul refuza să se lase convins de aceste aparenţe; costumul ei de slugă, îmbrăcat pe neaşteptate, era impecabil

scrabit, pus în evidență cu atîta ostentație și în același timp aproape insolent în corectitudinea lui umilitoare, incît mă îndoiam că or fi fost vorba de o necesitate de serviciu ci, mai degrabă de un fel de *ceremonial*, subliniat cu o vizibilă plăcere; avea aerul de-a *apărea* acum, la ceasul al cărui stăpînă era, în ținută de menajeră, doar pentru a se dezvălui pe sine cu o inefabilă siguranță intimidantă, așa cum un suveran, într-un moment de capriciu, își divulgă secretul. Lumina sfeșnicului pe care-l așezase în fața mea, pe masă, accentua în mod bizar caracterul ritual al accesoriilor albe, faptul că nu întîmplător îi împodobeau capul și talia, ci că erau mai degrabă niște elemente sacerdotale. Cînd se sprijinea de vitrină, aplecîndu-se puțin în față și întorcîndu-și spatele pentru o clipă, caracterul aristocratic al siluetei era și mai mult pus în evidență de noblețea picioarelor lungi ce se întrezăreau sidefii sub mătasea neagră a rochiei. O dîră subțire de roșeață urca de-a lungul tendoanelor fine, ușor ieșite în afară, accentuînd astfel stabilitatea labei piciorului.

Cu pașii înăbușiți de mocheta ce se așternea pe toată lungimea coridorului, femeia înainta fără să stîrnească nici cel mai mic zgomot, iar eu pîndeam în oglindă privirea vie, furișată, reprimată cu repeziciune a ochilor ei oblici — încă și mai mult alungită de umbra de *Kohol*[*] — ce pentru o clipă se încrucișa cu a mea. Mă servea cu ochii plecați, fără grabă, dar nici exagerat de domol, cu o precizie cumpătată. Nu-mi vorbea deloc. Ceva, în întreaga ei atitudine, mă îndemna să nu-i adresez în acest moment nici un cuvînt. Părea să fie mai degrabă singura *aleasă* a mă servi după ritualuri în care, așa cum stau mărturie miniaturile din evul mediu, femeile într-un impresionant cortegiu — mute, hieratice, cu părul acoperit — îl întîmpină pe cavaler dincolo de podul mobil, pentru a-l despovăra de arme, a-l hrăni și a-l îmbăia. Și totuși senzația prezenței ei în momentele cînd lipsea din cameră nu putea fi înlăturată nici măcar pentru o clipă: tăcerea impusă dăruia gesturilor și ținutei corpului o plenitudine, o apropiere tulburătoare. Cînd venea să mă servească, dosul mîinii mele începea să ardă de la distanță, aprins de unda de căldură ușoară, dar în același timp lăuntric intensă, pe care o emana brațul ei gol.

De îndată ce ea dispărea pentru un moment, mă lăsam din nou cotropit de freamătul din jur, vag și monoton; priveam, palid luminate, vîrfurile crengilor care băteau în geam. Goliciunea pereților nu

---

[*] Kohol = fard negru provenit din carbonizarea unor substanțe grase, cu care orientalii își vopsesc pleoapele și sprîncenele (lb. arabă în original) (n.t.).

era înviorată decît de un singur tablou de dimensiuni destul de mici, ce ocupa mijlocul peretelui situat în stînga mea. Lumînările de-abia îl luminau şi nu lăsau să se ghicească decît un dreptunghi întunecat. Am profitat de un răgaz în care menajera tocmai ieşise, pentru a mă ridica şi a apropia sfeşnicul de perete. Nu voiam să fiu surprins în timp ce iscodeam încăperea; mă temeam deja să nu rup farmecul sumbru al acestei cine tăcute.

Culorile tabloului erau întunecate, şi galbenul ca de ceară al lacului scorojit acum, ce trebuie să-l fi acoperit prin straturi succesive, uniformizînd şi aproape făcînd să se contopească brunurile, îi conferea — aşa cum arăta, decolorat şi fără contururi precise — o inefabilă patină; maniera foarte convenţională — ce i-ar fi justificat prezenţa la un Salon din timpul lui Grévy sau Carnot — nu era cîtuşi de puţin veche. Din penumbra ce scălda colţul drept ajungînd pînă în partea de jos a tabloului, am văzut atunci, desprinzîndu-se, încetul cu încetul, un personaj în haine de purpură, cu faţa arsă de soare şi fruntea strînsă într-o diademă barbară, îngenunchind şi plecîndu-şi capul în atitudinea unui rege mag. În faţa lui, la stînga, în picioare — ţeapăn de dreaptă, dar cu capul lăsat în jos — o fată a cărei tinereţe era izbitoare, aproape o copilă, cu braţele şi picioarele goale şi părul despletit. Fruntea aplecată atît de jos, chipul pierdut în umbră, verticalitatea hieratică a siluetei, te făceau să te gîndeşti la imaginea Fecioarei ce-o întîmpină pe Sfînta Elisabeta, însă rochia nu era decît o zdreanţă albă, ruptă şi prăfuită, evocînd totuşi cu limpezime, dar şi în batjocură, o rochie de mireasă. Părea aproape de neîndurat *să taci*, aşa cum o făceau aceste două siluete înţepenite. O tensiune a cărei sursă nu o puteam explica — nedumerire şi ruşine răvăşitoare, spaimă — plutea misterios în jurul scenei, părînd să implore pogorîrea penumbrei dense a tabloului asupra fetei, într-o blîndă ocrotire; mărturisire dincolo de cuvinte, supunere josnică, dar binefăcătoare, acceptare confuză a unui miracol de neînţeles. Am rămas un timp în faţa tabloului, profund mişcat, conştient însă că înţelegerea lui absolut necesară de altfel, cu greu ai fi putut-o dobîndi. Chipul regelui Maur mă ducea cu gîndul la Othello, dar nimic din povestea Desdemonei nu evoca tulburarea pricinuită de această prevestire sordidă. Nu, cu siguranţă nu putea fi vorba de Othello. Şi totuşi era Shakespeare... **Regele Cophetua*!** Regele Cophetua îndrăgostit de o cerşetoare...

When King Cophetua loved the beggar maid.**

---

* Regele Cophetua = rege imaginar (legende populare) care s-a căsătorit cu o cerşetoare. Se face aluzie la el în următoarele piese ale lui Shakespeare : „Chinurile zadarnice ale dragostei". „Henric al IV-lea", „Romeo şi Julieta" (n.t.).

** When King Cophetua loved the beggar maid = Atunci cînd Regele Cophetua iubea o cerşetoare (lb. engl. în original) (n.t.).

Femeia se întorsese mai repede decît mă așteptasem, și silueta i se profila deja în cadrul ușii, atunci cînd eu am încercat, cu pași rapizi, să mă întorc la masă — pași ce-au făcut ca flacăra luminărilor să se culce și să se legene în umbre pe perete. Pentru o fracțiune de secundă, ea a rămas încremenită-n prag, cu piciorul în aer, apoi și-a continuat, pe mocheta pufoasă, mișcarea-i tăcută și unduitoare. De cîte ori intra, invada camera cu impetuozitatea unui val — purtat în derivă de vînt — în același timp ușoară, dar făcîndu-și simțită prezența, cu pleoapele ei grele, lăsate în jos. Mă văzuse și, din nou, pentru o fracțiune de secundă, a rămas puternic nedumerită. Pe chip însă nu i-a apărut nici o urmă de roșeață. Din momentul în care mi-a deschis poarta grădinii, toate gesturile ei păreau să spună: *«ASTFEL»*.

Cînd cina a luat sfîrșit, m-a cuprins neliniștea. Așteptarea devenise de nesuportat în această casă vibrînd în tăcere. M-am întors în salonul de muzică și am ridicat receptorul: soneria țîrîia îndelung, în gol, la fel de neajutorată ca sunetul înghețat, nesfîrșit, ce tremură iarna prin gările pustii de țară. Orice legătură părea întreruptă: m-am hotărît, în ciuda orei tîrzii, să merg pînă la poștă, să aflu dacă nu cumva exista vreun mesaj pentru Fougeraie; aveam sentimentul că aerul rece îmi va face bine. Ploaia încetase: uneori, vîntul se oprea brusc și auzeai pe drum plescăitul picăturilor ce se prelingeau pe ziduri, de pe crengile copacilor. Un abur călduț inunda străzile întunecoase. Apa izvora de pretutindeni, șerpuind printre pietrele drumului, sub o manta de frunze moarte — deasupra mea, pe cerul ca o sugativă, devenit acum ceva mai limpede, alunecau nori tulburi și leneși ce-ți dădeau impresia că se sprijină chiar pe vîrfurile copacilor. Din cînd în cînd, mă opream pentru cîteva secunde, respiram în voie parfumul de pămînt reavăn ce urca în noapte, ascultam tunetul îndepărtat, asemenea unei revărsări, ce se domolea încetișor. Mă simțeam în chip straniu pierdut, plutind dintr-o dată foarte departe, cu toate ancorele smulse.

Poșta se afla la cîțiva pași de strada principală, pe una din acele străduțe laterale, mărginite de zidurile parcului și de un simulacru de trotuar, din pămînt bătătorit, ce se prelungea prin poteci ce duceau spre pădure. Clădirea din piatră galbenă de calcar, cu toate obloanele trase, era pitită printre copaci, ca o cabană forestieră: bălțoace rodeau din trotuarul de lut ce dispărea zece pași mai încolo. Puțin convins că ajunsesem cu adevărat la destinație, continuam totuși să fac slalom printre ochiurile de apă, în locurile acelea nespus de singuratice. Mi-am aprins lanterna. Ea a decupat în întuneric o tăbliță albastră, decolorată. Peste tot, picăturile cădeau solitare de pe crengi;

în timpul furtunii, frunzele galbene şi umede acoperiseră complet cutia de scrisori. Era imposibil ca vreo ştire să poată ieşi din clădirea dărăpănată, amorţită-n hibernare. Am tras totuşi de lanţul ce atîrna de-a lungul porţii: în spatele zidului, un clopot ca de mănăstire s-a trezit din somn, dînd alarma prin făgetul des. M-am lipit fără voia mea de perete, intimidat de această larmă neaşteptată. De îndată ce clapatul a încetat să mai bată, zgomotul înfundat al tunurilor a pus din nou stăpînire pe alee; acum, cînd vîntul îşi pierduse din intensitate, ai fi putut spune că numai vibraţiile canonadei încreţeau uşor apa băltoacelor stătute. După cîteva minute am zărit aprinzîndu-se şi pîlpîind în dosul draperiilor de la etaj, o licărire — ai fi zis fără nici o legătură cu apelul meu: mai degrabă o plimbare distrată şi visătoare decurgînd din insomnia unei nopţi de iarnă, decît răspunsul la o chemare. Luminiţa s-a stins: am sunat din nou, dar fără s-o mai văd aprinzîndu-se. Am rămas pentru o clipă nemişcat, printre băltoace, total dezorientat, aşa cum te simţi atunci cînd, după ce ai fost măsurat din cap pînă-n picioare prin geamul unui ghişeu, ai fost refuzat.

Nimic nu mă grăbea să mă întorc la vilă: de neînţeles totuşi, dangătul clopotului mă eliberase de îngrijorarea mea întrucîtva îndreptăţită; două imagini mă obsedau acum foarte familiare: prima — aceea a pietrişului greblat scîrţîind sub tălpile mele şi a lămpii ce-mi ieşea în întîmpinare, irizînd picăturile plumburii ascunse printre frunze, a doua — aceea a braţului gol, surprins în salon, aşa cum ridica lampa cu încetineala oarecum solemnă cu care cineva îţi luminează un sipet cu comori. Niciodată nu fusesem atît de pătruns de sentimentul că eram aşteptat de *cineva*

Mă gîndeam — sau mai degrabă îmi lăsam gîndurile să zboare libere, în speranţa că ele ar putea limpezi oarecum deruta în care mă aflam. De ce, în clipa în care luminasem tabloul, mărturisirea pe care el o tăinuia lăuntric devenea dintr-o dată atît de evidentă? În acelaşi timp mă frămînta ideea că deşi descoperirea pe care o făcusem s-ar fi putut să nu fi fost dorită, totuşi, nimic nu intervenise — ba dimpotrivă — pentru a mă împiedica s-o fac. De cîtă vreme care îl servea Ea, la această masă, pe Neuil, în tăcere, săvîrşind un ritual, cu gesturi şi priviri împletite în aceeaşi tulburare tandră şi apăsătoare, pe care tabloul a esenţializa şi a consfinţea, aşa cum o oglindă captează şi vrăjeşte chipul ce se reflectă în ea? Mă gîndeam la subita izolare a lui Neuil într-un loc atît de retras. Îmi imaginam cum trebuie să fi fost la Fougeraie ultimele veri tihnite, de dinaintea războiului, liniştea, spaţiul în care se auzea numai scîrţîitul mobilelor lăcuite — umbrarele grele din jurul vilei ce te duceau cu gîndul

la genele lăsate în jos, într-un obstacol protector, răcoros şi arzător totodată.

Părăsind străduţa poştei, mi-am continuat drumul spre centru satului, ideea întoarcerii mă obseda şi mă apăsa în egală măsură; trebuia cu orice preţ să ciştig timp. Zgomotul paşilor mei a răsunat dintr-o dată pe pavaj, alungind, pentru citeva clipe, liniştea fantomatică ce se ridica din împrejmuirile caselor încuiate. Ecoul, ce mă avertiza atunci cînd treceam prin faţa vreunei căsuţe, mă transporta înapoi la vilă: resimţeam fiorul ce mi-l provocase acel pas, scirţiind în nisip, în chip atît de neaşteptat, alături de al meu. Supus şi umil, însă neclintit autoritar — înlănţuit — şi înlănţuitor în acelaşi timp. O dată cu scurgerea zilelor şi a nopţilor, Ea îşi purta gesturile prin camerele lustruite, vorbind în limbajul ei ales, mut şi captiv, din care izvora totuşi o ciudată forţă de comunicare.

Atunci cînd, după o zi întreagă, ploaia încetează şi vîntul amuţeşte, uliţele unui sat — învăluite într-un abur uşor şi fără contur — iţi trezesc în minte imaginea unei femei ce se descotoroseşte de o haină mult prea grea şi rămine inveşmintată doar într-o rochie vaporoasă. Am trecut prin faţa halelor din Braye, mergind mult dincolo de gară, pină acolo unde casele începeau să se rărească şi drumul era din nou înghiţit de pădure. Norii se destrămau cu repeziciune, un ochi de apă în mijlocul potecii desfundate aglindea în el două sau trei stele umede. La dreapta mea, din străfundurile negurii, un rapid în viteză a zguduit scurt, dar cu brutalitate, pădurea — ca un animal hăituit ce ţişneşte din ascunzătoarea sa mincînd pămîntul — împrăştiind, pe cimpuri, o pinză de scîntei fierbinţi. Noaptea, spălată de ploaie, răsuna din nou: trenul lăsa în urma lui un siaj sonor ce se stingea cu greu, împraşcind din abundenţă pădurea la fiecare curbă. Pentru o clipă, m-am oprit să-l ascult. Vuletul îndepărtat de inger furios ce se domolea încetul cu încetul umplea de aer proaspăt noaptea sufocantă: o luminiţă a pilpiit la o fereastră, în spatele copacilor — palidă şi calmă — ca mai apoi să înflorească, aşa cum regina nopţii îşi desface, la lăsarea serii, petalele. Vacarmul zăgăzuit acum la orizont nu tulbura liniştea mai mult decît bolborositul unui torent ferecat în albia sa de munte. Plutea în aer o dulceaţă reavănă şi blîndă. Mă simţeam eliberat şi relaxat, bucuros că furtuna se predase în sfirşit. Flacăra luminării, arzînd dreaptă în încăperea închisă, îmi revenise în minte, pentru a se ghemui acolo ca în sertarul cel mai secret al unui dulăpior cu oglinzi; mi se părea că bolta cerească nu se înseninase decît în jurul acestei luminiţe ce vrăjea, în chip straniu, noaptea.

Copacii își împletiseră crengile deasupra drumului; înaintam printr-un tunel ce nu mai ducea nicăieri și din care apa se retrăgea picătură cu picătură; am făcut cale-ntaorsă. Cîteodată mă gîndeam și la Neuil, însă mai mult într-o doară. Vuietul războiului răzbătea de foarte departe, pe deasupra pădurilor ce te îmbiau la adihnă, atît de nemișcate acum cînd așteptai parcă, din clipă în clipă, să vezi cum se ridică din spatele lor o panglică de auroră cenușie. Aveam impresia că se făcuse foarte tîrziu. Mergeam pe caldarîmul de pe care apa se scurgea încetul cu încetul, cu pasul cuiva ce se întoarce acasă după o noapte albă și simte, de-a lungul drumului, prezența caselor ce încep să se întrezărească treptat, trezite din somnul ușor al orelor de dimineață. Încercam să-mi încetinesc pasul, dar totuși continuam să înaintez repede în această noapte imobilă, pecetluită prin ceva greu de definit, blînd, trist și arzător.

Poarta de la Faugeraie era întredeschisă, dar, îndreptîndu-mă spre vilă pe nisipul aleii, am avut sentimentul intim că nimeni nu venise; o singură fereastră în spatele casei era luminată slab, scoțînd din umbră zidurile magaziei îmbrăcate în iederă. M-am oprit pentru o clipă în mijlocul curții, întrebîndu-mă dacă voi bate sau nu la geamul luminat. Luminița, conștientă de prezența mea, a părăsit zidul de iederă, începînd să alunece, din fereastră în fereastră, către terasa de la intrare. Venea sigură și fără grabă, fără să-l pese dacă era privită, fără să se prefacă surprinsă, și nici să întîrzie din falsă cochetărie. Pur și simplu *ASTFEL*. Niciodată nu fusese aici nevoie să te anunți.

Ușa s-a deschis fără zgomot, pe cînd urcam treptele terasei. Încă o dată, am fost izbit de pata întunecată, total opacă, pe care o descria în lumină silueta dreaptă, ce cu atîta greutate se lăsa descifrată; nimic altceva decît un profil rătăcit, care aluneca în penumbra coridorului, și conturul mat al unui obraz de-abia ivindu-se din bogăția părului negru și greu.

— Nu, a rostit ea, răspunzînd întrebării mele mute. Nu a venit nimeni.

Avea un glas ciudat de inexpresiv. Nici rece, nici speriat, nici resemnat. Mai degrabă distant și neutru, determinat de o certitudine evidentă: nimeni nu venise pentru că nimeni nu mai putea veni.

Mă aflam iarăși singur, în salonul de muzică. M-am întins în fotoliu și am început să fumez, tăcut și nervos. Și astăzi mi se mai întîmplă, atunci cînd mă aflu în miezul unei nopți de iarnă, să mă sprijin uneori cu coatele, pentru cîteva clipe, de brațele acelui fotoliu eșuat în necunoscut. Lumea dementă a războiului se află în jurul meu,

mă impresoară din toate părţile cu prăbuşirea ei indiferentă de cataractă. Timpul curge lent spre adincurile cele mai intunecoase ale existenţei noastre, viaţa pare să atingă limitele sale cele mai de jos. Dar ce importanţă are! O libertate confuză se ridică din spatele acelei ploi negre, din umbra acelei zile dezastruoase, ca în zorii de după potop, atunci cind ar filfii ingemănate aripa porumbelului cu cea a corbului. Nimic nu mai există decit aşteptarea mea — noaptea imblînzită devine dintr-o dată o uşă care se deschide; pe pămintul obscur şi aburind zboară, în jurul meu, cît vezi cu ochii, roiuri de frunze moarte.

Aşteptam. Mă simţeam incredibil de treaz. Cu sfeşnicul în mînă, am inceput să răsfoiesc, una cîte una, partiturile aflate in raft. Tăcerea covoarelor groase imi accentua caracterul clandestin al paşilor; pe neaşteptate mi s-a părut că in salon o umbră îmi însoţea toate mişcările: erau primele zile ale acelei ierni pariziene in care numeroasele familii ale celor morţi incepuseră, la căderea nopţii, să se aşeze-n cerc, şi să-şi unească degetele în tăcere, în jurul meselor: înnebunit m-am întors brusc. Nervozitatea mea ajunsese la paroxism. Pe unde se mişca Ea acum, singură, în cotloanele tenebroase ale casei? In spatele pretextului abil al unei discreţii servile ce învăluise într-o tăcere atît de profundă intreaga după-amiază, intuiam că eram totuşi manevrat într-un chip straniu.

Am schimbat luminările a căror flacără stătea deja gata să moară — incapabil să mai rămin in această cameră bintuită; am pornit-o prin incăperile goale. Peste tot domnea acea atmosferă luxoasă, dar şi glacială totodată, ce te făcea să te simţi nespus de stingherit stind cuibărit in fotoliul acela: toate incăperile păreau concepute fie ca să te deplasezi, fie ca să rămii in picioare. Sala in care luasem masa işi recăpătase aspectul de ordine rigidă. Sentimentul irealităţii acestei seri mi se strecura pe nesimţite în suflet; pe măsură ce inaintam însă, uşile se închideau in urma mea, obiectele, mobilele, redobindindu-şi locul lor dintotdeauna; mă simţeam sărăcit de propria-mi umbră. Tabloul forma pe perete aceeaşi pată întunecată, încremenit într-o solitudine de muzeu, dar forţa interioară cu care iradia încăperea era atît de intensă, incit căpăta concreteţea unei figurine străpunse de ace*.

Am inceput să urc pe una dintre scările scurte. Coridorul la care am ajuns era la fel de lipsit de personalitate ca un culoar de hotel — dar mai vast, mai inăbuşit, îmbibat de un miros greu, ca de ceară.

* Figurină străpunsă de ace = aluzie la practicile magice, prin care o figurină străpunsă de ace are puterea de a ucide strigoiul (n.t.).

Perspectiva se îngusta la capăt printr-o fereastră ce decupa în obscuritatea din jur un dreptunghi mai palid. Am îndepărtat perdeaua şi mi-am lipit fruntea de geam. Noaptea nu era complet opacă; îşi pierduse acea densitate de cenuşă a nopţilor de la ţară: aerul purificat de aversele din timpul zilei căpăta o transparentă cristalină care apropia, lipindu-le de geam, elementele obscure ale peisajului. La capătul direi luminoase a curţii se putea vedea bariera de castani şi de carpeni: dincolo de zidul de susţinere, bolţile cocoşate şi acum absolut imobile ale copacilor din văgăună şi de pe platoul din jur se înălţau şi se sprijineau unele pe altele, părînd uriaşe baloane grele şi negre, umflate de fermentaţia pămîntului spongios. Umbra copacilor se detaşa pe o fişie de un cenuşiu mai luminos, loc in care de-abia mai zvîcneau jungherele scînteietoare, aproape imperceptibile ale fulgerelor ce păreau să urce de undeva de foarte departe, de sub linia orizontului. O impresie de sălbăticie se degaja din tălăzuirile de frunze: profilate pe un fundal de licăriri schimbătoare ele păreau că prind viaţă, de parcă ar fi fost animate de o cortină ce se deschide lent sub luminile rampei. Am intredeschis fereastra. In spatele meu, dinspre coridor, s-a auzit foşnetul zgomotos al unei draperii negre ca de doliu, trase cu brutalitate: flăcările luminărilor s-au aplecat dintr-o dată. Am respirat aerul improspătat, şi m-am destins pentru o clipă, auzind ropotul unor paşi ce alergau de-a lungul coridorului, luîndu-şi avînt asemenea opelor unui rîu, scăoate din zăgăzuirea ecluzelor. Am inchis fereastra. Scîrţîitul aproape imperceptibil al mobilelor, foşnetele uşoare, sunetele abia distincte se propagau nestăvilite prin intreaga vilă, de parcă aceasta fusese golită de mobilă. Rece, lustruită cu ceară, cu încăperi largi şi pustii — o casă straniu de neprimitoare. Pentru o clipă, in timp ce mă îndreptam spre salon, mi l-am imaginat pe Neuil cîntînd la pian, in această încăpere cu toate uşile deschise. Singur, străpungînd cu degetele aşezate pe clape vidul îngheţat şi sonor, trezind in adîncurile casei, sore care coridoarele păreau să transmită sunetele ca o ureche, o pîndă mută şi încremenită. Acest fel de linişte, pe care trebuie să-l fi urzit in jurul stăpînului casei, ani de-o rîndul, munca lui ieşită din comun, părea să revină, pentru a impregna atmosfera încăperilor cu calmul nopţii tîrzii: casă în care se rosteau puţine cuvinte şi puţine chemări, în care gesturile cele mai obişnuite se făceau cu mai mare chibzuială, adunind în jurul lor mai multă liniste ca oriunde, chiar decît într-un azil de bătrîni sau în sacristia cea mai secretă.

Bătuse de ora 11, cînd o undă de lumină a început să se mişte pe plafonul coridorului. Dintr-un salt m-am ridicat din fotoliu. Nu mă

mai gindeam la nimic: cu nervii incordaţi, urmăream această licărire ce inainta către mine. Putea să se intîmple orice: cu gîtlejul sugrumat, stăteam la pîndă: nu mai eram nimic altceva decît un deţinut într-o celulă întunecată, auzind un pas sonor în spatele uşii. Ezitînd parcă, luminiţa se opri o clipă în prag, acolo unde canatul uşii deschise o mai ascundea încă; apoi am putut vedea din profil silueta Ei inaintînd tăcut; a făcut doi paşi fără să se intoarcă spre mine, cu braţul ridicînd din nou sfeşnicul, fără nici un zgomot.

Poate că niciodată, nici chiar in dragoste, n-am aşteptat, atît de nerăbdător şi de nesigur — cu inima bătînd să-mi spargă pieptul şi gîtul incordat — pe cineva care aici nu putea fi pentru mine decît „o femeie", — adică o enigmă, un mister absolut. O femeie despre care nu ştiam nimic, nici nume, nici cine putea fi — nici măcar chipul ce nu se lăsase intrezărit decît pe furiş şi care-şi păstra toată incertitudinea **profilului pierdut** — nimic altceva decît revărsarea aceea tăcută şi inspumată care aluneca şi invada la răstimpuri încăperile şi coridoarele; mi se părea că aş fi recunoscut-o dintr-o mie, numai după felul în care, prin mersul ei, unduia pe pereţi flăcăruile luminărilor, dîndu-ţi impresia că acestea ar fi fost legănate de valuri. Dar chiar şi în acea clipă de aşteptare şi de tensiune absolută, atunci cînd cu greu mă mai simţeam stăpîn pe mine, am fost izbit de faptul extraordinar că totul la această siluetă, pe care nu o văzusem mişcindu-se decît pe un fundal mereu intunecat, plutea într-o surprinzătoare **incertitudine.** Părea să fie legată de intunecimea de unde se ivise prin nişte fibre vitale din care îşi trăgea întreaga sevă; cascada părului ei negru, umbra ce făcea să-mi scape in permanenţă contururile chipului ei, îmbrăcămintea sumbră, chiar şi în acea clipă, o făceau să se afunde şi mai adinc în noapte, aproape confundindu-se cu ea.

Era îmbrăcată într-un halat de interior, de culoare închisă, strîns în talie cu un simplu şnur, şi care lăsa să se întrezărească, numai atunci cînd păşea, vîrful picioarelor goale; părul negru, vălurit pe spate, îi cădea ca un şuvoi intunecat, susţinut de o coleretă ce se ridica pe ceafă şi-l înfăşura gîtul inalt şi subţire; mai degrabă o mantie de seară decît un halat, increţit de la talie în jos în pliuri ţepene — rigidă, întrucîtva ceremonioasă, cu mica fantezie scoasă in evidenţă aparent fără vreun motiv, imperceptibil teatrală, care făcea să pară extravagantă îmbrăcămintea-i caraghioasă de menajeră: era gătită pentru noapte, aşa cum te imbraci de obicei pentru baluri. Nimeni n-a spus nimic. De cînd intrasem în această casă, Ea îmi impunea ritualul ei lipsit de cuvinte: Ea hotăra, Ea *ştia* totul, iar *eu* o urmam. Nu eram nici pe departe tulburat sau surprins: manevrat, tras, clipă de clipă,

ca o morionetă, de un fir uşor pe core nici măcar nu mă mai gindeam să-l rup. Urcam scările în spatele Ei; mişcarea luminărilor inviora intreago scară, trezea la viaţă, unele după altele, oglinzile şi lambriurile lustruite ce făceau ca vila să semene cu un palat de cleştar, pe care cea mai plăpîndă scînteiere il scotea din somnul cotloanelor saie tainice.

Tălpile inguste ale picioarelor albe şi mate zburau in faţa mea din treaptă in treaptă, ca flăcările vii, străfulgerînd pentru o clipă, ca mai apoi să se ascundă in pliurile ţesăturii grele de mătase: restul siluetei se mişca graţios în penumbră, cu mantia de seară lipită prin şuvoiul de păr negru, des şi sălbatic, de căpşorul delicat. Mişcările acestei torţe unduitoare pe care aerul vibrînd părea s-o ridice şi s-o poarte pînă sus, fără ca ea să atingă pămintul, mă ademeneau in tăcere; nu mai aveam nici o scăpare; păşeam, fără nici un zgomot, pe covorul moale. Sîngele îmi zvicnea cu putere in urechi şi totuşi, mi se părea numai, că asistam la această ascensiune silenţioasă. O doream pe această femeie. O dorisem — eram convins acum — încă din prima clipă de indată ce pasul meu, alături de al ei, făcuse să scîrţiie pietrişul curţii. Dar în acest moment, asta nu avea prea mare importanţă. Nu exista decît tensiunea constantă ce îmi înţepenea ceafa şi aerul care vibra părind să-i biciuiască gleznele prin mişcările capotului, de-a lungul întregii scări. Ea a aşezat sfeşnicul pe o comodă veche ce se afla lipită de perete lîngă pat, rămînind pentru o clipă în picioare, cu spatele la lumină şi cu capul puţin aplecat in faţă. Clipirea continuă a luminărilor iţi dezvăluia colţurile de umbră ale camerei, care iţi dădea totuşi impresia că era locuită în permanenţă: a cameră de femeie cu perdele de perse* de culoare deschisă, într-un ungher cu o toaletă a cărei oglindă se deştepta şi prindea viaţă la răstimpuri. Modernismul aproape agresiv al sălilor de la parter se oprea în pragul acestei încăperi; mobilierul sculptat şi greai, cu colonete răsucite, de nuanţă mai închisă, te ducea cu gîndul la bătrina Spanie; note distincte, intime, apăreau ici şi colo, risipite în grabă, la voia întîmplării, ca şi cum un cuib respirînd un puternic parfum feminin s-ar fi aninat provizoriu, în nesiguranţă, într-un stejar, la subsuoara ramurilor. Colonetele patului cu baldachin proiectau pe pereţi contururi de umbre prelungi. Era o cameră puţin primitoare şi, in acel moment, straniu de distantă, asemuindu-se mai puţin cu atmosfera tandră dintr-o stampă japoneză, ce pluteşte în jurul unei femei ce-şi face toaleta,

---

* Perse — pînză pictată din Persia. (n.t.)

cît mai degrabă cu mantia austeră în care, a dată mai mult, Ea părea să aficieze. Mi-am furişat miinile pe sub mantia întredeschisă, lăsindu-le să poposească pe umerii goi; Ea şi-a aplecat şi mai tare capul, părul greu şi negru s-a legănat şi i-a căzut ca a cortină pe faţă. Acest chip, ascuns acum pentru ultima oară, mă intimida. N-am îndrăznit să-i caut buzele, i-am sărutat numai umărul. Nu făcea nici o mişcare, nu se apăra, dar nici nu-i simţeam pe buze zvîcnirile fierbinţi ale plăcerii; nu era nici surpriză, nici aşteptare, nici febră. Pur şi simplu *ASTFEL*. Şi-a desfăcut cu un gest precis, cu capul în continuare plecat, şnurul din jurul taliei; în tăcere, hieratică în mîndria ei, Ea mă insoţea din nau. Nici unul din noi nu a rostit un cuvint in tot cursul acelei nopţi. Plăcerea pe care mi-a dăruit-o a fost vialentă şi de scurtă durată, dar amintirea pe care i-o păstrez a rămas fără culoare, pierzîndu-şi aproape caracterul de intimitate: nimic altceva decît acel corp alungit ce părea să prindă viaţă departe de mine, cu ochii închişi, reculegîndu-se în jurul unei imagini secrete, cu picioare aristacratice care lăsau impresia, chiar şi în extazul plăcerii, că repetau aceleaşi gesturi ca atunci cînd făceau să tresalte pliurile mantiei negre — acea docilitate sfidătoare, acea rezervă distantă pe care nimic nu reuşea s-o înlăture. Lumina ablică a luminărilor trimitea peste patul în dezordine umbre de cerneală, din care ieşeau la iveală, un sin, un genunchi, curbura unui şold — faţa îi rămînea în obscuritate aplecată spre partea întunecoasă a patului, ascunzîndu-se viclean în adăpostul părului revărsat. Incitat de lumina pîlpîitoare ce o dezvăluia, aşa cum se cufundase ca o înecată în cutele cearşafului, i-am strivit timp de o clipă, cu duritate, trupul, i l-am imabilizat cu braţele-mi puternice, lipindu-l de al meu, însă acel corp rămînea inert, fără răspuns, relaxat, *abandonat*, dar fără să fremete. Cuprins de un fel de panică, am vrut aproape să lavesc acel chip ghemuit, ce-mi scăpa mereu. În cele din urmă, am alunecat într-un somn profund.

Atunci cînd m-am trezit, noaptea trebuie să fi fost pe sfîrşite; o slabă licărire, ca aurora palidă a unei zile de iarnă, mijea prin perdele, conturînd ochiurile geamurilor. M-am sculat şi am îndepărtat puţin una din perdele. Ziua era încă departe şi furtuna încetase. Cornul lunii rătăcea printre vastele întinderi pustii, poleind în argintiu stins norii mari şi umflaţi, ce alunecau acum atît de domol în spatele grilajului, se putea distinge drumul de pămînt ce mă adusese pînă aici, zvîntat aproape acum printre brazdele cu apă stătută, săpate de rotile căruţelor. De cealaltă parte a drumului, despărţit de acesta printr-un şanţ de apărare, se afla un zid scund, deasupra căruia se înălţa un alt grilaj, în dosul căruia se profila puzderia de copaci din-

-un parc alăturat. Aerul, purificat de ploaie, păstra o transparenţă sticloasă şi plăcută vederii; aproape că ţi-ai fi dorit să auzi lătratul unui ciine, ca să-i urmăreşti ecourile limpezi; bubuitul nu încetase de tot, dar pierduse mult din scurgerea lui uniformă de cataractă; părea să bolborosească spasmodic, ca focul ce se stinge în trosnete întrerupte, amintindu-ţi de răpăitul tot mai surd şi discontinuu al unei tamburine; părea mai aproape şi mai puţin obsedant. Noaptea de veghe, ce îşi recîştigase acum tihna, înseninîndu-se, mă chema afară; pentru o clipă am avut ideea să ies din casă şi s-o iau la intimplare pe drumurile uscate şi redevenite sonore, dar am renunţat; m-am întors în pat şi am aprins o luminare. Sentimentul de siguranţă pe care noaptea mi-l inspira acum mă calmase — gîndurile începeau să-mi alunece pe o nouă pantă. Am ridicat puţin sfeşnicul şi am luminat cealaltă parte a patului. Ea dormea întinsă pe burtă, ca un copil cuminte, cu capul puţin întors într-o parte, părul negru şi des inundîndu-i faţa. O priveam cu o anxietate tulbure şi confuză. Braţul, ce se odihnea pe cearşaf, îndepărtîndu-l uşor, lăsa să se întrezărească sînu-i gol, ca de ceară; cîteva broboane mici de sudoare scînteiau în lumină, între cutele gîtului şi în jurul buzelor. O greutate invizibilă părea să se fi coborît asupra ei, afundînd-o în aşternuturi printr-o apăsare nocturnă, Ea părînd să se fi prăbuşit într-adevăr, mai profund ca orice altă femeie, într-un somn fără griji, fără gînduri, fără nelinişti. Noaptea, acum senină, permiţînd prin încetarea ploii să se distingă de pe front bubuitul tunului, mi l-a adus în minte pe Neuil, dar acest gînd nu mai era la fel de chinuitor ca în ajun: acolmia alunga spiritele rele, îndepărta gîndul morţii. Imaginile serii îmi reveneau în minte, una cîte una, dar acum, cînd spaima ce îmi încleştase gîtlejul se împrăştia, Ea aluneca într-un clar-obscur şi mai derutant, şi mai înşelător. Mă gîndeam la siguranţa atît de puţin explicabilă cu care săvîrşise în ajun acel ritual straniu al cărui vestală unică fusese de la început pînă la sfîrşit; spaima ce i se citea pe chip, în timp ce încerca să mă reţină la cină, lăsase acum locul doar unei uşoare temeri. Ca şi cum n-ar fi fost niciodată vorba — nici pentru Neuil, nici pentru Ea — ca el să mai poată veni. Înţelegeam treptat că fusesem prins de la început în desfăşurarea acestui ceremonial insolit — potul, cina — prezenţa mea fiind necesară, dar în acelaşi timp tainic şi definitiv exclusă.

«Totuşi...» am rostit o clipă în gînd, dar mi-am dat imediat seama că nu ajungeam la nici o concluzie; nu eram excesiv de speriat: intimidat, mai degrabă, de acel corp lungit de-a latul cearşafului, ce păstra în somn aceeaşi indiferenţă mîndră, şi care rămînea, dar de la distanţă, atît de intim prizonierul unei priviri. Am ridicat încă puţin

sfeşnicul şi m-am aplecat spre Ea. O priveam şi aveam senzaţia că mă priveam în acelaşi timp şi pe mine, aşa cum mă aplecam spre Ea. Mă simţeam pătrunzînd într-un tablou, prizonier poate, al unei imagini, în care, o necesitate stranie îmi destinase un loc fix. Nu cred că în acel minut Ea mai putea dormi. Mi-am imaginat dintr-o dată, cu foarte mare claritate, avionul împovărat, furişîndu-se cu greu, în uruit de motoare, în imensitatea nopţii instelate, încercînd să-şi descifreze destinul, jos, pe pămîntul pîrjolit de focuri, în ţesătura aidoma urzelii corzilor de pian a drumurilor ascunse — silueta masivă, ca de lut, a pilotului obosit, încotoşmănat în blănuri şi stingherit de mănuşile cu un deget, cu chipul luminat de jos în sus, nu atît de luminiţele bordului, cît mai ales de imaginea apăsătoare şi neîndurătoare, obsedantă, în care această femeie îşi reîmprospăta forţele şi continua să trăiască numai pentru el.

Urmăream, visător, somnul acestei femei, zăcînd enigmatică. Imaginaţia-mi încerca acum să pună cap la cap, cu îndrăzneală, firul întrerupt şi aparent de neînţeles. Nu era posibil ca în acest scenariu atît de straniu, absolut totul să fie inventat. Ceva îmi şoptea la ureche — un anume aer de sărmană fiinţă neajutorată, de condescendenţă făţarnică, de îndată ce broderia studiată a gesturilor nu o mai putea apăra — că fusese într-adevăr menajera lui Neuil. Poate că el încerca să reînvie, prin iniţierea celorlalţi, vraja pierdută: strălucirea frumuseţii din care se împărtăşise, şi care-i fusese oferită pe neaşteptate, ascunsă sub un şorţ de menajeră, în propria lui casă. Poate că şi Ea, la rîndul ei, căuta de fiecare dată, printr-o experienţă nouă, să-şi verifice forţa, aproape magică, pe care trebuie s-o fi avut atunci. Căci nu juca teatru decît pe jumătate: ştiam că nu-şi interpreta rolul chiar atît de detaşat cum ar fi vrut să cred.

Am rămas multă vreme treaz, alături de Ea. Somnul unei femei pe care o priveşti cu intensitate strînge în jurul ei o inocenţă şi o siguranţă aproape nebunească: mi s-a părut întotdeauna de neconceput să te abandonezi astfel cu ochii închişi, unor ochi deschişi ce te urmăresc. Afară, rafalele de tun se leneviseră, auzindu-se din ce în ce mai rar, lăsînd să se instaleze intervale lungi de linişte profundă; ungherele casei, oazele ei de încăperi lăcuite, îşi trimiteau atunci pînă la mine semnalele lor misterioase. Ploaia înviorase aerul, căci un curent proaspăt aluneca prin cameră, înfăşurînd ferestrele înalte, pătate acum de-o noapte albăstruie. Această oră a zorilor era rece şi lucidă; să-mi pun ordine în gînduri fără înfrigurare, cu detaşarea întrucîtva ostilă ce vine o dată cu satisfacerea dorinţei, mă făcea să trăiesc un sentiment de posesiune calmă, de dominaţie indulgentă. Treaz, pri-

vind-o cum doarme, așa cum se abandonase somnului, renunțind la orice vicleșug, nu mai simțeam nici un resentiment împotriva ei, ci numai o curiozitate misterioasă. Nu mă mai interesau nici motivele, nici căile prin care fuseseră atinse. Nici unul dintre noi nu avea de ce să dea socoteală. Pur și simplu: *ASTFEL;* Începeam să merg pe drumul pe care Ea mi-l deschisese și despre care încă nu știam prea bine unde mă va conduce. Tăind-o scurt, punînd capăt, printr-o simplificare fără replică, explicațiilor, remușcărilor, justificărilor, cuvintelor de prisos. Tăcerea pe care ea o păstrase de-a lungul acelei seri, adusese un plus de puritate conservată cu grijă, un farmec înrobitor. Mă gîndeam că puteai să-l urmezi pe Orfeu pînă foarte departe în regatul lui de umbre, atîta vreme cît el nu se întorcea ca să privească înapoi. Nici Ea nu se întorcea niciodată, iar eu o urmasem. Aproape că o urmam și acum, apărat să fac vreun pas greșit, cît timp pașii mei ar fi călcat numai pe urmele lăsate de ai ei — oblăduit și fermecat în același timp, în chip atît de straniu. Privirea mi-a alunecat pentru o clipă de-a lungul pereților camerei. Noaptea o făcea să pară mai spațioasă. Am ascultat un timp respirația egală și liniștită a femeii. Apoi m-am lungit din nou lîngă Ea, i-am căutat mîna adormită așezată pe cearșaf — goală și mai răcoroasă decît restul corpului — am suflat în lumînări și am adormit.

Cînd m-am deșteptat, locul de lîngă mine era gol, perdelele erau trase, un soare tînăr și ușor voalat de ceață inunda în valuri camera, păsărelele cîntau. Dimineața era atît de strălucitoare, încît m-am repezit la fereastră și am deschis-o. Aerul era de o prospețime purificatoare; adieri slabe purtau mireasma încă verde a frunzelor căzute. Viața își reluase pulsul ei normal; o șaretă invizibilă hurducăia pe drumul acoperit de frunze ce o lua de-a lungul parcului; zgomotul cristalin al vaselor de bucătărie, atunci cînd se ciocneau întîmplător, urca, traversînd curtea, pînă la mine, de undeva din spatele casei. Îmi imaginam că urma să apară pe neașteptate — de data aceasta obligatoriu — cu șorțul legat în jurul taliei, cu bonețica albă pe părul strîns acum cuminte, ducînd în mîini tava cu micul dejun. M-am îmbrăcat în grabă, cuprins de panică, am coborît treptele în goană și am ajuns în curte. De îndată ce pașii mei au făcut să scîrțîie pietrișul, zgomotele de veselă s-au oprit brusc, dar eu nu m-am mai întors. Alergam repede, cu dinții strînși, cu privirea fixînd nisipul de sub picioare. Am închis grilajul în spatele meu, fără să-mi întorc capul. Covorul de frunze moarte, ce acoperea drumul deja uscat, era atît de plăcut sub picioare, vilele ieșeau, una cîte una, din spatele copacilor, de-a lungul drumului, în aerul dimineții, noi și împrospătate de ploaie.

Căruța lăptarului se tot invirtea singură pe aleile pline de frunze, făcind să sune, din cind in cind, ciopoțelul in fața porților. Soarele pătrundea prin împletitura ramurilor; mergeam repede: pe cind traversam centrul satului, obloanele se deschideau și atingeau leneș fațadele, gălețile cu apă incepeau să curețe stratul de frunze verzi de pe trotuare. Mi-am amintit că era *Ziua Morților*. Dar spaima ce mă apăsase toată seara își luase zborul; am intrat să beau o cafea într-un birt micuț ce-și deschidea ușile acolo, sub conurile pinilor. O paranteză se inchisese, dar lăsase in urma ei un fel de dîră tandră și arzătoare, greu de șters. Priveam prin geamurile mici pădurea-n prospețimea dimineții; ceva ce nu fusese numai ploaia, o răcorise, o imblinzise, ca și cum, pentru un moment, viața devenise mai respirabilă și era mai aproape. Urma să fie o zi frumoasă; m-am gîndit atunci că și aici intreaga zi urma să fie duminică.

Traducere din limba franceză de
Viorica MIRCEA și
Cristina ONOSE

JULIEN GREEN
(Franța)

Romancier, nuvelist, dramaturg, eseist, Julien Hartridge Green se naște la Paris în 1900, din părinți americani de origine anglo-saxonă. Studii la Universitatea din Virginia (S.U.A.). Membru al Academiei Franceze și al Academiei Regale Belgiene. Scrie romanele : **Adrienne Mesurat** (1927), **Léviathan** (1929), **Vizionarul** (1934), **Moira** (1950 — în curs de ecranizare), **Fiecare om în noaptea sa** (1960), **Locul cel nou** (1978) ; nuvele : **Călător pe pămînt** (1930 — din care fac parte nuvelele antologate) ; piese de teatru : **Sud** (1953), **Umbra** (1956) ; lucrări autobiografice : **Jurnal** (1928—1984 — ultimul volum, „Curcubeul", apărut recent la Editura Seuil). Este distins cu Marele Premiu literar al Monaco-ului (1951) și Marele Premiu Național pentru literatură (1966). Afirmația scriitorului : „Marele meu păcat va fi fost acela de a nu fi vrut să accept condiția umană" („Jurnal" — 16 februarie 19[illegible]) explică natura esențialmente tragică a operei sale, ruptura ireversibilă între personaj și lumea exterioară, eroii lui Julien Green nefiind altceva decît proiecția diverselor fațete ale propriului său eu. Motivul principal al operei greeniene, generatorul tuturor stărilor conflictuale și de tensiune, este destinul — acel „Léviathan care ne pîndește și urmărește în tăcere" — ce intervine în mod implacabil, determinînd conștiința și acțiunile personajelor ; în fața lui, revoltele și manifestările volitive nu au nici o putere. Nuvela *Christine* prezentînd în aparență un caz patologic, însumează, accentuînd, pînă la exacerbare, celelalte teme ale scrierilor lui J.G. Individul, prins în capcană, aflat în imposibilitatea comunicării cu ceilalți semeni, își trăiește drama în zvîrcoliri neputincioase. În ultimul său interviu din vara lui 1988, J.G., cel care a fost în permanență torturat de lupta dintre trup și spirit, nu poate totuși să ucidă în el „bucuria simplă de a trăi", părînd să fi ajuns la o împăcare cu sine : „Știu că acest secol este deosebit de dezagreabil. Zilnic mă plimb singur pe străzi timp de o oră. Văd titlurile ziarelor pe care le frunzăresc. Tot ceea ce găsesc în ele mă dezgustă. Violența domnește peste tot. Nu mă bucură decît înțelepciunea tinereții și modul în care tinerii înțeleg să fie fericiți".

LÉVIATHAN

Trecuseră deja cinci minute de cînd aștepta pe chei, în fața *Bunei speranțe*. În jurul lui, puștii se jucau printre mormanele de cărbuni și piramidele de butoaie. Prora monstruoasă a navei ascundea vederii întregul estuar. Dar strigătele și rîsetele ajungeau pînă la el, fără-ndoială, deși el părea să nu vadă și să nu audă nimic, așa cum stătea tot timpul cu capul aplecat. Avea o statură înaltă și era îmbrăcat într-un loden croit dintr-o pînză uzată, cu buzunare largi, în care miinile i se afundau pînă la coate; borul pălăriei îi cădea pe ochi, ascunzîndu-i chipul. Stătea nemișcat, cu o valiză mare la picioare.

Cînd au venit să-l cheme, își ridică el însuși valiza, a cărei greutate făcea să-i tremure încheieturile, și-l urmă pe steward de-a lungul

asarelei înguste pînă pe puntea vasului. Ajunse la cabina ce-i fusese rezervată.

Rămas singur, închise hubloul stringîndu-i mînerul, trase perdeluţa de serj şi-şi scoase pălăria. Era un bărbat la vreo 40 de ani, al cărui chip trist, cu trăsături regulate şi fără riduri, îi trăda vîrsta prin expresia descurajată şi de neîncredere a ochilor şi prin acel ceva din culoarea pielii ce nu mai respira prospeţimea tinereţii. După ce şi-a aşezat valiza pe pat, o deschise şi începu să-şi scoată lucrurile cu gesturile cuiva hotărît să nu lenevească nici măcar o clipă, şi care încearcă să-şi abată gîndurile dînd mîinilor o ocupaţie oarecare. Către sfîrşitul zilei un marinar veni să-l întrebe din partea căpitanului dacă vrea să cineze în sala de mese. Întîrzie cu răspunsul, dorind mai întîi să afle la ce oră *Buna speranţă* îşi ridică ancora. I s-a răspuns că exact în noaptea aceea, la ora 11.

„Perfect, prefer să rămîn în camera mea". Şi nu părăsi cabina.

A doua zi, căpitanul Suger îşi exprimă dorinţa să-l vadă. Avea aerul unei persoane într-atît de oneste încît risca să pară necinstit. Îi spuse pe şleau:

— Domnule, ştiţi că eu nu primesc aproape niciodată pasageri la bord. Fără îndoială regulamentul mi-ar permite acest lucru, nava mea însă este înainte de toate o navă comercială. Dar pentru dumneavoastră am făcut o excepţie.

Îşi întrerupse cuvintele pentru a-i lăsa timp unicului pasager de pe *Buna Speranţă* să-şi exprime recunoştinţa. Dar acesta nu rosti nimic. Căpitanul îşi vîrî mîinile în buzunare, ţinîndu-şi echilibrul pe vîrful picioarelor, abordînd un aer uşor maliţios.

— Voi fi obligat să vă cer actele, spuse în cele din urmă.

— O să vi le arăt dacă e necesar, admise pasagerul aproape în şoaptă.

— Aici, tot ce vreau eu este întotdeauna necesar, veni, pe acelaşi ton autoritar, răspunsul căpitanului.

Se instaură un moment de tăcere, timp în care pasagerul îşi potrivi lornionul, scotoci în buzunarul interior al vestei şi-şi scoase de acolo paşaportul deschizîndu-l.

Căpitanul luă documentul şi-l examină cu cea mai mare atenţie. Avea o figură bădărănoasă, pe care curiozitatea brăzda puzderie de mici zbîrcituri şi ochi ce sfredeleau cu o voracitate ucigătoare.

— Ce idee năstruşnică să vreţi să călătoriţi pe o navă comercială, spuse el după un răstimp, înapoindu-i pasagerului paşaportul... Ştiţi că facem 20 de zile.

— Ştiu, confirmă acesta.

Şi-şi închise paşaportul.

— Desigur, e ceva mai ieftin, reluă căpitanul strîmbîndu-se puţin... Cu siguranţă, aceasta-i motivul că...

Nu-şi mai continuă fraza şi se ridică iarăşi pe vîrful picioarelor ca mai apoi să se înţepenească pe călcîie, aşteptînd ca pasagerul să-i dea o explicaţie. Dar acesta tăcea

— Şi apoi, păru să accepte căpitanul, asta nici nu mă priveşte...

Ridică din umeri şi întoarse spatele pasagerului, care se retrase.

O încărcătură apreciabilă de materii prime asigura Bunei Speranţe o stabilitate aproape invariabilă, în ciuda mării agitate, şi vasul înainta greoi şi lent, dar sigur, sub un cer amenințător. Primele zile fură de-a dreptul neplăcute pentru pasager. Nu era deloc un om al mării; urmărindu-i paşii nesiguri şi aerul neliniştit ai fi bănuit cu uşurinţă că nu pusese niciodată piciorul pe puntea unui vas. Cea mai mare parte a zilei rămînea în cabina sa, unde părea să se simtă cît de cît bine. Anumiţi oameni au însuşirea de a se putea instala temeinic oriunde, şi încă în aşa fel, încît să-ţi dea impresia că locuiesc acolo de cînd lumea. Cum de reuşesc asta? E secretul lor. Le e suficient să deplaseze cîteva obiecte, să mişte poziţia vreunei mobile pentru ca, într-un fel cu totul inexplicabil, camera de hotel, în care nu vor petrece decît o singură noapte, să capete aerul de a le fi aparţinut de mult timp şi de a deveni pentru ei o locuinţă pe care n-ar mai părăsi-o niciodată.

Desigur, există în ei ceva ce se opune ideii de schimbare şi care tinde să confere tuturor lucrurilor din preajmă un aspect durabil. Probabil că un astfel de impuls instinctiv îl determină pe pasagerul de la bordul Bunei Speranţe să modifice atît cît era cu putinţă aspectul cabinei sale. Pe pat, aşternuse o cuvertură bej, adusă de el, ascunzînd astfel macatul albastru cu numărul de inventar al companiei. Scosese de asemenea de pe spătarul fotoliului *antimacassar*-ul* ce purta acelaşi număr brodat în culori vii. Cîteva cărţi ocupau acum etajera primitivă ce folosise drept suport pentru pantofi. În sfîrşit, masa fusese mutată într-un colţ ce în mod evident nu-i fusese destinat, mărturie stînd pata largă de culoare mai deschisă pe care piciorul o lăsase pe covor, în locul unde el se aflase mai înainte. Acolo unde masa se găsea acum, un tangaj, mai puternic decît celelalte, ar fi răsturnat-o cu siguranţă, dar cunoştinţele despre mare ale călătorului erau, din păcate, limitate. Încă de la începutul călătoriei, ploi torenţiale se abătură asupra *Bunei Speranţe*, cu o asemenea sălbăticie

---

* Antimacassar = husă (n.t.).

încît ai fi zis că voiau cu orice preț să azvîrle vasul înapoi în port. Dar s-a mai pomenit vreodată ca un vas să se întoarcă din drum din cauza ploii? Căpitanul făcea haz de vremea asta înspăimîntătoare.

„Dumneata ne-ai adus-o", i se adresa el cu impertinență călătorului, cînd îl întîlnea din întîmplare pe coridoarele vasului. La care, bărbatul înalt și slab își potrivea lornionul pe nas, lăsînd să-i scape un rîs amar ce aducea mai degrabă a tuse. Intr-o bună zi, căpitanul îi spuse pe neașteptate, cu un aer șugubăț:

— Vezi, dumneata ești oaspetele meu. S-ar cădea deci să mănînci la masa mea.

Iși încrucișă la spate mîinile mici și durdulii și reluă pe un ton calculat, pentru a face și mai mare haz:

— Asta te supără, nu-i așa?

Călătorul dădu din cap, încercînd să protesteze.

— Zii atunci, întrebă brusc căpitanul, ți se-ntîmplă să vorbești vreodată?

Cu trei zile mai devreme n-ar fi riscat o întrebare atît de directă și chiar obraznică, dar devenea din ce în ce mai important, simțindu-se la el acasă, pe măsură ce înaintau în larg: la 50 de mile de coasta franceză aceste familiarități îi erau permise. Călătorul schiță o grimasă ce s-ar fi vrut un zîmbet și se retrase după ce mai întîi salută politicos.

Incepînd din acea zi mîncară la aceeași masă, într-o cămăruță cocoțată la prora vasului. Hublourile mari lăsau să se vadă linia nesfîrșită, dătătoare de neliniști, a orizontului. O lumină puternică și crudă dezgolea chipul căpitanului și al pasagerului deopotrivă, așa cum stăteau așezați unul în fața celuilalt.

— Aici, spuse Suger, răsturnîndu-se în scaun, simțim într-adevăr că sîntem în mijlocul mării. Nu-i chip să te miști fără s-o vezi.

Și mărturisi că, dintre toate încăperile vasului, aici se simțea el cel mai bine. Era marinar din naștere, ca să zicem așa. Nu iubea pămîntul și nici orașele. Nu iubea decît singurătatea navei sale.

— De bună seamă că mă crezi vesel, căci îmi place să glumesc, spuse el. Dar de fapt e numai veselia melancolicilor.

Și cum această mărturisire impunea un act de reciprocitate, își înălță cu bruschețe fața și strigă:

— Dar dumneata? Vorbește-mi de dumneata. Niciodată nu-mi spui nimic.

Era adevărat. Omul nu zicea nimic. Mînca în liniște privindu-l pe căpitan prin lentila lornionului, își ridica fața, dar nu sufla o vorbă. Și cu toate acestea nu părea să fie timid; ochii săi aveau acea ex-

presie iscoditoare a miopilor care nu se-ndoiesc că toată lumea e conştientă de infirmitatea lor şi de nevoia de a fixa oamenii pentru a-i vedea mai bine. Uneori, totuşi, o umbră fugară îi străbătea chipul, dar dispărea atît de repede încît căpitanul n-apuca niciodată s-o surprindă. Să fi fost efectul vreunei slăbiciuni subite? Dintr-o dată, sprîncenele i se-ncruntau, ochii i se obureau pornind să-i iasă din orbite. O cumplită deznădejde i se aşternea pe chip, părînd să ezite, ca apoi să dispară aproape instantaneu, lăsînd în urmă o figură crispată. La el acest lucru se transformase într-un tic. În momentele acelea pasagerul îşi scotea întotdeauna lornionul şi-şi apleca puţin capul.

Se aflau la desert, şi căpitanul se juca încîntat cu cuţitul, făcîndu-l să se legene de-o parte şi de alta a arătătorului.

— Într-adevăr, repetă el, dumneata nu zici niciodată nimic. Cu toate acestea eu nu-mi pierd răbdarea. Să mai treacă nişte zile pe mare şi-o să ţi se dezlege limba.

Pasagerul ridică din umeri şi-şi scoase lornionul ca să-l şteargă. „Mai vedem noi", părea el să zică.

Fireşte, căpitanul avea dreptate. O săptămînă petrecută la bordul unui vas comercial, într-o singurătate aproape perfectă, nu poate să nu-l transforme pe eventualul călător, oricît de puternic s-ar vrea el. Nici chiar firile melancolice nu rezistă. Trebuie să vorbeşti, să te ataşezi de cineva, să-ţi faci prieteni, chiar dacă-i părăseşti la sosirea în port. Nu e oare ciudat că după cinci sau şase zile de călătorie pe mare ne gîndim tot mai puţin la portul de destinaţie, ba chiar sîntem înclinaţi să-l uităm cu totul, pe măsură ce ne apropiem de el? Monotonia călătoriei îţi pătrunde în suflet, şi, o dată cu ea, ideea obsedantă că deşi aceasta durează deja de-atîta timp, nu se va putea sfîrşi niciodată. Dacă măcar pentru o clipă ar exista o schimbare de decor, dacă am trece pe lîngă o insulă sau am zări de departe ţărmurile unui continent... dar nimic din toate acestea nu se-ntîmplă, şi cînd ne deşteptăm a doua zi, revedem aceeaşi linie infinită a orizontului ce pare să nu se întrerupă niciodată. Pentru un temperament nervos acest spectacol este o încercare, aproape o tortură de neîndurat. Există astfel oameni care aflaţi la bordul unui vas îşi găsesc în tovărăşia semenilor lor, chiar dacă-i dispreţuiesc sau urăsc, unica şansă de supravieţuire, căci trebuie să rămînă în viaţă, trebuie să se salveze din chinul devorator al zilelor pe mare, să scape din ghearele acelui *Léviathan* care-i pîndeşte şi urmăreşte în tăcere.

Am apucat să spun că *Buna Speranţă* naviga din Franţa spre America? Urma ruta cea mai lungă şi se îndrepta direct spre Savan-

nah. Căpitanul se acomoda uşor. De mult timp luase drumul mării, semnînd un pact cu ea, insenindu-şi orele nesfirşite tăifăsuind cu oamenii echipajului şi, cîteodată, cu vreun pasager intîmplător. Un astfel de călător era o adevărată mană cerească. Ca mulţi indivizi mediocri ce au apucat să răsfoiască unele romane, căpitanul făcea caz de ceea ce numea el psihologie şi se distra ţinîndu-i sub observaţie pe oamenii din jurul său. Se fălea cu darul perspicacităţii şi nu se-ndoia de fel că doar în cîteva zile ar fi fost în stare să găsească formula — ca să folosim o expresie îndrăgită de el — persoanei pe care o investiga. N-aş merge chiar pînă intr-acolo incît să susţin că-şi aduna observaţiile în scris, dar acest lucru i s-ar fi potrivit de minune. După ce-mpărţea ordine în dreapta şi-n stînga şi supraveghea manevrele, îi mai rămînea timp berechet ca să-şi umple ziua.

In această privinţă, călătorul nostru îi asigura o distracţie copioasă. Era mai mult decît încîntat să-l aibă la bord, ca un matematician ce-şi freacă mulţumit mîinile înaintea unei probleme dificile. Gîndindu-se bine, chiar îi plăcea acum acest comportament rece, tăcerea care la început îl iritase, rezerva lui care de fapt întreţineau jocul, făcîndu-l şi mai captivant.

In pofida acestor speculaţii, călătorul părea hotărît să tacă. In mod vizibil privirile inchizitoare ale căpitanului îl displăceau profund şi orele de masă erau pentru el deasebit de supărătoare, dar încerca să-şi ascundă sentimentele, iar dacă uneori mai răbufnea cîte ceva, aceasta se intîmpla în ciuda eforturilor sale. Dacă însă căpitanul ar fi fost într-adevăr observatorul ce se închipuia a fi, ar fi ghicit de bună seamă că pasagerul se temea de el; dar mergea pe o pistă greşită şi credea că are de-a face cu un simplu mizantrop argalios. Mîndru de descoperirea sa, se căznea să-i pună acestuia întrebări abile care trebuiau să-l măgulească pe călător în vanitatea sa şi să-i smulgă acestuia confidenţele dorite. Tactica eşuă, totuşi, aşa cum dăduseră greş mai înainte stilul direct şi interogatoriile precise. Călătorul continua să tacă; cel mult, atunci cînd căpitanul devenea prea insistent, îşi lăsa capul în jos, aşa cum ţi-l apleci cînd înfrunţi rafalele de vînt.

Acum cerul era limpede şi *Buna Speranţă* părea să alunece repede. Aerul era blînd. Liniştea se instăpînise, cu greu întreruptă de susurul valurilor ce de-abia încreţeau suprafaţa mării. Cu toate acestea, călătorul nu-şi părăsea cabina. Acolo, singur, părea să-şi fi găsit tihna. S-ar fi spus că se temea cumplit atunci cînd îşi părăsea cămăruţa, şi că o dată trecut pragul viaţa i-ar fi fost în pericol. Uneori, marinarii ce se plimbau pe punte vedeau, prin deschizătura

hubloului, un chip palid, cu priviri rătăcite, care dispărea imediat cuprins subit de spaimă. Mai intii, căpitanul a fost şocat de tăcerea călătorului. Apoi s-a gîndit să facă haz de ea. L-a invitat la masa lui, i-a vorbit deschis ca unui prieten, chiar ca unui vechi prieten, i-a mărturisit şi unele secrete ale vieţii sale intime, şi ce-a obţinut in schimb? Nimic. Fără-ndoială, este foarte interesant să furi secretele unui taciturn, servindu-te doar de observaţie şi inteligenţă, dar ia sfîrşitul celei de-a treia săptămîni căpitanului i se făcuse lehamite. Se ivise ceva respingător pe faţa morocănoasă a pasagerului şi tăcerea lui nu mai era interesantă.

Călătoria se apropia de sfîrşit; deja un pescăruş — cel ce vesteşte intotdeauna apropierea pămintului — poposise pe puntea navei, pentru a-şi relua imediat zborul, filfiind din lungile-i aripi zdrenţuite. Intr-o zi, atunci cînd se ridică de la masă, căpitanul se postă în faţa oaspetului său, care nu scosese nici un cuvînt de la inceputul mesei. După cum ii era obiceiul, se ridică pe vîrful picioarelor ca să se înţepenească apoi pe călcîie.

— Ştii, poimîine ajungem, spuse el. Călătorul îşi inălţă capul. Mina severă a căpitanului il inspăiminta fără doar şi poate. Pe faţă ii apăru un soi de grimasă, işi scoase lornionul şi răspunse cu o voce stinsă:

— Ştiu.

Părea atît de abătut, incit enervarea căpitanului făcu loc unui sentiment de compasiune.

— Chiar n-aveţi nimic? intrebă Suger după o clipă de tăcere. Nu sinteţi cumva bolnav?

Călătorul clătină din cap.

In timp ce se îndrepta spre cabină, o mişcare neaşteptată a vasului il făcu să se desprindă de balustrada de care se sprijinea, şi-l izbi de una din şalupele instalate pe punte. Cu un gest convulsiv se agăţă de frînghii, privind marea cu expresia de groază a omului ce se pomeneşte dintr-o dată în prezenţa morţii.

— Să nu vă fie frică, il încurajă căpitanul de departe.

Veni apoi să-l ajute să ajungă la cabină.

Ziua trecu la fel ca şi celelalte, atîta doar că indiscretul căpitan puse mai puţine intrebări ca de obicei. Se hotărîse in mod evident să accepte tăcerea pe care n-o putea cuceri şi, totodată, cuprins de o undă de bunătate, care-i făcea cinste, părea că doreşte să fie mai amabil decît fusese vreodată pînă atunci. Să-i fi stîrnit mila înfăţişarea atît de nenorocită a călătorului? Il privea, uneori pe furiş, clătinind sumbru din cap. Călătorul nu mînca decît foarte puţin, şi-şi pe-

trecea mai tot timpul frecîndu-şi fără încetare genunchii cu palmele sale firave. Judecind după aspectul său îngrijit şi modest, după redingota încheiată pînă-n gît, ar fi putut foarte bine să fie profesor.

Zorii ultimei zile se ridicau deasupra unei mări încețoşate şi calme, dar, cînd cei doi bărbaţi se aşezară împreună la masă pentru ultima oară, cerul era strălucitor. In aer se simţeau adieri înmiresmate, ce vesteau neîndoielnic parfumul atît de îndrăgit al pămîntului şi al copacilor.

— Ei bine, rosti căpitanul turnîndu-i vin oaspetelui său, ne despărţim buni amici, să bem, deci, unul în sănătatea celuilalt.

Călătorul avea însă un aer confuz şi îndurerat. Işi apucă paharul, ţinîndu-l ridicat pentru o clipă, ca apoi să-i dea drumul brusc, să cadă pe masă.

— Trebuie să vă spun ceva, murmură el. O paloare lividă îi invadase chipul şi continuă să-şi repete cuvintele aproape strigind, temîndu-se ca nu cumva ele să nu ajungă la urechile căpitanului. Acesta tresări surprins, în culmea fericirii:

— Ei vezi, făcu el rîzînd, nu ţi-am spus eu? Ştiam c-o să sfîrşeşti prin a vorbi. Cunosc bine marea!

Şi slobozi un rîs sonor, în care se insinuase parcă o uşoară stingherealā

— Veniţi-vă în fire, reluă el, văzînd că oaspetele său tremura. Puteţi să vă spovediţi fără reţineri. Sînt un duhovnic perfect.

La care, călătorul îşi puse amîndouă mîinile pe masă şi-şi lăsă capul în piept, într-o atitudine de reculegere. Işi depănă povestea.

Cînd acesta sfîrşi, căpitanul îşi aşeză paharul pe masă:

— Ei şi?

— Ei şi, asta-i tot, răspunse călătorul.

— Cum aşa? strigă Suger, pentru asta ai plecat? Eşti nebun? Trăiai liniştit în Franţa...

— Nu eram deloc liniştit.

— Da' ai fi putut să fii. Nimeni nu te bănuia.

Călătorul clătină din cap.

— Aşa că, reluă căpitanul, nu-mi spune tu mie, trebuie să fie cu totul altceva. Ce, asta-i crimă?!

La aceste cuvinte, călătorul îşi ridică brusc privirea şi se uită la căpitan. Broboane de sudoare i se strînseseră la tîmple. Intr-un acces de furie izbi cu pumnul în masă şi urlă:

— Tot ce v-am spus e fals! V-am minţit. Nu sînt criminal.

— Atunci de ce dracu' mi-ai spus toate astea? se enervă căpitanul.

— Pentru că m-aţi silit. Mă priviţi tot timpul, îmi puneţi tot felul de întrebări, sînteţi ca un poliţist care anchetează un asasin. Am zis şi eu ce mi-a trecut prin minte.

Izbi din nou cu pumnul în masă şi strigă cu o voce strangulată.

— Mi-era frică. M-aţi făcut să-mi fie frică. Merg în America să-mi rezolv nişte treburi. Nu sînt deloc criminal.

Căpitanul dădu liniştit din umeri şi surîse:

— Bine-nţeles, dar n-ai de ce să te temi de mine. N-am să scot o vorbă.

Călătorul îşi lăsă capul în piept şi lornionul îi căzu pe masă. Exact în momentul acela, văzduhul fu străpuns de urletul unei sirene, apoi cineva de la proră strigă: „Pămînt!" Căpitanul sări în picioare şi aruncă o privire rapidă prin hublou:

— Pămînt! întări la rîndu-i.

Apoi adăugă:

— De zece minute îl tot văd.

Şi părăsi cabina, afişînd un aer important.

Coborî scăriţa ce ducea pe punte şi dădu ordine marinarilor. Păsările se roteau în jurul coşurilor, ţipînd sălbatic. La orizont, o dîră mai închisă la culoare anunţa America.

Căpitanul se-ntoarse în sala de mese cu hublouri de jur-împrejur şi, cuprinzîndu-şi obrajii-n palme, strigă vesel:

— Hei, călătorule! Am ajuns.

Dar călătorul era deja mort de cîteva minute.

Traducere din limba franceză de
Viorica MIRCEA şi
Cristina ONOSE

CHRISTINE

She was a Phantom of delight
When first she gleamed upon my sight
A lovely Apparition sent
To be a moment's ornament.

*WORDSWORTH**

Drumul spre Fort-Hope urmăreşte îndeaproape linia întunecată a stîncilor, despărţit de ele prin fîşii de pămînt netede şi aride. Un cer cenuşiu atîrnă greu deasupra acestui peisaj trist, lipsit de culorile ve-

* Era nălucă încîntătoare
Podoabă efemeră de o clipă,
O apariţie fermecătoare
Cînd strălucirea-i-n minte-mi se-nfiripă.

WORDSWORTH

getației, cu excepția, pe alocuri, a unui verde spălăcit de ierburi prăfuite. În zare se profilează o pată lunguiață, lucioasă, cu reflexe argintii: mareo.

Obișnuiam să petrecem vara într-o vilă construită pe vîrful unui tăpșan, ce lăsa mult în urmă drumul. In America, unde cu greu putem vorbi despre Antichitate, vila noastră era socotită ca fiind deosebit de veche și puteai vedea într-adevăr în mijlocul unei grinzi de pe fațadă o inscripție ce atesta anul construcției: 1640 — perioadă în care misionarii instaurau împărăția Domnului în aceste regiuni barbare. Solid înfiptă într-o fundație stîncoasă, se opintea dezlănțuirii vînturilor ce suflau din larg, prin ziduri trainice de piatră lustruită și printr-un *pignon** rudimentar ce te ducea cu gîndul la prora unei nave. În jurul unui *oeil-de-boeuf*** se putea citi cu claritate, gravate în piatra cea mai dură din lume, silexul de Rhode-Island, următoarele cuvinte: *Espère en Dieu seul****.

Nu există ungher din străvechea casă puritană care să nu mi se fi întipărit limpede în memorie, nici mobilă ale cărei tainițe sau imperfecțiuni să-mi fi rămas necunoscute, și cred că aș retrăi aceeași bucurie de altădată și aceleași spaime, străbătînd coridoarele lungi, cu tavane joase, recitind deasupra ușilor pe care mîna copilului de odinioară le urnea cu greu, preceptele în litere gotice, desprinse din înțelepciunea *Psalmilor*.

Mi-aduc aminte că toate camerele păreau goale, atît de spațioase erau, și că vocea căpăta o sonoritate pe care nu o avea niciodată în oraș, în apartamentul nostru din Boston. Să fi fost chiar un ecou? Aproape că pereții vibrau și aveai impresia că cineva din apropiere repeta sfîrșitul cuvintelor. Asta m-a amuzat la început, i-am atras și mamei atenția, dar ea m-a sfătuit să-mi văd de treabă, deși am băgat de seamă că și ea vorbea aici mai reținut și mai încet ca de obicei.

Vara în care am împlinit treisprezece ani a fost profund marcată de un eveniment atît de straniu și de dureros, încît niciodată nu am avut curajul să elucidez întregul mister, căci eram aproape sigur că aș fi descătușat o tristețe mult mai sfîșietoare decît s-ar fi putut bănui. Nu e mai bine uneori să lași adevărul să doarmă în pace? Chiar dacă

---

* Pignon — partea superioară de formă triunghiulară a unui zid (lb. franceză în orig.) (n.t.)

** Oeil-de-boeuf — ochi de bou, fereastră rotundă, de mici dimensiuni, ce folosește la iluminarea și aerisirea podurilor unui edificiu (lb. franceză în orig.) (n.t.).

*** Espère en Dieu seul = Să speri doar în bunul Dumnezeu (lb. franceză în orig.) (n.t.).

această prudență se dovedește cîteodată regretabilă, ca în cazul povestirii noastre, este cu siguranță mai înțeleaptă decît curiozitatea iresponsabilă. Urma deci să implinesc treisprezece ani, cînd, într-o dimineață de august, mama imi anunță sosirea mătușii Judith. Era o persoană enigmatică, pe care n-o vedeam aproape deloc, căci locuia foarte departe de noi, la Washington. Știam că fusese deosebit de nefericită, și că, din motive ce nu-mi fuseseră explicate, nu se putuse mărita niciodată. Oricum, eu n-o iubeam defel. Privirea eî iscoditoare mă făcea să-mi plec ochii, iar aerul de tristețe iml displăcea profund. Avea trăsături regulate, la fel ca ale mamei, dar mai aspre, și un soi de lehamite ii trăgea colțurile gurii in sus, intr-un zîmbet plin de amărăciune. Cîteva zile mai tirziu am coborît in salon, unde am găsit-o pe mătușa mea stind de vorbă cu mama. Nu venise singură: o fetiță cam de virsta mea stătea lingă ea cu spatele-n lumină, în așa fel încît nu puteam să-i disting chipul. Mătușa s-a arătat contrariată că mă vede și, întorcîndu-și brusc capul spre mama, i-a spus in grabă cîteva cuvinte pe care n-aveam cum să le-nțeleg, apoi a atins umărul fetiței, care făcuse un pas spre mine și mă salută cu o reverență. „Christine", i-a spus mama, „uite-l pe băiețelul meu. Il cheamă Jean. Jean, dă-i mina Christinei; îmbrățișeaz-o pe mătușa ta".

Apropiindu-mă de Christine, a trebuit să-mi rețin un strigăt de admirație. Frumusețea — chiar și la virsta pe care o aveam atunci — mi-a stirnit intotdeauna sentimentele cele mai puternice și cele mai diverse, in urma cărora se declanșa o luptă interioară, ce făcea ca eu să trec, aproape instantaneu, de la bucurie la dorință și de la dorință la disperare. Astfel că doresc, dar și mă tem in același timp, să descopăr această frumusețe care mă chinuie și mă face să visez deopotrivă, și pe care eu o caut cu o neliniște dureroosă, dar și cu năzuința secretă de a n-o găsi niciodată. Frumusețea Christinei m-a răvășit pe dată. Intorși din lumină, ochii ei păreau negri. Măriți de umbrele ivite în jurul pleoapelor. Gura arcuia pe o piele mată și imaculată, contururi desenate cu precizie. O bogată aureolă de păr blond, părea să capteze în profunzimile sale toată lumina ce venea pe fereastră, așternind pe frunte și pe obraji o paloare aproape supranaturală. Contemplam în tăcere această fetiță despre care aș fi putut să cred că era o nălucă, de nu i-aș fi ținut in mină mînuța ce mi-o intinsese. Privirea mea n-o făcu să-și plece ochii; părea mai degrabă că nici nu mă vede, așa cum stătea, fixînd cu încăpățînare pe cineva sau ceva in spatele meu, astfel incit, fără voia mea, m-am intors brusc. Vocea mamei m-a făcut să-mi vin in fire și-am îmbrățișat-o pe mătușă, care s-a retras insoțită de Christine.

Chiar şi astăzi îmi vine foarte greu să dau crezare întîmplării pe care vreau să v-o povestesc. Însă memoria nu m-a înşelat nicicînd şi n-am de gînd să inventez nimic. N-am mai revăzut-o niciodată pe Christine, sau mai bine-zis am zărit-o o dată sau de două ori, dar atît de în grabă că nici nu le-aş mai pune la socoteală. Mătuşa a coborît fără Christine, am luat masa în absenţa fetiţei, şi după-amiaza s-a scurs fără ca ea să revină în salon. Către seară, mama m-a anunţat că o să mă culc nu la primul etaj, unde dormisem pînă atunci, ci la etajul al doilea. Şi deci, cît mai departe de camerele oaspeţilor unde fuseseră găzduite Christine şi mătuşa mea. N-aş putea spune ce se petrecea în mine. Mi-ar fi plăcut să mă convingă cineva că visasem, şi cu ce bucurie aş fi primit vestea că totul nu fusese decît o iluzie şi că fetiţa pe care credeam c-o văzusem n-a existat niciodată! Căci altfel era de neîndurat să ştii că ea respira în aceeaşi casă cu tine şi că ţie îţi este interzis s-o vezi. Am implorat-o pe mama să-mi spună de ce Christine nu coborîse la dejun, dar ea şi-a luat pe dată un aer foarte grav şi mi-a răspuns că asta nu mă privea, şi că nu trebuia să vorbesc nimănui niciodată despre Christine. Această interdicţie ciudată m-a nedumerit din cale afară şi mă întrebam, care dintre noi, mama sau eu, o luase razna. Refăceam în minte cuvintele pe care mi le spusese, dar fără să înţeleg din ele altceva decît o dorinţă răutăcioasă de a mă chinui cu orice preţ. La cină, mama şi mătuşa mea, pentru ca eu să nu le înţeleg, au început să vorbească franţuzeşte.

Cunoşteau bine limba asta din care eu nu înţelegeam nici un cuvînt. Îmi dădeam totuşi seama că vorbeau despre Christine, căci numele ei revenea deseori pe buzele lor. În cele din urmă, nemaiputîndu-mă stăpîni, le-am întrebat cu brutalitate ce se întîmplase cu fetiţa şi de ce ea nu apărea nici la prînz, nici la cină. Mama îmi răspunse printr-o palmă, reamintindu-mi în felul acesta toate interdicţiile pe care mi le impusese. Cît despre mătuşa mea, îşi încruntase sprîncenele atît de fioros încît mi-era groază s-o privesc. Am amuţit dintr-o dată.

Dar cine era totuşi această fetiţă? Dacă n-aş fi fost aşa de tînăr şi aş fi avut mai mult spirit de observaţie, aş fi remarcat, fără îndoială, ceea ce era nefiresc în trăsăturile ei. M-ar fi surprins privirea fixă ce i se întipărea în ochi şi m-ar fi intrigat expresia aceea nedefinită ce doar semăna a surîs. Dar îmi frămîntam mintea cu alte lucruri, nefiind obişnuit să descifrez feţele oamenilor şi eram mult prea inocent pentru a descoperi vreo legătură între chipul devenit acum hidos al mătuşii mele şi Christine.

Voi trece rapid peste cele două săptămîni care au urmat, ca să ajung la partea cea mai interesantă a povestirii. Cititorul își va imagina cu ușurință tot chinul singurătății mele, altădată netulburate, acum însă de nesuportat, cît și suferința de a mă simți despărțit de o ființă pentru care oricînd mi-aș fi dat bucuros și viața. De mai multe ori, pe cînd dădeam tîrcoale casei, mi-a venit ideea de a atrage atenția Christinei făcînd-o să vină la fereastră, dar nici n-apucam bine să schițez gestul de-a zvîrli cu petricele în geamurile ei, că o voce severă mă și chema în salon; eram ținut sub strictă observație și planul eșua întotdeauna.

Începusem să devin un altul, să mă închid în mine și să nu mai am chef de nimic. Nu mai puteam nici să citesc, nici să fac altceva ce-ar fi presupus o atenție mai deosebită. Un singur gînd mă preocupa acum: s-o revăd pe Christine. Făceam în așa fel încît să mă nimeresc pe scară atunci cînd trecea mama, mătușa sau Dinah, camerista, ducînd Christinei prînzul ori cina. Bine-nțeles că-mi era interzis să le urmez, dar simțeam o plăcere ciudată, perversă, să ascult zgomotul pașilor ce se îndreptau spre camera ei.

Aceste manevre nevinovate îi displăceau mătușii mele, care se pare că intuise în mine înclinații de care eu însumi nu eram conștient. Într-o seară mi-a spus o poveste înfricoșătoare, întîmplată în camerele ocupate de ea și de Christine. Mi-a mărturisit că văzuse pe cineva trecînd foarte aproape de ea, pe culoarul ce ducea spre camerele lor. Că fusese un bărbat sau o femeie, n-ar fi putut spune, dar era absolut sigură că simțise o răsuflare caldă prelingîndu-i-se pe obraji. Și m-a cercetat îndelung, de parcă ar fi vrut să vadă ce efect avusese asupra mea întîmplarea, iar eu păleam sub ochii ei. Era ușor să mă înspăimînte cineva cu astfel de povești, și asta mi se păruse de-a dreptul oribilă, căci mătușa își calculase bine lovitura, nu spusese nici prea mult, nici prea puțin. Așa că, din acel moment, departe de-a mă mai gîndi să mă duc pînă la camera Christinei, o dată ce se lăsa seara, ezitam pînă și să mă aventurez pe scară.

De la sosirea mătușii, mama prinsese obiceiul să mă trimită la Fort-Hope după-amiezele, chipurile ca să cumpăr ziarul, dar, în realitate, sînt absolut sigur, încerca să mă țină departe de casă la ora cînd Christine trebuia să-și facă plimbarea.

Lucrurile au continuat așa timp de două săptămînI. Îmi pierdeam culoarea din obraji și umbre vinete începeau să-mi încercăneze pleoapele. Mama mă privea atent cînd mergeam s-o văd, dimineața, și uneori, prinzîndu-mă brusc de încheietura mîinii, îmi spunea cu o voce

uşor tremurătoare: „Copil nenorocit!" Dar accesul de furie şi tristeţea din glasul ei nu mă mişcau deloc. Nu mă impresiona decît Christine.

Vacanţa se apropia de sfîrşit şi-mi pierdusem orice speranţă de a o mai vedea vreodată, cînd, un eveniment cu totul inoportun a dat lucrurilor o întorsătură nefastă şi un deznodămînt de-a dreptul neaşteptat. Intr-o seară, la început de septembrie, după o căldură înăbuşitoare, s-a dezlănţuit furtuna. Primele picături de ploaie răsunau pe geamuri, în timp ce urcam spre camera mea şi-am auzit atunci, trecînd de primul etaj, un zgomot ciudat pe care nu-l puteam compara cu nimic altceva decît cu un răpăit de tobe. Povestea mătuşii mi-a revenit imediat în minte şi-o luasem deja la goană, cînd un strigăt m-a făcut să-ncremenesc. Nu era nici vocea mamei, nici a mătuşii, ci o voce atît de pătrunzătoare şi ascuţită şi cu un timbru atît de straniu, încît te făcea să te gîndeşti la chemarea unei sălbăticiuni. M-a cuprins un soi de ameţeală şi m-am sprijinit de perete. Pentru nimic în lume n-aş fi putut face un pas înapoi, dar cum mi-era la fel de imposibil să înaintez, stăteam acolo, înţepenit de spaimă. In clipa următoare, zgomotul şi-a înteţit violenţa, şi-am înţeles atunci că era vorba de cineva, de Christine fără-ndoială, care din motive neştiute de mine, zgîlţîia uşa cu pumnii. In cele din urmă mi-am adunat destul curaj, nu ca să mă dumiresc de ceea ce se întîmpla sau ca s-o ajut pe Christine, ci ca să fug mîncînd pămîntul. Ajuns în camera mea, părîndu-mi-se că mai aud încă răpăitul şi strigătul, am căzut în genunchi şi, astupîndu-mi urechile, am început să mă rog cu voce tare.

A doua zi dimineaţa, în salon, am găsit-o pe mătuşa mea cu ochii-n lacrimi, aşezată lîngă mama care-i vorbea ţinînd-o de mînă. Erau amîndouă pradă unei emoţii cumplite, aşa că nici nu m-au băgat în seamă. N-am ratat ocazia şi-am profitat de această împrejurare favorabilă pentru a descoperi, în sfîrşit, ceva legat de Christine, căci nu putea fi vorba decît despre ea, şi, pe furiş, m-am aşezat în spatele celor două femei. Am înţeles astfel imediat că furtuna din noaptea trecută o afectase foarte serios pe biata fetiţă. Cuprinsă de spaimă, la primele bubuituri ale tunetului, începuse să strige, încercase să iasă din cameră şi, la capătul puterilor, leşinase. „N-ar fi trebuit niciodată s-o aduc aici", se lamenta mătuşa şi, fără nici o legătură, a mai adăugat, pe un ton ce cu greu l-ai fi putut reda în cuvinte, vorbe care parcă o ucideau: „A încercat să-mi *spună* ceva". Mă aflam în camera mea, două ore mai tîrziu, cînd a intrat mama, purtînd pe cap o pălărie de voiaj şi un şal lung de Paisley. Niciodată n-o mai văzusem atît de gravă. „Jean", mi-a spus ea, „Christine, fetiţa pe care-ai văzut-o în ziua cînd a venit mătuşa ta, nu se simte bine şi sîntem în-

grijorate. Acum, ascultă-mă. Mergem amîndouă în după-amiaza asta la Providence să consultăm un medic pe care o să-l aducem cu noi. Christine va rămîne aici, iar Dinah se va-ngriji de ea. Vrei să-mi promiţi, te rog, că n-o să te apropii de camera Christinei cît timp vom lipsi?" I-am promis. „E ceva cît se poate de serios, dar am încredere în tine", a reluat mama, privindu-mă cu un aer bănuitor. „Poţi să juri pe Biblie că n-o să te urci la primul etaj?" Am încuviinţat din cap. Mama a plecat cu mătuşa la cîteva minute după dejun.

Primul impuls a fost să urc imediat la camera Christinei, dar am ezitat după o clipă de gîndire, căci eram un copil cu frica lui Dumnezeu. Şi cu toate acestea, tentaţia a fost mai puternică. Am urcat deci, după ce mai întîi m-am asigurat că Dinah, care-i dusese Christinei prînzul cu o oră mai înainte, coborîse în bucătărie.

Cînd am ajuns pe culoarul bîntuit, sau pretins a fi, inima s-a pornit să-mi bată năvalnic. Era un culoar lung, cu multe coturi şi foarte întunecos. O inscripţie din Biblie, căpătînd pentru mine, în acel moment, o semnificaţie cu totul specială, îi decora intrarea: *Cînd voi străbate Valea Umbrelor nu mă voi teme de nici un rău.* Acest verset, pe care l-am recitit mecanic, m-a făcut să-mi amintesc că, deşi îmi dădusem cuvîntul că nu voi face ceea ce făceam acum, nejurînd totuşi pe Biblie, conştiinţa îmi era mai puţin încărcată.

De-abia înaintasem cîţiva paşi, că am şi fost nevoit să-mi strunesc imaginaţia, ca să nu mă las pradă fricii şi să mă întorc din drum; gîndul că s-ar fi putut s-o revăd pe fetiţă şi să-i ating încă o dată mîna îmi dădea curaj. Am început să alerg în vîrful picioarelor, ţinîndu-mi respiraţia, înspăimîntat de lungimea culoarului ce părea să nu se mai sfîrşească, şi, cum nu vedeam nimic, m-am pomenit izbindu-mă de uşa Christinei. În halul de buimăceală în care mă aflam, nici nu m-am gîndit să ciocănesc şi am încercat să deschid uşa, dar era încuiată cu cheia. O auzeam pe Christine umblînd prin cameră. La zgomotul pe care l-am făcut, s-a îndreptat spre uşă. Am aşteptat, sperînd să-mi deschidă, dar ea s-a oprit şi n-a mai făcut nici o mişcare.

Am ciocănit, mai întîi uşor, apoi din ce în ce mai tare, dar degeaba. Am strigat-o pe Christine, i-am vorbit, i-am spus că eram nepotul mătuşii Judith, că mi se încredinţase un comision şi că trebuia să-mi deschidă. În cele din urmă, renunţînd să mai obţin un răspuns, am îngenuncheat în faţa uşii şi-am privit prin gaura cheii. Christine stătea-n picioare, doar la cîţiva paşi, numai ochi şi urechi. O cămaşă de noapte o acoperea pînă-n pămînt, lăsînd să i se zărească doar degetele goale. Părul lăsat liber se revărsa în jurul capului ca un

mănunchi de raze; am remarcat că avea obrajii îmbujorați. Ochii, de un albastru intens în lumina care-i inunda fața, aveau acea privire fixă pe care n-o uitasem, și am avut impresia ciudată că erau în stare să străpungă ușa, că fata mă vedea și mă urmărea. Îmi părea și mai frumoasă decît crezusem și cu greu induram s-o văd atît de aproape, fără a avea putința să mă arunc la picioarele ei. Învins într-un sfîrșit de o emoție îndelung suprimată, am izbucnit dintr-o dată în lacrimi și, sprijinindu-mi capul de ușă, m-am lăsat pradă disperării.

După un răstimp, mi-a venit o idee care mi-a redat curajul și pe care am considerat-o ingenioasă, fără să mă gîndesc îndeajuns că ar fi putut fi imprudentă. Am strecurat pe sub ușă un bilețel pe care scrisesem cît se poate de citeț: „Christine, deschide-mi, te iubesc".

Prin gaura cheii am văzut-o pe Christine înșfăcînd bilețelul și răsucindu-l pe toate fețele cu multă curiozitate, dar fără a părea că înțelege ceva. Brusc, l-a lăsat să cadă și s-a-ndreptat spre un colț al camerei, unde n-o mai puteam vedea. În nebunia mea, am strigat-o cît am putut de tare și, aproape fără să-mi dau seama ce spuneam, i-am promis un cadou. Aceste cuvinte pe care le pronunțasem la voia întîmplării mi-au dat o nouă idee. M-am urcat în camera mea cu răsuflarea tăiată și am scotocit prin sertare să găsesc ceva demn de un cadou, dar n-am găsit nimic. Atunci am intrat repede în camera mamei și nu m-am sfiit să cotrobăiesc prin scrinuri, dar nici în ele n-am găsit nimic potrivit pentru Christine. În cele din urmă am zărit la perete, ascuns în spatele unei mobile, cufărul pe care mătușa îl adusese cu ea. Bănuiai, firește, că n-ar fi fost în siguranță în aceeași cameră cu o fetiță curioasă. În tot cazul, era deschis, și n-a trebuit decît să ridic capacul și să scormonesc în el cu febrilitate. După un timp de căutare, am dat peste o casetă micuță, ascunsă cu grijă sub lenjerie. Cît de bine mi-o amintesc! Era căptușită cu mătase și conținea panglici colorate și cîteva inele, dintre care unul mi-a reținut imediat atenția. Era un inel de aur foarte delicat, pe care strălucea o boabă de safir. O scrisorică făcută sul trecea prin el ca un deget de hîrtie, iar eu am smuls-o, rupînd-o în bucățele.

M-am reîntors imediat la camera Christinei și din nou am strigat-o, dar ea n-a făcut nimic altceva în plus decît să se îndrepte spre ușă, ca prima oară. I-am strecurat inelul spunîndu-i: „Christine, iată cadoul promis, deschide-mi!" Și-am bătut cu latul palmei în tăblia de jos a ușii pentru a-i atrage atenția, dar ea văzuse deja inelul și-l ridicase. O clipă l-a ținut în căușul palmei și l-a examinat, apoi a încercat să-l vîre pe degetul mare, dar inelul era strîmt și s-a oprit imediat sub unghie. Enervată, a început să dea din picioare și să vrea

cu tot dinadinsul să-l facă să intre pînă la capăt. I-am strigat: „Nu, nu pe degetul ăla!", dar ea ori n-auzea, ori nu înțelegea nimic. Forțîndu-l încăpățînată, a reușit: Inelul trecuse. L-a admirat cîteva minute, apoi a vrut să-l scoată. A tras cît a putut de tare, dar degeaba: inelul se înțepenise. De furie, Christine l-a mușcat. Apoi, după eforturi disperate, s-a aruncat pe pat, zvîrcolindu-se în urlete isterice. Am fugit.

Cînd mama și mătușa s-au întors, trei ore mai tîrziu, însoțite de un doctor din Providence, eram în camera mea, cuprins de-o spaimă fără seamăn. N-am îndrăznit să cobor la ora cinci, și, la căderea nopții, am adormit.

Către cinci dimineața, m-a trezit un uruit de roți, m-am dus la fereastră și-am văzut apropiindu-se de poartă o birjă trasă de doi cai. Tot ce-a urmat s-a petrecut ca-ntr-un vis urît. Am văzut-o pe cameristă ajutîndu-l pe vizitiu să urce cufărul mătușii, apoi mătușa a apărut la brațul mamei mele, care o sprijinea. S-au îmbrățișat de mai multe ori. Un bărbat venea în urma lor (presupun că era medicul din Providence care-și petrecuse noaptea la noi) ținînd-o de mînă pe Christine. Ea purta o pălărie de voiaj cu boruri largi care-i ascundea fața. Pe degetul mare de la mîna dreaptă, strălucea inelul.

Nici mama, nici mătușa pe care am revăzut-o, singură, cîteva luni mai tîrziu, nu mi-au spus un cuvînt despre toată întîmplarea, și mă gîndeam că, într-adevăr, totul nu fusese decît un vis. Mă credeți? Am uitat-o, așa ciudată cum era.

Vara următoare mătușa n-a mai venit, dar în preajma Crăciunului, fiind în trecere prin Boston, ne-a făcut o vizită de-o oră. Mama și cu mine ne aflam în salon, iar eu priveam pe fereastră cum muncitorii de la salubritate aruncau lopeți de nisip pe străzile acoperite cu gheață, cînd mătușa și-a făcut apariția. S-a oprit o clipă în pragul ușii, scoțîndu-și mănușile cu un gest mașinal, apoi, fără să rostească un cuvînt, s-a aruncat plîngînd în hohote în brațele mamei. Pe mîna-i fără mănușă strălucea micul safir. Afară, lopețile aruncau nisipul pe caldarîm, cu un zgomot lugubru.

Traducere din limba franceză de
Vicrica MIRCEA și
Cristina ONOSE

JEAN MUNO
(Belgio)

Nuvelist, romancier, eseist (pe numele său adevărat, Robert Burniaux) se naşte la Bruxelles, în 1924. Studii de filologie romanică la Universitatea din Bruxelles. Membru al Academiei Regale de Limbă şi Literatură Franceză din Belgia. Scrie romane : **Botezul focului** (1955), **Hipparion** (1962), **Insula paşilor pierduţi** (1967), **Joker-ul** (1972) ; eseuri : **Literatura belgiană de expresie franceză** (1973) ; povestiri : **Omul care dispare** (1963), **Breşa** (1973), **Ripple-Marks** (1976 — Premiul oraşului Bruxelles), **Povestiri insolite** (1979 — Premiul Rossel — din care face parte nuvela antologată). **Iguana** este un model de povestire fantastică, arhetipală, ale carei coordonate esenţiale sînt decodificate de scriitor cu ajutorul unor fraze cheie (scoase în evidenţă şi prin scrierea lor cu alte caractere), ce sînt un ghid preţios prin labirintul „pădurii de simboluri". Muno, maestru neîntrecut al fantasticului, reuşeşte să ne convingă de faptul că misterul, fascinaţia, hipnoza, comunicarea cu lumea de dincolo poate să survină în inima cotidianului celui mai banal, într-unul din cele mai convenţionale orăşele tradiţionale olandeze : „Fantasticul mi se dezvăluia sub forma reversului inedit al cotidianului". Temele surprinse de prozator sînt cele care au frămîntat şi continuă să neliniştească în chip obsedant mintea iscoditoare, însetată de cunoaştere a omului secolului XX : destinul — conceput ca întrepătrundere enigmatică, dusă pînă la suprapunere, între Viaţă şi Moarte, Viaţa, cu toate tarele şi urîţeniile ei, rămînînd ultimul refugiu în calea necunoscutului, a lumii de dincolo, iar Moartea, la rîndul ei, devenind unica salvare în faţa absurdului existenţei, a solitudinii, a incapacităţii individului de a se face înţeles de semenii săi : lumea — imaginată ca un mecanism implacabil de distrugere, ca un vast teatru ale cărui marionete, trase de firele nevăzute ale Sorţii, sîntem; arta — considerată drept limanul condiţiei noastre, ce prin transfigurare reuşeşte să desluşească sensurile cele mai tainice ale vieţii. Iguanele, pîndind şi ademenind, declanşează breşa, ieşirea din tiparele unei existenţe sufocante prin banalitatea şi plictisul ei. Între aceste „animale, exilate în chip atît de straniu printre cărţi", şi Eva (Femeia = Viaţa = Moartea) există o legătură misterioasă. De altminteri, întreaga creaţie a lui Muno se vrea : „Semn, răspuns, cheie. Semn enigmatic, răspuns indescifrabil, cheie fără lacăt".

IGUANA

*Mais pourquoi la jeune femme étaitelle venue s'asseoir tout juste à côté de lui, Ranald, qui, en se comportant comme il le faisait, croyait se tenir à l'abri de bien des choses?**

MARCEL LECOMTE

(Le carnet et les instants)

De mai multe săptămîni, era un timp frumos, anormal de cald şi de secetos. La Agenţie se lucra în penumbră, fără prea mare tragere de inimă. Împreună cu doi dintre colegi, am plecat de la birou

* Pentru ce tînăra femeie venise să se aşeze chiar alături de el,

în acea zi, puţin mai înainte de ora şase. Au propus să mergem să luăm un păhărel la terasa *Silver Rose*, dar am refuzat. Aveam impresia că mă invitaseră doar aşa, din politeţe.

Am început să urc bulevardul Prince Charles în sens invers faţă de şuvoiul funcţionarilor, care, la acea oră coboară înspre gară. În faţa restaurantului *Economic*, am zărit-o pe Karin — cît se poate de radioasă — la braţul unui vlăjgan blond. M-am gîndit că Marie-Sophie işi închisese deja prăvălioara şi că mă aştepta. Asta m-a făcut să grăbesc pasul. Pe strada Egmont, lucru destul de ciudat, un librar expunea, într-una din vitrinele lui, iguane. Tot timpul cît le-am observat, reptilele au rămas complet imobile, dar am simţit că stăteau la pîndă şi, nu ştiu de ce, aceasta trezea în mine o nelinişte deosebit de plăcută.

Contrar a ceea ce crezusem sau voisem să cred, magazinul prietenei mele era încă deschis. Marie-Sophie se ocupa de o clientă. Erau aplecate deasupra unei vitrine cu bibelouri, umăr lîngă umăr, ca două vechi prietene. M-am îndreptat spre partea din spate a magazinului, o încăpere minusculă, un fel de alcov împodobit cu atît de multe figurine delicate, încît era mai prudent să nu te mişti deloc, asemenea unei iguane.

Siguranţa cu care Marie-Sophie se deplasa în acest cadru aşa de strîmt, fără ca vreodată să fi spart ceva, m-a surprins întotdeauna. Niciodată nu întîlneai la ea vreo mişcare greşită, vreo notă discordantă. Eu, dimpotrivă, n-am deloc încredere în obiecte, şi în faţa lor mă fac cît pot de mic. De fapt, dacă şi eu aş fi de vînzare, aşa ca ele, probabil că aş deveni mult mai neliniştit decît sînt.

Cînd vom fi căsătoriţi, Marie-Sophie şi cu mine, voi veni adesea să mă odihnesc aici, în spatele magazinului. Vara parcă te-ai afla într-o pivniţă, iar iarna într-o iesle.

După ce am închis oblonul metalic, am urcat la etaj. Marie-Sophie pregătea cina. Cu spatele la frigider, am început să-i povestesc ceva, nu mai ştiu ce, oricum fără importanţă, dar am simţit că o plictiseam şi nu mi-am mai terminat vorba. Cînd are treabă, nu-i place să mă vadă lipsit de preocupări. M-am retras în salon, unde am frunzărit o revistă. Aş fi dat un telefon, dar cui?

Am ieşit pe terasa ce domina fîşia de grădină. Ca adeseori sîmbătă seara, mă simţeam gol pe dinăuntru, abandonat în voia soartei.

Ronald, care, comportîndu-se astfel, se credea la adăpost în faţa neprevăzutului?

MARCEL LECOMTE
(Carnetul şi clipele)

Apărată de ziduri înalte cu țepi în vîrf, grădinița completa de minune apartamentul și prăvălioara lui Marie-Sophie. Pămîntul era reavăn, frunzele foarte verzi și florile mult mai dichisite decît în alte grădini, alcătuind, parcă de la sine, frumoase buchete gata de vînzare. Nu mai era necesar nici să adaugi, dar nici să înlocuiești ceva. De ce oare, orice aparținea lui Marie-Sophie purta amprenta acestei perfecțiuni, acestei impecabilități de gheață? Chiar și iubirea noastră, ah, vai! trainica noastră legătură.

Am coborît în grădină pînă la banca lipită de peretele din spate. Banca era perfectă. Curată, confortabilă, solidă. În fața mea, această împrejmuire ocrotitoare, ignorînd anotimpurile, înflorind de timpuriu și rămînînd astfel pînă toamna tîrziu. Iarna o acoperea dintr-o dată și o îngheța într-o singură noapte. Din acel moment, Marie-Sophie nici nu mai punea piciorul în ea, nu-i mai arunca nici o privire, înafară de ziua Crăciunului, și asta numai dacă ningea.

Între picioarele mesei, ce alcătuiau împreună cu banca ceea ce Marie-Sophie numea „colțul de lectură" — cu toate că nimeni nu citea acolo vreodată — am zărit o pînză de păianjen. Marie-Sophie ar fi distrus-o cu siguranță. Totuși, această pînză, departe de a o ofensa, era, din toate punctele de vedere, demnă de grădină și de restul casei. Piesă de expoziție, executată dintr-o mătase ce mi s-a părut din aur și argint albăstrui. Fusese vreodată folosită? Totul era imaculat, nici cea mai mică urmă de murdărie. În mijloc, asemenea pupilei unui ochi uriaș, un păianjen măricel, cu spatele însemnat printr-o pată foarte albă. Cu labele întinse, cît se poate de nemișcat, asemenea iguanelor, dar în același timp cu tot resortul trupului încordat la maximum, gata de pornire, îmi dădea senzația că visam, că pînza-i era structura vizibilă a visului, și că eu însumi, spectator fascinat, riscam să devin pradă visului implacabil și desăvîrșit al acestui păianjen cu cruce...

Cred că atunci a început totul. *Aventură* la marginea lumii noastre. Ca și cînd din acea clipă, m-am îndepărtat puțin cîte puțin de drumul meu obișnuit, pentru a urma a pistă oarecum neclară, dar la fel de reală — ocol sau scurtătură? — marcată de semne misterioase. Puteți fi siguri: nu sînt în nici un caz un vizionar, scriu aceste rînduri cît se poate de lucid. Incapabil totuși de a mă desprinde de experiența trăită.

La 22 august următor, se vor împlini exact 10 ani de cînd sînt funcționar la *Intercontinental Morrisson*, „specialistul călătoriei reușite". Ați greși dacă ați crede că este o meserie banală. Zilele, ca să nu spun chiar viața, mi se risipesc furnizînd sfaturi precise asupra

unor țări, de cele mai multe ori îndepărtate, în care n-am pus niciodată piciorul, și unde nu voi ajunge niciodată. Totuși, din multe puncte de vedere, le-aș putea da lecții autohtonilor. Jonglez cu fusurile orare, cu liniile aeriene, cu multitudinea legăturilor lor complicate: „Dacă nu luați avionul de marți, trebuie să rămîneți la Abidjan pînă joi dimineața. Asta, dacă nu vreți să faceți un ocol prin Dalao...". „Pentru același preț, sau, mă rog, aproape același, aș alege hotelul *Kolla*. Este foarte confortabil și vederea înspre fiord este admirabilă. Bineînțeles, atunci cînd este senin." Și toate astea pe tonul cu care evoci o experiență personală, o amintire fericită. Ca și cum întreaga lume mi-ar fi aparținut mie, cel atît de sedentar, de parcă ar fi fost pînza mea de păianjen, imensa capcană în care-i prindeam pe turiști.

Datorită cunoștințelor mele de engleză, am devenit specialistul numărul unu al telefonului internațional. Ah! savoarea derutantă a acestor voci străine! Am sfîrșit prin a le recunoaște ca pe niște chipuri familiare. Cu ajutorul lor — recepționera surîzătoare de la Budapesta, poliglotul de la hotelul *Olcay* (Istanbul), contra-alto-ul voluptos de la *Villa San Michele* — îmi imaginez locuri, ambianțe umane... Alungată de vînt, o ploiciă înghețată șiroiește pe geamurile Agenției, cea mai olandeză dintre ploi, dar nici n-o văd, nici n-o aud. Sînt în altă parte. În urechi îmi răsună murmurul unei intimități călduțe, ascunsă sub zăpada moscovită... bîzîitul unui ventilator, îndepărtînd căldura cu miresme de opiu a unei escale în Ceylon... alo! any rooms still vacant?*... ein Zimmer mit Bad?** ... alo! o'o! În urechi îmi răsună lumea cea vastă, visul ce iradiază din mine.

De asemenea, cu regularitate, este adevărat, telefonez lui Marie-Sophie. *Prăvălioara cu surprize, articole pentru cadouri*, la 500 de metri de Agenție. Ea mă aduce din nou cu picioarele pe pămînt. Marie-Sophie îmi spune meniul de la cină, îmi povestește despre afacerile din ziua respectivă, și, mai ales, pentru că așa se cade, despre ce timp e, sau despre cel probabil. Atunci, în chip mașinal, mă uit pe fereastră, văd ploaia care șiroiește și-i aud murmurul pătrunzător... Îmi întorc privirile, ridicîndu-mi ochii spre afișul *meu*. O vale adîncă și împădurită, adăpostită de munți înalți, al cărei nume, tipărit cu caractere arabe, nu-l poți descifra. În mijlocul imaginii se înalță un ciudat edificiu de piatră roz, o construcție între cabană și pagodă, spre care se îndreaptă două personaje micuțe, un bărbat și o femeie. Prezența lor în acest peisaj, altminteri pustiu, exercită asupra mea a

---

* Any rooms still vacant ? (engl.) = Mai aveți camere libere ? (n.t.);
** Ein Zimmer mit Bad ? (germ.) = O cameră cu baie ? (n.t.).

atracție deosebită. Cîteodată, am impresia că le însoțesc, că sînt unul dintre ele, și că știu dintotdeauna, unde vom merge împreună.

Ne-am despărțit puțin mai tîrziu după ce s-a terminat programul la televizor. Trebuie să fi fost trecut de miezul nopții. Marie-Sophie m-a condus pînă la ușă, și, pe prag, ca de obicei, am mai schimbat cîteva fraze. A doua zi, pentru că era duminică, urma să ne întîlnim pe la trei, și dacă ar fi fost timp frumos, am fi făcut o plimbare prin Hertenpark. Am privit cerul: niciodată stelele nu fuseseră atît de numeroase.

— La revedere și noapte bună, a spus Marie-Sophie înainte să mă îmbrățișeze și să închidă cu grijă ușa.

Noaptea era într-adevăr bună, blîndă și primitoare. Simțeam nevoia să merg pe jos. După cîteva minute, oboseala s-a împrăștiat, luîndu-mi ca prin farmec durerea de cap și făcîndu-mă în chip inexplicabil fericit.

Am trecut din nou pe strada Egmont, prin fața vitrinei cu iguane. Obloanele nu erau închise, și, în penumbra geamului, *terrarium*-ul* alcătuia o masă de culoare mai întunecată decît restul. M-am oprit. Prezența reptilelor, imobilitatea lor fascinantă, contactul imaginar cu solzii, cu suplețea lor înghețată, îmi stîrneau, în minte, repulsia...

In jurul lor mii și mii de cărți, dar nici una nu era în stare să mă emoționeze, nici pe departe, cît aceste animale stranii. Hîrtie, gîndeam eu, hîrtie înnegrită.

Marie-Sophie trebuie să se fi culcat deja. Pe noptieră, un pachet de ciocolată și fotografia mea într-o ramă de piele arămie... In camera ei ca de la o expoziție, în roz și bleu, împodobită cu tapiserii și covoare groase, ea dormea pe spate, un somn decent, cu gura închisă și brațele încrucișate. Ca o moartă, gîndeam eu. In realitate, nu o văzusem niciodată dormind. Există oameni pe care nu-i poți surprinde dormind decît somnul de veci. Piața Gării, bulevardul Prince Charles, sensul giratoriu de la Régent, inevitabil mereu aceloși itinerar. De cîtva timp, o femeie pășea în fața mea. O femeie ieșită, pe neașteptate, de după zidurile înecate în umbră. Cînd trecu prin dreptul unui felinar, am recunoscut-o pe Ghislaine. Am prins-o din urmă, și, fără să ne oprim, ca și cum am fi continuat împreună o plimbare de mult începută, am stat de vorbă. Nu mai știu cu exactitate ce mi-a spus, dar era ceva oarecum bizar, ușor *rupt de realitate*. M-am gîndit că ne separa o dulce beție, că ea nu hoinărea

* Terrarium = Loc special amenajat pentru întreținerea reptilelor, batracienilor (n.t.).

printre casele unui orăşel adormit, ci în altă parte, poate la ţară, în valea *mea* fără nume... şi că era foarte important s-o las singură cu ea însăşi.

Cînd ne-am despărţit, Ghislaine mi-a spus: „pe curînd", şi-am simţit dintr-o dată o stranie tulburare. De-abia o cunoşteam, ne întîlneam rareori, şi, întotdeauna absolut din întîmplare. De ce acest „pe curînd" rostit cu atîta siguranţă? De ce mă privea cu acel zîmbet? Dintr-o dată am înţeles că mă înşelasem. Nu cu Ghislaine mă plimbasem eu, ci cu o necunoscută. Totuşi, ceea ce îmi spusese... Femeia dispăruse, înghiţită de umbră, iar eu, pe trotuarul pustiu, mă aflam singur, cumplit de singur, mai nesigur ca niciodată de tot şi de toate.

II

... Ridic receptorul pe bîjbîite:

— Alo!

...

— Cine mă caută?

La celălalt capăt al firului, simt o prezenţă, ca o respiraţie. Sîntem obraz lîngă obraz, ascultînd aceeaşi linişte.

Repet: *cine mă caută?*

...

— Nimeni.

Jos pe podea, sub draperiile închise, lumina forma deja mici pete. M-am dat jos din pat, şi-am tras perdelele. Orologiul oraşului, perfect vizibil din camera mea, arăta puţin mai mult de ora patru dimineaţa. Obişnuiesc să mă culc şi să mă scol o dată cu toată lumea, îmi place să mă încadrez în ritmul sănătos al oraşului nostru. Acest misterios telefon a fost însă pentru mine ca un duş rece. M-a străfulgerat ideea irezistibilă a unei plimbări în zori. Vedeam deja brazii falnici din *Hertenpark*, luminaţi parcă din interior de razele tremurătoare, de-abia călduţe ale unui fastuos soare oblic. Ciudate şi parcurile noastre! Alei trase cu rigla — cît se poate de asemănătoare, presărate cu bănci identice, un coş de hîrtii la fiecare 30 de metri, un WC la fiecare 500 — se întîlnesc şi se încrucişează pe zeci de hectare. Un adevărat labirint pentru neiniţiatul care, înaintînd printre perdelele apropiate şi foarte dese ale frunzelor, are impresia că se îndepărtează de oraş, că se pierde în culisele unei scene inaccesibile. De fapt el nu riscă nimic: toate drumurile duc spre *Hertenpark* — acel ţarc al căprioarelor ghiftuite pînă la refuz —, drumuri care converg spre o idee fixă sau spre inima unei ţinte.

Ora neobişnuită te invita parcă la extravaganţe. Puţin înainte de a ajunge la *Hertenpark*, am părăsit bulevardul pentru a o lua la stînga printre desişuri. La capătul acestui drum nu se afla oare o poieniţă pe care mi-o aminteam încă din copilărie, vastă fîşie de pămînt — adevărată fereastră înspre mare — plină de colţişoare ferite în care soarele şi liniştea deveneau şi mai puternice?

Acest peisaj exista cu adevărat, mai viu decît în memoria mea: era vorba de vechiul traseu al căii ferate, care, înainte de extinderea staţiunii balneare, permitea turiştilor ca în timpul verii să ajungă direct pe coastă. Şinele fuseseră scoase — dacă nu îngropate în nisip — şi, în acest spaţiu, verdeaţa crescută în forme geometrice, alcătuia o stranie broderie spartă, aproape sălbatică, prelungindu-se în linie dreaptă pînă la mare. În faţă zăream ruinele a ceea ce fusese cîndva o gară şi, de o parte şi de alta a terasamentului, fostele peroane.

M-am aşezat aproape de căsuţa din care nu mai rămăseseră decît cîteva bucăţi de zid. Era atît de plăcut. Nimeni nu mă aştepta. Pătruns de o calmă şi dulce toropeală, m-am lăsat să alunec pe spate, nisipul împrumutîndu-mi forma corpului. Deasupra mea, cerul era de un albastru intens. Cel puţin, aceasta a fost prima impresie, căci, puţin mai tîrziu, am descoperit dîre albicioose, vinişoare argintii. Acolo sus, se urzea o reţea de fine nervuri luminoase. Mi-am amintit de pînza de păianjen şi de stranía fascinaţie pe care mi-a transmis-o.

Am închis ochii, i-am redeschis, i-am închis din nou. Fenomenul persista amplificîndu-se chiar. Mi-a venit atunci ideea că dacă îmi încordam toată voinţa, pentru a ţine pleoapele strînse un răstimp suficient de îndelungat, nesocotind manifestările neliniştitoare ce ar continua să se producă în jurul meu, îmi va fi dat să-i redeschid în *altă parte*, dezvăluindu-mi-se în sfîrşit o misterioasă revelaţie. Era poate pueril, *dar* în aceste locuri ale copilăriei simţeam cum *ceva* mă îmbaldea să reînnad ritualurile de altădată.

... Bineînţeles am fost decepţionat. Temperatura părea să se fi răcit dintr-o dată, însă eu mă aflam mereu în acelaşi loc, în acelaşi peisaj, sub un cer la fel de înceţoşat ca de obicei. Gata cu absurdele giumbuşlucuri magice! M-am ridicat şi, simţind sub picioare pavajul vechiului peron, m-am îndreptat înspre intrarea gării. În realitate, construcţia era mai puţin dărăpănată decît crezusem. E adevărat, lipseau geamurile de la ferestre — eu însumi, odinioară, nu spărsesem cîteva? — dar uşa era încă întreagă şi clanţa de aramă se păstra în chip miraculos intactă, strălucitoare chiar, ca şi cum ar fi fost de curînd lustruită. Nu fără o oarecare greutate (umezeala îi umflase lemnul) — m-am strecurat înăuntru.

O banală sală de așteptare. Pereți cenușii și scorojiți de care mai atîrnau încă, ici și colo, afișe zdrențuite, orare de tren îngălbenite, și pe care curenții de aer le făceau să șuiere lugubru. In fundul încăperii, se aflau trei uși. Cea din mijloc, închisă, cea din dreapta, întredeschisă, iar cea de a treia, larg deschisă înspre o scară cu balustrada șubredă, cu trepte de lemn scobite de atîta întrebuințare. Masa ce se afla în fața mea și de care mă sprijineam — cum de nu observasem de la început că nu era o masă, ci altceva ce nu avea nume? — se dovedea a fi o plasă grea, cenușie, o capcană viscoasă, un lințoliu prăfuit, agățat din loc în loc de cei patru pereți. Un fel de pînză, da, o uriașă pînză de păianjen. Mă înconjura. Mă aflam prins în ea pînă la jumătatea trupului, se închisese în spatele meu ca o apă perfidă, iar cea mai neînsemnată mișcare ar fi făcut-o să vibreze din toate fibrele.

Nici nu mai puteam întoarce capul. De altfel la ce bun? *Știam* că acea ființă care-mi spusese „pe curînd" se afla în dreapta mea, prizonieră ca și mine. Părul ei lung și blond, chipul încremenit, de o paloare stranie, ochii ei mari de nomadă, ce hipnotizau, exprimînd în același timp frică și extaz... *Știam* acest lucru dintotdeauna. Nu distingeam, din *BESTIA* ghemuită-n mijlocul pînzei, nimic altceva în afara unei forme întunecate, mată și pisloasă, și a unei licăriri alburii, ce devenea mai intensă, cînd trupul îi era cuprins de spasme. Săgeta înspre noi, unde concentrice, de un negru a cărui intensitate era de nesuportat.

Așa a fost de cînd lumea. Cea mai mică tresărire poate declanșa fulgerul.

Recunoșteam mireasma de pini, cătina albă, și, mai încolo, bucățile de perete cariat, asemenea unui ciot de măsea, de neclintit. Timpul... m-am ridicat, mi-am scuturat cu grijă nisipul de pe haine, poate pentru a șterge urmele demascatoare. Din nou m-am uitat la ceas, cu siguranță că secundarul se oprise. Acum nu mai aveam decît o singură dorință: să mă întorc în orășelul tuturor exoctităților. Burgul nostru datorează tradiției sale ceasornicărești existența numărului apreciabil de cadrane, unele de-a dreptul uriașe, ce se învîrtesc încetișor zi și noapte, parcă dintotdeauna.

Parcurgeam cu pași vioi bulevardul, drept ca o riglă, cînd am simțit în mine o străluminare. M-am oprit înmărmurit. Ceea ce tocmai aflasem era de o evidență bătătoare la ochi: bărbatul ce se îndepărta acum era diferit de acela care, în sens contrar, parcursese același drum în zori. Nici nu mai eram eu însumi, și nu numai atît! Mă ve-

deam mergînd, aşa cum mă vedea Ghislaine ieri seară, necunoscuta pe care eu o luasem drept Ghislaine, mă vedeam din spate, din faţă şi din profil. Eram acel călător singuratic şi în acelaşi timp îl încercuiam cu privirea mea devenită atotcuprinzătoare, capabil să-l urmez, să i-o iau înainte, să-l aştept... liber poate să-l şi părăsesc, să-l pierd din vedere... să-l pierd pe acest bărbat cu părul rar, acest străin ciudat ce-mi semăna ca un frate, acest trecător ce se oprea din nou, fascinat de uimitoarea revelaţie ce se înfiripa în el, de la el însuşi la el însuşi.

A fost ca un puseu de febră. Atunci cînd am pătruns în oraş, mai păstram încă un soi de ebrietate mintală. Înaintam — dar acest termen mai avea vreun sens? — într-un decor care ascundea altceva, o iluzie înşelătoare, ale cărei detalii izolate le distingeam cu o deosebită precizie şi de care nu mă sinchisisem pînă acum. Mînerul unei uşi ieşind în afară, contururile ascuţite ale unui acoperiş, dîrele bizare lăsate pe faţade de scurgerea apelor. O fetiţă a ieşit alergînd dintr-o casă şi a fost cît pe ce să ne ciocnim. Rîdea în hohote. Eu nu auzeam însă nimic, nici poarta trîntită, nici rîsul ei cristalin, îi vedeam numai grimasa încremenită într-un instantaneu, ca un profil ieşit din comun. În jurul nostru felinarele de pe bulevard, asemenea unor uriaşe flori însetate... Această stare stranie, ce mai ţinea încă de vis, s-a risipit dintr-o dată; mi-amintesc bine că aceasta s-a întîmplat în faţa gării, în momentul în care m-am oprit sub ceasornicul cel mare, singurul ce nu dă niciodată greş şi mi-am potrivit ceasul după ora exactă. Am încercat să stabilesc cu precizie timpul scurs de la ieşirea mea atît de matinală. După toate calculele nu putusem întîrzia lîngă ruinele celeilalte gări, atît de diferită de cea nouă, decît cîteva minute, cel mult zece, şi, această constatare obiectivă, această mică socoteală pe care o puteam face, mi-a apărut, nu ştiu de ce, drept un motiv foarte întemeiat pentru a mă linişti.

Ceasurile, mereu ceasurile. Al meu, neîndoielnic, îşi dăduse ultima suflare. Îi făcusem autopsia cu ajutorul lamei unui briceag: angrenajele îi erau acoperite de minuscule steluţe albe, o adevărată constelaţie de mucegai. Dar peste tot în oraş, robustele ceasornice continuau să vegheze la intersecţii. Şi ele arătau ora trei fix atunci cînd am ajuns la Marie-Sophie.

Cafeaua era, ca de obicei, excelentă şi bucăţile de ciocolată, în cupe de cristal, la locul lor, la fel ca în toate duminicile. Nimic nou, niciodată nimic nou, afară poate de intuiţia vagă, dar persistentă,

că acest refuz al elementului surpriză nu era ridicol, ci, dimpotrivă, gustul pentru repetiţie, conştiinciozitatea noastră olandeză de a face gesturile ce se cuvin, de a pronunţa varbele aşteptate, îşi găseau pe undeva o justificare esenţială... Ne-am aşezat alături pe o bancă în *Hertenpark*, lîngă un grup de copii ce se distrau hrănind căprioarele. Îi priveam pe trecători. Între noi, tăcere. Ce-ai fi putut spune? *Mîine* va fi la fel ca *astăzi*, aşa cum acest minut este identic cu următorul. Aşezaţi, unul lîngă altul, stăteam cuminţi într-un decor de oglinzi şi eram aceiaşi, ca în nenumăratele noastre reflectări.

— Dacă ne-am plimba puţin?...

— De ce? Nu ne simţim bine aici?

Avea dreptate: ne simţeam bine. Poate puţin prea bine... De ce tînăra singură ce stătea în faţa noastră, de cealaltă parte a parcului, părea străină de oraş? Îmbrăcată toată în negru, fără nici una din acele excentricităţi rezonabile pe care duminica le arborează concetăţenele noastre. Ea voia să treacă neobservată, involuntar însă o vedeai numai pe ea, chipul ei descoperit, trăsăturile precise şi delicate, parcă cizelate în alabastru — şi privirea. Ochi imenşi, de nomadă.

Din clipa cînd a sosit, înainte chiar să se fi aşezat, am avut impresia că nu-mi era necunoscută. Totuşi, întîlnesc puţine femei tinere. Poate la Agenţie... Avea aerul unei călătoare şi nicidecum al unei turiste. Al unei călătoare; dar n-o ştiam de la Agenţie. Desigur că ne-am mai întîlnit, am mai fost singuri împreună. Să fie falsa Ghislaine de ieri seară, imperceptibil diferită de cea adevărată? Între ele exista o asemănare de netăgăduit. Ca şi cum, din întîlnire în întîlnire, din aproximaţie în aproximaţie, o imagine iniţială, aparţinînd oraşului nostru, fusese de fiecare dată subtil retuşată, transfigurată prin intermediul unei puteri misterioase. Căci Ghislaine aparţine oraşului nostru, se-nvîrte-n cerc, banală ca toată lumea de aici; în timp ce străina aşezată în faţa mea purta în ea pecetea unui *altundeva*, la care cealaltă, prizoniera, n-ar fi avut niciodată acces. Ne privea, pe Marie-Sophie şi pe mine, aşa cum stăteam aşezaţi cuminte, unul lîngă altul, oferind, presupun, imaginea suficient de concludentă a unei plictiseli duminicale... Nu, de fapt mă înşelasem, încercam, în chip laş, să mă înşel. Nu se uita decît la mine, excluzînd-o pe Marie-Sophie. Chipul îi era de o perfecţiune clasică, pînă într-atît de distant şi impasibil că încă şi astăzi, ca în duminica aceea la *Hertenpark*, o revăd cu aceeaşi precizie, fără a putea găsi cuvintele potrivite prin care s-o descriu.

— De ce-o priveşti pe tînăra aceea?

Întrebarea lui Marie-Sophie într-o disonanţă acră. Trebuie să fi răspuns o idiaţenie, ceva de genul: „pentru că şi ea mă priveşte", ceea ce a avut efectul unei provocări. Marie-Sophie s-a ridicat brusc, convinsă că o voi urma. Eroare. O clipă, a rămas în picioare, în faţa mea, ţeapănă de indignare, pînă cînd teama de ridicol a obligat-o să se aşeze din nou.

— Nu te mai recunosc, a spus ea cu severitate.

Încă o dată, avea dreptate: mă simţeam de nerecunoscut... Acum era şi mai multă lume, oraşul respecta întîlnirea de la *Hertenpark*. Şi noi, de asemenea, necunoscuta şi cu mine. De-a lungul minutelor ce se scurgeau — din nou această impresie că mi se dezvăluia o ultimă revelaţie — de-a lungul minutelor, adevărul se limpezea în mine: era vorba de o întîlnire, sau mai degrabă de o reintoarcere, de o repetare, această întîlnire oglindindu-se ca o reflectare în amintirea alteia. Deja, în aceeaşi tăcere, în aceeaşi nemişcare... Aşezaţi la cîţiva metri unul de celălalt, uniţi printr-o cumplită iniţiere comună: drama lăsată în suspens printre ruinele vechii gări. Înfricoşătorul triunghi, ale cărui vîrfuri aparţin invizibilului.

Tînăra se îndepărta pe o alee îngustă. M-am ridicat, am urmat-o — trebuia —, mă vedeam urmînd-o, ca în această dimineaţă, urmînd-o, luîndu-i-o înainte, aşteptînd-o, căci aşa trebuia să se întîmple. Personaje visate de nu se ştie ce dispărut, sateliţi ai unei planete invizibile, mecanisme din inima ceasornicului-univers... Marie-Sophie m-a ajuns din urmă, dar ceea ce spunea, cu o mînie greu stăpînită, nu mai avea nici o importanţă. Şi ea juca un rol, iar eu nu aveam puterea să schimb nimic din toate acestea. La următoarea intersecţie m-ar părăsi dintr-o dată. Un episod şi nimic mai mult, tranziţia necesară între două scene majore, — iar eu mă simţeam liniştit, lipsit de cea mai mică îndoială.

Marie-Sophie s-a îndepărtat de mine, eu mi-am continuat drumul, fără să-mi întorc capul. Ştiam totuşi că s-a oprit, că nu aştepta decît un semn pentru a reveni. Ne vedeam pe toţi trei la această răspîntie. Eva continuînd să meargă cu acelaşi pas ordonat, eu urmînd-o, şi Marie-Sophie privindu-mă buimăcită cum mă îndepărtez de ea. Eva înaintînd cu acelaşi pas... Aleea strîmtă şi dreaptă, fîşia de pămînt ducînd înspre mare, umbra, apoi soarele, vîntul din larg...

Eva pe peronul gării, nemişcată în faţa uşii intacte, aşteptînd, înainte de a intra, ca eu să apar la marginea desişurilor. Spunîndu-i Eva, eu nu-i dădeam de fapt nici un nume.

III

Am ajuns la Agenţie mai devreme ca de obicei. Nimeni nu sosise încă, în afara lui Pierr, băiatul cu comisioanele. În fiecare dimineaţă, un autobuz hodorogit îl lăsa pe acest ţărănuş, în permanenţă guturăit, pe caldarîm, în răcoarea palidă a zorilor. Pierr părea surprins să mă vadă şi, ca de obicei, neîncrezător. Nu aveam oare sarcina să-l supraveghez, să-l spionez? I-am surîs, dar el nu m-a privit în ochi, şi n-am putut decît să mă aşez în spatele biroului şi să-mi desfac ziarul.

Colegii mei au sosit aproape toţi în acelaşi timp, chiar înainte de a se deschide agenţia. Au fost şi ei surprinşi să mă găsească în *tête-à-tête* cu ţărănoiul de Pierr. Apoi au sosit primii clienţi, puţini însă, ca întotdeauna luni dimineaţa, ceea ce ne permitea să mai flecărim între noi. Conştient că week-end-ul meu era mult prea straniu pentru a fi povestit, m-am abţinut să iau parte la conversaţie.

De mai multe ori în cursul dimineţii, am fost cuprins de dorinţa de a-mi dezmorţi picioarele, să fug de o viziune ce mă hărţuia atunci cînd nu aveam nici o ocupaţie. Mă vedeam aşezat, singur în birourile Agenţiei, ceilalţi nefiind prezenţi, şi sala începea să semene în chip ciudat cu alta. Afişele noastre, frumoasele noastre imagini de evadare fericită, îşi pierdeau din prospeţime, cerurile noastre albastre erau sfîşiate insidios, deveneau nişte biete orare de tren îngălbenite ale visului meu... Dimineaţa mă crezusem totuşi eliberat.

De fiecare dată cînd un alt client împingea uşa, speram să mă caute pe mine, dar, în mod inexplicabil, el se ducea întotdeauna la ceilalţi colegi. La sfîrşitul acestei dimineţi, biroul îşi regăsise totuşi animaţia lui obişnuită, colegii mei fiind cu toţii ocupaţi. Toţi în afară de mine, şi nimeni nu părea să se sinchisească de această anomalie! De ce, dintr-o dată, această indiferenţă generală? Din cînd în cînd, ca să-mi compun o anumită ţinută (aici ajunsesem!), frunzăream cîteva hîrtii, jucîndu-mă cu ochelarii, aşa cum obişnuiam atunci cînd stăteam de vorbă cu clienţii.

În sfîrşit, puţin înainte de prînz, Waubergen s-a apropiat de mine. „Eşti chemat la telefon". Nu era decît Marie-Sophie. Evident, aştepta o explicaţie a purtării mele — inexplicabilă de altfel, din *Hertenpark*, dar m-am prefăcut grăbit, surprins în toiul lucrului. Vom discuta diseară, la ea, pe îndelete. Atunci vocea i s-a mai îmblînzit: o lua ca pe o dovadă de bunăvoinţă, ca pe o promisiune.

M-am întors la locul meu şi ciudata aşteptare a început din nou. Cel puţin, această carantină îmi va permite să mă gîndesc la ceea ce îi voi povesti diseară lui Marie-Sophie. Nu va fi prea uşor, nimic din

ceea ce-mi trecea prin minte n-avea nici cea mai mică şansă de a fi crezut. Să-i spun adevărul, adică imixtiunea bruscă a visului în realitate. Era încă şi mai puţin plauzibil. Mi s-a făcut dintr-o dată lehamite.

Viaţa de toate zilele se îndepărta de mine, aşa cum o făcuseră şi clienţii mei, azvirlindu-mă în braţele himerelor ce mă urmăreau. Diseară nu voi şti ce să spun, neînţelegerea va rămine între noi, nici adevărul şi nici minciuna nu vor fi în stare să o risipească. La ce bun să încerc să mai opun rezistenţă? Această zi, pe care o voiam la fel ca toate celelalte, nu putea fi aşa.

Pe peretele din faţă, peisajul meu enigmatic. De cîte ori, între două telefoane de la antipoli, nu-mi odihnisem privirea, întreţinîndu-mi astfel o stare de siguranţă, de fericire interioară, pe această vale înverzită, ocrotită de munţi înalţi, ca şi cum ar fi fost imaginea-oglindă a existenţei mele? Dintr-o dată am avut impresia că nu o privisem niciodată cu adevărat, că de-abia acum o vedeam pentru prima oară. Formele şi culorile aveau un sens ascuns, ce mi se revela doar în acest moment. Semnul din cer! Se contura pe peretele cenuşiu acolo unde nu văzusem decît litere arabe. Semnul din cer, fereastra înspre mare, micuţa gară, uşa, rămasă în chip atît de neaşteptat intactă... Din nou totul se înlănţuia, pereţii scorojiţi, orarele de tren sfîşiate, cele trei uşi, cea din mijloc închisă, celelalte două deschizîndu-se cu aceeaşi mişcare extrem de lentă înspre treptele tocite ale unor scări identice. Mereu cu braţele pe lîngă trup, ieşind numai cu torsul deasupra pînzei, cu picioarele invizibile şi trăind mereu aceeaşi angoasă, încăperea era de data aceasta scăldată într-o lumină diferită, artificială fără îndoială, a cărei slabă sursă trebuia să se găsească în spatele meu. Proiectată pe plafon şi pe peretele din faţă, o umbră gigantică, asemenea aceleia lăsate de un bolovan semeţ.

Inima pînzei era goală. Această revelaţie mi-a tăiat răsuflarea. Şi BESTIA, unde se ascundea? Peste tot. Dacă inima pînzei era goală, ea putea fi peste tot! Lîngă mine, atingîndu-mă... sau în spate, la pîndă, în acea parte a sălii pe care nu o puteam distinge... Ghemuită printre umbrele atîrnînd din plafon ca nişte lilieci... sprintenă, lacomă, proteică... dintr-o dată nemişcată, redevenită înfricoşător de *unică*, o imobilitate ca de stîncă ce deja mă devora!

Un zgomot, un scîrţîit slab, poate un pas pe scară? Cineva urma să apară în cadrul uneia dintre cele două uşi întredeschise şi, mă gîndeam, da, că va fi Eva, că rătăcea prin casa goală, de la o

încăpere la alta, ca o fantomă, că va trece fără să mă vadă, fără să-şi întoarcă privirea... şi, în acelaşi timp, ştiam că nu ea cobora treptele, imposibil ca ea să se fi putut elibera, şi deci, acest zgomot era iluzoriu, nimic altceva decît liniştea, o linişte opacă, şi că pentru a o revedea pe Eva, tot prizonieră, înlănţuită împreună cu mine, era de-ajuns să-mi întorc capul înspre stînga. La stînga! Astfel deci, în acelaşi timp cu lumina, poziţiile noastre se schimbaseră. Un mecanism imperceptibil şi fără cusur ne atrăgea printr-o forţă gravitaţională, cu scopul ineluctabil — descopeream cu groază acest lucru — de a ne aşeza, mai devreme sau mai tîrziu, unul în spatele celuilalt, poate chiar spate în spate, pe veci inseparabili, dacă aşa cum am avut dintr-o dată convingerea intimă, ceasornicul monstruos era reglat să se oprească exact în acel moment... Se întîmpla însă ceva şi mai cumplit, alături de care mecanismul rămînea doar o derizorie tentativă ce trebuia să-mi abată atenţia de la ceea ce mi se arăta. De lucrul acesta eram tot atît de conştient ca de laşitatea întregii mele vieţi.

Eva părea să doarmă. Cu ochii închişi, capul uşor înclinat, buzele întredeschise, foarte palidă. Ritmul liniştit al respiraţiei, blînda revărsare a părului... şi ochii... închişi. Îi ţinea astfel din cauza a doi colţi negri ce i se împlîntau în tîmple. BESTIA! Ghemuită pe ceafa ei, călărindu-i gîtul delicat, zdrobindu-i cu trupu-i amorf supleţea părului. Şi această îmbrăţişare a labelor, dezgustătoarea atingere a pleoapelor, nemişcarea ghiftuită ce sugera tandreţea, sărutul, pasesiunea monstruoasă!... expresia Evei, aceea a unei moarte, împăcată... încîntată chiar! Se săvîrşea, în amorţire şi linişte, o grandioasă şi satanică liturghie. Iar eu eram exclus.

Am scos un ţipăt. Strigăt sfîşietor! În pragul uşii se afla o siluetă înaltă, cenuşie. L-am recunoscut pe părintele coşmarurilor mele de copil, ochii-i de iguană, în mijlocul palorii larvare a chipului fără trup. „Părinte!" l-am implorat de mai multe ori. În realitate aceste orori nu-l înspăimîntau: şi aici se comporta la fel ca la noi în sat. „Haide", spunea el pe un ton protector. „Nu-i decît o indispoziţie de primăvară". Era caraghios, dar nu îndrăzneam să rîd, căci părintele meu nu era singur. În jurul lui, ca un stat major, Vaubergen, o dactilografă, Morrisson — junior — în persoană. La început am crezut că nu se ocupau de mine, că se aflau acolo din pură întîmplare; dimpotrivă însă, eu eram în centrul atenţiei generale. Mi se dădea să beau ceva amar.

— Oboseala week-end-ului!

Nu părintele rostise aceste vorbe, ci doctorul Van't Hof. De altfel, părintele meu era mort de aproape şase ani. Pluteam într-o totală confuzie. Ce căutam eu, aici, în biroul directorului, lungit pe divanul pe care se aşezau vizitatorii de vază? Cum voiam să mă ridic în picioare, hotărît s-o şterg cît mai repede posibil, Morrisson s-a aplecat înspre mine, şi, punîndu-mi părinteşte mîna pe umăr, m-a obligat să rămîn culcat. Nu-l cunoscusem deloc pe acest om, îl şi vorbisem de rău, iar astăzi, cînd mă aflam la cheremul lui, el ştergea totul cu buretele şi mă primea, pe frumosul lui divan verde, ca pe un adevărat fiu.

— Este sigur, a dat verdictul Van't Hof, că domnul...

— Cnorrhinus, a intervenit dactilografa. Cu doi r şi un h. Dolf Cnorrhinus.

— ... Nu are nimic grav. Puţin surmenaj. Dacă ar putea beneficia acum de concediul său anual...

Morrisson urma să refuze. Din mai pînă-n septembrie, în timpul sezonului turistic, nu se putea dispensa de nimeni.

— De acord. Să rămînă acasă pînă la sfîrşitul lunii.

M-am ridicat în picioare: „Domnule director, n-aş vrea să..."

— O să ne descurcăm, Cnorrhinus. Sănătatea înainte de toate.

Probabil că aveam un aer descumpănit, aşa că-mi zîmbeau cu toţii, parcă înţeleşi între ei. Încă o dată, ca în vis, fusesem exclus. Mă împingeau către ieşire, mă lăsau pradă, deosebit de curtenitori, de altfel, pericolelor din afară. Cu toţii complici!

Căci vedeam cît se poate de clar urzeala complotului lor. Voiau să mă smulgă din mijlocul rutinei Agenţiei, să mă îndepărteze de Marie-Sophie. Era bătător la ochi cum căutau să-mi taie toate punţile, toate ancorele, să mă lase absolut singur! Să cad pradă acestei Fiinţe atotputernice, ghemuită, încă din copilărie, în străfundurile eului meu sau stînd la pîndă — precum diavolul ascuns în oglindă — îndărătul aparenţei lucrurilor.

Cum să-i poţi rezista? Mă gîndeam că, la fel ca mine, furnica nu poate cunoaşte pe Stăpînul grădinii — cel care o striveşte.

Marie-Sophie, antidotul Evei, refugiul meu... mă hotărîsem să nu aştept ora şase pentru a mă duce la ea ca să regăsesc prăvălioara, apartamentul, liniştitoarele tabieturi zilnice. Să-i povestesc totul. Şi iată-mă acolo, pe trotuar, ezitînd să intru, căci *Prăvălioara cu surprize* era plină de lume. Mecanism perfect, Marie-Sophie nu făcea nici o mişcare greşită. Sigur că nu aşteptasem această ocazie pentru a-i

admira dezinvoltura, impresia de siguranță pe care nimic nu o putea zdruncina...

Surîdea în permanență. Poate din cauza acestui zîmbet, ușor forțat, devenit grimasă, mi-a sărit dintr-o dată în ochi aspectul artificial al scenei. Gesturi stereotipe, absurde! Marie-Sophie printre flecuștețele ei, luptînd cu nehotărîrea vreunei burgheze: derizoriu ceremonial al unor insecte ce se dau în vînt după o falsă strălucire.

Îmi așteptam rîndul pe trotuar. Acest univers, de numai cîțiva metri pătrați, sclipind amăgitor, acest teatru de păpuși — devenit și teatrul existenței mele — rămăsese unicul meu refugiu!

Atunci am traversat drumul, îndepărtîndu-mă cu pași repezi. Fuga. Și sentimentul că tocmai îmi pierdusem ultimul liman. Îmi amintesc că am mers îndelung, am trecut prin fața propriei mele porți, indiferent, ca prin fața oricărei alteia, oprindu-mă, în sfîrșit, lîngă iguane. De ce din nou în fața lor? Între aceste animale exilate printre cărți, în chip atît de ciudat, și întîlnirea mea cu Eva, exista o infernală și monstruoasă legătură. Semn, răspuns, cheie. Semn enigmatic, răspuns indescifrabil, cheie fără lacăt?

Singur, absolut singur de acum înainte, simțind amețeala ce nu ți-o pot da decît stelele și abisurile.

Treaz pînă în străfundurile ființei, trup și spirit, îmi venea, de-a dreptul ridicol, să țopăi dezlegînd șarade. Toată noaptea era a mea.

Strada îngustă și grosolan pavată despărțea un șir de căsuțe muncitorești, absolut identice, de un zid scund, în spatele căruia mi se părea că aud un murmur slab de apă. O pisică roșcată a sărit sus, pe parapet, apoi, pentru că eu continuam să mă apropii, s-a aruncat în albia rîului. M-am aplecat și am zărit cum, de acolo de jos, dintre gunoaie, pupilele ei scînteietoare mă săgetau. Ca și de dimineață, în sala de așteptare din vis, s-ar fi spus că un reflector nu prea puternic lumina o scenă. O licărire blîndă, ușor albăstruie; un efect de teatru, nimic mai puțin nenatural în plină noapte. Mi-am ridicat capul. Un zid, la vreo douăzeci de metri în fața mea. Conturul cărămizilor, un piron ruginit, afișe zdrențuite scăldate-n aceeași lumină ireală. Zidul cel mai obișnuit posibil, dar izolat printr-un halou albăstriu, proiectat într-o altă lume. Ca și cum, stimulate de un narcotic puternic, privirile mele l-ar fi făcut să iasă din tenebre! Era evident, totul devenea confuz; trăiam în plin insolit. Noaptea continua să existe în jurul meu, mai întunecată ca oricînd.

Pe o rază de douăzeci-treizeci de metri, numai ochii mei puteau smulge fişii de realitate transfigurată, scăldate într-o lumină atît de blîndă. Era de-ajuns să nu mă opresc: Morrisson îmi dăduse concediu ca să mă pot plimba noaptea. Ce recompensă! Evadarea pe care clienţii Agenţiei o căutau la capătul lumii, plătind gras, îmi era oferită chiar în orăşelul nostru, şi încă pe gratis. *Fantasticul mi se dezvăluia sub forma reversului inedit al cotidianului!*

Era de-ajuns să merg. Profilul unei statui, portalul unei biserici... un balcon izolat în mijlocul unei faţade cufundate în umbră, un chioşc de ziare pe care privirile îl învăluiau într-o ceaţă fosforescentă... Nu luasem niciodată parte la un pescuit submarin; de altfel, ce făcusem eu vreodată cu adevărat? Dar îmi imaginez că trebuie să fie cam aşa: păduri de alge, stînci ce nu sînt altceva decît munţi, prundişuri, plaje, grote, o întreagă lume într-o epavă de cîţiva metri pătraţi... mai departe, pe aceeaşi stradă, mă aştepta mirifica tarabă a unei florărese. Ai fi putut spune un altar, o troiţă ce ieşea dintr-un fum uşor de tămîie. Locul acesta amintea de o sărbătoare solemnă, de o comemorare fastuoasă; un altul, îmi aducea în minte capela pierdută undeva în inima munţilor Ardeni, şi, din nou privirea mea era aceea a călătorului care, cu chipul şiroind de ploaie, lipit de vitraliul ei sărăcăcios, uită pentru o clipă de furtună şi de frig. Căci ochii mei din această noapte îmi transfigurau pînă şi amintirile.

Mă cuprinsese un şai de febră; aş fi vrut să revăd pînă în zori tot ceea ce îndrăgeam eu mai mult. Am alergat pînă la prăvălioara lui Marie-Sophie şi mi-am lipit cu aviditate nasul de gratii. Nimic nu mai amintea de deşertăciunea din timpul zilei, ce mă pusese pe fugă, cu cîteva ore mai devreme. Micile obiecte fără valoare erau învăluite într-o adevărată aureolă şi-şi dezvăluiau, în sfîrşit, comorile în noapte, acea inimă preţioasă a piramidei de umbre. Broderii, măşti cu ochi de lapis lazuli, podoabe împrăştiate la întîmplare... alge de smarald, cochilii de cristal, porţelanuri ţipător colorate şi anemone lascive, totul se odihnea, departe de poftele vulgare, învăluite de o imperceptibilă pulbere albăstruie.

Am privit îndelung o mică Madonă de ceramică. Banală, fără îndoială; dar dintr-o dată transfigurată, salvată în chip miraculos, devenită astfel antică şi rară. Nu mai aveam ochi decît pentru ea. Toate celelalte obiecte păreau pioase ofrande aduse Madonei sau vestigii dintr-o nişă a capelei regale ce o adăpostise odinioară. Cît aş fi fost de fericit s-o pot strînge în mîinile mele! Prezenţa ei strălucitoare, şi, în aceeaşi măsură întunecimea complice a nopţii,

justificau îndrăznelile cele mai neașteptate. O dorință chinuitoare de a sparge vitrina mă incerca tot mai tare. Pumnul meu insîngerat ar fi ocrotit-o pe această Madonă, am fi fugit împreună, am fi fost hăituiți! Am fi călătorit pînă la antipozi... însă, din păcate, timpul trecea, orele, anii, și eu rămîneam tot așa, cu mîinile în chip disperat intacte, cu fruntea lipită de gratii.

Mi-am reluat cursa rătăcitoare, cu capul plin de idei nebunești. Eram cel mai dibaci dintre hoții ce nu puteau fi prinși nicicum. Dotat cu o iuțeală uluitoare, evadam prin ferestre, prin curțile dosnice, escaladam chiar și fațadele! În timpul zilei, ești obligat să muncești din cauza celorlalți, a atentei lor supravegheri și a ceasornicelor; te plictisești, însă noaptea... Gata cu părinții, patronii, preoții, jandarmii, martorii și judecătorii! Nimeni nu e supravegheat, cumpărat, vîndut: tăcerea, singurătatea, anonimatul — în sfîrșit libertatea! Aș răpi-o pe mica Madonă, aș jefui locurile închisorii mele: Agenția, propriul apartament. Aș culege cu dezinvoltură și fără remușcări fructul caznei de sclavi a semenilor mei. Da, această magnifică noapte ar putea face din mine un hoț!

Mai tîrziu, către orele dimineții, am intrat în localul *La Caravelle*. La subsol se află o sală de dans, la care se ajunge cu niște planuri inclinate. Crom și stuc, panouri pestrițe, făcute din deșeuri de marmură îngemănate, peste tot plasticul dezgustător, de culoare violetă. Se bea alcool, dar și lapte, inevitabilul lapte național, care aici are aspectul unei spume ușor cremoase, în tonuri pastelate. Tot tineretul local se mîndrește că frecventează această pivniță călduță. Școala, *La Caravelle* și, în curînd, căsătoria. Semănînd cu noi, cei de odinioară, și la aceleași ore ale nopții, cîteva cupluri păreau să danseze înlănțuite cu propria lor oboseală. Nimic nu se schimbase, acest local mă trimitea la vremurile de dinainte de Marie-Sophie; renovaseră, ce-i drept, dar prostul gust al decorului rămăsese intact.

Nimic nu era schimbat, în afara puterii magice a ochilor mei. În mod obișnuit lămpile din plafon se stingeau, numai cochiile de ghips mai difuzau o lumină de veioză, iar dansatorii se aflau cufundați într-o penumbră languros violacee. La adăpost — credeau ei — de privirile indiscrete, dar nu și de ale mele. Se strîngeau, se îmbrățișau, rămîneau nemișcați, pecetluiți prin sărutul buzelor... și, surprinzîndu-i, încercam un sentiment amestecat de remușcări și orgoliu. Se aflau la bunul meu plac, se agățau unul de celălalt pentru a nu se îneca în apele înghețate ale privirii mele. Muzica și gesturile lor nu mai ex-

primau dragoste, dorinţă sau tandreţe, ci teama de a nu fi despărţiţi. Copii îmbătrîniţi, ce se agită inutil înainte de culcare. Se aruncau unul în braţele celuilalt, se strîngeau cu putere: un moment de euforie, apoi, inevitabil, ruptură, ruşinea, tăcerea. Fiecare dintre aceste dansuri era o scurtă dramă luată de la capăt, o capcană pe care le-o întindea muzica, o plasă de mătase în ochiurile căreia se zbăteau din ce în ce mai anemic. Iar eu, în toată această comedie, jucam rolul principal. Nemişcat, în mijlocul acestui mecanism de ceasornic, ca o stană de piatră, îi pîndeam asemenea *BESTIEI*. Din afara timpului. Prezenţa mea aici nu avea nimic fortuit, eu nu eram un noctambul în trecere.

Daar atunci, gîndindu-mă la sala de aşteptare — sinistră aşteptare! — am zărit-o pe Eva. În picioare, la marginea ringului, atît de dumnezeieşte singură, îi privea şi ea pe dansatori. Un gînd îngrozitor mi-a trecut prin minte. Dar nu, nu se putea, eram ridicol: această masă compactă, ghemuită pe gîtu-i graţios ce dădea căpşorului ei un cer mîndru şi rece, asemenea unui cristal de stîncă, nu era, cu siguranţă, decît părul strîns într-o coadă groasă.

M-am ridicat. O clipă mai tîrziu dansam.

Dar poate fi numit „dans" această confruntare aproape nemişcată, ce ţîşnea din tensiunea cuplurilor înlănţuite? Ne priveam ochi în ochi. Eva purta o rochie de mătase neagră, mulată pe trup, a cărei eleganţă era scoasă şi mai mult în evidenţă de strălucirea discretă a unei calcedonii*; degetele mele mai păstrează încă o armonioasă curbă a coapselor ei, căldura seducătoare a pielii, surprinsă prin pelicula uşor granulată a ţesăturii.

Cred că nu ne-am spus nimic, sau, oricum, numai vorbe fără importanţă, dar atunci cînd ne-am despărţit, la cîteva clipe după ce muzica a încetat, ştiam că ne vom revedea în curînd, în altă parte. M-am reintors la locul meu, şi, înainte chiar de a mă aşeza, am golit dintr-o înghiţitură paharul cu alcool. Am căutat-o apoi pe Eva din priviri şi am constatat, deloc surprins, că dispăruse. Am rămas în local pînă la închidere. Afară pe trotuar, urmărind cum se îndepărtau cele cîteva cupluri care părăsiseră pivniţa o dată cu mine, am înţeles că noaptea mea se apropia implacabil de sfîrşit. Puţin mai încolo m-a depăşit un grup de bărbaţi; cum unul dintre ei mi-a adresat un vag salut, mi-am dat seama atunci că erau membrii orchestrei. Dacă aş merge să-i ascult cu regularitate, aş sfîrşi, fără îndoială, prin a ne

* Calcedonie = siliciu translucid, cristalin, utilizat în bijuterie încă din antichitate (n.t.).

cunoaşte mai bine. S-ar putea, mă întrebam, privind cum se îndepărtează siluetele lor întunecate, s-ar putea să existe o misterioasă confrerie nocturnă?

Urcam încetişor pe bulevardul Prince Bernhard. In realitate, termenul este impropriu: chiar şi noaptea, străzile noastre nici nu urcă, nici nu coboară. Se întind la nesfirşit. Părăsesc oraşul, devin drumuri, şosele, ajung drept în mijlocul cîmpiilor, pentru a duce nu se ştie unde — oricum fără importanţă — către alte oraşe, toate la fel de asemănătoare. Atunci la ce bun să le mai urmezi? Mai bine să rămîi în ţarcul tău natal, să-i epuizezi toate catloanele, toate acolişurile, să te-nvîrteşti în el ca într-o carcasă de ceas...

Pe cer, zorii se profilau alburii.

IV

Prima mea zi de concediu a fost ca o lungă paranteză goală. Cel mai mic gest îmi cerea eforturi deosebite, orice hotărîre mi se părea imposibil de luat. Îmi revăd camera cu draperiile date la o parte, cu fumul ţigărilor plutind în razele de soare ce pătrundeau prin fereastră, cu dezordinea ce domnea peste tot. Mă simţeam bine, rupt de toate, chiar şi de mine însumi. Prin minte, continuau să-mi defileze, fără nici o ordine, absolut la întîmplare, impresiile şi imaginile nopţii. Ziua însorită îşi pierduse orice interes. Aşezat într-un fotoliu, cu braţele bălăngănindu-mi-se pe lîngă trup... În acel moment, magazinele erau deschise, automobilele circulau peste tot, automobilele, banii, şi, ceva în mine, îmi repeta cu insistenţă că nu voi mai participa la forfota aceea, că vacanţa mea nu se va mai sfîrşi niciodată.

Telefonul a început să sune. Prima oară n-am răspuns, dar cum nu voia să înceteze, am scos aparatul din priză. Cu siguranţă că era Marie-Sophie. Mi-o imaginam la celălalt capăt al firului, ofensată în drepturile ei, nerăbdătoare să facă pe judecătorul. Rănită în amorul propriu, mai mult decît în iubire. Surprinzător, eram acum însă pe deplin singur, invulnerabil. Am închis radioul şi liniştea ce-a urmat mi s-a părut nemaipomenită. Îmi aparţinea în egală măsură ca şi amintirile nopţii mele albe, ce-şi continuau în mine rondul lor neîntrerupt.

Totuşi ziua nu se putea sfîrşi aşa, fără o nouă surpriză. De data aceasta, ea m-a învăluit pe înserat, în plină euforie. Penumbra îmi invadase camera, simţind cum urcă în mine aurora unei alte nopţi. Începind cu sîmbătă seara, nu se petrecea oare totul ca şi cum un ordinator mi-ar fi dezvăluit, unul după altul, conform unei porunci misterioase, secretele unei table de şah?

În oglinda cea mare din camera mea am zărit pe neaşteptate un bărbat pe care nu l-am recunoscut! O faţă învodată de barbă, gîtul şi mîinile ieşind din halatul de casă ca dintr-un linţoliu cenuşiu, un străin care, pe braţul uşor îndoit, purta haine ce semănau cu ale mele. Privirea lui m-a speriat. Aveam senzaţia că ea mă străpungea, dură şi fără să dea greş, subţire lamă albastră ce se adîncea în mine ca o rană...

Totdeauna mi-a plăcut să mă rad cît se poate de carect, niciodată nu-mi fac toaleta de mîntuială, dar de data aceasta, poate şi pentru a şterge o viziune neplăcută, m-am dichisit mai bine de o oră. Numai după aceea am avut curajul să-nfrunt din nou oglinda. Imaginea era măgulitoare — sau cel puţin acceptabilă — din cap pînă-n picioare, şi, totuşi, ceva din prima impresie mai persista încă. Acum, cînd totul se străduia să mă facă, atît cît era posibil, cît mai asemănător cu mine însumi, eu continuam totuşi să fiu diferit. Faptul devenea şi mai neliniştitor, căci deghizarea părea să fie perfectă.

Mi-am apropiat faţa de oglindă. Să fi fost culoarea ochilor mei? Secretul puterii lor nocturne?... Că erau măriţi?... Că purtau însemnul unei străluminări? Poate, dar nu acesta era esenţialul. Aveam sentimentul că nu-mi mai aparţineam. Privirea era a altuia, intensă şi rece, frigind ca gheaţa. Nici simpatie, nici neîncredere, nici chiar curiozitate. Între noi — iar acest *noi*, pe care l-am gîndit cît se poate de firesc, mărturiseşte caracterul extraordinar al acestei confruntări — între mine, Dolf Cnarrhinus şi reflectarea mea născută pe tărîmul Straniului domnea un rapart total disproporţionat, de-o natură care, am presimţit dintr-o dată acest lucru, îmi era absolut necunoscută. Se poate măcar vorbi de vreo conexiune? Şi despre stele se spune că ne „privesc", dar nu este decît o închipuire liniştitoare, un mod de a îmblînzi infinitul. Nu, fără discuţie, nimic comun între această privire şi mine, ani lumină ne despărţeau şi, dintr-o dată, revelaţia ce se plămădea înlăuntrul meu a ţîşnit ca a flacără plină de strălucire şi mistuitoare: *aceşti ochi erau reflectarea unei fiinţe neomeneşti!*

M-am smuls din faţa oglinzii convins că eram hăituit, iar camera în dezordine. În întregime învăluită în fumul ţigărilor, un spaţiu închis! Atunci am deschis larg fereastra, şi, aplecîndu-mă în afară, am cercetat cu ochi mari priveliştea atît de familiară mie, cu o necesitate sfîşietoare de a mă recunoaşte în ea! Ceasornicul de pe stradă, ce-mi veghea casa, silueta bătrînei Esther — figurina ce bătea cu ciocanul ei, de sute de ani, ora exactă —, roşul intens al unui strat de muşcate, şi, acolo, printre copacii plini de sevă, fiecare din aceste detalii îmi readucea siguranţa, mă liniştea ca o prezenţă prietenoasă. O lu-

mină domoală, de culoare gălbuie, mîngîia toate lucrurile. Ah! Cît de mult începeam să iubesc banalul cotidian! Şi cît de mult merita el să fie îndrăgit! S-au auzit ţipete de copii: ultima recreaţie în curtea de la Saint-Aldebert. Zgomotele, mirosurile, lumina chiar, ce-ţi umpleau pieptul de o emoţie liniştitoare, toate erau, mulţumesc lui Dumnezeu, ca în celelalte seri.

Şi, urcînd în mine — nevoia, dorinţa sigură, tonică şi înţeleaptă de a o regăsi pe Marie-Sophie.

Cînd, după plecarea lui Karin, s-a reintors în cămăruţa din spatele prăvăliei, Marie-Sophie părea hotărîtă şi glacială. Ar fi trebuit să fiu mai reţinut. Dimpotrivă, m-am îndreptat spre ea cu braţele deschise, spunînd: „Iată-ne în sfîrşit singuri!" cu o căldură în glas, pe care o doream contagioasă. Răspunsul a venit şfichiuitor, atît de neaşteptat: o capodoperă de precizie, răsunînd puternic, o adevărată palmă clasică.

Am amuţit, complet zăpăcit. Marie-Sophie s-a îndepărtat de mine, pentru a putea să-şi dea mai bine seama de efectul produs. Mă dispreţuia! Această palmă ce încă îmi mai ardea faţa — eram cît se poate de sigur — se datora unui pariu pe care-l făcuse cu prietena ei Karin: „Dacă are tupeul să se întoarcă la mine de parcă nimic nu s-ar fi întîmplat... Pune-te în locul meu!" A doua zi, s-ar fi lăudat că s-a ţinut de cuvînt, cu un aer de mulţumire stupidă, pe care-l şi arborase deja.

— Cît costă? am întrebat-o pe tonul cel mai indiferent posibil, arătînd spre un fel de amforă, o ceramică pretenţioasă, pe care veioza o lumina în mod deosebit.

— Scump.

Zîmbindu-i, am ridicat obiectul, ţinîndu-l în faţa mea cu braţele întinse.

— Fragil! rosti scurt Marie-Sophie, cu o voce pe care emoţia o făcea totuşi să tremure puţin.

— Grea, am adăugat eu.

Amfora s-a izbit de colţul taburetului, cioburile zburînd spre cele patru colţuri ale încăperii; fundul şi gîtul s-au oprit la picioarele lui Marie-Sophie. Ea n-a schiţat nici un gest, n-a scos nici o exclamaţie. Iar eu m-am simţit dintr-o dată mai bine, cu obrazul în sfîrşit răcorit, gata să stăm de vorbă.

— Şi acum ai s-o ştergi, fără-ndoială.

— De ce? Tocmai am sosit.

M-am aşezat. După o mică ezitare, Marie-Sophie a început să-şi aranjeze fiecuşteţele. Incălţările-i fine, evoluînd impecabil printre cioburile vazei sparte de mine, în cele din urmă s-au oprit.

— Vrei să avem, cel puţin, o explicaţie?

— Dacă ţii!

— In acest caz..., spuse ea.

A închis uşa de la prăvălie. După incidentul cu vaza — o breşă în derularea scenariului ei — încerca să ţină din nou hăţurile întrevederii. A doua zi, cu siguranţa ei obişnuită, ar fi putut să-i spună lui Karin: „L-am pus să aleagă: sau să plece sau să se explice..." Din nefericire pentru ea, îmi trecuse cheful să-i cînt în strună, şi îmi luasem toate măsurile de prevedere.

O observam.

— Ne-am amintit de o groază de lucruri... fapt absolut firesc cînd reintîlneşti o prietenă din copilărie.

— E cu zece ani mai tînără decît tine!

— Ei şi?

— Minţi! Este o prostituată de pe strada Langue!

Mi-a întors spatele. Pe coapsa dreaptă îi şerpuia un fir lung şi alb. Ca o ruptură, m-am gîndit eu.

Stăteam pe divan, cît se poate de comod printre pernele moi. Nici vorbă de aperitiv; Marie-Sophie punea masa numai pentru ea: spectacolul unei femei elegante luînd cina urma să-mi ţină loc de festin. Numai firul alb mă mai răzbuna puţin. In sfîrşit s-a aşezat. Cîteva platouri în faţa ei, altele la îndemînă, pe bufet. Şi-a turnat în pahar — un vinişor roşu de import — şi-a desfăcut şervetul, a rupt o bucăţică de pîine. Eu stăteam cu mîinile goale, nu aveam nici măcar o revistă. Mîine va savura împreună cu Karin toate detaliile umilirii mele. Să mă ridic, să plec fără un cuvînt?... Nu! S-ar putea distra şi mai bine pe socoteala mea. Firul alb!

— Poftă bună, i-am urat eu.

— Iţi mulţumesc, a răspuns ea.

Am început s-o privesc fix, sperînd că insistenţa mea va sfîrşi prin a o enerva. Dimpotrivă! Săvîrşea cuminte ritualul, cu o precizie de ceasornic. Mesteca bine, îngurgita, lua o înghiţitură de vin. Işi răsfăţa gura, oferindu-i un cubuleţ de carne, puţină pîine, o feliuţă de roşie... O insectă lacomă şi mioapă, cu labele înarmate cu cleştişori. Nu ştiu de ce a simţit ea nevoia să-şi pună ochelarii; nu mai era nici un dubiu: o călugăriţă. Atitudinea, gesturile rituale, nu reuşeau să mascheze cruzimea maxilarelor, ce zdrobeau totul cu duritate şi încăpăţînare.

Gestul, expresia unei cochetării animalice. Dumnezeule, de ce-a trebuit să mi se ofere cu atita imprudență privirii? Nimic n-o avertiza de pericolul ce-o urmărea?... Ceea ce uram în ea era *BESTIA!* Fiecare mișcare, fiecare detaliu al inutilei ei fanforonade o prindea și mai mult in capcana invizibilă pe care i-o întindea ura mea.

— Ți-ai uitat profurile, i-am spus, pe un ton foarte calm, cu o răceolă ce m-a surprins chiar și pe mine.

M-a privit din cap pină-n picioare, era cit pe ce să-mi răspundă ceva, dar s-a răzgindit. S-a ridicat. Cind s-a întors, ținea un pahar pe jumătate umplut cu un amestec incolor, și, în picioare, in fața mea, hotărîtă să nu mă cruțe, a îndeplinit ritualul pansamentului gastric. Apoi a constatat:

— Te încăpățînezi să distrugi totul. Trebuie să fii foarte nefericit.

Diagnosticul i se părea stîngaci, dar salvator. Intotdeauna știa să dea dovadă de pătrundere psihologică.

— Nu te înțeleg, Dolf. Pleacă, dacă asta vrei! Dar dacă rămii, să încercăm să găsim un *modus vivendi.* Să jucăm același joc.

— Ce joc? Nu văd decit un angrenaj care încearcă să mă zdrobească.

N-ar fi trebuit să ridic glasul. Pentru Marie-Sophie, a cărei bunică era englezoaică, de îndată ce vorbeai pe un ton mai ridicat, însemna că vociferezi, că urli. La ce bun să mai stai de vorbă cu un sălbatic, cu un *primitiv?* Fără să se mai obosească să-mi răspundă, s-a intors la desertul ei, prune uscate cu zahăr. O rețetă proprie, ale cărei virtuți intime mi le dezvăluise intr-o seară de efuziuni sentimentale.

Tăcerea pe care o impusese, se prelungea, devenea și mai scorțoasă; aș fi vrut să-i pun capăt, dar cum?... După ce și-a golit farfuria, am exclamat, fără să mă gîndesc prea mult, pe tonul unui vînzător ambulant ce-și laudă marfa:

— Și acum, încă o prunișoară, ca supliment. Adevărată lăcomie, nu altceva!

Și-a stăpinit indignarea, chipul îmbujorîndu-i-se însă puțin sub stratul de pudră. Dar imediat și-a regăsit surîsul de comandă, gesturile de menajeră. A ales două prune, exact două, și le-a savurat cu demnitate.

— Și acum țigara!

Și-a aprins-o cu bricheta de argint, ținînd-o foarte dreaptă, ca pe-o bucată de cretă.

— Și acum cafeaua decofeinizată!... Și acum bucățica de zahăr muiată in cafea!

Am tot continuat aşa, eu anunțind, ea executind. Intregul pomelnic al obiceiurilor casnice. Aveam impresia, halucinantă de altfel, că manevrez o marionetă şi că, în acelaşi timp, sint zdrobit de ea, dominat in chip implacabil. Căci nu eram eu însumi acela care, la fiecare din exclamările mele şi tăcerile ei mă încurcam şi mai mult în pinza de păianjen?

— Nici nu ştii ce pericol te paşte, Marie-Sophie!

N-a reacționat in nici un fel. După un timp, am adăugat pe un ton de lehamite furioasă:

— Aş fi în stare chiar să te ucid.

In clipa în care rosteam aceste cuvinte, ea stătea cu spatele la mine, în fața licăririi albăstrii a micului ecran. N-a tresărit, nu s-a întors, nu mi-a răspuns nimic. Surdă şi mută... Atunci am înțeles că nu mai existam unul pentru celălalt, aşa ca mai inainte, şi-am simțit cum mă cuprinde teama. Ea se afla deja — pradă putregăită — în mijlocul unei poienițe albăstrii, într-o altă lume, necruțătoare şi plină de capcane. Dar pentru cine era capcana? Cine era vînătorul? Cînd işi va face el apariția?... Să fug! Să fug, inainte de a nu fi prea tîrziu!... Am ieşit din încăpere, am coborit în goană treptele, sărindu-le două cite două, şi am țişnit in stradă. Eva!

Mă aştepta pe trotuarul de vizavi, cu fața spre casa de unde tocmai ieşisem. La primul etaj, in colțul cel mai slab luminat al verandei, se putea ghici silueta lui Marie-Sophie.

— Dacă ne urmăreşte, o voi ucide!

Pronunțasem oare cu adevărat aceste cuvinte? Sau le visasem numai? Nu ştiu: totul era atit de straniu. Imi amintesc doar că am mers, Eva şi cu mine, de-a lungul unui bulevard pustiu, că eram copleşit de oboseală şi de ruşine, şi că, la intersecție, pentru prima oară în viață, am întrezărit marele orologiu fosforescent care, cu o încetineală regală, părea să-şi întoarcă fața de la noi.

Mergeam repede, însoțind-o, urmind un itinerariu doar în aparență precis. Unde mă conducea?... Cartierul gării, acela al intilnirii mele cu Ghislaine... Dacă Eva avea intr-adevăr o locuință, aceasta nu se putea afla decit aici, în inima acestor străduțe inguste sau mult dincolo de calea ferată, intr-una din acele locuințe burgheze, puțin dărăpănate, îngropate ca nişte temple in mijlocul unor uriaşe parcele forestiere... Curind am depăşit cartierul de vile şi ne-am afundat in cîmpia întunecată, acolo unde căsuțele aşezate perpendicular pe şosea, deveneau din ce în ce mai rare. Pentru o clipă, am crezut că eram urmărit de Marie-Sophie. Am realizat însă curind neverosimilul

acestei presupuneri. Intocmai ca Ghislaine, Marie-Sophie aparţinea şi ea acestul orăşel, şi, prezenţa ei pe acest drum, singură in noapte, ar fi fost imposibilă în aventura pe care o trăiam alături de Eva.

Pentru a sparge tăcerea apăsătoare, din pricina obscurităţii şi pustietăţii locurilor, am inceput să evoc intilnirile noastre precedente, neindrăznind însă să-i vorbesc şi despre coşmarul in care apăream mereu impreună. Eva mi-a răspuns, dar, ciudat, amintirile ei semănau numai în parte cu ale mele. Ca şi cum, fiecare dintre noi n-am fi avut decit citeva elemente ale unui *puzzle* sau frontiera dintre real şi imaginar ar fi fost la fel de nesigură pentru amindoi... In acelaşi timp, eram tot mai mult convins că ea era implicată mult mai adinc în mister, de mult mai multă vreme, poate dintotdeauna, şi că mereu mi-o lua inainte, ca şi acum, pe acest drum.

— Unde mergem? am intrebat-o.

— Vreau să-ţi arăt ceva. Nu e prea departe.

Cuvintul „vreau", spus pe un ton autoritar, intimitatea tutuirii, apoi, ca un ecou, o amintire neplăcută. Aveam şapte sau opt ani şi eram singur pe una din aleile din *Hertenpark*. Un bărbat îmbrăcat sumbru, intr-o ţinută monahală, excesiv de corectă, s-a apropiat de mine, şi, punindu-mi mina pe umăr, mi-a spus cu disperare in glas: „Vino! Vreau să-ţi arăt ceva!" M-am speriat foarte tare. Simţeam o primejdie misterioasă, cumplită! Cu un gest brusc, am reuşit să mă desprind din strinsoare. Bărbatul a mai adăugat grăbit: „Nu e departe! Aici, in spatele copacilor!".

Ca şi „omul negru" din copilărie, rostind aceleaşi cuvinte, Eva mă ademenea spre un abis infricoşător. Ior vinovatul eram eu, de fiecare dată, pentru că mă aflam singur, şi pentru că le ieşisem in cale.

In sfirşit, ne-am oprit. De ce aici, în mijlocul acestui pod? In faţa şi in spatele nostru, luminată teatral, şi numai din loc în loc, se intindea imensa fişie a autostrăzii, ce traversează de la un capăt la celălalt, searbădul nostru ţinut. Ca un fluviu, mă gîndeam eu, ca un Acheron*. Dar de ce ne-am oprit exact aici, la jumătatea distanţei dintre cele două maluri?

De cităva vreme distingeam, ca pe o auroră, în depărtare, in spatele colinei, farurile automobilelor; dintr-o dată, ele au ţişnit arbitor inspre noi, noaptea pe care o violaseră reluîndu-şi o clipă mai tîrziu aceleaşi făgaşe. Bolizii au trecut pe sub picioarele noastre, cu un zgomot ca de cutremur. A urmat apoi tăcerea şi ne-am trezit singuri,

---

* Acheron (în mitologia greacă) = fluviul ce separă tărîmul celor vii de al celor morţi (n.t.).

înghițiți de liniște. Exact ca în sala de așteptare, aceiași ochi, același profil. Eva privea drept înainte, așteptînd explozia luminoasă a celorlalte faruri. Aceasta reapărea la răstimpuri. Misterios grupate, mașinile dădeau impresia că se urmăresc, că se ciocnesc unele de altele în goana lor spre acea frontieră mult prea apropiată, ce umple cu melancolica savoare de exil călătoriile, faptele, visurile noastre... Între scurtele momente de intensitate maximă, între claxoanele răsunînd ca goarnele la o vînătoare de cerbi, se instalau lungi intervale de noapte și de liniște. Cum tocmai fuseserăm încă o dată zguduiți de urletul unui motor cuprins de nebunie, Eva mi-a șoptit încetișor:

— E cumplit... Ar fi un fleac ca să...

Mi s-a părut că-și îndrepta statura, că devenea mai înaltă decît mine, că mă domina. Apoi, cu voce tare, ca o provocare, am auzit-o rostind cuvintele deslușit, unul după celălalt:

— Ar fi de-ajuns numai să vrei cu adevărat.

Cine vorbea prin intermediul spuselor ei? Ce *Stăpîn?* Eva mă privea cu un surîs enigmatic, plăpînd surîs de Karê*. Prinzîndu-mă de mînă și, într-o singură suflare, aproape cu afecțiune, a murmurat:

— Gîndește-te, Dolf.

Știam că nu mă mințea. Certitudinea cumplitei noastre puteri mi se impunea parcă de undeva, din străfunduri. Străfulgerare brutală. Șoc extrem de violent. Iluminare bruscă. *BESTIA* încarna îngrozitoarea complicitate ce mă lega de această femeie. Groaza visată nu-mi era străină, ea făcea parte din experiența mea trăită cu adevărat. Funcționarul de la Agenția Morrissan era și *el*, în chip tot mai evident, bărbatul din coșmarurile mele.

Faruri apăreau mereu în vîrful colinei. Eva s-a îndreptat lent înspre parapet.

Am apucat-o de braț.

— Haide odată, vino!

S-o smulg de lîngă balustradă, s-o împiedic cu orice preț să privească drumul! Ea însă nu se lăsa. Țeapănă, în mijlocul podului, adevărată efigie de piatră; o mașină venea înspre noi, mai rapidă decît toate celelalte. Am prins-o pe Eva de mijloc, încercînd s-o ridic deasupra pămîntului, și, timp de cîteva secunde, ne-am luptat de-adevăratelea, în tăcere. Ea continua să privească șoseaua. În cele din urmă, brusc, mi-a dat drumul; chiar în acea clipă foarte aproape, a răzbătut în noapte un bubuit puternic, un scrîșnet de oțel contor-

* Korê = statuie de fată, tipică artei grecești pînă la începutul secolului V î.e.n. (n.t.).

sianat... Ne aflam tot in mijlocul podului, de data aceasta îmbrățișați, buzele aproape atingîndu-ni-se. Ca în localul *La Caravelle* noaptea trecută... Vedeam pînă în străfundul ochilor ei, straniu de limpezi.

— Tot eu sînt cea mai puternică, a spus ea, cu o voce inexpresivă.

O stringeam cu disperare la piept. Tremuram din tot trupul.

Un scrîșnet infernal de pneuri ne-a despărțit. Două mașini se opriseră pe marginea drumului. In lumina farurilor se putea distinge a a treia, răsturnată cu roțile în sus, sfărîmată de un pilon al podului. Cu un extinctor roșu în mînă, temîndu-se în mod vizibil să se apropie, un bărbat solid, cu mînecile suflecate, examina, de la distanță, carcasa devenită informă. Un altul s-a urcat la volan, demarînd cu toată viteza.

— Se duce după ajutoare, a constatat Eva cu o voce calmă, dar totuși crispată.

Se aplecase peste parapet. Mi se părea că părul ei atît de strălucitor în noapte ne făcea vizibili tuturor privirilor; dar bărbatul solid, speriat și consternat, singur în fața acestei drame, nici nu se gîndea să ridice capul. Dimpotrivă, cu ochii fixînd pămîntul, strîngea din cînd în cînd rămășițe de obiecte și le așeza cu grijă la picioarele unui arbust.

— Să plecăm. O să sosească poliția și va trebui să depunem mărturie.

— Dar n-am văzut nimic.

In stînga, un halou alburiu lumina vag noaptea, lăsînd să se ghicească apropierea liniștitoare a orașului. Eram cuprins de o blîndă toropeală. Ceea ce se întîmplase nu-mi provocase nici groază, nici revoltă, nimic altceva decît o oarecare strîngere de inimă, o profundă oboseală, o nevoie de uitare. N-o detestam pe Eva, ci dimpotrivă... Revedeam chipul ei, atît de aproape de al meu și totuși atît de enigmatic, frumosul ei chip căpătînd o paloare cadaverică în clipa în care o strînsesem la piept. Imbrățișarea a constituit de fapt unirea noastră. *BESTIA* ne-a sorbit sîngele, ne-a amestecat viețile. Visul pătrunsese în realitate, o cucerise! Mă gîndeam la Marie-Sophie cu un sentiment nou, de milă resemnată. Mi-o aminteam așa cum fusese în timpul ultimului nostru duel, curajoasă și demnă. Cuvintele rostite atunci, chiar așa necruțătoare cum erau, mai constituiau totuși o legătură; acum însă, mă aflam complet singur. In această noapte, făcusem împreună cu Eva o călătorie lungă, trecuserăm frontiera cuvintelor, regăsiserăm obscurul regat subteran în care domnește, atotputernic, imprevizibilul. Sărmana Marie-Sophie! Dintr-o dată totul se reducea la atît: să n-o

mai văd, să fug cît pot de ea, dacă ar fi vrut să mă insațează — și-n felul acesta s-o cruț. Se afla la bunul plac al unui alt Dolf Cnorrhinus, care nu mai eram eu, un Cnorrhinus straniu, reintors in ființa mea de foarte departe, pe care-l fascina, ridicîndu-se din oceanul de cuvinte al cărților, privirea necruțătoare și fraternă a iguanei.

Eva o pornise pe drumul spre oraș. Silueta ei alungită, drapată în negru, ca intr-o armură, se pierdea în apa albăstrie a privirii mele... Își urma calea fără să se poticnească, fără umbre în jurul ei: nimic nu o putea atinge. Fatală și suverană, trecea cu ușurință de porțile orașului. Pe străzi nu era nimeni care să ne recunoască — pe Ea și pe mine, valetul ei. Nimeni care să-i rostească numele.

In fața gării, pe cind traversam părculețul, s-a oprit.

— Privește, a spus ea.

Pămintul era acoperit de frunze, de parcă ar fi sosit toamna. Am repetat — îmi amintesc foarte bine acest lucru — ca într-un vis:

— Nu se poate!

Eva și-a ridicat ochii. Sub privirile noastre, o frunză de ulm, poate ultima, cobora, palidă, încetul cu încetul, inspre pămint. Ca mai adineauri, la Marie-Sophie, o spaimă bruscă a pus stăpinire pe mine. Spaimă de Eva, de noapte, de tot ceea ce ne pindea. Am căutat cu privirea orolagiul cel mare, atît de familiar. Cadranul nu mai era luminat și parcă nici nu se mai rotea ca de obicei, in jurul suportului său, iar eu, nu mai recunoșteam deloc orașul copilăriei mele. Unde eram de fapt? Cine eram? De unde venea această pereche de călători, oprită la porțile unui oraș ciudat, ascuns de milenii in pulberea pădurilor moarte?

V

Către sfirșitul dimineții, am ieșit din casă plin de speranțe. Voiam să surprind pe cerul, de o claritate cu totul ieșită din comun pentru ținuturile nordice, un semn. Credeam că o astfel de lumină nu putea fi decit triumful asupra fantasmelor nopții, reintegrarea mea totală în viața blindului și familiarului orășel... Dar ulmul golaș, de parcă ar fi fost ars, m-a smuls în chip brutal din euforia ce mă cuprinsese. Din păcate nu visasem.

M-am oprit in părculețul din fața gării, pentru a-i putea observa pe trecători. Marea lor majoritate, neridicindu-și ochii din pămînt, nu observau nimic. Alții însă, se uitau plini de uimire la copacul golaș, iar cițiva s-au oprit chiar, pentru a comenta ciudățenia acestui fenomen. Îi invidiam pe aceștia din urmă. De-aș fi putut fi și eu la fel

de neştiutor, să mă mir, ca şi ei, fără vreun gînd ascuns. Dar cum să poţi uita noaptea, podul de pe autostradă, întoarcerea noastră de pe tărmul umbrelor? Pumnii mei, încercînd să păstreze acea pulbere stranie a pădurilor moarte — ultima frunză de ulm —, orologiul oprit pe neaşteptate, teama! Şi pentru mine, *ar fi fost oare de-ajuns* să *vreau*, fie şi numai pentru o clipă? Din adîncurile fiinţei mele, din hăţişurile ei cele mai obscure, simţeam cum răzbătea pînă la suprafaţă invidia josnică faţă de *ceilalţi*. Îi invidiam pentru ignoranţa în care se scăldau, pentru nepăsarea în care pluteau, pentru dezarmanta lor prostie. Ei se mai bucurau încă de tot ceea ce mie mi se furase; în faţa lor, eu eram un infirm. Nu puteam decît să-i pizmuesc şi ştiam că voi sfîrşi prin a-i urî. Da, îi uram deja, fie şi numai pentru trupul lor durduliu, doldora de tot felul de porniri, gîlgîind de sentimentalităţi confuze. Pentru burţile lor ca nişte saci fără fund, pentru uriaşii lor sîni fleşcăiţi, pentru labele lor lipsite de gheare ce se agăţau grosolan, dar din răsputeri de pămînt.

Am intrat în gară. Walzine, mi-a străfulgerat în minte, *Hôtel de la Cascade*. Copil fiind, petrecusem acolo vacanţe de neuitat, păstrînd încă amintiri limpezi, fericite... Acorul m-a informat că pentru a ajunge la Walzine trebuia să schimb trenul de două ori. Uitasem cît de greu se ajunge acolo. Totuşi, departe de a fi contrariat, am încercat un sentiment de uşurare, ca şi cum această dificultate neaşteptată mi-ar fi putut şterge mai bine urmele. Walzine — cît de frumos susurau aceste silabe — era într-adevăr locul pe care îl căutam, cît mai îndepărtat posibil, sipetul amintirilor mele. Voi pleca acolo, chiar în această seară.

Obsedat de temeri, am ajuns acasă, făcînd un nou ocol. Eram din nou pradă spaimei ce mi-o pricinuiau oraşul, centrul lui deosebit de animat la această oră şi întîlnirile imprevizibile. Pînă la plecare — eliberarea mult aşteptată — trebuia să mă feresc de ceilalţi şi mai ales de Marie-Sophie. Mila pe care-o simţisem faţă de ea în noaptea trecută, îmi lăsase un gust amar, pătrunzător. Să plec fără s-o revăd, să-mi abat toate gîndurile de la ea. Să nu fac nimic care să poată înteţi focul aproape stins, care mocnea în mine. Mai tîrziu, după Walzine, mă voi întoarce la ea, purificat, vindecat. Atunci, viaţa mea va fi ca mai înainte. Dar astăzi eram singur, şi dacă nu voiam să ne pierdem amîndoi, trebuia să am curajul să rămîn singur, în ţarcul ce-mi fusese destinat, atîta vreme cît urma să dureze *încercarea*.

Singur în faţa iguanelor. Dormeau, cel puţin două dintre ele, siluete informe, agăţate de o ramură uscată. Cea de a treia însă mă privea cu ochişorii ei aurii aţintiţi asupra mea, ca nişte lansete, pra-

vocindu-mi pe retină minuscula leziune ce m-ar fi putut orbi. Mă încerca aceeaşi impresie pe care o avusesem şi în celelalte dăţi. Această privire era încărcată de o amenințare tulburător de veche ce apăsa asupra mea, ca de altfel şi asupra celorlalţi semeni — stea de ură implacabilă, veghind din abisurile de ani-lumină. Dacă orăşelul pe care-l iubisem începuse să mă facă să sufăr, în chip inexplicabil, pînă într-atît, încît să mă oblige să-l părăsesc, aceasta se întîmpla întrucît el devenise *ORAŞUL IGUANELOR*. Aşadar *BESTIA* triumfa. Un val de revoltă îmi invada pieptul, făcîndu-mă să doresc ca măcar o dată înainte de plecare să-mi dovedesc puterea. *Ar fi fost de-ajuns numai să vreau cu adevărat* şi Moartea s-ar fi produs. Moartea imediată, sub ochii mei, a reptilei ce mă înfrunta!

Nu s-a întîmplat însă nimic. Nu s-a stins nici o stea, nu i s-au zbătut convulsiv labele şi nici nu i s-a înţepenit corpul. Nimic, absolut nimic! *BESTIA* continua să mă fixeze cu imobilitatea-i de piatră. Îmi paraliza voinţa ucigătoare, aşa cum o oglindă ar fi sorbit-o în adîncurile ei.

Şase ore mai tîrziu, la sfîrşitul după-amiezii, cu o valiză de piele în mînă... În momentul în care am luat-o pe bulevardul Prince Charles am avut un şoc teribil. Acolo, pe trotuarul din faţă, trecînd din umbră în lumină, se afla cea pe care nu voiam s-o revăd.

Marie-Sophie se îndepărta, urma să dispară complet. Foarte bine! De ce în ultima clipă totuşi, am început s-o urmăresc? Din curiozitate. O vagă înduioşare, poate, văzînd-o singură pe bulevardul pustiu... Curînd ceea ce bănuisem s-a adeverit: venea la mine. Ea, care ieri seară era împietrită de atîta orgoliu!

Vizavi de casa mea, sub orologiul cel mare, se afla un adăpost pentru cei ce aşteptau autobuzul. De acolo am urmărit-o pe Marie-Sophie. Am văzut-o sunînd, apropiindu-şi urechea de difuzorul interfonului. După cîtva timp s-a îndreptat spre mijlocul trotuarului, ridicîndu-şi capul către primul etaj. Ferestrele erau închise, perdelele trase: era evident dezamăgită. Şi-a revenit însă foarte repede, şi, scoţînd din poşetă un carneţel, a mîzgălit ceva pe o bucăţică de hîrtie, cuvinte, cu siguranţă, scurte, precise, tăioase. Apoi, după ce a rupt foaia din carneţel, a vîrît-o în cutia de scrisori, îndepărtîndu-se cu paşi hotărîţi. Înfăţişarea tipică a unei conştiinţe fără pată.

M-am uitat la orologiu. Da, mai aveam încă timpul să iau biletelul şi s-o ajung din urmă. Dar la ce bun? Zarurile fuseseră aruncate: nu ne vom mai reîntîlni niciodată. Prea multă vreme Marie-Sophie mimase perfecţiunea. Mult prea multă vreme. Femeie de afa-

ceri, rafinată, iubitoare şi lucidă în acelaşi timp, sfetnic bun, avusese mania de a fi perfectă în toate, şi, intenţia ei de a mă acapara, goana după un ideal meschin, mă privaseră pentru totdeauna pe mine, martorul şi spectatorul ei, de ceva absolut vital. Desigur, nu era numai ea vinovata! Atîţia alţii se înţeleseseră să mă crucifice, supraveghindu-mă, în acest oraş plin de ceasornice. Dar ea îi reprezenta mai bine ca oricine, era imaginea exemplară a ţinutului nostru lipsit de orizont. Şi acum, că jocurile fuseseră făcute, mica ei platoşă se dezmembra. Chiar în propriii ei ochi, nu mai era decît amărîta rivală a unei „prostituate de pe rue Longue". De aci înainte, în spatele tuturor zîmbetelor, complimentelor, obiceiurilor şi gesturilor noastre va rămîne mereu această umilită înfrîngere. O decepţie cumplită, o nedreptate, semnul prevestitor al unui eşec ineluctabil. Poate că se gîndea pentru prima oară la moarte. Nu la a altora, ci la a ei proprie, neantul fără ceremonie al adevăratei Morţi. Poate, se gîndea de asemenea, că, străduindu-mă să înţeleg raţiunile primare ale comportamentului ei, aş fi reuşit să percep înlăuntrul meu ultimele zornăituri ale acestei femei ceasornic.

Poate... *Ar fi fost de-ajuns să vreau cu adevărat.*

De cîteva clipe o pierdusem definitiv din vedere. Îmi amintesc că mă oprisem pe strada Egmont în dreptul librăriei, dar pe celălalt trotuar. Şi, la fel ca în dimineaţa aceea cînd, multiplicîndu-mi-se fiinţa, devenisem Altul, în *Hertenpark* — amintire imaginară sau reală, recentă sau îndepărtată, n-aş fi putut spune — mă vedeam oprindu-mă, ezitînd să pun piciorul pe caldarîm, traversîndu-l totuşi cu o încetineală bizară, ca un orb ce-şi pierduse bastonul. M-am apropiat de bărbatul în haină cenuşie, m-am aşezat lîngă el, în faţa vitrinei. Iguana stătea împietrită; doar ochişorii ei aurii săgetau viaţă.

Traficul era intens şi totuşi traversasem strada fără nici o dificultate. Mă vedeam acum din spate aşa cum stăteam, oprit în faţa vitrinei, alături de un bărbat în haină cenuşie. Spatele-mi era la fel de familiar ca şi chipul. Mă vedeam ridicînd braţul, mîna înainta de la sine, parcă ruptă de trup, cu o încetineală neobişnuită. Nu mai era nici un obstacol! Nici o vitrină, nici o distanţă! *Era de-ajuns să vreau.* Nu mai simţeam nici teamă, nici repulsie! Am început să string. Să string din ce în ce mai tare! Trupul reptilei era rece, solzos şi moale în acelaşi timp; parcă n-aş fi avut nimic între degete, afară de un os subţire, dur şi fragil totodată, frîngîndu-se ca o bucată de cretă. Mîna mea devenise o *BESTIE* necruţătoare. I-am simţit corpul biciuindu-mi braţul, labele agăţîndu-mi-se de încheietura mîinii, puţina-i viaţă scurgîndu-se picătură cu picătură în nisip. Sînge negru.

Am resimţit o ciudată linişte. Acum, că-mi dovedisem puterea, puteam părăsi, în sfîrşit, oroşul. Portierele vagoanelor se închideau deja.

Am sărit în trenul ce tocmai pornea şi care nu mă aştepta decît pe mine.

VI

Zgomotul surd al şinelor continua ca un boogie-woogie funebru. In zadar mă gîndeam la Marie-Sophie şi nu numai la ea, făcînd eforturi disperate s-o revăd vie mergînd încolo şi încoace prin prăvălioară, reamintindu-mi cuvintele şi tonul vocii ei; trenul mă ducea departe, nu mai puteam stăpîni trecutul, eram incapabil să-l retrăiesc sau să-l recompun, peste tot numai goluri, găuri negre, întrebări fără răspuns şi rana pe care i-o pricinuisem înaintea plecării, rana infernală prin care viaţa ei continua să se scurgă, năclăindu-mi mîinile, infiltrîndu-se, picătură cu picătură, în nisip...

Am simţit o zdruncinătură ca un şoc, apoi o alta. In dreptul vagonului se afla holul unei gări imense. Ca să schimb trenul, aveam la dispoziţie mai bine de o oră.

Monologul călătorului, ca un nesfîrşit firicel de apă îngheţată...: *S-a schimbat mult,* a spus el, *nu mai este acelaşi, s-a schimbat mult de cîtăva vreme, are mereu aerul că aşteaptă ceva, că visează... Totuşi,* a continuat el, *meseria îl interesa, şi-o alesese el însuşi, de altfel nu se plîngea niciodată; cînd îl întrebai dacă are necazuri la birou, dădea din umeri şi nu-ţi răspundea...* De-a lungul terasamentului, la cîţiva metri de vagon, alunecă haloul albastru al privirii mele— tufişuri, o cabină, iar tufişuri, *nu mai* este *acelaşi,* s-a *schimbat mult, are mereu aerul că aşteaptă ceva,* braţul scurt al unei bariere vopsite în alb, *nu răspunde,* a spus el, vorbele şi kilometrii intră în mine ca un nesfîrşit firicel de apă îngheţată. Celălalt călător pufăie din pipă, în tăcere, ghemuit, posomorît în colţul lui; la intervale, geamul compartimentului reflecta imaginea celor doi călători, intimitatea lor luminînd pentru o clipă obscuritatea nopţii cu strălucirea blîndă a unui vitraliu. *Viaţa pe care o duce îl apasă,* a spus el, *sînt sigur că este influenţa acelei femei suferind de mania grandorii,* o *străină ce ne dispreţuieşte pentru că sîntem provinciali...* Despre cine vorbeşte? Despre un coleg, un prieten, despre fiul lui? Şi dacă ar vorbi despre mine? Dacă acest bărbat ar povesti tocmai propria mea aventură? Traversăm uneori lungi perioade de amorţeală, somnolente, confortabile, mesa-

jele nu ajung pînă la noi, lipsiți de vești, rupți de lume și de noi înșine, in vacanță, nimic altceva decît un trup scufundat, și apoi dintr-o dată atenția se redeșteaptă, fiecare cuvînt aduce un plus de înțelegere... *Dacă vrei să fii absent, atunci fă-o de-adevăratelea, dacă vrei s-o ștergi, șterge-o! Doi nu sta așa, pentru Dumnezeu, fă ceva, mă scoți din sărite, mă exasperezi...*

Totul capătă sens, totul se definește, devii țintă, inimă... *Și apoi unde să mergi? Și ce să faci? Nu știi nimic! Nimic! Să schimbe aerul, zice, s-o ia de la capăt, de la zero!* Ca și cum... oamenii nu mai vorbesc fără noimă; ies din mutismul de pînă atunci, *tîlcul* prinde viață prin glosurile lor... ca la teatru, unde autorul vorbește despre spectator prin vocea actorului... *Nu te poți întoarce de unde ai plecat, nu poți să străbați apele în amonte, nici să-ți retragi cuvintele odată rostite! El însă te contrazice: „somonii o fac totuși!" Somonii? La început n-am înțeles că se referea la documentarul prezentat mai deunăzi la televizor. Nu se poate să nu-l fi văzut: migrația somonilor...* Eu îl văzusem, prin minte mi se perindau imagini cu kilometri de tufișuri, de bariere, de țarcuri înalte, interminabilul monolog despre stavile, despre adunările pline de strălucire, săriturile nebunești pe deasupra barajelor, indiferența, opăsarea, furia nestăvilită a apelor, încăpățînarea perseverentă de a refuza... *Ei străbat fluviile și torentele în amonte, în drumul lor către izvor, nimic nu-i poate opri, nici o piedică, nu se mai hrănesc, se decolorează și le crește un cioc, un cioc! Un adevărat gîtlej de știucă...*

Moartea, moartea ce peste tot își face simțită prezența, botul vulpoiului, ghearele ursului în formă de jungher, apelul păsărilor de pradă, munții încremeniți într-o cumplită tăcere... Și celălalt, acolo, în colțul lui, pufăind tîmp din pipă, *dar ea surîdea, înțelegi, ea continua să surîdă și simțeam că povestea lor cu somonii era numai așa, ca să-și bată joc de mine...*

Tufișuri, o cabană, tufișuri, kilometrii îmi străbat întreaga ființă, ca o apă limpede și înghețată. Mă apropii de țintă, îi simt irezistibila atracție, toate converg înspre ea; am părăsit zona neutră în care contrariile se echilibrau, lipsa de semnificație s-a risipit ca un vis, văd fundul lacului acoperit de cadavre stranii, deja acoperite de mușchi, rînjind cu gurile căscate, contorsionate ca ramurile de corali de unde se înalță propulsat de un nu știu care suflu, vîrtejul scînteietor al bancurilor de peștișori. Totul are sens, totul este sens. Semne, răspunsuri, chei: de fapt eu nu am trăit pînă acum decît ca să mă pregătesc pentru această fatală *AVENTURĂ.*

Mirosea a foc de lemne... Cu toate că era imposibil să distingi peisajul, aveam senzaţia — certitudinea — că mă aflam pe fundul unei văi strîmte, dar cu pereţii deloc abrupţi, adăpostită de rotunjite coline primitoare, în apropierea unui rîu cu apele scăzute, al cărui susur credeam chiar că-l aud. O vale caldă încă, datorită arşiţei din timpul zilei, arzînd de impresii şi de amintiri ca o bătrînă pipă umplută cu ierburi uscate, versiunea familiară, fără pagoda adormită însă din peisajul enigmatic al afişului *meu*. Nu mă înşelasem în privinţa drumului ales: de multă vreme îmi doream să regăsesc această ambianţă.

Trenul, pregătit pentru ultima etapă a călătoriei, cea de a treia, se afla deja în gară. O locomotivă cu aburi, masivă şi cu aspect arhaic, legată de două vagoane, slab luminate. Pe peron, o lumină incertă, o umbră alungită şi subţire, silueta nemişcată a singurului călător. Am crezut că îmi întoarce spatele, dar, apropiindu-mă, am văzut că dimpotrivă, stătea drept în faţa mea, că mă urmărea cum vin, că părea să mă aştepte.

Am recunoscut-o pe Eva.

Îmi zîmbea cu simplitate, fericită că mă vede, dar deloc surprinsă, ca şi cum această întîlnire era de mult hotărîtă. Amplul mantou negru, cu gulerul înalt ridicat, îi dădea într-adevăr, în penumbra ce se lăsase, aparenţa unei siluete fără chip, a unui spate întors.

Nu ştiusem oare dintotdeauna că va trebui să ne reîntîlnim, mai devreme sau mai tîrziu?

Aşa că, atunci cînd ne-am regăsit faţă în faţă, în compartimentul prăfuit, aparent singurii călători ai acestei garnituri dintr-o altă epocă, nu m-am putut stăpîni să nu constat:

— Mergi la Walzine.

— Acolo mergem amîndoi.

M-am aplecat spre ea:

— De ce faci această călătorie?

— Pentru că o faci şi tu.

— Să nu fie oare contrariul?

Trenul s-a pus în mişcare, luînd viteză. Vagonul ne hurducăia ca o căruţă cu coviltir.

— Sîntem de nedespărţit, a spus Eva pe un ton neutru.

— Cînd eram copil, îmi petreceam toate vacanţele la Walzine. Luni întregi, o lume întreagă de amintiri. Dar dumneata?

— Nici măcar nu bănuiam existenţa acestui cătun. Viaţa la ţară mă plictiseşte şi pădurea mă înăbuşă.

— Şi totuşi mergi acolo!

— Ca să te-nsoțesc.

Aveam întîlnire, eram ocrotiți de această evidență, tot așa cum, odinioară, în orășelul meu, ceasornicele îndeplineau aceeași misiune.

— Știi foarte bine că *AVENTURA* noastră este o încercare.

Între cele două aripi mari ale gulerului, chipul Evei schița un vag surîs trist... Copaci, un zid nesfîrșit de copaci. Ne afundam în pădure ca într-un tunel. Un zid de copaci pînă la capătul nopții, vagonul se tînguia ca o căruță țigănească, iar eu revedeam halta abandonată unde începuse totul, fîșia dreaptă a fostului drum de fier și semnul din cer.

AVENTURA mea este o încercare. Din ce în ce mai apropiați, cei doi pereți ai tunelului reflectă imaginea intimității noastre, o imagine ireală, fantomatică, scăldînd totul în atmosfera intimă și misterioasă a unui clar obscur olandez.

Traducere din limba franceză de
Cristina ONOSE și
Viorica MIRCEA

YVES THÉRIAULT
(Canada)

Romancier şi nuvelist, Yves Thériault (n. Quebec, 1916) este considerat de critică drept unul din cei mai prestigioşi şi prolifici prozatori canadieni, opera sa caracterizîndu-se printr-o scriitură specifică, profund originală, de un modernism izbitor (ce se face simţit pînă şi în ortografierea titlurilor). Scrie romane: **Fata urită, Imblînzitorul de urşi, Vînzătorii templului, Aaron, Marele roman al unui om mic, Iubire cu gust de mare, Momeala**; nuvele şi povestiri: **Poveşti pentru un bărbat singur, Trandafirul de piatră, Vînzătorul de stele, Dacă nu s-ar fi povestit despre bombă, Insule de negăsit** (din care este selectată proza **Frumosul acrobat**). Autorul, observator din afară, face parte din public, se vrea spectator ca şi cititorul, angajînd un permanent dialog cu acesta. Ideea de spectacol este realizată atît prin prezenţa circului cu toată fauna sa, cît mai ales prin rolul scriitorului, devenit regizor şi creator, dar numai pînă la un punct, lăsînd loc incertitudinii, posibilităţii de derulare neaşteptată a acţiunii, dînd libertate personajelor să intervină conform propriei lor personalităţi. Pornind de la „ingredientele clasice", însă făcînd oarecum apel la tehnica lui Fowles, Thériault ajunge la următoarea concluzie: „Căci oricît de abil ar fi alchimistul acestor combinaţii, cum ar putea să prevadă instabilitatea ingredientelor particulare, capriciile sufletului omenesc?...". Parantezele şi detaliile abundă tocmai pentru a întări veridicitatea faptelor cotidiene, precizia lor, în contrast cu imprevizibilul, cu incertitudinea evoluţiei fenomenelor şi a psihologiei personajului. Ca la Virginia Woolf, certitudinea momentului face ca viaţa să fie privită ca o înlănţuire de momente absolute în sine, iar fiinţa umană drept un cumul de ipostaze, de multiple faţete ce se lasă descifrate pe parcurs, diferite, în împrejurări diferite. Originalitatea lui Thériault permite individului să aleagă după bunul plac momentul şi să-l eternizeze (visul, în cazul lui Martine) asigurîndu-şi astfel şansa de supravieţuire, de dominare a imprevizibilului, a necunoscutului, de transcendere, în ultimă instanţă, a imposibilităţii de pătrundere a absolutului în totalitatea lui.

FRUMOSUL ACROBAT

E vorba de Martine.

E vorba şi de un frumos acrobat, pe nume Angelo.

Şi de un circ ambulant.

Bine-nţeles, ingredientele clasice. Ingrediente care, îngemănate corect, pot forma la fel de bine un foc de artificii pe un cer magnific sau o surdă şi gravă explozie devastatoare. Căci oricît de abil ar fi alchimistul acestor combinaţii, cum ar putea să prevadă instabilitatea ingredientelor particulare, capriciile sufletului omenesc?...

O fată, un frumos dansator pe sîrmă, o seară la circ.

Acest circ, anunţat în ultima clipă, soseşte cu patru camioane şi două remorci. Cuşti şi doi lei slăbănogi, un tigru amorţit, un clovn

alcoolic, un altul prea tînăr, maimuțe, șase cai jalnici, călărețe împlinite din cauza vîrstei, un trapezist, un dresor. Un cort cîrpăcit de o sută de ori și standuri unde să-ți poți cumpăra bomboane, apă minerală sau să tragi la țintă, să arunci cu gloanțe oarbe în măști hidoase, să urmărești cu răsuflarea tăiată cum se invîrtește la nesfîrșit o roată a norocului, putînd să cîștigi sau nu o pisicuță de pluș sau un cățeluș din ghips.

Un circ amărît, la fel de înfometat ca și leii săi și la fel de puțin îndrăzneț ca și tigrul lui prăpădit, colindă din sat în sat, aducînd cu sine, fie și pentru o clipă, iluzia bucuriei.

Atunci cînd biciul dresorului șfichiuie sub cupolă, cînd flașneta răsună din toate încheieturile și cînd peste tot plutesc miasmele amestecate de sudoare ale animalelor și oamenilor, atunci bineînțeles, caii își recapătă tinerețea, călărețele machiate își regăsesc prospețimea, iar mulțimea este cuprinsă de o animație febrilă.

Dar poate că nu este așa. Poate că acești oameni au venit de foarte departe și se duc dincolo de orice localitate menționată pe hărți. Au parcurs un drum lung, ei și animalele lor, și-au pierdut iluziile și sînt acum osteniți. Se hărțuiesc și se agită inutil, clovnii țopăie și se provoacă unul pe celălalt, caii galopează și leii răcnesc în spatele gratiilor de unde cu greu îi va scoate dresorul ca să-i aducă în scenă pentru spectacol. Este momentul adevărului, singurul care contează pentru ei cu adevărat. Vor ieși apoi din scenă fleșcăiți, fără strop de vlagă ...

In afară de frumosul acrobat. Și în afară de Martine. Dar la ea era în primul rînd o bucurie lăuntrică.

Ce-o fi aia circ, se întrebă ea, n-am văzut niciodată. Trăiește împreună cu mama ei, rămasă văduvă. N-are nici douăzeci de ani, de-abia a împlinit optsprezece. Și ce-ai avea de văzut într-un cătun îndepărtat, pînă la care drumurile de acces sînt mai degrabă pietruite decît pavate ? Desigur, există ca peste tot televiziunea, dar transmisiile ajung de la niște posturi îndepărtate și „zăpada" deteriorează imaginea de pe ecran, și apoi este o adevărată dovadă de eroism să urmărești de aici replica atît de diferită dată vieții pe care această cutie magică ți-o oferă. Cinematograf nici nu există (săraci, de abia dacă sînt 800 de suflete. Pădurea este foarte aproape și bărbații își cîștigă o amărîtă de pîine, tăind lemne ...)

Numele acestui cătun nu are nici o importanță. De fapt numai Martine contează și Angelo, echilibristul. Intr-un fel și circul, dar asta numai din pricina lui Angelo și de asemenea din pricina mamei lui Martine și chiar a lui Martine însăși. Tot restul nu este decît viața de

zi cu zi, într-un ungher în care această viață nu cunoaşte aventura. Circul s-a abătut pe aici pentru că trei drumuri — dacă le puteai numi aşa — se intîlnesc şi duc înspre trei sate la fel de izolate dar foarte apropiate de satul nostru. Şi astfel se poate, pentru două, trei sau patru seri, cît de cît încropi un public şi apoi din nou la drum...

Un public ?

Iarba terenului viran a fost călcată în picioare încă de la prima oră a dimineții şi se putea vedea urcînd în lumina reflectoarelor rău orientate un fum viscos ce duhnea a tutun tare, a untură rîncedă venind de la chioşcurile cu cartofi prăjiți, a urină şi sudoare omenească. Țarcul este strîmt — nu se închiriază teren decît atîta cît este strict necesar — şi în curînd în mulțime domneşte harababura.

Oamenii se grăbesc, rîd, strigă mai tare decît microfoanele dogite ce revarsă în jur atît muzica spectacolului, cît şi reclamele sforăitoare, interminabile şi vulgare ale circarilor.

Cît priveşte bucuria, ea izbucneşte în note false, se căzneşte din toate puterile să existe, dar nu prea reuşite. Şi pe fundalul acestui simulacru de veselie, Martine.

Să vedem ce se poate spune despre ea.

Mai întîi să recapitulăm: are optsprezece ani şi e frumuşică. Optsprezece ani, frumuşică, subțire, visătoare, rezervată şi totuşi afectuoasă. Trebuie s-o vezi ținînd în brațe a pisicuță şi murmurîndu-i poveşti tandre la ureche. Şi cum dezmiardă florile. Şi cum i se citeşte în zîmbet iubirea pentru a pasăre ce poposeşte sus pe gard, lustruindu-şi penele.

Martine, atît de frumoasă, atît de proaspătă, rătăcea în acea seară prin lumea împestrițată a circului, singură, căci aşa s-a obişnuit. Chiar şi alături de mama ei văduvă, trăieşte tot timpul singură. Între cele două, dialogul nu se înfiripă niciodată.

— Martine, nu te duci să plivești în grădină ?

Poți obține şi luna de la o fată ca Martine dacă ştii cum să-I spui că plantele sînt năpădite de neghină. Capeți tot ce vrei vorbindu-i despre vreme şi despre fericirea de a trăi în aer liber. Nu obții mai nimic poruncindu-i să execute treburi de corvoadă sau banale.

— Cînd ai să întinzi rufele, Martine ? Zac în albie stoarse...

Spălatul, bine-nțeles. Mama spală, Martine întinde rufele. Mama le cîrpeşte şi Martine le calcă. Îşi împart treburile, dar nu şi gîndurile. În această casă, fiecare trăieşte în lumea lui. În ultimă instanță, ăsta-i iadul. Casa fiind prea mare şi pensia foarte redusă, chiar şi două persoane o duc destul de greu. Unde mai pui şi fără să se-nghită una pe alta, ca să zicem aşa.

Văduva s-a împăcat cu singurătatea. Bodogăne tot felul de rugăciuni, roboteşte prin casă. Are o mie de vecini cu care să sporovăiască toată ziulica. Trăieşte, sau mai degrabă, există de dimineaţa şi pînă seara, adoarme liniştită, fără să se sinchisească de prezenţa fetei.

— Mi-am făcut datoria, spune ea adesea. Mi-am crescut bine copilul şi nu e vina mea dacă are o astfel de fire.

Fără îndoială că-i este foarte greu să descrie năravul fetei. Bătrîna ia tăcerile ei drept ţîfnă şi retragerea din faţa grosolăniilor şi a banalului drept îngîmfare.

Dar zilele se scurg unele după altele.

Este exact ceea ce-şi spune şi Martine. Şi zilele trec... Fata crede însă, din tot sufletul, că n-o să moară în acest sat prăpădit şi, cu atît mai puţin, în această casă. Îşi iubeşte mama, dar este afecţiunea oarbă, instinctivă a cîinelui faţă de stăpînul ce-l hrăneşte. E o legătură continuă, ce nu se poate explica, un sentiment de obişnuinţă. Atîta tot.

Martine aşteaptă.

Flăcăii din sat trec uneori pe la poarta ei, dar n-o deschid niciodată. Îi strigă pe numele lor mic pe aceşti flăcăi cu care a stat la şcoală în aceeaşi bancă. Îi salută şi le surîde. Aşa se şi cuvine. Dar nu mai mult de atît şi asta trebuie să le fie îndeajuns acelora care, în unele seri de primăvară, pline de stranii nostalgii, se aventurează pînă la marginea satului să vadă dacă nu cumva Martine îşi udă florile. Se întorc întotdeauna dezamăgiţi. Fetei nu i se poate face curte. Ei se resemnează şi o compătimesc. Mai ciudat e că n-o dispreţuiesc pentru asta, se simt stînjeniţi, dar nu caută gîlceavă. Ea nu îi bagă în seamă, iar ei nu se simt jigniţi. Drăgălaşa de Martine... Cîţi flăcăi n-o sorb din ochi de fiecare dată cînd fata se duce la biserică sau la băcănie.

Ar dori atît de mult s-o însoţească, dar cum?

— Ai să regreţi că te ţii mîndră cu băieţii din sat, îi spuse mama într-o zi. Ai să vrei să te măriţi şi tu odată, dar cu cine, doar i-ai alungat pe toţi. Bagă de seamă să nu rămîi fată bătrînă!

Şi adăuga, pentru a întări grozăvia acestui destin:

— Fată bătrînă sau văduvă înseamnă singurătate. Orice femeie are nevoie în viaţă de un bărbat.

Nu puteai să nu-i dai dreptate. Şi Martine ştia toate acestea, puteţi să mă credeţi! Era femeie pînă-n vîrful unghiilor, cu trupul atît de delicat, suplu şi totuşi pietros, cu sînii tari şi părul de culoarea mierii sălbatice.

Iat-o pe Martine la circ în acea seară. Rătăceşte de una singură. După pofta inimii. Trece de la o baracă la alta, vizitează monştrii — de fapt aveau numai trei. Un olog de ambele picioare, cu miinile fără degete, o fată cu un cap uriaş, ce rîdea tîmp, lăsînd să-i curgă balele pe rochiţa roz-bombon, şi o femeie schelet cu o piele de mumie. Toată această mizerie umană, emanînd un miros pătrunzător şi acid, evolua cocoţată pe o estradă, în fundul unui cort soios.

Martine vizitează monştrii şi încearcă să-şi potolească sila zăbovind în faţa leilor pricăjiţi închişi în cuştile lor. Tot caută să vadă de unde se va naşte vraja. Poate că într-adevăr atunci cînd spectacolul va avea loc sub cupolă, va înţelege în sfîrşit de ce aşteptase atît de mult acest circ, de ce anticipase voluptatea acelei seri. Pe moment însă nu simte nici o desfătare. Răspunde la saluturi, se plimbă de colo, colo. Nu mai îndrăzneşte să intre în corturile în care scamatorii promit marea cu sarea. Se teme să nu întîlnească alţi monştri... Simte o nelinişte. Nu este vorba de plictiseală, ci de un fel de dezgust interior. Totul îi apare urît şi murdar, trist şi sărăcăcios.

Cînd în sfîrşit muzica explodează şi voci ţipătoare anunţă începerea spectacolului sub cupola cea mare, Martine se grăbeşte să intre.

Priviţi-o, atît de frumoasă în rochia amplă, lipsită de podoabe; o stambă veselă, fluturînd în vînt, o croială tinerească, un decolteu îndrăzneţ, picioare încîntătoare. Martine, frumoasă Martine, hai ! cu ochii tăi ca marea şi pielea minunat pîrguită de soare.

Aleargă — căci vrea să fie sigură că nu va pierde nimic din spectacol — în întîmpinarea destinului. Nu-i prea mult spus.

Sub cupolă, în vacarmul unei mulţimi gălăgioase, au apărut cai şi călăreţe lipsite de graţie, lei căscînd a lehamite, un tigru indiferent ce privea aiurea şi-şi făcea numărul cu un aer plictisit. Au urmat glumele clovnilor, farsele grosolane şi nici măcar amuzante ce făceau totuşi ca publicul să izbucnească în hohote de rîs, ce-i drept, public puţin exigent cu toate că vocifera zgomotos. Au fost de toate pentru toţi, iar la sfîrşit, prezentat în sunete de trompetă şi răpăit de tobe, atracţia serii, numărul cel mare. Pe un fir bine întins, înainta magnific şi cuceritor, cu o îndemînare ce făcea să pălească toate stelele circului loololtă, venea, aşadar, superbul, divinul Angelo, frumosul acrobat echilibrist.

Atîta a fost de-ajuns.

De ajuns pentru Martine.

Şi pentru că în acest timp ea era într-adevăr singura fată foarte frumoasă, pe care o remarcai dintr-o ochire, atît i-a trebuit lui Angelo.

Dacă pină acum Martine privise fără nici un interes, apariția lui Angelo a electriză. Vibrînd de încordare, simțind totuși din instinct că acest bărbat stăpinea o artă a perfecțiunii, își reținu răsuflarea atunci cind Angelo, părind că se joacă, făcu zece acrobații pe sirma întinsă și de zece ori sfidă moartea.

De zece ori moartea sau — ca să mă fac mai bine înțeles — de zece ori viața. Angelo nu avea ochi decit pentru Martine. Cu bicicleta pe sîrmă, mergind în miini de la un capăt la celălalt al ei, legănîndu-se ca o frunză-n vînt, dansînd o tarantelă, în echilibru perfect în cap, într-o mînă, chiar într-un deget; riscuri repetate, spaime îngrozitoare pentru mulțime; Angelo nu-și lua nici o clipă ochii de la Martine depunîndu-i la picioare, ca ofrandă, toată îndeminarea și tot talentul său.

Să se fi născut un dialog mut între cei doi? Să fi înțeles oare sufletul acestui acrobat, inima acestei fete, adevărata natură a destinului?

Bine, să ne întoarcem la mulțime.

Ea urlă, bătu din picioare, rechemîndu-l de atitea ori, incît Angelo oferi asistenței repertoriul complet al acrobațiilor sale, încercind chiar două dintre cele mai periculoase.

De jos, proprietarul circului făcea semne disperate. Spectacolul depășise cu mult ora la care trebuia să ia sfîrșit. In culise începuseră deja să se impacienteze. Era cazul să isprăvească, circarii erau atit de osteniți. Dar Angelo continua să se dea peste cap și să sfideze legile gravitației. Angelo nu-și putea dezlipi ochii de pe această fată mult prea frumoasă, care de citeva clipe trăia doar pentru el.

Bine-nțeles că s-au văzut după spectacol. Fără nazuri, de parcă ar fi fost lucrul cel mai firesc din lume. Angelo nici nu se mai gîndi să-și schimbe costumul, iar Martine, ghidată de instinct, știu că trebuia să ajungă în spatele cortului cel mare unde el ar fi așteptat-o cu siguranță.

Se afla în fața lui.

— Mă cheamă Martine, spuse ea.

Tresări confuz și-și lăsă capul în jos, roșind cu timiditate.

— Știu, continuă Martine. Nu există scăpare. Te cheamă Angelo.

Din dreptul circului, dacă o iei la stînga, ajungi în centrul satului, acolo unde se află casele mai arătări și cele citeva magazine. Dar dacă o iei la dreapta, ajungi imediat la o cotitură a drumului, o vîlcea și jos de tot, rîul Bruckner. (Este un rîu ce-și unește puțin mai la vale cursul cu un altul care, la rîndul lui, devine un afluent important al

fluviului Saint-Laurent. Chiar dacă apele Brucknerului sînt foarte departe de fluviu, totuşi ele sfîrşesc prin a ajunge la ei).

Pe rîu, un pod şi in jur, poteci în unghi drept, ce duc toate, de cînd lumea, spre malul apei. Faceţi legătura între un rîu liniştit sub clar de lună, tihna regăsită departe de circ şi poteca pe alocuri acoperită de pîlcuri de sălcii. În fond este îndeajuns să te îndepărtezi cu cîteva sute de paşi şi, urmînd meandrele apei, discreţia sălciilor, ospitalitatea malurilor catifelate şi acoperite de muşchi, pentru a pătrunde într-o lume îndepărtată, de pace şi de şoapte dulci.

Aşa s-a şi întîmplat.

Atunci cînd Martine s-a întors acasă în acea seară, foarte tîrziu, tot circul dormea în corturi şi în rulote şi numai Angelo, bine-nţeles, lipsea de la apel.

Satul dormea şi el.

Aşa cum dormea în casă, în patul ei, dar cu un somn agitat, mama lui Martine.

Aproape mulţumită de această întîrziere, trebuie s-o recunoaştem, sperînd că nu putea fi vorba decît de o întîlnire cu un bărbat.

Sigur, este un mare risc şi un joc periculos să-ţi laşi fata la braţul unui flăcău curtenitor atunci cînd satul doarme în jur. Dar dacă trebuie ...

Mama lui Martine, (Doamna Odias Lafleur, născută Séverine Delòngchamps, aşa cum ne informează starea civilă) nu avea decît o singură speranţă: să-şi vadă fiica revenind cu picioarele pe pămînt, să-i pice cu tronc vreun amorez şi să se mărite cu el. Nu era nici o pricopseală pentru o văduvă să-şi vadă fiica tot lungind-o aşa nehotărîtă, şi arătind chiar indiferenţă faţă de nobilele ţeluri ale vieţii de femeie ...

„Da' tu nu vrei să ai şi tu copiii tăi ?"

La care Martine răspundea uneori: „Poate că, într-o zi, da". Dar „poate" în mintea lui Martine presupunea atîtea alte lucruri încît n-ar fi fost în stare să-i explice mamei. Ca dragostea, de exemplu.

— Séverine, spunea prietena ei, Georgette Hamel, ce-ai să faci cu fata ta ? Parcă ar trăi pe altă lume, zău aşa".

Ce să mai răspunzi !

În acea seară, întoarcerea lui Martine, pe furiş, şi cu pas de pisică, o trezise totuşi pe mamă, care dădu fuga în bucătărie şi aprinse cu repeziciune lampa. Ridicîndu-şi mîinile agitată, cu chipul tulburat, cu o privire inchizitoare:

— Martine. Este ora două dimineaţa. De unde vii?

Dar fata nu răspunse şi se îndreptă spre camera ei. Séverine a urmă.

— Martine, răspunde-mi, îţi poruncesc să-mi răspunzi. Unde-ai fost ? Era să mor de îngrijorare !

Martine se întoarse liniştită şi-şi privi mama.

— Adineauri, cînd am intrat, era întuneric şi te-am auzit dormind. Numai cînd duşumeaua a început să scîrţîie te-ai trezit. Nu mureai de îngrijorare.

Apoi intră în camera ei şi închise uşa.

A doua seară, se petrecu acelaşi lucru. Circul rămase trei zile şi Martine se întoarse acasă trei seri la rînd după ora două noaptea.

Apoi circul a plecat.

Ce şi-au spus cei doi ? Foarte puţin.

— Eu sînt Angelo. Italian, dar stau în Canada de zece ani.

Vorbea cîntînd, accentul italian picurînd miere în urechea lui Martine.

Încă din prima seară, instinctul i-a călăuzit spre un loc retras de unde puteau admira luna, siluetele întunecate ale copacilor şi toate stelele, fără să-i vadă nimeni.

— Eu sînt Martine. M-am născut aici şi locuiesc singură cu mama, care este văduvă.

De multe ori tonul este chiar mai important decît ceea ce rosteşti. Şi poate că este mai bine să păstrezi ferecate în tine cuvintele grave şi frumoase, şi în locul lor să laşi să vorbească gestul simplu şi tandru al mîinilor înlănţuite.

— O să dobor acest copac uriaş, o să-l scobesc cu cuţitul şi o să fac din el o barcă. Apoi vom pleca împreună în Japonia.

— Pe rîul ăsta ?

— Da, pe ăsta, pînă în Japonia.

— Şi dacă nu se varsă acolo ?

— Se varsă precis. Am văzut un afiş chiar lîngă pod. Era scris 67.000 de sărutări pînă-n Japonia ...

Şi călătoria începe de-ndată, cu trei sărutări lungi.

De fapt, lucrul cel mai important.

Amînară hotărîrile grave pentru a treia seară.

— Niciodată-n viaţa mea n-am crezut c-o să mă simt aşa de bine, spuse Angelo. Mi se pare că te cunosc dintotdeauna.

O ţinu strîns la piept. În afara sărutărilor, n-a fost nimic mai mult, ci doar cuvinte de dragoste înflăcărate, pasionate, cumplite chiar, în incertitudinea lor ascunsă. Căci cea de-a treia seară urma să vină, implacabil.

— O să te aştept, îi spuse el. Ai înţeles? Uite, ţi-am scris numele localităţii şi ce autobuz trebuie să iei. Ai să ajungi în mai puţin de-o zi. O să fiu acolo.

Timpul ce le-a mai rămas e măsurat în secunde. Sînt în faţa casei lui Martine şi nu mai îndrăznesc să se îmbrăţişeze. Cine ştie dacă ferestrele, aparent întunecate, nu sînt tot atîţia ochi ce stau la pîndă. In sat, se ştie deja că Martine se întîlneşte cu Angelo. De fapt s-au ascuns ei vreodată? Şi gurile rele nu mai pot fi oprite. Fata pe care o credeau de necucerit să fi căzut în braţele primului acrobat chipeş? Ii spuneau lui Angelo: „dansatorul pe sîrmă"... Iar Martine simplu, *bărbatul.* Să-ndrăznească ei într-adevăr să se îmbrăţişeze, acolo, în plină stradă, sub felinar? Au amîndoi sfiala şi timiditatea celor ce iubesc pentru prima oară. Vor să-şi tăinuiască dragostea, să şi-o ascundă. Nu de ruşine, ci, mai degrabă de teamă că, în lumina zilei, strălucirea comorii lor ar putea păli. Cine cunoaşte chimia şi alchimia iubirii? Cercetători din toate ţările şi din toate laboratoarele lumii au putut vreodată să o descompună în elementele ei esenţiale şi să-i descopere adevărata formulă ... ?

Se despart şi timp de două zile Martine se simte în aceste locuri mai străină ca niciodată.

— Martine, este o adevărată nebunie! L-ai lăsat să plece aşa? O să mai vină vreodată?

Fata nu răspunde. Iese în grădină să plivească, merge la cules sau îşi face de lucru toată ziua şi nu spune nimic. Pe buze doar, îi flutură un surîs nedefinit.

— In orice caz, sper că n-ai făcut vreo prostie, Martine. Şi că n-ai de gînd s-o faci ... !

E a treia noapte după plecarea lui Angelo. Martine şi-a copt bine planul. Va renunţa la tot. Chiar şi noaptea poţi să călătoreşti departe dacă te-ncumeţi să-ţi asumi anumite riscuri. Vreun camion în trecere ... Şi Martine este convinsă că are la-ndemînă o armă ce-i dezarmează întotdeauna pe cei îndrăzneţi: indiferenţa, impresia că este absentă, că nu înţelege chiar tot sau că nu aude ce i se spune.

Nu are decît cîteva lucruşoare de pus în geanta de piele găsită într-o debara de la etaj, şi pe care a curăţat-o şi lustruit-o. Duce cu ea — în loc de orice altă avuţie — mult entuziasm şi enorm de multă dragoste. Cu Angelo nu poate fi vorba nici să continue, nici să reia viaţa de pînă acum, ci s-o ia absolut de la început, pornind de la zero, aşa cum o pornise, acum cîteva zile, în dragoste şi iat-o atotcunoscătoare, mulţumită pe deplin, pătimaşă. Întregul trup îi pare acum un lucru nou, în sfîrşit viu, vibrînd cu frenezie.

E noapte şi pacea somnului revarsă odihnă asupra satului şi casei în care doarme mama fetei.

Atunci Martine se-ndreaptă spre ieşire. Dar acolo, zăboveşte îndelung, nemişcată-n întuneric. Apoi, încetişor, se întoarce înapoi în camera ei.

Mama îşi alege exact acest moment ca să se trezească şi să apară îngrozită.

— Cu valiza în mînă ? Martine ! Pleci ?

Martine dă indiferentă din umeri şi lasă valiza jos.

— Dacă te-ai fi trezit cu două minute mai devreme, ai fi văzut. Plecam. Şi apoi .... n-am mai plecat ...

Mama trebui să se mulţumească doar cu atît. Şi de data aceasta, ca şi altă dată, Martine nu acceptă să dea explicaţii. Se dezbracă şi se culcă. Totul se terminase.

— Martine, spune-mi cel puţin ... Fata se prefăcu atunci că doarme, şi Séverine nu scoase nimic de la ea; şi nici că va scoate vreodată.

Dar dacă Martine ar fi putut să explice, dacă ar fi găsit cuvintele care să exprime tumultul din ea, calmul ce i-a urmat, şi-acest fel de bucurie profundă, chiar dacă ar fi putut descrie toate acestea, ar fi făcut-o cu adevărat, ea, care toată viaţa şi-a dezvăluit atît de puţin sufletul în faţa cuiva ?

Subit, certitudinea că acolo nu va mai regăsi acelaşi Angelo, că Angelo al ei aparţine acestui sat, acestor seri albastre, acestor nopţi, liniştite pe malul rîului. Nu trăieşti de mai multe ori asemenea clipe, nici nu le poţi dobîndi atunci cînd ai nevoie de ele. Cine-ar fi Angelo acolo ? Sub o altă lumină şi un alt decor, un cu totul altul, de asta e sigură. Pe cînd aici, el va trăi veşnic, aşa cum l-a văzut întîia oară, aşa cum a mers alături de ea, aşa cum a ţinut-o în braţe.

Culcată în pat, Martine se ghemuieşte la pieptul unui Angelo imaginar, şi-şi jură că o va face în fiecare seară, toată viaţa.

Apoi, tihna se pogoară în sfîrşit şi Martine adoarme.

Viaţa, adevărata viaţă frumoasă, tocmai a început ...

Traducere din limba franceză de
Cristina ONOSE şi
Viorica MIRCEA

MARGUERITE YOURCENAR

(Franța)

Spirit erudit, de o mare deschidere spre înțelegerea și cunoașterea umană, Marguerite Yourcenar (1903—1987), pe numele ei adevărat Marguerite de Crayencour, este una dintre cele mai marcante personalități ale culturii contemporane. Se naște la Bruxelles, din tată francez și mamă belgiană, își petrece copilăria și tinerețea în Franța, ca mai apoi să se stabilească pe insula Mount Desert (S.U.A.). „Am iubit întotdeauna insulele", mărturisește ea, „acolo trăiești sentimentul de a te afla la frontiera dintre univers și omenire". In 1980 este aleasă membru al Academiei Franceze — prima femeie din istoria acestei prestigioase instituții. Scrie romane : Alexis sau tratatul luptei zadarnice (1929), Lovitura de grație (1939), Memoriile lui Hadrian (1951), Piatra filosofală (1968 — Premiul Femina) ; nuvele : Povestiri orientale (1938 — din care fac parte prozele selectate) ; eseuri : Misimina sau concepția asupra vidului (1980) ; tripticul familial : Amintiri pioase (1974), Arhivele Nordului (1977), Ce, Eternitatea ? (rămas în stadiul de proiect). Povestirea Cum a fost salvat Wang-Fô are ca sursă de inspirație un apolog daoist — mică dizertație asupra puterilor miraculoase ale artei. Din clipa în care Impăratul îi permite lui Wang-Fô să ia pensulele în mînă, acesta, împreună cu discipolul său Ling, vor putea pluti pe marea pictată spre alte tărîmuri, arta fiind considerată de scriitoare drept una din căile cele mai lesnicioase de transfigurare a valorilor culturii, de evadare a umanității din cotidian, suferință și chiar moarte. Povestirea Tristețea lui Cornelius Berg, deși deloc orientală, se armonizează prin ideație și atmosferă cu nuvela mai sus citată, completînd astfel concepția particulară a lui Marguerite Yourcenar asupra menirii artistului. In omagiul de adio adus celei pe care o numește „prima nemuritoare", Jean D'Ormesson, membru al Academiei Franceze, afirmă : „Fericirea nu reprezintă valoarea supremă pentru Marguerite Yourcenar, nici pentru eroii cărților sale : medicul Zenon, bătrînul pictor Wang-Fô, împăratul Hadrian. Pentru ei toți, esențialul înseamnă să servești o cauză aflată deasupra puterilor tale. La capătul vieții ei, atît de plină de cultură și glorie, scriitoarea sfîrșește prin a se confunda cu spiritul lumii. Gloria literară pare să nu o mulțumească îndeajuns. Ea se întreabă cum poți deveni o sfîntă într-o lume în care Dumnezeu doarme. Altfel spus, zarva și meschinele noastre ambiții nu o mai pot atinge".

CUM A FOST SALVAT WANG-FÔ

Bătrînul pictor Wang-Fô și discipolul său Ling rătăceau de-a lungul drumurilor regatului Han.

Inaintau foarte încet, deoarece Wang-Fô se oprea noaptea pentru a contempla astrele, iar ziua pentru a privi libelulele. Aveau puțin bagaj, căci lui Wang-Fô îi plăcea doar imaginea lucrurilor, și nu lucrurile în sine; nici un obiect din lume nu i se părea demn de a fi dobîndit în afară de pensule, borcănașe cu lac și cerneală de China, rulouri de mătase și hîrtie de orez. Erau săraci, căci Wang-Fô își

vindea pînzele pe o lingură de terci şi dispreţuia monedele de argint. Discipolul său Ling, împovărat sub greutatea unui sac plin de schiţe, îşi încovoia cu respect spinarea, ca şi cum ar fi sprijinit întreaga boltă cerească, deoarece acest sac, pentru Ling, era doldora de munţi înzăpeziţi, de fluvii umflate sub stăpînirea primăverii şi de chipul lunii în timp de vară.

Ling nu era născut pentru a bate drumurile alături de un bătrîn care avea puterea de a stăpîni răsăritul şi amurgul. Tatăl său fusese preţăluitor de aur, iar mama, singurul copil al unui negustor de jad ce îi lăsase moştenire bunurile, blestemînd-o însă că nu se născuse băiat. Ling crescuse într-o casă în care bogăţia nu lăsa loc hazardului. Această existenţă închisă îl făcuse timid: se temea de insecte, de trăsnet şi de chipurile morţilor. Cînd împlini cincisprezece ani, tatăl îi alese o soţie foarte frumoasă, căci ideea fericirii pe care ar fi trăit-o fiul său îl consola pe bătrîn de faptul că atinsese vîrsta la care noaptea nu mai serveşte decît somnului. Soţia lui Ling era subţire ca trestia, candidă ca spuma laptelui, dulce ca sărutul buzelor şi sărată ca lacrimile. După nuntă părinţii lui Ling merseră pînă acolo cu discreţia încît se stinseră, şi fiul rămase singur în casa zugrăvită în culoarea cinabrului, alături de tînăra-i soţie, mereu surîzătoare, şi de un prun ce în fiecare primăvară înflorea în nuanţe rozalii. Ling o iubi pe această femeie cu sufletul limpede, aşa cum iubeşti strălucirea neîntinată a unei oglinzi, talisman magic şi nepreţuit de-a-pururi. Obişnuia să intre în vreo ceainărie numai pentru a se conforma modei, dar frecventa foarte rar acrobatele şi dansatoarele. Odată, noaptea, într-o tavernă, se aşeză la masa lui Wang-Fô. Bătrînul băuse ca să poată picta mai bine un beţiv; capul i se apleca într-o parte, ca şi cînd ar fi făcut eforturi pentru a măsura distanţa dintre mînă şi ceaşcă. Alcoolul de orez dezlegă limba acestui meşter tăcut, şi Wang în acea seară vorbi ca şi cum liniştea ar fi un perete, şi cuvintele, culori zămislite anume pentru a-l acoperi. Graţie lui, Ling cunoscu frumuseţea chipurilor beţivanilor, estompate de aburul băuturilor calde, splendoarea întunecată a cărnurilor inegal pătrunse de limbile focului şi delicioasa roşeaţă a petelor de vin presărate pe feţele de masă, asemenea unor petale uscate. Vîntul sparse fereastra; ploaia intră în încăpere, Wang-Fô se aplecă înafară ca să-l facă pe Ling să admire desenul livid al fulgerului, şi Ling, încîntat, încetă să se mai teamă de furtună.

Ling plăti consumaţia bătrînului pictor: cum Wang-Fô era fără bani şi fără locuinţă, îi oferi, cu umilinţă, un adăpost. Pe drumul de înapoiere, Ling ţinea în mînă un lampion; licărirea lui proiecta în băl-

toace lumini nebănuite. În acea seară, Ling află cu surpriză că pereții casei sale nu erau roșii, așa cum crezuse, dar că aveau culoarea portocalei prea coapte. În curte, Wang-Fô remarcă forma delicată a unui arbust, căruia nimeni nu-i dăduse atenție pînă atunci, și-l compară cu o tînără care-și usucă părul în razele soarelui. Pe coridor, urmări cu încîntare drumul nesigur al unei furnici de-a lungul crăpăturilor zidului, și groaza lui Ling față de aceste insecte se risipi. Atunci, înțelegînd că Wang-Fô i-a dăruit un suflet și o percepție nouă, Ling îl culcă pe bătrîn, cu respect, în camera în care îi muriseră părinții.

De ani de zile, Wang-Fô visa să facă portretul unei prințese de altădată cîntînd din lăută sub o salcie. Nici o femeie nu era însă destul de ireală pentru a-i servi drept model, dar Ling ar fi putut face aceasta pentru că nu era femeie. Apoi Wong-Fô vru să picteze un tînăr prinț trăgînd cu arcul la picioarele unui cedru stufos. Nici un tînăr din ziua de azi nu era destul de ireal ca să-i servească drept model, așa că o puse să pozeze pe propria-i soție sub prunul din grădină. Wang-Fô o mai pictă și înveșmîntată ca o zînă printre norii asfințitului, și tînăra începu să plîngă deoarece era o presimțire a morții. De cînd Ling o prefera în portretele pe care Wang-Fô i le făcea, chipul i se usca precum o floare în bătaia vîntului cald sau a ploilor de vară. Într-o dimineață a fost găsită spînzurată de crengile prunului roz: capetele eșarfei care o sugrumase îi fluturau în păr; părea și mai subțire ca de obicei și încîntătoare asemenea frumuseților de odinioară. Wang-Fô o pictă pentru ultima dată, căci îi plăcea acea nuanță verzuie cu care se acoperă chipul morților. Discipolul Ling amesteca mereu culorile, lucru care-i cerea atîta conștiinciozitate, încît uită să mai verse vreo lacrimă.

Ling își vîndu pe rînd sclavii, bucățile de jad și peștii din fîntînă pentru a-i procura Maestrului sticluțe cu cerneală purpurie care veneau din Occident. Cînd casa rămase goală, o părăsiră, și Ling închise în urma lui poarta trecutului. Wang-Fô se săturase de orașul în care fețele oamenilor nu-i mai puteau dezvălui nici un secret de urîțenie sau frumusețe, așa că Maestrul și discipolul hoinăriră împreună pe drumurile regatului Han.

Reputația ajungea întotdeauna înaintea lor în sate, în fortărețe sau sub portalurile templelor unde pelerinii pribegi își aflau liniștea la asfințit. Se spunea că Wang-Fô avea puterea să dea viață picturilor sale printr-o ultimă tușă de culoare pe care o adăuga ochilor. Fermierii îl implorau să le picteze un cîine de pază, iar mandarinii, imagini de războinici. Preoții îl venerau ca pe un înțelept; poporul se

temea de el ca de un vrăjitor. Wang se bucura de aceste diferențe în aprecieri, pentru că îi permiteau să urmărească în jurul lui expresiile de mulțumire, teamă sau adorație.

Ling cerșea hrana, veghea asupra somnului Maestrului și profita de clipele în care acesta cădea în extaz pentru a-i masa picioarele. In zori, cînd bătrînul mai dormea încă, pornea în căutarea peisajelor discrete, ascunse în spatele tufișurilor de stuf. Seara, cînd Maestrul, descurajat, își arunca pensulele, el i le strîngea. Atunci cînd Wang era trist și vorbea de vîrsta sa înaintată, Ling îi arăta surîzînd trunchiul unui bătrîn stejar, iar cînd Wang era vesel și făcea glume, Ling se prefăcea că-l ascultă cu umilință.

Intr-o zi, la asfințit, ajunseră în cartierele mărginașe ale orașului imperial și Ling căută pentru Wang-Fô un han unde să-și petreacă noaptea. Bătrînul se înfășură în niște zdrențe, iar Ling se culcă lîngă el pentru a-l încălzi, căci primăvara de-abia sosise și podeaua din pămînt bătătorit era înghețată. In zori, pași grei răsunară pe coridoarele hanului; se auziră șoaptele înspăimîntate ale gazdei și porunci strigate într-o limbă barbară. Ling începu să tremure amintindu-și că-n ajun furase o turtă de orez pentru masa Maestrului. Convins că au venit să-l aresteze, se-ntreba cine-l va mai ajuta mîine pe Wang-Fô să treacă vadul fluviului următor.

Soldații intrară cu lampioane. Flacăra, filtrată prin hîrtia multicoloră, arunca licăriri roșii și albastre pe căștile lor de piele. Coarda întinsă a unui arc vibra pe umărul lor și cei mai sălbatici scoteau răcnete înfiorătoare fără nici un motiv. Il înșfăcară cu duritate de ceafă pe Wang-Fô, iar acesta nu putu să nu remarce faptul că mînecile nu se asortau cu culoarea hainei.

Susținut de discipol, Wang-Fô îi urmă pe soldați, clătinîndu-se de-a lungul drumurilor pline de gropi. Gură-cască se uitau în urma acestor doi criminali ce cu siguranță urmau să fie decapitați. La toate întrebările lui Wang, soldații răspundeau schimonosindu-se sălbatic. Miinile legate îl dureau, și Ling, disperat, își privea Stăpînul surîzînd, ceea ce la el era un mod și mai înduioșător de a plînge.

Ajunseră în pragul palatului imperial, ale cărui ziduri violete se înălțau în plină zi ca o frîntură de crepuscul. Soldații îl siliră pe Wang-Fô să străbată nenumărate săli pătrate sau circulare, a căror formă simboliza anotimpurile, punctele cardinale, masculul și femela, longevitatea, însemnele puterii. Ușile se deschideau și închideau în note muzicale, făcînd să răsune astfel toată gama atunci cînd traversai palatul de la Răsărit la Apus. Totul se armoniza pentru a întări ideea unei puteri și a unei subtilități supraomenești și se simțea cum

cea mai neînsemnată poruncă pronunțată aici trebuia să fie definitivă și cumplită ca însăși înțelepciunea strămoșilor. In sfirșit, aerul se rarefie atît de mult și liniștea deveni atît de profundă, încît nici un schingiuit n-ar fi îndrăznit să strige. Un eunuc ridică faldurile tapiseriei grele, soldații începură să tremure ca niște femei și mica trupă intră în sala în care trona Fiul Cerului.

Era o sală fără pereți, susținută de coloane groase din piatră albastră. O grădină se-ntindea de cealaltă parte a pilonilor de marmură, și fiecare floare din boschet aparținea unei specii rare adusă de dincolo de ocean. Dar nici una nu avea parfum, de teamă ca meditația Dragonului Celest să nu fie tulburată de aceste minunate miresme. Din respect pentru liniștea în care-i erau cufundate gîndurile, nici o pasăre nu era primită în incintă și albinele fuseseră alungate. Un zid uriaș despărțea grădina de restul lumii, astfel încît vîntul care trece pe deasupra leșurilor de cîini și a cadavrelor de pe cîmpurile de luptă să nu-și poată permite să atingă mîneca împăratului.

Stăpînul Celest stătea pe un tron de jad, și mîinile-i erau zbîrcite ca ale unui bătrîn, deși de-abia împlinise douăzeci de ani. Haina-i era albastră pentru a sugera iarna, și verde pentru a aminti primăvara. Chipu-i era frumos, dar de nepătruns, asemenea unei oglinzi așezate atît de sus încît să reflecte doar astrele și cerul implacabil. La dreapta se afla Ministrul Plăcerilor Perfecte, iar la stînga Consilierul Frămîntărilor Adevărate. Intrucît curtenii, așezați la picioarele coloanelor, își ciuleau urechile pentru a putea prinde cel mai mic cuvînt ieșit de pe buzele sale, el își luase obiceiul de a vorbi întotdeauna pe șoptite.

— Dragonule Celest, zise Wang-Fô prosternîndu-se, sînt bătrîn, sînt sărac, sînt neputincios. Tu ești ca vara; eu sînt ca iarna. Tu ai Zece Mii De Vieți; eu nu am decît una, și ea este pe cale de a se sfîrși. Ce-am făcut? Mi-au fost legate mîinile, care niciodată nu ți-au pricinuit vreun rău.

— Mă întrebi ce mi-ai făcut, bătrîne Wang-Fô? zise împăratul.

Vocea lui era atît de melodioasă încît te făcea să plîngi. Își ridică mîna dreaptă, pe care reflexele de jad o făceau să pară verde albăstrie și transparentă ca o plantă submarină, și Wang-Fô, fermecat de lungimea acestor degete subțiri, căută să-și amintească dacă nu-i făcuse împăratului sau strămoșilor săi vreun portret mediocru pentru care ar fi meritat să fie ucis. Dar era puțin probabil, căci Wang-Fô nu frecventase curtea împăraților, preferind colibele fermierilor sau, în orașe, cartierele curtezanelor și ale tavernelor, așezate de-a lungul cheiurilor, acolo unde se ceartă hamalii.

— Mă întrebi ce mi-ai făcut, bătrîne Wang-Fô? reluă Împăratul, aplecîndu-şi gîtul subţiratic către bătrînul care-l asculta. O să-ţi spun. Dar, cum veninul altuia nu se poate strecura în noi decît prin cele nouă orificii ale noastre, ca să te pun în faţa greşelilor tale, trebuie să te plimb de-a lungul coridoarelor memoriei mele şi să-ţi povestesc întreaga mea viaţă. Tatăl meu adunase o colecţie a picturilor tale în camera cea mai ascunsă a palatului, căci era de părere că personajele tablourilor tale trebuiau să fie tăinuite ochilor profanilor, deoarece admirîndu-le nu-şi mai puteau coborî cu smerenie privirile în fata atotputerniciei sale. Eu am copilărit în aceste săli, bătrîne Wang-Fô, iar în jurul meu a fost creat un zid de linişte ca să pot creşte-n tihnă. Pentru a evita pîngărirea candorii mele cu noroiul sufletelor omeneşti, au fost îndepărtate de mine valurile agitate ale viitorilor mei supuşi şi nimănui nu-i era permis să treacă prin faţa pragului uşii mele, de teamă ca umbra acelui bărbat sau acelei femei să nu ajungă pînă la mine. Cei cîţiva servitori care-mi fuseseră încredinţaţi se arătau cît mai puţin posibil; orele se-nvîrteau în cerc; culorile picturilor tale se înviorau o dată cu zorile şi păleau la asfinţit. Pe întuneric, atunci cînd nu reuşeam să adorm, le priveam, şi, timp de aproape zece ani, le-am privit în fiecare noapte. Ziua, aşezat pe un covor al cărui desen îl ştiam pe de rost, odihnindu-mi palmele goale pe genunchii înveşmîntaţi în mătase aurie, visam la bucuriile pe care mi le-ar fi oferit viitorul. Îmi imaginam lumea, cu Ţara Hanului în mijloc, asemenea cîmpiei monotone şi scobite a mîinii brăzdate de liniile fatale ale celor Cinci Fluvii. De jur-împrejur, marea în care se nasc monştrii şi, mai departe încă, munţii ce sprijină bolta cerească. Şi pentru a-mi putea imagina toate aceste lucruri, mă foloseam de picturile tale. M-ai făcut să cred că marea seamănă cu urioşa pînză de ape din tablourile tale, atît de albastră încît o piatră căzută în ea nu s-ar putea preschimba decît în safir; că femeile se deschid şi se închid ca nişte flori, asemenea creaturilor care înaintează împinse de vînt pe aleile grădinilor tale, şi că trupurile zvelte ale tinerilor războinici ce veghează în fortăreţele de la frontiere sînt ele însele nişte săgeţi ce-ar putea să-ţi străpungă inima. La şaisprezece ani, au fost redeschise porţile care mă despărţeau de lume: am privit norii, dar erau mai puţin frumoşi decît cei din asfinţiturile tale. Am comandat o litieră: zdruncinat pe drumurile despre care nu ştiam că sînt pline de noroi şi de pietre, am străbătut provinciile imperiului, fără să regăsesc grădinile tale pline de femei asemenea unor licurici, al căror trup este el însuşi o grădină. Pietrele de pe maluri mă fac să nu mai iubesc oceanul. Sîngele celor torturaţi este mai puţin roşu

murau nemişcate, suspendate de ramele vîslaşului. De mult timp fierul roşu destinat ochilor lui Wang, se stinsese pe rugul călăului. În apa ce ajungea pînă la umeri, curtenii, nemişcaţi din cauza etichetei, se ridicau în vîrful picioarelor. Apa se înălţa acum pînă la inima împăratului. Liniştea era atît de adîncă încît s-ar fi auzit şi lacrimile picurînd.

Era într-adevăr Ling. Purta haina lui de toate zilele, şi mîneca dreaptă mai avea încă urmele unei rupturi pe care nu avusese timpul să o cîrpească dimineaţa, înaintea sosirii soldaţilor. Avea însă în jurul gîtului o ciudată eşarfă roşie.

Wang-Fô îi zise încetişor, continuînd să picteze:

— Te credeam mort.

— Atîta timp cît Dumneata eşti în viaţă, spuse respectuos Ling, cum aş fi putut eu muri?

Şi-l ajută pe Maestru să urce în barcă. Plafonul de jad se reflecta în apă, astfel încît Ling părea să navigheze în interiorul unei grote. Cozile curtenilor înecaţi se mlădiau la suprafaţă ca nişte şerpi, şi capul palid al împăratului plutea ca o floare de lotus.

— Priveşte, discipole, zise melancolic Wang-Fô. Aceşti nenorociţi vor pieri, dacă faptul nu s-a şi-ntîmplat deja. Nu-mi închipuiam că există atîta apă în mare încît să-l înece chiar şi pe Împărat. Ce-i de făcut?

— Nu te teme, Maestre, murmură discipolul, în curînd vor fi pe uscat şi nici nu-şi vor mai aminti că mîneca le-a fost vreodată udă. Numai Împăratul va păstra în inimă puţină amărăciune marină. Aceşti oameni nu sînt făcuţi pentru a se pierde în interiorul unei picturi.

Şi el adăugă:

— Marea este liniştită, vîntul prielnic, păsările îşi fac cuibul. Să plecăm, Stăpîne, spre ţara de dincolo de valuri.

— Să plecăm, zise bătrînul pictor.

Wang-Fô se folosi de cîrmă, iar Ling se aplecă deasupra ramelor. Cadenţa vîslelor, hotărîtă şi egală, asemenea bătăilor unei inimi, umplu din nou întreaga sală. Nivelul apei se micşora pe nesimţite în jurul marilor stînci verticale ce redeveneau coloane. În curînd, cîteva băltoace mai străluciră ici şi colo printre denivelările pardoselii de jad. Hainele curtenilor erau uscate, doar Împăratul mai păstra cîteva baloane de spumă în ciucurii veşmîntului.

Pînza terminată de Wang-Fô era agăţată pe o tapiserie. O barcă ocupa întregul prim plan. Ea se îndepărta încetul cu încetul, lăsînd în urmă o dîră subţire ce se închidea deasupra mării nemişcate. Deja nu mai puteau fi distinse chipurile celor doi aşezaţi în barcă. Dar se mai zărea încă eşarfa roşie a lui Ling şi barba lui Wang-Fô fluturînd în vînt.

decît cel de culoarea rodiei din pînzele tale; mizeria satelor mă împiedică să văd frumusețea orezăriilor; carnea femeilor vii îmi repugnă asemenea hălcilor ce atîrnă în cîrligele măcelarilor, și risul grosolan al soldaților mei mă ingrețoșează. M-ai mințit, Wang-Fô, bătrîn impostor: lumea nu este decît o învălmășeală de pete confuze, aruncate deasupra vidului de un pictor nesăbuit, șterse fără încetare de lacrimile noastre. Regatul Han nu este cel mai frumos și eu nu sînt Atotstăpînitorul. Singurul imperiu peste care merită cu adevărat să domnești este acela în care tu ai pătruns, bătrîne Wang, pe calea celor O Mie De Cotituri și a celor Zece Mii de Culori. Numai tu domnești în pace peste munți acoperiți de zăpadă veșnică și peste cîmpuri de narcise ce nu vor muri niciodată. Iată de ce, Wang-Fô, am căutat pentru tine un supliciu nemaiintîlnit, deoarece vrăjitoriile tale m-au dezgustat de tot ceea ce posed și mi-au trezit dorința pentru tot ceea ce nu voi avea nicicînd. Și ca să te închid în singura temniță din care să nu mai poți ieși, am hotărît să-ți ard ochii, pentru că ochii tăi, Wang-Fô, sînt două porți imaginare care deschid Împărăția ta. Iar pentru că mîinile tale sînt cele două drumuri cu 10 răscruc care te conduc in inima Imperiului tău, am hotărît să ți le tai.

Auzind această sentință, discipolul Ling își smulse de la cingătoare un cuțit bont și se năpusti asupra Împăratului. Doi soldați îl imobilizară pe loc. Fiul Cerului surise și adăugă într-un suspin:

— Și te urăsc, de asemenea, bătrîne Wang-Fô, pentru c-ai știut să te faci iubit. Omorîți-i slujitorul!

Ling făcu un salt inainte pentru ca nu cumva sîngele său să păteze hainele Maestrului. Unul dintre soldați își ridică sabia, și capul lui Ling se desprinse de ceafă, precum o floare tăiată. Servitorii îi strînseră rămășițele, și Wang-Fô, disperat, admira frumusețea petei purpurii pe care sîngele discipolului său o lăsa pe pardoseala de piatră verde.

La un semn al Împăratului, doi eunuci șterseră ochii lui Wang-Fô.

— Bătrîne Wang-Fô, zise Împăratul, usucă-ți lacrimile. Nu este vreme de plîns. Ochii trebuie să-ți rămînă limpezi, astfel încît puțina lumină care le-a mai rămas să nu fie tulburată de lacrimi. Căci nu numai din invidie îți doresc moartea; nu numai din cruzime vreau să te văd suferind. Am alte planuri, bătrîne Wang-Fô. Există in colecția operelor tale o pictură admirabilă, în care munții, estuarul fluviilor și marea se reflectă, infinit micșorate, fără îndoială, dar avînd o realitate evidentă ce depășește aceea a obiectelor înseși, asemenea unor figuri ce se oglindesc pe pereții unei sfere. Dar această pictură este neterminată, Wang-Fô, și capodopera ta este numai o schiță. Cu si-

guranţă, în momentul în care pictai, aşezat într-o vale singuratică, ai remarcat o pasăre care trecea sau un copil urmărind această pasăre. Şi ciocul păsării sau obrajii copilului te-au făcut să uiţi pleoapele albastre ale valurilor. N-ai terminat franjurile veşmintului mării, nici părul de alge al stîncilor. Wang-Fô, vreau să-ţi consacri orele de lumină ce ţi-au mai rămas terminării acestei picturi, care va cuprinde astfel ultimele secrete dobîndite pe parcursul lungii tale vieţi. Nici o îndoială că miinile tale, gata să cadă, nu vor tremura pe ţesătura de mătase, şi infinitul va pătrunde în opera ta prin umbrele şi nuanţele nenorocirii. Şi nici o îndoială că ochii tăi aflaţi acum la porţile neantului vor descoperi tîlcuri dincolo de înţelegerea umană. Acesta este planul meu, bătrîne Wang-Fô, şi pot să te oblig să mi-l îndeplineşti. Dacă refuzi, înainte de a te orbi, îţi voi arde toate operele şi vei fi atunci ca un tată ai cărui fii au fost masacraţi, fiindu-i astfel spulberate speranţele de-a intra în eternitate. Dar crede totuşi, dacă vrei, că această ultimă poruncă nu este decît urmarea bunătăţii mele, întrucît ştiu că pictura este singura iubită pe care ai mîngîiat-o vreodată. Faptul că-ţi ofer pensule, culori şi cerneală pentru a-ţi ocupa ultimele ceasuri, e ca şi cum ai dărui unui condamnat la moarte o femeie de o rară frumuseţe.

Cînd împăratul făcu semn din degetul mic, doi eunuci aduseră cu mult respect rulaul de mătase neterminat, pe care Wang-Fô doar schiţase marea şi cerul. Wang-Fô işi uscă lacrimile şi surise, această lucrare amintindu-i de anii tinereţii. Totul în ea mărturisea o prospeţime sufletească la care Wang-Fô nu mai putea aspira, dar îi lipsea totuşi ceva, căci atunci cînd Wang o pictase, nu contemplase îndeajuns munţii, nici stîncile scăldîndu-şi în mare coastele golaşe, şi nu se pătrunsese pe deplin de tristeţea crepusculului. Wang-Fô alese una din pensulele aduse de un sclav şi începu să întindă pe marea neterminată largi dîre albastre. Un eunuc aşezat la picioarele sale îi combina culorile; se achita destul de rău de această sarcină, şi mai mult ca niciodată, Wang-Fô işi regretă discipolul.

Wang începu să coloreze în roz capătul aripei unui nor ce atingea muntele. Apoi adăugă pe suprafaţa mării mici increţituri ce-i subliniau şi mai profund seninătatea. Pardoseala de jad devenea ciudat de umedă, dar Wang-Fô, absorbit de munca sa, nu-şi dădea seama că picta cu picioarele-n apă.

Barca fragilă, mărită sub tuşele pictorului, ocupa acum întregul prim plan al pînzei. Mişcarea cadenţată a vîslelor se auzi deodată în depărtare, rapidă şi energică, precum un fîlfîit de aripi. Zgomotul se apropie, se răspîndi incetişor în toată sala, apoi încetă; picturi tre-

Mişcarea ramelor slăbi, dispărînd treptat din cauza distanţei, ca să înceteze în cele din urmă cu desăvîrşire. Împăratul, aplecat în faţă, cu mîna la ochi, privea cum se îndepărtează barca lui Wang, ce de-acum nu mai era decît o pată imperceptibilă în paloarea crepusculului. O spuzeală aurie se ridică şi se întinse deasupra mării. În sfîrşit, barca făcu o cotitură în jurul unei stînci ce împiedica ieşirea spre larg; umbra unei faleze o acoperi; dîra se şterse de pe suprafaţa pustie, iar pictorul Wang-Fô şi discipolul său Ling dispărură pentru totdeauna în această mare de jad albastră, pe care Wang-Fô tocmai o plăsmuise.

Traducere din limba franceză de
Cristina ONOSE şi
Viorica MIRCEA

TRISTEŢEA LUI CORNELIUS BERG

De cînd se întorsese la Amsterdam, Cornelius Berg îşi tîra existenţa prin hanuri. Le schimba adesea, mutîndu-se imediat ce trebuia să-şi achite camera, mai pictînd cîteodată mici portrete şi tablouri de gen la comandă, rareori cîte un nud pentru vreun amator sau pîndea de-a lungul străzilor chilipirul vreunei firme amărîte. Din nenorocire, mîna începuse să-i tremure. Folosea ochelari din ce în ce mai tari; vinul, pentru care prinsese gust în Italia, împreună cu tutunul, îi năruiseră pînă şi bruma de siguranţă cu care mînuia penelul şi de care încă mai era mîndru. Încjudat, refuza să predea pînza, distrugînd întreaga lucrare prin supraîncărcări şi ştersături şi sfîrşea prin a nu mai lucra delac.

Îşi petrecea nenumărate ore prin tavernele afumate a căror atmosferă era îmbîcsită precum conştiinţa beţivanilor, locuri unde foşti elevi ai lui Rembrandt, confraţii săi de odinioară, îi plăteau băutura, sperînd ca el să le povestească episoade din călătoriile sale. Dar ţinuturile scăldate în pulbere de soare, pe unde Cornelius îşi purtase pensulele şi borcănaşele de culori, îi lăsaseră în memorie o amprentă mult prea ştearsă faţă de cum îi apăruseră ele la început, în planurile sale de viitor; el nu-şi mai amintea, ca pe vremea tinereţii, glumele uşor deocheate ce le făcea pe slujnicuţe să se înece de rîs. Cei care nu-l uitaseră pe gălăgiosul Cornelius de altădată erau uimiţi să-l regăsească atît de tăcut; numai băutura îi mai dezlega limba; atunci începea să rostească vorbe de neînţeles. Se aşeza cu faţa în-

toarsă la perete, cu pălăria trasă pe ochi, ca să nu-i vadă pe cei din jur, care, aşa cum singur mărturisea, îl dezgustau. Cornelius, bătrîn pictor de portrete, mult timp stabilit la Roma într-o cămăruţă prăpădită, studiase fără încetare, cu un interes ieşit din comun, chipurile oamenilor. Acum însă se îndepărta de ele cu o indiferenţă ce-i crea totuşi o stare de irascibilitate. Ajunsese pînă acolo încît să spună că nu-i mai plăcea să picteze animale, considerîndu-le mult prea asemănătoare fiinţelor umane.

Ciudat însă, pe măsură ce-şi pierdea şi puţinul talent ce-l avusese vreodată, el părea să fie pătruns în schimb de o intuiţie genială. Se instala în faţa şevaletului, în mansarda lui dezordonată, aşezînd alături fie un frumos şi costisitor fruct exotic ce trebuia să-l transpună pe pînză în mare grabă, cît timp pieliţa-i strălucitoare îşi mai păstra încă întreaga-i prospeţime, fie un simplu ceaun sau nişte biete coji. O lumină gălbuie umplea camera; ploaia spăla fără strălucire geamurile. Pretutindeni umezeala îşi făcea simţită prezenţa; îmbiba de sevă sfera poroasă a portocalei, umfla lambriurile ce începuseră deja să scîrţîie şi coclea arama vaselor. Curînd însă renunţa la pensule; degetele sale înţepenite, atît de îndemînatice pe vremuri, gata să picteze la comandă Venere culcate şi Isuşi cu barba blîndă binecuvîntînd prunci durdulii şi femei în văluri, nu mai izbuteau acum să reproducă pe pînză nici măcar dîrele umede ce îmbibau lucrurile şi abureau cerul. Totuşi mîinile sale deformate păstrau intacte, atunci cînd atingeau obiectele pe care el nu le mai putea picta, toate gesturile tandreţei. În această stradă mohorîtă din Amsterdam, artistul visa la cîmpiile tremurătoare sub roua dimineţilor, mai frumoase decît malul rîului Ania la asfinţit, dar care, fiind atît de pustii, deveneau astfel inaccesibile omului. Acest bătrîn, buhăit de mizerie, părea atins de o boală a inimii. Cornelius Berg, cel care mîzgălea doar din cînd în cînd cîteva lucrări amărîte, îl egala însă, prin visele sale mărețe, pe Rembrandt.

Nu mai reluase legătura cu acele cîteva rude care-i mai rămăseseră. De altfel, unele nici nu l-au mai recunoscut, iar altele se făceau că nu-l cunoşteau deloc. Numai bătrînul consilier municipal al oraşului Haarlem îl mai saluta încă.

Lucră toată primăvara în acest orăşel luminos şi curat, unde a primit să picteze pe pereţii bisericii, imitaţii de lambriuri. Seara, după terminarea lucrului, Cornelius nu refuza să intre în casa acestui bătrîn uşor îndobitocit de rutina unei existenţe nelăsate niciodată la voia întîmplării, care trăia singur bucurîndu-se de îngrijirile pline de afecţiune ale credincioasei sale slujnice, şi care nu cunoştea nimic din do-

meniul artei. Pictorul împingea partiţa îngustă de lemn pictat; în grădiniţa de lîngă canal, consilierul — iubitor de lalele — îl aştepta printre florile ce-i erau atît de dragi. Cornelius nu fusese niciodată pasionat de aceşti bulbi nepreţuiţi, dar era foarte priceput atunci cînd trebuia să distingă cele mai mici detalii ale formelor, cele mai subtile nuanţe ale culorilor, şi ştia că bătrînul consilier nu-l invita decît pentru a-i cunoaşte părerea despre o nouă varietate de lalele. Nimeni nu ar fi putut numi prin cuvinte infinita diversitate de alb, albastru, roz şi mov. Fragile, rigide, corolele aristocratice ţîşneau din pămîntul fertil şi negru. O mireasmă umedă ce urca din adîncuri plutea deasupra acestor inflorescenţe fără parfum. Bătrînul consilier punea cîte un ghiveci pe genunchi, şi, prinzînd cu două degete tulpina, aşa cum strîngi pe cineva de mijloc, îl invita pe pictor să admire delicata minune. Cei doi de-abia dacă schimbau cîteva cuvinte: Cornelius Berg îşi dădea consimţămîntul, clătinînd din cap.

În acea zi, consilierul era tare fericit de o izbîndă, mai deosebită decît toate celelalte: floarea, albă şi violacee în acelaşi timp, avea parcă striaţiunile unui stînjenel. O privea, întorcînd-o pe toate părţile, şi, aşezînd-o cu grijă pe pămînt, rosti:

— Dumnezeu este un mare pictor.

Cornelius Berg nu răspunse. Bătrînul reluă tacticos:

— Dumnezeu este pictorul universului.

Cornelius Berg privea alternativ floarea şi canalul. Această oglindă ştearsă şi plumburie nu reflectă decît straturi de flori, ziduri de cărămidă şi rufele gospodinelor, dar bătrînul pribeag ostenit îşi contempla în aceste ape întreaga viaţă. Revedea unele chipuri zărite în cursul lungilor sale călătorii, Orientul sordid, Sudul depravat, expresiile de avariţie, de prostie sau de ferocitate surprinse sub atîtea ceruri fermecătoare, locuinţele dărăpănate, bolile ruşinoase, încăierările cu cuţite din pragul tavernelor, feţele scofîlcite ale cămătarilor, trupul frumos şi plin al modelului său, Frédérique Gerritsdachter, întins pe masa de disecţie a şcolii de medicină din Fribourg. Scoţîndu-şi ochelarii spuse:

— Într-adevăr, Dumnezeu este pictorul universului.

Şi, plin de amărăciune, adăugă cu voce stinsă:

— Ce nenorocire, domnule consilier, că Dumnezeu nu s-a mulţumit să creeze numai peisaje.

Traducere din limba franceză de
Cristina ONOSE şi
Viorica MIRCEA

CORRADO ALVARO

(Italia)

Scriitor militant meridionalist, cum atestă și creația sa, Corrado Alvaro (n. San Luca, Reggio Calabria, 1895 — Roma, 1956) și-a obținut licența în Litere la Milano, după ce a trecut prin experiența directă a frontului, în anii primului război mondial. În 1917 și-a început cariera de ziarist. În această calitate, dar și pentru a se sustrage atacurilor fasciste, a călătorit mult în străinătate, ca trimis special al unor mari cotidiene. Debutează cu volumul Poeziile mantalelor gri-verzui (1917 — în tonalități elegiace și nostalgice). Scrie povestiri : Gardul viu și grădina (1920), Gente in Aspromonte (1930 — considerată capodopera scriitorului), Șaptezeci și cinci de povestiri (1955) ; romane : Omul în labirint (1926), La douăzeci de ani (1930 — inspirat de anii primului război mondial), Omul e puternic (1938 — operă alegorică, dedicată temei libertății, tratată în primul rînd în perspectivă politică) ; postum : Belmoro (1957 — înscris în genul literaturii utopice și fantastice de factură grotescă), Vîrsta scurtă (1960), Totul s-a petrecut (1961), ultimele două cultivînd tematica meridională. În domeniul dramatic, pe lîngă traduceri, adaptări și cronici, scrie piesele : Satul și orașul (1923), Cafeneaua navigatorilor (1939), Lunga noapte a Medeii (1948). Numeroase sînt și paginile eseistice ale lui C.A., dintre care menționăm : Itinerariu italian, Timpul nostru și speranța. De un succes deosebit s-a bucurat jurnalul Aproape o viață. Jurnalul unui scriitor (1950 — Premiul Strega), urmat de Ultima parte a jurnalului (postum — 1959).

TREI COSTUME VECHI

Fusesem pus să vînd niște haine folosite, care aparținuseră unui amic al meu. A trecut o bucată bună de vreme pînă să mă hotărăsc s-o fac. Nici măcar nu știam cîte erau. Le adusesem într-o valiză și o lăsasem pe jos, într-o cameră nefolosită.

Venise iarna și mi se întîmpla deseori, cu toate grijile cotidiene, să mă gîndesc la valiza închisă și la haine ca la ceva pe care vrei să-l înlături și să-l distrugi. Cîte și de ce culoare erau? Dar unde se afla cel ce le îmbrăcase?

Ca să scap de gîndul devenit obsesie, m-am hotărît într-o bună zi să mă ocup de lucrurile acelea. Am deschis fereastra pentru ca soarele să scalde încăperea și am început treaba. Am întins pe masă hainele, una cîte una; n-o să uit niciodată că-mi tremurau miinile în timp ce desfăceam curelele valizei, de parcă le-aș fi pus peste alte miini, necunoscute, încercînd totuși să evit atingerea lor. Nu-i mai puțin adevărat că hainele aveau în ele ceva parcă viu, ca fructele abia culese din pom. Era un costum gros din lînă, foarte călduros. Pe un al doilea, am evitat să-l ating. Era un costum de vară, de culoare

deschisă, uşor ros la genunchi. Era rece şi inert. Cum stătea aruncat pe masă, mă uimea prin inconsistenţă şi pentru că păstra, mai mult decît celelalte, forma trupului ce-l îmbrăcase, inerţia lui era înfricoşătoare. Cine ştie ce avea în buzunare! Am încercat să verific, dar mi-am tras pe loc mîna. Hainele erau jilave şi, în plus, se mulau pe mînă ca o mănuşă. Poate din cauza luminii din încăpere sau din altă pricină, mi s-a părut că hainele acelea, de cum le-am scos afară începuseră să se degradeze şi să se descompună. M-am decis să mă duc în aceeaşi seară la unul din numeroşii cumpărători de haine vechi din oraş, iar pînă atunci le-am atîrnat în cuier. Seara tîrziu, întorcîndu-mă de la teatru, am deschis uşa camerei respective, cu senzaţia că aveam un musafir. Costumele de haine stăteau răsucite în poziţia unor oameni în mers; mai mult, toate trei în poziţia unui singur om ce merge, un şchiop, vîrît parcă pe bucăţi în haine. Reverul tras spre spate al uneia din haine sugera poziţia unui individ grăbit, pradă unor gînduri tulburătoare. Am încuiat uşa cu cheia. Dar nici nu mă vîrîsem bine în pat, în încăperea alăturată, că mi s-a părut că uitasem să închid uşa. Auzeam oameni trecînd în sus şi-n jos, coborînd şi urcînd scara, intrînd în cameră prin zid, aprinzu-se din cînd în cînd, în aşa fel încît bufnitura nesigură a piciorului îmi parvenea mai tîrziu decît mă aşteptam şi voiam. M-am trezit şi după ce am aprins lumina, am constatat că uşa era blocată. Paşii dispăruseră ca prin minune, asemenea cariilor, ce încetează să sfredelească lemnul, de cum transpare puţină lumină. Aveam impresia că hainele închise în cameră foşneau prelung, continuu, asemenea căptuşelii de mătase din mîneci şi, tîrîndu-se, se revărsau din nou pe treptele nesfîrşite, care se multiplicau sub paşii lor, ca scara pe care se caţără pompierii pe acoperiş.

A doua zi s-a prezentat vînzătorul de haine vechi. A rămas în uşă şi, fără să sufle o vorbă, mi-a arătat biletul pe care i-l lăsasem. În josul acestuia, figurau numele şi adresa mea, scrise de mine însumi. Am privit cu atenţie semnătura; era aşternută mai clar decît de obicei: lizibilă, ca pe extemporalele de la şcoală. Bărbatul care-mi întindea biletul era scund şi purta o pereche de pantaloni în carouri mari, strînşi la gleznă, pantaloni ce-i înfăşurau foarte sus pîntecul proeminent; în plus, avea o haină de catifea şi un cilindru din fetru gri. Îşi ferea privirea, iar în puţinele rînduri cînd m-a fixat, avea în ochi un dispreţ mascat de deferenţă. A făcut o plecăciune şi l-am poftit înăuntru ca pe un oaspete obişnuit. El a refuzat să-şi lase pălăria pe masa din anticameră, respingînd eticheta vizitelor de prisos.

poate pentru că nu mă considera demn de un asemenea ceremonial. Mai mult, începuse să-şi plimbe privirea prin cameră, peste toate lucrurile mele, de parcă acestea ar fi avut trecute preţul pe un cartonaş invizibil. Mi-aduc aminte că asta se întîmpla imediat după Crăciun şi că băieţelul meu se afla în încăperea de alături, cu jucăriile abia primite. Ochii vizitatorului s-au oprit şi asupra lor, fără să priceapă, chinuit parcă de un gînd, pe care nu reuşea să-l formuleze. A continuat să se uite, pînă cînd am deschis uşa camerei cu pricina, a camerei unde erau hainele. Numai că între timp, şi mie mi-a trecut prin cap că jucăriile costaseră bani, iar în cîteva zile vor fi stricate. „Dumneavoastră, domnul meu, vă daţi seama ce scumpi sînt banii: banii peşin sînt indestructibili şi sacri. Transformaţi în obiectele acelea devin ceva mizer şi provizoriu. Aştia-s banii. Dumneavoastră aveţi cărţi de-a lungul pereţilor, perne îmbrăcate în damasc şi cîteva mobile de preţ. Ştiţi prea bine că de-alde dumneavoastră îşi procură aceste lucruri de parcă ar smulge ceva neîngăduit de la viaţă. Este o formă de banditism, la proporţii reduse, aceea prin care omul smulge ceva de la viaţă: chiar aşa. Omul greşeşte smulgînd ca şi cum nu i s-ar cuveni. Asta îi înjoseşte pe oameni: faptul că-şi procură ce li se cuvine ca pe un venit suplimentar, aleatoriu". Mi se părea că mi se adresa în felul acesta şi că adăuga: „Uitaţi-vă cum fac eu!"

Intrase în cameră cu pălăria în mînă. De lanţul ceasului îi atîrna o sterlină. Se oprise în mijlocul camerei zicînd:

— Ia să vedem.

Eu am luat hainele şi le-am întins pe masă. El şi-a lăsat pălăria pe pat şi le-a apucat de parcă erau oameni.

— Cît cereţi pe ele?

Între timp, ca un medic care cunoaşte locurile unde coace boala, controla piesele vestimentare în părţile pe care eu le ignorasem. La subsuori, mînecile aveau căptuşeala decolorată şi pătată. Cînd şi-a trecut unghia pe ea, mătasea s-a sfîşiat. La coate, stofa era pe punctul de a ceda. După aceea, unghia lui lungă, tare şi neagră, se oprise în dreptul unei găuri ca pe o rană: o gaură făcută de molii.

— Cît cereţi pe ele?

— Spuneţi dumneavoastră.

— În condiţiile astea, nu cumpăr. Eu n-am idee cît vreţi dumneavoastră. S-ar putea ca dumneavoastră să pretindeţi şi o mie de lire.

Înainte de a-i răspunde, am reflectat o clipă:

— Sînt trei costume: şase sute de lire. Două sute de fiecare.

A aruncat hainele pe masă, de m-a săgetat la inimă, şi-a luat pălăria şi-a dat să plece.

— În acest caz, domnule dragă, nu cumpăr. Ştiu că e marfă boierească. Dar de la mine nu cumpără decît muncitorii. Ei n-au nevoie de lucruri boiereşti. Incredibil! Nici nu ajunge bine omul să posede cîte ceva, că şi are pretenţii de îmbogăţire. Uitaţi-vă şi dumneavoastră. Ca să dai două sute de lire pe o haină, ar trebui să fie nouă. Uitaţi-vă, uitaţi-vă.

Luase iar hainele care se răsuceau în mîinile lui ca nişte oameni în carne şi oase. Şi din nou îşi trecea unghiile pe la subsuorile pătate de sudoare şi peste nasturii gata să se desprindă, de la şliţul pantalonilor sau pe partea lucioasă de jos, roasă prin frecarea gleznelor între ele. Din nou ieşi la lumină gaura făcută de molii, vie ca o bubă. Zicea ca pentru sine:

— Bărbatul ăsta, probabil, călca strîmb şi tocea tocurile în partea exterioară. Îi vindeţi şi pantofii?

Nu.

— O, domnule dragă, spunea cu o intonaţie meridională, trădată de mînie, ţinînd în aer, cu mîinile lui unite, cele trei costume.

Eu mă tot uitam la îmbrăcămintea de pe el, întrebîndu-mă dacă recurgea la haine vechi. Dar cine ar fi putut să vîndă pantaloni în carouri ca aceia? Iar cilindrul? Probabil că el era atît de scîrbit de marfa cu care avea de-a face, încît îşi făcuse hainele după capul lui, convins că nimeni, în afară de el, nu le-ar fi purtat.

— Eu vă ofer două sute de lire pe toate, deşi mă ruinez.

— În acest caz, nu vînd.

— Două sute.

Îşi vîrîse mîna în portofel ca să scoată două bilete de o sută, gălbui, noi-nouţe. Bancnotele foşneau. El îşi trecuse degetul mare printre cele două hîrtii îndoite, pe care le flutura în aer.

— Uitaţi banii, domnule dragă. Două sute de lire. Dacă doriţi, vi le dau. Vi le dau. Sînt ale mele. Luaţi-le.

S-a uitat o clipă în jur, după care mi-a comunicat:

— Eu unul pot să cumpăr tot ce aveţi: tablouri, mobilă, perne. Cumpăr obiecte de valoare vechi, obiecte de artă şi plătesc bine. Ofer mai mult decît oricine altcineva. Luaţi aceste două sute de lire. Numai să vreţi şi sînt ale dumneavoastră.

Atunci i-am zis şi eu ceea ce probabil nu-i mai spusese nimeni niciodată:

— Aveţi impresia că n-am mai văzut bancnote, de mi le fluturaţi atîta pe la nas?

Intrebarea neaşteptată n-a rămas fără efect. Stăteam amîndoi în prag, eu cu mîna pe clanţă, gata să deschid.

El şi-a scos din nou portofelul, umflat, pentru a lua încă o sută.

— Uitaţi trei sute de lire. Trei sute de lire, domnule dragă. Cui îi strică trei sute de lire?

Simţeam mirosul banilor, un miros de piele, amestecat cu unul de colonie ieftină şi de calendar de frizerie.

— Nu.

Iritat, de parcă era la un pariu, a mai vînturat o bancnotă de cincizeci de lire, gesticulînd cu braţul.

— Trei sute cincizeci, domnule dragă. Dumneavoastră vreţi cu tot dinadinsul să mă ruinaţi.

— Nu, şase sute.

M-a privit mirat.

— Dumneavoastră, domnule, sînteţi teribil de îndărătnic. Nici nu ascultaţi argumentele celuilalt.

Şi-a pus cu grijă banii la loc, a ieşit şi a aşteptat să-l chem înapoi. Eram gata să închid uşa cînd, din mers, coborînd treptele, mi-a strigat:

— Patru sute.

Iar eu, de deasupra:

— Şase sute.

— Patru sute cincizeci, cinci sute, cinci sute douăzeci şi cinci. Continua să pluseze, continuînd să coboare pe scară.

— Şase sute.

Am închis uşa.

— Cinci sute cincizeci, mai strigă.

— Şase sute!

După cîteva minute, am auzit din nou sunîndu-se la uşă. Era tot el, în compania unui individ, probabil asociatul lui, care-l aşteptase jos.

— L-am adus ca să vadă şi el. Arătaţi-i costumele, domnule.

Celălalt era gras şi îmbrăcat în negru. Afişa un zîmbet prostesc şi maliţios. A luat hainele, le-a examinat atent. Intre timp, primul scosese şase bancnote de o sută şi, jucîndu-le în mîini, îmi tot repeta:

— Vedeţi? Eu plătesc mai bine ca oricine. Ţineţi minte: este iarnă, iar două din costume sînt de vară. Plătesc, ca la un pariu. Şi să nu credeţi cumva că nu ştiu că sînt hainele unui mort. Cine ştie în ce împrejurări o fi murit!

A lăsat banii pe masă. A luat hainele in braţe, în timp ce mînecile şi pantalonii fluturau; şi-a trecut drăgăstos palma peste ele, cum faci cu un ciine neliniştit. M-am aplecat pe fereastră şi l-am văzut îndepărtindu-se pe drum, cu grăsanul lîngă el, în timp ce hainele se agitau cerînd, parcă disperate, ajutor. Ca să nu atragă atenţia trecătorilor au luat o trăsură.

Trecuseră mai multe zile. Nu mă mai gîndeam nici la haine, nici la vînzător. Expediasem banii persoanei ce mă însărcinase cu vînzarea, simţindu-mă jenat, de parcă îmi însuşisem o parte din ei. Într-o seară, ieşind din casă, am avut parte de o întîlnire neobişnuită: cu un bărbat simplu, poate un muncitor, care mergea gesticulînd. Nu ştiu de ce, dar aveam impresia că gesturile lui erau dirijate prin fire invizibile, pentru că, în mînecă, braţul se mişca împins parcă de aer, nu de un gînd. Drumul era pustiu. Individul mergea prin mijloc. Ajungînd unul în dreptul celuilalt, m-a fixat. Mi s-a părut impasibil, absent şi că nu-şi dădea seama ce face. Din cînd în cînd, aveam impresia că o ia la goană: de fapt, hainele lui erau în continuu scuturate, de parcă le-ar fi fluturat vîntul. Pe drum a mai apărut un individ, apoi un al treilea. Unul din ei purta un costum gri, puţin ros la genunchi, celălalt un costum negru, aproape nou. Auzindu-şi paşii, s-au întors unul spre altul. Am încetinit mersul şi ultimii veniţi, împinşi parcă de acelaşi gînd, şi-au îndreptat paşii spre bărbatul care gesticula. Fără să-i adreseze nici un cuvînt, s-au aşezat în spatele lui, în şir; fiecare păşea în urma celuilalt, cum fac soldaţii cînd se duc să schimbe garda. Mergeau cu o precizie de ceasornic. Fiecare punea piciorul pe urma invizibilă a celuilalt, făcînd toţi trei aceleaşi gesturi. De aceeaşi înălţime, aveau toţi trei acelaşi defect: înclinau puţin umărul drept. Mergeau la pas; şi eu m-am simţit purtat de curent, deşi aş fi cotit bucuros pe una din străzile laterale. La un moment dat, am încercat să bat pasul pe loc, prefăcîndu-mă că-i însoţesc. Cînd au trecut pe lîngă mine, am recunoscut cele trei costume vîndute.

Ne aflam în partea de sus a oraşului. Nu departe se afla o esplanadă, deasupra unui zid foarte înalt, de unde se oferă privirii o panoramă extraordinară. Deodată, i-am văzut pe cei trei bărbaţi urcîndu-se pe parapet. Pentru o clipă, siluetele lor s-au profilat pe cerul senin al nopţii, de parcă erau decupate dintr-o foaie neagră. S-au zvîrcolit toţi deodată, împinşi de un vîrtej ce-i arunca înainte şi, în acelaşi timp, îi ţinea locului, ca şi cum s-ar fi aflat între două forţe magnetice opuse. Au început să-şi scoată hainele de pe ei, cu gesturi ca de echilibrist în timpul unei reprezentaţii. Era vădit că depuneau

un efort neobişnuit, de parcă işi scoteau pielea în flăcări. Încercînd să-şi păstreze echilibrul, se dezbrăcau şi puneau hainele, una cîte una, pe balustradă. După ce şi-au lepădat îmbrăcămintea, s-au privit în ochi, s-au uitat la golul de sub el şi s-au retras înapoi îngroziţi, sărind, cît puteau de repede, în drum. Au schimbat o privire, cum fac înainte de a se despărţi, tovarăşii de călătorie ce nu se cunosc între ei, treziţi brusc de oprirea trenului în gară. Apoi au luat-o la fugă, pe trei străzi diferite. O vreme, hainele s-au agitat pe parapet. Nu mult după aceea, a apărut bărbatul cu pantalonii în carouri şi cu cilindru gri. A adunat îmbrăcămintea lăsată de ceilalţi, de parcă erau nişte ştrengari ce o şterseseră de acasă. Nu m-a recunoscut. Îmi închipui că le-a vîndut altor oameni, acelora care au fost văzuţi într-o bună zi umblînd pe acoperişul unei clădiri impunătoare şi apoi altara, atinşi cu toţii de boala înălţimii — o adevărată epidemie — cum s-a scris în ziare, relatîndu-se despre individul care escaladase crucea de pe cupola de la Sîn Petru.

Traducere din limba italiană de
Daina CONDREA DERER

BĂRBATUL

Cum toată lumea ştia că e italian, funcţionara de la etajul de deasupra se ducea din cînd în cînd la el, ca acesta să-i traducă vreo scrisoare de afaceri. El traducea şi simţea femeia atît de aproape, încît ar fi fost suficient să întindă mîna. Ba chiar îşi închipuia că o strîngea cu putere de-i simţea şoldul moale ca o grămăjoară de grîu în căuşul palmei şi firul noduros al spinării, dar nu era în stare să-şi imagineze reacţia ei. Se gîndea cît de uşor se înfiripă dragostea cînd cineva simte pe neaşteptate lîngă el gura celuilalt, de n-apucă nici să se mire. Ea continua să-i pună întrebări gratuite şi stătea atît de aproape încît îi simţea pe obraz firele de păr uscate, blonde şi inelate, în lumină cu nuanţele curcubeului. De cincisprezece ani, de cînd se afla în America, unde venise ca zilier şi învăţase zi şi noapte, era funcţionar într-un birou. De cincisprezece ani tot repeta că aşteaptă să-i sosească soţia şi fata, care nu putuseră să emigreze o dată cu el. De cincisprezece ani, ele nu mai soseau, iar el le tot trimitea bani şi le scria: „Voi nu vreţi să veniţi şi nu pricep de ce". Iar ele, nimic. La început au întîrziat pentru că el trebuia să strîngă bani de drum; apoi, pentru că nevasta, o biată femeie, picase în mîinile unui ticălos

ce-i luase banii, fără să-i facă rost de paşaport. Atunci el îi scrisese că îi trimitea pentru ultima oară bani de drum, numai să se îmbarce o dată, dacă nu voiau să moară de foame. Iar ele, tot pe drumuri, dintr-un oraş în altul, în perioada plecărilor, fără să dea de capătul firului, cu îndărătnicia specifică oamenilor simpli de a se vîrî în tot soiul de încurcături. Şi aşa trecuseră cincisprezece ani. Acum el avea patruzeci de ani; tot aşteptînd să ia viaţa de la capăt alături de ai lui, nu-şi dăduse seama că ajunsese la vîrsta aceea. Pentru el era ca în ziua cînd se căsătorise. De acasă nu-i trimiteau nici măcar fotografii, iar el umbla cu poza soţiei cu fetiţa mică: cum le lăsase la plecare. Nevasta i se fixase în minte nu cum era cînd se luaseră, ci ca în poza aceea; ajunsese să atribuie pielii ei porozitatea hîrtiei fotografice. Dar cel mai bine şi-o amintea în clipa în care, pe neaşteptate, retrăia senzaţia aceea cînd o atinsese cu mîinile, ba îi venea în minte că odată, sărutînd-o, îi simţise pe obraz nasul ca un semn strîmb şi energic al persoanei ei. Îi plăcea să le arate tuturor poza şi toţi îi spuneau: „E o femeie frumoasă. Se vede că e italiancă". El era bucuros şi privea ochii negri ficşi, de pe hîrtie, pînă avea impresia că se mişcau. Cu timpul, imaginea aceea ajunsese să nu-i mai spună nimic, iar nevasta îi persista în minte mai curînd ca o idee decît ca o amintire. Mai mult îi spuneau scrisorile; primindu-le, se gîndea că le expediase ea însăşi şi ajunseseră pînă la el: punea degetele pe locurile atinse de mîinile ei; tot aşa ar fi putut să ajungă şi soţia. Oricum i se părea imposibil ca ţinuturile unde se aflau să fie atît de departe unul de altul, că el era în altă ţară, unde nu-şi mai aducea aminte cum de ajunsese. Trăia cu impresia că în ziua în care ea avea să vină, el va deveni brusc adult.

În fiecare dimineaţă se ducea să-şi bea cafeaua într-un bar din faţa biroului şi se uita la femeia de la tejghea. La rîndul ei, aceasta îl fixa cu o curiozitate mirată şi bănuitoare, cum se întîmplă de obicei cînd e vorba de străini. El cădea pe gînduri şi-i observa mîinile, apoi ochii, mirat că o străină poate să aibă luminiţele acelea în ochi, aceleaşi care-l impresionaseră cîndva, cînd parcă trecuseră prin el. Mai că-i venea să creadă că nu era ca toate celelalte, că era puţin ofilită, cum i se păruse odată, cînd luase restul din mîna ei. Nu departe se afla un parc şi îşi petrecea acolo mai bine de o jumătate de oră, zilnic, cînd ieşea de la birou. De fiecare dată găsea femei şezînd pe bănci: el trecea prin faţa lor. Dar nu, nu erau acestea în măsură să-i amintească de cele de un sînge cu el, cu care ai impresia că poţi comunica prin graiul tainic al simţurilor. Din tot parcul îi plăcea o statuie mică, ce reprezenta libertatea şi avea trăsături de ţărancă;

şi-i mai plăcea o lăptăreasă care venea în fiecare dimineaţă să pună sticla cu lapte în faţa uşilor. Se uita la ciorapii ei gălbui, din bumbac, lua seama la pasul greu şi la nu ştiu ce viril şi hotărît din mişcările ei. Cîndva, femeia de serviciu din casa unde locuia, se aşezase pe patul lui, rîzînd într-un fel ciudat. Pe strada lor, toţi îl ştiau de bărbatul care-şi aşteaptă de cincisprezece ani nevasta. Funcţionara de la magazin, o femeie blondă, subţirică, se apleca să-l vadă cum trece el, brunet şi vînjos. Dar el prefera să se plimbe prin piaţă, unde femei solide îşi văd de treburile lor, deloc uşoare, şi devin tot una cu mărfurile şi roadele pămîntului, o adevărată minunăţie, în plumburiul oraşului. Se simţea ca un pom singuratic, cu ramurile uscate. De n-ar fi încercat un fel de teamă lăuntrică, s-ar fi luat după o chinezoaică tînără, ce trăgea un cărucior cu fructe: ea purta pantaloni albi, largi, o jachetă de mătase neagră şi odată, întorcîndu-se să-l privească, a lăsat să i se vadă bine chipul cu trăsături parcă străvechi. Găsind la ea ceva atît de familiar, s-a speriat el însuşi şi s-a ascuns, ca să nu se observe că se uita după ea.

Într-o bună zi, pe cînd traversa parcul, l-a fixat cu privirea o femeie. S-a oprit, s-a aşezat puţin mai la o parte, iar cînd ea a dat să se ridice, i-a zis în şoaptă:

— Pun prinsoare că sînteţi italiancă.

Ea s-a întors şi i-a zîmbit:

— Şi dumneavoastră sînteţi italian şi a rămas cu mîna stîngă suspendată în aer, de parcă ţinea tonul unei note muzicale.

În prima clipă n-au ştiut ce să-şi spună. Ea îşi ţinea mîinile în poală şi respira anevoie. Dădea o senzaţie de plinătate şi de căldură, care pe el îl ducea cu gîndul la cîmpuri, la case joase, greoaie, la vocile răsunînd în zorii zilei pe ogoarele înverzite. În lumina fumurie şi tremurătoare, ea stătea cu profilul numai umbre, într-o poziţie familiară, dînd gesturilor o notă elegantă şi grăitoare, ca pasul unei balerine ce punctează notele muzicii de acompaniament. Au început să schimbe cuvinte familiare, scoase din cutele memoriei. Acestea răsunau încărcate de sens, ca şi cum toate simţămintele încercate la auzul lor s-ar fi lipit de ele, ca într-un jurămînt. Aproape că se ruşinau şi, repetîndu-le, plecau ochii, deşi nu era nimeni altcineva de faţă; aerul şi pomii nu le înţelegeau, iar jetul fîntînii grăia cu alt fel de cadenţe. Cuvinte diferite avea pe buzele-i din marmură pînă şi bustul poetului dintre boschete. Din această pricină, frazele erau rostite cînd prea tare cînd prea încet, iar unele din ele se repercutau asupra lor însele, ca accentele supreme, voci ale conştiinţei sau ale misterului; joase, deveneau tainice, mult prea tainice, cînd, de fapt,

discuţia lor era total nevinovată. Apoi, cum se lăsa seara, au luat tramvaiul ca să traverseze oraşul învăluit în ceaţă, în momentul în care se aprindeau pe neaşteptate luminile. Femeia îşi ţinea cotul pe speteaza scaunului şi privea afară casele, luminile, pomii. În tot acest timp, amîndoi numeau fiecare obiect în parte, amuzîndu-se să transforme, în joacă, lumea din jur. Era ca şi cum pe case, pe poduri, pe rîu, ar fi fost scris cu litere de-o şchioapă cîte un termen străin, iar ei, din capriciu, i' schimbau. Lucrurile înseşi, atît de deosebite, ce nu puteau fi numite decît cu termenul acela străin, căpătau parcă altă lumină, se îndepărtau de ei, domesticindu-se. După ce au coborît din tramvai şi au trecut podul de peste rîul larg, au început să vorbească despre ei, despre viaţa şi casele lor. Atunci s-au trezit singuri, unul în faţa celuilalt, ea cu trecutul de femeie iubită cîndva pe ogor, venită să slujească în Lumea Nouă, el cu simţămintele lui, iar amîndoi cu un colţişor de ţară şi de simţire diferit, de acelaşi sînge, izolaţi, cu povara neamului lor, a luptelor acestuia, a pasiunilor lui, a vieţii lui grele. Mergeau atingîndu-şi genunchiul sau cotul şi luau act de apartenenţa lor la acelaşi neam, cu un tremur şi o speranţă comune. În semn de recunoştinţă, ca să uite, dintr-un învălmăşag de sentimente nedefinite, el a prins-o uşor de braţ, a strîns-o şi a sărutat-o. Ruşinată, ea şi-a ascuns faţa în mîini, cu un gest plin de pudoare. Păşind în tăcere, îşi auzeau proprii paşi pe caldarîm şi amîndoi ştiau că stăteau împreună, nu din iubire, ci pentru că erau singuri în oraş, aproape singuri pe lume.

Exact în seara aceea, cînd bărbatul s-a întors acasă, a aflat că era aşteptat în cameră. A urcat treptele în goană. În încăpere era beznă, dar se simţea în aer că era cineva înăuntru. A aprins lumina şi a avut impresia că totul e ca de obicei. Dar în întîmpinare i-au venit două fiinţe, pe care nu le-a recunoscut; era ca şi cum obiectele înseşi s-ar fi întrupat. Tot ce i-a trecut prin minte ca să spună a fost:

— De ce staţi pe întuneric? Nu ştiţi cum se aprinde lumina electrică? Uitaţi, aşa se procedează.

S-a trezit în braţe cu una din fiinţele acelea şi el tot repeta un nume, numele soţiei, fără să-şi dea seama că, de fapt, era fata. A văzut-o pe femeia lui apropiindu-se cu ochii încărcaţi de aduceri-aminte. A recunoscut-o anevoie:

— Tu? Tu? îi tot spunea, dar nu-l regăsea decît privirea.

Apoi, după gesturi şi-a adus aminte de ea aşa cum fusese, ca atunci cînd, ascultînd o piesă muzicală, reconstitui momentul şi locul unde ai auzit-o prima oară.

— Cît timp irosit, cît timp! Şi pentru ce? a fost tot ce a putut să zică.

Sfioasă, ruşinată, ea îşi ţinea faţa acoperită cu palmele. S-au privit ca de departe, dar numai pentru o clipă: s-au regăsit, ca şi cum obişnuinţa nu cunoscuse decît o întrerupere de cîteva zile, în jurul mesei, iar mîinile lor au împărţit pîinea adusă de ea în valiză, pentru ca el să o guste şi să-şi aducă aminte.

Traducere din limba italiană de
Doina CONDREA DERER

DINO BUZZATI

(Italia)

Licențiat al Facultății de Drept din Milano, Dino Buzzati (Belluno, 1906 — Milano, 1972) și-a început cariera de ziarist în 1928, la prestigiosul cotidian „Corriere della sera", unde va lucra toată viața în calitate de cronicar, redactor și trimis special. A debutat cu povestiri ample: **Bàrnabo, omul munților** (1933), **Secretul Pădurii Bătrîne** (1935) încercare de răspuns la problemele existențiale apelînd la un univers în care granițele dintre realitate și fantastic sînt labile. Romanul care i-a adus notorietatea **Deșertul tătarilor** (1940), fixează printr-o construcție bine stăpînită, în simboluri sugestive (între care al muntelui, în opoziție cu cîmpia) psihologia omului modern în permanență tensionat. Intr-o continuă așteptare. Dacă romanul **O iubire** (196?) se circumscrie tematicii psihologice, restul producției narative: **Cei șapte mesageri** (1942), **Frică la Scala** (1949), **Prăbușirea Balivernei** (1954), **Șaizeci de povestiri** (1958), **Nopțile dificile** (1971), piesele: **Un caz clinic** (1953), **Sfîrșitul burghezului** (1958), precum și textele ilustrate de Buzzati însuși: **Poem în benzi desenate** (1964), **Minunile din Val Morel** (1972) ating o gamă mult mai largă de modalități: de la cronică sau pseudocronică, la aluzia generatoare de neliniști, la alegorie și viziuni științifico-fantastice sau suprarealiste.

OTTAVIO SEBASTIAN, CĂRĂMIDĂRIA VECHE

Eu, Ottavio Sebastian, ultimul vlăstar al familiei — Cărămidăriile Sebastian —, cărămidării vîndute de comun acord de noi, cei patru frați, Silvio, notar, Fabrizio, supraintendent la Școala de Meserii, eu nefericitul, un pic profesor de compoziție la Conservator, un pic arheolog, cine mai știe, risipiți cu toții în lume, incit, de n-ar fi sora noastră Esterina, n-ar avea cine să deschidă ușa casei bătrînești de la țară, ei bine, eu, subsemnatul, încă prezent, dar bănuiesc că nu pentru multă vreme, am primit avizul de plecare. Cînd? Unde? Nu este specificat. Cum am cincizeci și patru de ani, nu mă așteptam să vină chiar acum, deși mă gîndisem de atitea ori la asta: toată viața m-am tot gîndit. Și acum? Nu știu dacă „disperare" și „teamă" sînt termenii cei mai potriviți. Mai curînd, am senzația că sînt părăsit, singur, cum nu mi s-a mai întîmplat vreodată și realizez cît de prostești sînt toate lucrurile care nu aduc puțin bine, veselie și căldură.

În plus, simt nevoia, asta da, să mai salut o dată ceea ce a reprezentat realmente un bun pentru noi, acel interval din viață, chiar dacă s-a încheiat definitiv, și acel ceva liniștitor, sigur, cald, într-un anume sens moale, deși pe dinăuntru solid construit; într-atît încît puteai să-ți sprijini capul și să te simți imediat ca într-o vizuină in-

vulnerobilă; asta în timp ce deasupra, înainte, în spate, răsună pașii vînătorilor, cu bocancii lor, iar afară, la curbă, scîrțiie prelung tramvaiele, urletele guturale, neobosite ale mașinilor catastrofice zoresc oamenii și sirena mortiriului răsună în cranii; în schimb, aici, noi doi, liniștiți și siguri, la cald, eu cu capul lăsat pentru vecie pe genunchii tăi, mamă, chiar dacă, la vîrsta mea, lucrul poate fi considerat ridicol și chiar dacă se spune că povestea asta dulceagă cu mama trebuie să se isprăvească odată: ține de popoarele înapoiate, sălbatice; tinerii din ziua de azi, sănătoși, puternici, inteligenți n-au nevoie de asemenea nerozii. Nu-i așa? Avizul de plecare a sosit.

Duceți-vă la mama dracului, voi care vreți să distrugeți totul din temelii și, ca să recurg la o formulă decentă, n-ați priceput absolut nimic; eu unul m-am instalat deja în mașină, cu valizele de zile mari, deși n-au să-mi folosească la nimic și va trebui să le los pe trotuar, la marginea drumului, dincoace de gard; eu mă duc să o salut pentru ultima dată, iar voi, nesocotiților, n-aveți decît să rîdeți, să rînjiți cu fețele voastre nesuferite și obtuze.

Pentru că trebuie să știți că ea a murit; de mai bine de șapte ani nu mai e pe pămînt. Cu toate acestea a mai rămas ceva din ea, fie și o fărîmă mică, minusculă, în aparență invizibilă, insignifiantă ca o urmă ce se va pierde încetul cu încetul, dar e lăsată de ea, e diferită de celelalte, a miliardelor de ființe omenești care au trăit, apoi au fost îngropate și vor dispărea cu timpul de tot.

În mașina mea Porsche 2 000, de care tot mă mai bucur, trec prin ceața timidă de pe șoseaua Milano—Bergamo, Bergamo—Brescia, ca în vremurile bune, cînd aveam impresia că sînt chemat; de fapt, povestea s-a încheiat sau e pe punctul de a se încheia, în mijlocul indiferenței absolute a contribuabililor care însă n-au dat nici un sfanț pentru mine. E frig; sîntem la începutul lui decembrie: o să mai apuc Crăciunul?

Ziua e însă superbă; imediat după Brescia, spre nord, am văzut strălucind deodată munții de sticlă, puri, supremi, ca nimic altceva pe lume; miraje dragi, de pe vremea cînd eram un puștan, miraje rămase intacte; mă așteaptă, dar acum e tîrziu, nu mai ajung.

Așadar, unde alerg? Cu incurabila mea mentalitate burgheză, mă îndrept spre locul unde se odihnește mama, la cimitir; la cavoul clasic de familie, unde, după șapte ani, ea o fi pulbere și oase, iar rochia (ce rochie avea? de ce culoare? i-or fi pus o broșă, ceva, ca să-i mai îndulcească doliul?) o fi șifonată și putredă din cauza umezelii; totuși ceva din ea, oricît de mărunt, va fi rămas în jur; mi s-a părut că am sesizat ceva în sensul acesta ultima oară cînd am fost,

deşi eram nesigur pe mine, distrat, pe fugă, nu ca acum cînd ne luăm cu adevărat adio. (1 decembrie 1971).

M-am aşezat pe treptele porticului din dreapta; e frig; decembrie e dezolant, cu tot soarele strălucitor, un soare alb, montan, ca după furtună; pe culmi nu-i prea multă zăpadă, dimpotrivă; în spatele meu se ridică, pe dalaj, blocul din piatră prevăzut cu un inel, ca să poată fi ridicat; dedesubt e cripta cu sicriele străvechi, vechi şi mai puţin vechi. Pînă la al mamei. Cît despre mine, eu am primit avizul şi va trebui să plec.

E ora două. Cum luna trecută toată lumea s-a ocupat cu frenezie de morţi*, acum, aici, nu-i nici ţipenie de om. Stau nemişcat şi mă gîndesc; nu percep nici o prezenţă. Ce prostie să nu-mi iau mănuşile! Nici măcar paznicul nu a venit, aşa că frunzele uscate au năpădit aleile înguste şi mormintele.

PUŢIN VÎNT

Nu e o zi vîntoasă, dar se face simţită o briză intermitentă aşa încît, în valuri, frunzele sînt duse dintr-o parte în alta, zgîriind pietrişul de pe alee şi lespezile cu foşnetul lor specific, plin de tristeţe şi regrete. Peste puţin, probabil, n-am să mai pot vedea soarele acesta minunat şi nici să aud muzica frunzelor moarte.

Va veni oare cineva, de Crăciun, la morţii din cimitir? În seara de Crăciun vor avea şi ei beculeţe, jucării, cadouri, tort? Nu, din mama n-a mai rămas nimic, absolut nimic, sau, mai ştii, poate se joacă şi ea laolaltă cu ceilalţi morţi, cu frunzele; în acest caz, vîntul n-are nici o vină; cum am spus, nu e o zi vîntoasă; să fie ei, morţii, cei ce le duc dintr-o parte în alta, cu foşnetul acela mîngîietor? Oare cina sînt singuri (eu am primit avizul, aşa că nu mai contez) se distrează jucîndu-se aşa?

În seara de Crăciun însă, n-o să se întîmple nimic. Vor avea obişnuitele lampioane de noapte — şopte — şi atît. Vor dormi. În întuneric, vor dormi. Soarele s-a lăsat de mult; umbrele crucilor se lungesc pe nesimţite; cine se apropie? ai cui sînt paşii ce se aud mai jos? Nu-i nimeni! De vină e atenţia mea prea încordată, nervii mei prea întinşi. Aşa-i. Eu am primit avizul şi trebuie să plec.

Adevărul e că mă simt şi mai singur decît înainte. Mama mea sau, mai exact, acea fărîmă din mama, urma, semnul impalpabil, lipsit de [illegible] şi de gîndire, dar care e totuşi ea, nu se află aici.

* La 1 noiembrie este Ziua tuturor morţilor, în ritul catolic (n.t.)

Cu toate acestea, dintr-un ultim scrupul, mă hotărăsc să vorbesc:

— Bună ziua, cimitire.

— Bună ziua, dar pe cine aşteptaţi?

— Pe mama, da-i clar că nu e.

— A fost pînă mai odineauri, apoi a plecat.

— Imposibil, ar fi presimţit că vin. Şi-apoi, unde să se ducă?

— De unde să ştiu. Cînd încoace, cînd în colo. E cam capricioasă mama dumneavoastră.

— Mama? Visezi?

— E într-un continuu du-te-vino.

— Pe naiba! Voi cimitirele, sînteţi nişte încurcă-lume; ăsta-i adevărul. Cu tot aerul vostru solemn.

De fapt, eu am fost un idiot venind să o caut aici pe mama. Cum de n-am priceput că morţii sau, mai bine-spus, acea fărîmă vie din ei ce rămîne pe suprafaţa pămîntului, se va duce în orice loc din lume, în orice colţişor cu putinţă, cît de ascuns, dar nu aici, printre sicriele oribile, în putrefacţie, printre lespezile înfiorătoare cu inscripţiile lor ridicole şi imbecile? Cum de n-am priceput că în cimitir nu-i nici urmă de suflet: că nu există nimic mai gol, mai neospitalier şi mai inutil pe lume decît cimitirul?

O, nu, nu ei, sărmanii, scutură frunzele uscate ca să scoată sunete atît de triste, de amare. Viii fac asta, frenezia, mania, prostia celor vii, a căror agitaţie neîntreruptă ajunge pînă aici. O fac ca să scape de remuşcări?

Soarele nu mai are mult pînă să ajungă la silueta zveltă a munţilor care, dintr-un moment în altul, ajung albaştri, albaştri. Peste puţin se va lăsa seara. Paşii mei scîrţîie pe pietrişul aleilor înguste; din cînd în cînd fac să trosnească frunzele uscate care acum zac nemişcate ici şi colo, de parcă au obosit să se tot mişte, să se tîrască, să zgîrie. Nici măcar nu întorc capul, în semn de salut.

În seara aceasta îngheţată de decembrie, mama unde ar putea fi?

Ce dobitoc! Cum de nu mi-a dat în gînd pînă în clipa asta? Trebuie să fie în salonul din casa noastră bătrînească de la ţară. Aşezată la biroul *trumeau*, în conul de lumină a lămpii, scrie o epistolă cu caligrafia ei molcomă, aristocratică, puţin liberty, iar restul încăperii e scufundat în penumbră.

Ce linişte e, deşi afară vîntul bate uşor, făcînd să foşnească grămăjoarele de frunze uscate — şi aici —, iar din camerele pustii ale casei mari, părăsite, ajunge din cînd în cînd un scîrţîit misterios.

Sim[illegible] umezeală, de cărţi vechi, de mobilă de demult, de fotoliu comod şi curat. Am aprins doar lampa de birou; am desfăcut placa orizontală a biroului *trumeau* de parcă cineva ar avea de aşternut o scrisoare.

M-am aşezat pe divanul lipit de peretele apus, învelit cu o bucată mare de pînză albă. Aştept. Ca întotdeauna, de pe pereţi, bunicii, el şi ea, străbunicii şi cei de dinaintea lor au prins să mă fixeze insistent prin penumbră.

Din cauza vîntului, de afară vine un zgomot ciudat. Parcă ar fi cineva ce calcă pe frunzele uscate. S-a auzit un poc! sec, de oblon izbit; dar nu e cu putinţă: toate au fost bine închise.

Îmi aprind o ţigară. Ea n-a fumat niciodată. Dar îi plăcea fumul de la ceilalţi; numai să nu fi fost de trabuc. Atmosfera, acel ceas al zilei ar trebui să fie potrivite.

Afară s-a lăsat bezna. Ce păcat că e aşa de frig!

Întotdeauna ea a fost friguroasă; ca şi mine.

Firesc, nu-mi închipui că o să-i apară năluca sau că au să se facă auziţi paşii ei micuţi, cu păcănitul atît de specific al tocurilor sau că, pe neaşteptate, o să înceapă să se mişte ceva în cameră, scaunul, de pildă, sau abajurul, dintotdeauna cam săltăreţ.

Nu. Numai prezenţa ei, invizibilă şi tăcută. Ceva ce nu poate fi exprimat prin cuvinte. Mi-aş da seama imediat, chiar dacă ar fi o urmă uşoară, ca un suspin de fluture, un grăunte, o bobiţă, un fleacuşteţ minuscul. Într-o seară de demult, cu douăzeci de ani înainte de a muri, aşezată exact pe scaunul acesta scria:

Mă aflu aici, singură, în liniştea casei noastre bătrîneşti, şi inimii voastre dragă. În reculegerea acestei zile, îmi trec pe dinaintea ochilor, vii, toate amintirile trecutului: cum am sosit aici, tînără mireasă, venirea voastră pe lume, anii preţioşi cînd aţi făcut progrese, războiul...

Perioadele fericite, pline de bucurii familiale, cele de durere: totul îmi apare deja ca din depărtare. După ce am rămas singură, voi patru, încă micuţi, aţi fost rostul vieţii mele şi mîngîierea mea.

CE RĂMÎNE DIN EA

Părăsind viaţa pentru cealaltă, eternă, în care eu una cred, şi unde ne-am putea strînge laolaltă pentru totdeauna, vă binecuvîntez şi vă mulţumesc, pentru că datorită vouă (...).

Simt, în clipa aceasta, cum mă apasă cu toată greutatea amintirilor nesfîrşite, în parte şi ale mele, casa bătrînească, goală, părăsită, îngheţată. Să fie oare pe punctul de a veni?

Pe neaşteptate, prin uşa întredeschisă se aude telefonul. Prin spinare parcă simt curentul electric biciuitor. Sună. Tot sună. Mă ridic. Sînt gata să mă duc să răspund. Cine ar putea fi acum, în decembrie, cînd toţi ştiu că locuinţa e pustie?

La zece centimetri de receptor, mîna mea s-a oprit. Telefonul sună, sună întruna. Cine să fie în seara aceasta solitară?

Dumnezeule, dar dacă e chiar ea? Dacă-i suficient să ridic obiectul acela din plastic, negru, ca să-i aud vocea?

Sunetul n-a încetat. Din şirul de camere, una după alta, cu uşile larg deschise, trecutul se apropie îngheţat şi sumbru.

Oh, mamă, nu mă speria! Doar ştii, e imposibil să nu ştii, că eu trebuie să plec. Nu poţi să-mi joci festa asta cumplită! Plec pentru totdeauna, înţelegi? Acum e pentru ultima oară. Ajunge, te implor. Încetează!

S-a oprit. S-a aşternut din nou liniştea.

Nu, nu era ea. Nu se poate ca tocmai ea să mă sperie. Ştie că am primit avizul. Nu m-or chinui. Şi-apoi, nu-i plăcea să facă glume. Mai ales în timpul nopţii.

A fost o eroare, o greşeală banală de număr.

NUMAI AMINTIREA

Prin urmare, nici venirea aici nu mi-a fost de nici un folos. Am să pun la loc placa de birou. Am să sting lampa, nu înainte de a fi aprins lustra, ca să nu mă lovesc pe întuneric de ceva de-a lungul coridorului. Ce iluzii nebuneşti am putut să-mi fac! Mama! Dar a murit acum mai bine de şapte ani. Din ea n-a mai rămas decît amintirea. Din păcate, cînd soseşte faimosul avertisment, fiecare trebuie să se facă nevăzut de unul singur: numai să reuşească. Altfel nu-i rămîne decît să dispere.

În ciuda celor patru grade minus, motorul a pornit aproape imediat. Mă aşteaptă un drum lung. Încotro? Unde?

Cînd alergi noaptea cu maşina, vezi prea puţin din locurile, din ţinuturile şi văile iubite. Cîte o străfulgerare ici şi colo, nălucirii şui de case, răsuciri învîrtejite de plante chinuite, hăuri negre de umbră. Nu se zăresc munţii giganţi, taciturni, piscurile de vis.

Am pus radiatorul în funcţiune. În cel mai bun caz avea să urmeze un drum de trei ore şi jumătate: curba la dreapta, troiţa cu iu-

minița sub imaginea Fecioarei, linia netedă cu silozul părăsit, tot pe dreapta, trecerea de nivel, încrucișarea cu șoseaua dinspre San Feloria. Atita doar că eu primisem avizul, nu mai eram ca toți ceilalți pe care-i intilneam pe drum în seara intunecată de decembrie: ca și ei mergeam, vorbeam, rideam, fumam, șofam, dar nu mai aveam nici un amestec cu ei, blestemații, cei care de cum se trezesc dimineața, au inainte toată viața, fericiți, plini de speranță în viitor.

Bucurii mărunte, demne de composiune, îndrăgite, neprețuite, ultimele. În mașină era a temperatură plăcută, iar țigara răspindea a aromă grozavă, englezească. Cine să se mai gindească la mine în tot universul ăsta? Pe drum, intilnirile erau tot mai rare. In mod neașteptat, nu prea treceau camioane. Mașina mă intovărășea cu simpatie.

Cu toate acestea, cu a curbă inainte de cărămidăriile noastre, frica m-a luat prin surprindere. Sus, în spatele sternului, un nod, ca de foc. Oboseala supremă. Uitarea de sine. Neantul.

Exact în clipa aceea am simțit-o aproape. Măruntă, fragilă, minusculă, filiformă. Așezată decent pe scaunul din dreapta. Îmbrăcată într-un taior negru cu picouri albe.

A fost ceva extraordinar.

Întorcindu-se seara din vrea vizită sau de la o masă cu prietenii, mi-aduc aminte că spunea: „Ce frumos e să mergi cu mașina noaptea, prin cimpie!" Străfulgerări ici și colo, năluciri de case în fugă, virtejuri vegetale, pomi deșirați făcindu-ți cu ochiul, hăuri de beznă, siluete incredibile ale unor dealuri neștiute, ferestre luminate în depărtare.

Doamne, ce mică e! O păpușică. Din ea nu rămăsese decit ceva minuscul. Cu toate acestea era ea, imposibil de confundat, deosebită de toate ființele din lume. Amabilă, orgolios burgheză, curată, intangibilă in cinstea și prejudecățile ei, tare în clipele grele, de o negrăită candoare, copilă, romantică, o mare doamnă.

Știa unde mă duceam. Mă privea. Mă consola în tăcere. Am avut impresia că, pe muteşte, mi-a dat de înțeles cam așa ceva:

— Știu încotro te îndrepți. Nu trebuie să te duci. Categoric, nu.

Iar eu:

— Prin forța lucrurilor, trebuie s-o fac. E ceva mai presus de noi.

— E absurd! Ești prea tinăr ca să te duci.

— Am primit avizul.

— O să merg cu tine.

— Imposibil!

— De ce?
— Eu plec cu contingentul meu.
— O să merg cu tine.
— Imposibil!
— O să mă ascund!
— Unde?

In clipa aceea ieşeam cu maşina din strunga munţilor, în punctul unde începe să se desfăşaare cîmpia; pentru mine era ultima oară; povestea avea să se sfîrşească; exact atunci mi-am dat seama că ea se strecura printre pulpanele paltonului meu, aluneca în mine, pătrundea ca un spiriduş firav, ca o păpuşică a iubirii, ca o întruchipare micuţă, drăgăstoasă a bunătăţii.

— Ce faci, mamă, ştii că nu-i voie?
— Nu pot să te las să te duci singur.
— Uite: eu opresc maşina, iar tu cobori şi te întorci în casa noastră bătrînească.
— N-o să pleci singur. Ţi-o jur.

IN MINE

Se strecura, se infiltra; am simţit-o, ca pe o lumină, în măruntaie. Ca să mă poată însoţi, mama mea minusculă devenise tot una cu mine; puţinul, foarte puţinul ce mai rămăsese din ea pe faţa pămîntului. Se topea în mine, numai ca să nu mă lase să plec singur.

— Eşti mulţumit? mă întreba.
— Mă tem că au să te descopere.
— Nu-i aşa că acum eşti mulţumit? Nu-i aşa că acum nu-ţi mai e frică?

Şi uite că nu mai sînt în locul unde începe cîmpia: alerg pe o pistă dreaptă, nesfîrşită, ce traversează fundul plat al văii lipsite aproape cu totul de case şi vegetaţie. În jur se ridică munţii inaccesibili, cu piscuri dumnezeieşti, negre, în focul zorilor.

Ceea ce rămîne din ea, aici, pe pămînt, iar acum e în mine şi o să mă însoţească în vecii vecilor, este ceva atît de mărunt şi uşor, că un altul în locul meu nici nu şi-ar fi dat seama. Dar pentru mine atît e de ajuns. Iar voi, fii nesocotiţi, n-aveţi decît să rînjiţi. O să vă vină şi vouă ceasul.

Înaintea mea, departe, jos, unde ai crede că se află capătul liniei drepte, nesfîrşite, se ridică un nor de praf.

Ar trebui să tremur pentru că acolo, în marş, se află contingentul meu, pornit înainte de a se lumina de ziuă?

Nu, nu te teme. A' apr[illegible] mașina, te-oi alăturat ultimului pluton din regimentul tău, mărșăluind în lumina crudă a aurorei, a zorilor, a începutului nopții fără sfirșit. Tot e bine; nu te mai simți atit de singur, nu-i așa că nu mai ești disperat? (4 decembrie 1971).

Traducere din limba italiană de
Doina CONDREA DERER

PREȚUL ÎNVĂȚĂTURII

Federico Meneghello de la expediții, bărbat la patruzeci și doi de ani, făcu ceea ce nu făcea aproape niciodată: se duse să-l ia pe Carletto, al treilea din copiii lui, de la școală, după ore, pe la patru și jumătate.

După ce-și lăsă mașina ceva mai departe de poartă, intră în holul unde așteptau multe, foarte multe mame. În copilărie, și el învățase în această școală, dar nu-și aducea aminte mare lucru.

După ce traversă holul, se duse să arunce o privire în curtea unde, pe vremuri, copiii făceau gimnastică. Acum locul era schimbat: se vedeau două dreptunghiuri de iarbă și cițiva pomișori chinuiți. De dincolo de geamurile închise, plasate de jur-împrejur, răzbătea un zumzet: elevii se pregăteau de plecare.

Exact în clipa aceea, din celălalt capăt al curții, unde începea un coridor, se auzi o voce care striga:

— Meneghello!

Era un bărbat tinăr, poate un învățător care, ajuns în dreptul ușii, se uită prin curte, repetind:

— Meneghello, Meneghello!

„L-or fi căutind pe fiu-meu", se gindi el. „Ce s-o fi intimplat?"

Cum se simțea implicat, traversă cu pași grăbiți curtea, deși știa că nu e voie, și se duse să vadă despre ce e vorba.

Ajunse la timp ca să-l vadă pe învățător cum se îndrepta pe un coridor lung, continuind să strige:

— Meneghello!

Iuți pașii ca să-l ajungă din urmă. Dar la capătul culoarului, învățătorul dispăruse într-o clasă.

În fața ușii respective, Meneghello își aduse aminte de ceva ciudat.

Chiar acolo — își amintise pe neașteptate — el dăduse examen la sfirșitul claselor elementare. Numai că fusese un examen dat pe

jumătate. Acum își aducea aminte perfect: abia se așezase în fața comisiei instalate la o masă, că și venise cineva de acasă să-l cheme: tatăl lui se simțea rău.

Apoi amintirile se învălmășeau. Sigur e că aceea fusese ultima verificare din timpul studiilor. Tatăl lui murise, el nu mai continuase școala și nici nu încercase să-și dea examenul.

Dar și fără certificatul de absolvire al școlii elementare putuse să-și facă un rost. Azi „Mesageriile Meneghello" reprezentau ceva; fără prea mare greutate, el ar fi putut să cumpere școala, cu bănci, învățătoare, învățători, personalul de serviciu și director cu tot.

„Să fie oare Carletto al meu în clasa asta?" se întrebă el nemoiauzindu-și numele strigat.

Împins de curiozitate, întredeschise ușor ușa, se uită înăuntru și rămase cu gura căscată.

La lumina rece a unei lămpi electrice, atîrnate în tavan (cum se lăsase seara, restul clasei era în penumbră), patru persoane de vîrste diferite ședeau la o masă avînd înainte cataloage, cărți și foi albe. De partea cealaltă a mesei era un scaun gol. Aranjamentul clasic pentru examen.

„Ce ciudat", îi trecu prin cap, „eu i-am mai văzut pe toți aceștia așezați exact ca acum; am mai trăit aidoma clipa de față."

Încerca să-și facă puțină ordine în gînduri.

Numai că cei patru se întorseseră spre el și-l măsurau în tăcere. Apoi cel mai în vîrstă, un bărbat de vreo cincizeci de ani, mustăcios, cu fața roșcovană, buhăită, bătu cu creionul în masă.

— Hai Meneghello, hai odată! îi spuse. În sfîrșit!

— În sfîrșit, repetă un altul din cei patru, un ins scund, cu ochelari, cu un aer ofensat și cu un papion verde. Hai, vino!

— În sfîrșit! repetă un al treilea, slab, polid, cel mai tînăr dintre ei, cu carnația de levantin. Știi că te așteptăm de treizeci și doi de ani?

— Treizeci și doi de ani... dar, în sfîrșit, iată-l! uite-l! făcu al patrulea, un bărbat melancolic, cu pleoapele lăsate, moi, trecîndu-și degetul pe masă și lăsînd o urmă apăsată.

Atunci Meneghello observă că pe masă, pe cărți, pe cataloage se așezase un strat de praf de aproape un centimetru. Se lăsase și pe profesori, de parcă erau niște manechine uitate într-un pod; mai curios era faptul că materialul detritic accentua fiece protuberanță, încadrînd ușor capul, nasul, umerii, hainele, ca zăpada de pe statuile din parc, ca și cum cei patru nu s-ar fi mișcat din loc din vremuri imemorabile.

— Hai, aşază-te, făcu profesorul gras, probabil preşedintele comisiei, răsfoind un carnet.

Luat prin surprindere, Meneghello se supuse mecanic, fără să mai şteargă scaunul de praf.

— Dar eu..., bîlbîi, eu îl căutam pe băiatul meu dintr-a treia... trebuie să fie o neînţelegere la mijloc.

— Hai, hai, făcu grasul, nu poţi să spui că n-ai avut timp să te pregăteşti. Acum, băiete, fii puţin atent... Fără îndoială, desigur, poţi să-mi dai un exemplu de predicat nominal.

Mulţumit, schimbă o privire cu ceilalţi.

— Dar eu am peste patruzeci de ani... Am familie... Ce nevoie mai am eu de...

— Uşurel, îl întrerupse profesorul, bătînd cu creionul în catedră. După tine, care-i predicatul nominal în propoziţia „Eu am peste patruzeci de ani"?

— Nu ştiu, domnule profesor... Am venit la şcoală să-mi iau băiatul... Lăsaţi-mă să plec... Şi se sculă hotărît de pe scaun.

— Stai jos, stai odată! îi ordonă cu severitate ochelaristul, făcînd un gest de nerăbdare cu mîna, mai bine ai încerca să răspunzi cum trebuie. Ne-ai făcut să te aşteptăm treizeci şi doi de ani. Acum, rămîi!

El se aşeză la loc.

— Eu te-aş lăsa corigent, interveni din nou grasul, cu un rîs malițios. Eu te-aş lăsa corigent. Spune-mi, băiete, la ce mod e „te-aş lăsa", la ce timp? de la ce verb?

— Eu... eu... nu ştiu, făcu Meneghello şi se întoarse spre rîndurile de bănci în trepte, pierdute în întuneric, din spatele lui. Cînd intrase, avusese impresia că erau goale. Acum, în schimb, vedea că în primul şir stătea o femeie, iar mai departe se aflau trei copilaşi, dincolo de care se zăreau cîteva siluete.

Dumnezeule, dar femeia ce-l fixa cu priviri rugătoare era mama lui! Iar copilaşii erau fiii lui! Băieţii se plecau înainte, şuşotind şi făcînd tot soiul de semne cu mîinile ca să-i sugereze răspunsul.

Aşadar, după o întrerupere de treizeci şi doi de ani, era reluat examenul elevului Meneghello. De data aceasta nu mai era în joc doar diploma de absolvire a cursurilor elementare. Acum era în joc o miză capitală. Deşi simpluţ şi lipsit de imaginaţie, atîta lucru pricepea şi Meneghello. Poate erau în joc viaţa lui, situaţia lui. De aceea, deşi

acum era om în toată firea, tată de familie cu autoritate, proprietarul unei întreprinderi mari, iar banii lichizi ai „Mesageriilor" ajungeau să cumpere în bloc școala, învățătorii, învățătoarele și directorul, panica din ziua aceea de demult îl cuprindea din nou.

— Hai, băiete, fii atent, îl îndemnă profesorul. Știi să-mi spui cînd a avut loc bătălia de la Custoza?* Cine a purtat-o? Și cine a cîștigat?

— Bătălia de la Custoza..., bătălia de la Custoza..., începu el să bîiguie, trăgînd cu coada ochiului spre copiii lui, cu speranța că aveau să-i sufle. Cum a avut impresia că auzise un opt, și-a încercat norocul:

— O mie opt sute... o mie opt sute patruzeci și opt.

— Mda, am prins din zbor, nu-i așa? îl luă peste picior profesorul cu ochelari, ca după aceea să li se adreseze pe un ton răstit celor trei copii:

— Voi de-acolo! Terminați odată! și izbi cu toată puterea în masă, ridicînd un nor de praf.

— Dar expediția din Crimeea cînd a avut loc? Cine a luat decizia? Cu ce scop?

O reminiscență vagă își făcea loc din hăul cețos al amintirilor.

— Cavour, șopti nesigur Meneghello.

— În sfîrșit! exclamă profesorul cu fața de levantin. Bravo! Cavour. Cine era Cavour? Ce-a făcut el?

— Era un ministru, încercă proprietarul mesageriilor să nimerească răspunsul.

— Bravo, un ministru. Ce fel de ministru?

Se lăsă tăcerea. Atunci interveni profesorul melancolic, cu pleoapele grele:

— Hm, ia să vedem cum stăm cu aritmetica. Curaj, băiete, vino la tablă.

Meneghello simți cum îi vine inima la loc. Cel puțin asta era pîinea lui. Era tare la matematică: treizeci de ani de contabilitate cotidiană l-ar fi învățat cîte ceva. Luă bucățica de cretă și așteptă nerăbdător întrebarea.

— Scrie, și profesorul își sprijini fruntea în mîini, așa... scrie o fracție subunitară, una supraunitară și o fracție aparentă.

---

* Prima bătălie de la Custoza (Verona) a avut loc la 25 iulie 1848, între piemontezi și austrieci. Ea a fost cîștigată, ca și următoarea, din 1866, de aceștia din urmă. (n.t.).

— O fracție... subunitară? întrebă bărbatul cu glas pierit, căutîndu-și din ochi copiii.

Numai că aceștia, văzîndu-l pierdut, nu se mai agitau. Îl priveau speriați.

— Domnule profesor, spuse Meneghello, toată viața am făcut socoteli, dar mărturisesc că de fracții... subunitare...

Lăsă fraza în suspensie. Îl apăsa tăcerea grea din școala de acum pustie; probabil că pînă la ora aceea plecase și omul de serviciu.

Palizi, dezamăgiți, profesorii îl măsurau cu privirea, fără să deschidă gura, convinși că era inutil să mai insiste. Praful continua să se aștearnă peste ei.

— O, Franco, Franco, hohoti pe neașteptate mama din bancă, înțelegînd că totul se sfîrșise.

— Ar fi trebuit să înveți, se lamentă ochelaristul. N-ai pus mîna pe carte și uite, acum plătești.

— Ce să plătesc?

Meneghello era în picioare, gata să protesteze:

— Am peste patruzeci de ani. Chiar nu se termină niciodată pe lumea aceasta?

— Exact, făcu grăsanul, căinîndu-se, după cîte se părea, pe sine însuși. Nu se termină niciodată. Nu știai? Mereu o luăm de la capăt, mereu... Și la bătrînețe.

Atunci, pentru un moment, el înțelese ce e viața: o povară, o neliniște continuă, ca o muncă interminabilă: cînd crezi că ai dus-o la bun sfîrșit, trebuie să o iei de la capăt; între timp, clipele dragi zboară, anii trec și te trezești într-o bună zi obosit, lipsit de vlaga de altădată și nici nu mai ai suflu ca să o iei de la capăt.

Dar își reveni:

— Ajunge! le strigă! Îmi vine să și rîd! Ce puteți să-mi faceți? Nu sînteți decît niște năluciri, niște fantome. Năluciri! Și bătu cu pumnul în masă.

Se trezi așezat în automobil. Se lăsase întunericul și strada era pustie.

— Dumnezeule, ce vis cumplit!

Se uită la ceas și se minună: opt și un sfert.

Acasă, ai lui erau deja la masă.

— Carletto, zise Meneghello intrînd, să-ţi spun una bună: m-am dus la şcoală ca se te iau... şi-am adormit în maşină... M-am trezit adineauri...

Soţia îl privea îngrijorată:

— Franco, nu te simţi bine? De ce nu te aşezi? Şi de ce tot ţii mîna în buzunar?

El era palid. Pe fundul buzunarului din dreapta, de la haină, degetele lui dăduseră de ceva mic, neted, moale, care n-avea ce să caute acolo. Işi trase mîna încetişor.

— Bine, Franco, dar cu creta aia ce-ai de gînd să faci? De unde o ai? De ce-o ţii în buzunar? O să-ţi murdăreşti haina.

Traducere din limba italiană de
Doina CONDREA DERER

ITALO CALVINO
(Italia)

Licenţiat al Facultăţii de litere din Torino, Italo Calvino (1923—1985) a lucrat în calitate de consultant la cunoscuta editură Einaudi, unde şi-a publicat toate scrierile. În 1959 a fondat, împreună cu Elio Vittorini, revista „Il Menabò di Letteratura". Debutul literar din 1947 cu **Cărarea cuiburilor de păianjen**, proză inspirată de lupta partizană (la care Calvino a participat direct), a fost salutat cu multă căldură de Cesare Pavese ; lunga povestire lăsa deja să se întrevadă preferinţele autorului : sub aparenta tratare istoric-realistă, el făcea loc venei fantastice. Aceasta va precumpăni în romanele din ciclul **Străbunii noştri** : **Vicontele înjumătăţit** (1952), **Baronul din copaci** (1957), **Cavalerul inexistent** (1959), şi, mai ales, în **Cosmicării** (1965), **T indice Zero** (1968), **Oraşele invizibile** (1972). Dacă romanul **Dacă într-o noapte de iarnă un călător...** ne pune în faţa unei construcţii narative foarte moderne, oferind o serie deschisă de incipituri, **Palomar** (1983), ultima carte apărută în timpul vieţii scriitorului, revine la grila lungii povestiri eseistice. Încercate şi în alte rînduri. Schiţele şi nuvelele, adunate în volumul **Povestirile** (1958), de o mare varietate structurală stilistică, dovedesc abilitatea autorului în a opera cu maniere diferite : de la cea de tip iluminist, la cea simbolică sau fantastică ; în toate regăsim însă o rară putere de pătrundere intelectuală şi observaţii psihologice minuţioase ; totul este pus în valoare de sapienţa gradării (a se vedea „Ultimul vine corbul") şi supleţea materialului verbal.

PERIPEŢIA UNEI ÎNOTĂTOARE

Făcînd o baie în mare, în staţiunea X, doamnei Isotta i se întîmplă ceva cu totul neplăcut. Înota în larg, iar în clipa în care găsi că era timpul să se întoarcă, constată că se petrecuse ceva ireparabil: îşi pierduse costumul de baie.

N-ar fi putut să spună dacă îi căzuse chiar în momentul acela sau dacă înota de mai multă vreme fără el: din cele două piese ale costumului ei nou, îi mai rămăsese sutienul. Probabil că la o mişcare a şoldului, săriseră nasturii, iar „slipul", devenit un peticuţ boţit, îi alunecase de-a lungul piciorului. Poate că tocmai atunci se lăsa la fund, cu cîteva palme mai jos; încercă să se scufunde mai adînc, ca să-l caute, dar nu putea să-şi ţină respiraţia, iar înaintea ochilor îi jucau umbre informe, verzi.

Îşi domoli neliniştea, căutînd să facă puţină ordine în idei. Era ora prînzului; lumea forfotea în mare: în bărci, pe hidrobiciclete, sau în apă, să înoate. Nu cunoştea pe nimeni; venise acolo în ziua precedentă, împreună cu bărbatul ei, dar el fusese nevoit să se întoarcă imediat în oraş. Acum nu-i rămînea altceva de făcut, se gîndi doamna, minunîndu-se de limpezimea şi seninătatea judecăţii ei,

decît să găsească barca vreunuia de la Salvamar, că doar trebuia să fie cineva, sau a unei persoane de încredere, să facă semne sau, mai bine, să se apropie ea, să-și ia inima în dinți și să solicite ajutor și maximă discreție.

Doamna Isotta se gîndea la toate aceste lucruri stînd aproape ghemuită și bătînd apa, fără să cuteze să se uite în jur. Își scotea din cînd în cînd capul și, pe neobservate, își pleca fața spre oglinda apei, nu ca să-i descopere secretul, resemnată să-l considere inviolabil, ci cu gestul celui ce-și freacă pleoapele și tîmpla de cearșaf sau de fața de pernă, ca să alunge lacrimile iscate de vreun gînd, în noapte. Multe lacrimi i se strînseseră la coada ochiului, iar mișcarea aceea instinctivă a capului poate că nu era altceva decît expresia dorinței de a-și șterge lacrimile în mare: atît era de răscolită; atît de adîncă era prăpastia dintre rațiune și simțire. Așadar, nu era cituși de puțin calmă; dimpotrivă, era de-a dreptul disperată. În marea imobilă, străbătută numai de unduirea vagă a unui val, ea stătea aproape pe loc, nu grație unor mișcări lente a brațelor, ci unor bătăi ușoare ale mîinilor, la suprafața apei; tocmai faptul că trebuia să-și cruțe forțele, ca și cum ar fi avut de înfruntat ceasuri lungi, istovitoare, de așteptare, era semnul cel mai evident al propriei condiții, pe care, probabil, nici măcar nu o intuia.

Îmbrăcase pentru prima oară costumul acela de baie din două bucăți și pe plajă, în mijlocul atîtor necunoscuți, nu se simțise tocmai la largul ei. În schimb, de cum intrase în apă, se declarase mulțumită pentru că era mai liberă în mișcări și avea mare chef să înoate. Doamna agrea băile prelungite în larg, nu de dragul sportului, pentru că, de felul ei, era mai plinuță și comodă, ci din plăcerea de a sta în apă, de a fi tot una cu marea liniștită. Exact această senzație i-a dăduse costumul de baie nou; mai mult, înotînd, primul lucru ce-l trecuse prin cap fusese: „parcă aș fi goală". O deranja puțin plaja aglomerată, nu de alta, dar viitorii ei cunoscuți din stațiune, pornind de la costum, aveau să-și facă o anume părere despre ea, pe care ar fi fost nevoiți să și-o schimbe ulterior: nu era vorba atît de judecata lor privind seriozitatea ei, pentru că de acum mai toate femeile umblau așa la mare, dar ar fi putut, de pildă, să o considere o sportivă sau o persoană foarte la modă, cînd, de fapt, ea era o doamnă mai mult decît modestă și casnică, pe deasupra. Poate unde încerca acest sentiment atît de nou, nu observase nimic. Acum jena încercată pe plajă, senzația dată de apă pe pielea goală, gîndul că trebuia să se întoarcă între ceilalți, în sfîrșit, totul era amplificat și subsumat noii și apăsătoarei griji.

N-ar fi vrut cituşi de puţin să se uite în direcţia plajei. Dar o făcu. Era ara prînzului şi pe nisip umbrelele mari, în cercuri concentrice, negre şi galbene, aruncau umbre întunecate, unde se vedeau trupuri întinse: in mare mişunau atîţia oameni; nici o hidrobicicletă nu mai rămăsese la ma' şi de cum se întorcea una din ele, era luată cu asalt chiar înainte de a ajunge la ţărm; tivul închis la culoare al întinderii albastre era frînt de jeturi albe ce ţîş eau încontinuu, mai ales dincàlo de ţarcurile din frînghie, unde se zbenguiau copiii; la fiecare val domol se ridica un chiot, înghiţit imediat de vuiet.

Văzînd cum ii ieşea capul din mare şi puţin din braţe şi din piept, in timp ce înota circumspectă, fără să-şi scoată corpul la suprafaţă, nimeni nu putea să aibă nici cea mai mică bănuială de ceea ce i se întîmplase doamnei Isotta. Prin urmare, ea putea, fără nici un risc, să se ducă după ajutor. Ca să aprecieze cam cît ar fi putut zări o privire străină, doamna se oprea din cînd în cind şi încerca să vadă, plutind aproape vertical. Plină de nelinişte, observa in apă razele soarelui licărind în mici pete de lumină submarine, scoţînd la iveală alge plutitoare sau bancuri iuţi de peştişori vărgaţi, mai jos, pe fund, nisipul vălurit, iar sus, trupul ei. In zadar încerca ea, răsucindu-se cu picioarele strîns lipite, să şi-l ascundă: pielea netedă de pe abdomen bătea la ochi cu albul ei între maroniul de pe piept şi de pe coapse; nici mişcarea valurilor, nici algele pe jumătate scufundate nu mascau albeaţa pîntecului ei. Doamna continuă să inoate în stilul acesta hibrid, ţinind corpul cît mai jos şi, fără să se oprească, se întorcea să se privească peste umăr, cu coada ochiului: dar la fiece mişcare a braţului, fişia albă de pe trup apărea cu toate contururile, pînă şi cu cele mai puţin evidente. Atunci ea zvicnea, schimba stilul şi direcţia de inot, se intorcea în apă, se urmărea în toate poziţiile şi din unghiuri diferite de lumină, se răsucea; de fiecare dată însă, trupul, supărător de gol, venea după ea. Incerca un fel de fugă de propriul corp, de parcă ar fi fost al altcuiva şi nu al ei, pe care, nereuşind să-l salveze intr-un moment dificil, îl lăsa acum în voia lui. Totuşi, trupul acesta plin, imposibil de ascuns, fusese fala ei, un motiv de mulţumire; numai o inlănţuire contradictorie de împrejurări, in aparenţă fireşti, putuse să-l transforme acum in temei de ruşine. Sau, mai ştii, poate că nu era tocmai aşa, poate că dintotdeauna viaţa ei se redusese la aceea a doamnei îmbrăcate, de fiecare zi, iar goliciunea îi aparţinea prea puţin, era a stare naturală scăpată de sub cantrolul cugetului, ce ieşea din cînd in cînd la suprafaţă, stîrnind mirarea tuturor şi, în

primul rînd, a ei. Acum doamna Isatta își aducea aminte că atît singură, cît și în momentele de intimitate cu bărbatul ei, își tratase galiciunea cu un aer complice, ironic și pisicesc, ușor jenată, ca și cum, într-un fel de carnaval tainic între soți, ar fi îmbrăcat temporar un costum amuzant, dar exagerat. După primii ani de deziluzii romantice, doamna se obișnuise cu o oarecare îndărătnicie să aibă un trup, și-l acceptase tot așa cum cineva ia cunoștință de faptul că poate să dispună de o proprietate dorită de mulți alții. Acum, în vecinătatea plajei vuind, conștiința acestui drept era înăbușită de vechile temeri.

După douăsprezece, înotătorii risipiți pe o rază întinsă începuseră să se retragă spre mal; era ora cînd se mînca de prînz la pensiune sau în fața cabinelor, cu toate că ar fi fost așa de bine, ca în nici un alt moment al zilei, să te bucuri de nisipul fierbinte, sub razele verticale ale soarelui. Foarte aproape treceau carene de bărci și hidrobiciclete, iar ea scruta chipurile oamenilor de la bord, hotărîtă, în răstimpuri, să se apropie de ei; de fiecare dată însă, străfulgerarea unei priviri printre gene sau tresărirea neașteptată a unui umăr sau a unui cot o făceau să se îndepărteze cu mișcări aparent dezinvolte, ai căror calm masca o oboseală deja apăsătoare. Intîlnind-o pierdută în larg, cu chipul serios, încercat de o neliniște rugătoare, cu o expresie de păpușă îmbufnată, din cauza căștii, și cu umerii chinuindu-se șovăitori, oamenii din bărci, singuri sau în grup, băieți surescitați de efortul fizic sau domni cu pretenția de bărbați hitri și cu priviri insistente ieșeau din nirvana lor, ce le dădea aerul de persoane absorbite sau agitate; cei în grup și-o arătau unii altora printr-o mișcare a bărbiei sau făcîndu-și cu ochiul, iar solitarii frînînd cu vîsla sau virînd dinadins ca să-i taie calea cu prora. Nevoia ei de încredere se ciocnea de zidul malițiozității, al dublului înțeles, de mărăcinișul pupilelor tăioase, al caninilor dezveliți într-un zîmbet ambiguu, de apririle neașteptate, întrebătoare ale ramelor, la suprafața apei: nu-i rămînea altceva de făcut decît s-o ia la goană. Din cînd în cînd trecea cîte un înotător plesnind orbește apa cu capul, împroșcînd stropi în toate părțile, fără să-și ridice ochii, dar cum ea nu avea încredere nici în aceștia, îi ocolea. Intr-adevăr, deși păstrau distanța cuvenită, unii înotători, cuprinși brusc de oboseală, făceau pluta sau își dezmorțeau picioarele plesnind prostește apa pînă ce ea, pentru a-și arăta dezaprobarea, se îndepărta. In jurul ei se țesuse așadar o plasă de aluzii, ca și cum toți o așteptau la cotitură, ca și cum fiecare în parte nu s-ar fi gîndit de-a lungul anilor decît la posibilitatea ca unei femei să i se întîmple ceea ce i se întîmplase ei și și-ar fi

petrecut verile la mare ca să nu piardă ocazia. N-avea nici o scăpare: frontul insinuărilor masculine prestabilite îi cuprindea pe absolut toţi bărboţii, fără posibilitatea nici unei breşe; de acum se convinsese că nu exista, că nici nu putea să existe salvatorul din inchipuirea ei, pe care se încăpăţînase să şi-l reprezinte ca pe cea mai anonimă şi mai angelică fiinţă, un băieţaş sau un marinar. Băieşul pe care-l văzuse trecînd, fără indoială singurul cu barca, pe o mare atît de calmă, pentru a preintîmpina a eventuală nenorocire, avea buzele atît de cărnoase şi muşchii numai nervi, incit ea nu ar fi avut curajul să se lase pe mina lui nici ca să-i deschidă o cabină sau să-i manteze o umbrelă, cum îi trecuse prin cap, in agitaţia momentului.

În închipuirile ei dezamăgite, persoanele cărora sperase că li s-ar fi putut adresa erau de fiecare dată bărbaţi. Nu se gindise deloc la femei, deşi cu ele totul ar fi trebuit să fie simplu: într-o imprejurare atît de gravă, ar fi trebuit să intre în joc fie şi o vagă solidaritate feminină, pentru că numai ele ar fi fost în măsură să realizeze cît de mare îi era neliniştea. Dar in timp ce intîlnirile riscante cu bărbaţii erau frecvente, cele cu persoane de acelaşi sex erau rare şi nesigure, blocate de o neincredere reciprocă. Majoritatea femeilor treceau in hidrobiciclete în compania cîte unui bărbat, femei geloase şi inaccesibile, în căutarea unui spaţiu liber unde trupul, din partea căruia ea suferea o ofensă pasivă, pentru ele, era o armă, într-o luptă plină de agresivitate, bine calculată. Inaintau şi bărci încărcate cu tinerele încălzite, care tot piuiau şi doamna Isotta se gindea la distanţa ce separa vulgaritatea chinului ei şi lipsa lor de griji aproape vaporoasă; işi imagina momentul cind ar fi trebuit să repete în faţa lor rugămintea, pentru că era mai mult decît sigur că n-ar fi înţeles de la inceput; îşi închipuia că şi-ar fi schimbat expresia feţei afîind despre ce este vorba şi nu se putea hotărî să strige. Trecuse într-o bărcuţă şi o blondă singură, frumos bronzată, afişînd un aer suficient şi egoist: fără doar şi poate se ducea mai departe ca să facă plajă complet dezbrăcată şi n-ar fi putut concepe că goliciunea putea deveni motiv de suferinţă sau de blam. În clipa aceea doamna Isotta realizase cît de singură este pe lume o femeie, cît de rară este între semenele ei (cind e desprinsă de legămîntul cu bărbatul) bunătatea spontană, solidară, capabilă să vină în intîmpinarea unei rugăminţi şi să le unească, la un singur semn, în momentul nefericirii toinice, neînţelese de sexul opus. Era limpede: femeile n-aveau să o salveze niciodată, iar bărbatul lipsea. Se simţea la capătul puterilor.

O geamandură mică, ruginie, luată cu asalt de un grup de copii, ce tot făceau scufundări, rămăsese în cele din urmă liberă. Se așezase pe ea un pescăruș, dar el dădu din aripi și își luă zborul la apropierea doamnei Isotta. Dacă aceasta nu s-ar fi agățat la timp, s-ar fi inecat. Dar nici să moară nu putea; nu-i era ingăduit nici acest remediu nejustificat, fără să reușească să-și mai salte bărbia trasă in jos de apă, ii și văzu cu ochii minții pe toți bărboții din bărcile din jur sculindu-se in picioare, gata să se arunce să-i vină in ajutor: se aflau acolo ca să o ajute și să o ducă goală, leșinată, in mijlocul atitor curioși, ce ar fi pus intrebări și s-ar fi uitat la ea; trecind pe lingă moarte, nu s-ar fi ales decit cu ridicolul și meschinăria unei situații căreia, de fapt, voia să i se sustragă.

De la geamandură, uitindu-se la inotătorii și la vislașii parcă reabsorbiți incetul cu incetul de țărm, își aducea aminte de oboseala plăcută a acelor intoarceri și o umpleau de o invidie fără margini chemările ce se făceau auzite de la unul la altul: „Ne vedem pe mol" sau „hai să vedem cine ajunge primul!". A fost insă suficient să remarce un bărbat smead, in pantaloni lungi, singurul rămas pe mare, in picioare, intr-o barcă cu motor oprită, ce se tot uita in apă, și brusc dorința de a se intoarce se transformă in teama de a nu fi văzută și in impulsul de a se ascunde după geamandură.

Nici nu mai știa de cind stătea acolo: plaja se golea, șirul de hidrobiciclete era de mult la loc, pe nisip, iar din umbrelele strinse rind pe rind nu mai rămăsese decit un cimitir de prăjini retezate; pescărușii zburau la suprafața apei; bărbatul smead dispăruse din barca oprită și in locul lui se ivise la bord un cap mirat de băiețel cu părul creț; un nor, impins de vintul abia stirnit spre ceața ingrămădită deasupra munților, acoperise soarele. Doamna se gindea la ceasul acela din zi, trăit pe uscat, la după-amiezile ceremonioase, la viața decentă, cu bucurii respectabile, căreia i se credea predestinată și la incidentul meschin, in contradicție cu tot restul, ca o pedeapsă pentru o culpă necomisă. Intr-adevăr necomisă: dar poate tocmai sejurul balnear mult rivnit, dorința ei de a inota de una singură, plăcerea trupului in costumul din două piese, ales cu atita indrăzneală, erau semnele unei fugi incepute demult, a sfidare a inclinării spre păcat, etapele unei curse nebunești exact spre goliciunea aceea care, acum, ii apărea in toată mizeria ei. Iar oamenii prin mijlocul cărora își inchipuise că poate trece neatinsă, ca un fluture imens, afișind o dezinvoltură de păpușă, își dezvăluiau acum cruzimea de fond, esența diabolică, duplicitară, ca un rău (nestăvilit de ea prin măsuri de prevedere) și, totodată, ca un instrument al pedepsei.

Agățată de bulonii geamandurii, cu buricele degetelor albite și încrețite de prea mult stat în apă, doamna se simțea alungată de toată lumea și nu pricepea de ce goliciunea, purtată dintotdeauna și de toți cu sine, o izgonea numai pe ea, ca și cum ar fi fost singura ființă goală sau condamnată să rămînă goală sub soare. Inălțind ochii, observă că de data aceasta, în barca cu motor, bărbatul împreună cu puștiul, ridicați amîndoi în picioare, îi făceau semne, dîndu-i de înțeles că era bine să rămînă pe loc, că n-avea de ce să se frămînte. Erau serioși și gravi, ca nimeni altcineva din cei întîlniți mai devreme, de parcă dădeau un verdict: trebuia să se resemneze; fusese aleasă ea ca să plătească pentru toți; iar dacă încercau, gesticulînd, să schițeze un zîmbet, nu era nici o umbră de malițiozitate: poate o îndemnau să accepte de bună-voie situația.

Barca porni imediat, mai iute decît s-ar fi putut bănui, cu cei doi pasageri atenți la motor și la rută; nu se mai întoarseră spre doamna care, la rîndul său încerca să le zîmbească pentru a le arăta, ei bine, că era bucuroasă să ia toată povara asupra sa, în cazul cînd nu era acuzată de nimic altceva decît de faptul că era făcută ca fiecare din noi, ce-și îndrăgește felul de a fi, trebuind să plătească numai din pricina deferenței comune, ușor caraghioase, față de partea formală a vieții.

Mișcările misterioase ale bărcii și învălmășagul acela de raționamente îi prelungiseră starea de năuceală temătoare, așa că numai într-un tîrziu ea observă că o lua cu frig. Ușoara tendință spre îngrășare îi permitea doamnei Isotta băi reci, prelungite, în măsură să-i umple de uimire pe ceilalți (bărbatul său, rudele), cu toții oameni slabi. Dar prea rămăsese mult în apă, iar soarele se întunecase: pielea ei, de obicei netedă, era punctată de mici protuberanțe și avea impresia că încetul cu încetul îi îngheța sîngele în vene. Cînd au început să o scuture fiorii, Isotta se simți vie și realiză că risca să moară, deși nu avea nici o vină: pentru că goliciunea, crescută parcă brusc pe ea, fusese acceptată dintotdeauna nu ca o culpă, ci ca însăși nevinovăția ei tulburată, ca un semn al frăției tainice cu ceilalți, substanță, carne și rădăcini ale existenței ei pe lume; de fapt, vinovați erau toți șireții aceia de pe ambarcațiuni și „vitezele" de sub umbrele, ce nu o acceptau și o tratau de parcă ar fi comis o infracțiune, și acuzînd-o în felul acesta. Nu voia să plătească pentru ei; clănțănind din dinți, cu obrajii scăldați de lacrimi, se răsuci în jurul geamandurii. De jos, dinspre port, puștiul ridica o fișie de pînză îngustă, verde: o fustă!

Cînd barca se opri lîngă ea, iar bărbatul smead îi întinse mîna zîmbind, acoperindu-şi ochii cu cealaltă, într-atît nu mai spera să fie salvată de cineva şi gîndul o dusese atît de departe, încît doamna nu mai reuşi să-şi pună de acord senzaţiile, judecata şi gesturile: ridică mîna spre aceea a bărbatului, înainte să priceapă că nu era o nălucire ci, dimpotrivă, barca exista aevea şi venise anume ca să o ajute. Cînd, în cele din urmă, înţelesese, totul deveni desăvîrşit şi inevitabil, făcînd-o să uite de gînduri, de frig şi de temeri. Din palidă se făcu roşie ca focul, iar acum, în picioare, în barcă, îşi trăgea fusta; întorşi spre orizont, bărbatul şi băieţelul se uitau la pescăruşi.

Cînd a pornit motorul, ea se aşeză la proră, în fusta verde cu flori portocalii; atunci văzu pe fundul bărcii o mască pentru pescuit subacvatic: limpede cum de ajunseseră cei doi să-i afle secretul. Înotînd sub apă cu masca şi cangeo, puştiul o văzuse şi-i spusese bărbatului; acesta ca să se convingă, făcuse o scufundare. După aceea îi făcuseră semn să aştepte, fără să se facă înţeleşi, apoi goniseră în port să procure ceva de îmbrăcat, de la soţia vreunui pescar.

Stînd la pupă, cu mîinile pe genunchi, cei doi zîmbeau: puştiul, un cîrlionţat de vreo opt ani, numai ochi, avea un surîs mirat, de mînz; bărbatul, cu capul ţepos, cărunt, şi trupul arămiu, cu muşchi prelungi, avea un aer uşor trist: ţigara stinsă îi era lipită de buză. Doamnei Isotta îi trecu prin gînd că, probabil, privind-o îmbrăcată, ei încercau să şi-o amintească aşa cum o văzuseră în apă; dar nu se simţi jenată. La urma-urmei, dacă tot trebuia să o vadă cineva, era mai bine că fuseseră tocmai ei, chiar dacă bărbatul conducea barca de-a lungul digului, al cartierelor din port şi al grădinilor de pe ţărm: cine îi urmărea de pe uscat, îşi închipuia desigur că cei trei formau o mică familie, care se întorcea de la pescuit, ca în fiecare seară. Pe chei apăruseră casele pescăreşti, case fumurii, cu plasele roşii întinse după ţăruşii scunzi; din bărcile ancorate, cîte un tînăr sălta peşti plumburii pentru a-i da fetelor ce ţineau coşurile pătrate, cu marginea scundă, sprijinită de şold; bărbaţi cu catarome minuscule aurii, aşezaţi pe jos, cu picioarele larg desfăcute, coseau plase interminabile; în cîte o firidă, în hîrdaie, fierbea taninul pentru revopsitul lor; ziduri joase, din piatră, separau micile grădini dinspre mare, unde bărcile zăceau alături de aracii din răsadniţe, iar femeile, ţinînd cuiele în dinţi, îi ajutau pe bărbaţii întinşi sub chilă să repare spărturile; lîngă fiecare casă roz, un şopron ferea roşiile despicate în două, puse la uscat, cu sare, pe împletitura din nuiele; lîngă tufele de sporanghel, copiii căutau rime, în timp ce cîte un moşneag stropea moşmonii cu pompa; de sub frunzele culcate la pămînt, se zărea galbenul pepe-

nilor; bătrînele frigeau calamari și palipi sau dovlecei dați prin făină; acola unde se ridicau prore de pescadoare, în șantierul mirosind a lemn abia dat la rindea și unde ucenicii călăfătuitori se încăieraseră, amenințîndu-se cu pensulele înnegrite de catran, începea plaja cu minusculele castele și vulcanii de nisip părăsiți de copii.

Așezată în fusta țipătoare, verde cu portocaliu, olături de ceilalți doi, doamnei Isotta i-ar fi plăcut ca drumul să mai continue. Dar barca deja își îndrepta prora spre mal; băieșii cărau șezlongurile: bărbatul se aplecase deasupra motorului, întorcîndu-și umerii arămii și nodurile de la șira spinării, cu pielea tare, sărată, tresărind ca într-un suspin.

Traducere din limba italiană de
Doina CONDREA DERER

ULTIMUL VINE CORBUL

Torentul era ca o plasă ușor vălurită, transparentă, avînd în mijloc apa care curgea. Din cînd în cînd, la suprafață, o zvîcnire, ca o bătaie de aripi din argint: scînteia în lumină spinarea unui păstrăv, ce se scufunda imediat, în zig-zag.

— E plin de păstrăvi, observă unul dintre bărbați.

— Dacă am arunca o grenadă, ar pluti toți cu burta în sus, spuse celălalt.

Își scoase o grenadă de la brîu și începu să deșurubeze siguranța.

Atunci se apropie băiatul, care se tot uita la ei, un băiat de la munte, cu fața ca un măr

— Mi-o dai? zise el, luînd pușca din mîna unuia.

— Ce-a fi vrînd? întrebă bărbatul, vrînd să-și ia pușca îndărăt.

Dar băiatul îndreptase pușca spre apă, căutînd parcă o țintă.

„Dacă tragi în apă, sperii peștii și am isprăvit", ar fi vrut să-i spună bărbatul, dar n-a mai apucat. Într-o străfulgerare, se zărise un păstrăv și băiatul trăsese în plin, de parcă asta aștepta. Acum păstrăvul plutea cu burta albicioasă în sus.

— Drace! exclamaseră bărbații.

Băiatul încărcă din nou arma și o roti în jur. Aerul era limpede, cristalin: se vedeau bine acele de pin de pe celălalt mal și plasa de apă a torentului. S-a încrețit ușor la suprafață: alt păstrăv. Trase: acum peștele plutea mort. Bărbații se uitau cînd la păstrăv, cînd la el.

— Trage bine, ziseră.

Băiatul continua să miște gura țevii în aer. Ce ciudat, cînd te gîndești că între tine și celelalte lucruri sînt metri și metri de aer. Dar cînd bărbatul ochia cu pușca, aerul devenea o linie dreaptă, invizibilă, trasă între gura țevii și obiect, acum puiandrul de șoim, ce trecea sus, pe cer, cu aripile parcă nemișcate. Apăsînd pe trăgaciul armei, aerul rămînea gol, transparent ca și mai înainte, dar acolo, sus, la celălalt capăt al liniei, șoimul își plia aripile și cădea ca o piatră. Prin obturatorul deschis, ieșea un miros plăcut de praf de pușcă.

Băiatul mai ceru cartușe. Acum, în spatele lui, pe malul micului torent, erau mult mai mulți cei care se uitau la el. De ce puteai să vezi, dar nu și să atingi, conurile din vîrful pomilor de pe malul celălalt? Pentru ce exista distanța aceea goală între el și lucruri? De ce, în realitate, erau atît de departe conurile, cînd, privindu-le, păreau că sînt tot una cu el? Cînd ținteа cu pușca, vedeai imediat că spațiul acela gol era un truc: el atingea trăgaciul armei și în aceeași clipă conul cădea, retezat de la peduncul. Sentimentul golului era ca o mîngîiere: era golul țevii de pușcă prelungite în aer, umplut cu o împușcătură, pînă dincolo, în dreptul conului, al veveriței, al pietrei albe, al florii de mac.

— Nimic nu-i scapă, spuneau bărbații, și nici unuia nu-i venea să rîdă.

— Tu o să vii cu noi, i-a zis comandantul.

— Dar îmi dați pușca?

— Se înțelege!

A pornit cu ei. A plecat cu o raniță plină cu mere și cu două turte de caș. Pe fundul văii, satul se zărea ca o pată de ardezie, paie și bălegar de vacă. Era plăcut să te îndepărtezi, pentru că la fiecare cotitură dădeai de ceva nou: pomi încărcați de conuri, păsări ce zburau pe ramuri, pietre acoperite de licheni, toate lucruri plasate pe raza falselor distanțe, a distanțelor pe care le umplea împușcătura, înghițind aerul aflat pînă la ele.

Dar l-au atenționat că nu putea să tragă: erau locuri prin care era bine să treacă în tăcere, iar de cartușe aveau nevoie ca să ducă războiul. Numai că la un moment dat, un iepure, speriat de pașii lor, a traversat poteca printre ei; aceștia începură să strige și să se agite. Cînd să dispară între tufișuri, a fost oprit de focul băiatului.

— Bine ochit, spuse comandantul, dar n-am plecat la vînătoare. Și un fazan de-ai vedea, n-ai voie să tragi.

Nici n-a trecut o oră și s-au făcut auzite alte împușcături.

— Iar puştiul! se înfurie comandantul ducîndu-se după el.

Acesta ridea cu toată fața lui albă, cu pete roşii, ca un măr.

— Prepelițe, îi zise, arătîndu-i-le.

Dincolo de gardul viu, se ridicase în zbor un stol întreg.

— Prepelițe sau greieri, nu mă interesează: doar ți-am explicat. Dă-mi puşca. Şi dacă mă superi, te întorci în sat.

Băiatul s-a bosumflat: n-avea nici un haz să meargă aşa, neînarmat, dar atîta vreme cît era cu ei, mai putea spera că va primi puşca înapoi.

Noaptea au dormit într-o colibă de păstori. De cum s-a luminat de ziuă, în timp ce toți dormeau, băiatul s-a sculat. A ales cea mai frumoasă puşcă, şi-a umplut ranița cu încărcătoare şi a ieşit. Aerul era blînd şi limpede, ca-n zori de zi. Nu departe de colibă se afla un dud. Era ceasul cînd veneau acolo coțofenele. Uite-o pe prima: puştiul trase, dădu fuga să o ridice, o puse în raniță. Din locul de unde o luase, îşi mai căută o țintă: un bursuc! Speriat de împuşcătură, se grăbea să se ascundă în vîrful unui castan. Mort, nu era decît un şobolan mai mare, cu coada cenuşie, din care cădea părul, dacă o atingeai. De sub castan, băiatul văzu, în poienița situată ceva mai jos, o ciupercă roşie, cu puncte albe; o ciupercă otrăvitoare. A pulverizat-o dintr-un foc, după care s-a dus să se convingă că o ochise cu adevărat. E frumos să tot mergi din țintă în țintă: în felul acesta, mai ştii, poți să faci înconjurul lumii. Pe o piatră zări un melc mare: ochi cochilia, iar cînd ajunse la locul respectiv, n-a văzut decît piatra scrijelită şi fire subțiri de bale irizate. Încet, încet se îndepărtase de colibă, ajungînd mai jos, în poieni necunoscute.

Din dreptul pietrei observă o şopîrlă, pe un zid; de la zid, o băltoacă şi o broască; de acolo, pancarda din drum devenea o țintă uşoară. De la pancardă se vedea şoseaua în zig-zag şi chiar dincolo de ea: mai jos se afla un grup de bărboți în uniformă, care înaintau cu puştile întinse. Dînd cu ochii de băiatul ce le zîmbea cu fața lui albă şi roşie, ca un măr, şi cu puşca în mînă, începură să strige, îndreptînd armele spre el. Dar puştiul deja luase la ochi nasturii aurii de pe pieptul unuia din ei şi trăsese.

Auzi urletul celui căzut şi împuşcăturile în rafale sau izolate, şuierîndu-i pe lîngă cap: el deja se întinsese după o grămadă de pietriş, în mijlocul drumului, într-un unghi mort. Cum grămada se întindea pe o porțiune bună, putea să se mişte, să scoată capul în locuri neaşteptate, să vadă străfulgerările din dreptul gurilor de arme, fumuriul şi luciul uniformelor soldățeşti şi să țintească vreun epolet sau petliță. Apoi se tîra iute pe pămînt şi trăgea din alt loc. După

o vreme, auzi în spatele lui rafale ce treceau dincolo de el, lavind în soldați: erau tovarășii lui, întăriți de mitraliori.

— Dacă nu ne-ar fi trezit puștiul cu împușcăturile lui, își ziceau între ei.

Acoperit de focul olor lui, băiotul putea să ocheoscă și mai bine. La un moment dat, un proiectil îi atinse ușor obrazul. Se întoarse: unul din soldați trecuse drumul, mai sus de el. Se aruncă la adăpost, într-o adîncitură, nu înainte de a fi tras dintr-o dungă, lovind nu soldatul, ci pușca acestuia, în dreptul încărcătorului. Își dădu seama că soldatul nu mai putea încărca arma și că o aruncase. Atunci băiatul ieși afară și trase după soldatul care o luase la fugă: îi aruncă în aer o tresă.

Îl urmărea. Soldatul, cînd dispărea în pădure, cînd reapărea în bătaia puștii. Îi atinse vîrful coifului, apoi o gaică de la curea. Tot urmărindu-l, ajunse într-o văioagă nebănuită, unde nu se mai auzea ecoul luptei. La un moment dat, soldatul s-a trezit cu o rariște înaintea lui, înconjurată de povîrnișuri îndesate cu tufișuri. Puștiul deja era pe punctul de a ieși din pădure; în mijlocul rariștei se afla un bolovan mare, în spatele căruia soldatul abia de a apucat să se ghemuiască, vîrîndu-și capul între genunchi.

Pentru moment, se simțea la adăpost: avea la el grenade; băiatul n-ar fi putut să se apropie, cel mult să-l țină pe loc, la o bătaie de pușcă. Sigur, dacă ar fi putut să ajungă dintr-un salt în tufișuri, ar fi fost în siguranță, lăsîndu-se în jos, pe panta plină de verdeață. Dar trebuia să străbată porțiunea aceea goală: oare cît avea de gînd băiatul să tot aștepte? Și avea să țină toată vremea pușca la ochi? Soldatul se gîndi să-l pună la încercare: după ce-și puse coiful în vîrful baionetei, o săltă deasupra capului. Un foc și coiful găurit se rostogolea pe jos.

Soldatul nu-și pierdu cumpătul: desigur, nu era greu să țintești acolo, în jurul bolovanului, dar dacă el s-ar fi mișcat cu repeziciune, ar fi fost imposibil să-l prindă. Între timp, pe cer trecu iute o pasăre: poate un cocoșel de munte. O împușcătură și se prăbuși. Soldatul își șterse sudoarea de pe gît. Mai trecu o pasăre: un sturz; căzu și acesta. Soldatul își înghiți saliva. Probabil că acolo era un loc de trecere: zburau păsări de tot soiul, iar băiatul, trăgînd, le dobora una după alta. Soldatului îi veni o idee: „Dacă e atent la păsări, nu mai e atent la mine. De cum trage, eu mă arunc". Dar mai întîi era bine să facă o încercare. Își luă coiful și-l ținu gata pregătit, în vîrful baionetei. Trecură două păsări: becațe. Soldatului îi părea rău să rateze o ocazie atît de bună cu încercarea lui, dar tot nu-și făcuse

curaj. Băiatul trase într-o becaţă; în clipa aceea soldatul săltă coiful, auzi împuşcătura şi îşi văzu coiful sărind în aer. De data aceasta simţi în gură un gust ca de plumb; abia de mai apucă să observe că şi a doua pasăre cădea, la un nou foc.

Aşadar, nu trebuia să facă gesturi pripite: după bolovan, cu grenadele lui, era la adăpost. De ce să nu încerce să-l ochească şi ei cu o grenadă, rămînînd totuşi ascuns? Se lungi la pămînt, întinse braţul spre spate, atent să nu se lase descoperit, îşi adună puterile şi zvîrli grenada. O lovitură grozavă! Ar fi ajuns departe, dar la jumătatea parabolei, la o împuşcătură, explodase în aer. Soldatul se aruncă la pămînt, cu faţa în jos, ca să nu-l atingă schijele.

Cînd îşi ridică din nou capul, apăruse un corb. Pe cer, deasupra lui, o pasăre, un corb, zbura, rotindu-se alene. Fără doar şi poate că acum băiatul avea să tragă în el. Dar focul întîrzia să se facă auzit. Să fi fost corbul prea sus? Dar doborîse atîtea păsări, mai sus, mai iuţi. În cele din urmă, auzi lovitura de armă: acum corbul avea să cadă; ba nu, continua să se rotească imposibil, lent. În schimb, căzuse un con dintr-un pin din apropiere. Doar n-avea să se apuce să tragă în conuri! Puştiul ochia conurile unul cîte unul, iar ele cădeau cu un bufnet sec.

La fiecare împuşcătură, soldatul se uita la corb: cădea? Nu, pasărea neagră se rotea tot mai jos, deasupra lui. Să nu o fi văzut băiatul? Sau, mai ştii, poate nu era nici urmă de corb, ci doar o halucinaţie de-a lui! Poate că, ajuns în pragul morţii, omul vede trecîndu-i pe dinainte păsări de tot felul; cînd zăreşte corbul, înseamnă că i-a sunat ceasul? Cu toate acestea, trebuia să-i atragă atenţia băiatului, care continua să tragă în conuri. Soldatul se ridică în picioare şi, arătîndu-i pasărea neagră cu degetul, îi strigă în limba lui:

— Uite, corbul!

Proiectilul l-a atins drept în mijlocul vulturului cu aripile întinse, brodat pe veston.

Corbul cobora agale, cu rotiri concentrice.

Traducere din limba italiană de
Doina CONDREA DERER

ELSA MORANTE

(Italia)

Elsa Morante (Roma, 1918—1985), cunoscută de publicul românesc grație traducerii romanului său **Insula lui Artur** (1959), a debutat cu nuvele în anul 1941 (volumul **Jocul secret**) și a revenit la genul scurt cu povestirile cuprinse în culegerea **Șalul andaluz** (1963). Ampla narațiune care dă titlul întregului volum, tradusă în numeroase limbi, este inspirată, așa cum se întîmplă de cele mai multe ori în cazul acestei scriitoare, de universul infantil și al adolescenței; ea sugerează ideea că procesul cunoașterii, conștientizarea implică riscuri incalculabile în condițiile în care adulții nu le cruță copiilor sensibilitatea și setea de onestitate. E. Morante s-a impus însă atenției criticii și publicului italian înainte de 1963 cu amplul roman **Minciună și vrajă** (premiul Viareggio, 1948), remarcabil prin capacitatea de a crea o atmosferă de vis, de a canaliza o fantezie debordantă și de a conferi o armonie aproape muzicală unei multitudini de întîmplări și tipuri umane. Impunătorul roman **Istoria** (1974) adaugă acestor calități o accentuată rigoare etică, măiestrie în structurarea unui vast material faptic și precizie în conturarea unor personaje memorabile. Romanul **Aracoeli**, debitor tehnicii **flash back**, ne pune în fața unor pagini lipsite de inhibiții în tentativa de a prezenta nuanțat psihologia unor grave psihopatii, anterior surprinse numai în manifestările pur exterioare. În versuri, E. Morante i se datorează volumul **Alibi** (1958) și compozițiile grupate în **Lumea salvată de copilași**, în ton contestatar.

ȘALUL ANDALUZ

Pasiunea pentru teatru și balet o pus-o din fragedă copilărie pe Giuditta în situația de a-și vedea toate rudele aliate împotriva ei: în familia de comercianți onorabili din care provenea, profesia de dansatoare (fie și de coregrafie serioasă, *clasică)* era considerată o crimă și o rușine. În lupta ei, Giuditta s-a purtat ca o adevărată eroină: a învățat baletul pe ascuns, în pofida tuturor. De cum a crescut, a părăsit orașul Palermo, familia, prietenele și s-a dus la Roma unde, după cîteva luni, deja făcea parte din Corpul de balet al Operei.

Așadar, teatrul, care pentru ea era raiul pe pămînt, îi deschisese porțile. În entuziasmul ei, Giuditta își spunea că acesta era numai primul pas, convinsă că va fi o mare artistă, hărăzită gloriei; un tînăr curtezan, un muzician din nordul Italiei, cunoscut la Operă, i-a întărit convingerea. Giuditta s-a căsătorit cu el. Era un bărbat frumos, în care toată lumea vedea o speranță a artei; din păcate, după trei ani de la cununie, a lăsat-o văduvă, cu doi gemeni micuți: Lauro și Andrea*.

---

* Andrea, în italiană, este nume de băiat.

Deşi nu vedeau cu ochi buni profesiunea şi mariajul ei, rudele siciliene nu o lăsaseră fără zestre. Cu banii lor şi cu modestele cîştiguri ca balerină, văduva putea să trăiască decent cu gemenii ei. In carieră nu inregistrase nici un progres, dar in viaţa privată, Giuditta Campese se purta ca o primadonă. Toată casa strălucea de orgoliul, talentul şi ascensiunea ei: in puţinele incăperi ale apartamentului domnea certitudinea că este o stea.

Foarte curind s-a văzut insă că posiunea ei pentru teatru, căreia i se opusese cu atita inverşunare familia, avea un nou adversar, exact unde Giuditta nici nu se aştepta. Intr-adevăr, noul duşman era o fiinţă născută şi crescută intre oameni de teatru, iar cel ce respiră firesc, de la bun inceput, acest aer, n-ar trebui să aibă prejudecăţi de provincie. Persoana in discuţie era fiul Giudittei, Andrea.

In pruncie, Andrea era mai puţin dezvoltat la trup decit geamăna lui, dar era tot atît de drăgălaş. Ca şi aceasta, de altfel ca şi mama lui, era brunet; se deosebea însă de ele datorită ochilor (moşteniţi, pare-se, de la o strămoaşă paternă) albaştri-albaştri, cum rareori intilneşti. Ochii lui, de obicei intunecaţi, işi dezvăluiau pe deplin strălucirea numai cind se uitau la Giuditta: era suficient ca ea să apară in depărtare, pentru ca ochii albaştri să se arate in toată frumuseţea şi luminozitatea lor. Cu toate acestea, încă din primii ani de viaţă, chiar inainte de a fi invăţat să pronunţe distinct, Andrea a dat dovadă de o ură neţărmurită faţă de profesiunea mamei.

In afara timpului dedicat profesiei, văduva trăia retrasă. Cind nu trebuia să se ducă la teatru, de cele mai multe ori işi petrecea serile acasă, singură, in linişte. In aceste seri, Andrea (care zi de zi se ducea la culcare cu geamăna inainte de a se lăsa intunericul) adormea pe loc lingă Laura şi nu se trezea pină dimineaţa. In schimb, in serile cind ea avea repetiţie sau spectacol, in timp ce Laura, conform obiceiului, dormea ca un ingeraş, bănuitorul Andrea nu-şi găsea locul. Deşi nimeni nu-i spunea, inima lui presimţea in chip misterios că mama urma să plece. Atunci el adormea greu şi avea un somn capricios, uşor: se trezea brusc, ca la sunetul unui clopoţel, exact in clipa în care Giuditta se retrăgea in camera ei ca să se îmbrace. Cobora din pat şi dădea fuga in picioarele goale pînă la camera mamei; se oprea în spatele uşii închise, ca un copil părăsit şi plingea incetişor.

Drama, începută în felul acesta, se continua in cele mai felurite chipuri. Uneori Andrea rămînea să plingă acolo aproape pe ascuns, dar în clipa în care mama, gata de plecare, deschidea uşa, el se întorcea în goană în patul lui ca să-şi ascundă lacrimile sub cearşaf. Giuditta nu voia să-i arate că se înduioşa şi cel mai adesea pleca

dreaptă și impasibilă, prefăcîndu-se că nu-i auzea plînsul și nici lipăitul picioarelor goale. Uneori însă, deși n-ar fi vrut, i se făcea milă și se ducea după el, căutînd să-l îmbuneze cu tot soiul de drăgălășenii. Dar el își acoperea ochii cu pumnii, își înghițea suspinele și refuza orice falsă consolare. Singura, adevărata consolare ar fi fost ca Giuditta să rămînă acasă, să renunțe la teatru; dar numai un smintit putea să-i ceară așa ceva dansatoarei!

Uneori, îndrăzneala lui Andrea atingea și această formă de nebunie. După ce plîngea o vreme, ca de obicei, lîngă camera mamei care se îmbrăca, se dezlănțuia pe neașteptate, bătînd cu pumnii în ușă; sau, înghițindu-și lacrimile, aștepta răbdător ca mama lui să fie gata, iar cînd în cele din urmă o vedea (cu pălăriuța ei cochetă, cu voaletă neagră, lăsată peste fața albă, nepudrată, nemachiată, și cu pasul de leoaică), i se agăța de haine, îi cuprindea genunchii, o implora pe un ton disperat să nu se ducă la teatru: măcar în seara aceea să rămînă cu el! Ea îl mîngîia, îl lua cu binișorul, încercînd zadarnic să-l pregătească pentru deznodămîntul inevitabil pînă cînd, pierzîndu-și răbdarea, se elibera cu brutalitate de el și dispărea trîntind ușa. Andrea se arunca pe jos, în anticameră, și plîngea ca un pisoi lăsat în coșuleț de mița plecată fără griji la plimbare.

Giuditta sperase ca totul să fie o toană copilărească. Dar cu trecerea anilor, toana lui Andrea creștea o dată cu el. Aversiunea lui pentru teatru, eterna pasiune a mamei, era proclamată cu orice prilej, iar în mintea lui lua forma unei inimiciții ireconciliabile. Firesc, Andrea nu se mai umilea implorînd și plîngînd ca la trei-patru ani, se ferea de așa ceva, dar ura lui, lipsită de răbufnirile infantile, devenea și mai cumplită.

Lăsînd deoparte această încăpățînare, Andrea nu era un copil rău. Dimpotrivă: nu mințea, învăța bine și era extrem de afectuos cu mama lui: se ținea după ea în toate camerele, îi atrăgea tot timpul atenția cu efuziuni turbulente și sentimentale încît, nu rareori, dacă era prinsă cu treburi sau cu alte gînduri, Giuditta era nevoită să-l respingă ca pe un pisălog. Cînd se întîmpla (ce e drept, nu prea des) ca ea să-l ducă la plimbare, nici un rege ieșit cu regina în caleașcă nu s-ar fi arătat mai mîndru și mai grijuliu ca el; ochii îi străluceau intens de la începutul pînă la sfîrșitul plimbării. În puținele seri cînd Giuditta rămînea acasă, în familie, el, care de obicei era palid, se îmbujora la chip ca o floare. Era cînd expansiv, cînd angelic, făcea tot soiul de isprăvi, devenea lăudăros. Rîdea nestăpînit pentru orice întîmplare domestică (de pildă, dacă pisica vîna o molie sau dacă Giuditta nu reușea să spargă o nucă); povestea cu patetism întîm-

plările *Corsarului negru* sau ale lui Sandokan la revoltă, ale *Piraţilor din Malaezia* şi ale altor personaje din romane cu căpitani şi corsari, marea lui pasiune. Din cind in cînd îşi îmbrăţişa mama de parcă voia să o ţină înlănţuită; era plin de solicitudine faţă de Laura; asculta grav şi cu modestie discuţiile lor femeieşti. Dar dacă se făcea o aluzie la teatru, la dans sau la Operă, ochii lui se umbreau, işi incrunta fruntea şi ai lui erau nevoiţi să asiste la o metamorfoză inimaginabilă, ca şi cum un porumbel sau un cocoşel s-ar fi transformat pe neaşteptate într-o buhă.

Uneori, în zile cu totul ieşite din comun, sora lui, Laura, pleca de acasă exultînd ca să asiste la vreun matineu al Operei unde, adesea, ţinindu-se după mama ei, putea să ajungă în spatele scenei şi in culise! Intorcindu-se acasă (unde dădea de Andrea, ce se exclusese de bună voie de la spectacol) parcă era nebună: atit era de exaltată! Dar văzind privirile crunte ale fratelui ei, işi sufoca de la primele cuvinte dorinţa de a povesti. Atit de acut resimţea tăcerea forţată incit vorbea noaptea, in somn.

Andrea a refuzat cu indărătnicie să pună piciorul in vreun teatru. Numai auzind propunerea de a se duce într-un asemenea loc, din pricina căruia suferise seri de-o rindul şi plinsese, pălea de indignare.

S-a intimplat, şi nu o dată, ca Giuditta să aducă acasă, de la Operă, costumele de balerină şi să se imbrace cu ele ca să o vadă ceilalţi. Intr-o zi s-a imbrăcat in ţigancă: fustă scurtă, pieptul dezgolit, brăţări şi coliere din monede de aur. Altă dată şi-a pus costumul de lebădă, cu pieptarul acoperit cu briliante, cu ciorapi de mătase albă şi tutú din fulgi. S-a îmbrăcat in Nereidă, cu o tunică scurtă din salzi, in ape, şi cu o plasă de pescar in mină. S-a travestit in spiriduşul Nopţii şi in păstoriţă orientală.

Corpul i se ingreunase intrucitva, faţă de anii cind nu era decit o copilă, dar era o femeie frumoasă, cu aerul ei inţepat, cu ochii negri şi carnaţia albă de spanioloaică. In afară de fiica ei, Laura, mai veneau să o admire femeia angajată cu ziua şi portăreasa imobilului. S-ar putea spune chiar că acesta era singurul public de admiratori de care Giuditta avusese parte pină in clipa aceea: intr-adevăr, in cariera ei teatrală, nu făcuse nici un pas mai departe Şi acum Giuditta Campese nu era nimic mai mult decit fusese in ziua angajării la Operă: o balerină anonimă din Corpul de balet. Dar in ochii extaziaţi ai publicului ei familial era fără doar şi poate o mare stea.

După ce lăsa să i se admire costumul, se producea cu un dans, încununat cu aplauze entuziaste. In clipa aceea se auzea pe coridor un pas de copil venit aproape pe furiş, şi în prag apărea Andrea.

Văzînd-o pe Giuditta, ochii lui larg deschişi aveau o licărire de devoţiune, dar o clipă mai tîrziu, el îşi intorcea faţa de la ea. Se retrăgea în colţul dintre coridor şi uşă, nu înainte de a fi fulgerat cu pupilele lui duşmănoase publicul, luîndu-şi aerul cuiva obligat să asiste, fără să poată interveni, la jaful propriilor bunuri.

Pentru el, corişti, balerini şi alţi oameni asemenea lor, ce le frecventau casa, erau mai răi decît fiarele sălbatice. De obicei, în timpul vizitelor acestora, el se ascundea în capătul opus al apartamentului într-o debara prăfuită unde, printr-o ferăstruică, abia se strecura o rază de lumină. Dar nici măcar în această închisoare, Andrea nu reuşea să se apere de monştrii lui, dacă Giuditta repeta în salon cu colegii vreo scenă sau vreo figură de dans. Deşi făcea tot posibilul să nu asculte, auzul lui, mult mai ascuţit decît de obicei, prindea dincolo de uşi notele gramofonului, vocile străine, tactul punctat prin bătăi din palme, bufniturile săriturilor, paşii tîrîţi, vîrtejul piruetelor! Prizonierul nu ştia dacă să se lase pradă furiei, invidiei sau dorinţei de a cunoaşte pînă la capăt supliciul, asistînd la spectacolul detestat. Aproape că îţi venea să crezi că un delator făcuse cunoscută tentaţia încercată de el în încăperea cealaltă pentru că, gîfîind se apropia de uşa lui baricadată un herald: sora lui, Laura, ce ridica în slăvi isprăvile balerinilor şi, în numele mamei, îl poftea în salon. Cu insulte şi ameninţări, Andrea punea heraldul pe fugă, dar povara atitor grele încercări îi lăsa un gust amar. O clipă mai tîrziu, pe un ton extrem de autoritar, o chema cît îl ţinea gura, pe mama lui.

Surescitată şi îmblînzită de dansurile ei dragi, Giuditta venea. Îşi chema fiul pe nume: nici un răspuns. Îl chema de două-trei ori, în cele din urmă uşa se deschidea. Drăgăstoasă, rîzînd de claustrarea abominabilă, balerina îl îmbrăţişa pe prizonierul trist, îl săruta pe păr şi pe frunte:

— Ce rece eşti, băiatul mamei, frumosul meu, lumina ochilor mei! Eşti nebun! Ce vină ai de te tot închizi aici, cînd ai atîtea camere frumoase? Mama nu te-a făcut să stai printre cufere şi păianjeni! Cînd ai o cămăruţă atît de drăguţă, apoi balconaşul! Şi muzica de la gramofon, plus atîţia artişti grozavi, care întreabă de tine. Au să creadă că Andreuccio al meu e cocoşat sau şchiop, de nu se arată niciodată! Să mergem să le arătăm tuturor ce băiat frumos are Campese! De ce faci figura aceasta atît de îndurerată? Parcă l-am avea în vizită pe Nero în persoană! Toţi sînt prietenii noştri, colegi de serviciu, doamne şi domni scînteietori: lumea plăteşte biletul ca să-i vadă! Au venit la noi să danseze pentru Lauretta şi Andrea! Avem şi lucruri bune de mîncare, vin de Marsala, vrem să ciocnim pentru

stăpînul casei, pentru tine! Hai, lăncierul meu frumos! Fă-ne hatirul ăsta! Vino să dansezi cu noi!

In pas de dans, după ce-l prindea pe Andrea de mînă, Giuditta îl trăgea după ea. Dar de cum ajungea pe coridorul la capătul căruia, prin uşa întredeschisă, se vedea agitaţia din salonul răsunind de voci, Andrea se smulgea din mina mamei lui, de parcă ar fi văzut hăul iadului, şi se baricada din nou în temniţa lui. De acolo ii striga mamei rămase afară:

— Du-te! Pleacă de aici! Intoarce-te la neisprăviţii tăi!

Văzîndu-se singur, incepea să plingă.

Pentru ura lui, Andrea plătea chinuindu-se pe sine însuşi. Dar unii îşi amintesc de situaţii cind violenţa lui răbufnea şi in alte chipuri. Intr-o zi, de pildă, el a intors cu faţa la perete, ca pe tot atîtea suflete damnate, fotografiile inrămate de pe etajerele din salon. Erau fotografii cu dirijori, coregrafi, primi balerini şi alte celebrităţi: cu toatele dragi mamei lui, mai ales pentru dedicaţiile adresate ei, Giudittei Campese, cu nume şi prenume.

Iar într-o zi, cind un admirator al balerinelor îi trimisese Giudittei, drept omagiu, un buchet de trandafiri, după ce aceasta a ieşit din casă pentru obişnuitele repetiţii de la teatru, Andrea, sub privirile îngrozite ale Laurei, s-a năpustit cu o furie sălbatică să facă bucăţele florile. Apoi le-a trîntit pe jos şi le-a călcat în picioare. In asemenea situaţii, Giuditta a ajuns să-i spună că e un delincvent şi un asasin.

Cu acest chin şi-a trăit anii copilăriei Andrea Campese!

Spre zece ani, trebuind să se pregătească pentru confirmaţie şi pentru prima împărtăşonie, Laura şi Andrea au petrecut două săptămîni departe de casă: ea într-un institut de maici, el intr-o mănăstire a părinţilor salezieni. Cum înaintea acestui moment, instrucţia lor religioasă fusese destul de mult neglijată, viaţa cuvioasă din mănăstire a fost o experienţă cu totul nouă pentru gemeni. In viaţa Laurei, lecţiile de religie, acest interval, a lăsat o urmă uşoară; in schimb, existenţa lui Andrea a cunoscut o schimbare radicală. Imediat, de cum l-a văzut la sfirşitul perioadei de claustrare, in ziua ceremoniei, Giuditta şi-a dat seama că băiatul ei nu mai era acelaşi. În loc să-i alerge plin de dragoste în întîmpinare, cum se aştepta după o separare atît de îndelungată, Andrea s-a lăsat sărutat cu un aer rezervat, aproape sever. Prima cută, cuta reflecţiei, îi incrusta fruntea, dîndu-i o expresie gravă, în contrast cu trăsăturile lui copilăreşti şi cu trupul chiar prea mărunt pentru vîrsta lui. La numeroasele întrebări ale mamei, el a răspuns anevoie şi vădit agasat.

Preoţii ce-l pregătiseră şi îl priveau cu încîntare, i-au spus Giudittei că în timpul acelui curs scurt de religie, el fusese cel mai atent şi pătruns elev, dovedind un interes rar pentru cele cereşti, avînd în vedere anii lui. Părea, susţineau ei, că era dornic de hrana îngerilor, ca şi cum pînă în clipa aceea i-ar fi lipsit hrana lui naturală.

Un mic semn de frivolitate mondenă reapăruse în momentul în care a îmbrăcat hainele noi aduse pentru ceremonie: erau din postav bleumarin, cu rever din cotifea. În privinţa îmbrăcămintii, Andrea fusese întotdeauna pretenţios şi nu şi-a ascuns satisfacţia, iar cînd în buzunăraşul de la haină a găsit un fluier din argint, agăţat de un cordon din mătase (culme a eleganţei, după anumite case de modă franţuzeşti pentru copii), a declarat, cu un zîmbet de încîntare, că numai comandanţii şi piraţii purtau un fluier asemănător. Învingîndu-şi probabil tentaţia, s-a abţinut să încerce sunetul agresivului instrument. După acel unic moment de uşurinţă, în timpul ceremoniei s-a arătat atît de pătruns şi extatic încît l-a remarcat pînă şi episcopul care, mîngîindu-l pe cap, a exclamat: „O, ce soldăţel grozav pentru sfînta biserică!"

În clipa în care a primit împărtăşania, ochii lui înălţaţi spre cupă emanau atîta nevinovăţie şi cuvioşenie încît, văzîndu-l, mama lui izbucnise în lacrimi, dar Andrea nu părea să-i fi înregistrat suspinele. După ce a primit anafura, cînd a închis ochii parcă s-a stins o lumină în capelă. A rămas timp de cîteva minute recules, în genunchi, cu faţa în mîini; uitîndu-se la capul lui plecat, cu părul pieptănat şi netezit anume pentru sărbătoare, Giuditta îşi spunea: „Cine ştie ce gînduri alese trec în clipa de faţă prin mintea îngerului acesta!"

În cele din urmă, frumoşii ochi s-au deschis din nou, dar în timpul liturghiei, au fixat în extaz luminile de pe altar. „Nici măcar o privire pentru mama lui"; îi trecuse prin gînd Giudittei.

După ceremonie, Giuditta şi-a luat copiii acasă. Nici nu se închisese bine poarta mănăstirii în spatele lor că, uşuratică, Laura ardea de nerăbdare să se întoarcă la jocurile ei. În rochia lungă de mireasă pentru prima împărtăşanie cu voalul şi coroniţa pe cap, ea alerga veselă pe bulevardul ce ducea spre casă, ceea ce i-a făcut pe cîţiva trecători să-i reproşeze că nu are ţinuta cerută de veşmînt.

În schimb, Andrea părea absorbit: nu lua seama la mama şi la sora lui, de parcă era un străin.

Din ziua aceea s-a purtat în casă ca şi cum viaţa familială şi întîmplările domestice nu-l mai priveau. Se terminase cu revoltele, cu ura şi capriciile, dar o dată cu ele parcă se stinsese şi dragostea pentru mama lui. Dacă, în prezenţa sa, venea vorba despre dans şi tea-

tru, său se făcea aluzie la detestata profesiune a Giudittei, pe faţa lui trecea o umbră de dispreţ. La fel ca şi mai înainte, el evita compania balerinilor, a actorilor, a cîntăreţilor şi a întregii lumi îndrăgite de Giuditta, dar dorinţa de izolare nu mai avea aceeaşi semnificaţie. Acum, şi cînd nu erau vizite, lui îi plăcea să se retragă: nu-i mai căuta nici pe colegi, nu se mai antrena la joc cu Laura; părea mereu absorbit în gînduri peste puterile lui; Giuditta se temea că avea să se îmbolnăvească. Era vară, elevii plecaseră în vacanţă, iar el citea ore în şir cărţile primite cu împrumut de la cuvioşii părinţi din mănăstirea unde se ducea adesea în vizită. Aceştia îi explicau pasajele mai dificile din cărţile citite, le comentau cu el, extaziindu-se de remarcile lui. Pe frunte i se adîncise şi mai mult cuta reflecţiei.

Exact în zilele acelea, în fiecare duminică, în biserica din apropiere, vorbea un predicator renumit. Din mulţimea venită buluc la predicile lui nu lipsea niciodată un credincios nu mai înalt de un metru şi cîţiva centimetri, pe care, judecîndu-l după hăinuţele sărăcăcioase, neglijente, l-ai fi luat drept un vagabond din drum; numai că ochii lui albaştri, scînteietori fixau amvonul, plini de gratitudine şi întrebări. Intr-o bună zi, cînd predicatorul vorbea despre patimile lui Christos, acest ascultător atent se emoţionase atît de tare, încît izbucnise în hohote de plîns.

Intr-un cartier îndepărtat al oraşului, lîngă o bazilică impozantă, se afla o scară foarte înaltă, zisă Scara sfîntă, pe care pelerinii şi credincioşii veniţi din toate părţile lumii o urcau în genunchi, uneori desculţi, ca să merite iertarea divină. Pe pereţii laterali ai scării se aflau fresce înfăţişînd scene din Săptămîna Patimilor, iar pe fundalul logiei din capătul de sus strălucea un mozaic triumfal cu sfinţi şi mucenici, toţi cu aureole, care parcă îl aşteptau acolo pe pelerin, ca să-l întîmpine, la capătul penitenţei, cu toate onorurile.

Intr-o după-amiază, devreme, s-a întîmplat ca în jurul bazilicii să se plimbe două balerine de la Operă, ce locuiau în împrejurimi. Erau orele pustii de caniculă estivală; trecînd prin faţa Scării Sfinte, cele două balerine au remarcat pe prima treaptă, acolo unde credincioşii se descălţau ca să înceapă urcuşul, doar două sandale micuţe, foarte uzate şi pline de praf. Ridicînd ochii, au zărit sus de tot, aproape de celălalt capăt al scării, un singur pelerin mititel ce înainta desculţ, în genunchi. Dimensiunile sandalelor şi ale proprietarului penitent, le-a intrigat pe balerine, pentru că de obicei numai adulţii se supuneau trudnicei juruinţe. Incitate de spectacolul neobişnuit, cele două balerine, cu o fire mai uşuratică, au pus la cale o glumă: au luat sandalele şi s-au ascuns după zidul

scării, așteptind ca solitarul credincios să coboare. După o lungă așteptare, iată-l in sfirșit. Spre surprinderea lor, balerinele l-au recunoscut pe fiul Giudittei, dansatoarea din Corpul de balet al Operei, în a cărei casă, colege fiind, fuseseră amindouă.

După ce a coborît scara, băiatul și-a intors fața udă de sudoare spre logia din virf, situată atit de sus, și-a făcut semnul crucii și a pus în buzunar un mic rozariu argintat. Apoi s-a uitat după încălțările lui; negăsindu-le, a aruncat o privire incruntotă și sălbatică în jur, cu aerul unui lup incă neințărcat, ce se adincește intr-o pădure necunoscută. Piața arsă de soare era pustie; el a intors capul îndărăt ațintindu-și pentru o clipă privirea spre primele trepte ale scării. Fără să-și mai caute sandalele, s-a intors dintr-un salt și a luat-o la goană in picioarele goale.

Sufocate de ris, cele două balerine s-au năpustit din ascunziș strigînd tare: „Campese! Campese!". Andrea s-a oprit și, recunoscindu-le pe femeile ce-i aduceau sandalele, a roșit tot.

— Am găsit incălțările astea, ii spuse balerina mai în virstă, cu un aer voit nevinovat, sint ale tale?

El a luat sandalele, le-a aruncat jos și le-a incălțat ca pe niște galenți, fără să se mai incheie.

— Ei, ii reproșă balerina. Ce maniere sint astea? Eu iți găsesc încălțările și nu-mi spui nici măcar mulțumesc?

— Barem ți-ai adus aminte să spui o rugăciune și pentru noi? interveni a doua balerină.

Andrea le-a răspuns cu o privire atit de incruntată incit nebunele acelea s-au simțit intimidate. După aceea, el le-a intors spatele și tirindu-și sandalele descheiate, s-a indepărtat imediat.

Acest episod și altele asemănătoare au făcut în curind cunoscută colegilor Giudittei și vecinilor vocația lui Andrea. S-a aflat că fiul doamnei Campese renunță la plăceri și disfracții, că făcuse cadou fluierul din argint, piatra lui de cremene, busola și toate obiectele îndrăgite, pentru a merita, prin sacrificii, atenția Celui de Sus. Trecînd peste voința mamei lui, postea, renunța la mîncărurile preferate, iar uneori, noaptea, se dădea jos din patul unde din primii ani de viață dormise lîngă sora lui, și se culca pe pardoseala goală, așa cum obișnuiau marii sfinți, despre care citise. Debaraua întunecoasă, unde altădată avea obiceiul să-și tăinuiască revoltele, devenise refugiul lui preferat; într-o zi, cînd uitase să se închidă cu cheia, Giuditta l-a surprins în genunchi, pe jos, cu miinile împreunate și ochii plini de lacrimi, pierduți, în direcția ferestrei, ca și cum pe geamul prăfuit ar

fi văzut imagini divine. Stătea aşa de mai bine de o oră: genunchii, de acum roşii, îi amarţiseră.

Singura virtute creştină pe care Andrea nu o cultiva era umilinţa; dimpotrivă, afişa faţă de toţi oamenii (dacă nu erau slujitori ai cerului) o atitudine revendicativă şi de superioritate orgolioasă. Trufia zugrăvită pe chipul lui de copil nu îi irita pe ceilolţi: îi făcea să zîmbească.

Toţi il considerau un sfînt şi multe mame o invidiau pentru acest motiv pe Giuditta. In schimb ea, care, cîndva, găsise inoportună afecţiunea excesivă a lui Andrea, incerca acum un fel de amărăciune văzind că lui nu-i stătea la inimă decît raiul, uitind cu totul că avea o mamă. De această dată, cind ea îşi petrecea serile in casă, el (care în alte vremuri se bucura de asemenea seri ca de o sărbătoare) era în stare să o lase in bucătărie cu Laura, ca să se retragă în cameră sau în debara. Intr-o după-amiază, cînd Laura era în vizită la o amică, s-a intimplat chiar (lucru nemaiauzit) să o lase pe mama lui singură in casă pentru a se duce la dragii lui călugări! Altă dată, cînd Giuditta l-a invitat la plimbare, el, care mai inainte aştepta aceste invitaţii ca pe cea mai mare favoare, a acceptat cu răceală, fără să-i fie cituşi de puţin recunoscător. In cursul plimbării s-a arătat îmbufnat şi distrat, ca şi cum i-ar fi făcut o concesie pierzîndu-şi vremea cu ea.

Lovită in mîndria ei, Giuditta nu l-a mai invitat: „Dacă ţine, o să-mi ceară singur să mergem impreună la plimbare" îşi spusese ea. Dar Andrea nu i-a cerut-o niciodată. Uneori, plecînd de acasă, cind să-l salute, Giuditta avea impresia că surprinde în ochii lui o privire întrebătoare şi pierdută; dar, probabil, era o simplă iluzie, pentru că în cele din urmă, cu trecerea zilelor, el a lăsat să se înţeleagă că nici măcar nu mai observa prezenţa sau absenţa mamei. Cind, gata de plecare, il saluta, el ii răspundea cu un aer absent, fără să-şi ridice ochii din carte.

Ce se intîmplase cu afecţiunea lui, cu accesele lui pătimaşe? El nu numai că nu răspundea la mîngiierile mamei, dar încerca să le evite. Dacă Giuditta îi atrăgea atenţia asupra felului nedrept de a se purta, o privea cu o expresie de detaşare dispreţuitoare, vrind parcă să spună: „Ce pretenţii şi la tine! Să mă cobor la dulcegăriile şi mofturile ţîncilor? A trecut vremea aceea, doamna mea! In cu totul altă direcţie se îndreptă afecţiunea şi devoţiunea mea: acolo nu-i loc pentru balerine cum eşti tu. Ocupă-te de marile tale probleme şi nu mă deranja!" El avea un caiet unde scria adesea, de zor, cu privirea

concentrată şi sprincenele încruntate. Pe ascuns Giuditta a răsfoit caietul şi a descoperit că era cu poezii. Iată una din ele:

Domnul i se adresează lui Cain:
O, Cain, infame, ce-ai făcut? Fapta ta e crudă!
Uciderea fratelui Abel e cea mai mare hulă!
Abel e-n rai, iar odiosul invidios
e sfîşiat de tigri în pustiul negru, mai rău ca un lepros.
Dar marele Dumnezeu îi spune: Nu plinge, fiu cîndva drag
Priveşte spre ocean! Vine o pînză. Pe catargul înalt flutură un steag
Pînzele sus! Uite marinarii!
Arhangheli şi serafimi sînt! Acum pe căpitan il vei vedea,
uite ce măreţ e Eroul paradisului etern!
Înainte viteji! Nu pierdeţi vremea! Vă aşteaptă cirma mea.
Hai, Cain, urcă pe covertă! Cutezătoarea mea navă face două mii de leghe pe secundă
În nici trei zile vom zări Paradisul, dincolo de undă.
Ai să admiri Împărăţia Marelui Salvator!
Acolo-l vei vedea şi pe-al Satanei mare învingător!
Îngenunchează acum în faţa unicului Suveran
El te iartă zicîndu-ţi: Vrei să scapi de alean?
Ştergeţi lacrimile, jalnice Caine, te iert. Lîngă el străluceşte a nemuririi stea,
Maria, în somptuoasa-i mantie, între femei, aleasa mea!

Giuditta nu era atît de familiarizată cu literatura încît să observe licenţele metrice şi gramaticale ale unei compoziţii poetice, aşa încît lectura versurilor a emoţionat-o pînă la lacrimi. Era convinsă de a fi avut dovada geniului lui Andrea şi a extraordinarei lui virtuţi, constatare ce i-a sporit regretul de a nu mai fi preferata inimii lui. Pe de altă parte însă, s-ar fi ruşinat să-l dispute fericiţilor rivali, adică, nici mai mult nici mai puţin, stăpînilor cerului. În plus, impasul în care se afla în zilele acelea i-a acaparat întreaga capacitate de simţire, nelăsîndu-i nici timpul, nici dispoziţia să se gîndească la deziluziile materne. De-a lungul tuturor acelor ani sperase să se distingă între balerinele din Operă şi să fie promovată cel puţin la gradul de solistă, pînă cînd avea să devină Primă Balerină. În schimb, pe neaşteptate, s-a trezit concediată de la Operă. Ea susţinea că totul se datora intrigilor colegelor invidioase, dar în cercurile teatrale se spunea că de vină era lipsa ei de talent, în continuă descreştere şi nu pe cale de rafinare. Nici fizic nu se mai prezenta bine: i se sub-

ţiáseră prea mult picioarele, şoldurile i se rotunjiseră; era stîngace şi din cauza ei intreg Corpul de balet făcea figură proastă.

Vara se sfirşise, şcolile îşi deschideau din nou porţile. Iar cînd Andrea i-a comunicat mamei lui intenţia de a intra într-un seminar religios, unde erau pregătiţi viitorii preoţi, şi unde prea cuvioşii părinţi, protectorii lui, puteau să-i obţină un loc aproape gratis, Giuditta a găsit soluţia providenţială. Intr-adevăr, ea voia să lichideze cu casa. Incepea perioada peregrinărilor dintr-un oraş în altul, urmînd mirajul unui contract sau insoţind companii itinerante. Laura fusese luată în pensiune de o învăţătoare în virstă, ce se obligase să o ajute la lecţii; Andrea a intrat ca micuţ aspirant preot în seminarul din O., orăşel de provincie din Italia centrală, nu departe de linia de demarcaţie cu Sudul.

Cînd viaţa ei lipsită de stabilitate îi ingăduia, Giuditta se ducea să-l vadă. De fiecare dată foarte bine îmbrăcată şi aproape auster (cum avusese intotdeauna obiceiul, în afara teatrului), ea arăta într-adevăr ca o mare doamnă. Cum se întîmplă adesea cu femeile cu singe sicilian, se îndrepta spre o maturitate precoce, dar ochii ei, ca şi ai propriilor copii, rămîneau orbi in faţa declinului.

Preoţelul ii venea in intîmpinare la vorbitor în rasa din postav negru în care prinsese să crească repede, aşa incît minecile nu ajungeau niciodată să-i acopere incheieturile delicate. De fiecare dată Giuditta il găsea mai inalt şi mai slab. Faţa lui, cîndva rotundă, se ascuţise într-atît incit părea devorată de ochi, iar deasupra cutei reflecţiei, ce-i brăzda fruntea, mai sus de sprîncene, apăruse o nouă cută transversală, cuta severităţii. Intotdeauna, în cursul întîlnirilor cu mama lui, avea un aer de detaşare severă şi dacă ea, cedînd slăbiciunii femeieşti, ii cerea o manifestare din vechea afecţiune, el o privea aspru incruntîndu-şi sprîncenele sau întorcea capul in altă parte cu o expresie zeflemitoare. Nu se mai interesa cituşi de puţin de viaţa ei. Odată, cind ea făcuse aluzie la speranţele nutrite (iluzorii, cum s-au dovedit ulterior) de a intra în Corpul de balet de la Scala, el ridicase din sprîncene cu un aer impertinent, răsfringîndu-şi buzele într-o grimasă indiferentă şi dispreţuitoare. La miile de intrebări ale Giudittei răspundea rezervat şi plictisit, aşa încît, de obicei, discuţia lor se oprea aici, pentru că el nu-i adresa niciodată întrebări, cu excepţia rarelor cazuri cînd voia să aibă veşti despre geamăna lui, Laura. In sfîrşit, Andrea o trata pe mama lui ca pe simulacrul unui obiect repudiat, cîndva, în anii ingenuităţii, viu in inima lui, dar de care în clipa aceea nu-i mai păsa cituşi de puţin.

Dar cum Giuditta își cunoscuse mult prea bine în trecut fiul, putea și acum, în timpul întrevederilor cu el, să obțină cîte un mic succes diplomatic. Instinctul și viclenia ii sugerau uneori un subiect nimerit, o frază fericită grație cărora, pe chipul lui, apărea din nou vechiul zimbet fermecător și dezarmant, copilăresc. În acele clipe rare, inima i se deschidea de bucurie.

Odată, ea a venit veselă la internat și i-a comunicat lui Andrea că își făcuse o zi întreagă liberă ca să o petreacă împreună. Obținuse de la părintele-director permisiunea să-și ia băiatul în oraș, la plimbare, așa incit avea la dispoziție toată după-amiaza: era suficient, spusese părintele, ca ea să-l aducă înapoi la internat înainte de a se însera. Auzind invitația, Andrea s-a întunecat la față și a refuzat.

— Cum? Refuzi să vii la plimbare cu mine?

— Da! Nu vreau să vin cu tine!

— Hai, băiatul meu cuminte! Îmi spui așa anume ca să mă necăjești. Am făcut tot drumul acesta ca să am onoarea să ies la plimbare cu preoțelul meu frumos, iar el să-mi spună nu? Hai, cavalerul meu frumos, n-o face pe mama să sufere. Sau găsești că m-am urîțit, că nu mai sint demnă de frumusețea ta? Hai, Andreuccio, să nu pierdem vremea. O să urcăm pe zidurile orașului, o să admirăm panorama de pe bastioane și o să ne luăm înghețată la cofetărie. O să ne distrăm uitindu-ne la afișele de la cinematograf, unde în seara asta joacă... stai, cum ii zice? e cevo cu un vas și un corsar...

Andrea a înghițit de două-trei ori in sec și a emis un nu enervot, ofensator și definitiv.

— Nu? Îmi spui de-adevăratelea nu?

— Nu vreau să ies cu tine și cu asta am terminat! exclamase Andrea exasperat.

— Așadar, am auzit bine! Refuzi să ieși cu mine! Și ce-ți închipui, că așa ești mai sfint? Asta nu-i sfințenie, ci ingratitudine și răutate. O să te căiești. Dumnezeu o să te pedepsească pentru că ești rău!

Andrea a ridicat din umeri și a privit nu spre ea, ci într-o latură, cu o expresie de batjocură sumbră, ca și cum ar fi vrut să-i dea de înțeles că la capitolul Dumnezeu, doamna Campese ar face mai bine să tacă.

— Da, Dumnezeu are să te pedepsească, o să te pedepsească! Și, mă rog, de ce nu vrei să ieși cu mine? Ieși cu toți ăștia din colegiu, îmbrăcați în sutane (frumoase plimbări, n-am ce zice, toți in șir, ca oile la păscut cicoare) și cu mine nu! Vrei să-ți spun adevărul? Nu ți l-am spus niciodată, dar acum ți-l spun, Te-au montat împotriva

mea bigoţii de aici, acesta-i adevărul adevărat. Ţi-au zis că mama ta e o femeiuşcă şi că ducîndu-te cu ea, o să sfirşeşti în iad. In acest caz, poţi să le spui din partea mea maeştrilor tăi că eu cunosc mai bine decît ei drumul spre rai! In ziua în care am să-l reintîlnesc pe sărmanul tău tată, am să-l pot îmbrăţişa cu fruntea sus şi să-i spun: *„Uite-ţi soţia. Cum ai lăsat-o, aşa o găseşti"*. Poţi să lucrezi în teatru şi să rămîi o femeie cinstită; spune-le prea cuvioşilor tăi! In acest caz, meritul cinstei e cu atît mai mare! Află că Giuditta Campese e o doamnă, a fost, este şi va fi mereu o doamnă! Este artistă pentru că îi place arta, dar în ceea ce priveşte cinstea, nici sfînta Elisabetta nu o întrece!

Palid, sfirşit, Andrea i-a declarat pe un ton agresiv:

— Aici nimeni nu se interesează de tine. N-am vorbit niciodată, cu nimeni, despre tine.

— Atunci să auzim pentru care motiv refuzi să vii. Ce ţi s-a mai năzărit? Chiar că ai sîngele fanatic al bunicilor tăi sicilieni! Ah, ce bucuroasă eram că am un băiat cînd te-ai născut! Cine ar fi crezut că din sîngele meu avea să iasă cel mai mare duşman? Spune-mi: ţi-e ruşine cu mine? Asta e motivul? Ţi-e ruşine să ieşi cu mine?

Giuditta vărsa lacrimi amare. Andrea tremura din tot corpul; buzele lui albite fremătau: dar se părea că nu atît de mînie, cît de milă. A strîns pumnii şi i s-a adresat cu glasul frînt:

— De ce tot vii după mine? De ce nu termini cu venitul aici?

După aceea a ieşit în goană din vorbitor.

Uimită, cu ochii înlăcrimaţi, măriţi de spaimă, Giuditta a dat să-l cheme înapoi, dar Andrea dispăruse. In clipa aceea trecea pe coridor un preot: Giuditta şi-a plecat privirea ca să-şi ascundă lacrimile, luîndu-şi o expresie demnă. Şi-a lăsat vaalul, şi-a pus mănuşile şi s-a îndreptat spre ieşire cu pas liniştit, ca o doamnă ce şi-a luat rămas bun după o vizită obişnuită, satisfăcătoare. Un pacheţel cu abţibilduri, pe care în focul discuţiei uitase să i-l dea fiului ei, îi atîrna şi acum la încheietura mîinii.

Cînd, după cîteva luni a revenit, ca şi în vizitele succesive, ea nu a făcut nici cea mai mică aluzie la cele întîmplate în ziua aceea, dar nici n-a mai îndrăznit să-i ceară vreodată să iasă împreună; temătoare, se purta umil şi evita orice discuţie ce ar fi putut să-l supere. In ceea ce-l privea, Andrea rămînea la felul lui rezervat, la care se adăugase o timiditate copilărească. Adesea roşea sau îşi frămînta fără motiv minuţele subţiri, albe şi una, două işi netezea părul cu degetele. Dacă i se întîmpla să zîmbească sau să rîdă, pleca ochii şi îşi întorcea faţa nehotărît dacă să se arate sălbatic sau prietenos.

Intîlnirile lor erau foarte scurte. Lipsind un subiect sau un pretext pentru a purta o discuţie, uneori, vizitele, pentru care Giuditta înfruntase o lungă călătorie, abia de durau cîteva minute. Aveai impresia că Giuditta şi Andrea nu mai aveau ce să-şi spună; se întîmpla ca amîndoi să rămînă tăcuţi timp de cîteva minute aşezaţi unul în faţa celuilalt, pe scaunele inalte, negre din vorbitor. Scormonindu-şi în zadar mintea ca să inventeze ceva ce l-ar fi putut interesa sau amuza pe Andrea, vizitatoarea il privea insistent. Se uita la obrajii lui, care, priviţi din faţă, păreau traşi, dar care din profil mai păstrau vechile rotunjimi copilăreşti, la fruntea încrustată de cuta reflecţiei şi de aceea a severităţii, pe jumătate acoperită de un moţ pe care mîna fără astîmpăr nu-l lăsa o clipă în pace, şi la ochii aceia frumoşi, ce se tot fereau de ai ei. O apuca un dor amar să-l îmbrăţişeze pe preoţel, dar nu avea curajul nici măcar să schiţeze vreun gest, atît de mult o intimida. Pînă cînd, umilită, năucă, îşi lua grăbită rămas bun, cu aerul unei persoane zorite sau, dimpotrivă, a celei ce se teme că deranjează.

Aceste vizite se repetau de obicei de trei, patru ori pe an. Intre ele, Andrea primea de la mama lui ilustrate şi (mai rar) cîte o scrisoare, de fiecare dată din oraşe pe care el nu le văzuse niciodată şi uneori despre care nici nu auzise. Mesajele Giudittei nu conţineau informaţii precise în legătură cu existenţa ei prezentă sau cu planurile de viitor. La aceasta se adăuga faptul că din vremea claselor elementare Giuditta nu excelase la compuneri. Avea un stil simpluţ şi totodată grăbit; în plus, era atît de neadecvat încît pînă şi ultimul elev din clasa lui Andrea se putea considera maestru în comparaţie cu ea. Avea, în schimb, o grafie maiestuoasă: mare, colţuroasă şi cu toate acestea plină de întortocheli, cu majuscule de-a dreptul disproporţionate.

Andrea îi răspundea de fiecare dată conform înţelegerii: la Post-restant, la Roma; erau răspunsuri lipsite de efuziuni, dar punctuale şi sîrguincioase.

După patru ani de la despărţirea lor, s-a întîmplat să treacă mai bine de opt luni fără ca Giuditta să se arate. Din partea ei nu au parvenit alte semne de viaţă decît obişnuitele mandate poştale trimestriale, trimise administraţiei internatului şi cîte o vedere pentru băiat, dintre care cîteva din Austria, iar una din Africa franceză. Acestea cuprindeau cîte o frază de salut, de unde Andrea a dedus că artista, în turneu, nu mai ridicase corespondenţa de la Post-restant. După aceea, timp de două luni n-au mai sosit nici măcar vederile.

Într-o zi, după o plimbare, trecînd în şir cu colegii pe una din străzile micuţului oraş, Andrea a văzut pe un afiş teatral lipit pe perete fotografia mamei lui. A fost atît de puternică emoţia încercată, încît sîngele i-a năvălit în obraji. Cum era de aşteptat, nimeni altcineva, nici părintele însoţitor, nici colegii nu au recunoscut-o şi nici nu s-au arătat interesaţi de afiş: de altfel, ochilor consacraţi Domnului nu le este îngăduit să zăbovească asupra unor imagini de acest fel. Prefăcîndu-se că-şi leagă şiretul la pantof, Andrea s-a oprit şi întorcîndu-şi privirea în sus, spre afiş, a putut să citească:

Teatrul Gloria
Astă seară la ora 21,30

FEBEA

marea vedetă internaţională
revenită după triumful vienez
prezintă dansuri clasice,
arabe, persane şi spaniole

Sub aceste cuvinte, în centru, între alte figuri, apărea chipul Giudittei, încununat cu un fel de corolă de raze şerpuitoare, cu ochii creionaţi în negru şi cu un sigiliu din pietre sclipitoare pe frunte. În continuare se putea citi:

În prealabil, obişnuitul program
cu mari atracţii al lui Pierrot Premier,
prince des boîtes din Paris,
Joe Rumba, cu cele 15 fete, 15 etc. etc.

Cu inima gata să-i sară din piept, Andrea şi-a ajuns din urmă colegii. FEBEA! Fără îndoială, sub acest nume se ascundea dansatoarea Giuditta Campese.

La ora opt seara, interniştii se retrăgeau în cămăruţe, iar la nouă toţi dormeau. La zece şi jumătate micul oraş de provincie era pustiu şi peste tot domnea noaptea adîncă.

Dormitorul lung şi strîmt era slab luminat de sîmburele albăstriu al lămpiţei de noapte, de deasupra uşii, lîngă draperia părintelui supraveghetor. Se zăreau pătuţurile albe, iar pe pereţii văruiţi, crucifixurile negre şi portretul înrămat în abanos al sfîntului fondator al Ordinului. Timp de două ore, Andrea a stat liniştit, prefăcîndu-se că doarme, deşi era cum nu se poate mai treaz, aproape nebun de nerăbdare. Cum a auzit orologiul bătînd de zece, s-a strecurat afară din

așternut și fără zgomot (nu s-a făcut simțit nici cit un țînțar) s-a îmbrăcat, și-a legat, cu șireturile, pantofii de încheietura mîinii și a ieșit din dormitor.

Ar fi fost zadarnic să încerce să iasă pe ușa principală sau pe portița de serviciu, zăvorite și baricadate ca intrările de pușcărie și, în plus, păzite de portar, dar Andrea știa o ferestruică din refectoriu închisă doar cu un ablon și care dădea, la nici trei metri, spre un dimb. Inaintînd pe bîjbiite de-a lungul coridorului și, jos, pe scările din piatră, scufundate în beznă, el a găsit fără greutate ferestruica. Cînd a ajuns jos, și-a tras rasa pînă la genunchi și fără să mai piardă timpul cu încălțatul, în șosete scurte, din bumbac, a pornit în goană spre zid.

Vechea clădire a internatului se ridica lîngă zidurile orașului, acolo unde lipsa felinarelor trăda vecinătatea cîmpiei. Luna apusese deja de două ore, dar firmamentul estivol (era la începutul lui iunie) împrăștia o lumină aproape selenară, în noaptea superbă. Andrea s-a întors pentru o clipă să privească fațada internatului; numai ici colo era luminată cite o ferestruică: a părinților care, pe rînd, vegheau rugîndu-se în chiliile lor. De-a lungul aripii unde se afla biserica, vitraliile erau slab luminate de candelele cu ulei, aprinse zi și noapte, în capele. In direcția zidurilor, pe arcada de la intrare, pe seninul cerului, se profila, albă, stema din marmură a Ordinului.

Andrea a cotit spre capătul colinei unde o bucată din zidul de apărare din secolul al XVII-lea, dărîmat în urma unor alunecări de teren, fusese înlocuită cu o simplă plasă de sîrmă. După ce a sărit cu ușurință gardul, deși se cam încurca în rasă, a luat-o la fugă peste cîmp.

La nici un kilometru de acolo, în casa unor țărani arendoși locuia un prieten de-al lui, cu cițiva ani mai mare. Se numea Anacleto și era fiul arendașului. Andrea îl cunoscuse în timpul unei ieșiri cu clasa, la cîmp. Știa că de cîtăva vreme dormea în grajd, pe un maldăr din frunze de porumb, pentru că avea grijă de mînzul fătat cu două luni în urmă de iapa tatălui său. Grajdul avea o fereastră joasă, cu un grilaj din fier, de unde Andrea ar fi putut să-și trezească prietenul fără să fie auzit de altcineva.

Numai că evadatul nostru a avut neplăcuta surpriză să vadă că fereastra, contrar așteptărilor, era luminată și se auzeau două voci cîntînd, acompaniate de o chitară. Una din voci, mai virilă, ce cînta în surdină, îi era necunoscută; cealaltă, crudă, se desfășura din plin: era a amicului său. Prin urmare, Anacleto nu era singur; asta făcea ca totul să fie mai riscant, poate chiar îndoielnic. Neștiind ce să facă,

Andrea a rămas cîteva minute ascuns după zid. In ciuda împrejurărilor dramatice, urechea lui înregistra cu plăcere cîntecul de iubire al celor două voci şi notele chitarei. În cele din urmă, hotărît să suporte toate consecinţele îndrăznelii lui, s-a apropiat de fereastra luminată.

O lampă cu gaz, atîrnată de o bîrnă a fînarului, răspîndea o lumină puternică, agreabilă. Iapa, cu capul plecat în iesle, rumega agale, iar alături, mînzul se freca uşor de ea; în faţa scenei de fericire domestică, lui Andrea i s-a strîns inima de invidie. La un pas de cei doi cai, pe o pătură roşiotică, întinsă pe pămîntul bătut, stătea Anacleto cu un soldat tinerel, cu capul rotund, bine ras, ce cînta la chitară. În afară de ei, în grajd nu mai era nimeni, aşa că Andrea a răsuflat uşurat.

— Anacleto, chemă el în şoaptă, neliniştit, vino puţin, trebuie să-ţi spun ceva!

Surprins de apariţia aceea ca o nălucă, Anacleto a sărit repede în picioare şi s-a grăbit să iasă, în timp ce soldatul, deloc surprins, rămăsese pe loc şi tot încerca un motiv la instrumentul lui, ca şi cum, în clipa aceea, nimic altceva n-ar fi putut să-l intereseze.

Trăgîndu-şi prietenul în spatele casei, Andrea i-a explicat că plecase pe furiş din internat pentru că trebuia să ajungă de îndată în oraş, să întîlnească pe cineva. Întîlnirea îi stătea la inimă mai mult decît viaţa, dar nu putea să se arate în oraş îmbrăcat în popă. Nu voia Anacleto să-i împrumute hainele lui? Nu mai tîrziu de miezul nopţii, cînd avea să se întoarcă la internat, Andrea urma să i le aducă înapoi şi să-şi ia iarăşi rasa.

— Şi dacă între timp prea cuvioşii observă dispariţia ta?

— Atunci am să părăsesc definitiv seminarul. Dar poţi să fii sigur că nici torturile medievale n-au să mă facă să spun numele tău.

Închipuindu-şi că era vorba de o poveste de dragoste, Anacleto era gata să-i facă serviciul, dar nu avea pe el decît pantalonii: de la brîu în sus era gol. Restul hainelor erau în cameră şi nu ar fi fost prudent să se ducă după ele, riscînd să-şi trezească familia şi, mai ales, pe sora lui, teribil de curioasă. Au hotărît să se consulte cu soldatul chitarist, prieten de toată încrederea al lui Anacleto, venit să-şi petreacă ultimele ceasuri ale permisiei (adică pînă în zori) cu el. Tînărul, a cărui amabilitate a fost pe măsura discreţiei, se numea Arcangelo Giovina, dar i se spunea Gallo,* din cauza cîrlionţilor roşii din moţul rebel din vîrful capului, ca o creastă. Dar, aşa cum s-a

* Cocoşul. (n.t.)

menționat, acum își răsese pletele ca să-i crească și mai frumoase peste vară.

De aproape, la lumina lămpii cu petrol, pe capul ca o bilă, cu trăsături copilărești, deja se vedea un puf roșcat. Cine știe de ce, acest amănunt i-a umplut lui Andrea inima de încredere și speranță. De cum a auzit de ce avea trebuință, Gallo s-a oferit spontan să-i împrumute cămașa lui soldățească, în genul cămășilor americane din pînză răcoroasă, folosite pe vremea aceea în armata noastră. Deși Andrea crescuse în înălțime și nici Gallo, nici Anacleto nu erau dai uriași, pantalonii acestuia din urmă și, mai ales, cămașa celuilalt erau cam mari pentru el. În plus, pantalonii erau dintr-o țesătură țărănească atît de țeapănă încît, cum se zice, puteau să stea și singuri în picioare. Dar, în împrejurările date, Andrea ar fi dat dovadă de ingratitudine ocupîndu-se de asemenea fleacuri.

Au stabilit ca Andrea să-și lase rasa într-o colibă de paie la vreo două sute de metri de casă, unde, la întoarcere, putea să o îmbrace din nou, în locul hainelor împrumutate. Trecînd apoi prin fața grajdului, avea să le dea '-umul printre gratii, fără să-i scoale din somn pe Gallo și pe Anacleto, obligați să se trezească la ora patru.

Nu trecuseră probabil nici trei sferturi de oră de la fuga lui, cînd Andrea, travestit, a pătruns pe străduțele prost luminate din oraș. Trecătorii erau rari și dintre aceștia el îi alegea pe cei cu o înfățișare mai binevoitoare, pentru a-i întreba de drum. Cînd a ajuns în fața teatrului, bătea de unsprezece. Așadar, iată porțile fatale, inaccesibile, prin proprie hotărîre, în cursul existenței lui de pînă atunci! În ciuda urii și a refuzului său, misterele lor îi stăpîniseră copilăria. Închipuirea lui rebelă îl făcuse să întrezărească dincolo de ele adevărate miraje; deși izgonite de mii de ori cu dispreț, ele se animau continuu la auzul cuvîntului *teatru*. Împodobit și strălucitor ca un dom oriental, populat ca o piață de sărbători, aristocrat ca o feudă: asemenea oceanului, lăcaș al nimănui! Sărmane Andreo Campese! Teatrul îți apărea atît de bine întărit, invincibil, încît în fața unui asemenea rival, inima pregătită pentru o mare bătălie, a recurs la fortăreața supremă a raiului!

La intrare, firma prost luminată, anunța TEATRUL GLORIA. De cele două părți ale intrării erau expuse fotografiile artiștilor; între ei, cu obișnuita bătaie grăbită a inimii, seminaristul a recunoscut-o din nou pe Febea. Figura în două poziții: într-una apărea de sus pînă jos, cu un picior descoperit pînă la șold și cu bijuterii în jurul gleznei; în cealaltă i se vedea numai capul, cu o floare la ureche și cu o dantelă neagră pe păr.

Vestibulul teatrului luminat printr-un glob prăfuit, cu cîteva afișe viu colorate pe pereți, drept unic ornament, era întrerupt spre celălalt capăt de o balustradă din lemn. Dincolo de ea, lîngă două uși batante, minuscule, stătea țanțoș o fată drăguță de vreo optsprezece ani, cu o beretă militară pe cap, pe care era scris cu litere aurii *Teatrul Gloria*. De sub beretă îi cobora pînă aproape de umeri părul negru, frumos, în unduiri și bucle naturale, iar picioarele, deși bine dezvoltate, chiar robuste, aveau o culoare roză, plină de prospețime, ca la copii. Strînsă în rochia de atlaz artificial de culoarea cireșii, în care lăsa impresia că prea crescuse repede, fata avea un aer marțial, superior, de paznic de curte regală. Din cînd în cînd se uita printre ușile batante (pe unde ajungeau pînă în stradă cîntece, tactul tocurilor, sunete de la diferite instrumente) sau se plimba în sus și-n jos, de-a lungul balustradei, căscînd ca pisicile, cu toată gura.

În afară de ea nu mai era nimeni în vestibul. Ghișeul era închis, iar gherela pustie. Pe geamul gheretei era lipită lista cu prețurile; văzînd-o, Andrea și-a adus aminte că pentru a intra într-un teatru trebuie să-ți cumperi bilet, iar el nu avea nici măcar o liră.

A înaintat cu pas hotărît spre fată, dar în ciuda dorinței de a se stăpîni, tremura de parcă se afla în fața papei.

— Pe aici se intră în teatru? întrebă cu atîta trufie de ai fi zis că e proprietarul teatrului, ba chiar al celor mai mari teatre de pe continent.

— Cine vrea să intre trebuie să aibă bilet, răspunse fata de dincolo de balustradă. Dumneavoastră aveți bilet?

Andrea se făcu roșu ca para focului și încruntă din sprîncene.

— Nu?! Atunci nu-i nimic de făcut. Casa s-a închis, decretă fata.

Văzînd expresia tulburată, dar îndărătnică a lui Andrea, adăugă însă pe un ton concesiv și protector:

— De altfel, la ora asta nici nu merită cheltuiala. Peste patruzeci de minute spectacolul se termină.

Lui Andrea tonul ei i se păru jignitor.

— Nu-mi pasă că se termină peste patruzeci de minute, răspunse cu agresivitate. Nu fac parte din public. Dacă voiam, puteam să intru fără bilet de la începutul reprezentației.

— Că doar n-ați fi patrula să intrați fără bilet? Sau sînteți inspector general?

— Dar ce vă interesează pe dumneavoastră cine sînt eu?

— Pe mine? Ia te uită ce comedie! Ce mă interesează pe mine! Sigur că mă interesează! Sînt datoare să vă aduc la cunoștință că pentru a trece pe aici, vă trebuie bilet. Dacă nu aveți, îmi datorați

contravaloarea, adică a sută cincizeci de lire. Acum să vă văd. Probabil că domnul a uitat acasă portofelul și cecurile.

— Eu o cunosc pe una din artistele teatrului. Pe doamna Febea!

— Bine, o cunoașteți *dumneavoastră*, dar artista *vă* cunoaște?

— De un secol, chiar foarte bine! Numai să afle că sînt aici și o să vedeți că o să vă spună să mă lăsați să intru, ba chiar pe primele locuri.

— Vă și cred! Se vede de la bun început că sînteți un *viveur*. La ora asta cîntăreața dumneavoastră nici nu se gîndește la altceva! Vă dau un sfat: ce-ar fi să vă prezentați la cabinele artistelor? Iar dacă doamna dumneavoastră vă trimite înapoi, veniți la mine; o să vă duc să vedeți *Aventurile lui Micky Mouse*.

— Ea mi-a dat întîlnire!

— Da? In acest caz n-o faceți să suspine prea mult. Nu aici trebuia să veniți, ci la intrarea artiștilor, prima ușă pe stînga, pe ulicioară. Acolo e portarul: mai înainte era gardian la închisoare. El se pricepe la domnii cu succes la artiste. O să vă lase să treceți fără să mai ceară lămuriri!

— m întîlnire! mai minți o dată, pe un ton mîndru, revoltat Andrea, dușmanul minciunii.

— Mai și insistă! *El* are întîlnire. Cu *doamna Febea!* De aceea v-ați făcut atît de elegant astă seară! O să puneți tot teatrul pe fugă! Ca să veniți la întîlnire ați șterpelit pantalonii tatălui și cămașa de la vreun american?

Rea cum se arăta, poate că fata deja pricepuse că era un fugar și se pregătea să-l denunțe. Nu-i rămînea altceva de făcut decît să se îndepărteze

Ochii lui Andrea i-au mai aruncat o ultimă privire disprețuitoare și plină de cutezanță, dar ea a observat că în același timp îi tremura bărbia. Aproape că au cuprins-o remușcările, dar era prea tîrziu ca să o mai dreagă. Noctambulul acela lăudăros îi întorsese spatele fără să-i mai răspundă și într-o clipă dispăruse.

Hotărît totuși să dea de Febea, de cum a părăsit intrarea principală a teatrului, Andrea a cotit la stînga, pe o ulicioară prost pavată și fără felinare, unde a zărit imediat ușița la care se referise fata. La ora aceea tîrzie din noapte era singura deschisă și prin ea se vedea, în capătul unui culoar, o scară veche aproape scufundată în întuneric; pe dreapta culoarului, într-o gheretă, dincolo de ușița cu geamul spart, acoperit cu ziare, se afla portarul-cîrpaci ce tălpuia un pantof la lumina unei lămpi ce cobora din tavan pînă aproape de mă-

suţă. Lui Andrea, fizionomia acestui bărbat i s-a părut înspăimîntătoare.

Ca să nu fie văzut, el s-a ghemuit lîngă zidul clădirii, pe portea uşiţii. Nu avea curajul să se prezinte fostului temnicer. Ce era de făcut? Să aştepte ascuns pe ulicioară ieşirea artiştilor? Dar Andrea nu avea încredere în ceea ce-i spusese fata cu beretă. Dacă-l minţise? Dacă-l îndreptase spre uşiţă în bătaie de joc, ca să scape de el sau, mai ştii, să-l prindă în cursă?

Din ulicioară se vedea pavajul din piaţeta invecinată, unde firma luminoasă a teatrului arunca o pată albăstrie. Din teatru ajungea ecoul vătuit al unor sunete şi cîntece; cu inima strînsă de invidie, Andrea compara petrecerea în toi de dincolo de ziduri cu bezna ameninţătoare de pe ulicioară. Nimeni nu trecea pe acolo: numai o căţea mare, ciobănească, rătăcită probabil de turmă în transhumanţă, dincolo de oraş, in noapte. Fără să-i fi atras atenţia, căţeaua a înţeles imediat că Andrea voia să stea pitit. Plină de solicitudine, avînd grijă să nu latre şi să nu facă gălăgie, i-a dat tîrcoale, parcă oferindu-i protecţia ei. Apoi s-a aşezat pe labele din spate înaintea lui şi a rămas să-l privească în tăcere, cu un aer complice, dînd vesel din coadă. „Ce bucuros ar fi ciinele ăsta să-i fiu stăpin! Nu mai puţin decît mine. Ce fericiţi am putea fi împreună! Dar nu e cu putinţă. Nu ştim nimic unul despre altul, iar peste puţin timp o să ne despărţim din nou, fără să ne mai întîlnim vreodată", îi trecuse atunci prin gînd lui Andrea. La pocnetul lui surd din degete, înţelegîndu-i dorinţa, căţeaua s-a apropiat imediat, plecîndu-şi capul ca să fie mîngîiată. Apoi, zorită, l-a lins drăgăstos mîna; era un fel de salut: într-adevăr, aproape imediat, chemată de neştiutele ei îndatoriri, a dispărut în noapte.

Plecarea ei l-a lăsat pe Andrea cu un dor chinuitor: se gîndea la prea cuvioşii părinţi care, acolo sus, la internat, vegheau rugîndu-se în chiliile lor; gîndul îl ducea la colegii lui, între care doi, trei îi erau cu deosebire dragi (dar şi faţă de aceştia işi tăinuise plecarea); a comparat toate aceste sentimente relativ firave cu eterna, teribila amărăciune care astăzi se ascundea sub numele fals de Febea! Un simţămînt cumplit de om definitiv condamnat, de exilat lipsit de speranţa mîntuirii, i-a întunecat mintea. În clipa aceea s-a auzit o bătaie de clopot: pînă la unsprezece şi jumătate mai rămîneau cinci minute. Peste un sfert de oră spectacolul avea să se termine: pe Andrea l-a cuprins teama că artistele aveau să iasă prin altă parte, fără să le vadă. A aruncat o privire piezişă spre ghereta luminată: portarul-cîrpaci stătea aplecat peste măsuţă, cu cîteva ţinte

între buzele strînse, atent la talpa la care lucra. Fără să mai ezite, Andrea s-a strecurat iute pe coridor; în dreptul scării s-a oprit o clipă cu suflarea tăiată. Dinspre gheretă nu venea nici un semn: portorul nu-l văzuse!

Cu nădejdea că avea să găsească drumul spre cabinele artiştilor, Andrea a alergat pe trepte. Numai în dreptul primului palier a observat cum se strecura lumina printr-o uşă întredeschisă. A împins batantul şi s-a trezit într-o încăpere înaltă, prost luminată, cu podeaua de şipci. Acolo se aflau o mulţime de lucruri: o motocicletă rezemată de un perete, mai multe mese peste care zăcea un reflector stins, un fel de paravan imens din carton, pictat cu dragoni; un turn pătrat din lemn, înalt de circa trei metri, lipsit de una din laturi, în vîrful căruia era înfipt un stindard cu o inscripţie orientală

Camera părea pustie, dar dincolo de un perete despărţitor, un muncitor invizibil lovea cu un ciocan. Loviturile providenţiale de ciocan i-au acoperit paşii, aşa încît Andrea a putut să ajungă neobservat în celălalt capăt. Aici s-a trezit în faţa unei uşi mari, cu obloanele lăsate, în spatele cărora se auzeau mai multe voci. Spre stînga, a dat de o punte din scînduri înclinate, ce urca pînă la o platformă. Ferindu-se de uşa mare, Andrea a înaintat grăbit pe platformă unde, printr-o uşiţă capitonată, ce s-a deschis fără zgomot, a ajuns între două scăriţe de lemn: prima urca, cealaltă cobora. Lăsîndu-se în voia soartei, el a apucat pe a doua; numai atunci a perceput distinct un cîntec sincopat, interpretat de o femeie, acompaniamentul şi un zumzet confuz.

Cuprins de o emoţie ciudată, puterile începuseră să-l lase. Coborînd, a găsit două uşi vopsite în verde. Una, închisă probabil pe dinăuntru, nu avea nici o inscripţie. Pe cealaltă, chiar în capătul scării, se putea citi: *Linişte!*

El s-a furişat pe uşă; la picioarele lui, dincolo de cîteva trepte capitonate în catifea, se deschidea sala de spectacol! Primul impuls a fost să dea înapoi. Dar cum nimeni nu se uita la el, a coborît treptele, cu ochii plecaţi, şi, găsind un scaun gol în margine, s-a ghemuit acolo. Vecinul lui, un bărbat robust, în cămaşă, abia de i-a aruncat o privire indiferentă.

În stalul aglomerat, atmosfera era înăbuşitoare, îmbîcsită de fum de ţigară; toate luminile erau stinse, dar cercul aprins pe scenă arunca lumină în toată sala, pînă la ultimele rînduri de scaune. Mai bine de un minut, Andrea n-a îndrăznit să ridice ochii spre scenă. În punctul acela luminos, o femeie alterna figuri de dans cu replici cîntate; deşi îi scăpau cuvintele, alarma declanşată în el l-a făcut

să recunoască vocea, chiar mai înainte de a o fi auzit. Încerca dublul sentiment al unei împliniri şi totodată al unei crude negări a ei: prea îi era cunoscută, din primii ani de viaţă, ca să se poată înşela. Andrea se întreba însă ce putea să însemne: mama lui era balerină, nu cîntăreaţă: nu-i spusese niciodată că la teatru cîntă!

Cînd, în cele din urmă, a îndrăznit să se uite ţintă pe scenă, n-a mai avut nici o îndoială. A simţit cum renaşte amărăciunea lui străveche, insuportabilă, pe care el işi făcuse iluzia că o domolise cît de cît! Pe scenă, singură, se afla mama lui, Febea, pe care nu o iubise niciodată atît de tare ca în clipa aceea şi niciodată nu i se păruse intangibilă ca atunci!

Într-o rochie de o eleganţă rară, cum nu le e dat să îmbrace nici celor mai bogate femei de pe acest pămînt, ci numai fiinţelor din tablouri sau din poezie, urmărită la fiece mişcare de cercuri luminoase aprinse anume pentru a o proslăvi pe ea, făcînd să iasă scîntei din ochii adînciţi, atît de mari! Ea e punctul de atracţie al serbării nocturne; numele ei misterios este mîndria celor din sală. Ce alt artist ar rezista în comparaţie cu ea? Pe Andreuccio nu-l interesează nici un alt cîntăreţ sau balerin, cu portretul expus în teatru. Abia de a catadicsit să arunce o privire spre portretele lor: nu sînt decît nişte bieţi sateliţi ai Febeii: efigia acesteia, asemenea soarelui, stă în centrul afişelor! Ea este ţinta spre care îşi îndreaptă privirile bărbaţii şi femeile, ce se mulţumesc să o contemple de jos, fără ca ea să-i cunoască şi să-i salute! Şi între toţi, el, Andrea, cine e? Un intrus ce poate fi dat afară din sală pentru că nici măcar nu şi-a cumpărat bilet. Nimeni, desigur, nu l-ar crede (toţi l-ar lua în derîdere, aşa cum făcuse puţin mai devreme fata cu beretă) dacă ar spune că numai cu cîţiva ani în urmă el trăia sub acelaşi acoperiş cu Febea, că numai cu cîteva luni în urmă ea îi făcea vizite la internat şi îi trimitea vederi şi scrisori. Acum lui însuşi un asemenea trecut i se părea legendar. Artista aceea minunată (nu mai îndrăzneşte să spună că e mama lui) l-a uitat; de luni de zile nu-i mai răspunde la scrisori şi, venind în oraş, nici măcar nu l-a căutat! Dar e de o mie de ori mai bine aşa: asta a şi dorit! El a respins-o, el a renunţat să iasă la plimbare cu ea, pentru că voia să termine odată cu aşa o mamă! Prea marea ei splendoare, ce ieşea dintre pereţii casei ca să-i lumineze pe toţi ceilalţi, cînd el ar fi vrut-o numai şi numai pentru el, era duşmanul lui cel mare. Andrea Campese e băiatul nimănui, s-a isprăvit cu el!

Cum a putut, fără pic de ruşine, să mintă, să-i spună fetei cu beretă că are întîlnire cu Febea? El ştia prea bine că minte nu nu-

mai în raport cu realitatea imediată, ci și cu posibilul! E mai limpede ca lumina zilei că acum, rugată să fie, Febea (într-atît nu-i mai pasă de Andrea) ar refuza să-i fixeze o întîlnire; dacă ar chema-o fata cu beretă ca să confirme, ar fi gata să dezmintă lăudăroșenia lui! Ar deranja-o să știe că acolo, în teatru, se află indiscretul acela, popișorul travestit; dacă cineva ar anunța-o în cabină: „Vă caută un băiat, Andrea, e afară!" ar răspunde fără nici o îndoială: „Cine? Andrea? Nu cunosc nici un Andrea! Spuneți-i că *nu primesc*, n-are decît să plece!"

Ajuns cu considerațiile la acest punct, Andrea a hotărît să părăsească în grabă teatrul, de cum avea să se lase cortina, fără să o mai caute pe mama lui și fără să-i lase vorbă că fusese acolo, să străbată din nou în goană, singur în noapte, străzile și cîmpia, pînă la internat. Dacă fuga lui va fi descoperită și, drept urmare, prea cuvioșii părinți vor hotărî să-l elimine din seminar, se va duce în Sicilia la o căpetenie de briganzi ca să-l primească în banda lui.

Mă doare, dar trebuie să aflați că nici mai mult nici mai puțin asemenea nelegiuiri i-au trecut prin minte, pe scaunul ocupat abuziv în teatrul Gloria celui ce-și imaginase, nu cu mult timp înainte, că pornise pe calea sfințeniei!

Închipuirile ce-i stăpîneau mintea deveniseră atît de crude încît Andrea s-a pornit pe suspine. În primele clipe nici nu și-a dat seama că se lăsase în voia slăbiciunii; cu mare rușine a constatat totul pe neașteptate. Aproape în același moment l-a trezit un hohot zeflemitar al vecinului său, iar el, firesc, și-a zis că îl provocase cu suspinele lui caraghioase. Numai că sute alte hohote, pe același ton, răsunau din toate părțile. Să-și fi dat toată lumea seama de rușinea lui? În realitate, nimeni nu-i acorda nici cea mai mică atenție lui Andrea Campese. În sală se ridica în crescendo un fel de bombăneală, din ultimele rînduri s-au făcut auzite fraze triviale și, în scurt timp, în rumoarea amenințătoare, vocea cîntăreței abia de se mai percepea. Cu toate acestea, ea se prefăcea că nu observă nimic, mișcîndu-se și cîntîndu-și replicile în ritmul imprimat de mica orchestră, ce-și continua programul. În ceea ce-l privea, Andrea nu reușea să se dumirească. A auzit un bărbat strigînd: „Gata!", iar pe un altul: „Ajunge! Du-te și te culcă! și te îmbracă! Du-te acasă, spală-te pe față! Basta! Basta!" Între atîtea strigăte și fluierături a ajuns și Andrea să-și dea seama că ținta neomenosului asalt era Febea! A sărit de pe scaun; în clipa aceea a observat că pianistul își lăsase resemnat brațele de-a lungul corpului; la rîndul său, ridicîndu-se, violonistul a pus pe scaun cu un gest plin de mînie arcușul și vioara, în timp ce saxofonistul se

oprea din suflat, cu o expresie întrebătoare. Numai bărbatul de la baterie a mai continuat preţ de cîteva clipe să lovească în talere şi să apese pe pedala tobei, extaziat de zgomotele provocate.

Mută, nemişcată, Febea stătea în mijlocul scenei: apoi brusc, a întors spatele şi a dispărut în culise. Imediat s-a lăsat cortina, s-au aprins luminile în sală, în timp ce publicul, în cor, scotea în mod ostentativ exclamaţii de uşurare, ceea ce era şi mai usturător decît toate insultele precedente la un loc. Negru la faţă, tremurînd de furie, Andrea strîngea pumnii cu dorinţa de a înfrunta, de a omorî pe cineva din public. S-a trezit înghesuit şi împins de mulţimea îngrămădită spre ieşire. Cu o mînie violentă s-a apărat de puhoi pînă ce a rămas izolat, printre ultimii, în stalul de acum pustiu. Sub tavanul scund al sălii, lumina lămpilor electrice scotea la iveală vopseaua grosolană de pe pereţi imitînd marmura gălbuie, podeaua din lemn mat, prăfuită, plină de mucuri de ţigară şi de hîrtii, locul gol al orchestrei, cu scaunele risipite în dezordine în jurul bateriei şi al pianului cu capacul lăsat.

De o latură a orchestrei, o scăriţă din lemn ducea spre scenă. Andrea s-a repezit pe trepte, a dat deoparte cortina şi a traversat scena. Doi oameni de serviciu ce demontau decorul îl întrebară:

— Tu de colo, pe cine cauţi?

El a dat din umeri şi, în zorul cu care înainta, s-a izbit de un grup de fete în costum de marinar ce pozau pentru o fotografie, în lumina orbitoare a unui reflector.

— Ce-i graba asta? Uită-te pe unde calci! protestară fetele, iar fotograful enervat îi strigă tot soiul de insulte pentru că-i stricase poza. În cele din urmă, alergînd la întîmplare, printre lăzi goale, maldăre de scînduri şi fundaluri din lemn, Andrea s-a trezit pe palierul îngust pe unde pătrunsese în teatru. Tocmai cobora o fată cu o pălărie mare, neagră pe cap şi cu pulpele goale.

— Vă rog, a întrebă el, unde o găsesc pe doamna Campese?

— Pe cine?

— Pe... doamna Febea!

— A, Febea! Ia-o în sus, pe scară, e în cabină.

În capătul scării, pe coridorul dintre cabine, erau mai multe persoane pe care Andrea, prea tulburat ca să le observe sau ca să asculte ce vorbeau, le-a văzut ca prin ceaţă. Cu toate acestea, la ureche i-au ajuns cîteva fraze care, aşa cum se întîmplă întotdeauna, aveau să-i revină în minte, dezvăluindu-şi înţelesul, numai cîteva zile mai tîrziu.

— Plînge.

— Sigur, îmi pare rău, dar ar trebui să-şi dea seama! Nu s-a găsit nimeni să-i spună? Nu se uită în oglindă? Cu şoldurile deformate, ca de vacă, şi picioruşele uscate, apare în costum strîmt de mătase în piese de balet clasic de parcă ar fi Tumanova! N-are pic de ureche, vocea ei scîrţîie ca un greiere şi are pretenţia să cînte!

— Intoarsă după triumfurile vieneze! După cum se vede, tare se mai pricep şi vienezii ăştia!

— Sărmana, cu proporţiile şi la vîrsta ei vrea să facă pe libelula!

— Cîţi ani o fi avînd?

— Ea zice treizeci şi şapte...

— Poate ar fi mai potrivită pentru un sketch, pentru un rol comic.

Andrea il interpelă pe unul din cei de faţă:

— Vă rog, doamna Febea?

I-au arătat o uşiţă în capătul coridorului; apropiindu-se, Andrea a auzit dinăuntru hohote de plîns. Cîteva femei se îngrămădiseră în încăperea strîmtă şi el şi-a făcut loc dînd din coate ca în piaţa mare într-o zi de răscoală.

Inconjurată de numeroase femei (artiste, şi din personalul de serviciu), printre grămezi de piese vestimentare, mama lui (de obicei atît de demnă!) hohotea fără jenă, frenetic, ca femeile simple din sudul Italiei, stînd în faţa unei toalete sărăcăcioase, murdare, încărcate de obiecte zvîrlite în dezordine. În acelaşi timp îşi smulgea pieptenii ornamentali din păr, bijuteriile de pe ea, repetînd întruna:

— Acum basta, basta, s-a terminat!

— Mamă! exclamă Andrea.

Printre şuviţele nepieptănate căzute pe faţă, ea şi-a fixat asupra lui ochii tulburi, încercuiţi abundent cu creionul negru, ca şi cum nu l-ar fi recunoscut din primul moment.

Apoi, în ciuda trucajului, s-a văzut cum i s-a luminat chipul, parcă transfigurat, şi cu o voce ascuţită, ecou al sentimentului carnal (vocea mamelor siciliene) strigă:

— Andreuccio drag!

El i s-a aruncat în braţe şi s-a pornit să plîngă cu atîta foc încît avea impresia că nu se va mai putea opri. In cele din urmă, gîndindu-se că e bărbat, s-a potolit şi s-a desprins de ea. Atunci a încercat un sentiment de stînjeneală pentru purtarea lui total nepotrivită în prezenţa atîtor femei necunoscute; acestora le-a aruncat priviri ameninţătoare de parcă ar fi vrut să le lichideze pe toate.

Mama lui îl privea zîmbind în extaz:
— Cum ai făcut? Cum de ești aici?
— Am fugit.
— Ai fugit de la internat? Și rasa de pe tine?
Andrea a ridicat din umeri de i-a căzut moțul pe ochi. Apoi, cu un zîmbet degajat, și-a vîrît mîinile în buzunar.

Se apăra de curiozitatea tuturor acelor femei, ferindu-se să le privească, trăgînd numai cu coada ochiului, cu o expresie rebelă și dușmănoasă. Mama lui se uita la el ca la un erou, ca la un partizan ce trecuse liniile dușmane.

— Ai fugit de la internat ca să vii la mine!
— Bineînțeles!
In jur, femeile începură să comenteze în gura mare. El a încruntat din sprîncene și peste cuta reflecției, cuta severității i-a brăzdat adînc fruntea.

— Ingerul meu sfînt! Cu adevărat sfînt! Sufletul meu! exclamă mama, sărutîndu-i mîinile.

Cu gesturi febrile, ea își curăța fața cu un tampon muiat în cremă. După aceea s-a ascuns după o perdea ca să-și înlocuiască fusta dublă, din tul, pieptarul cu pietre prețioase, tricoul din mătase (ca un ciorap foarte lung) ce-i acoperea tot corpul, cu costumul ei clasic, negru și pălăria cu voaletă. După ce s-a îmbrăcat, a început să adune din jur (dincolo de perdea, dintr-un cuier, dintr-un coș de sub toaletă) tot soiul de fustițe, tutuuri, pene, diademe pe care le-a îngrămădit într-o valiză, în timp ce spunea:

— Basta! De mîine nu mai joc. Puteți să transmiteți companiei. La revedere.

Spunînd aceasta avea aerul regesc și capricios al unei primadone, iar cuvîntul *companie* a fost pronunțat cu o grimasă disprețuitoare, de parcă făcea aluzie la oameni vulgari, incapabili să aprecieze arta adevărată. Deocamdată trecem peste cele două, trei fraze ușor malițioase și perfide — răspunsul uneia din colegele de față — asupra cărora (ca și a comentariilor răutăcioase auzite puțin mai înainte pe coridor), Andrea avea să mediteze ulterior.

După ce le-a salutat pe toate femeile aflate de față, Giuditta l-a luat pe Andrea de mînă și l-a condus afară pe scăriță. In ciuda emoției, Andrea s-a simțit jenat văzîndu-se tratat ca un țînc, așa că și-o tras mîna din a ei. Apoi, încruntîndu-se, i-a luat valiza din mînă, să o ducă el. Ea nu numai că i-a dat valiza, dar, cu o intuiție extraordinară, s-a sprijinit de brațul lui.

De data aceasta, la trecerea lor, portarul-temnicer ridicase privirea, dar Andrea a păşit prin faţa gheretei cu o expresie atît de dispreţuitoare încît, dacă mai păstra o urmă de demnitate omenească, acesta trebuie să se fi simţit strivit şi ruşinat pentru trecutul lui şi pentru miile de dăţi cînd, cu un zornăit sinistru de chei, închisese uşa vreunei celule!

— Birjă! strigase Giuditta abia ajunsă în piaţetă.

Imediat, la pocnetul din bici al vizitiului mai mult decît încîntat, spre cei doi pasageri s-a îndreptat un căluţ frumos, bălţat, cu un clopoţel la gît. Giuditta părea complet vindecată după marea durere încercată puţin mai devreme. Veselă, mai pătimaşă ca oricînd, de cum s-a aşezat în birjă lîngă Andrea, i s-a lipit de braţ, spunîndu-i:

— O, cavalerul meu mic şi drag, îngerul inimii mele, de ce dar preţios am parte astă-seară!

Ea i-a dat vizitiului adresa hotelului, după ce hotărîse că Andreuccia trebuia să doarmă în noaptea aceea la ea, urmînd să-l scuze a doua zi în faţa preacuvioşilor părinţi. Numai atunci Andrea şi-a amintit de obligaţia asumată, adică de promisiunea făcută lui Anacleto şi lui Arcangelo Giovino de a le aduce hainele înapoi, în grajd, înainte de unu noaptea.

— În acest caz, te însoţesc, îi spuse Giuditta; ne duce birja cît mai aproape cu putinţă şi o să ne aştepte — lăsăm valiza — pînă ne întoarcem. După aceea mergem la hotel.

Trăsura a parcurs în clinchet de clopoţel străzile pe care Andrea venise cu o oră mai devreme, cu ochii în patru, ca un hoţ şi cu îndoiala (ba chiar cu certitudinea) dureroasă că nu mai era iubit.

Ce absurdă îi părea acum o asemenea teamă, cu cîtă ruşine se îndepărta de umbra ei, ca şi de toate nălucirile lui lăsate dincolo de orizontul înstelat al nopţii minunate!

Trăsura n-a mai putut înainta dincolo de capătul ulicioarei, aşa că Andrea a coborît cu mama lui să se ducă pe jos pînă la coliba unde îşi ascunsese rasa. Înaintînd grăbiţi prin iarba înaltă, încă necosită, ei au pus pe fugă un broscăcel, a cărui umbră micuţă, săltăreaţă se zărea pe poteca învecinată. „Sigur, acum se întoarce în băltoacă, unde îl aşteaptă mama lui, Broasca", îi trecuse imediat prin minte lui Andrea. Cîmpia liniştită, munţii şi pămîntul adormit, pînă şi cerul îi apăreau ca tot atîtea încăperi drăgăstoase unde se adunau familii fericite, aşa cum era el în clipa aceea. Pe cer, Ursa cu fiicele ei, mii, lîngă rîu o familie de plopi, iar aici, o piatră mare, lîngă una mică, ce seamănă cu o oaie cu mielul ei. Curînd au ajuns la colibă unde Andrea, scoţîndu-şi hainele civile era gata să-şi pună rasa; Giu-

ditta, intristată numai la vederea veşmintului negru, l-a sfătuit cu argumente mai mult decit justificate să nu se arate noaptea îmbrăcat ca viitor preot. Cum Andrea nu avea cu ce să se îmbrace după ce-şi scosese hainele de împrumut, l-a acoperit cu un şal imens, andaluz, parte dintr-un costum de la teatru, pe care-l ducea împăturit pe braţ, pentru că nu mai încăpuse în valiză. Oricum (il convinsese ea) de la colibă pînă la grajd nu avea cu cine să se întîlnească; birjarului aveau să-i spună că-şi udase îmbrăcămintea, alunecînd din greşeală într-o băltoacă, iar la hotel, la ora aceea, nu era decît portarul de noapte (pe jumătate adormit, în spatele tejghelei de la intrarea întunecoasă) care, obişnuit cu oamenii de teatru într-un continuu du-te-vino, nu avea să fie intrigat de un şal andaluz; cel mult, avea să-l ia pe Andrea drept o fată.

Giuditta a rămas să-l aştepte lîngă colibă, în timp ce Andrea, înfăşurat în încăpătorul şal andaluz, se îndrepta în fugă spre grajdul lui Anacleto. Conform promisiunii făcute, el a dat drumul hainelor împrumutate printre gratiile de la fereastră, fără să-i trezească pe cei dinăuntru. De fapt, amuzat de şal, a fost tentat să-i cheme pe Anacleto şi pe amicul lui: numai la gîndul de a se arăta travestit cum era, şi îi venea să rîdă. Cu tot regretul, a renunţat însă la idee. În grajd lampa nu mai ardea; în liniştea aşternută în bezna nopţii, în mirosul familiar de fîn şi de bălegar de cal, se auzea un sforăit bărbătesc, simpatic: „desigur, e soldatul", îi trecuse lui Andrea prin cap. S-a auzit un mormăit uşor: „trebuie să fie Anacleto: visează". După aceea a perceput o suflare: Andrea s-a gîndit că era mînzul.

— Mulţumesc, Anacleto, mulţumesc, Giovina. Somn uşor şi vouă, căluţilor. Noapte bună.

După acest salut, a alergat din nou peste cîmp, în şalul andaluz, spre mama lui.

Nu a fost nevoie de nici o explicaţie: într-adevăr, nici vizitiul, nici portarul de noapte de la hotel nu s-au arătat intrigaţi de şalul lui Andrea: obligaţi amîndoi să servească oamenii din lumea teatrului, se obişnuiseră cu personaje şi farse de tot felul. Hotelul, aducînd mai mult a han, se numea *Hotelul Caruso* şi era administrat de un napolitan ce împodobise fiecare încăpere cu un mic tablou colorat reprezentînd Vezuviul sau o figură veselă de tarantelă. Asemenea tuturor camerelor din hotel, şi aceea ocupată de Giuditta (unde găseai cîteva piese de mobilier făcute în serie, în stilul ce părea ciudat şi modern cu treizeci—patruzeci de ani mai înainte) avea două paturi; din orgoliu, ea nu voise însă să o împartă cu nici o colegă. Între cele două paturi, pe podeaua deteriorată (era o clă-

dire veche) se afla o carpetă cu desenul aproape şters, cu romburi şi pătrate. Singura lampă, atîrnată în mijlocul camerei, răspîndea o lumină slabă ce se tot stingea şi aprindea din cauza întrerupătorului defect, smuls din perete şi spînzurat de un fir. Într-un colţ al camerei, lîngă o chiuvetă cu apă rece, era un singur prosop, destul de subţire, ud, purtînd o ştampilă neagră: *Hotel Caruso*. Drept decoraţie, pe un perete, se afla un tablou cu Vezuviul ca fundal, iar în prim plan un bătrîn frumos, cu o barbă ca a lui Moise şi cu o eşarfă de mătase roşie, în chip de cingătoare, bătrîn ce privea vulcanul fumegînd, fumîndu-şi cu vădită plăcere pipa.

Fereastra fără perdele dădea spre o curte liniştită, de unde parvenea un susur uşor de apă şi, din cînd în cînd, mieunatul pisicilor de pe acoperiş.

Giuditta a aranjat cu multă grijă unul din paturi, potrivind pernele pentru Andrea. De cum l-a văzut culcat, s-a ghemuit ca un cîine pe carpetă, la picioarele lui.

— Lumina ochilor mei, văzîndu-te aici, în patul acesta, am impresia că visez, exclamă ea privindu-l cu nespusă duioşie şi devotament.

Ca să se convingă că era trează, s-a frecat la ochi; apoi a izbucnit în plîns, dar i s-a adresat zîmbind, plină de exaltare:

— Andreuccio, hai să facem un pact, noi doi, în noaptea asta! Ştii ce planuri de viitor am? Eu mă retrag definitiv din teatru, iar tu părăseşti seminarul. Ne întoarcem la Roma, ne-o luăm pe Lauretta noastră şi stăm iar împreună. Mai am ceva din renta de la Palermo, mai dau cîte o lecţie-două de dans, pînă terminaţi voi şcoala. Tu şi Lauretta vă înscrieţi la liceu, la Roma: o să trăim toţi trei, laolaltă, iar tu o să fii capul familiei.

Auzind-o vorbind astfel, Andrea a încercat o emoţie atît de mare încît s-a înfiorat tot:

— Nu mai pui piciorul în teatru?

— Niciodată, declară ea, încruntîndu-şi cu mîndrie fruntea, privindu-l printre lacrimi şi frîngîndu-şi mîinile, cu teama că el nu avea să accepte; dacă vrei tu, niciodată! Dar n-ai să mă laşi singură, nu? Renunţi la seminar, renunţi la popie? Da? Zici da, da, da?

Înainte de a încuviinţa, el o fixat-o cu o expresie pătrunsă şi severă

— Sigur, dacă ne întoarcem acasă, e nevoie de un cap de familie.

Giuditta i-a luat mîna şi i-a acoperit-o de sărutări. În clipa aceea (i-a spus-o mai tîrziu) el îşi luase un aer de adevărat sicilian:

din sicilienii aceia severi, oameni de onoare, grijulii cu surorile lor, atenți să nu iasă singure seara, să nu-i încurajeze pe curtezani, să nu recurgă la ruj și pentru care *mamă* înseamnă două lucruri: *bătrînă* și *sfîntă*. Pînă și culoarea rochiilor mamelor este neagră sau, cel mult, gri sau maro. Rochiile lor sînt informe, pentru că nimănui, începînd cu croitoresele, nu-i trece prin cap că mama are un trup de femeie. Anii lor sînt un mister lipsit de importanță pentru că, oricum, singura lor vîrstă este bătrînețea. Ochii sfinți ai unei asemenea bătrîneți informe plîng nu pentru propria persoană, ci pentru copii; buzele ei sfinte spun rugăciuni numai pentru aceștia. Și-i vai și amar de cel ce invocă în deșert numele sfînt al mamei lor! E vai și amar! E o jignire de moarte.

După ce au încheiat pactul, Giuditta a continuat să facă proiecte de viitor cu Andrea. Pentru început au stabilit ca în primele ore ale dimineții să se ducă la seminar să le comunice cuvioșilor părinți hotărîrea lui de a nu se mai întoarce. Apoi, avea să dea o fugă să-i cumpere un costum de haine, pentru că în afară de rasă și de cîteva albituri, el nu avea decît costumașul, mult prea mic, cu care intrase, copil fiind, la seminar.

Cum îi lipsea îmbrăcămintea, Andrea nu putea să se dea jos din pat pînă la întoarcerea mamei lui. Dar ea era sigură că va rezolva totul repede și o să-l găsească dormind.

Conversația lor a fost întreruptă de o bătaie energică în ușa comună și de o voce arogantă, feminină:

— Hei, voi de alături! E ora trei. Cînd aveți de gînd să ne lăsați să dormim?

Sărind în direcția ușii cu pricina, Giuditta izbucnise furioasă:

— Ia te uită cine protestează! Tocmai dumneata care nu m-ai lăsat cît a fost amiaza de lungă să mă odihnesc o clipă, tot repetîndu-ți trilurile! Și ieri noapte! Ce să mai vorbim! De rușine, a trebuit să-mi astup urechile. Tocmai ele! Ele două, care fac pe prețioasele!

Din camera vecină se auzise un bombănit, apoi un hohot înăbușit, iar o voce feminină, diferită de prima, strigase pe un ton zeflemitor:

— Triumf vienez!

Giuditta a rămas o clipă nehotărîtă dacă să se repeadă sau nu la ușă, dar s-a stăpînit și i-a adresat adversarei invizibile un singur cuvînt, cu intenții ofensatoare, fără îndoială (judecînd după ton), rămas absolut misterios:

— Tenorule!

Apoi a stins lumina, s-a dezbrăcat pe întuneric și s-a întins în patul ei.

După un minut, auzind gemete scurte și suspine înăbușite, Andrea a dat din buze închipuindu-și că spune:

— Nu plînge, mamă!

In realitate nu a scos nici un sunet pentru că exact în clipa aceea a adormit. S-a trezit brusc poate după nici o oră (încă nu se luminase de ziuă). L-a trezit gîndul la Domnul. Și-a amintit că înainte de culcare nu spusese rugăciunile, iar în noaptea aceea nu-i trecuse nici o clipă prin cap să ceară iertare Celui-de-Sus pentru abaterile lui înfiorătoare. Acum nu mai îndrăznea nici să se căiască, nici să se roage: oricum era un dezertor, renunțase să cucerească raiul! A avut impresia că vede Armatele cerești: o flotă nesfîrșită, strălucind de oțel, de aripi sfinte și drapele, îndepărtîndu-se și topindu-se ca norii, lăsîndu-l pe pămînt pe trădătorul Campese! In fața acestei viziuni, de dor și remușcare, Andrea a plîns amar. Începea să se crape de ziuă și la primele licăriri de lumină a văzut ceva negru atîrnînd de ivărul de la fereastră: era șalul andaluz pe care l-a identificat cu însăși imaginea rușinii lui. Probabil că în noaptea aceea își pierduse cu totul simțul onoarei de a putut să se acopere fără jenă cu o zdreanță umilitoare ca aceea, ba, pînă la un punct, să se și amuze. Dar, toropit de griji și oboseală, a adormit la loc.

Dimineața tîrziu l-a trezit din somn Giuditta, venită cum nu se poate mai mulțumită din drumurile ei. Îi aducea un costum cumpărat din cel mai elegant magazin din oraș: un costum cu adevărat de bărbat, după fason și croială: pantaloni lungi și haină de vară, la un singur rînd, cu umerii bine căptușiți. Priceperea și norocul o ajutaseră pe Giuditta, așa încît costumul îi venea ca turnat lui Andrea și n-a fost nevoie să se aducă nici cea mai mică modificare. Printr-o minune găsise și o cămașă din mătase albă, cu guler și butoni, croită parcă pentru Andrea. Firesc, nu uitase de cravată: cu dungi roșii și bleumarin, iar pe spate cu o etichetă din atlaz galben (ca să cumpere toate aceste lucruri elegante, Giuditta își vînduse trusa de aur).

Îmbrăcînd costumul, Andrea și-a vîrît mîinile în buzunare și în fiecare a dat de o surpriză: un portofel din piele de mistreț și un pachet cu țigări americane.

De plăcere a roșit și i-a adresat Giudittei un zîmbet mîndru, plin de nețărmurită gratitudine.

Ulterior, în decurs de numai cîteva luni, aceste amintiri aveau să se erodeze, să se corupă. Pactul încheiat de Giuditta și Andrea a fost respectat de ambele părți, iar planurile puse în aplicare. Dar nu

a trecut multă vreme şi Andrea a început să înţeleagă că pactul şi toată viaţa lui anterioară ascundeau o minciună. In realitate, mama nu părăsise teatrul de dragul lui, al lui Andrea, ci pentru că nu avea altă ieşire; fără doar şi poate ea se pregătea de o bună bucată de vreme pentru o asemenea rezolvare. Insuccesul hotăritor din seara aceea de pomină fusese probabil mai amar decît toate celelalte, dar, desigur, nu fusese primul. Indiferent de oraş sau teatru, de la un timp fiecare seară a Giudittei se sfirşea cu un insucces şi umilinţă: acesta era adevărul; adesea pînă şi cei mai mulţi impresari de provincie îi refuzau contractul solicitat. Ea eşuase cu baletul clasic şi nu era cituşi de puţin potrivită pentru *varietăţi* sau *revistă*. In sfirşit, in noaptea aceea Giuditta nu sacrificase nimic pentru Andrea, ci apelase la el numai pentru că era respinsă din teatru.

Această primă amărăciune a fost pentru Andrea ca o vrăjitoare înarmată cu o oglindă in care, incetul cu încetul, i s-a dezvăluit adevăratul chip al tuturor iluziilor sale. El a ajuns să se convingă că mama lui nu numai că nu fusese niciodată o artistă renumită, cum îşi închipuise de mic; nici o artistă neînţeleasă; dar nici măcar o artistă. Insuccesul scandalos din ultima seară nu fusese (cum crezuse el copilăreşte) efectul nemaipomenit, monstruos al ignoranţei provinciale. Sigur, publicul din orăşel era ignorant, grosolan, prost, dar nici un public din lume nu putea să o admire pe Giuditta Campese, dotată cu multă ambiţie, dar nu şi cu talent. Ajuns aici, lui Andrea i-au revenit in minte cuvintele maliţioase inregistrate in seara aceea la teatru, pe culoarul dintre cabine. Atunci el auzise vorbele, dar asemenea soldaţilor ce pregătesc o cursă, de cum le auzise, se grăbise să le ascundă într-un cotlon al minţii, de unde au reapărut, ca să se năpustească asupra lui pe neaşteptate. Andrea le-a auzit din nou, una cite una, şi a înţeles că se refereau la mama lui. Erau cuvinte odioase, pline de duşmănie, crude, de care voia să se apere; dar, la urma-urmei, erau ele mincinoase? Bagă de seamă, Andrea, fii sincer, ce răspuns poţi să dai? Erau *mincin*oase cuvintele acelea? Nu, ele corespundeau adevărului! Giuditta Campese nu mai era o femeie frumoasă. Poate că niciodată nu fusese tocmai frumoasă, dar acum se isprăvise, era bătrînă!

I s-a făcut milă de ea şi a iertat-o. Dar iertarea născută din milă este ruda săracă a iertării provenind din iubire.

Transformarea Giudittei, dansatoarea, într-o mamă adevărată a fost incredibilă, miraculoasă. Acum Giuditta seamănă pur şi simplu cu mamele siciliene ce se închid in casă şi, ca să nu le facă umbră copiilor, nici nu mai ajung să vadă soarele; mănîncă pîine veche şi

păstrează zahărul pentru copii; umblă nepieptănate, dar au o mînă nespus de uşoară cînd le fac odraslelor cîrlionţi pe frunte; se îmbracă în aba zdrenţuită ca vrăjitoarele, dar copiilor, de eleganţi ce sînt, trebuie să li te adresezi cu *Madame* şi *Milord!*

Andrea însă nu-i este cituşi de puţin recunoscător pentru toate acestea. O priveşte cu ochi indiferenţi, încărcaţi de melancolie.

Este nervos, taciturn şi nu se poartă ca un cap de familie. S-ar putea chiar spune că se ruşinează că are o familie. Nu-şi bate deloc capul să-şi supravegheze sora; dacă aceasta e invitată la o petrecere sau recepţie, refuză să o însoţească. Şi nu mai pune piciorul în biserică; mai mult, a scos de la căpătîiul patului tabloul cu imaginea sfîntă.

În ultima vreme a crescut şi mai mult: acum e mai înalt decît Giuditta. Este slab şi stîngaci în mişcări. Obrajii şi-au pierdut gingăşia şi frăgezeala dinainte, iar vocea lui, cu cîteva luni în urmă mai delicată decît a pitulicei, acum e aspră, distonantă.

Nici nu se uită la micuţele balerine venite la Giuditta, la lecţia de dans; plictisit, plin de dispreţ, pleacă. Petrece multe ceasuri în afara casei. Unde se duce? Cu cine se întîlneşte? E un mister. O doamnă, mama uneia din eleve, i-a spus în mare taină Giudittei că fiul ei se duce des într-o cafenea de la periferie, cu un grup de tineri fanatici şi subversivi.

Giuditta nu îndrăzneşte să-l întrebe nimic pe Andrea, într-atît o intimidează. E mîndră de băiat şi în inima ei îi dă întotdeauna dreptate, convinsă că e destinat unui viitor strălucit.

Deseori, Andrea îşi imaginează viitorul ca un fel de Operă imensă, unde se învîrtesc mulţi oameni necunoscuţi, misterioşi; dar cel mai misterios din toţi, momentan şi lui necunoscut, este numai unul: Andrea Campese! Cum va fi? Ar vrea să-şi închipuie cum va fi el în viitor şi-i place să-i atribuie acestui Necunoscut victorii strălucitoare, triumfuri şi multă dezinvoltură. Dar de fiecare dată, deşi o tot alungă, regăseşte, ca pe o statuie, a imagine supărătoare, mereu aceeaşi:

un Erou trist, trufaş,
înfăşurat într-un şal andaluz.

Traducere din limba italiană de
Doina CONDREA DERER

LUIGI PIRANDELLO
(Italia)

Pirandello (1867—1936) celebrul prozator şi autor dramatic, unul din marii reprezentanţi ai decadentismului european, a debutat ca poet (**Boală veselă** 1889, **Elegii romane**) şi ca traducător al uneia din **Elegiile romane** ale lui Goethe.

Încurajat de Luigi Capuana, teoretician al verismului şi scriitor, Pirandello s-a consacrat prozei compunînd mai întîi romanul **Exclusa** şi cîteva nuvele. Chiar şi în anii în care a resimţit influenţa veriştilor (persistentă şi în romanul **Bătrînii şi tinerii**, 1913), scriitorul a favorizat o tehnică nouă şi cîteva din motivele specifice care au făcut din el unul din pionierii prozei moderne a Italiei: lipsa de coerenţă a vieţii, dezagregarea structurilor, instabilitatea raporturilor sociale şi general umane, caracterul iluzoriu al idealurilor, sentimentul acut al înstrăinării resimţit de omul contemporan. Ele îşi vor găsi adîncirea necesară în romanele **Răposatul Mattia Pascal** (1904) şi **Unul, nimeni şi o sută de mii** (1927), ambele consacrate dramei identităţii. Aceeaşi viziune inspiră şi nuvelele autorului, scrise de-a lungul anilor şi ulterior adunate într-o primă ediţie în cincisprezece volume, apărute între 1901 şi 1919 sub titlul **Nuvele pentru un an**. Acestea denotă nu numai o acută pătrundere critică din partea autorului ci şi o venă inventivă opulentă. Deşi intelectualismul de fond face să predomine registrul realist-psihologic, nu este exclus nici cel fantastic, cum unele din paginile de faţă demonstrează. Nucleul teoretic care a alimentat convingerile literare ale autorului, cu alte cuvinte poetica lui, apare într-o formă demonstrativ-analitică într-un eseu devenit celebru, **Umorismul**, datînd din 1908, prin umorism înţelegîndu-se facultatea de a surprinde concomitent tragicul şi comicul implicite în orice situaţie existenţială.

Numeroasele drame pirandelliene (1898—1930): **Tichia cu clopoţei**, **Plăcerea cinstei**, **Henric al IV-lea** (avînd drept protagonist pe unul din „nebunii lucizi" ai autorului, care i-au adus celebritatea mondială), **Şase personaje în căutare de autor**, **Să-i îmbrăcăm pe cei goi**, **Fiecare în felul său**, **Astă seară se improvizează**, **Uriaşii munţilor** (terminată de Stefano Pirandello), dau glas deziluziei istorice a unei generaţii, pesimismului său amar şi neîncrederii în posibilităţile cognitive ale omului încorsetat de convenţionalism. I se decernează în 1934 Premiul Nobel.

ÎN HOTEL A MURIT CINEVA

O sută cincizeci de camere, pe trei etaje, în buricul tîrgului. Trei şiruri de ferestre toate la fel, cu mici balustrade la pervazuri, cu geamuri şi obloane închise, deschise, întredeschise, apropiate.

Faţada urîtă şi nu prea îmbietoare. Însă dacă n-ar fi aşa, cine ştie ce impresie stranie ar face aceste o sută cincizeci de cutii, cincizeci pe cincizeci, unele peste altele, şi omenirea care mişună înăuntru; asta, privind-o din afară.

Totuşi, hotelul e decent şi foarte comod: ascensor, un personal de serviciu numeros, rapid şi foarte disciplinat, paturi bune, servire promptă în sufragerie, serviciu de automobile. Cîte un client (ba chiar

mai mulți) se plînge că plătește prea mult; însă pînă la urmă cu toții recunosc că, în alte hoteluri, chiar dacă cheltui mai puțin, stai mai prost și nu ai avantajul foarte prețios de a locui în centrul orașului. Ca atare, proprietarul poate chiar să nu ia în seamă plîngerile privitoare la prețuri răspunzîndu-le nemulțumiților că se pot duce altundeva. Hotelul este permanent plin de clienți, iar foarte mulți, la sosirea vaporului (în fiecare dimineață) și a trenurilor (în timpul zilei), se duc într-adevăr în altă parte, nu pentru că așa ar vrea, ci pentru că nu mai găsesc loc.

Majoritatea sînt comisvoiajori, oameni de afaceri, persoane din provincie care vin la oraș să rezolve în grabă unele treburi, pentru procese sau pentru vreo consultație cînd sînt bolnavi: în sfîrșit, clienți în trecere, care nu stau mai mult de trei-patru zile; foarte mulți sosesc seara pentru ca a doua zi să plece mai departe.

Multe valize; puține cufere.

Așadar, trafic mare, un continuu du-te-vino, de la patru dimineața pînă după miezul nopții. Directorul nu-și vede capul. Acum, totul plin; peste o clipă, trei, patru, cinci camere goale: pleacă numărul 15 de la etajul întîi, numărul 32 de la al doilea, numerele 2, 20, 45, de la al treilea; iar pînă una alta doi noi clienți au fost refuzați chiar adineauri. Unul care sosește tîrziu poate găsi liberă cea mai bună cameră de la etajul întîi; pe cînd cel care a sosit o clipă mai înainte a trebuit să se declare mulțumit cu numărul 51 de la al treilea. (La fiecare etaj, cincizeci de camere; însă fiecare nivel are numărul 51, fiindcă la toate trei lipsește numărul 17: de la 16 se sare la 18: iar cine locuiește la numărul 18 e sigur că nu-i ghinionist).

Există clienții vechi, care le spun pe nume băieților din personal, cu satisfacția de a nu reprezenta pentru aceștia, asemenea tuturor celorlalți, numai numărul camerei pe care o ocupă: oameni fără o casă a lor, oameni care voiajează tot anul, mereu cu valiza în mînă, oameni care se simt bine oriunde, pregătiți pentru orice împrejurare și siguri pe ei.

In aproape toți ceilalți deslușești a nerăbdare obsedantă, o expresie rătăcită, ori o consternare încruntată. Nu sînt plecați numai din urbea lor, din casa lor; sînt plecați chiar din ei înșiși. Scoși din mediul lor — departe de priveliștile și de lucrurile familiare, în care zilnic iau contact cu realitatea searbădă și meschină a propriei existențe — acum nu se mai regăsesc; aproape că nu se mai cunosc, întrucît totul parcă s-a oprit în ei, suspendat cumva într-un gol pe care nu știu cum să-l umple, unde fiecare se teme că îi pot apărea

dintr-o clipă în alta imagini ale unor lucruri necunoscute ori i se pot trezi din te miri ce gînduri, dorinţe noi; ciudăţenii care să-l facă să vadă şi să vină în contact cu o realitate diferită, misterioasă, nu numai din afară, ci chiar dinăuntrul său.

Deşteptaţi dis-de-dimineaţă de zgomotele din hotel şi de forfota străzii, pornesc în graba mare să-şi rezolve treburile. Găsesc toate uşile încă închise: avocatul coboară în birou peste o oră; medicul începe să primească la nouă şi jumătate. Apoi, o dată treburile rezolvate rapid, ameţiţi, plictisiţi, obosiţi se închid iarăşi în camera lor cu obsesia celor două sau trei ore care le mai rămîn pînă la plecarea trenului; se plimbă de colo-colo, bombăne, privesc patul care nu-i îmbie să se întindă; fotoliile, canapeaua care nu-i îmbie să se aşeze; fereastra care nu-i îmbie să se uite afară. Ce ciudat este patul acela! Şi ce formă curioasă are canapeaua! Iar oglinda aceea, ce oroare! Brusc, îşi aduc aminte de o tîrguială de care au uitat: maşina de ras, jartierele pentru soţie, zgarda pentru cîine; sună clopoţelul pentru a-i cere cameristului adrese şi informaţii.

— O zgardă, cu plăcuţa aşa şi pe dincolo, pe care să se scrie numele.

— Al cîinelui?

— Nu, al meu şi adresa locuinţei.

Cameriştii aud tot felul de lucruri. Viaţa toată trece pe acolo, viaţa neostoită, pusă în mişcare de atîtea evenimente, împinsă înainte de atîtea necesităţi. De exemplu, jos, la numărul 12 de la etajul doi, se află o biată bătrînică în doliu care vrea să afle de la toată lumea *dacă pe mare te simţi ori nu te simţi rău*. Trebuie să plece în America şi n-a călătorit niciodată. A sosit aseară, sfîrşită, susţinută de o parte şi de alta de un tînăr şi de o tînără, în haine de doliu şi ei.

Mai cu seamă luni seara, la ora şase, proprietarul ar dori ca la recepţie să se cunoască exact cîte camere sînt disponibile. Soseşte vaporul de la Genova, cu cei care se repatriază din America, iar, în acelaşi timp, din interior, acceleratul cel mai înţesat de călători.

Aseară, la şase, s-au prezentat la recepţie mai mult de cincisprezece clienţi. Doar patru dintre ei au fost primiţi, în numai două camere: această sărmană doamnă în doliu, cu băiatul şi fata, la numărul 12 de la etajul doi; iar, la numărul 13, alături, un domn debarcat de pe vaporul de Genova.

La recepţie, directorul a notat în registru:

Domnul Persico Giovanni, cu mama şi sora, sosiţi din Vittoria.

Domnul Funardi Rosario, antreprenor, sosit de la New York.

Doamna cea bătrînă în doliu a trebuit să se despartă cu părere de rău de a altă familie modestă, alcătuită la rîndul ei din trei persoane, cu care călătorise în tren şi care îi dăduse adresa hotelului. I-a părut şi mai rău cînd a aflat că această familie ar fi putut fi găzduită în camera de alături, dacă numărul 13 nu i-ar fi fost repartizată, cu un minut mai înainte, exact cu un minut mai înainte, acelui domn Funardi, antreprenor, sosit de la New York.

Aseară, văzînd-o pe bătrîna sa mamă plîngînd, agăţată de gîtul doamnei aceleia, tovarăşa ei de drum, fiul se încumetase să-i adreseze domnului Funardi rugămintea de a-i ceda camera celeilalte familii modeste. L-a rugat în engleză, întrucît şi el, tînărul, este un *american* reîntors împreună cu sora sa din Statele Unite abia de vreo patruzeci de zile, din pricina unei nenorociri — moartea unui frate care avea grijă de bătrîna lor mamă, în Sicilia. Iat-o, aceasta plînge; a plîns şi a suferit atîta pe parcursul întregii călătorii cu trenul — prima ei călătorie în şaizeci şi şase de ani: s-a despărţit cu inima sfîşiată de casa unde s-a născut şi a îmbătrînit, de mormîntul proaspăt al fiului cu care rămăsese singură atîţia ani, de lucrurile cele mai dragi, de amintirile din satul natal şi, văzîndu-se pe punctul de a se despărţi pentru totdeauna şi de Sicilia, se agăţa de tot, de toţi: uite, pînă şi de doamna aceea cu care a călătorit. Prin urmare, dacă domnul Funardi ar vrea...

Nu. Domnul Funardi n-a vrut. A făcut semn că nu, din cap, după ce a ascultat rugămintea în engleză a tînărului: un *nu* de adevărat *american*, cu sprîncenele încruntate pe faţa umflată, gălbejită şi nerasă; şi s-a urcat în ascensor pentru numărul 13 de la etajul doi.

Oricît au insistat băiatul şi fata, n-a fost chip s-o convingă pe bătrîna mamă să folosească şi ea ascensorul. Orice maşinărie îi inspira teamă, groază. Şi cînd te gîndeşti că acum trebuie să meargă în America, la New York! Să străbată atîta întindere de apă, Oceanul... Copiii îi spun să fie liniştită, întrucît pe mare nu te simţi rău; însă ea nu crede; i-a fost atît de rău în tren! Şi îi întreabă pe toţi, la fiecare cinci minute, dacă este adevărat că pe mare nu te simţi rău.

In dimineaţa aceasta, cameriştii, cameristele, hamalii s-au înţeles — pentru a scăpa de ea — s-o sfătuiască să i se adreseze domnului din camera vecină, proaspăt debarcat de pe vaporul de Genova, care se întorcea din America. Uite, el care s-a aflat atîtea şi atîtea zile pe mare, care a traversat Oceanul, cu siguranţă el, şi nimeni altul mai bine decît el, i-ar fi putut spune dacă pe mare te simţi rău sau nu.

Ei bine, din zorii zilei — copiii ieşiseră să scoată bagajele de la gară şi să dea o raită după unele tîrguieli —, din zori, bătrîna doamnă întredeschide încet, încet, uşa, din cinci în cinci minute, şi scoate capul, sfioasă, privind spre uşa camerei vecine, pentru a-l întreba pe omul care a traversat Oceanul dacă pe mare te simţi rău sau nu.

În lumina palidă a zorilor care se revărsa prin fereastra din capătul coridorului întunecat, a văzut, aşezaţi de o parte şi de alta, două şiruri de pantofi. Cîte o pereche în faţa fiecărei uşi. A observat cum golurile din cele două şiruri creşteau mereu din clipă în clipă; a surprins mai multe mîini întinzîndu-se de după o uşă ori alta ca să apuce perechea de pantofi aflată dinaintea ei. De-acum toate perechile fuseseră luate. Numai cele de la uşa de-alături, tocmai acelea ale omului care a traversat Oceanul şi de la care ea aşteaptă cu atîta nerăbdare să afle dacă nu te simţi rău pe mare, continuă să rămînă acolo.

Ora nouă. Nouă trecute, nouă şi jumătate trecute; zece trecute: pantofii aceia se află tot acolo, în acelaşi loc. Singurii, unica pereche rămasă în tot coridorul, lîngă singura uşă, cea de alături, care continuă să rămînă închisă.

Ce vacarm pe coridorul acela, ce de lume a mai trecut, cameriști, cameriste, hamali; toţi sau aproape toţi oaspeţii au ieşit din camerele lor; mulţi s-au întors; toate soneriile au sunat, continuă să sune din cînd în cînd, iar zumzetul surd al ascensorului nu încetează o clipă: sus-jos, de la un etaj la altul, la parter; unul pleacă, altul vine; iar domnul acela nu se mai scoală. E aproape unsprezece: perechea aceea de pantofi stă tot acolo, în faţa uşii. Acolo.

Bătrîna doamnă nu mai rezistă; vede trecînd un camerist; îl opreşte; îi arată pantofii.

— E posibil? Încă mai doarme?

— Deh, face cameristul, ridicînd din umeri, probabil că o fi obosit... Atîta drum!

Şi pleacă.

Bătrîna doamnă face un gest, ca şi cum ar zice *O li!* şi îşi retrage capul din uşă. Puţin după aceea o deschide din nou şi scoate iar capul, privind înspăimîntată la pantofii aceia.

Într-adevăr, trebuie că a fi umblat mult omul; nici vorbă, pantofii cu pricina vor fi străbătut drum nu glumă: două amărîte de încălţări, uriaşe, deformate, cu tocurile scîlciate, cu elasticele din părţi slăbite, plesnite: cine ştie cîtă trudă, ce eforturi, cîtă osteneală, pe cîte drumuri...

Bătrînei doamne mai că-i vine să ciocăne cu nodurile degetelor la uşă. Se retrage din nou în cameră. Copiii întîrzie să se întoarcă la hotel. Nerăbdarea ei sporeşte clipă de clipă. S-or fi dus oare, aşa cum au promis, să vadă dacă marea e liniştită?

Chiar, cum se poate vedea de pe uscat dacă marea e liniştită? Marea din larg, marea ce nu sfîrşeşte niciodată, Oceanul... Au să-i spună că e liniştită. Cum să-i creadă? Numai el, domnul din camera de alături, ar putea să-i spună adevărul. Ciuleşte urechea: o lipeşte de perete, poate reuşeşte să perceapă vreun zgomot de dincolo? Nimic. Tăcere. De-acum este însă amiază: se poate să mai doarmă?

Poftim: bate clopotul pentru prînz. De pe toate uşile se revarsă în coridor domnii ce se duc jos, în sufrogerie. Iese iarăşi în prag să vadă dacă pantofii aflaţi încă acolo impresionează pe cineva. Nu: poftim! pe nimeni; cu toţii trec pe lîngă ei fără să-i ia în seamă. Vine un chelner s-o cheme: copiii sînt jos, tocmai au sosit; o aşteaptă în sufragerie. Şi bătrîna doamnă coboară împreună cu chelnerul.

Pe coridor nu se mai află acum nimeni; toate camerele sînt goale: perechea de pantofi aşteaptă, în tăcere, lîngă uşa aceea în continuare închisă.

Parcă sînt pedepsiţi.

Făcuţi pentru a umbla, zac abandonaţi acolo, inutili, uzaţi, după ce au slujit atîta, părînd că se ruşinează şi că imploră într-un chip jalnic să fie luaţi şi băgaţi în sfîrşit înăuntru.

După aproape o oră, cînd se întorc de la masă, toţi oaspeţii se opresc, în cele din urmă, la îndemnul plin de uimire şi de spaimă al bătrînei doamne, cercetîndu-i curioşi. Se pronunţă numele *americanului* sosit aseară. Cine l-a văzut? A debarcat de pe vaporul de Genova. Poate noaptea trecută n-a dormit... Poate i-a fost rău pe mare... Vine din America... Dacă, traversînd Oceanul, a avut rău de mare, cine ştie cîte nopţi va fi petrecut fără somn... O vrea să se refacă, dormind o zi întreagă. E cu putinţă, în mijlocul unui asemenea vacarm?... De-acum e ora unu...

Iar înghesuiala sporeşte în jurul perechii de pantofi din faţa uşii închise. Instinctiv, toţi se ţin însă departe de ei, în semicerc. Un camerist dă fuga să-l cheme pe director; acesta trimite după proprietar, iar amîndoi — mai întîi unul, apoi celălalt — ciocăne la uşă. Nu răspunde nimeni. Încearcă s-o deschidă. Este încuiată pe dinăuntru. Bat mai tare, mai tare. Tot linişte. Nu mai încape nici o îndoială. Trebuie să alerge degrabă să anunţe chestura: din fericire, există o secţie în apropiere, la doi paşi. Soseşte un comisar, cu doi gardieni şi un fierar: uşa este forţată; gardienii îl împiedică să intre

pe curioșii care vor să dea buzna; înăuntru intră comisarul și proprietarul hotelului.

Omul care a traversat Oceanul este mort, intr-un pot de hotel, în prima noapte după ce a atins uscatul. A murit în somn, cu o mînă sub falcă, asemenea unui copil. Probabil datorită unei sincope.

Atîția oameni vii, toți aceștia pe care viața fără contenire îi reunește aici pentru o zi, frămîntați de cele mai diverse preocupări, mînați de cele mai feiurite necesități, se înghesuie în fața unei celule de stup, unde o viață s-a curmat brusc. Vestea s-a răspîndit în tot hotelul. Vin în goană de sus, de jos: vor să vadă, vor să afle, cine-a murit, cum a murit...

— Nu e voie!

Inăuntru se află pretorul și un medic legist. Prin ușa întredeschisă, în colț — priviți! — se zărește cadavrul întins pe pat — priviți-i fața... vai, ce polidă; cu o mînă sub falcă, parcă doarme... ca un copil... Cine e? Cum se numește? Nu se știe nimic. Nu se știe decît că se întoarce din America, de la New York. Incotro se ducea? De cine era așteptat? Nu se știe nimic. Nici un indiciu n-a ieșit la iveală din actele care i s-au găsit prin buzunare și în valiză. Antreprenor — dar de ce anume? In portofel, numai șaizeci și cinci de lire, plus ceva mărunțiș intr-o punguță aflată în buzunărașul vestei. Unul din gardieni depune pe placa de mormură a comodei acele încălțări ponosite, scîlciate, care nu vor mai umbla.

Încetul cu încetul, spre a scăpa de înghesuială, încep cu toții să se împrăștie, intră iarăși în camerele lor, la etajul trei, jos, la unu; alții pleacă la treburile lor, preocupoți din nou de ele.

Numai bătrîna doamnă, cea care dorea să afle dacă nu te simți rău pe mare, rămîne acolo, dinaintea ușii, în ciuda insistențelor celor doi copii; rămîne acolo să-l plîngă, înspăimîntată, pe omul acela care a murit după ce traversase Oceanul, Oceanul pe care și ea va trebui să-l treacă în curînd.

Jos — în ocările și sudalmele birjarilor și-ale hamalilor care intră și ies încontinuu — au închis, în semn de doliu, poarta cea mare a hotelului, lăsînd deschisă numai ușa mică.

— E-nchisă? Ce s-a întîmplat?

— Ei, nimic. In hotel a murit careva...

Traducere din limba italiană de
Mihai BANCIU

SUFLU

Unele veşti sint atît de neaşteptote incit pe moment rămii interzis şi ţi se pare că nu iţi mai poţi reveni din uimire decît recurgind la una din expresiile cele mai fruste sau la una din frazele cele mai uzitate.

Spre exemplu, atunci cind tinărul Calvetti, secretarul prietenului meu Bernabò, mi-a anunţat moartea subită a tatălui lui Massari, la care Bernabò şi cu mine luaserăm masa puţin mai inainte, m-am pomenit spunînd: „Vai, ce e viaţa! E de ajuns un suflu ca să o spulbere"; şi mi-am apropiat degetul mare de arătătorul miinii suflind asupra lor, ca şi cum i-aş fi dat drumul să zboare unui fulg pe care il ţineam intre acele două degete.

La suflul acela l-am văzut pe tinărul Calvetti intunecindu-se la chip, fringindu-se apoi de mijloc şi ducindu-şi o mină la piept, ca atunci cînd simţi inlăuntru, şi nu ştii unde, un rău nedefinit; însă nu i-am dat atenţie, părindu-mi-se absurd să admit că indispoziţia aceea ar fi putut avea vreo legătură cu fraza stupidă pe care o pronunţasem şi cu gestul ridicol prin care — socotind că nu era de-ajuns — dorisem, de asemenea, s-o intovărăşesc; m-am gindit la vreun junghi ori la vreo inţepătură pe care o simţise, poate-n ficat sau in rinichi ori prin intestine, trecătoare oricum şi lipsită de gravitate. Numai că, inainte de a se însera, m-am pomenit in casă cu Bernabò, de-a dreptul consternat:

— Ştii c-a murit Calvetti?

— A murit?

— Subit, azi după-masă.

— Dar după-amiază era aici, la mine! Stai puţin, cit putea să fie ceasul? Să fi tot fost trei.

— Iar la trei şi jumătate a murit!

— Jumătate de oră mai tirziu?

— Jumătate de oră mai tirziu.

L-am privit chioriş, de parcă — prin confirmarea aceea — urmărea să stabilească o legătură (dar care?) intre vizita la mine şi moartea neaşteptată a sărmanului tinăr. Am simţit cum mă cuprinde furia, fapt care m-a făcut să resping neintirziat legătura, fie ea chiar intimplătoare, ca pe bănuiala unei remuşcări pe care mi-aş fi putut-o reproşa, şi să ii găsesc morţii a pricină străină de vizită. I-am vorbit lui Bernabò despre indispoziţia subită pe care tinărul o acuzase cind încă mai era la mine.

— Ce spui? O indispoziţie?

— Ce e viața! E de-ajuns un suflu ca s-o spulbere!

Iată, repetam mecanic fraza, în vreme ce, pe nesimțite, degetul mare și arătătorul mîinii mele drepte se apropiaseră singure, iar mîna, mîna mi se ridica acum de la sîne — nu era închipuire — pînă în dreptul buzelor. Jur că am procedat astfel nu atît din dorința conștientă de a avea a confirmare, cît — mai curînd — spre a îmi oferi mie însumi o glumă pe care numai așa, într-ascuns, pentru a nu părea ridicol, o puteam face: pomenindu-mă cu acele două degete în dreptul gurii, am suflat asupra lor, ușor de tot.

Bernabò avea chipul răvășit din pricina morții tînărului său secretar de care era foarte legat; iar, de multe ori, după ce alergase sau doar grăbise puțin pasul — corpolent, roșu în obraji și aproape fără gît — mă trezeam cu el dinainte gîfîind și ținîndu-se cu mîna de piept spre a-și potoli inima și a-și trage sufletul; acum, văzîndu-l făcînd același gest și auzindu-l spunînd că simțea că se sufocă și că mintea și vederea îi erau parcă învăluite într-o beznă ciudată, ce trebuia oare să cred, pentru Dumnezeu?

Pe moment, deși cu totul pierit și tulburat, m-am repezit să-i vin în ajutor bietului prieten prăbușit pe spate într-un fotoliu, horcăind. Însă m-am pomenit respins cu furie; atunci n-am mai înțeles chiar nimic; m-am simțit ca paralizat într-o apatie stupefiantă, privindu-l cum se zbate pe fotoliul de catifea roșie, care mi s-a părut tot numai sînge; cum se zbate, nu ca un om, ci asemenea unui animal rănit, respirînd greu și făcîndu-se tot mai vînăt, aproape negru. Încerca să se sprijine cu un picior pe covor, poate spre a se ridica singur, însă efortul îl extenua; ca într-un coșmar, vedeam covorul alunecînd sub el, strîngîndu-se grămadă. Pe celălalt picior, îndoit pe brațul fotoliului, pantalonul ridicat lăsa să i se vadă jartiera de mătase de o culoare verde-pal cu dungulițe roz. Vă rog să-mi înțelegeți atitudinea: toată tulburarea mea se prefăcuse parcă în țăndări, risipindu-se în tot locul, astfel încît — la o simplă rotire a ochilor — putea să se șteargă cu ușurință din minte, convertindu-se fie în lehamitea pe care-o încercasem întotdeauna față de tablourile mele urîte de pe pereți, fie chiar în curiozitatea care îmi reținea privirea — poftim! — asupra culorii și dungulițelor jartierei. Deodată însă mi-am revenit, înspăimîntat de a-mi fi putut pierde mințile pînă într-atît, într-un asemenea moment, și-am țipat la servitorul meu să zboare și să aprească o trăsură în fața porții, iar apoi să mă ajute să transport muribundul pînă la un spital sau acasă.

Am preferat acasă, pentru că era mai aproape. Nu locuia singur; stătea împreună cu o soră mai mare, nu știu dacă văduvă ori

fată bătrînă, insuportabilă din pricina rigorii exagerate cu care îi purta de grijă. Inspăimintată, sărăcuţa, cu mîinile în păr: „O, doamne, ce s-a intimplat? Cum s-a întimplat? şi nu voia să se dea la o parte — să turbezi! — pînă nu va fi aflat de la mine ce se întîmplase, numai de la mine şi chiar în clipa aceea, cînd eu eram la capătul puterilor după toate scările pe care le urcasem de-a-ndăratelea, cu povara uriaşă a omului leşinat pe braţe. „Patul! Patul!" Parcă nu mai ştia nici ea unde era patul, la care mi se părea că nu mai ajungeam. Lăsîndu-l jos, horcăind (dar horcăiam şi eu), m-am rezemat cu spatele, sfîrşit, de un perete şi, dacă nu se grăbeau să mă aşeze pe un scaun, aş fi căzut grămadă pe podea. Cu capul atîrnînd într-o parte, am reuşit totuşi să-i spun servitorului: „Un doctor! un doctor!"; însă m-am întristat pe dată la gîndul că rămîneam de-acum singur cu sora, care, mai mult ca sigur, avea să mă asalteze cu alte întrebări. M-a salvat tăcerea care s-a instăpînit brusc dinspre pat, cînd horcăitul nu s-a mai auzit. O clipă s-a părut că întreaga lume păstra tăcere pentru bietul Bernabò rămas acolo, pe patul acela, surd şi nemişcat. Imediat însă s-au auzit vaietele surorii. Eram distrus. Cum să-mi închipui — nu zic să cred — că o asemenea enormitate era posibilă? Gîndurile mi se învălmăşeau în cap. Iar în tulburarea care mă cuprinsese mi se părea atît de straniu că nefericita îl striga acum pe fratele ei — mort, fiind, trup ţeapăn care nu îngăduia diminutive — pur şi simplu Giulietta nu Giulio, cum îi spusese întotdeauna! Giulietto! La un moment dat am sărit în picioare, îngrozit. Cadavrul, simţindu-se parcă jignit de acel *Giulietta! Giulietto!* răspunsese printr-o bolboroseală oribilă a stomacului. De data aceasta a fost rîndul meu s-o ţin pe soră, care ar fi căzut pe spate, leşinată de groază; a leşinat însă în braţele mele; şi atunci — cu ea leşinată de-o parte şi cu mortul acela din pat de cealaltă, fără să ştiu ce să mai fac şi ce să mai cred — m-am simţit tîrît de un vîrtej de nebunie şi-am început s-o zgîlţîi pe nefericită, ca să termine cu leşinul ei care era de-acum prea mult. Atîta că, venindu-şi în fire, ea n-a vrut să mai creadă că frate-său murise. „Aţi auzit? N-are cum să fie mort! Nu poate fi mort!" A trebuit să vină doctorul să i-o confirme şi s-o asigure că bolboroseala aceea nu fusese nimic, ceva gaze ori nu ştiu ce altceva, pe care toţi morţii obişnuiesc să le producă. Atunci ea, care era gingaşă şi ţinea la acest lucru, a făcut o mutră chinuită, punîndu-şi mîinile la ochi, de parcă doctorul îi spusese că, la rîndul ei, moartă, ar fi făcut şi ea la fel.

Doctorul cu pricina era unul din tinerii pleşuvi care îşi poartă aproape cu o demnitate orgolioasă chelia lor precoce înconjurată de o pădure de cîrlionţi negri care, dispăruţi nu se ştie de ce din creştet, se îngrămădesc apoi jur-împrejurul ţestei. Cu ochii lui de smalţ, înzestraţi cu nişte lentile puternice, de miop, înalt, mai curînd gras însă vînjos, două smocuri mici de păr tăiate sub nasul mic, buze groase, roşii şi aşa de bine conturate încît păreau pictate, el privea cu o atare milă dispreţuitoare la ignoranţa acelei surori nefericite şi vorbea despre moarte cu atîta dezinvoltură — de parcă, avînd permanent de-a face cu ea, nici una dintre ipostazele sale nu putea să-i pară dubioasă ori necunoscută — încît, pînă la urmă, nu mi-am putut reţine un rînjet batjocoritor. Încă în vreme ce el vorbea, m-am privit întîmplător în oglinda dulapului şi m-am surprins cu o privire piezişă şi rece care imediat mi s-a reîntors în ochi, tîrîndu-se asemenea unui şarpe. Iar degetul mare şi arătătorul dreptei mele se apăsau, se presau atît de tare unul de altul, încît parcă nu mi le mai simţeam din pricina durerii puternice provocate de apăsarea reciprocă. Cînd — la rînjetul meu — s-a întors, m-am îndreptat hotărît către el şi — cu gura exprimînd încă batjocură, în paloarea care-mi acoperise chipul — l-am şuierat: „Poftim", şi i-am arătat degetele. „aşa! Dumneavoastră care ştiţi atîtea despre viaţă şi moarte: suflaţi aici şi vedeţi dacă reuşiţi să mă ucideţi!" S-a tras înapoi spre a mă cerceta, socotind că avea de-a face cu un nebun. Însă eu l-am înfruntat din nou: „E de-ajuns un suflu, credeţi-mă! Un suflu e de-ajuns!" L-am lăsat pe el şi am apucat-o de mînă pe soră. „Suflaţi dumneavoastră! Uite aşa!" şi i-am dus mîna la gură, „apropiaţi două degete şi suflaţi peste ele!" Sărmana, tremura toată, cu ochii holbaţi, îngrozită; în vreme ce doctorul, fără să se mai gîndească la faptul că alături, pe pat, se afla un mort, rîdea în hohote, înveselit. „Eu n-am să mai încerc şi cu voi; mi-ajunge unul, dai cu Calvetti, pe ziua de azi! Însă trebuie să fug de-aici, să fug imediat, să fug de-aici!"

Şi am fugit de-acolo, într-adevăr ca un nebun.

Îndată ce m-am aflat pe stradă, nebunia s-a dezlănţuit. Se făcuse seară, iar strada era foarte aglomerată. Toate casele se iveau brusc din întuneric în lumina felinarelor care se aprindeau şi toţi oamenii se grăbeau să-şi ferească faţa de fulgerele de lumină multicoloră care o asaltau din toate părţile — felinare, reflexii de vitrine, firme luminoase — într-o tălăzuire bîntuită de prevestiri sumbre. Şi totuşi nu: uite, acolo — dimpotrivă — chipul unei femei radiind de bucurie, scăldat într-o lumină roşie; dincolo, altul, al unui copil care rîde, ridicat în braţe de un bătrîn dinaintea oglinzii unui oblon de prăvălie

pe care se scurge un jet neîntrerupt de picături verzui. Îmi făceam loc prin mulțime și — cu cele două degete în fața gurii— suflam, suflam asupra tuturor chipurilor acelora fugare, fără să-aleg și fără să mă uit înapoi pentru a mă încredința că suflările mele produceau într-adevăr efectul probat de două ori. Dacă îl produceau, putea oare cineva să mi-l atribuie mie? Nu aveam dreptul să țin cele două degete în fața gurii și să suflu peste ele pur și simplu pentru că așa aveam chef? Cine oare putea să creadă în mod serios că o putere atît de extraordinară și de teribilă mi-ar fi venit din cele două degete și din suflul prin care abia le mîngîiam? Era ridicol să admiți un atare lucru și puteai s-o iei numai ca pe o glumă nevinovată. Glumeam, asta-i! Și tot suflînd și suflînd limba mi se făcuse în gură ca o scoarță; odată ajuns la capătul străzii aproape că nu mai aveam suflu între buzele țuguiate. Dacă ceea ce experimentasem de două ori era adevărat, atunci — Dumnezeule! — trebuie că omorîsem, așa, glumind și iar glumind, mai bine de vreo mie de persoane. Imposibil să nu se afle a doua zi, spre groaza întregului oraș, de morțile acelea neașteptate și misterioase.

Intr-adevăr, s-a aflat. In dimineața următoare toate ziarele au fost pline cu știri despre ele. Orașul s-a trezit în coșmarul cumplit al unei epidemii fără leac, declanșată fulgerător. Nouă sute șaisprezece morți într-o singură noapte. La cimitir nu mai pridideau să-i îngroape; nu mai pridideau să-i adune pe toți din case. Medicii constataseră simptome identice la toți cei afectați: mai întîi un rău indefinit, apoi asfixia. Din autopsia cadavrelor nici un indiciu asupra bolii care provocase moartea aproape instantanee.

Citind acele ziare am căzut pradă unei consternări care semăna cu buimăceala provocată de o beție îngrozitoare: o învălmășeală de imagini confuze care mă asaltau, se loveau unele de altele, învîrtejindu-se înlăuntrul unui nor care mă învăluia amețitor; și o neliniște inexplicabilă, un fior profund ce se ciocnea, se izbea înlăuntrul meu de ceva care îmi rămînea obscur și imobil și de care cugetul — atras, însă tensionat la maximum, pe punctul de a se dezagrega — refuza să se apropie, îl atingea și imediat se depărta de el. Pur și simplu nu știu ce voiam să spun atunci cînd, apăsîndu-mi fruntea cu o mînă tremurîndă, repetam: „Mi se pare! Mi se pare!" Fapt este că fraza aceea, deși atît de fără șir, m-a ajutat să sfîșii dintr-o dată norul acela și — preț de o clipă — m-am simțit ușurat, eliberat. „Totul nu e decît o sminteală — m-am gîndit — care mi-a intrat în cap din pricina gestului ridicol și pueril pe care l-am făcut ieri, înainte ca dezastrul acestei epide-

mii căzute ca din senin peste oraş să se fi declanșat. De multe ori, din astfel de coincidenţe pot să ia naştere superstiţiile cele mai prosteşti şi obsesiile cele mai incredibile. De altfel, pentru a mă elibera complet, nu am decît să aştept cîteva zile fără să mai repet gestul cu pricina. Dacă e molimă, cum fără îndoială trebuie să fie, acest cortegiu înspăimîntător de decese are să continue şi nu va conteni la fel de brusc precum a început."

Zis şi făcut; am aşteptat trei zile, cinci zile, o săptămînă, două săptămîni: nici un caz nou nu a mai fost semnalat de ziare: epidemia contenise brusc.

Ei, dar nici nebun, vă rog să mă iertaţi; îmi era imposibil să trăiesc cu obsesia unei atare bănuieli, anume că puteam fi nebun; nebun de o nebunie care, mărturisită, i-ar fi făcut pe toţi să izbucnească în rîs; nu, nici pomeneală. Prin urmare, trebuia să scap de o atare obsesie cît mai curînd. Dar cum? Apucîndu-mă iarăşi să sufiu în degete? Era vorba de vieţi omeneşti. În acelaşi timp trebuia să mă conving că gestul meu era prin el însuşi nevinovat, copilăresc şi că, dacă ceilalţi mureau datorită lui, nu era vina mea. După acea pauză de cincisprezece zile puteam continua să cred într-o revenire a epidemiei, întrucît, pînă la urmă, trebuia să admit ca incredibil faptul că moartea ar fi putut să depindă de mine. Şi totuşi exista ispita diabolică de a dobîndi o atare certitudine (cu mult mai teribilă decît bănuiala c-aş putea fi nebun), certitudinea de a mă şti înzestrat cu o putere atît de extraordinară: cum să-i rezişti unei asemenea ispite?

II

Trebuia să îmi acord încă o probă, însă una rezonabilă şi prudentă; o probă pe cît posibil „dreaptă". Moartea, se ştie, nu e dreaptă. Cea care depindea de mine (dacă depindea de mine) trebuia să fie dreaptă.

Cunoşteam o fetiţă drăgălaşă care, tot jucîndu-se cu păpuşile, ieşind dintr-un vis pentru a intra într-altul — toate diferite între ele: unul care o purta într-un sat de munte şi altul care o depunea pe o plajă la mare, iar apoi de la mare într-o ţară foarte îndepărtată, unde se aflau alţi oameni care vorbeau o limbă cu totul diferită de a sa —, se trezise pînă la urmă din toate visele acelea tot fetiţă — la douăzeci de ani —, chiar fetiţă fetiţă, alături de unul care, abia ieşit din ultimul ei vis, se preschimbase imediat (în realitate) într-o brută străină, într-o namilă de doi metri, prostovan, trîndav şi vicios, iar în locul păpuşii se pomenise ţinînd în braţe o biată făptură, des-

pre care nu se putea spune că era un mic monstru, întrucît avea totuși o fețișoară de înger bolnav în momentele cînd spasmele permanente care-i zgîlțîiau întreg trupșorul nu i-o deformau în chip îngrozitor. „Morbul lui...", nu știu, numele unui medic străin, englez sau american. Pot, mi se pare, dacă așa se scrie (frumoasă glorie, să-ți dai propriul nume unei boli!), „morbul lui Pot" într-una din formele sale cele mai grave și fără de leac. Copilul acela n-avea să vorbească niciodată, niciodată nu avea să umble și nici nu s-ar fi folosit vreodată de minuțele slăbănoage și contorsionate de violența durerilor atroce. Ar fi putut s-o mai ducă așa cîțiva ani. Avea trei? Poate pînă la zece. Și totuși — incredibil —, în brațele cuiva care învățase să-l țină bine precum nomila aceea de taică-său (cînd putea și el, într-o clipă de răgaz), sărmanul copil surîdea cu un zîmbet atît de fericit pe fețișoara lui de înger, încît imediat — odată dispărută repulsia provocată de zvîrcoliri — compasiunea cea mai tandră storcea lacrimi din ochii tuturor celor care-l priveau. Părea imposibil ca numai medicii să nu priceapă ce anume cerea copilul prin zîmbet. Poate însă că pricepeau, întrucît declaraseră că, nici vorbă, era unul din cazurile în fața cărora n-aveai de ce să șovăi, dacă legea ar fi îngăduit-o și ar fi existat acordul rudelor. Legea e lege: poate fi crudă, cum e adesea, însă miloasă nu, altfel n-ar mai fi lege.

Prin urmare m-am prezentat la acea mamă.

Odaia în care m-a primit era cufundată în semiîntuneric, iar cele două ferestre întunecate se desluşeau cumva departe, în licărul vînăt al ultimului crepuscul. Așezată în fotoliu la picioarele pătuțului, mama ținea în brațe copilul zguduit de convulsii. Fără să spun nimic, m-am aplecat asupra lui, cu degetele dinaintea gurii. La suflul meu, copilul a zîmbit și s-a stins. Cînd mama — obișnuită cu permanenta încordare spasmodică și zbuciumată a acelui trupușor — și l-a simțit dintr-o dată în brațe aproape destins și moale, și-a înăbușit un țipăt, a ridicat capul să mă privească, s-a uitat la copil:

— Doamne, ce i-ai făcut?

— Nimic, ai văzut, doar un suflu...

— Dar a murit!

— Acum e fericit.

I l-am luat din brațe, așezîndu-l — destins și moale, cu zîmbetu-i de înger pe gurița palidă — în pătuț.

— Unde-i bărbatul tău? Alături? Te scap și de el. Nu mai are de ce să te năpăstuiască. Iar tu continuă să visezi mai departe, copilo! Vezi ce pățești cînd ieși din vise?

N-a fost nevoie să mă duc după soţ. A apărut în prag. o namilă buimacă. In exaltarea pe care mi-a provoca teribila certitudine pe care-o dobîndisem, simţeam însă cum crescusem peste măsură. cu mult mai înalt decît el. „Ce e viaţa! Uite, e de ajuns un suflu, aşa, ca să o spulbere!" Şi, suflîndu-i în obraz, am părăsit casa aceea, un uriaş în faptul serii.

Eu, eu eram: eu eram moartea; o aveam aici, în cele două degete şi în răsuflare; îi puteam omorî pe toţi. Nu trebuia oare să îi omor acum pe toţi spre a fi drept faţă de cei pe care-i omorîsem înainte? Nu-mi trebuia nimic, numai să îmi ajungă suflul! N-aş fi făcut-o pentru c-aş fi urît pe cineva: nu cunoşteam pe nimeni. Ca moartea. Un suflu şi gata. Cîtă omenire, înaintea acesteia care-mi trecea acum — umbră — pe dinainte, fusese spulberată? Aş fi putut însă să nimicesc întreaga omenire? să pustiesc toate casele? toate străzile din toate oraşele? cîmpiile şi munţii şi mările? să pustiesc întreg pămîntul? Nu era posibil. Dar atunci nu, nu trebuia să distrug pe nimeni, absolut pe nimeni. Poate că trebuia să-mi tai acele două degete. Insă, mai ştii, poate că ar fi fost suficient numai suflul! Se cădea să încerc? Nu, nu: ajunge! Simţeam cum mă cutremur din creştet pînă-n tălpi, numai gîndindu-mă. Poate că suflul singur era de-ajuns. Cum să-i pun stavilă? Cum să înving ispita? O mînă pe gură? Mă puteam condamna la a sta tot timpul cu o mînă pe gură?

Tot aiurind astfel, m-am pomenit trecînd prin faţa porţii larg deschise a spitalului. In gang se aflau vrea cîţiva infirmieri — de gardă, la serviciul de prim-ajutor — care stăteau de vorbă cu doi poliţai şi cu bătrînul portar, iar în prag, privind pe stradă, şedea — îmbrăcat în lungul halat de rigoare, cu mîinile în şold — medicul acela tînăr care îl asistase pe bietul Bernabò pe patul morţii. Cum m-a văzut trecînd, m-a recunoscut — poate din pricina gesturilor pe care le făceam în aiurarea mea — şi-a izbucnit în rîs. N-ar mai fi făcut-o! M-am oprit; i-am strigat: „Să nu mă provocaţi acum cu zîmbetul dumneavoastră prostesc! Eu sînt! eu sînt! o am aici", şi i-am arătat iarăşi cele două degete lipite, „ori poate numai în suflu! Vreţi să faceţi o probă în faţa acestor domni?" Surprinşi şi curioşi, infirmierii, cei doi poliţai şi bătrînul portar veniseră mai aproape. Cu zîmbetu-i de circumstanţă pe buzele care păreau boite şi fără a-şi lua mîinile din şolduri, nemernicul nu s-a mulţumit de astă-dată numai să o gîndească, ci a cutezat să-mi spună, ridicînd din umeri: „Dar dumneata eşti nebun!" „Nebun?" am replicat. „Epidemia a încetat de cincisprezece zile. Vreţi să vedeţi că o stîrnesc din nou şi — într-o clipă — o fac să se dezlănţuie, teribilă?" „Suflînd în degete?" Ha-

hotele care i-au urmat acestei întrebări a doctorului m-au făcut să șovăi. Am simțit că n-ar fi trebuit să mă las cuprins de furie din pricina situației ridicole pe care — inevitabil — gestul acela al meu mi-o crea de cum îl făceam cunoscut. Nimeni, afară de mine, nu putea crede în mod serios în efectele lui cumplite. Însă cu toate astea furia m-a copleșit — asemenea arsurii unui fier încins pe carnea vie —, simțind ridicolul ca pe un stigmat de batjocură pe care moartea voise să mi-l întipărească acordîndu-mi o putere incredibilă. La aceasta s-a adăugat, ca o lovitură de bici, întrebarea tînărului medic: „Cine v-a spus că epidemia a încetat?" Am înlemnit. Nu încetase? Am simțit cum îmi ard obrajii de rușine. „Ziarele — am spus — nu au mai semnalat nici un caz". „Ziarele — a replicat el —, însă nu noi, aici, la spital". „Mai sînt cazuri?" „Trei sau patru pe zi". „Și dumneavoastră sînteți sigur că e vorba de aceeași boală?" „Desigur, dragă domnule, absolut sigur. Aveți astfel posibilitatea să vă lămuriți asupra bolii. Cruțați-vă, cruțați-vă suflul!" Ceilalți se pun iarăși pe rîs. „Bine, am spus atunci. Dacă-i așa, eu sînt un nebun, iar dumneavoastră nu vă va fi frică să mi-o dovediți. Vă asumați răspunderea și pentru acești cinci domni?" În fața provocării mele, tînărul medic rămase o clipă descumpănit; însă zîmbetul îi reveni apoi pe buze: se întoarse către cei cinci: „Ați priceput? Domnul pretinde că e de-ajuns să sufle puțin în degete ca să ne omoare pe toți. Sînteți de acord? Eu da". Ceilalți exclamară în cor, rînjind: „Bineînțeles, suflați, de acord, sîntem gata!" Și se așezară toți șase în rînd dinaintea mea, cu fețele întinse înainte. Părea o scenă de teatru, în gangul acela de spital, sub felinarul roșu de prim-ajutor. Erau convinși că aveau de-a face cu un nebun. De-acum nu mai puteam da înapoi. „La o adică, epidemia este de vină, nu eu, nu?" Și, pentru a fi mai sigur, am alăturat ca de obicei cele două degete dinaintea gurii. Cînd am suflat, toți șase, unul după altul, se schimbară la față; toți șase se frînseră din șale; toți șase își duseră o mînă la piept, privindu-se unul pe altul în ochii împăienjeniți. Apoi unul din polițai se repezi la mine, prinzîndu-mi încheietura mîinii ca într-un clește; însă imediat simți cum se sufocă, simți cum i se moaie picioarele, și căzu la pămînt implorînd parcă ajutor. Ceilalți delirau, băteau aerul cu mîinile, sau rămăseseră cu ochii holbați și cu gura căscată. Instinctiv, încercai să-l rețin, cu brațul liber, pe tînărul medic ce se prăbușea peste mine; însă și el, asemenea lui Bernabò, mă respinse furios, prăvălindu-se la pămînt cu o bufnitură puternică. Un pîlc de oameni, care încetul cu încetul devenea o mulțime, se strînsese între timp în fața porții. De-afară, curioșii împingeau, în vreme ce speriații se

trăgeau înapoi din prag, strivindu-i la mijloc pe cei dornici să vadă ce se întîmpla în acel gang. Mă întrebau pe mine, ca pe unul ce trebuia să știe, poate întrucît chipul meu nu exprima nici curiozitatea, nici dorința, nici spaima ce-i stăpînea. Nu știu cum arătam; în clipa aceea mă simțeam ca un rătăcit, atacat pe neașteptate de o haită de cîini. Altă ieșire nu vedeam în afara gestului meu capilăresc. Trebuie că aveam în ochi o expresie de groază și în același timp de milă față de cei șase căzuți și de toți cei care mă înconjurau; poate că chiar zîmbeam spunîndu-le unuia și altuia să-mi facă loc: „E de ajuns un suflu... așa... așa"; în vreme ce, de jos, tînărul medic, căpățînos pînă la sfîrșit, striga zvîrcolindu-se: „Epidemia! Epidemia!" Toată lumea a luat-o la fugă; un timp m-am văzut în mijlocul mulțimii aceleia care fugea înspăimîntată în toate părțile, mergînd, eu singur, la pas, însă asemenea unui bețiv ce vorbea singur, potolit și căznit; pînă m-am pomenit, nu știu cum, dinaintea unei oglinzi de prăvălie, continuînd să-mi țin cele două degete în dreptul gurii, gata să suflu „așa... așa...", poate spre a da o dovadă de caracterul inofensiv al gestului aceluia, arătînd că, iată, îl probam și asupra mea, în singurul mod care-mi era posibil. M-am zărit numai preț de o clipă în oglinda aceea, cu niște ochi pe care eu însumi nu mai știam cum să mi-i privesc, așa înfundați în orbite cum erau pe chipul ca de mort; apoi — de parcă m-ar fi înghițit vidul ori aș fi fost cuprins de amețeală — nu m-am mai văzut: am atins oglinda, era aici, în fața mea, o vedeam, însă eu nu eram acolo; m-am pipăit: capul, pieptul, brațele; îmi simțeam trupul sub mîini, însă nu mi-l mai vedeam, nici măcar mîinile cu care-l atingeam; totuși nu eram orb; vedeam totul: strada, oamenii, casele, oglinda; iată, o atingeam din nou, mă apropiam să mă caut în ea; nu mă aflam acolo, nu exista nici măcar mîna care simțea totuși sub degete răceala sticlei; mă cuprinse o dorință nestăvilită de a intra în oglindă în căutarea imaginii mele spulberate, dispărute; și cînd stăteam așa în fața geamului, un ins, ieșind din prăvălie, se ciocni de mine și imediat îl văzui sărind înapoi, înspăimîntat și cu gura deschisă pentru un țipăt de groază care nu-i ieșea din gîtlej: se ciocnise de cineva care ar fi trebuit să fie acolo și nu era, nu era nimeni; am simțit atunci în mine, mai mult decît orice, dorința de a dovedi că existam; parcă-am vorbit în aer; i-am suflat în față: „Epidemia!" și cu un pumn în piept l-am doborît. Între timp, strada — răvășită de cei care fugiseră mai adineauri și care acum se întorceau cu niște chipuri de posedați, asmuțindu-i cu siguranță pe toți în căutarea mea — se umplea de lumea ce năvălea din toate părțile, revărsîndu-se asemenea unui fum

dens de osebite chipuri care mă sufoca, pierzîndu-se parcă în aiurarea unui vis îngrozitor; dar chiar strivit în mulţimea aceea, puteam să merg, să-mi croiesc drum suflînd asupra degetelor mele invizibile. „Epidemia! Epidemia!" Nu mai eram eu; în sfîrşit, acum pricepeam acest lucru; eram epidemia, iar vieţile omeneşti pe care un suflu le spulbera erau cu toatele doar umbre, nimic altceva decît umbre. Cît a durat coşmarul acela? Toată noaptea şi parte din ziua următoare am trudit să ies din gloata aceea, iar odată eliberat din menghina oroşului îngrozitor, m-am simţit la rîndu-mi aer în aerul cîmpiei. Totul era scăldat în lumina aurie a soarelui; nu aveam trup, nu aveam umbră; verdele era atît de proaspăt şi de nou încît părea răsărit chiar atunci din nevoia mea imperioasă de a mă răcori; şi era într-atîta al meu, încît mă simţeam palpitînd cu fiece fir de iarbă ce tremura la atingerea unei insecte care venea să se aşeze pe el; încercam să zbor cu zborul ca de hîrtie, imposibil, a doi fluturi albi îndrăgostiţi; iar, ca şi cum de data asta era într-adevăr o glumă, iată, un suflu şi gata: aripile desprinse ale fluturilor acelora cădeau uşoare prin aer ca nişte bucăţi de hîrtie; mai încolo, pe o bancă, străjuită de leandri, şedea o tinerică îmbrăcată într-o rochie din voal albastru, cu o pălărie uriaşă de pai împodobită cu trandafiraşi; îşi mişca pleoapele; se gîndea, zîmbind cu un zîmbet care o făcea să-mi pară depărtată asemenea unei icoane din tinereţea mea; poate, într-adevăr, nu era altceva decît o icoană rămasă acolo din viaţă, singură deacum pe pămînt. Un suflu şi gata! Adînc mişcat de-atîta gingăşie, rămîneam acolo, nevăzut, cu mîinile parcă legate şi reţinîndu-mi răsuflarea, admirînd-o de departe; iar privirea mea era aerul însuşi care o mîngîia fără ca ea să se simtă atinsă de el.

Traducere din limba italiană de
Mihai BANCIU

UMBERTO SABA
(Italia)

Umberto Saba (pe numele său adevarat Umberto Poli) s-a născut la Triest în 1883 și a murit la Gorizia în 1957. După intreruperea studiilor și experiența mai multor profesiuni (mus pe o navă comercială, magaziner, soldat înrolat voluntar), el a deschis un anticariat la Triest, devenit ulterior celebru. Producția literară a lui Saba poartă amprenta traumei familiale suferite (tatăl își părăsise familia înainte de nașterea lui) ca și pe aceea a traumelor datorate zbuciumatei istorii a primei jumătăți de secol. În anii aplicării legilor rasiale, dată ascendența maternă, el a fost obligat să stea ascuns la Paris, Florența și Roma. Poeziile cuprinse în numeroasele culegeri publicate între anii 1911—1944 au fost reunite în volumul **Canțonierul** (1945), care l-a consacrat în Italia, alături de G. Ungaretti și E. Montale, drept unul din cei mai mari poeți ai epocii. Au urmat **Mediteraneene** (1946), **Păsări — Aproape o poveste** (1951), **Lucruri ușoare și trecătoare — Spinul dragostei** (1952). Sentimentul aproape religios încercat de Saba în fața vieții, a omului de rînd, a cotidianului lipsit de strălucire, dar nu de căldură, pregnant în lirică, străbate și paginile de proză. Nuvelele, schițele, evocările sînt marcate mai puternic decît poezia de intuiții (inițial) și interpretări psihanalitice. Proza scurtă a lui U. Saba, publicată într-un arc temporal întins, este destul de variată din punct de vedere tematic. Aforismelor și istorioarelor cu tîlc, subtil-ironice sau pline de înțelegere pentru întîmplările vieții, grupate în volumul **Scurtături și povestioare** (1946), le-au urmat un text metapoetic **Istoria și cronologia Canțonierului** (1948) și **Amintiri — Povestiri** (1956 — ce adună laolaltă proza scurtă scrisă începînd cu anul 1910). Postum, conform dorinței lui Saba, a apărut romanul neterminat, parțial autobiografic, **Ernesto**.

LA RĂZBOI, ÎN VIS

Am visat că eram la război, dar nu la unul din ultima vreme, atît de numeroase; mă aflam într-un avanpost izolat al regelui Carla Alberto*, la granița dintre Lombardia și Piemont, într-o dimineață înăbușitoare din 1848 sau 1849.

Războaiele de Independență (cum le zicem noi) sau campaniile din Italia (cum le spun dușmanii) reprezintă un eveniment mai aproape de sufletul nostru decît cucerirea orașului Tripolis** sau tulburările din Balcani. Poate că tații noștri le-au trăit atît de intens, încît urmașii au moștenit o impresie aproape optică, amănunțită și localizată în spațiu, tot așa cum moștenești culoarea părului sau mersul. Sigur e că locul în care mă aflam în vis trebuie să fi existat sau mai

* Carol Albert de Savoia (n.t.).

** În urma războiului italo-turc din 1911—1912, Italia a obținut Tripolitania, Cirenaica și Insulele Dodecanez (n.t.)

există prin părţile acelea: nu este exclus cituşi de puţin ca într-o bună zi să-l văd şi chiar să-l recunosc.

Vi s-a intimplat vreodată, mai ales spre zori, cu puţin inainte ca o fereastră deschisă sau o voce zgomotoasă să vă trezească brusc, să visaţi un fapt oarecare, petrecut demult, de pildă, ceva din anii de şcoală, cu totul nesemnificativ in sine şi de asemenea natură incit nu putea să vă fi dat, la timpul cuvenit, o senzaţie, nici de plăcere nici de durere, şi care, cu toate acestea, retrăit în vis, să stirnească un sentiment de fericire, de parcă aţi fi in rai, sentiment tulburat doar de teama că s-ar putea rupe vraja? Ceva asemănător incercam eu visind că stăteam culcat pe iarbă, la adăpostul unui tufiş, cu puşca intinsă, aşteptind să trag primul foc, în dimineaţa aceea inăbuşitoare din 1848 sau 1849, pe cind mă aflam in serviciul patriei şi al bunului rege Carlo Alberto.

Cită vreme trebuia să rămin nemişcat, in poziţia reglementară? Nu ştiu. Ştiu numai că după citeva minute sau poate ore, dispăruse cu totul, nu zic frica, pentru că nu despre aşa ceva era vorba, ci ingrijorarea vagă ce mă apăsase: nu mă mai gindeam că eram o ţintă vie; uitind de pericol şi de ordinul primit, mă intinsesem pe spate, cu ochii ţintă la cer, cu mulţumirea copilului cind face pluta intr-una din multele sale băi în mare, băi repetate de dimineaţa pină seara tirziu, cu excepţia răgazului in care mănincă pe plajă. Intuiam că lupta, atit de bine inceputã, cu unele episoade victorioase, incepea să ia o intorsătură neplăcută pentru noi, că viitorul avea să fie mai rău decit trecutul; dar nici acest presentiment al Navarei*, mai mult decît dureros pentru un patriot infocat, cum, fără indoială, eram eu in anii aceia, nu reuşea să-mi invingă pasivitatea datorată liniştii şi somnolenţei iradiate de lucrurile din jur şi de timpul ce se apropia de amiază. Greierii ţiriiau, porumbul era deja copt, iar de impuşcături, nici vorbă! Fumul ce se ridica din cosele unui sătuc istaric, nu era fum de incendii: citeva vaci albe şi negre păşteau priponite pe dimb, acolo unde norii in mişcare lăsau parcă să se intrevadă ochiul albastru al Domnului. Iar soldatul izolat era ferice şi liniştit, aşa cum cineva nu poate fi decit la fereastra lui de acasă, după o zi bună de muncă sau in război, cind visează şi ştie că-i doar un vis.

Cit vedeai cu ochii, nici urmă de croaţi şi nici pomeneală de ură faţă de duşmani. Gindul mă ducea la mareşalul Radetzki, atit de bătrin incit aproape nu se mai putea sui pe cal, cu faţa numai riduri,

---

* Trupele austriece au invins trupele piemonteze in bătălia de la Novara, la 23 martie 1849. Carol Albert a abdicat atunci in favoarea fiului său, Victor Emmanuel al II-lea (n.t.).

sub pălăria verde cu penaj de feldmareșal. Mi-l imaginam (în timp ce pregătea retragerea sau ofensiva, sprijinindu-se, ca să nu cadă, de o masă sau de un scaun din cabinetul lui) cu o lipsă de antipatie mai mult decît firească astăzi, dar profund vinovată în 1849. Și mă amuzam închipuindu-mi scena încălcării armistițiului, cînd, în hărmălaia fanfarelor îngrămădite sub ferestrele comandantului, soldații îl constrînseseră și pe el să-și pună la butoniera de la vestonul încărcat cu decorații, o frunză verde, semnul distinctiv al oșteanului austriac, în momentul intrării în război. Fără îndoială, soldații aceia, recruți sau veterani, trebuie să-l fi iubit cu toții la fel de mult: de altfel, cum poți să nu iubești un bătrîn de optzeci și șase de ani, care tot mai cîștigă bătălii și-i salvează împăratului său două regiuni? Oare nu i s-a întîmplat fiecăruia din noi să iubească vreun bătrîn atît de încărcat de ani, pe cînd eram de-o șchioapă, încît nu ne venea să credem că poate să mai fie în viață? Știi că nu poate s-o mai ducă mult: gîndul morții lui apropiate și inevitabile ne sperie mai mult decît sfîrșitul prematur al unui tînăr. Așadar, de ce să moară Radetzki, cel care făcuse toate campaniile împotriva lui Napoleon, îl cunoscuse pe Friedrich cel Mare și alte mărimi ale unui trecut mai viu decît prezentul, iar ei era unul din ultimii săi martori? Trăise atît încît, de acum... Cam acestea trebuie să fi fost sentimentele încercate de dușmanii noștri față de bătrînul și gloriosul lor mareșal, chiar dacă nu pe măsura clarviziunii mele.

Prin urmare, în loc să stau la pîndă, eu mă tot puneam în pielea dușmanilor noștri și, în chip cu totul surprinzător, figura și gîndurile stîrnite de Radetzki se îngemănau cu sentimentele încercate pentru o mătușă a mea, foarte bătrînă, și cu trîmbițele unor armate îndepărtate; tocmai atunci, ecoul neașteptat al unor pași, răsunînd spre capătul drumului, m-a readus la condiția de soldat din avanpost, făcîndu-mă să întorc capul. Drumul trecea printre două coline; pe una stăteam la pîndă eu, la vreo sută de pași de un coleg; pe cealaltă, pe care trebuia să o țin sub observație pentru a da, la o adică, semnalul cu un foc tras în aer, nu se mișcau decît frunzele, iar în vîrf, vaciile mai sus pomenite. Și, iată, în sfîrșit, dușmanii; mai bine-zis, un singur dușman, un austriac încovoiat sub greutatea raniței, cu bereta țeapănă, tipică, de formă conică, ce-și bălăbănea pușca. Mergea fără grijă, pe drumul păzit de pușca mea, sigur de el și de viața lui, ca în timp de pace, de parcă s-ar fi întors de la exerciții și zăbovise din cauza vreunei nevoi, iar acum, fără grabă, își ajungea din urmă detașamentul.

În clipa în care am ridicat cocoşul, iar arătătorul a atins trăgaciul, mi-a trecut prin minte un gînd ghiduş; mai mult, am avut conştiinţa clară a gestului absolut ireparabil pe care eram pe cale de a-l săvîrşi: gînd ce l-a întîrziat cu cîteva minute. Acela urma să fie primul foc (nu şi ultimul, speram eu) tras într-o ţintă vie, primul foc din viaţa mea şi din cele cîteva luni de război, pentru că regimentul meu abia fusese dislocat pe cîmpul de bătaie, iar compania mea avea cinstea, începînd cu dimineaţa aceea, să dea santinelele pentru avanposturi. Printr-un act, al meu, volitiv, şi cu ajutorul instrumentului pe care-l ţineam în mîini, soldatul acela ce înainta neştiutor pe poteca pustie, avea să fie primul căzut. Aşa cum am spus, luasem cunoştinţă de noua mea emoţie: între timp, austriacul făcuse cîţiva paşi şi, cum se apropia tot mai mult, oferea o ţintă mai mare şi mai sigură ţevii ţepene îndreptate spre pieptul lui. Cît despre mine, ştiam prea bine că nu eram tocmai apt pentru marşuri, dar eram un bun trăgător. Cum ar fi putut să-mi scape la o distanţă atît de mică, fără să bănuiască pericolul?

Nu, fără doar şi poate, nu mi-ar fi scăpat: iar eu mă amuzam observîndu-mă şi spionîndu-mi fiecare impuls, fără teama de a mă dovedi din această pricină, chiar de la prima încercare, un rău soldat. Mai mult, în dimineaţa respectivă, înainte de a ne trimite la post, căpitanul meu ne sfătuise, pentru ultima oară, să nu tragem dacă nu avem certitudinea că după fiecare împuşcătură vom vedea un cadavru: în felul acesta nu iroseam muniţia şi nici nu-i indicam fără rost prezenţa noastră duşmanului. Aşadar, numai ca să-l dau ascultare căpitanului meu, nu trăsesem încă: şi-apoi, voiam să văd faţa victimei mele! Înfăţişarea lui de croat (austriecii de la '48 erau toţi croaţi!), amintindu-mi de agresiunile şi violenţele îndurate de italieni din partea acelor barbari, ar fi făcut ca focul să pornească altfel, cu o mai caldă şi adîncă mulţumire, decît ar fi avut darul s-o facă silueta vagă a unui duşman.

Soldatul continua să înainteze şi fără îndoială că nici o voce interioară nu-l punea în gardă asupra faptului că era condamnat. Păşea fără să privească nici la dreapta, nici la stînga, nu dădea semne că vaia să se ascundă şi nu grăbea pasul, cum se întîmplă noaptea cînd treci prin locuri singuratice şi te apasă bezna. Şi el, sărmanul, avea atîta beznă în spate! Numai de mine depindeau minutele în care se mai putea bucura de soarele dulce; de mine depindea dacă-i rămînea unul în plus sau unul în minus: o singură mişcare, precisă, a arătătorului meu era suficientă ca el să constate pe neaşteptate, cu teroare, într-un spasm, că e doborît pentru vecie pe drumul acela de ţară, străin, fără să vadă de unde-i provenea chinul, fără nici un mar-

tor — numai el şi cu mine — care să asiste la lovitura mea și la căderea lui, în afara ţinutului tăcut, sub un cer acoperit. Iar oamenii, ce aveau să afle ulterior, nu ar fi făcut altceva decît să mă aprobe; ba nu, nici măcar atît: pentru că nu-l lauzi şi nici nu-l dezaprobi pe un om infometat care, găsind masa aşezată, mănincă, şi nici pe cel care (în timp de război, se înțelege de la sine) îl omoară pe duşmanul aflat din întîmplare la o bătaie de puşcă de el.

Era uşor şi firesc, atît de uşor şi de firesc, încît el deja făcuse vreo cincizeci de paşi, fără ca eu — postat acolo anume în acest scop, după ce mărşăluisem atîţia kilometri şi-mi călcasem în picioare atîtea simţăminte ca să ajung în punctul acela — să-l fi trăsnit. Acum era aproape înaintea mea; îi curgea sudoarea de sub chipiul ridicol pe faţa bronzată şi imberbă, o faţă ştearsă, nici simpatică, nici nesuferită şi, mai ales, lipsită de acele trăsături tipice ale naţiei, de la care aşteptam ultimul imbold ca să-l ochesc. Mi se părea atît de şters, încît mi-am zis: „Asta-i tot?" Şi am încercat — tot mai mi-aduc aminte — un sentiment de dezamăgire şi o ciudă cu totul aparte.

Evident, tînărul se întorcea dintr-o misiune făcută pentru regimentul lui, cum ar fi făcut în vremuri normale şi pe un teritoriu prieten; sau poate era ordonanţa vreunui ştab ce-i trimisese cu vrea veste la un coleg, cum face negustorul cu băiatul de prăvălie, sau că soldatul greşise drumul la întoarcere, sau că ofiţerul, dîndu-i însărcinarea, nu ştiuse că avanposturile noastre erau atît de aproape de ei. Soldatul ţinea sub braţul stîng un pachet (mi s-a părut că era lenjerie înfăşurată într-o basma roşie, militară) şi îşi bălăbănea puşca numai ca să-şi odihnească umerii amorţiţi de greutate. Ceea ce nu pricepeam era de ce tîra după el raniţa şi nu o lăsase în cort. Dar, în mare, era o figură liniştitoare şi foarte puţin războinică, de duşman; indivizi ca el văzusem şi printre ai noştri, printre ordonanţe şi soldaţi repartizaţi la serviciile auxiliare ale cartierului general. Şi totuşi, cine ştie cîţi italieni nu trimisese pe lumea-ailaltă cu faţa lui de imbecil! Şi cîţi avea să mai trimită, dacă eu îl lăsam să-şi vadă de ale lui! O, nu, pentru Dumnezeu! Ajunsese chiar în faţa mea, aproape că atingea tufişul ce-mi servea drept barbacană; acum auzeam zgomotul făcut de raniţă cînd i se lovea de spate şi suflarea grea, întretăiată, ca de cîine însetat, într-o zi de caniculă. M-a cuprins ameţeala, am văzut roşu înaintea ochilor şi în această ploaie de sînge, m-a străfulgerat un gînd ruşinos şi paralizant: „Dar mama lui?"

Da; şi dacă atunci s-a întîmplat ceva ruşinos pentru un soldat faţă-n faţă cu duşmanul, acum, cînd am redevenit un om al condeiului, nu pot să nu mărturisesc că eu, soldat italian din 1848 sau 1849,

nu m-am grăbit să omor un austriac înarmat, numai la gîndul că tînărul acela avea, desigur, o mamă. Probabil că nu mi-ar fi trecut prin cap un asemenea gînd, dacă soldatul ar fi fost un om din aluatul meu, un artist, un literat, în fine, o ființă cu o mai aleasă spiritualitate. Dar cum puteam să fac abstracție de acel gînd, fiind vorba de cineva atît de simplu, de un țăran de la munte din Croația, care, pentru părinții lui, trebuie să fi fost o adevărată comoară? Cine știe cîte o fi îndurat mama lui ca să-l crească și să-l predea, la data stabilită, împăratului și feldmareșalului Radetzki? Pentru că nu mă impresiona atît durerea lui imediată, țipătul sfîșietor, de animal lovit mortal (nu aveam dubii că avea să strige), căderea, după sforțarea de a mai rămîne o clipă în picioare, chipiul rostogolit pe jos, capul ținut între mîini (nu văzusem cum cad soldații decît în oleografiile regimentului), scurta agonie, țărîna mușcată etc., etc., cît neliniștea familiei lui de departe și certitudinea că, de data aceasta cel puțin, depindea de mine și numai de mine dacă mama lui avea să primească de la parohul satului înștiințarea „fiul dumneavoastră a murit" sau dacă avea să-l vadă întorcîndu-se întreg din război. Pentru el, desigur — mă gîndeam eu — era mai bine să ochesc. Scăpîndu-ne pe noi de un trăgător, îl scuteam pe el de truda, de pericolele și groaza războiului armat și apoi de celălalt război, mai lung, mai istovitor, de sărăcia și viciul cu care ar fi trebuit să se lupte, tot restul vieții. Dar mama lui, dar ai lui, dar toți cei ce-l așteptau...? Între timp, el deja îmi trecuse pe dinainte și ca să-l omor ar fi trebuit să-l ochesc nu în piept, ci în spate.

În spate! Ca pe un fugar, ca pe un trădător, cînd, de fapt, el nu era nici una nici alta, ci pur și simplu un soldat rătăcit! Iar eu aș fi deflorat țeava puștii pentru un dușman ca și dezarmat. N-ar fi fost lipsit de noblețe, de generozitate, de etică militară (țineți cont că sîntem în '48), de italienitate? Și mai era ceva: ceva apăsător și confuz, ce făcea ca balanța să încline spre dușmanul, ajuns deja la cotitură: încă doi-trei pași și, dacă apucam să fac la timpul potrivit ceea ce constituia datoria mea, motiv pentru care în dimineața aceea mă aflam în locul respectiv și în nici un altul de pe glob, ar fi fost aproape tot atît de greu pentru mine să-l ucid, pe cît le-ar fi fost alor lui să-l readucă la viață. Pentru că acum, să fi vrut, și nu mai aveam cînd s-o fac. Iar simțămîntul acela apăsător și confuz, ca o remușcare sau ca furia încercată pentru o ocazie pierdută prostește, se amesteca în clipa aceea cu o groază ciudată, inexplicabilă, crescîndă, groaza de a ridica ochii spre colina din față.

Mă temeam atît de tare, încît în cele din urmă, ca să nu-mi plesnească inima, a trebuit s-o fac. Am ridicat capul şi am privit. Zece, o sută, o mie, o sută de mii de soldaţi, întreaga Austrie duşmană coborîse încetişor din vîrful colinei; toate puştile armatei bunului mareşal Radetzki erau aţintite spre capul meu. Şi ce feţe aveau! Feţe de oameni ce urlă, feţe asudate, mînjite de sînge şi pulbere, schimonosite de dispreţ. Pentru că toţi ştiau ce făcusem sau, mai exact, ce nu făcusem: mă alesesem nu numai cu plumbul duşmanului, ci şi cu ocara. Că bine mai păzisem colina ce-mi fusese încredinţată! Dar micul soldat era salvat şi mama lui avea să-l îmbrăţişeze la întoarcerea acasă.

O explozie neaşteptată, asurzitoare, înfiorătoare, mi-a întrerupt visul, devenit coşmar, pentru a mă retranspune în realitatea de fiecare zi. Dar visul acesta este atît de asemănător cu cel puţin o parte a realităţii încît, chiar dacă lucrurile nu s-au petrecut aşa, n-ar greşi cei care ar spune că am visat cu ochii deschişi.

Traducere din limba italiană de
Doina CONDREA DERER

VERSIUNEA

Treceam într-o bună zi pe strada Bariera Veche din Triest.

— Priveşte! mi-a zis deodată Lina, apucîndu-mă de braţ. Uită-te la femeia ce vine de pe trotuarul celălalt, aceea cu un sul de partituri în mînă şi care aleargă ca o apucată! O vezi? Uită-te repede la ea, uită-te bine! Dar să nu te observe.

Mi-am îndreptat privirea în direcţia indicată şi am văzut o femeie micuţă, fără vîrstă, îmbrăcată aproape ca a muncitoare lipsită de cochetărie şi totodată ca o văduvă ce se neglijează. Mergea zorită, şchiopătînd uşor, de parcă era aşteptată cu nerăbdare; de sus pînă jos arăta atît de aparte încît, fără îndoială, întîlnind-o, cîinele meu ar fi lătrat la ea. Intr-adevăr, ţinea în mînă un sul, dar nu puteam să-mi dau seama dacă erau partituri sau altceva.

— Am văzut-o, şi?

Lina schiţă un zîmbet, din cele făcute anume pentru a ascunde lacrimile, specifice persoanelor cu o sensibilitate bolnăvicioasă. Eu unul le zic „zîmbetele durerii din suflet". Nu am nici un dubiu că ceea ce le provoacă are în sine ceva atroce sau înduioşător de ridicol.

— Ştii, femeia asta studiază canto. Acum (era la amiază) dă fuga la maestrul ei.

— Da-i bătrînă! exclamai.

— Încă nu. Are treizeci şi cinci de ani sau cam pe aproape.

— Şi mai studiază canto? O face probabil ca să-i treacă vremea.

— Nici gînd! Vrea să devină primadonă. De zece ani tot studiază. Dacă i-ai cunoaşte povestea!

— Doar n-o fi bogată!

— Ce bogată! E cusătoreasă. Munceşte zece-douăsprezece ore pe zi pentru una din femeile care vînd lenjerie pe Strada Noua, una din alea — trăzni-le-ar Domnul! — ce le aduc pe lucrătoare în situaţia de a se îmbolnăvi de tuberculoză, iar ele îşi cumpără o casă cu trei etaje. Acum zece ani, una din astea, patroana ei, auzind-o întîmplător fredonînd o canţonetă, i-a spus:

— Şi Adelina Patti era o biată copilă, o muncitoare ca dumneata şi a găsit imediat pe cineva să-i dea lecţii pe nimica toată, ba, pînă la urmă, i-a plătit şi cheltuielile. Apoi, cînd a devenit marea Patti, l-a îmbogăţit pe maestru şi pe aceea care-i lăudase pentru prima oară vocea.

— De ce-a făcut-o? Ca să-şi bată joc de ea?

— Poate că nu. Cine ştie, pe moment, i-o fi plăcut vocea ei. Cert e, că din momentul acela, sărmana n-a mai avut nici o clipă de tihnă. A pornit imediat în căutarea unui maestru şi a început cu cei mai cunoscuţi din oraş. Dar costa mult prea mult, pentru cîştigul ei cu ziua. Şi-apoi, îl căuta pe unul deştept, pe unul în măsură să-şi dea seama, de la primele note, ce comoară avea ea în gît. N-ai să crezi, dragul meu, dar l-a găsit.

— Cum se poate?

— Da, da, şi mult mai repede decît îţi poţi închipui. Nu un maestru, ci o maestră, o bătrînă de şaptezeci de ani, cunoscătoare a vechii metode, a metodei bune, aceea care formase vocile de altădată, din tinereţea ei, iar acum nu se mai aud nici măcar la Scala. A studiat vreo patru-cinci ani cu bătrîna; apoi, în sfîrşit, într-o seară... Dar nu, nu pot, mi-e imposibil, Doamne, Dumnezeule!

Ajunsă la acest punct, Lina s-a oprit ca să rîdă şi mai dureros, apăsîndu-şi o mînă pe piept. Lăsa impresia că într-adevăr nu mai putea să continue.

— Şi după? o întrebai eu, simţind cum îmi transmitea neliniştea şi jena.

— Apoi, într-o seară, acum patru sau cinci ani, a dat un concert

în sala Liceo, dar, știi, un concert adevărat, cu public; pe cheltuiala maestrei. Am fost și eu, adăugă aproape în șoaptă.

— Ai fost? repetai, înfiorîndu-mă.

— Nu, nu pot, nu se cade să-ți povestesc; mă doare prea tare. O rochie albă, croită și cusută în casă, prea strîmtă, prea scurtă, pusă cu furca; ți se strîngea inima. Și-apoi trebuia s-o vezi: cum a intrat în scenă, cum a înaintat și ne-a salutat...

— Dar cum cînta?

— Nu-ți dai seama? Vocea, școala, programul, totul era în ton cu rochia. Eu n-am rezistat: după două-trei piese am fugit din sală.

— Și lumea? Aplauda?

Lumea bătea din palme după fiecare bucată: de cîteva ori, sec. Apoi se așternea liniștea: o liniște înghețată, ca de sală de așteptare.

— Și ea a priceput?

— Ce să priceapă? Adică a înțeles că nu a făcut furori, cum spera, dar a dat vina pe maestra ei. Prietena mea, care m-a dus la concert și mi-a relatat totul, a asistat la scena dintre maestră și elevă. Aceasta din urmă o acuza pe cealaltă că a distrus-o; maestra, de ingratitudine și rea-credință. În cele din urmă, s-au pornit amîndouă pe bocit, ca două tinerele, și pe îmbrățișări. Bătrîna a admis că a greșit, că nu mai e bună de nimic. I-a cerut scuze pentru cei cinci ani de zile pierduți și a sfătuit-o să se adreseze unui maestru mai tînăr, cu o metodă pe gustul publicului modern. Avea să o ajute și ea ca să-l plătească. Pe atunci, eleva avea treizeci și unu de ani.

— Tot mai studiază?

— Stai să termin. Într-adevăr, bătrîna a ajutat-o, dar puțin, pentru că prea mult nu putea nici ea. Așa că pentru a plăti maestrul, care, natural, pentru ea mărise tariful, a fost nevoită ca după cele zece-douăsprezece ore de atelier să-și ia de lucru și acasă și să muncească nopțile. Studia la prînz și seara, de cum termina. Maestrul a avut inima să o primească la lecții timp de cîțiva ani, să o asculte, să o încurajeze și să dea vina, la unison cu ea, cînd pe o cauză exterioară, cînd pe alta. În cele din urmă, obosit și el de toată comedia, i-a spus răspicat că se îndoia că va ajunge primadonă, dar, cu timpul, putea să fie o bună interpretă pentru roluri secundare. Între timp, dacă voia să se exerseze și să cîștige un ban, o sfătuia să intre coristă la un teatru, deocamdată, de mîna a doua. Îi dădea el o recomandare pentru dirijorul corului, un bun prieten.

— Și primadona?

— A acceptat. Nu știu cum, dar a acceptat. A renunțat pentru o vreme la serviciul de la atelier; a dus-o tîrîș-grăpiș cu munca la

domiciliu şi cu venitul de coristă. Dar tu ştii cum se intîmpla! Celelalte coriste se duceau să cîştige trei-patru coroane pe seară, mîndre că erau acceptate în cor şi să se producă la Operă. Ea, în schimb... cu aerul de primadonă neînţeleasă şi cu mania de a fi audiată cînd de o celebritate, cînd de alta, poate şi mai puţin abilă sau promptă decît colegele ei, le-a devenit tuturor nesuferită; a fost concediată sau nevoită să abandoneze.

— Sărmana!

— Şi a continuat să studieze, dar cu alt maestru, pentru că precedentul nu a mai primit-o. I-a zis că-i o pisălaagă: în cor a primiseră din respect pentru el. Frumoasă figură mai făcea acum din cauza ei! Se pare că a fost mojic; ea, cel puţin, i-a spus prietenei mele că toţi bărbaţii sînt mojici, ca maestrul de canto şi, din acest motiv, a hotărît, în inima ei, să nu se căsătorească, să moară fată bătrînă.

— Şi acum?

— Acum nu ştiu cu cine studiază, dar continuă să ia lecţii, plină de speranţă. N-ai văzut-o cum dădea fuga? Crezi că poate să fie o femeie mai nefericită decît ea, că există ceva mai sfîşietor?

— Nu, nu cred.

Pe moment n-am mai vorbit despre ea.

Am reluat discuţia eu, după cîţiva ani şi după ce trecusem prin multe întîmplări. Intr-o seară, după masă, am întrebat-o pe Lina dacă îşi mai amintea de cusătoreasa, viitoarea primadonă, a cărei poveste mi-o făcuse cunoscută cîndva, pe strada Bariera Veche din Triest.

— Atunci, i-am spus, ţi-am dat dreptate cînd voiai să ştii dacă poate să existe pe lume ceva mai jalnic. Acum, în schimb, după toată experienţa acumulată, găsesc că am greşit amîndoi; mă rog, dau o altă interpretare acestui caz.

— Cum altă interpretare?

— Alta: nu că am putea să o considerăm o femeie fericită; asta poate nu, dar nici mai nefericită decît celelalte, care s-au realizat, decît Adelina Patti, de pildă, sau decît femeile adorate de soţ sau de vreun iubit.

— Nu te înţeleg.

— Pentru că tu iei în considerare numai impresia pe care ţi-o face ţie, şi nu ei, viaţa pe care o duce. Dar ia gîndeşte-te: cum şi-ar fi dus zilele fără această orbire, ce i-a sădit în inimă o speranţă atît de mare, dîndu-i ei, o femeie sărmană şi urîtă, fervoarea marilor patimi, în calea cărora se ridică tot timpul obstacole? Aşa, e aproape o martiră şi nu o fată bătrînă oarecare, cu atîţia ani în spate, urîtă,

fără un ban, lipsită de artificiile grație cărora ajung să se mărite pînă și femeile sărace și șchioape. Ce-a fost viața ei înainte ca patroana atelierului să-i trezească speranța că va dobîndi celebritatea și averea Adelinei Patti? Nu avea înaintea ochilor decît imaginea existenței duse între prăvălia din Strada Nouă și cămăruța mobilată; și tot așa pînă la înmormîntarea de clasa a treia, cînd, poate, ar fi însoțit-o la groapă două-trei bătrînele ca și ea. Cu totul altfel s-au prezentat lucrurile din momentul în care s-a apucat să studieze canto, din ziua cînd bătrîna maestră (aceea cu metoda bună) a anunțat-o că îi va da lecții gratis, cum se cuvine pentru vocea și talentul său. Nu am nici o îndoială că inima i-a tresărit și a încercat cu toată ființa emoția pe care alte femei o cunosc cu primul sărut pătimaș. A fost ca o fereastră deschisă în sufletul ei, prin care a intrat nemărginirea sau, cel puțin, atît cît poate să intre în mintea unei biete femeiuște. Gîndește-te numai la bucuria primelor progrese (sau presupuse progrese, ce importanță mai are!), la prima piesă muzicală, la ziua cînd a interpretat pentru întîia dată o arie veche, venerată, pe care a auzit-o cîntată sau preaslăvită de propria-i mamă: din *Hughenoții* sau din *Profetul*. Sigur, a suferit mult la atelier, s-a simțit ca o prizonieră în tovărășia ucenicelor, toate mai tinere decît ea, ce se luau la întrecere în a o batjocori și nu credeau (din invidie) în vocația ei. Dar, pe de altă parte, ce satisfacții în mijlocul amărăciunii, ce orgie de proiecte, apoi colțișorul tainic, interzis „persoanelor străine" unde putea să se refugieze ea singură, în orele lungi ale zilei de lucru; cu cîtă nerăbdare aștepta ea duminica, singura zi din săptămînă petrecută numai în birou, repetînd piesele preferate! Altfel, ce-ar fi făcut în după-amiezele de duminică? Ar fi jucat tombola în camera vecinei? Și cînd se ducea la teatru (s-o dus, fără doar și poate, fie și numai ca să învețe), unde auzea aplauzele și vedea florile aruncate celei ce era așa cum avea să fie ea într-o bună zi, peste un an sau doi, nu contează: ce înseamnă zece ani de așteptare în comparație cu fericirea unui succes asemănător? Și nimeni, încă nimeni — în afară de ea și de bătrîna maestră — nu credeau; mai mult, își băteau joc de ea — imbecili invidioșii! — dar cu cît se vedea mai batjocorită, cu atît mai mult simțea cum îi creștea fervoarea. Intr-un cuvînt, a trăit; altfel, ar fi vegetat. De cîte ori, aplecată peste mașina de cusut, trebuie să fi simțit cum îi sare inima din loc la un gînd anume? Apoi nevoia de a da glas prea-plinului inimii cu un cîntec frumos, de le făcea să tresare de uimire pe colege, în cazul în care nu aveau urechile astupate de atîta ignoranță sau nu erau roase de invidie. Pe lîngă toate acestea, ce mai înseamnă con-

certul terminat cu un fiasco, umilințele din cor, anii care trec fără ca impresarul (ce ar fi trebuit să o audă absolut din întîmplare, trecind, tot din întîmplare, pe sub ferestrele ei) să se prezinte cu cilindrul în mînă şi cu contractul unde ea să-şi pună semnătura?

Pe mine mă aruncă pradă disperării orbirea oamenilor puternici, dar nu a celor slabi, a celor foarte slabi; orbirea acestora din urmă mă duce cu gîndul la providența generoasă, cînd e vorba de hrana păsărelelor fără adăpost şi de iluzii artistice pentru temperamentele isterice, mult prea inadaptate pentru viață. Pentru că prietena prietenei tale este neîndoielnic o isterică, dintre acelea care, călugărindu-se, pot să ajungă la sfințenie; nu-i o isterică de rînd. Nu vezi cum şi-a croit toată viața în funcție de un singur gînd? Ea a crezut în spusele patroanei de la atelier, aşa cum cineva crede într-un vis sau într-o halucinație.

Din ziua aceea, patroana nu face decît să rîdă de ea. Primadonă în faşă e lucrul cel mai drăguț din cîte îi este dat acesteia să audă.

— Asta nu spune nimic. A trăit mai mult ucenica de treizeci şi cinci de ani, cu posiunea ei nefericită, decît cealaltă, cu toată casa ei de trei etaje!

— Dar va veni şi ziua cînd o să înțeleagă. Şi-atunci?

— Tîrziu, foarte tîrziu, mult mai tîrziu decît bănuieşti. Sau, poate, niciodată. Prea ar fi îngrozitor pentru un suflet omenesc, cu existența ratată, să se convingă că lipsa, defecțiunea rezidă în sine şi nu în afara sa. În schimb, ca în momentul de față, ea e sigură că se realizează; la un moment dat, va fi convinsă că s-a realizat. Profeția patroanei, maestra ce-i dădea lecții gratis, concertul din sala Liceo, aplauzele de circumstanță sau din milă ale publicului, încurajările ironice sau compătimitoare primite din partea vreuneia din celebritățile feminine, la care se tot ducea ca să o audă cîntînd, un succes măgulitor în casa unor cunoscuți şi alte lucruri, neştiute de noi, cu timpul, vor lua în imaginația ei proporțiile şi sensul triumfurilor dorite. Probabil că Adelina Patti nu are mai multe amintiri şi nici mai frumoase decît bătrîna aceea semicerşetoare ce, în curînd, nu va mai avea vederea bună ca să coasă şi de sărăcia căreia va profita patroana ca să o plătească tot mai puțin. Crede-mă, draga mea, aşa e.

— Îmi place versiunea ta, răspunse Lina, dar nu cred că este cea adevărată.

Traducere din limba italiană de
Doina CONDREA DERER

FULVIO TOMIZZA

(Italia)

Istrian de origine, Fulvio Tomizza (n. Materada, 1935) s-a stabilit în 1955 la Triest, lucrînd la emisiunile locale de radio și colaborînd la diferite publicații. Prozator și autor dramatic încununat cu numeroase premii literare italiene și cu Premiul Statului Austriac pentru Literatură în Europa, el continuă în mod deliberat maniera tradițională, realistă, de tratare, deși, din ansamblul creației lui nu lipsesc scrieri cu un pronunțat caracter experimental, în care sînt exploatate valențele oniricului sau ale subliminalului. Tema recurentă a robustei sale opere narative este inspirată de istoria recentă a țăranilor istrieni, obligați de evenimente conjuncturale la o opțiune drastică între pămîntul unde s-au născut, și Italia, căreia îi aparțin din punct de vedere național. Ea apare în **Materada** (1960), **Fata din Petrovia** (1963), **Pădurea de salcîmi** (1966), **În lumea celor drepți** (Premiul Strega, 1977), și în cîteva povestiri din volumul **Ieri, acum un secol** (1985), făcînd din Tomizza rapsodul diasporei copeninsularilor lui. Dacă prima parte a creației scriitorului, în ciuda transpunerii în plan ficțional, este predominant autobiografică — **Al cincilea anotimp** (1965), **Pomul viselor** (1969 — Premiul Viareggio), **Turnul răsturnat** (1971), **Orașul lui Miriam** (1972 — Premiul Fiera Letteraria), **Locul unde să te întorci** (1974), **Prietenia** (1980), cărțile publicate în ultimii ani **Nălucirea Mariei** (1981), **Răul vine din nord** (1984), **Soții din strada Rossetti** (1985 — Premiul Selezione Campiello) se apropie mai mult de ancheta istorică bine documentată.

MAMA LUI VIGI

Era o dimineață rece de ianuarie; coborînd spre Opicina, cursa străbătea cu mare zgomot coama podișului. Copiii îmbarcați la Padriciano priveau cu un aer încă mahmur masa amorfă de umbre îngrămădite în pădurea de pini sau dansul fulgilor de zăpadă în bătaia farurilor, amintind de fluturii șovăielnici ispitiți de lumină.

Mijindu-și ochii a perpetuă blazare, colegul meu fuma cu un aer plictisit. Atenția mi-a fost atrasă de o femeie bălaie, bine făcută, așezată pe scaunul din piele din dreapta mea, dincolo de culoarul îngust. Se tot agita aplecîndu-se spre băiatul ei, aranjîndu-i părul, strîngîndu-i obrajii în palme, scormonindu-l în buzunarele de la palton sau chinuindu-l cu tot felul de întrebări: nu cumva uitase caietul nou, acela mare, cumpărat de unchiul, cornetul cu alune ori, mai știi, legătura de ciorapi, ce nu mai încăpea în valiză? Copilul răspundea fără chef, monosilabic și își lipea cu îndărătnicie tețișoara de geamul aburit, cu aerul unui om serios, pus prea mult timp la grea încercare. La un moment dat, mama se aplecă, luă valijoara de jos, și-o potrivi pe genunchi, cu gînd să o deschidă. Tresărind, băiatul îi prinse mîinile

în palmele lui mici, aruncă priviri neliniştite în jur şi dînd cu ochii de mine, roşi. Simţindu-se observat, şopti în grabă, pe un ton împăciuitor:

— Nu lipseşte nimic. Ce mai cauţi?

Cu toate acestea, femeia încerca în continuare să deschidă, numai că puştiul se lăsase cu toată greutatea pe valijoara din carton spălăcit, jupuită pe margini. Zîmbind mirată, ea se întoarse spre mine:

— Aţi văzut, aţi văzut şi dumneavoastră, nu-i aşa? şi mai trase o dată cu putere valiza.

Băiatul se făcuse ca jarul. Resemnat în faţa catastrofei, se întorsese cu totul la geam, cu fruntea plecată. Cînd valiza se deschise în cele din urmă, se puteau zări înăuntru lenjeria şi ciorapii cîrpiţi la călcîi, ce ţîşniseră afară parcă împinşi de un resort. Cum, fără să vreau, văzusem un pacheţel cu hîrtia pătată de grăsime, mă întorsei în partea opusă; între timp, femeia aduna lucruşoarele sărăcăcioase, iar băiatul, cu urechile în flăcări, se prefăcea absorbit de mişcarea umbrelor de afară.

In clipa aceea, mă săgetă o durere neaşteptată în piept şi uitîndu-mă la casele albe din Karst, la zidurile mici, din piatră, ce alergau nebuneşte în lumina ultimelor sclipiri ale stelelor, pe cînd se auzea în depărtare lătratul răguşit al unui cîine, încercai şi eu jena plină de sudori reci a puştiului. Imi reveneau în minte plecările mele la internat, în dimineţi identice de iarnă, chinuit de teama că mama avea să se apuce să vorbească în gura mare în dialectul nostru sau să mănînce omleta aceea oribilă, de casă, atît de istriană, sau că tata avea să-şi aprindă ţigara, deranjîndu-l pe „domnul" care-şi citea ziarul alături; se adăugau furia înăbuşită că ei nu erau în stare să priceapă şi singuri atîta lucru şi durerea tot mai ascuţită că lăsam în urmă satul, casele vechi, pămîntul, şanţurile peste care săream în tovărăşia băieţilor desculţi, ascunzişurile noastre; eram la primul contact cu indiferenţa legitimă a lumii, cu impersonalitatea şi rînduielile ei: toate aceste lucruri, atît de importante pentru mine, nu aveau nici o valoare pentru ceilalţi călători, absorbiţi în gîndurile lor; afară, noaptea era aceeaşi pentru toţi şi, cine ştie, poate într-una din casele izolate, tocmai în clipa aceea, trezindu-se, bărbatul îi spunea femeii lui:

— E vremea să ne sculăm: cursa a şi trecut.

Cum tentaţia era mare, aruncai din nou o privire în dreapta mea. Dădui de căutătura neliniştită a băiatului şi de aceea complice a mamei lui. Ca să trecem peste stînjeneala încercată de toţi trei, mă adresai micuţului:

— Pe tine, cum te cheamă?

El se uită la mama lui care, închizînd valiza la loc, îl îndemna:

— Hai, Vigi, răspunde! N-auzi ce te întreabă domnul învățător?

— Luigi, veni cu mare greutate răspunsul.

— Luigi și mai cum? replică mama.

Nu se auzi prea clar răspunsul: dintr-un fel de șiretenie, puștiul vorbea cu glasul scăzut, înfundat.

— Cum?

Atunci, ca și cum ne-ar fi făcut un hatîr, clipind des, pronunță destul de răspicat numele de familie. Cunoșteam și acest mic truc: să clipești și să „mănînci" cuvintele.

Ajunsesem deja în dreptul lagărului de la Opicina. Stingîndu-și țigara, Silvano, colegul meu, cu care însoțeam băieții istrieni la internatul din San Marina, îmi spuse să mă ridic:

— Întreabă-i dacă au toți bagajele, pînă nu se suie în mașină.

Îmbrîncindu-se, vorbind tare, repezindu-se la scaunele libere, se urcară alți cinci băieți.

Autobuzul porni din nou, iar eu, după ce i-am poftit să se așeze, m-am întors la locul meu. Femeia curăța de coajă o portocală pentru piciul ei; dornică să schimbe cîteva vorbe, îmi spuse zîmbind:

— Drăguții! Ce noroc pe ei! Și pe noi! Ce viață puteau să ducă în lagăr, într-o baracă, la un loc cu bărbații și femeile, ca animalele?

Dîndu-și seama că prea fusese directă, rîse. Apoi adăugă:

— Într-adevăr e un lucru bine gîndit.

— Da, răspunsei. A fost un adevărat noroc. Așa au să poată să învețe, să vadă și ei lumea; să se facă mai cuminți, adăugai cu tonul mai ridicat.

Zîmbi pînă și băiatul, deși continua să se simtă rușinat.

N-aș putea spune de ce, dar încercam un simțămînt de mulțumire, în tovărășia acelor prieteni micuți, timizi și ursuzi, asemenea mie, cel de atunci și dintotdeauna, tocmai a lor, ce cunoșteau suflarea caldă a pămîntului meu, jocurile și expresiile de la noi de acasă, ascunzișurile după movilele de pămînt, în iarba uscată, la adăpost de crivăț.

În dreptul lagărului de imigranți din Prosecco se mai urcaseră șase băieți; autobuzul, plin acum, cobora în viteză spre orașul sclipind de lumini, ca un cîmp imens presărat cu licurici.

La gară, pe peron, ne aștepta un delegat al Societății de asistență pontificală, cu o cutie mare: gustarea pentru drum. Pe neașteptate, spre băieții înghețați de frig, încolonați doi cîte doi, ce ridicau invariabil ochii măsurînd bolta înaltă a tavanului, se îndreptă un grup de bărbați zîmbitori, cu gulerele de la paltoane ridicate și de femei

cu basmale şi fulare pe cap. La început mă mirasem constatînd că băieţii, cu rare excepţii, aşteptaseră singuri cursa, dincoace de gardul lagărelor. Mă dumirii în clipa aceea observînd felul în care unul din bărbaţi scosese din buzunarul paltonului o sticluţă de rachiu pe jumătate golită pentru a i-o întinde celui de lîngă el, ca să o ducă apoi şi el la gură, nu înainte de a-şi fi întrebat nevasta din ochi dacă nu voia şi ea, deşi ştia prea bine că avea să scuture din cap, făcînd o grimasă de părea tot tînără, o fetişcană ce nu vrea să audă de băuturile tari. Din acest gest, poate şi din altele, dedusesem că toţi oamenii aceia cobarîseră de pe platou, înfruntînd un drum de cîteva ore, prin ger, numai ca să-şi vadă copiii la plecare. Într-adevăr, erau toţi surescitaţi, aveau un aer uşor exaltat, de parcă nu s-ar fi văzut de cine ştie cîtă vreme.

În clipa aceea, în timp ce Silvano trimitea un hamal cu merindele în tren, mi-am amintit de mamele noastre, abia ieşite din căldura patului, tremurînd cu broboada pe umeri, în faţa Poştei, în aşteptarea clipei în care aveau să ne dea valizele pe fereastră, iar taţii, gătiţi ca de nuntă, în costumele bune, le îndemnau să se ducă acasă, cu gesturi largi, pline de suficienţă, ca şi cum s-ar fi întrebat ce nevoie mai era de prezenţa lor, cînd erau ei, care se gîndeau la toate, chiar şi la autobuzul punctual la plecarea din Umago, ce trebuia să treacă la fix prin Giurizzani şi să sosească la ora stabilită la Triest, natural, fără riscuri sau surprize.

Ajungeam la Triest, în gara unde ne aflam acum, dar în anii războiului, într-un du-te-vino de soldaţi gălbejiţi, prost îmbrăcaţi, şi de femei ce ştiau pe de rost legăturile trenurilor; în aşteptarea lor stăteau pe valize, cu ochii adînciţi în orbite; porniseră la drum, care după fecior, care după bărbatul ei. Gara era întunecoasă, prăfuită, apăsată de un aer greu: parcă ducea direct spre front, spre fortăreţele şi tranşeele înconjurate cu sîrmă ghimpată. Noi, în schimb, ne duceam la Gorizia, cu trenurile ce se tot opreau pentru manevre sau aşteptări istovitoare; se întîmpla să ne suim şi în vagoanele de vite; ca să trecem neobservaţi, stăteam tăcuţi pe genţi. Odată, întorcîndu-mă la internat după vacanţa de Crăciun, schimbînd trenul la Ronchi, am uitat geanta în compartimentul din care abia coborîsem. Aş fi putut să mă întorc după ea, dar lumea mă împingea înainte; în plus, trebuia să mă grăbesc trecînd peste linii, ca să mă urc în alt tren. Calculam în gînd minutele scurse fără ca mama să fi observat. Numai la Gorizia, în faţa gardului înalt, din fier, al internatului, deschizînd ochii larg şi muşcîndu-şi mîinile, ea exclamase:

— Doamne, geanta!

Un an de şcoală, departe de casă, în compania colegilor şi a superiorilor, fusese de ajuns pentru a mă face suficient de ipocrit, pentru a imita expresia pierdută şi uluită a mamei şi ca să încerc să o conving că o uitasem la mătuşa din Triest sau, mai ştii, acasă. Momentul cel mai cumplit pentru mine a fost cînd a vrut să lase totul ca să dea fuga la gară, la biroul de informaţii, să-i întrebe pe prea-distinșii funcţionari de geanta aceea ponosită. Nu era exclus ca cineva să o fi găsit şi domnişoara de la ghişeu ar fi putut arunca o privire în ea: ar fi zărit ciorapii cîrpiţi, cărţile jerpelite şi un cornet mare, cu migdale adunate în dimineaţa Anului Nou, cînd colindasem prin sate, cu tradiţionalele urări.

Trecuseră zece ani de atunci, iar acum mă uitam fermecat la băieţii care se împingeau grăbiţi pe peron, urmaţi de părinţii veniţi să-şi vadă odraslele „plecînd la şcoală"; iar bieţii părinţi nu erau ca tatăl meu sau al lui Silvano, „domnii" satului, ci nişte simpli pescari, meşteşugari, ţărani.

Doi ziarişti îi luau un interviu lui Silvano; m-au întrebat şi pe mine de unele şi de altele, iar doi reporteri prindeau în instantanee grup după grup.

— Noroc cu ora asta matinală, glumi Silvano, altfel te pomeneşti că trebuia să ţinem şi un discurs.

Aveam la dispoziţie un vagon întreg; era pus şi un cartonaş: „Rezervat — Copii istrieni — nr. 22". Intr-o hărmălaie de nedescris, copiii îşi revendicau unul altuia locul; în cele din urmă ieşiră la geam. Nu mai era mult pînă la plecare: flashurile ne bombardau chipurile din toate părţile de parcă s-ar fi aruncat cu confetii.

Salutări, lacrimi, strîngeri de mînă.

— Să fii cuminte, te rog; să te porţi frumos, să nu-i superi pe domnii învăţători! Scrie-ne des! Să ne spui cum a fost drumul.

In dreptul meu, pe peron, mama lui Vigi se ridica pe vîrfuri, încercînd să se uite în compartiment. Am săltat băiatul şi ei au reuşit să-şi atingă mîinile. Trenul se urni; faţa femeii se schimonosi brusc, în timp ce o lacrimă, ca de ceară, i-o brăzda cu repeziciune.

— La revedere, Vigi. Să fii cuminte!

Ceilalţi alergau pe peron îmbrîncindu-se, ciocnindu-se unii de alţii. Ea rămăsese pe loc şi făcea semne cu palma mare, cu o mişcare mecanică sau, poate, cu gîndul pierdut.

Mi-am amintit brusc de ziua în care am văzut-o pentru prima oară pe mama plîngînd; pe ea, o femeie tare, ce-mi rezervase chiar şi mie mai mult ordine decît mîngîieri, mai mult tăceri decît vorbe. In sat, la noi, murise de tuberculoză un văduv, lăsînd trei fete ceva mai

răsărite decît mine. Toţi pereţii casei fuseseră stropiţi cu var, iar cea mai mare dintre fete, legată la nas şi la gură, se ocupa de mort. În faţa scenei de o sărăcie şi o durere fruste, extreme, mamei începuse să-i tremure bărbia; apoi s-a schimbat la faţă, urîţindu-se, ceea ce mă surprindea şi mi se părea de-a dreptul insuportabil. Întotdeauna impasibilă, în spatele tejghelei din prăvălia noastră, pretinzînd şi ultima centimă înainte de a da litrul de ulei sau cornetul cu făină, în clipa aceea mă cutremura cu plînsul ei, într-un anume fel şi el sărac, ţărănesc, prevestind parcă o durere ce ar fi putut într-o bună zi să lovească şi familia noastră: participarea era mult prea intensă, fremătătoare, ca să nu rezulte complice. Sau, poate, lacrimile îi ţîşneau spontan, asemenea picăturilor de ceară de pe faţa mamei lui Vigi, redeschizînd o rană neştiută de mine, inadmisibilă, pe care a ţinea tăinuită din tinereţea ei îndepărtată? La acest gînd, tulburarea mea devenise pur şi simplu spasmodică şi-mi amintesc că reacţionasem: pentru a-i sufoca în lacrimi orice alt gînd, începusem să o trag de braţ pe mama cu toată puterea: ca să o iau de acolo, dar să o şi doară. Ea însă nici nu mă lua în seamă, mărginindu-se să se desfacă din strînsoare, adîncită în jalea ei întreruptă de frînturi de cuvinte înecate de plîns, dîndu-mi cu cruzime să înţeleg că, în ciuda nodului strîns ce leagă mama de fiu, deja eram două fiinţe distincte, fiecare cu propriul destin.

Poate că şi băiatul din faţa mea o văzuse puţin mai devreme pe mama lui plîngînd pentru prima oară. Şi aşa cum se întîmplase cu mine, după înmormîntarea aceea de oameni săraci, tot aşa se desprindea şi el acum, pornind la drum în lume cu privirea nesigură a celui apăsat de vagi presimţiri.

Traducere din limba italiană de
Doina CONDREA DERER

MIGUEL TORGA

(Portugalia)

Miguel Torga este pseudonimul literar, devenit numele de poet şi prozator al medicului portughez Adolfo Correia Rocha (n. 1907). Alegîndu-şi numele, scriitorul s-a autodefinit : prin Miguel — se înscrie în tradiţia hispanică de gîndire progresistă şi combativă deschisă de Miguel de Cervantes, Miguel de Molinos sau Miguel Unamuno ; prin Torga (urzică) — poetul se identifică organic cu tot ceea ce este reprezentativ în pămîntul natal, dar şi cu posibilitatea de a extrage frumosul, oricît de dificile şi austere ar fi circumstanţele procesului de creaţie. Debutează în 1928, cu volumul de versuri **Nelinişte.** Urmează, printre altele : **Nihil Sibi** (1948), **Cîntecul omului** (1950), **Poeme iberice** (1952), **Orfeu răzvrătit** (1958), **Camera mortuară** (1962). Din 1941, M.T. redactează, în versuri şi proză, **Jurnalul**, ajuns astăzi la 12 volume. Dintre lucrările în proză menţionăm : **Pietre şlefuite** (1951), **Foc întemniţat** (1976), ciclul cosmic cu caracter autobiografic, al cărui ultim volum **Facerea lumii. Ziua a şasea** apare în 1981. Prozele selectate fac parte din volumele : **Povestiri de la munte** (1941) şi **Alte povestiri de la munte** (1944), ce au o tematică identică : lumea ţinutului natal redată ca şi cum s-ar restaura o operă de artă — cum spune însuşi scriitorul — „adăugînd uneori figuri care lipseau sau împrospătînd, ici şi colo, culoarea, unde stă să se şteargă". Povestirile nu depăşesc graniţa ţinutului devenit „miraculos" în viziunea lui M.T., populat cu oameni înalţi şi slabi, teribil de mîndri, care parcă au concentrat întreaga intoleranţă iberică. Numai mîndria şi voinţa de fier, moştenite de la strămoşi, i-au făcut să nu îngenuncheze în faţa intemperiilor naturii şi ale istoriei acestui ţinut, cel mai sărac al Portugaliei. Scriitorul surprinde dimensiunea lor tragică, dar şi simţul umorului, ironia şi şireteniile lor, încăpăţînarea şi neînţelegerile, generozitatea şi dorinţele lor, realismul fără iluzii şi forma crudă în care pot să privească în faţă brutalitatea vieţii. Marele Premiu al celei de-a XII-a Bienale Internaţionale de Poezie de la Knokke-Heist (1976) : propus pentru Premiul Nobel, candidatură reînnoită în 1978 ; Premiul Montaigne (1981).

ÎNTOARCEREA

Neprihănit, scăldat în roua aceleiaşi prospeţimi ce umezea fructele livezilor, satul Leiró se trezea după o noapte lungă de somn şi vise. Prima dîră de fum urca deja din vatra lui João Ră, deşteptătorul satului. Se ridica albă, leneşă, înfricoşată de briza rece a dimineţii. Dar îndată ce ajungea pe cerul liber se înviora parcă, îşi desfăcea braţele, pierzîndu-se în văzduhul parfumat al dimineţii. Din curţi se iscau vocile confuze ale unui adevărat Babel animal. Şi în deschizătura primitoare a porţilor, apăreau feţe omeneşti pioase, sculate parcă pentru o nouă sărbătoare a trudei.

De la o bătaie de puşcă, măsură pe care acum o ştia cel mai bine, Ivo privea şi înregistra toată această deşteptare. Aşezat pe

un bolovan de piatră, cu bocceaua alături, fotografia cu singurul ochi ce-i mai rămăsese fazele succesive prin care trecea gospodăria şi viaţa acestui loc unde se născuse. Poate pentru că vedea aşa, numai dintr-o parte, mai precis numai din partea inimii, îl înţelegea acum mai bine, ca şi cum vederea cu amîndoi ochii a celorlalţi separa, sărăcind totodată, tîlcul lucrurilor, nefiind în stare să cuprindă, cu aceeaşi dragoste, şi ce era groaznic şi ce era sfînt.

Tocmai atunci măgarul tinichigiului scoase un răget prelung şi melancolic. Iar băiatul, la plînsul tărăgănat şi trist al animalului, nu-şi putu înfrina emoţia care-l ţintuise pînă atunci locului. O lacrimă i se rupse din suflet şi se prelinse pe faţa-i slabă.

— Nu ştiu ce să fac... şopti descumpănit.

Ştia că pentru tot satul, el murise de mult. Maică-sa, Maria Torres, purta încă haine cernite, dar se obişnuise cu gîndul că l-a pierdut. Taică-su, închis în el ca întotdeauna, işi înghiţi deznădejdea muteşte şi îmbătrîni cu zece ani in cîteva luni, dar il uită şi el. Surorile, după plînsete disperate şi doliu îndelungat, au început să se îmbrace iar în culori deschise şi să iubească din nou. Aşa era viaţa. Nimeni nu-şi mai amintea de el, nimeni nu-l mai dorea, nimeni nu-l mai chema cu dorul sufletului sau al cărnii. A plecat împotriva dorinţei de linişte a tuturor, într-un război care nu era al lor, a ucis fără nici un motiv, a trădat veacuri de frăţie, pace şi înţelegere. La ce s-ar mai putea aştepta acum? Cine l-ar mai primi cu braţele deschise, reînviat într-o altă fiinţă străină şi desfigurată?

— Cine eşti tu?

Fără să-şi dea seama, se pomeni alături cu o turmă liniştită de oi cu lîna mare, însoţită de un ciobănaş, Zé Chaveco, care-l măsura cu privirea de sus pînă jos,

Da, într-adevăr, cine era el, cîrpit tot cu cicatrici, pe jumătate orb, ciung, plin de sînge şi remuşcări? Atent, puştiul continua să-l măsoare, cîntărind din ochi straiul lui de tîlhar — pantaloni italieneşti, bluză americană, bonetă de la basci, ciorapi din Galicia.

— Eu?!

Privi copilul, înduioşat şi cu sufletul răvăşit. Întrebarea asta nevinovată despre adevărata sa identitate îl tulbură şi-i frînse inima. Nimic nu-l dezamăgi mai mult ca acum, văzînd că nici ochii nevinovăţiei nu-l mai recunosc.

Acolo, în cealaltă lume unde luptase, nimeni nu-i pusese vreo întrebare atît de profund omenească. Ajuns la graniţă, îi deschiseră gura prăpastiei fără nici o întrebare.

— Voluntar... declarase, fără să știe prea bine ce spune.

— Foarte bine.

Tîrît de nu știu ce foame de aventură, plecase. S-a înrolat, fără a ține seama că, prin cuvîntul dat, își încredința propria viață.

Erau puțini. Pe cîmpul de luptă, în cele din urmă, îi veni rîndul, înainta sau se retrăgea ca un automat, condus orbește de vocea comandantului. La sfîrșitul calvarului — demobilizat, mutilat —, un altul. Nici numele primit în apa botezului nu i se mai potrivea, pentru că într-un om dispărut nu se mai putea recunoaște el, cel de acum. Deznădăjduit, venise să bată la poarta care-i dăduse viață. Și tocmai un copil i-o închidea.

— Știi cu cine aduci? Cu un băiat de pe aici, care a murit. Il chema Ivo. A fugit de acasă, a plecat la război și dus a fost.

— Nu-l știu...

Liniștea înrourată, care pînă nu de mult stăpînise satul, era năpădită acum de lumina soarelui ce se revărsa pretutindeni. Vetrele fumegau, casele aveau porțile deschise, toate tainele se risipeau, pierzînd vădit din vraja neprihănirii.

— Știi măcar de unde ești? insistă puștanul cu vorbăria drăcească a copiilor, obișnuită să reteze avîntul omului.

— Eu?!!!

— Da!...

Mai greu decît să spună cine este, era să-și găsească un loc pe această lume. In străfundul ființei lui, mai-mai că putea să unească cele două jumătăți de suflet rupte; dar loc pe pămînt nu se găsea pentru acest nenorocit.

— Nu știu.

Așa cum turma care, deși părea nemișcată, se îndepărta încet, clipă de clipă, lăsînd în urmă imașul păscut, tot așa satul pierea acum din ochii care îl priviseră atît de intens. Pe măsură ce soarele îl dădea în vileag, iar răspunsul la întrebările ciobănașului devenea imposibil, satul își pierdea aerul primitor de mai înainte, arătîndu-i-se plin de vrăjmășie.

Imaginile dintr-o poveste frumoasă despre copilărie, tinerețe, căldura vetrei, despre iubire, despre zile de sărbătoare, dispăreau implacabil. Decorul nu mai voia să servească drept fundal neclintit darului. Acolo, viu sau mort. Pentru toate fantomele pribege ale lumii, aflate între ființă și neființă, nu exista decît un nerușinat surîs de dispreț.

— Poate că ți-e frică de ceva, dacă nu spui nici cine ești, nici unde te-ai născut... Începea să intuiască puștanul, necruțător.

Prin vocea lui vorbea de fapt satul. El cerea cu îndărătnicie fiecărui fiu o dovadă limpede şi clară de credinţă faţă de vatra strămoşească, de respectare a legilor sale. Şi mutilatul, în faţa unui zid atît de înalt, simţi că nu merită să mai lupte sau să mai aibă vreo speranţă.

— Sînt un biet nenorocit... spuse el atunci umilit, arătîndu-şi braţul ciung şi orbita goală.

Satul trezit, zgomotos, în plină lumină, era acum o fortăreaţă inaccesibilă. Şi fiul rătăcitor îi întoarse spatele, învins...

Traducere din limba portugheză de
Mariana PLOAE HANGANU

SESAM

— „Sesam, deschide-te"! striga Raul, în liniştea încremenită a celor de faţă.

Odaia unde se ţinea claca era în seara aceea înţesată de lume. Femei, bărbaţi şi copii. Femeile torceau, depănau sau împleteau ciorapi, bărbaţii fumau şi discutau, iar copilăretul dormea sau făcea năzbitii, ca de obicei. Dar cînd venea rîndul lui Raul, întotdeauna, toţi ciuleau urechile la poveştile din cartea lui. În Urros, pe lîngă învăţătura de la şcoală şi biserică, prima, dată cu băţul la palmă de învăţător, a doua, prin plesniturile preotului, exista cea a lui Raul, gratuită şi liniştitoare, dăruită cu o voce caldă şi umedă că, ieşind din gură, îi lăsa stropi de salivă pe mustaţă.

— „Sesam, deschide-te! Şi peştera cu fascinanta sa comoară se deschidea larg, într-o ademenitoare paftire..."

Copiii holbau ochii de spaimă. Bărbaţii stăteau nehotărîţi între a crede şi a zîmbi neîncrezători. Femeile toate simţeau ceea ce rostise Lamega odată:

— Ce mai e şi pe lumea asta!...

Urros, sat în creierul munţilor, era o aşezare de păstori. Cînd se crăpa de ziuă, şi ziua venea aici tîrziu, fiecare curte părea un sac fără fund, de unde tot ieşeau ghemuri mişcătoare de lînă. Cine privea uliţele sale la acea oră din zi, nu vedea la lumina neclară, decît un covor pufos şi ondulat, de culoare brumărie, acoperind pietrişul. Apoi, soarele se ridica, învăluind în lumină munţii. Şi ei îşi arătau cu dărnicie coastele cu turmele albe şi blînde, rumegînd iarba moale. Bogăţia satului erau mieii, laptele şi acei nari de merinos care se

spală, se usuca şi se scarmana ziua intreagă, iar seara, la opaiţ, se fac sculuri. In odaia de clacă, suflul cald al animalelor se adăuga la acela al oamenilor. Taţi contribuiau cu cotă-parte la jarul din vatră sau la gazul din lampă, şi adunarea începea. Era iarnă şi în nopţile fără sfîrşit, satul se bucura de această frăţie. Aveau mereu noutăţi de pălăvrăgit, acheade de tras, căci focurile stinse trebuiau reaprinse, şi mai ales l-aveau pe Raul aflind istorii vechi, nimeni nu ştia cum, şi citindu-le cu atîta viaţă încît făcea să plingă pină şi pietrele ori să ridă şi morţii.

Dintre acestea era o istorioară frumoasă care povestea despre o comoară nemaipomenită, ascunsă in creierul munţilor. Băieţandrii mai ales, stăteau cu gurile căscate de uimire, ascultînd. Toţi păzeau turme de oi pe munte. Şi tuturor li s-ar fi putut întîmpla ca oricare stincă din cele pe care le călcau, să fie plină de comori nemaivăzute. Dar ca un singur cuvînt să le poată deschide — asta nu-i trecuse nimănui prin cap.

Din toată ciurda de copii care asculta, cel mai mic era Rodrigo, isteț, plin de imaginoţie, şi pentru asta, cu faima de trăsnit. In toiul unei discuţii serioase avea ieşiri neaşteptate şi derutante. Vedea ziua stele pe care nimeni, oricit s-ar fi străduit, nu le zărea, fluiera intr-un fel neştiut de alţii şi desena pe pămînt figura oricui ar fi fost el, ceea ce era culmea minunăţiilor. Prizărit, luîndu-se mereu la harță cu alţii şi urlind ca un apucat cînd era bătut, asculta acum uimit, din colţul lui, povestea lui Raul, şi-şi făcea planuri.

Claca se termină tirziu, toată lumea pica de somn, dar se străduia să cuprindă cu mintea toată bogăţia aceea orientală ascunsă în stincă. Dis-de-dimineaţă, Rodrigo, contrar obiceiului, o luă singurei in urma turmei, către muntele Forca. Povestea lui Raul ii aprinsese mintea. Avea din cauza asta nevoie de singurătate ca să-şi stingă fără martori vilvătaia. Muntele Forca e departe şi neprimitor. Are iarbă de păşune, dar în ce vale?! Trecutul a lăsat aici atitea strigăte pierdute, atitea cadavre neingropate, atitea suflete chinuite incit nici litoniile de primăvară nu poposeau, ci treceau mai departe. Dar tocmai in astfel de locuri blestemate i-a plăcut lumii să sădească legende frumoase şi captivante, poate tocmai pentru a le feri de judecata minţii. Uşor să-ţi imaginezi comori ascunse în pustietatea asta blestemată! Mai greu e să le găseşti. Ingropate intre stînci, păzite de mii de fantome, cine ar fi avut curajul să incerce? Nimeni. Şi blestematul de munte rămînea senin în depărtare, aspru şi înfricoşător.

Rodrigo se hotărî totuşi să spargă vraja. Şi gonind turma cu pietre, la răsăritul soarelui era deja în faţa muntelui. Pur şi simplu ii

va smulge vălul de mister. O să repete toată istoria hoţului din poveste, cu singura deasebire că o dată ajuns în peşteră, n-o să uite, cum a făcut celălalt, cuvintele magice care-i vor asigura retragerea. Cu bogăţiile pe care o să le găsească acolo, nu ştia încă ce-o să facă. Nici măcar nu se gîndise la asta, pentru că nu comoara era scopul lui adevărat. El era cu totul subjugat de miracolul în sine, de fascinaţia propriului său act uluitor pe care avea să-l realizeze.

Şi micuţul, sprintenel şi încrezător ajunse sus, se căţără pe cea mai mare stîncă şi privi în jur. La picioarele lui zăceau cei doi pilari groşi ai spînzurătorii unde, după cum se spune, şi-au dat ultima suflare toţi condamnaţii la moarte ai muntelui. Numai să te aşezi pe ei, să-i atingi şi erai — spuneau oamenii — osîndit să mori de-o moarte năprasnică. Dar Rodrigo purta în el o forţă care-l ferea de astfel de superstiţii. Formula magică îi juca pe buzele subţirele şi curate de copil. Şi o bucurie imensă, limpede şi calmă îndepărtă orice nălucă nepoftită care ar fi încercat să tulbure măreţia acestui ceas. Să deschizi un munte! Să rosteşti din toată inima şi cu toată siguranţa două cuvinte şi o bogăţie fără egal să se afere ochilor!

Ca să-şi prelungească gustul puterii ce-o poseda (şi poate dintr-o înţelegere a nereuşitei pe care mai mult o presimţea decît o judeca), întîrzia momentul. Murmura în minte ordinea de comandă pe care o învăţase din povestire şi strîngea din dinţi pentru ca gura să nu-l trădeze înaintea momentului ales.

Turma părăsită de stăpîn, păştea străină de secretele muntelui şi ale păstorului. Din cînd în cînd, din mijlocul ei se ridica un behăit, dar era un apel fără răspuns.

— Acum! spuse cu glas răspicat Rodrigo, hotărîndu-se.

Şi cu teama ca muntele să nu se despice chiar în locul unde stătea, adică în mijlocul de sus al stîncii celei mai înalte, se trase puţin mai spre stînga.

— E pe aici, cu siguranţă...

Măsura din ochi pietroaiele, calcula mărimea ascunzătorii, vedea dinainte măruntaiele pămîntului ce-aveau să fie date luminii.

— Şi turma de oi? îşi aminti brusc.

Oile păşteau jos, într-o vîlcea, un loc unde nici chiar imaginaţia cea mai aprinsă nu putea să-şi închipuie c-ar ajunge vreun miracol. Chiar dacă s-ar fi rostogolit pietre sau ar fi căzut vreun stejar agăţat de vreo prăpastie, tot nu era nici un pericol.

— Numai dacă ar avea ghinion, conchise, înseninîndu-şi temerile. Şi cu sufletul liniştit, dar tremurînd de emoţie, solemn, micul vrăjitor ridică mîna şi strigă:

— Munte Forca, deschide-te!

Imaginaţia lui înflăcărată credea în orice imposibil. Avea convingerea că Sesam din povestea lui Raul exista cu adevărat. De aceea ascultă liniştit şi increzător ecoul propriei voci, întorcîndu-se rănită din ciocnirea cu povîrnişurile. Totul avea nevoie de o anumită zăbavă.

Ireale, orizonturile se pierdeau în depărtare, ascunse şi reci. Abia zărindu-se, turma păştea molcom iarba. Nelămurit, geamătul oii plîngăcioase nu reuşea să ajungă la urechile ciobănaşului. Transfigurat, Rodrigo era pradă miracolului. Il rînduise şi acum îl aştepta.

— Munte Forca, deschide-te! strigă din nou, plictisit un pic de aşteptare, dar fără urmă de dezamăgire. Ceva în jur păru să tresară şi inima micuţului începu să bată cu putere.

— Deschide-te! întări, neliniştit.

Crud, depărtările începură să prindă contur, turma deveni mai voluminoasă, iar behăitul oii necăjite se auzi mai tare.

— Era minciună! şi pe faţa de copil dezamăgit se scurse disperată, o lacrimă.

— Era minciună... repeta sughiţînd, cum sta ghemuit pe stînca înaltă.

Totul în el avea adevărul inocenţei. Minţise şi el, şi fusese şi el minţit, cînd se jucase cu pietricelele sau cînd ascunsese de mamă-sa un ghem de fire pentru funia titirezului. Dar atunci cînd era vorba de lucruri mari ca istorii şi mituri, sufletul lui neprihănit nu putea concepe mistificări. Şi prima dată cînd căuta dovada acelei încrederi, încercînd să vadă de aproape miracolul, se trezise trădat cu cruzime!

Dar bine-i să fii copil! Incă plîngînd, mîna uitării îi şi ştergea ochii. Aşa cum vine, aşa se şi duce plînsul la zece ani! Şi oaia care-l chema mereu... Behăitul insistent îl trezi la realitatea lui simplă de păstor.

Se ridică sprinten, coborî de pe stînca înşelătoare şi cu auzul atent, se duse drept la oaia plîngăcioasă.

— Ia te uită, era Rala...

Tocmai se născuse un mieluţ, iar maică-sa îl lingea. Celălalt era încă înăuntru, în ascunzişul misterios al vintrelui închis.

Traducere din limba portugheză de
Mariana PLOAE HANGANU

MARIA LIONÇA

Galafura, văzută de jos, de la cîmpie, pare a fi un hotar de la începutul lumii. Un hotar împovărat de timp, dar din piatră dură, avînd cerul drept acoperiş şi inclinîndu-se spre rîul Varosa ce curge în adîncul prăpastiei. Cine vrea să-i cunoască răsuflarea trebuie să urce pieptiş un drum îngust şi răsucit, săpat în stîncă, netezit ani la rînd de saboţii lui Preguiças, morarul, şi de potcoavele catîrului dus de dîrlagi. Două ore de grea osîndă.

Satul e un şir de case cu garoafe la ferestre, două uliţe mohorîte, biserica, traiţa şi un loc în care se află fîntîna cu apă foarte rece. Inima muntelui. Un loc pe măsura Mariei Lionça.

Cînd se vorbea despre ea, în aer plutea un respect tăcut, o emoţie reţinută ca şi cum ar fi fost ceva sfînt. Şi nici măcar să citească nu ştia. A venit pe lume săracă, a trăit săracă şi a murit săracă. Celor care, fiindu-i rude sau pentru că se cunoşteau de-o viaţă, le-a rămas cîte ceva din pînzeturile ei, le era bine cunoscut că bogăţia moştenirii stătea în tîlcul lor adînc. Din rînduiala simplă şi curată a lăzii cu primeneli şi aşternuturi, din uniformitatea firelor de in din care era făcută pînza, venea toată bogăţia acestei existenţe care devenise legendă în Galafura.

Cînd Dumnezeu a chemă la el, într-un martie ce se străduia să sosească după trei luni de iarnă grea, fără egal în amintirea bătrînilor, Galafura nici n-a vrut să creadă. Deşi o vedeau întinsă în coşciug, pămîntie, dar senină, şi-i stropeau cadavrul cu apă sfinţită după cum era obiceiul, oamenilor însă nu le venea să creadă că murise cu adevărat. Preotul însuşi atît de obişnuit cu vremelnica existenţă pămîntească, chemat în grabă să-i dea ultima împărtăşanie, o binecuvîntă ca şi cum ar fi fost propria lui mamă. Tremura. Pînă şi latina îi ieşea cu poticneli, părînd a pune mai multă credinţă în ultima răsuflare a muribundei decît în epistola Sfîntului Iacob. Numai doctorul Gil n-a avut nici o tresărire atunci cînd, luîndu-i pulsul, a simţit cum bătăile deveneau tot mai rare. Prescrise sec ulei camforat şi ieşi. Dar doctorul Gil aparţinea altei lumi. Medic în Carrazedo, se ducea la oricine îl chema, dînd oricui, sfînt sau pungaş, aceeaşi poţiune de jalap şi digitalină. Aşa că indiferenţa pe care a arătat-o n-a mirat pe nimeni. Rutina meseriei îi împietrise sufletul. Iar cînd el a declarat calm, cu piciorul în scara de la şa, că nu mai este nimic de făcut, a fost ca şi cum căutătorul de izvoare ar fi spus că izvorul nu ştiu cărui rîu bogat în apă ar fi secat. Şi în timp ce muribunda îşi dădea

ultima suflare, iar din camera Joanei Rá vestea se răspîndi stropită cu lacrimi, de afară îi răspunse un suspin prelungit care, în loc să întunece în suflete imaginea Mariei Lionça, o lumină şi mai mult. Înmormîntarea de a doua zi dimineaţa, poate din cauza aerului călduţ de primăvară şi a florilor de cîmp ivite pe marginea drumului, păru tuturor un simplu pelerinaj la cimitir, unde coborau în groapă, într-un car de rugăciuni, trupul neînsufleţit al Mariei Lionça. Nu. Nu putea să moară în inima nimănui o făptură care timp de şaptezeci de ani fusese soarele tuturor.

De mică, rîsul ei cristalin umplea repede satul de la un capăt la altul. Bătrîni şi tineri se obişnuiseră din prima clipă cu chipul acela micuţ şi rozaliu pe care străluceau doi ochi negri şi pătrunzători. Mai tîrziu, fusese copilul minune al satului. Ceva o apăra parcă de guturai, de vindecările pe jumătate, de petele mustului. Zveltă şi curată, îţi făcea aceeaşi plăcere s-o vezi ducînd caprele la păscut, împărtăşindu-se sau cosind iarba pe izlaz. Iar cînd veni vremea de măritat, nici un băiat de prin partea locului nu-i rostea numele fără o emoţie ascunsă. Nu numai că era fata cea mai frumoasă, mai veselă şi mai cuviincioasă din sat, dar era şi cea mai cuminte şi respectată. Fie că erau la plivit, fie la cules, rîsul ei însemna orice, numai necuviinţă nu. Aşa că nimeni n-a atins-o nici cu un deget. O priveau cu încîntare ca pe un fruct din vîrful pomului pe care natura ar fi vrut să-l pîrguiască, fără să fie lovit cu pietre, într-un loc înalt de unde numai dorinţa îndrăzneaţă şi curată l-ar fi putut culege. Deşi săracă întocmai ca şi celelalte, părea învăluită într-un aer de neprihănire care întruchipa însăşi puritatea acestor meleaguri. În făptura Mariei Lionça se întîlneau toate virtuţile oamenilor de prin partea locului. Cine merita oare darul unei asemenea bogăţii? A fost să fie Lourença Ruivo, care tocmai terminase milităria şi se întorsese la vatră, arătîndu-se mai vrednic decît alţii de a o prinde de mînă, la sfînta cununie. Preotul Jaime, care slujea pe atunci, îi binecuvîntă ca şi cum ar fi fost copiii lui. Iar satul, după petrecerea nunţii, aştepta încrezător să vadă fericirea noii familii. Uitînd de capcanele şi vicleşugurile vieţii, toţi visau pentru cei doi soarta bună pe care n-o avuseseră ei. Numai destinul, credincios nenorocirilor vieţii, ştia că Mariei Lionça îi fusese hărăzit un rol anume: să fie întruchiparea suferinţei nemărginite. A o feri de nenorocire era ca şi cum ar fi dezrădăcinat-o de pămîntul care o zămislise

Poleiala lui Ruivo în care satul îşi pusese atîtea speranţe, n-a făcut nici cît două cepe degerate. Nu s-a dovedit tovarăşul de viaţă pe care fata îl merita. Pus la patru ace duminica, cu spatele nein-

covoiat de muncă în restul săptămînii, la sfîrşitul celor nouă luni rînduite, cînd s-a născut Pedro, un prunc voinic, frumuşel şi cuminte, în loc ca noua făptură să-l facă să tragă mai mult acasă, se sperie că are o gură în plus de hrănit, drept care se tocmi şi se îmbarcă pentru Brazilia.

Maria Liança rămase acasă. Ca toate femeile de la munte care, abia prinzînd gustul iubirii, rămîn singure, cu bărbaţi aflaţi pe cealaltă parte a Oceanului, a rămas şi ea să îndure aceeaşi despărţire dureroasă, plătind tribut timpului care se scurgea într-o continuă speranţă, cînd dezamăgită, cînd reîmprospătată, în dugheana unde se împărţeau scrisorile sosite, cu aceeaşi inconştientă nimereală cu care un jucător face cărţile la masa de joc.

— Ţi-a scris bărbatu-tău, Maria? o întreba preotul de fiecare sărbătoare a Paştelui.

— Nu, părinte. Sînt deja cincisprezece ani...

Nu adăuga răspunsului nici o altă plîngere. Credincioasă dragostei jurate, lăsase ca toate frumuseţile trupului să i se ofilească, într-o resemnare demnă şi discretă. Cu copilul mereu agăţat de fustă, ca un semn permanent că a plătit vieţii tributul său de femeie, trudea din zori pînă seara să-şi are ogorul. Se străduia să-şi păstreze bruma de avere pe care o aveau. Dacă celălalt dezertase, ăsta era un motiv în plus să se menţină neclintită şi curajoasă la cîrma micii corăbii.

— Nimic, Maria? Preotul parcă se temea să întrebe mai mult.

— Nimic.

Răspundea fără revoltă sau deznădejde în glas. Privea situaţia în mod obiectiv, cinstit. Ceea ce simţea pe dinăuntru, era secretul seninătăţii ei.

Şi tot aşa pînă într-o zi cînd Ruivo dădu în sfîrşit de veste. Se întorcea acasă. Şi satul solidar cu măreţia umană a Mariei Liança era gata să uite toate ocările şi să primească sărbătoreşte oaia rătăcită.

Cel care întruchipa această iertare colectivă şi dorul de pămîntul natal era Pedro, fiul lui Ruivo care, alături de mamă, în gara din Gauvinhas, lăsa imaginaţia să alerge neînfrînată de-a lungul liniei ferate pînă se pierdea în zare o dată cu ultimele traverse din lemn şi oţel.

Din nefericire, trenul care venea de departe, şi înainta, trecînd pe lîngă el, aducea o dezamăgire. Tatăl îi păru doar o biată umbră a imaginii pe care o plăsmuise în vis.

— Băiatul tău e bărbat în toată firea!

Vocea aspră şi tristă a tatălui era încă o mărturie a ruinei care se întrezărea în înfăţişarea scheletică, albă ca varul. Ruivo care rămăsese în amintirea celor din Galafura, aşa cum îl arăta o fotografie în picioare, era sănătatea întruchipată. Dar cel de acum, călare pe animalul care-l purta, cu răsuflarea gîfîită, numai cu greu mai amintea de cel de odinioară. Poate pentru a justifica această prefacere, simţindu-se vinovat faţă de nevastă şi fiu şi faţă de munţii Mantelinha, dintotdeauna acolo, la locul lor, verzi şi plini de răcoare, fugarul destăinui totul. Se întorsese bolnav şi dezamăgit. Nenorociri şi pierderi nenumărate... Înghiţea cu greu... Şi sufocarea asta, gîtuindu-l tot mai tare... Dar gata cu remuşcările! Se întorsese numai ca să moară.

În spitalul din Vila, medicii îi străpunseră gîtlejul pentru a-l ajuta să respire. Aşa se duseră cîteva mii de reali, dar ce să-i faci! Galafura, prin Maria Lionça, dorea ca, dacă aceasta n-a avut parte să strîngă în braţele-i generoase un trup mîncat de viciile lumii, măcar acum să-l ajute să respire aerul curat al acestor meleaguri.

O lună mai tîrziu, cu chipul galben şi supt, zăcea fără viaţă pe patul care fusese odinioară de nuntă. A doua zi dimineaţă, groapa cimitirului din Galafura îi înghiţea lacomă oasele descărnate.

Din forfota acestei înmormîntări puţin obişnuite, chipul Mariei Lionça apăru şi mai luminos. Nici nu plînse mai mult decît îi îngăduia iubirea ei înşelată, nici nu-şi puse alt doliu decît tristeţea neagră ce-i strîngea inima. Simţea, ca întregul sat, un amestec de compătimire şi dezgust. Demnă şi discretă, îl înmormîntă şi începu apoi să plătească împrumuturile făcute pentru operaţie. Furtuna asta nu i-a tulburat nici pe departe paşii.

Cel care n-a rezistat dezamăgirii a fost fiul ei, Pedro. Ruşinat din pricina unui tată care trecuse în ochii tuturor drept o fantomă a putreziciunii, şi fără să poată înţelege măreţia acestei mame care făcea din absurdul vieţii pîinea ei de toate zilele, fugi la Lisabona, fără ca satul să ştie unde. Şi pentru Maria Lionça începu din nou calvarul binecunoscutului drum către dugheana poştaşului.

— N-ai nici o veste, Maria.

Îmbătrînită, albită, dar neschimbată, Lionça se întorcea pe acelaşi drum, se aşeza apoi lîngă vatră, punînd în uniformitatea fără greş a firului tors, ceva din viaţa ei pilduitoare. Şi cei din Galafura, ducîndu-se şi întorcîndu-se de la păşune, salutau în ea cu respect o statornicie menită să răscumpere trădarea bărbatului şi bicisnicia fiului. Precum copacii familiari din jurul bisericii sau ca fîntîna care curgea

neobosită, așa o vedeau, sigură și calmă, întotdeauna acolo unde o știau, capabilă de tot eroismul de care era în stare o făptură umană. Timpul le desluşise tîlcul acestei existențe, hărăzită mai mult să facă față suferințelor decît să prindă gustul bucuriilor. Numai ea putea să-l lumineze și să-i ajute în disperarea ce-i cuprindea cîteodată.

Dornic de aventură și cu judecată puțină, proprie vîrstei, băiatul se făcu marinar. Și cei din Galafura, munteni, cu rădăcinile bine înfipte în spinarea muntelui Gunhedo, se uitau la această mlădiță a lor, atrasă de apă ca la un proscris. Mai întîi exilul voit al tatălui în Brazilia, dar cel puțin pe un pămînt pe care călcaseră și strămoșii satului. Acum, risipită în imensitatea mării, imaginea băiatului își pierde orice contur. Și ar fi dispărut fără urmă din mintea oamenilor fără ajutorul Mariei Lionça. Cînd sosi pe neașteptate o telegramă de la căpitănia portului și ea plecă, numai atunci înțeleseră toți cum fusese capabilă să păstreze neștearsă realitatea celui absent. Dacă pornea la drum și înfrunta cu calm prima ei călătorie mai îndepărtată și teama de oraș, însemna că avea motivele ei care trebuiau să fie neapărat și motivele celor din sat.

Și așa a și fost. În ziua următoare o văzură, încremeniți, cum aducea în brațele ei de femeie de șaizeci de ani trupul neînsuflețit al băiatului ei. A trebuit să-l ia de la spital tocmai cînd își dădea ultima suflare. Luă atunci trenul și purtînd pe brațe trupul care începea să se răcească, învelit într-o manta, spunea, cerînd tuturor, să-i facă loc că duce cu sine o ființă foarte bolnavă. Se dădeau toți repede la o parte.

Galafura aproape nu pricepea cum putuse ea să-l poarte, măcar că el era slăbuț și nu tocmai înalt. Dar e sigur că putuse și, fără lacrimi în ochi, îl vorbea încetișor, cu duioșie, atunci cînd conductorul apăru în compartiment.

— Te doare fiule? Te doare tare? Sigur că te doare... Te doare...

Il sprijini de umăr și-i acoperi picioarele țepene cu mantaua. Apoi arătă biletele.

In gara Gouvinhas coborî. La ieșirea din gară, paznicul se uită încremenit la ea, dar o lăsă să treacă. Și de aici încolo, pe măgarul lui Preguiças, Pedro sui muntele pentru a-și dormi somnul de pe urmă în Galafura, pămîntul unde se născuse și locul unde, în sfîrșit, mama sa și-a aflat pentru totdeauna liniștea.

Traducere din limba portugheză de
Mariana PLOAE HANGANU

TONI HALTER

(Grischun, Elveţia)

Toni Halter a fost un scriitor profund integrat în lumea romanşă unde şi-a petrecut toată viaţa şi despre care a scris cu talent şi pasiune. S-a născut în 1914 în Surssaisa şi a murit în 1987. A urmat gimnaziul la Muster, apoi seminarul cantonal de la Chur. După absolvirea acestuia din urmă, a obţinut un post de învăţător la Vella, vechea „capitală" a Lumneziei, un sat de munte care şi-a păstrat şi astăzi identitatea romanşă, pierdută, din nefericire, de multe alte comune din teritoriile învecinate. Slujba de învăţător nu l-a satisfăcut şi, după alte studii la Friburg, a devenit profesor secundar în aceeaşi localitate, Vella. Pe planul literelor, a avut o activitate variată : traducător, autor dramatic, romancier, nuvelist. Şi-a îndreptat atenţia cu precădere către viaţa satului sursilvan, chiar şi atunci cînd atacă subiecte cu conţinut istoric. Romanul **Culan de Crespault** (1955), de exemplu, cu acţiunea plasată în preistorie, este o divagaţie, avînd multe elemente comune cu viaţa satului alpin actual. În alte romane ale lui Toni Halter motivele romantice se împletesc frecvent cu pasajele de critică socială (**Călăreţul de la Greina**, 1960). Un eseu original se prezintă aşa-numitul **Jurnal de după slujbă**, (1977). Este o critică a religiei catolice şi totodată un tablou complet al vieţii satului. Volumul de proză scurtă **Finul sălbatic** (1974), conţine 15 nuvele care pornesc de la un fapt divers, dar care cîştigă pe parcurs profunzime şi complexitate psihologică. Nuvela cu acelaşi nume este o reuşită a genului. Premiul Schiller ; Premiul pentru tinereţ al Uniunii Scriitorilor Elveţieni.

FÎNUL SĂLBATIC

Tristel e unul din cătunele care alcătuiesc comuna Zalenda. Din motive de aşezare este şi cel principal: are gospodării mai numeroase, şosea pavată, magazin universal şi o cîrciumioară. Aceasta este singura rămăşiţă a unei afaceri nereuşite de prin anii '20. Se construise atunci o pensiune cu numele Bellavista (Priveliştea frumoasă). Numele corespundea realităţii, speranţele în legătură cu ea nu. După ce întreprinderea a dat faliment, lucrurile rămase au fost cumpărate de o societate din Engadina de Jos pentru coloniile de vacanţă. A supravieţuit numai cîrciuma.

Altfel, locuitorii din Tristel nu sînt deloc mai înstăriţi decît cei din cătunele învecinate. Depind de pămîntul ripos şi prăpăstios şi culeg cu încăpăţinare şi cele mai mici brazde de fîn sălbatic. Ţăranii sînt renumiţi pentru vitele lor. Se ştie că ieslea bună face vita grasă. Ceea ce izbutesc cei din vale cu ajutorul surogatelor, obţin cei din Tristel cu fînul lor sălbatic.

Ar trebui să scriu mai exact „izbuteau", fiindcă tot ce spun eu despre „fînul sălbatic" se întîmpla acum 30 de ani, adică în august

1939. In ziua de 28 a fost mobilizată trupa de pază a frontierei, iar a doua zi a fost chemat la datarie şi Teias din Tristel. Satul se găsea la o distanţă mică de locul de adunare, aşa că, intr-o oră, Teias putea să ajungă acolo pe jos cu raniţa în spate.

A primit însă ordinul de chemare cu oarecare intirziere, ca şi mulţi alţii. Innoptase pe cimp sub o căpiţă. De aceea, căprarul care avea sarcina să împartă hirtiile — Schnyder Mattias, 1898, II/91 — asta era adresa lui militară — n-a putut să-l găsească prea uşor. Era o vreme frumoasă, bună de greblat, cind nici un ţăran n-ar fi fost în stare să-şi lase ogorul. Aduna întruna finul în căpiţe. Fratele lui, Balzer, i-a atras atenţia zicîndu-i: „Cară-te odată, ce naiba aştepţi?"

Se simţea răspunzător ca orice cap de familie. Dar Teias a dat din umeri şi i-a tăiat-o scurt: „Vezi-ţi de-ale tale!". Pe urmă, a adăugat că, fără îndoială, după asta va urma mobilizarea generală şi că vor fi chemaţi amîndoi la oaste, iar finul sălbatic va rămîne nestrîns, pe coclauri.

Balzer nu se putea împăca şi se împotrivea acestui gînd, lucru lesne de-nţeles. Era însurat şi avea familie numeroasă: şapte copii între 14 şi 3 ani. Nu-şi închipuia ce-ar să facă fără el! Credea din toată inima că se va menţine doar mobilizarea parţială — trupele de apărare a graniţelor.

Livretul lui militar avea altă culoare, nu roşie ca al lui Teias. Asta-i dădea chezăşia că lucrurile vor avea un alt curs. Işi întemeia părerea sau, mai bine-zis, nădejdea, pe argumente politice. Nemţii, mărşăluind în Polonia, vor cădea în capcana ruşilor. Stalin, cu tactica asiaticului, le va nimici armata.

Despre Stalin avea o părere groaznică; îi tremura glasul rostind cuvîntul „asiatic". In urechile lui, avea un sens apocaliptic. In legătură cu Hitler ştia destul de puţin: că vorbea prea mult, zicea el, şi fără noimă, o mare aiureală.

Teias avea aceleaşi simpatii politice ca şi frate-su, Balzer. Era pentru pace, de partea franţujilor şi polonezilor. Citea cu atenţie gazeta, fiind la curent cu noutăţile. Nu era însă deloc convins că nemţii îşi vor sfîrşi cariera în Polonia. Presimţea un război lung, în care elveţienii îşi vor apăra graniţa cu stomacul gol. Bănuia în ce situaţie aveau să fie iarna următoare crescătorii de vite. Cine-o mai apuca-o! O să se-ndure careva să dea de la el un braţ de fin pentru cel care a coborît în august de la munte ca să-şi servească patria? De finul ăsta atîrna calitatea şi chiar viaţa turmei de vite.

— Odată ajuns jos, s-a sfîrşit cu tine! mai spuse el pe un ton supărat, terminînd de greblat alături de Balzer. Silesc pe bieții oameni să se ocupe de fleacuri, iar munca stă pe loc.

— Ţi-am spus că-i timpul să pleci! repetă celălalt urîcios. trebuie să fii nebun să te opui unui ordin de chemare!

— Nebun e puţin spus, răspunse Teias.

— Bagă-ţi minţile-n cap! înălţă celălalt glasul. Atunci Teias se opri din lucru. Işi înfipse bocancii lui de munte în terenul ripos, se sprijini în coada greblei şi se uită în vale. O vreme minunată! Rămase aşa pînă îşi stăpîni îndoiala, grija, răul din el. Pe urmă continuă să grebleze, să adune, să aşeze în căpiţe frumuseţea de nutreţ. Seara şi-a bătut coasa ca şi cum nimic nu s-ar fi întîmplat. Pe frate-su, căruia îi fierbea sîngele-n vine, l-a făcut de batjocură. La un moment dat, în liniştea adîncă a muntelui, s-au răţoit rău de tot unul la altul. Ecoul vorbelor de ocară, trimis înapoi de valea învecinată, i-a surprins neplăcut şi şi-au mai venit în fire. S-au mai certat apoi un timp, cu voce potolită.

— Poţi să-ţi dai şi singur seama, insista Teias, într-un caz ca ăsta trebuie să ştii ce ai de ales. Fînu-i pierdut dacă nu-l strîngi la timp. Bine mi-ar şedea să las uneltele din mînă ca să fiu primul la locul de manevre. Duşmanul nicăieri, numai exerciţii şi instrucţie. Cine are minte sfîrşeşte întîi un lucru, înainte de a se apuca de altul. Recolta-i treabă cu temei, nu mai puţin însemnată decît armele.

— Spune-i asta căpitanului tău şi-ai să vezi cum e..., zise Balzer batjocoritor.

— Adevăru-i bun la toate, nu se lăsă Teias.

— Nu-ţi închipui cumva că vei fi luat în serios cu teoriile tale, îl admonestă celălalt. Milităria nu-i făcută pentru astfel de palavre. Unde s-ar ajunge dacă fiecare ar trăncăni ce-i trece prin cap?

— Poţi spune ce gîndeşti şi cu vorbe puţine. Sau e mai bine să taci şi să faci pe prostul de frica unui lătrat? Slabă împotrivire! În ochii mei: lipsă de caracter!

— Crezi că scapi doar cu un ţipat la tine? Nicidecum! Cine întîrzie fără motiv 24 de ore zboară drept la carceră.

— Şi după 24 de ore unde se mai duce?

Teias, rîzînd ca şi cînd puţin îi păsa de toată lumea, îşi încărcă pipa în linişte. Balzer intră la idei. Nu cumva Teias nu-i în toate minţile? N-ar fi fost, oare, normal, avînd în vedere urmările, să alerge jos la telefon şi să anunţe postul de comandă că Mattias ar fi bolnav şi că se va prezenta îndată ce-i va trece criza? Nu l-ar speria drumul, chiar dacă a muncit toată ziua ca un ocnaş. Numai

de nu s-ar face din țînțar armăsar. Se îngrozea la gîndul c-ar putea ajunge cu autoritățile în rică. Era tată de familie, nu prea înstărit și fără nici un fel de influență publică. Referințele lui erau: bunul lui nume în sat, purtarea desăvîrșită, legăturile normale cu autoritățile. Totul era socotit cu grijă de dragul viitorului copiilor săi. Cu această premisă se simțea achitat față de lume, căci acesta era punctul lui sensibil. Deși om simplu și la locul lui, avea ambiții mari pentru soarta alor săi. Nu era cazul ca și copiii lui să rămînă la marginea societății, cșa cum a fost el în Tristel. Nu, ei trebuiau să pătrundă în lumea mare, unde sînt posturi înalte, pe care le-a rîvnit și el cu invidie toată viața. Nu era așa de prost să se mîngîie cu gîndul că în fruntea bucatelor sînt unii în vreun fel mai cu moț decît el. Dar știa că-i o mare deosebire între cei ajunși și cei care vor să ajungă. Era necesar să fii cu ochii în patru pînă treci pragul. La acest prag, ai lui erau obligați să fie curați ca lacrima, fără semne sau pete. Balzer era tot mai îngrijorat că încăpățînarea lui frate-său îi va aduce neplăceri. Îl bătea gîndul să alerge acasă ca să-l dezvinovățească pe îndărătnic. Tușa Cristina, o soră de-a tatălui lor, era internată într-un sanatoriu de boli nervoase. Dacă el și-ar fi manifestat suspiciunea cu privire la sănătatea lui frate-su, ar fi dat frîu liber clevetelilor. Vecinii și consătenii ar fi fost încredințați că Teias s-a scrîntit din cauza alarmei. Și-ar fi spus unul altuia: boală de familie! Deci n-ar fi trebuit să tîndălească prea mult, fiindcă orice întîrziere era o pată pe viitorul copiilor lui. Teias, care habar n-avea ce-i trecea lui frate-su prin cap în privința lui, trăgea mai departe liniștit din pipă. Aștepta cina. Fusese și de data asta în vale după apă, dar nu dădea semne de nerăbdare. Lipsea doar un semnal din partea lui Balzer. Să-i aducă aminte că-i timpul să mănînce, asta n-a făcut-o niciodată și nici n-o va face. Poate că Balzer întîrzia cu cina ca să-și arate nemulțumirea. El era stăpînul. Stăpîn peste toate, dar nu și în problema armatei.

Lui Teias îl venea să rîdă. Lucrurile luaseră o întorsătură neașteptată. Din pricina finului sălbatic n-avea chef să-și lase uneltele de muncă și să răspundă la chemarea patriei. Mai aveau de cosit o bucată mare, toată panta din stînga. Lui frate-su singur i-ar fi luat trei zile-n șir, chiar dacă s-ar fi spetit muncind. Dar îl cunoștea bine pe Balzer. N-avea destulă tragere de inimă și își pierdea repede curajul. Ar fi fost de ajuns să se schimbe vremea și jumătate din fîn ar fi rămas necosit. Balzer ar fi putut înțelege împotrivirea lui Teias față de ordinul de chemare într-un moment așa de neprielnic, dacă acesta s-ar fi lăsat ușor convins să plece, chiar dacă nu imediat,

cel puţin cu o mică întîrziere. Asta-i buba, ştia el. Balzer i s-a adresat cu ton de stăpîn: „Termină odată şi pleacă!" Asta l-a jignit adînc. N-are decît să poruncească în altele, dar există o limită! Întîi s-a opus din motive temeinice, acum însă la mijloc stătea numai încăpăţînarea. O să-i arate lui frate-su că nu-i un fitecine. Cu atît era mai aţîţat cu cît afacerea era pe cale să devină publică. Se înţelege că întrezărea umbra pedepsei. Cu fiecare minut tărăgănat, ea se mărea. Nu se speria însă, ci dimpotrivă, în el creştea dorinţa de a ţine piept. Fusese înştiinţat în ziua de 29 la amiază. Să mai coseşti încă o zi era preţul unui greu diferend cu căpitanul. Cu un minut înainte nu l-ar fi urnit din loc decît cu forţa. Citea pe chipul lui frate-su, negru de indignare, ce urmări grave are nesupunerea faţă de un ordin militar. Îi strălucea faţa de bucurie că îndărătnicia lui căpătase o înfăţişare eroică. Balzer s-a dus singur de vale după apă. Se înţelege, nu voia să fie părtaş la întîrzierea fratelui său. Atunci Teias a fixat pirostriile într-o groapă şi a făcut surcele. Cînd s-a întors frate-su cu apa, s-a prefăcut că nu-l vede. Balzer a aprins focul şi a turnat apă într-o ulcică: pentru două porţii de supă.

— E timpul să mîncăm! zise el, căutînd în rucsac plicurile cu supă concentrată.

— Se lasă frig, observă Teias, strîngîndu-şi haina pe lîngă corp.

— Acuşi o să răsară luna, răspunse Balzer.

Se întuneca. Panta din faţă, acoperită cu o pădure rară, intra în umbră pe povîrnişul din stînga. Focurile de la stîne mai făceau puţină lumină în jur.

— Dacă pleci după cină, poţi ajunge acolo înainte de miezul nopţii, cumpăni Balzer.

— Crezi? răspunse Teias. S-a dus ziua de azi.

— Mă gîndeam doar, spuse celălalt cu un ton mai potolit. Pedeapsa ar fi mai uşoară, dacă te-ai prezenta la data de pe hîrtie.

— Treaba mea! se răsti Teias.

— Termină cu prostiile! sări iar Balzer ca un cocoş. Dacă mîine intră poliţia la noi în casă nu e numai treaba ta! Vrei să suferim cu toţii din pricina încăpăţînării tale, nu-i aşa? Gata, ajunge!

Capul familiei Schnyder s-a plantat deasupra fratelui său care stătea pe marginea grapii cu o faţă provocatoare. Trecuse o frîntură de timp de cînd se luaseră la harţă ultima oară. Lui Teias i se părea că se întîmplase ieri. Îi veneau în minte toate umilinţele îndurate de la Balzer. Ultima oară şi-a bătut joc de el într-o dimineaţă de toamnă. Păzea la munte turma de vite. La un moment dat, a apărut frate-su cu un negustor şi i-a arătat o gestantă mică de statură, pe

care Teias o vînduse cu o **seară înainte.** Venise cineva din partea locului şi-i dăduse pe ea un **preţ bun. Au** bătut palma, cum se cuvine, şi vita a fost vîndută. **Balzer l-a pus** mîna-n gît în faţa negustorului. Ce nebun! Tîrgul fusese încheiat în cîştig. Să nu ne mai omintim de asemenea lucruri, hotărî Teias în gînd şi sări-n picioare. Experienţa l-a învăţat să fie cu ochii în patru.

— Intr-adevăr, ajunge! înălţă şi el glasul. Pînă azi nu ţi-a căzut greu că am stat în casa ta. Dar să te ia dracu', cu ea cu tot!

— Vezi-ţi de porcăriile pe care le faci şi nu mă pune să te fărîm în bucăţi! strigă Balzer scos din fire.

— Incearcă numai! îl întărîtă Teias. Se simţea sigur pe el şi pe poziţia lui. Şi totul s-a petrecut apoi ca un trăsnet. Frate-su l-a apucat de un picior şi l-a dat pe spate, cărîndu-i la pumni cu nemiluita ca să-l înveţe minte. Teias n-a ştiut cum să se apere şi — ca să scape de lovituri — şi-a dat drumul la vale. A făcut o tumbă şi s-a rostogolit pe povîrnişul abrupt. S-a oprit mai jos, la o oarecare distanţă, ameţit ca o pisică. Noroc de a tufă de ienupăr care i-a stăvilit căderea. Atunci însă o durere de neînchipuit l-a străpuns în picior. Tufa s-a dovedit a fi de rău augur. Intre lăstarele ei se afla ascuns un pietroi. A nimerit cu unul din bocanci drept în el. Lovitura l-a zvîrlit cu putere intr-o parte. Celălalt picior s-a strivit sub greutatea trupului. Il durea atît de tare că a început să ţipe. Balzer a coborît cît ai zice peşte.

— Ce-ai păţit? Unde te-ai lovit?

— Oh, se văită Teias.

— Ia să văd!

Anii de criză l-au asprit pe tatăl celor şapte copii. Devenise crud şi grosolan, dar stăpîn pe el. Neluînd în seamă vaietele şi gemetele nenorocitului, i-a pipăit piciorul pînă cînd a fost sigur ce are: rupt!

— Dracul şi-a băgat coada! se supără el. Azi a fost o zi de-ncercare!

Teias se văita întruna.

— Trebuie să fac o targă! zise Balzer. Nu te mişca pînă nu vin. A legat cu o sfoară cîteva lemne de un butuc mai gras. Pe urmă a pregătit transportul. Săniuţa de mînă era acolo, pînza de acoperit fînul, de asemenea. Cînd Teias a fost aşezat în sanie pe o mînă de fîn sălbatic, Balzer a aprins lanterna şi şi-a atîrnat-o de centură.

— Uite-aşa mergem la armată, a mai zis pornind la drum, cu un ton între glumă şi batjocură, lovindu-l pe Teias drept în inimă.

— Eşti rănit de azi-dimineaţă, constată el, imediat după ce căprarul a adus ordinul de chemare.

Teias începu să priceapă unde bătea el şaua. Inainte de a ajunge între oameni, capul familiei vorbi şi mai clar:

— Acum s-o facem niţel pe proştii, să nu dăm amănunte; s-a întîmplat undeva între păşune şi sat. Păcat că nu eşti în uniformă, altfel soldatul accidentat ar fi fost lăsat la vatră — ar fi sunat mai frumos!

Teias tăcea mai departe.

Stătea in sanie într-o poziţie atît de incomodă că nu mai îndrăznea să scoată nici un cuvînt. I-ar fi turnat lui frate-su că-i un escroc, un flecar şi-un mincinos, dar se temea că-l lasă-n drum. Balzer n-avea măsură cînd era vorba de reputaţia lui.

După o clipă, Teias deschise în sfîrşit gura.

— Descurcă-te, spuse el.

Atunci Balzer, cu o mutră ceva mai veselă, îl întrebă cum se mai simte.

— Lasă, lasă, adăugă el, mai e puţin pin-acasă.

Bietul om a fost internat de urgenţă în spital, unde trecea drept pacient militar. Căpitanul şi-a luat răspunderea pentru cazul lui. Căprarul a depus mărturie că Teias se ţinea bine pe ambele picioare în momentul în care i-a predat ordinul de chemare. De alte dovezi nu mai era nevoie. E drept că cele 12 ore care s-au scurs de la înştiinţarea căprarului şi pînă la răspunsul lui Balzer cereau unele lămuriri. Le-a dat Balzer foarte simplu: Teias a parnit-o în grabă îndată ce a fost mobilizat. Cum a plecat? Desigur, în „careu" şi foarte repede! Seara, Balzer, venind spre casă pe acelaşi drum, l-a găsit cu piciorul rupt pe o coastă plină de grohotiş. L-a auzit văicărindu-se, Dumnezeu a şti de cînd zăcea acolo între pietre!

Teias a rămas cu gura căscată. Ar fi explicat bucuros sensul lui „careu", dar nu i-a venit la îndemînă. Pentru căpitan, profesor la Zürich, unde tînjea de dorul patriei grizane, era o întîmplare perfect posibilă şi foarte emoţionantă. Avea şi el ocazia să apere un biet soldat, compatriot de la munte, în faţa birocraţiei statale; l-a luat în întregime sub protecţia lui, aşa că Teias fusese înregistrat la trupă cu menţiunea: accidentat în drum spre locul de adunare. Raniţa şi puşca s-au păstrat la postul de comandă, hainele şi baioneta la spitalul unde era soldatul.

Cînd l-am văzut prima dată pe Teias şchiopătînd în cîrje pe culoarele spitalului, purta pantaloni soldăţeşti kaki. Şi eu la fel.

Sufeream de angină şi eram internat la secţia O.R.L., el la generală.

— Unde s-a-ntîmplat? întreb eu în treacăt.

— La munte, zice el cu un zîmbet trist.

— Ţi-e mai bine?

— Da, sigur.

Merg mai repede şi ajung pe verandă înaintea lui. Mă aşez pe primul şezlong liber şi încep să citesc. Cartea, împrumutată de la bibliotecă, are o mie de pagini. Ca s-o termin în timp util trebuie să n-o las din mînă. Sînt cufundat în lectură. Mă captivează pădurile nordice cu nesfîrşita lor singurătate şi oamenii cu pasiuni elementare. Sigrid Undset creează atmosferă în jurul personajelor sale. Citesc, citesc. La un moment dat ridic pentru o clipă capul să văd ce se mai întîmplă. Soldatul invalid a ajuns şi el pe verandă. Sprijinit în cîrjele lui se uită pe geam. Poate aşteaptă vreo vizită sau urmăreşte vreo păsărică jucîndu-se într-un pin din curtea spitalului. Trage adînc din pipă. Mirosul de tutun prost mă deranjează. Examinez acest tip uman, nepotrivit în peisajul convenţional în care ne aflăm. Nu-i mare, nici voinic, are statura unui băiat subţirel. Părul blond e numai cîrlionţi, iar sprîncenele sînt galbene ca paiul. Îmi plec mai departe ochii în carte. Găsesc aceleaşi elemente: plante căzătoare, oameni blonzi. Dar subiectul se învîrte de fapt în jurul unei femei trecute de prima tinereţe. E nevastă şi mamă, stăpîna unei mari gospodării. Îşi începe viaţa cu adevărat abia acum. Soarta ei a luat o întorsătură neaşteptată: iubeşte!

— Îţi aştepţi soţia? îl întreb pe camaradul de la fereastră. Clătină din cap.

— Nu, nu-s însurat.

— Aşa? mă mir eu, gata să-mi cufund iar ochii în carte, dar el se tîrăşte anevoie spre mine în cîrjele lui.

— Sînt liber, dar am familie, zice el, aşezîndu-se pe un fotoliu lîngă mine.

— E bine, răspund eu zîmbind, ce fel de familie?

— A fratelui meu.

— Aha, deci tu eşti un fel de unchi de aur?

— Nu chiar aşa.

— De unde eşti? întreb eu.

— Din Tristel, dacă ai auzit de el.

— Da, din întîmplare, îi răspund. Am lucrat pe valea aceea.

— Şi tu, dacă-mi dai voie? Îi spun de unde sînt, rostind de două ori numele satului meu, ca după asta el să dea din cap.

— Nu-i cine ştie ce mare, constată el pe dată.

— Nu, poate-i prea mic, conchid eu.

— Ştii cum e cu asta? spune el confidenţial.

— Te referi la însurătoare?

— Da.

— Pentru căsătorie e nevoie de doi, zic eu aţiţîndu-l la vorbă.

— Eşti încă tînăr, mai spune el; simt nuanţa ironică din glasul lui.

Trage întruna din pipă şi se uită la mine cu o prietenie nespusă. Deşi simt că retragerea mea e de condamnat, cobor iar ochii în carte.

— Inţeleg, zic eu după un răstimp, uitîndu-mă iar la cel din faţa mea. Nu e simplu în situaţia noastră. Familia aduce multe angarale la un bărbat. Casa împărţită între fraţi, lipsa de lucru. Iţi trebuie mare curaj să faci pasul ăsta.

— Nu numai curaj.

— Şi încredere. Mai adaug apoi: şi-un optimism înnăscut.

— Multă poftă de viaţă şi-a încăpăţînare fără de margini.

— Eşti cam aspru, constat eu cu umor, îi compari cu cerbii din parcul naţional?

— Aşa-i, adaugă el de sus. Numai cei mai răi şi mai puternici cuceresc o capră, ceilalţi pot fi ucişi sau o iau la fugă.

— Aveam eu un moş care vorbea ca tine, remarc eu ca să nu se observe că mă străduiesc să-l urmăresc ce spune, a preferat să rămînă holtei.

— Preferat... asta-i bine, adaugă.

Chipul lui blînd s-a întunecat. Conversaţia a pălit. Incerc din nou să intru în lumea cărţii mele.

— Da, da, se aude iar vocea lui, de parcă ar fi vrut să spună: să sfîrşim odată cu subiectul ăsta!

Pe verandă vin mereu alţi bolnavi şi caută locuri libere ca să se aşeze. Din fericire, nici un cunoscut. Pot citi netulburat de nimeni. Printre rînduri îmi apare mereu soldatul în cîrje. Îmi închipui cum trăieşte omul nostru, încă în plină tinereţe, în Tristel, un biet cătun într-o vale solitară. Fără-ndoială că visase şi el să fie tată şi stăpîn al casei. Acum stă pe capul lui frate-su. De asta aştepta acum vizita nevestei şi fiicei acestuia. O mică diferenţă! Dar semnificativă. Compar soarta lui cu cea a eroinei din romanul meu suedez. Ea avusese parte de o viaţă normală pînă în clipa fatală. Bietul meu camarad, dimpotrivă. Pentru el, iluzia vieţii a rămas iluzie. Aştepta to-

tuşi oaspeţi. O părticică de bucurie. Pe atunci eram şi eu tinăr şi subiectul mă pasiona. Orice bucurie e numai pe jumătate? Nu-i plăcut să înghiţi în sec! E un fleac, se-nţelege. Şi faptul că eu nu fumez — tot un fleac e. Soldatul în cîrje, bolnavii din spital cu bolile, necazurile şi grijile lor nu reprezintă o grămadă de destine sfărîmate?

Arunc din nou ochii în carte, dar nu mai citesc. Mă gîndesc. Ce înseamnă noroc în viaţă? Sănătatea? Nu-i adevărat! Cîţi nu sînt sănătoşi şi nefericiţi! Şi pe de altă parte: Cîţi n-o au şi sînt fericiţi! Mă uit la unul din bolnavii abia intraţi pe verandă. Arată rău. A suferit o operaţie grea la stomac. Pe atunci nu prea se ştia cînd poate fi malignă această boală. Am vorbit cu el de mai multe ori. Nu se plînge. Ieri îl preocupa venirea toamnei: malizii din Calanda nu s-au îngălbenit, semn că iarna va veni tîrziu. Dacă aş vedea oile pe păşunea de la munte încă verde! Ale lui mai sînt acolo. Cu toate că-i impiegat la căile ferate, îi place să crească oi. Pe urmă şi-a povestit viaţa. Iarna, de cîte ori se întoarce acasă de la lucru, primul drum e în grajd la oi. Il recunosc după mers şi behăie înainte de a intra la ele. Il salut dînd din cap. A primit scrisori şi e ocupat. Distracţia completează norocul. Citesc înainte, de data asta cîteva pagini în şir fără oprire. Trebuie să faci abstracţie de tot ce te-nconjoară ca să guşti lectura. Dar, din ce în ce mai mult, simt concurenţa realităţii în dauna cărţii. Camaradul de alături n-a protestat împotriva destinului prin spusele lui? Nu se ascundea în acest protest un subiect mai actual pentru mine decît opera literară a suedezei? Nu m-a obligat la asta spovedania lui?

— Ce-ai face dacă ai lua-o de la-nceput? îl întreb pe cel din Tristel. Dau tonul să continuăm discuţia ca şi cum pînă atunci aş fi cugetat la cele auzite. Dă din umeri.

— N-are rost să vorbim despre soartă. Probabil aş face la fel. Nu asta-i buba. Sînt mulţumit cu viaţa mea, numai că...

Se opreşte deodată. Pe verandă intră o asistentă, Lea. Se uită de jur-împrejur căutînd o persoană.

— Domnule Schnyder, v-au venit oaspeţi. Să-i aduc aici?

— Dacă vreţi, răspunde el grăbit.

Ştiam că trebuie să dispar, dar nu înainte de a vedea cine a venit. Închid cartea şi-mi pironesc ochii la intrare. După o clipă apare asistenta zîmbitoare şi prietenoasă, urmată de o femeie cu aspect de ţărancă şi de o fetiţă cu plete blonde. Toate trei se uită la mine. Mă ridic şi cedez locul.

— Scuză-mă, zic spre invalidul din Tristel şi mă îndepărtez. Ar fi fost timpul să urc în cameră, dar am dat cu ochii de un scaun liber în celălalt colţ al verandei şi m-am îndreptat spre el.

— Bună, Teias, cum o duci? aud pe cumnată-sa zicîndu-i.

— Bine, bine, răspunde bolnavul.

— Servus, unchiule, salută fetiţa.

— Brigitta! disting eu glasul unchiului.

Femeia e drept în faţa mea, însă pot observa pe lîngă ea cum Teias îşi apropie nepoata şi o sărută pe frunte. Buna-cuviinţă mă obligă să deschid cartea. Citesc multe pagini, căci vizita celor din Tristel se prelungeşte. Îmi ascut urechile să prind vreo frîntură de conversaţie, dar cei din jur fac gălăgie, aşa că încercarea mea e deşartă. Rîsul mamei, al fetiţei şi al unchiului îmi umblă pe la urechi ca un clinchet plăcut şi mă sustrage de la lectură. Citesc mai departe.

Peste cîteva zile, într-o duminică, stăteam în curtea spitalului cu cartea mea voluminoasă. Încercam să moţăi pe o bancă la soare. M-a trezit un zgomot de paşi în apropiere. Personalul spitalului! Oi fi într-un loc interzis? Nu-mi pasă! Pentru cei în uniformă se pot face excepţii. Venea Lea, asistenta cea blondă şi înaltă ca suedeza din cartea mea. Săreau în ochi dinţii ei uşor ieşiţi în afară — dar nu-i stătea rău. Lea era o apariţie atrăgătoare.

— Vă caută domnul Schnyder, a zis ea îndată ce m-a recunoscut.

— Da? mă mir eu. Mulţumesc, domnişoară. Unde-i?

— În vestibulul de la intrare — gata să plece.

— Mă duc imediat.

Lea dădu din cap surîzînd amabil: — Domnul Schnyder e un tip simpatic.

Ei, gîndesc eu, gata s-o las baltă. Du-te tu dacă ţi-e aşa de drag. Şi plec. Îmi închipui că nepoata şi cumnata lui Schnyder au vorbit mult cu el. Aveau motive să-l laude. Cu acest gînd îmi pregătesc un compliment de circumstanţă şi mă duc să-l întîlnesc pe omul în cîrje. Îl găsesc pe aleea principală lîngă cabina telefonică.

— Vrei să telefonezi? îl întreb.

— Nici gînd, zice el cu accent îndărătnic.

Nu ştiu ce să răspund.

— M-ai căutat, adaug privind la ceas.

— Da, voiam să telefonez.

— Şi e prea tîrziu?

— Nu, mi-am schimbat gîndul.

S-a întunecat puțin la față. Hachițe de flăcău tomnatic, îmi zic, dar curiozitatea-mi crește. Domnul Schnyder nu-i numai simpatic, dar și cam trăsnit.

— Vrei să mergem la o cafea? întreb. E de acord. Mergem puțin alături fără să scoatem vrea vorbă. Simt că-l frămîntă ceva. În cafenea e lume puțină, așa că am găsit ușor o masă pentru noi. Am comandat două cafele și el a acceptat fără împotrivire.

— Ele ziceau că dacă-i odihnit, vine și el azi pe aici. Eram gata să telefonez la Tristel să văd care-i mișcarea. Pe urmă m-am gîndit că n-are rost.

El își soarbe cafeaua și eu la fel. Nu îndrăznesc să întreb de cine-i vorba.

— Sînteți departe unul de altul, fac eu cu ton vinovat, o adevărată neînțelegere!

— El a avut două săptămîni de permisie în septembrie — cît să facă fînul și atît. Îți dai seama cum erau timpurile pe atunci. Dar am văzut venind...

N-am înțeles de ce s-a oprit în clipa aceea.

— Cum era pe atunci? E vorba de primul război? întreb eu.

— A fost plecat vrea jumătate de an și ca recrut și în serviciul activ, dar atunci trăia tata; eu tocmai terminasem școala. Eram destui și fără el — cu mama și cu surorile mele.

A rostit apăsat „fără el". Las cafeaua. Îmi imaginez c-ar trebui doar cîteva cuvinte în favoarea fratelui său și Mattias ar fi făcut praf. Dar nu-s dispus. Mi-e milă văzîndu-l în cîrjele lui supărat că n-a venit și frate-su.

— Eu aș trage poate unele învățăminte de aici, îl sfătuiesc.

— Ce vrei să spui? se interesează el.

— Nu m-aș duce la Tristel pînă cînd n-ar veni după mine.

— Ai dreptate.

— Ce mai știi să faci afară de munci agricole?

Chibzuiește un pic și un zîmbet ironic i se ivește pe buze.

— Muncitorii buni sînt la mare preț, observ eu cu ton de propunere. Îmi dau seama că am făcut o gafă și caut să dreg busuiocul.

— În orice caz ești bun și de altceva, de pildă să fii baci la o stînă.

El dă din cap.

— Un fel de maistru bun la toate?

— Mai bună ar fi o combinație: vara la stînă și iarna o muncă la oraș, dau eu cu gura înainte.

Acum îi vine lui să rîdă. Gustă un pic din ceașcă.

— Pentru sezanieri sînt destule locuri de muncă.

Mi se pare că dă semne s-o lăsăm baltă şi zic numai „da, da". Ceaşca mea e goală. Caut bani în buzunar ca să plătesc; el mă împiedică.

— Nu, lasă! Mai luăm ceva?

Dau din umeri.

— Poate un ceai, o apă minerală?

Fata care serveşte e lîngă noi. Mă hotărăsc la un suc roşu.

— Două, te rog, îi zice fetei. Ei s-au însurat toamna. Eu veneam acasă numai duminica — şi nu în fiecare săptămînă. Aveam odaia mea în jumătatea de casă moştenită de la părinţi. Puteam să-mi încălzesc soba. Aveam bucătărie, pivniţă, cămară, tot ce trebuie într-o gospodărie ţărănească. Pe vremea ceea lucram la joagărul lui Janett. Trebuie să-ţi povestesc prima mea întoarcere în casa-mpărţită în două!

— Eu...

A venit fata cu băuturile. Îi mulţumesc. El continuă:

— Am sosit în Tristel cu gîndul să mă ţin de-o parte de ei. Marietta — cumnata mea — ai văzut-o deja — nu-mi plăcea nici cît negrul sub unghie. Era...

— O clipă, îl întrerup, înţeleg că...

— Dă-mi voie, zice dînd din mînă, lasă-mă să termin. Ea era pentru mine de neam tare prost. Taică-su fusese un fel de samsar. N-avea nici pic de frumuseţe, părea bărbătoasă şi pe deasupra foarte proastă. Mă gîndeam: Brrr, ce chip jalnic vor avea urmaşii noştri! A tras adînc aer în piept şi a continuat calm: Pentru acasă am luat cu mine pîine, salam, unt şi lapte condensat ca să am duminică de mîncare. Am ajuns seara. Uşa era deschisă. Eu aveam o uşă separată, dar a mea era tot timpul închisă; ar fi trebuit să-i pun o broască nouă, fiindcă cea veche se stricase, iar cheia de la ea nu mai exista. Aşa că eram nevoit să intru pe la ei. Am mers în vîrful picioarelor ca nu cumva să-i supăr. Dar ştii, scîndurile din tindă scîrţîiau. Şi înainte de a ajunge în mijlocul antreului s-a deschis uşa de la bucătărie. Marietta, cu şorţul ei în pătrăţele, apăru în prag. „Ai venit?" mă întrebă. Ce era să fac? Zic da şi dau să trec. Dar ea: „Nu vrei o ceaşcă de cafea?" „Da, dacă nu-i cu supărare!" Ea: „Deloc. Dacă vine el, pun cina. Îţi place tocăniţa de cartofi?" Sînt nevoit să spun da a doua oară. Tocăniţă cu carne de porc ne gătea biata maică-mea, fie-i ţărîna uşoară! În odaia mea era frig ca într-o casă părăsită. Încălzesc soba. Intru în bucătărie şi nu-mi găsesc liniştea. Să mă duc, să nu mă duc? Parcă-mi poruncea ci-

neva: „Nu începe, ţine-te tare!" Iar altă voce-mi spunea: „Nu fi prost, nu respinge bunătatea!" Ce-ai fi făcut în locul meu?

Se uită întrebător la mine. Sînt surprins.

— Ei, asta ar depinde de cît de mult mi-ar plăcea mîncarea de cartofi.

— Nu, vorbeşte serios, ce-ai fi făcut?

— M-aş fi dus, răspund fără să ezit.

— Vezi? spune el — şi mie mi s-a părut că în exclamaţia lui era o uşurare. N-am rezistat cînd ea m-a poftit la cină. I-am dat ei salamul, pîinea albă şi untul şi i-am zis: „Iată ceva mai neobişnuit la Tristel!" Laptele condensat, bineînţeles, nu l-am oferit. Marietta mi-a mulţumit pentru bunătăţi şi frate-miu s-a răstit: „Da' ce-i nevoie de astea?" Nimeni n-a suflat o vorbă ca să ne lămurim. Dacă ar fi spus: De azi înainte, cînd eşti aici, mănînci la noi, sau cam aşa ceva, atunci m-aş fi împotrivit: Nu, mai bine să fiu cu ale mele! Sau măcar: De ce nu? Dar să ştiu cît mă costă. N-au zis nimic — ca şi cînd totul era limpede. Şi nici eu n-am deschis gura.

Sîmbăta următoare am rămas unde lucram, cealaltă la fel. Pe urmă a fost nevoie să vin la Tristel pentru nişte treburi. Cînd ajung acasă, aceeaşi ospitalitate. Dacă ştia că vin, mi-ar fi făcut focul în sobă, a zis ea. Eu: „Da, nu era rău!" Frate-meu plecase cu vitele sus la munte şi nu se întorcea în fiecare seară acasă. M-am frămîntat în fel şi chip ce să fac şi ce să nu fac. Eram gata s-o pornesc iar la drum. Poate găseam eu un pat la han sau la Pauli. Marietta mă chemă din nou la cină. După masă, îmi cer iertare — mă simţeam vinovat să locuim şi să mîncăm în doi — mă retrag spunîndu-i că mă duc pîn'la han, că m-a rugat Janett să-i rezolv ceva. Ea-mi strigă: „Nu veni tîrziu, mi-e frică să stau singură în toată casa". Avea glas şi faţă de copil.

Povestitorul face o pauză şi mă priveşte: „Ce-ai fi făcut în locul meu?"

De data aceasta aveam răspunsul pregătit: Poate n-aş fi întîrziat. El aprobă: — Aşa am şi făcut. Ea era încă trează. Eu, în vîrful picioarelor, să nu fac zgomot. Atunci ea deschide uşa odăii ca să se lumineze în tindă. „Eşti aici?" zice răsuflînd ca şi cînd i s-ar fi luat o piatră de pe inimă. „Da", răspund eu cu vocea sugrumată. „Te-am auzit îndată, deşi calci uşor". „Oh, n-am vrut să te tulbur", adaug eu plin de sinceritate. Iar ea: „Să sperăm că nu!" M-a mirat tonul şi mai ales purtarea ei: Fără să zică noapte bună, trînteşte repede uşa odăii. Poţi să-ţi închipui, mai spune Schnyder înălţîndu-şi capul, am rămas ca trăsnit în moalele capului. Mă bătea

gîndul să mă duc după ea ca să lămuresc toată povestea, dar mi-a fost frică să n-o sperii și să mai iasă cine știe ce drăcovenie. Așa că m-am retras în camera mea și am mormăit acolo singur despre prostia oamenilor. Îmi părea rău că nu mă pricep să îndrept lucrurile și era cît pe ce să-mi iau tălpășița și să-mi găsesc un pat sub alt acoperiș. Mi-am alungat repede gîndul ăsta. Un om fără minte l-ar fi putut socoti un pas greșit. Ca o fugă. Și am rămas locului. Ziua următoare nu m-am mai înfățișat nici la masa de dimineață, nici la cea de prînz. După masă, aud un ciocănit în ușă. Era frate-miu. Șovăia. A început să îngaime că oare ce-am vorbit ieri seară cu nevastă-sa? Eu răspund: „Bine că ești aici. Dacă încep neînțelegerile între noi, îmi pare rău". Îi istorisesc cum a fost și adaug că n-o credeam pe Marietta așa de proastă. El a sărit ca ars. Și așa am ajuns la cuțite.

Mattias Schnyder s-a oprit din nou. Ne-am îndemnat unul pe altul să bem ce era pe masă.

— În duminica ceea, cînd am plecat de-acasă, mi-am pus în cap să cumpăr o încuietoare la ușa de din dos ca să nu mai folosesc niciodată intrarea pe la ei. Aproape un an, după aceea, nu le-am mai călcat pragul. Între timp s-a născut Brigitta. Trebuia să fiu naș. Balzer m-a înștiințat printr-o scrisoare de cinstea pe care mi-o face, stabilind în același timp și data botezului. Ce era să fac? Eram legat de viața din Tristel. Frate-miu trăgea ca un cîine ca să-și poată aduna finul. Găsise la începutul verii un cosaș care și-a luat însă valea curînd. Cumnată-mea, cu burta la gură! Poate se așteptau să mă întorc în sat, nu știu. M-am căznit să rămîn la joagăr toată vara, dar după asta, basta, mi-am zis. Vara următoare chiteam să lucrez fie la o stînă, fie ca muncitor sezonier pe undeva.

— Și te-ai dus sezonier? îl întreb scurtîndu-l vorba.

El dă afirmativ din cap:

— Ajutor de bucătar la un hotel...

— A, de asta...

— Ce? întrebă el curios.

— Nimic, nimic, mă grăbesc eu să zic. Cîteodată mă gîndesc la altceva.

Dar el insistă:

— Spune odată la ce te-ai gîndit?

— La manierele tale, dacă vrei să știi. În Tristel și la joagăr oamenii nu învață cum să se poarte, nu-i așa?

— Da, așa-i, rise el.

— De ce-ai părăsit hotelul? îl iscodesc.

— Ca să faci mare brînză acolo trebuie să știi limbi străine, teoretizează el. Simt că ocolește întrebarea mea și mă mulțumesc cu atît.

— Bineînțeles, îl aprob eu. Acum povestește-mi despre broasca de la ușă. Cînd ai venit pentru botezul Brigittei n-ai pus o închizătoare nouă la ușa ta?

— Nu, nici gînd, a fost răspunsul lui.

— Dar ce-ți veni să-ți amintești de asta?

E rîndul lui să rîdă.

— Pînă azi încă nu, dar să știi că am cumpărat-o și am pus-o la păstrare lîngă cana de lapte condensat.

— Povestește mai departe, îl însuflețesc eu.

— Botezul nu ne-a unit inimile, constată el cu gura pînă la urechi. Presimțeam că bietul copilaș o să aibă aceeași soartă prăpădită și o să fie mai prost chiar decît părinții lui. Le-am dat în dar un cec — patruzeci de franci nu era o nimica toată — vrînd prin asta să-mi recîștig independența. Am răsplătit cinstea ce mi s-a făcut, deci eram chit. Un nou-născut e un lucru admirabil pentru un holtei! Mi-am luat rămas bun și am plecat la treburile mele fără să mă întorc a doua oară lîngă leagăn ca să îndeplinesc niște ritualuri mai vechi. Cînd am auzit că s-a bîrfit în legătură cu asta, am încercat să împac lucrurile. Vezi..., se reține un moment din povestire, de cîte ori încercam să pun capăt legăturii cu ei, se întîmpla ceva. Să nu crezi că mi-a păsat de mila lor! Am dat un dar mare ca să mai am liniște o vreme. La primele sărbători de iarnă am trimis totuși un cadou pentru fetiță. Abia am făcut gestul ăsta că m-am și căit. Au început să se țină scai de mine. Fratele meu mi-a trimis o scrisoare de mulțumire. A profitat de prilej ca să mă cheme să lucrez cu el la fîn în vara următoare. O să mă plătească și pe mine ca pe oricare altul. De data asta m-am ținut tare. Puteam să-mi închipui ce simbrie o să cîștig de la el. Dacă mi-ar fi scris să vin să-l muncesc ca un frate și cumătru ce-i eram poate aș fi zis da. Dar viclenia lui m-a înfuriat. I-am răspuns că nu mă simt prea bine și că am făgăduit deja să mă angajez în altă parte. Nu era adevărat, dar pînă la urmă am izbutit să-mi găsesc un loc la Băile San-Moritz ca portar de noapte. Am avut însă mare ghinion. M-am îmbolnăvit de rinichi și m-am internat în spital trei săptămîni. S-a zis cu serviciul meu! N-am găsit altul și, în cele din urmă, am fost obligat să mă întorc acasă. Asta a pus capăt la toate. Eram prea slăbit ca să reiau munca la joagăr, iar în Tristel ce-aș fi avut de ales? Era cam pe la jumătatea lui august. Mi-am dat seama dintr-o ochire că ei nu

mai aveau nevoie de mine. Finul era clădit pînă-n creasta podului. Cu ajutorul unei femei harnice, o muncitoare străină. Aflasem de ea înainte de a mă angaja sezonier. Fratele meu, ca şi alţii, găsise prin oficiul de plasare a forţei de muncă o şvabă tînără. Unii aveau parte de cîte o muncitoare leneşă de mama focului, alţii, dimpotrivă. Veronica, aşa o chema pe cea de la frate-meu, era o adevărată comoară.

S-a întrerupt din nou.

— Poţi să rîzi de mine — dar n-am rîs, deoarece camaradul meu se însufleţea văzînd cu ochii — îmi umblă mult capul la cai verzi pe pereţi, înţelegi...

Se opreşte din nou, dar nu rezistă mult şi-şi continuă mărturisirea.

— Cînd m-am întors, casa era încuiată. Ştiam unde atîrnă cheia şi am intrat cu uşurinţă în odaia mea. Mi-am închipuit că sînt cu taţii la cîmp şi m-am mirat că au luat cu ei şi fetiţa; am plecat apoi la prăvălie să-mi iau cîte ceva de-ale gurii. După ce am sunat de două ori a apărut în uşă Frena cu un copil în braţe. O salut cuviincios, vorbim despre vreme, şi îi cer cele de trebuinţă. În timp ce Frena mă servea cu o mînă, copilul pe care-l ţinea cu cealaltă a întins mînuţele spre mine. „Ia te uită," zise Frena minunîndu-se, „îşi cunoaşte naşul". Brigitta! Îmi dă prin cap şi o iau în braţe. Frena se bucură că are mîinile libere. Deşi nu prea înţeleg ce se petrece, trebuie să recunosc: copilul e frumos, chiar foarte frumos, cu bucle blonde şi plin de neastîmpăr. Era aşa de jucăuşă că trebuia să fiu cu ochii în patru ca să nu-mi sară din braţe. Pe urmă i-am povestit femeii toată tărăşenia cu boala mea. Ea m-a sfătuit să beau ceai de măceşe. Jucîndu-se cu fetiţa mi-a spus, la rîndul ei, de ce o ţine la ea. „Mi-o lasă pe asta mică destul de des cînd trec la lucru; nu mai pridideşte cu atîta muncă", explică ea. Tare mi-e de mirare, fiindcă noi şi cei cu prăvălia nu ne-am avut niciodată aşa de bine. De asta zic mereu da, da, ca şi cînd n-ar fi nimic neobişnuit, dar gîndu-mi zboară aiurea. Îmi dau seama că o să rămîn un timp oarecare acasă, şi fac puţină rînduială. Deschid larg geamurile să iasă izul de mucegai şi prind de tavan o hîrtie contra muştelor. Pun apă de ceai. Apoi mă simt ostenit şi mă întind în pat. Moţăi şi mă trezesc cu un ciocănit în uşă. „Intră!" Uşa se deschide şi în prag e nemţoaica ţinînd fetiţa în braţe. Dacă există vedenii, asta a fost una dintre ele. Îşi cere iertare, îmi cer şi eu. Pe urmă ne uităm lung unul la altul. Mi s-a părut că-i femeia visurilor mele: obraji sănătoşi, ochi negri, păr castaniu, figură curajoasă şi veselă. Cu o astfel de femeie aş pleca la drum. Am încercat tot ce-i cu putinţă! M-am apropiat de

ea rîzînd şi netezindu-mi părul. Am întrebat-o cum o cheamă, ce i place şi ce pregăteşte la cină. Veronica Rüssel din Miesbach — de fapt numele nu spune nimic.

Camaradul meu îşi însoţeşte ultima constatare cu un gest al miinii de parcă ar fi aruncat departe un chibrit ars.

— Ne-am dus în bucătărie, continuă el fără să aştepte vreun comentariu din partea mea, i-am luat fetiţa din braţe ca să poată face treabă nestingherită. „Aş vrea să pregătesc ce-ţi place ţie mai mult şi mai mult", zice ea cu o duioşie de să topească şi o piatră, nu alta. Omletă cu şuncă, răspund. „Asta-i gata numaidecît", zice ea, „dar aş face altceva şi mai bun". Mă simt obligat să fiu curtenitor: Nu-ţi bate capul, o să fie tare plăcut cînd o să coborîţi de la munte! Veronica încuviinţează uşor neîncrezătoare. E o nimica toată să urci sau să cobori de la munte. Rămîn cu ochii pe picioarele ei goale, arse de soare şi mă gîndesc: asta e! E rîndul meu să întreprind ceva. Ce-ai fi zis, ce-ai fi făcut în locul meu? Ea ştia multe despre mine. Frena de la prăvălie îi spusese vrute şi nevrute. Frena avea un frate, Stiafen, cam de-o seamă cu mine. Tot holtei. Nu-mi plăcea deloc. Ţinea mult să arate bine, avea barbă, de pildă, şi se pretindea deştept foc. Învăţase la şcoala Planta. O întreb pe Veronica dacă nu-i e urît pe meleagurile astea sălbatice. Ea mărturiseşte că-i plac munţii. Fetiţa trecea din braţele unuia într-ale celuilalt. Dacă rămînea o clipă la mine, întindea mînuţele către ea şi invers. De fiecare dată ne apropiam unul de altul. Mîinile noastre se atingeau; mă uitam la chipul alăturat, abia putînd să mă stăpînesc. Am rezistat. Copilul era ca un zid între noi. Poate numai eu aveam simţămîntul ăsta, socotind că prin ochii nevinovaţi ai Brigittei se uitau de fapt părinţii ei. Crede-mă..., aici el îşi trage răsuflarea reţinîndu-se o clipă, gîndul ăsta m-a torturat de multe ori.

Îl aprob.

— Pesemne Veronica aştepta din partea mea mai multă iniţiativă sau chiar îndrăzneală. Eu socoteam că nu-i momentul şi că Brigitta ne-ar putea auzi prin somn. M-am înşelat. După ce am mîncat amîndoi, de parcă eram prieteni de cînd lumea, ea s-a dus să culce fata. Eu m-am retras în odaia mea, beat de fericire. Noaptea dormim amîndoi sub acelaşi acoperiş.

Schnyder s-a încins povestind şi l-au trecut sudorile. Ştiind cît e de sensibil, m-am stăpînit eroic să nu pufnesc în rîs.

— Şi pe urmă? întreb eu cu o curiozitate deloc ascunsă.

— Pe urmă am fost cît pe ce să ajung criminal, continuă el cu glas stins. Aud uşa din faţă. Mă gîndesc că a ieşit să bea apă sau,

mă rog... Aştept să se întoarcă. Peste o oră, două, tot nu venise. S-a dus la Stiafen, îmi spun. Îţi închipui ce lovitură pentru mine! Într-o clipă am ajuns la leagănul fetiţei. Întuneric, bineînţeles. Dar puteam distinge căruciorul, pătura şi capul copilului. Ascult răsuflarea lui liniştită. Îmi ţin urechile ca să nu mai aud, dar întrezăresc pătura ridicîndu-se şi coborînd la fiecare respiraţie. Ar fi destul să trag o palmă în pătură şi gata. M-a apucat un tremur de spaimă înaintea acestei porniri cumplite. Cred că mi s-a făcut părul măciucă în acea clipă. Mîna întinsă spre copil s-a retras şi a căzut fără vlagă pe lîngă trup. Nu, aşa nu. Ce bucurie le-aş fi făcut Veronicăi şi lui Stiafen cu o asemenea surpriză paralizantă, Brigitta...

Glasul lui Mattias scade. Stau ca pe spini. N-ar lipsi mult să izbucnească în plîns în acest local public! Îmi vedeam de sucul din pahar ca să nu fiu obligat să iau parte la emoţia lui. Încerc să-mi imaginez situaţia descrisă de camaradul meu. Pun mîna mea subţire pe a lui, bătătorită de muncă, şi-i zic:

— Lasă asta! A trecut. Ai avut un înger păzitor în clipa aceea.

El dă din cap.

— Înţeleg gelozia ta faţă de un rival nevăzut, dar, de fapt, n-aveai nici un motiv să te răzbuni pe nemţoaică. Era dreptul ei să aibă un prieten înainte de a apărea tu.

— Posibil, posibil, face el. Am ajuns prea tîrziu, mult prea tîrziu, numai ca să văd sfîrşitul.

— S-au luat?

— Chiar în toamna aceea.

— Şi tu ai fost de prisos!

A dat din umeri.

— Veronica n-a aflat niciodată ce am simţit eu atunci. S-a purtat prietenos şi cum se cuvine tot timpul cît am stat împreună şi chiar după aceea, puţinii ani cît a mai avut de trăit.

— Ei bine, adaug şi tac. Era cît se poate de clar pentru mine că răposata Veronica ocupa în sufletul camaradului meu un loc de cinste.

— Da, da, spuse el, parcă mi-ar fi ghicit gîndurile.

— Şi pe urmă? Eram convins că Mattias nu-şi vărsase tot amarul.

— Întîmplarea din seara ceea m-a adus din nou pe drumul pe care doream să-l ocolesc, continuă el mai domol. Fără să vreau am început să mă bag în treburile lui frate-meu, de parcă ar fi fost ale mele. Eram prea slăbit ca să-mi caut de lucru aiurea. Dar nici degeaba nu puteam să stau. Aşa că am început să tai lemne în

ogradă, să curăţ în jurul casei şi în grajd, să repar poarta grădinii care atîrna într-un cui şi tot aşa. Obişnuinţa de altădată cînd ce era al meu era şi al lui m-a vîrît încet-încet sub călcîiul fratelui meu. Cînd a venit de la coasă şi a văzut că am făcut una şi alta s-a schimbat. Se purta frumos cu mine. Cînd nu prea eşti în apele tale te simţi mai bine într-un cămin. Septembrie bătea la uşă. Ştiam că frate-miu e ahtiat după vînătoare. Dar fiind singurul bărbat în gospodărie, cu toate pe cap, a trebuit să renunţe la plăcerea asta. Aşa că eu l-am îndemnat: Du-te, dacă vrei, acum sîntem doi şi răzbim noi cu fînul! Gîndeam că mă îmbrăţişează din dragoste frăţească. Cînd colo mi-am legat singur laţul de gît; vînătoarea s-a repetat an de an.

— Aşa-ţi trebuie, dacă nu ţi-ai văzut de treabă, trăncănesc eu.

— Am făcut la căpiţe cu nemiluita, pînă s-a milostivit să mai apară şi el la lucru.

— Dar pe urmă ai mîncat friptură de capră, nu-i aşa?

— Da, da, încuviinţează el.

— Şi iarna? Ai avut răgaz să-ţi vezi de-ale tale?

— Aş fi avut, răspunde el, dar cererile de lucru erau puţine. La joagăr sau în pădure la lemne nu eram în stare să muncesc în iarna ceea. Aşa că ne-am schimbat locurile: el se ducea la lemne, eu în grajd.

— Aşa deci, zic eu, şi de atunci tu ai rămas rîndaş la vite pentru totdeauna?

El face semn că da. Am socotit repede, presupunînd că Brigitta ar avea vreo treisprezece ani. Atîta l-a slugărit omul ăsta pe frate-su, mai mult ca sigur pe degeaba. O economie de multe mii de franci!

— Asta-i mult, rostesc eu gîndindu-mă cu glas tare. A înţeles şi-a aprobat dînd din cap.

— Auzi, zice el după o pauză, e ceva să fii unchi la şapte nepoţi. Faţa lui se luminează. Brigitta a deschis drumul. M-am simţit totdeauna obligat faţă de ea din seara cînd era cît pe ce să-mi pierd cumpătul. A rămas slăbiciunea mea. Dar şi ceilalţi care au venit la mine din mînuţele Brigittei: Cresenza, Giulitta, Margreta, Mattias, Pieder şi-au făcut cuibul aici — face semn spre pieptul lui — ca rîndunica în clopotniţă. De cîte ori mă duc spre grajd ei vin după mine. Fraţii mai mari se tîrguiesc pe care dintre ei să-l iau cu mine sus la munte. La masă trag de mine. Dacă merg la oraş sau în altă parte abia pot scăpa de micii ştrengari. E limpede că nu mă întorc cu mîna goală şi cînd mă văd nu se mai opresc: „Nenea Teias, nenea Teias!" Glasul lui descreşte iar.

— Hai să mergem! zic, privind în jur. Se uită și el și spune:

— Numai o clipă!

Se ridică greu, încercînd să-și potrivească bine cîrjele. Eu chem fata și plătesc.

Tocmai atunci în cafenea apare un vizitator neobișnuit. Cercetează cu privirea încoace și încolo.

— Să-mi fie cu iertare, mormăie el, se mai uită o dată prin încăpere și pleacă. Era un țăran. Mi-a trecut îndată prin minte că ar putea fi fratele lui Mattias. Dar în loc să mă iau după el și să-l întreb cine-i, m-am întors la toaletă să-l înștiințez pe camaradul meu. Îl aștept. Cînd apare mă grăbesc să-i spun noutatea. El clatină din cap de parcă ar zice: de ce nu? Apoi se întoarce cu spatele și se spală liniștit pe mîini la chiuvetă.

— Mă duc după el, îi zic nerăbdător, la care Mattias țipă la mine de mă cutremur:

— Ce? Vrei să alergi după timpitul ăsta? Nu, pentru mine în nici un caz!

Omulețul cu chip blînd s-a schimbat cu totul. Tremură de indignare, ștergîndu-și mîinile cu prosopul. Mă simt vinovat ca un copil față de el, mai ales în localul ăsta. Nu poți cunoaște bine un om, în special un flăcău tomnatic, cuget în sinea mea, încercînd să-mi alung nemulțumirea. Facă ce-o vrea, îmi voi căuta altă companie!

— E-n regulă, zic eliberîndu-mă, e treaba ta. Părăsesc toaleta, îl aștept să vină din urmă și mă îndrept spre ieșire. El vrea să se întoarcă la masă și e surprins că-i goală.

— Da ce? face el nesigur.

— Plec.

— Stai aici! Fetițo, două cafele!

Mattias mi-a poruncit așa de hotărît că eu m-am oprit.

— Vino-ncoace, mă roagă el. Trebuie să știi, spune cu glas sugrumat, că am motive serioase să nu alerg după frate-meu nici de aici pînă colo. Și arată cu mîna spre cealaltă masă. Chipul lui e încă întunecat.

— Nimeni nu știe, dar tu trebuie să cunoști toată istoria!

Așteaptă pînă cînd ne sosesc cafelele și apoi povestește pățania care l-a dus la spital. O înșiră cu voce slabă, adesea gîfîind.

— Poți reclama, dacă vrei, nu-mi pasă nici un pic. Cînd îți ajunge cuțitul la os, îți ajunge...

Încerc să-l potolesc. Frate-su n-avea cum să prevadă urmările. O încăierare între frați, bineînțeles, chiar și dacă nu se petrecea pe ogor... El dă nervos din cap:

— Pentru tot ce-a făcut!

— Cumnata știe? întreb eu neavînd altceva de zis. El dă din umeri:

— Ce dacă!

— Nu se împotrivește deloc?

— Nu numai la asta, dar la nimic.

Tac. El la fel. Cafeaua de pe masă ne dă prilejul să facem ceva. Eu abia o ating, el o degustă.

— Multă răbdare mi-a fost dat să am, zice mai departe, altfel...

— Face mîncare bună? glumesc eu încercînd să întorc discuția pe o pantă mai hazlie. Nu dă nici o atenție spuselor mele.

— E prea proastă ca să mă judece, proastă și troglodită. Din fericire, copiii nu sînt așa, mai ales Brigitta. Știi cum a început tatul, de la o prostie din capul ei. Mi-am dat seama atunci că ei trebuie să-i vorbești ca unui copil, plat, fără fraze complicate. Il lasă totdeauna pe bărbatu-su să hotărască pentru ea. Eu sînt în umbra lui Balzer. Știi ce-nseamnă credința de cîine? Pentru cumnată-mea, Balzer e totul, chipul înțelepciunii. El ar fi putut proceda cu totul altfel dacă era deștept. Odată și-a schimbat calul cu un camarad de-al lui din militărie. Al nostru era un cal bătrîn de povară, celălalt era și el bătrîn, dar zvelt și iute de picior, cal de călărie. Negustoria lui l-a costat și un vițel pe deasupra. N-am mai tăcut. Și-a dat iute seama că s-a prăjit. Ea, fir-ar să fie, nu. Nu mi-a plăcut tîrgul fiindcă n-aveam nevoie de un cal nărăvaș. Piedici de astea au fost la tot pasul. Pînă am pus piciorul în prag și i-am zis: treaba ta, fă cum te taie capul!

Se oprește să mai răsufle. Eu tac mîlc.

— Omul prost e și viclean, îi dă el înainte. N-a spus numai o singură dată: Aș fi fericită dacă ne-ai cumpăra un picup. Nu, mereu aceeași placă. Unui holtei ca tine trebuie să-i dea mîna să cumpere un picup; un holtei ca tine are de unde cumpăra o bicicletă. Numai că ea era singura din familie care știa să meargă pe bicicletă. Și, bineînțeles, am cumpărat o bicicletă de damă. Picupul a voiajat și el tot în camera lor. Asemenea răutăți te supără.

O pauză nouă. Aștept.

— Dacă vine cineva în casă eu trebuie să dispar. Știi de ce? Ca ea să se poată înfumura cu cît muncesc ei și ce vite au, noi și iar noi! Ea îi convinge că Balzer al ei lucrează cît doi.

Se oprește iar. Eu tac.

— La copii, trebuie să recunosc, se pricepe. Ii dresează ca la carte. Și eu sînt dator să-i dau ascultare. Nu s-a sfiit niciodată însă

să-mi lase copiii. Puteam să-i iau pe micuți din leagăn și să-i mîngîi cît vreau, nu-i păsa. Copiii erau astfel mai mult pe lingă mine decît pe lingă ei. Se deosebeau mult de părinți, mai ales Brigitta. Ea, dacă-i vine la îndemînă, nu se sfiește să spună că unchiul are dreptate, nu tata. Asta-i de înțeles. Poate rîzi... Se reține puțin cu fața luminată... Acești copii, și mai cu seamă fata cea mare, au mai mult de la mine decît de la ei amîndoi.

Rîd cu o ușoară discreție.

— Sigur, insistă el, nu m-am ostenit degeaba pe lingă ei. Nu știu ce-ar fi ajuns dacă rămîneau numai pe mina lor.

— Straşnic! fac eu, dar acum e timpul să mergem.

Cheamă fata, plătește cafeaua și se supără că rîndul celălalt a fost deja achitat de mine. Pășim agale spre spital. Aerul curat ne înviorează. Ce prostie să-ți petreci o după-amiază frumoasă la o masă de cafenea. Dar nu am dreptul să mă plîng. Mattias a simțit nevoia să-și descarce sufletul. Parcă-l simt răsuflînd ușurat.

Ajunși la poartă, îl zărim pe țăranul cu pricina la o masă cu ilustrate și calendare. Salut și trec mai departe. Mattias se oprește în spatele meu. După zgomotul cîrjelor pe caldarîmul de piatră deduc în ce parte o ia.

A doua zi m-am odihnit. N-am apucat să termin de citit cartea mea cea groasă. O pun de-o parte fără să-mi pară rău. Suedia mi se pare acum și mai îndepărtată.

Nu pot părăsi spitalul fără să-mi iau rămas bun de la Mattias. Il găsesc pe veranda însorită trăgînd din pipă.

— Rămîi sănătos, Mattias, și toate cele bune!

— Pleci? mă întreabă.

— Sînt obligat, îi spun.

— Stai puțin lingă mine!

Ii cer iertare, motivînd că pierd trenul.

— Da, cu picioarele tale, afirmă el.

Mă aplec peste șezlongul lui.

— A venit să-mi ceară sfatul pe care din cele trei juninci să o oprească..., spune el.

Se uită drept la mine cu ochii în lacrimi și cu trăsăturile feței destinse de fericire.

— Vezi? zic eu și-i strîng mîna.

Mă urmărește cu privirea pînă cînd mă opresc la ieșirea din verandă, și-i fac încă o dată semn de rămas bun.

Traducere din limba romanșă de
Magdalena POPESCU-MARIN

[L]EONARDO SOLE
(Sardinia, Italia)

Leonardo Sole (n. Sassari, 1934) este unul din reprezentanții de frunte ai intelectualității sarde contemporane. Personalitate complexă, L. Sole a predat literatura italiană și lingvistică generală la Universitatea din Sassari, desfășurînd și o intensă activitate publicistică la principalele reviste de cultură din insulă. Este unul din redactorii revistei de lingvistică sardă „Limbas", care își propune să impună o normă supradialectală și un sistem ortografic comun pentru complexul dialectal sard. S-a dedicat studiului culturii populare sub diversele ei aspecte: discul însoțit de texte explicative **Musica sarda**, în colaborare cu D. Carpitello și P. Sassu, **Il ritmo della fiaba sarda, Stutture ritmiche e communicazione orale in Sardeina, Il „pindarismo" sardo, Funzione degli stereotipi nel canto popolore sardo.** Spre deosebire de G. Ledda, S. Satta, M. Giacobbe care scriu în italiană, L. Sole, prin întreaga sa activitate literară, încearcă să valorifice mijloacele de expresie ale limbii sarde. Atît **Petru Zara**, drama emigrantului sard, reîntors în insulă cu mințile rătăcite, cît și numeroasele povestiri scurte semnate de L. Sole valorifică în genul epic și dramatic posibilitățile dialectului logudorez, recunoscut numai ca limbaj poetic popular. În povestirea **Doi frați**, pornind de la filoanele folclorice ale speciei „cantos de foghile" (povestiri la gura focului), autorul face să răsune, cu timbrul ei necultivat, dar viguros, vocea unei spiritualități aparte.

DOI FRAȚI

O femeie avea doi feciori: unul ieșise cu părul bălai, celălalt negru cum e tăciunele.

Pe cel negru nu-l iubea nimeni pentru că era cioplit cu barda și urît de nu-l puteai scoate în văzul lumii.

Pe feciorul cel bălai il țineau în casă — așa cum se ține steagul — ca să-l arate tuturor care aveau drum prin sat că era chiar o minune.

— Vai ce frumos copil! spuneau unii. Pare desenat, ce mai, zici că-i Sfîntul Luisello!

— Da' de unde ați cules floricica asta? ziceau alții. S-o găsi vreo grădină să i se potrivească?

— Fericită casa unde s-o ivit un asemenea miracol. E de-adevăratelea steaua păstorilor lui Isus!

Maică-sa il ținea mereu pe lîngă dînsa ca nu cumva să i se întîmple ceva; il îndopa cu pișcoturi pentru că băiatul era tare firav; se zicea că la naștere n-avusese gaură pe unde să-și facă nevoile și a trebuit să i-o deschidă cu foarfecele

— Puișor de aur! Puișorul meu, il alinta ea, ținîndu-l într-un colț, învelit în pînzeturi ca o păpușă din acelea de deochi.

feciorul cel negricios creştea de unul singur, cu găinile şi cu vulpile. Şi dacă, atunci cînd îl născuse, era atît de negru, că nici nu-l băgaseră în scăldătoare, apoi, de ce creştea se făcea din ce în ce mai negru şi mai urît; îţi venea rău să-l vezi cum se tot tăvălea în bălegarul oilor şi cum se juca în noroi. Aşa că i-au zis Cicciu Baligă.

Timpul trecea, cei doi feciori creşteau; unul mai mult în casă, celălalt, la treabă: nu mai ştia altceva decît mulsul, treieratul, vînturatul griului în arie, după cum o cerea lucrul la cîmp.

— Dacă mergi la mare, să nu te scalzi, îi spunea maică-sa. Tu n-o să faci nimic în viaţă. Du-te acum de adu lemne!

Şi el mergea cu obrazul plecat pe un umăr, ca măgăruşul pe cărări: cînd la latul lor de la Valea Şeasă, unde aveau via, cînd la Plute, cînd la Colibă, la cimitirul vechi. Mai mult şi mai mult îi plăcea să meargă la Plute, la cules de mirt, mure şi cuiburi de mierlă. Se urca în migdali, în stejar, şi într-un păr sălbatic care se înălţa chiar pe hotarul lor şi aici sta să asculte cum mişca vîntul frunzele şi cum le făcea să tremure.

Cuibul era sus de tot şi trebuia să se suie pe crăcile cele mai groase ca să ajungă pînă acolo. Odată a rupt sub el o creangă mai subţire cu două migdale mici drept în vîrf; părea uscată, era zbîrcită şi fără nici o frunză, doar miezul îi era moale şi fraged, încă plin de lapte.

— Ei, uite că nu tot ce pare uscat e mort de-a binelea! Craca asta, ai fi zis că-i uscată şi ea e vie încă; are vlagă şi suge apă din pămîntul uscat. Chiar şi oul ăsta, din mîna mea, e ca de marmură, dar înăuntru bate o inimă şi asta înseamnă un puişor, care mîine-poimîine o să-şi ia zborul. Şi piatra asta îşi are frumuseţea ei: mai întîi a fost munte şi atingea cerul, acum este piatră lată şi lustruită, mîine s-o sfărma la soare pînă s-o amesteca în văzduh cu pulberea de aur, apoi o va purta vîntul şi-o va duce înapoi pe munte.

S-a pus pe gînduri, n-a mai tăiat lemne pentru maică-sa şi l-a cuprins dorinţa să înconjoare pămîntul să vadă tot ce-i de văzut şi să cunoască pe nume tot ce se naşte şi moare sub soare.

Se întoarse acasă şi zise:

— Mamă, eu plec.

— Călătorie sprîncenată!

Şi-aşa a plecat.

A umblat lumea, cît e de mare şi de lată. A coborît şi-a urcat de atîtea ori văi şi munţi, a văzut sute de sate şi oameni de tot soiul, că doar fiecare îşi are datinile lui. A mers şi a tot mers pin' a ajuns

la mare, acolo unde se termină pămîntul și cerul împrumută culoarea apei.

— Orice pe lumea asta se întoarce de unde a plecat, își zise. Doar omul se poate rătăci că doar el n-are rădăcini.

Lua seama la toate: cum este traiul oamenilor, cum o duc animalele, cum se unește copacul cu pămîntul și îi suge hrana, cum se mai schimbă sufletul omului cînd se întunecă și se face noapte, de ce chiar și pămîntul uscat se trezește și își schimbă culoarea cînd se întoarce soarele să lumineze văzduhul.

Frumoasă-i viața — zicea Cicciu. Ce frumoasă mai e și lumea asta!

Înainte tatul i se părea urît și trist, nu lua seama la nimic, ca unul care are mersul grăbit și nu-și găsește locul. Dar încetul cu încetul a învățat să ia și el aminte pe unde călca, să vadă că pămîntul e plin de bogății și pe deasupra și pe dedesubt; că doar acolo trăiesc furnicile, și mai jos încă sînt vinele de apă rece și că de aici, unde ajung rădăcinile, vine vlaga pentru sămînță și își iau hrana oamenii și păsările.

— Frumoasă-i lumea și trebuie s-o cunoști, dar de-acum a venit vremea să mă întorc.

Și s-a așezat la drum.

Feciorul celălalt, Părbălai, se făcuse un tînăr frumos; i-au îmbrăcat ca la oraș și l-au învățat italienește, că doar nu era să-și piardă vremea cu treburi țărănești; nu zicea decît „mammina" și „grazieprego".

Cînd a împlinit 18 ani, l-au și trimis într-un oraș de pe Continent să se facă și el un doctor sau măcar un inginer acolo, dacă nu era bun de altceva (de serviciul militar îl scăpaseră cu munți de cîrnați).

Ei, în orașul ăsta toate erau altfel; nu se mai vedeau găini, ci trenuri, unele se tîrau pe deasupra în niște cuști lungi-lungi de fier, altele alergau pe sub pămînt. Săracii mergeau în niște trenuri de oraș, frumoase, cu benzi colorate roșii și verzi, ăstora le ziceau tramvaie; cei bogați, sărmanii, o luau pe jos sau stăteau în niște mașinuțe micuțe cum se văd la bîlciuri, atît de mici că pe două din astea abia puteai să-ți cumperi un măgăruș.

— Mammina dragă — scria Părbălai în limba asta a lui — trebuie să știi că pe aici toți sînt bogați, chiar și cei săraci. Sînt mereu cu zîmbetul pe buze și vorbesc numai italienește.

Maică-sa făcuse gramatica după ureche și pe italienește nu știa decît numerele de la Loto și cîteva vorbe pline de respect ca „scusi", „permesso" și „pardon" (pe asta din urmă o învățase de la un vînă-

tor de pe Continent care intrase să-şi facă nevoile la ei in grajd). Cind îi venea cite o scrisoare de la invăţatul de fiu-său alerga in graba mare la paroh să i-o desluşească.

Părintele ţinea la băiat, că doar el ii dăduse invăţătura bisericească şi ii arătase cum să-şi şteargă nasul; vorbea din amvon cu scrisoarea intr-o mină şi cu cealaltă ţinindu-se de sutană mai spunea şi cite o predică frumoasă că le părea că zice din cei patru evanghelişti. Femeile l-ascultau cu gura căscată şi cu ochii la cer dacă le spunea că Părbălai le trimite veşti dintr-o lume cu purtări alese, atit de departe de murdării şi de mirosul lor de caş; li se părea bietelor de ele că o să treacă chiar o mie de ani pină l-or vedea din nou prin sat la ei ca să-l poată alinta şi să-i stea măcar în preajmă.

Popa le aducea in fiece seară la biserică şi spuneau rugăciunile de ajutor, iar un poet îi făcuse chiar o cintare, in care zicea „întoarce-te rindunică din depărtări" şi încă alte vorbe frumoase pe care nu mi le mai aduc aminte.

In ziua cind s-a intors in sat s-au pregătit ca de praznic. Au chemat cintăreţi şi versificatori şi au dat veste peste tot de ziceai că a coborit Isus.

— Poporul meu, părinţii mei, fraţii mei, surorilor dragi. Voi ştiţi cit vă iubesc. Că şi voi mă iubiţi îmi închipui, dar nu sint încă sigur. Ca urmare, aş vrea să vă spun două cuvinte că trei ar fi prea multe. Primul e că de azi înainte nu vreau să mai văd nici cintăreţ, nici trubaduri, care strică tineretul şi nu-l lasă să înveţe o limbă de cultură; aşadar nici unul să nu mai vorbească în sardă, dacă mă iubiţi şi dacă vreţi să vă iubesc şi eu. Al doilea este că s-au dus de-acum timpurile grele. Pentru păstor s-a sfirşit cu greutăţile; s-a terminat cu aratul, cu treieratul, cu săpatul, cu statul în frig şi arşiţă sub cerul liber, cu spinarea încovoiată şi oasele frinte.

— Ei, şi cum o să mincăm şi să ne mai creştem şi copiii?

— Aşa cum fac oamenii civilizaţi. Ca să o duci bine nu contează cit munceşti, ci cit îţi sporeşti avutul.

— Ei, asta chiar că ne place. Da cum a veni asta să ciştigi mult şi să munceşti puţin?

— Lăsaţi-o pe mine! Pe voi vă priveşte doar începutul, care e cel mai uşor şi costă cel mai puţin: adică să vă vindeţi lucrurile: şi stîni şi boi, şi vii şi tauri, că doar în timpurile de azi astea nu mai valorează nimic. Pe pămîntul ăsta sărac vom face o fabrică mare cit o citadelă, in care să încapă şi sătenii noştri şi cei din preajmă. Ce vă promit eu este muncă puţină şi un trai domnesc. Trăiască modernizarea!

l-a dus în cele din urma într-o fabrică mare, înaltă, plină cu tuburi de aramă şi coloane de argint şi cuptoare negre, toate aşezate în rînd ca nişte creste îndreptate spre cer; păreau toate ca într-un basm. Acola le-a dat tîrnăcoape şi ciocane şi bare de fier şi le-au închis porţile şi lacătele. Pe femei le-au aşezat într-o altă hală, toată îngrădită cu plasă de fier şi cei mici într-o cămăroaie mare-mare, unde se puteau juca după plac.

Dintre nenorociţii ăştia, în fiecare zi murea cîte unul, fie că nu putea să mai respire aerul înveninat, fie că li se tocase totul înăuntru de-şi făceau nevoile cu sînge. Mulţi se spînzuraseră de stîlpii de fier (că pomi nu mai erau de mult în fabrică). Alţii erau din ce în ce mai albi la faţă; galbeni ca ceara, mureau pe capete. Dar fabrica se lărgea ca o băltoacă de ulei înghiţind ţarinele satului, ba şi pe ale celor din vecini. Părea că pămîntul atrăvit năştea, împotriva firii, numai tuburi de fier, scări, furnale, acolo unde altădată creştea iarba.

*

Atunci Cicciu se aşternu la drum.

Mergea, mergea şi tot i se părea că nu mai ajunge.

A trecut văi şi munţi, şi-a potolit setea din o mie de fîntîni şi la fiecare fîntînă apa i se părea mai bună şi mai dulce.

— Apa asta mi-aduce aminte de casă — spuse el.

Era senin ca o zi de Paşti şi-i bătea inima ca unui puişor.

— Am să-i văd pe Petru, pe Gianni, pe Antoniu, pe toţi tovarăşii mei. O să mă sărbătorească, o să mă întrebe cum o duc, şi eu o să le spun că bine; o să le spun apoi pe unde am fost, că am văzut lumea. Am să cînt şi am să dansez o săptămînă întreagă.

Se apropia din ce în ce de satul lor.

— Uite fîntîna Sfintei Maria. Uite stînca de aur; îmi aduc aminte că de aici am văzut corbul cum îşi lua zborul şi cum s-a pierdut în înaltul cerului. Şi l-am zis bunicului: „Unde s-o fi ducînd"? Şi el, trăgînd un fum, mi-a răspuns: „Pe stînca de aur, că doar a fost odată rege şi acum trage să se întoarcă la casa lui".

Lui Cicciu, cu cît era mai aproape de casă, cu atît i se părea că se îndepărtează mai mult de ea; nu mai cunoştea locurile şi totul — colibe şi vii, păşuni şi grădini — îi păreau răvăşite de un drac ieşit din iad. Pomii căpătaseră o coajă zgrunţuroasă şi zbîrcită, iar frunzele lăcrimau o zeamă mucedă şi albicioasă.

— Pe aici a trecut pîrjolul — îşi zicea el.

Nu-i răspundea nimeni; doar a salamandră însetată se zbătea de la un fir de fin la altul pe păşunea ca tăciunele, înnegurată de un cer fumegind. Spunea: „Vai, vai ce an prost, cumetre!" Din depărtare, un pui de nagîţ îi răspundea cu un glas tărăgănat: „Unde-am ajuns, unde am ajuns!"

— Uite şi cimitirul. Aici, in colţul şaselei, am căzut de pe iapa cea murgă, care m-a aruncat din şa; totuşi m-a apărat, nu m-a călcat cu copitele, dar pentru asta au ucis-o. Iată şi biserica lui Sfintu Antoniu şi Valea cu ferigi, pe unde se zicea că umblă cai verzi, pe care numai taică-meu spunea că i-a văzut cîndva cînd mergea la vînătoare.

Deodată s-a ridicat un alt nor negru-negru, care părea un stejar doborît peste sat. Cele cîteva case erau caji de ouă sparte, amestecate intr-un sînge cleios.

— Nici măcar nu poţi să le pui foc la astea. Ăsta-i lemn care nu mai arde!

— Ei, cine vorbeşte?

La'început s-a auzit glasul; apoi s-a ivit un măgăruş cu o sarcină de lemne, după aceea, încet-încet, un omuleţ cu şapcă pe cap, roşu la faţă, care parcă ieşise din pămînt.

— Ce s-a intimplat pe aici? Spune-mi şi mie.

— Nu vezi şi tu că totul e mort? Nu simţi duhoarea de mortăciune care se ridică din pămînt? Cine o să mai semene griu? Vai, mama şi-a ucis fiul şi fiu-său acuma o ucide pe maică-sa.

— De care mamă şi de care fiu îmi tot spui?

— Erau doi cîndva aici în sat: unul frumos ca soarele şi altul urît cum e moartea. Au plecat amîndoi; cel bun s-a pierdut în lume şi acasă s-a întors cel rău.

— Şi unde stă balaurul?

— Oh, băiatu tatii, nu te duce, că stă acuma intr-o casă de fier şi are la fiecare uşă cel puţin o sută de draci.

— Şi totuşi aş vrea să încerc!

— Eşti curajos. Ia grăunţele astea şi, dacă eşti tu acela, despre care nici nu mai îndrăznesc să cred că trăieşte încă, ele or să te ajute.

A luat grăunţele şi le-a aruncat în traistă.

Şi a ajuns la casa balaurului cel rău:

— Ei, oameni buni! Merge treaba?

— Totdeauna se găseşte ceva de făcut. Intră!

L-au trecut prin şapte porţi şi l-au dezbrăcat, i-au dat o salopetă, i-au pus un ciocan în mînă şi i-au arătat drumul.

— Dú-te de lucrează, neisprăvitule! La 12 se mănîncă şi la unu se începe lucru. Pentru azi ajunge cît ai învăţat.

— Eu o iau din loc. Dar întîi duceţi-mă la Părbălai că vreau să-i vorbesc.

— Ai, ai, ai, ai! Ce mai e şi asta? Nu ţi-am spus că Părbălai nu primeşte?

— Spuneţi-i că se află pe aici Cicciu care a umblat lumea întreagă şi ştie ceva ce el nu ştie încă.

Paznicii au dat de veste.

L-au trecut pe Cicciu mai întîi printr-o grădină mare, frumoasă-frumoasă de parcă era pictată cu pomi de piatră şi flori smălţuite în diferite culori.

De aici a trecut într-o cameră uriaşă, îmbrăcată în stofă şi brocart roşu; pe o estradă, cît o cuşcă, era un ciobănoş sard, îmbrăcat însă domneşte, jumate beat, jumate aiurit, stînd şi bolborosind dintr-o carte şi spunînd: „lo! lo!" Cînd îl vedeai, îţi rămîneau ochii la el, dar în spatele lui se găseau doi oameni care-l împungeau din cînd în cînd cu un cotor de trestie de zahăr şi îi bolboroseau la ureche vorbe pe care el le arunca în vînt.

Ajunge că în muzeul ăsta bietul Cicciu a văzut de toate; în fiecare sală era altceva şi sălile erau toate din sticlă şi cristal, din aur şi din fier; trecea din una în alta şi nu se mai terminau.

În cele din urmă a dat de o fîntînă. În jurul ei erau 4 lei, deasupra leilor, 4 cîini, care cum îl văzură se puseră să latre şi se auzi un glas omenesc.

— Cicciu Baligă! Cicciu Baligă!

— Ce glasuri frumoase mai au! Ei, de ce nu te arăţi?

— Mulţumeşte-te că-mi auzi glasul: Dacă mi-ai vedea splendoarea, ai rămîne trăsnit! Îţi mai rămîne puţin timp.

— Nu mi-e teamă de tine, eu am umblat lumea întreagă şi ştiu ceea ce tu nu ştii.

— Spune-mi secretul tău!

— Am venit la tine pentru că mi-eşti frate. Eliberează poporul şi căieşte-te. Şi din rău poate ieşi ceva bun.

— Ai, ai, ai.

— De ce nu-mi răspunzi?

— Hau, hau, hau! — au început să latre cîinii din salon.

— Am înţeles; audienţa s-a sfîrşit.

Şi-a băgat mîna în traistă şi-a scos cîteva grăunţe. De ce mergea, arunca încolo şi încoace cîte puţin griu, fără să-şi dea seama străjile; pe cele mai multe le-a aruncat în grădină şi în jurul casei.

Trebuie să ştiţi că boabele astea erau chiar fermecate: căpătau tot mai multă vlagă dacă sugeau veninul din aer; le era de-ajuns să prindă o rădăcină mică cît o unghie ca să crească cît un copac. Se intindeau peste tot şi se lungeau pe deasupra şi pe dedesubtul pămintului, pină ce au ajuns repede la conducte şi la furnale, la porţile de fier, făcîndu-şi loc sub orice nod şi orice lacăt.

Nimeni nu şi-a pus mintea cu ele şi le-au lăsat să crească de frumuseţe.

— Faceţi-vă datoria, că şi eu a să mi-o fac pe-a mea, le zise Cicciu.

Şi a plecat în hală.

Pe drum s-a intîlnit cu prietenii lui. Mergeau toţi cu ochii in jos, in rînduri aliniaţi. Le-a zis bună ziua, că-i cunoştea pe fiecare.

— Oare nu eşti tu Petru? Ce mai faci?

— Nu te cunosc — îi răspunse acesta fără să-şi întoarcă privirea.

— Şi tu nu eşti Giovanne Maria? Şi tu Bainzu, şi tu Bastianinu? Ce faceţi, dragii mei?

— Vezi-ţi de treabă, noi nu ştim cine eşti.

— Dar eu sint Cicciu, sînt Cicciu Baligă! Iată-mă-s, m-am întors.

— Vorbeşti prea mult. Se vede că nu eşti de pe-aici. Ţine-ţi gura şi ai grijă de tine!

— Ei tu! se aude un glas de stăpîn. Linişte! Haideţi! La locul de muncă.

Intră într-o cameră atît de mare încît o puteai străbate in fuga calului. In jur se aflau maşini pline de fire şi roţi, de bare de fier şi cabluri de oţel, in mijloc tablouri de comandă din aluminiu; totul era plin de butoaie roşii şi verzi care făceau buf! buf! şi în jur a negură groasă de nu puteai vedea nici cît să scuipi. Aerul era puturos şi era o duhoare de sulf.

— Asta-i chiar iadul! zise Cicciu şi incepu să lovească cu ciocanul într-un banc de fier, aşa cum îi spuseseră. Dacă a terminat cu unul s-a apucat de altul, aşa că Cicciu în patru-cinci ore şi-a făcut norma.

La prinz au ieşit să mănince; bărbaţii de o parte, şi femeile de alta.

Cicciu avea mai mult poftă de vorbă decît de mîncare.

— Cine ştie cîţi sîntem aici?

— Eh!

— Număraţi-vă!

Şi au plecat.

A doua zi, din nou Cicciu ii intrebă:

— Cum e? V-aţi numărat?

— Bine, dacă numeri pe cine se naşte, nu pe cine moare, sîntem pe puţin 20.000.

— Şi pe paznici i-aţi numărat?

— Nu. Dar sînt foarte mulţi.

— Număraţi-i!

Şi a mai trecut a zi.

A treia zi, Cicciu îi luă din nou la intrebări.

In fiecare zi, Cicciu îi impungea cu intrebări uşoare, dar lor li se părea greu să-i răspundă. Şi ii răspundeau într-o doară că nu puteau scăpa de el.

Cicciu s-a indreptat către poartă.

— La o parte! La o parte!

Cicciu n-a răspuns nimănui. Şi-a băgat mina in traistă, a scos un pumn din grăunţele ce le avea şi le-a aruncat în cruciş pe deasupra porţii.

Deodată vlaga sămînţei s-a unit cu semănătura ce-a făcuse mai înainte şi s-au făcut mii de lanţuri şi 10.000 de noduri, sămînţa de deasupra creştea ca udată, deasă şi bogată, pînă ce a străpuns pămîntul şi dacă a nimerit peste rădăcinile groase cît braţul le-a aruncat ca pe un laţ pe deasupra porţii şi peste capul paznicilor, strîngîndu-i de git şi sfărîmînd tot ce întilnea in cale.

Cicciu a făcut acelaşi lucru la toate cele şase porţi. Ce n-a putut face focul, a reuşit bobul pus de Cicciu cîndva. Crescuse şi intrase printre toate rîndurile zidurilor şi chiar printre pietre; s-a umflat şi a făcut să crape zidurile; s-au ţesut reţele mai subţiri şi mai groase, cu achiuri mici, şi toată urzeala asta verde de grîu inalt pină la nori a fărîmiţat şi a făcut din palatul de aur numai făină; cît despre Părbălai şi prietenii lui, ăştia, dacă s-au salvat, s-a întîmplat numai pentru că erau buni alergători; nici nu le mai trebuia cal să alerge ca la sărbătoarea lui Sangantino, că au luat-o de-a dreptul pe jos, aşa cum a făcuse şi San Franciscu cîndva. Au plecat dintr-un fulger, fără steaguri şi fără lănci, şi mai aleargă poate şi acum.

— Forţa nu-i a celui puternic, ci a celui care ştie să crească. Trebuie să învăţăm de la sămînţa asta.

Soarele ieşea încet-încet, slab, parcă spălat în o sută de ape; nu putea să treacă de perdeaua de fum şi de catran, care mai rămăsese încă în acele lacuri. Pămîntul nemuncit atîţia ani avea scoarţa groasă şi zbîrcită. Era mart.

Dar ei nu erau grăbiţi şi nici noi n-avem grabă. Va veni vremea cînd cu muncă şi dragoste, chiar şi pămîntul ăsta al nostru acoperit de murdărie va avea din nou culoare şi gust, ca orice fiinţă cînd se pregăteşte de viaţă şi nu de moarte, chiar dacă cu toţii avem moartea în suflet.

Traducere din limba sardă de
Ioana NICHITA

MIGUEL ANGEL ASTURIAS

(Guatemala)

Miguel Angel Asturias se naşte în Guatemala, la 19 octombrie 1899. Persecutaţi de guvern, părinţii — tatăl avocat, mama învăţătoare — părăsesc capitala şi Miguel Angel îşi petrece copilăria la Salama, într-un mediu indian-ţărănesc, unde cunoaşte, din povestirile bătrînilor, magnificul folclor indigen. După revenirea familiei în Guatemala, urmează aici liceul şi facultatea de drept, luînd licenţa cu o lucrare despre „Condiţia socială a indienilor". Participă la mişcările studenţeşti antidictatoriale care duc la căderea regimului lui Estrada Cabrera, modelul viitorului „domn preşedinte". Continuă să desfăşoare o activitate vehement protestatară care îl sileşte să se exileze la Paris, în 1922. Studiază şi traduce texte indiene — epopeea **Popul Vuh călătoreşte** —, leagă prietenii preţioase (Cesar Vallejo. Carpentier, Breton, Tzara, mai tîrziu Neruda) şi publică la Madrid, în 1930, prima sa carte **Legendele Guatemalei** care i se pare lui Paul Valéry, prefaţatorul ei, „un filtru magic". Întors în Guatemala continuă lupta antidictatorială, alăturîndu-se guvernelor democrat-progresiste ale lui Arevalo şi Arbenz. În 1946 apare în Mexic romanul său, **Domnule Preşedinte** care dobîndeşte repede faimă şi difuziune mondială. Ocupă funcţii diplomatice în Buenos Aires, Paris şi El Salvador. După lovitura de stat a colonelului Castillo Armas, în 1955, noul dictator îl destituie şi îi retrage cetăţenia. Urmează lungi şi dificili ani de exil, dar şi rodnici, de elaborare a unei opere impunătoare : trilogia **Vînt puternic, Papa cel verde** şi **Ochii îngropaţilor**, romanele mitico-fantastice **Oameni şi porumb** şi **O oarecare mulatră**, evocarea descoperirii Guatemalei din **El Maladrón**, o culegere de poeme, alta de piese de teatru. Tradusă şi elogiată pe toate meridianele globului, opera lui Asturias primeşte în 1967 consacrarea premiului Nobel pentru literatură. Scriitorul moare în 1974.

Bun prieten al ţării noastre pe care a cunoscut-o de aproape, considerînd-o „a doua sa patrie", Miguel Angel Asturias este traducătorul unei cuprinzătoare antologii de proză românească şi autorul cărţii intitulate **România, noul ei chip** (1969).

LEGENDA TĂBLIŢELOR CARE CÎNTĂ

Sub bolţile templelor de ceaţă şi apă, înălţate pe socluri de piramide, bolţi de lemn colorate la capătul unor scări ce cad ca nişte cascade de pietre rotunjite; sub porţile fortăreţelor cu ziduri de grindină pietrificată; în cerdacurile caselor de fiecare zi şi de fiecare noapte, construite din trunchiuri de copaci pe dealuri veşnic verzi, se trezeau o dată cu luna cea nouă tăbliţele acoperite de simboluri şi semne zugrăvite pentru cîntec şi dans, lăsate acolo înainte de ivirea zorilor, în chip neştiut, de Mîncătorii de Lună, ce soseau din păduri, fără să se arate la faţă, fără să lase urme, grăbiţi, pe furiş, înfăşuraţi într-un văl uşor de piclă.

După ce lăsau tăblițele, poeme pentru cîntec și dans, crîmpeie doar din rogojina cuvintelor fără preț — imnuri închinate zeilor în temple, cînturi războinice în fortărețe, cîntece de dragoste în case, — Mîncătarii de Lună se pierdeau în mulțime, în piețe, la jocurile de pelotă, în școlile de pămînt alb, ori se ascundeau în împrejurimile orașului să mănince lună înghețată, lună nouă, lună care dintr-o dată nu le mai încăpea în gură și în ochi pentru că sosise prima noapte cu lună plină.

In noaptea aceasta, din unul dintre templele de ceață și apă, ceață vegetală și apă de aur de lună plină, din una dintre fortărețele de grindină pietrificată cu turnuri cu creneluri roș-gălbui datorită străfulgerărilor făcliilor din lemn de pin, din una dintre casele construite pe dealurile verzi, știuletele de porumb își va dezghioca imnul sacru, chemarea la luptă va împroșca sînge de bătălie, madrigalul va ploua cu flori de fericire, în glasurile celor care cîntă pentru a încununa, cu tăblițele alese, acea lunație poetică cu porumb, sînge și iubire.

Dacă glasul se inalța din unul dintre templele ridicate pe socluri de piramide, Mîncătarul de Lună, autorul tăbliței ce se cînta, se îmbrăca de sărbătoare de porumb, se înfățișa preoților, aștri de pene iviți printre structurile geometrice și primea de pe buzele lor, în fastul ritual, numele de fiu al Zeilor, iar din miinile lor inmănușate în știuleți de perle, colierul de apă neclintită, cosiță de cristal de stîncă ce îi va împodobi gîtul cu ace scînteietoare.

Dacă glasul se inălța din una dintre fortărețele de grindină pietrificată, Mîncătorul de Lună, autorul cîntului războinic ales pentru a fi intonat în turnurile de pază în noaptea aceea cu lună mare, se îmbrăca în lumină de planetă tînără, se înfățișa războinicilor, uragane de pene de *quetzal**, și primea de pe buzele lor, în răpăitul tobelor, numele de Săgetător al Cînturilor Războinice, iar din miinile lor muiate în sînge de *pitahaya*** darda nopții adamantine.

Dar cum să afli porunca născută din copálul vorbitor, din cuvintele ce lipesc lucrurile între ele?

Trebuie să o aducă, împuternicit al curcubeului, Mîncătorul de Lună ce a auzit cîntîndu-i-se cîntul de pe tăbliță în una dintre casele de fiecare zi și de fiecare noapte, construite pe dealurile verzi. Acolo, printre fructe cu miez dulce, șfichiuiri de colibri, fum de măturat vise,

---

* quetzal = frumoasă pasăre agățătoare, cu coada lungă, considerată sacră de vechii mexicani (n.t.)

** pitahaya = numele mai multor specii de plante cactacee și al fructelor acestora, comestibile (n.t.).

arbori de cacao sanguinari, păsări în colivii şi pulbere de tutun, va fi numit Señor al Oglinzii Schimbătoare şi Eminenţele cu Coame de Cozi de Scorpion îi vor inmina, ţinîndu-l de aripile nervoase, un porumbel cu fulgi de spumă."

Lunaţii ale iunilor fără ploaie. Poezie zugrăvită pentru cîntec şi dans. Fiecare lunaţie se întindea de la a şchioapă de graţie a lunii tinere pînă în prima noapte cu lună mare, mai mare în oglinda unui lac nemişcat şi adînc, în dubla lună plină de cer şi apă ce repeta cu limbile ecourilor ei numele Mîncătorilor de Lună, ale căror poeme cîntate împodobeau tăcerea nopţii divine.

Miazănoapte cu lună plină. Tăbliţele ale căror imnuri nu erau cîntate slujeau la aprinsul focului liliecilor, foc ce transforma în cenuşă trecătoare poemele respinse de vizibilii invizibili prezicători adunaţi într-o baie de lapte alb; şi în vreme ce lemnele, semnele pictate, ieroglifele se mistuiau în vîlvătăi de culori şi aur de miniaturişti, Mîncătorii de Lună ce nu dobîndiseră în această lunaţie poetică acel chip de Fii ai zeilor, de Săgetători ai Cînturilor Războinice, de Señori ai Oglinzii Schimbătoare se retrăgeau în păduri să izvodească noi cînturi şi să zugrăvească noi tăbliţe cu sînge sonor de păsări cîntătoare, clopoţei de bulbuci de apă, răşini magice, luturi colorate şi pulbere de pietre magnet al gîndurilor cu muzică, uzînd-abuzînd de galbenul-porumb în imnurile religioase, de roşul-sînge în cîntecele războinice, de verdele-pămînt şi albastrul-cer în cîntecele de dragoste, între cer şi pămînt iubirea încăpea toată, şi nu se mai întorceau în oraşele ceremoniate decît după ce trecea perioada dintre două lunaţii, cu poeme proaspăt zugrăvite, crîmpeie noi din rogojina cuvintelor fără preţ, mai lungă decît viaţa tuturor oamenilor, a tuturor popoarelor, împletită cu limba oamenilor mărunţi şi a marilor triburi, cele sedentare şi cele transhumante, care cîntau misterios cu picioarele poeţilor lor cu tălpi tatuate cu semne astrologice. În urma triburilor ce se mişcau supunîndu-se logicii aştrilor, picioarele poeţilor lăsau întipărită în pulberea drumului trena poeziei lor.

De şapte ori puteau lua parte Mîncătorii de Lună la acele lunaţii poetice. De şapte ori, pentru că dacă de şapte ori creştea unghia argintată a nopţii, dacă de şapte ori copacii lunatici ardeau clipind, nu doar din frunze, ci din pleoape de aur, dacă de şapte ori noaptea se lepăda de părul ei de piper negru, dacă de şapte ori marea cea plină de ţancuri simţea că o dor valurile ca măselele, fără ca acei posedaţi, înnebuniţi lunatici să-şi audă intonate cînturile, asupra lor cădea cea mai crudă pedeapsă, ridicolul şi batjocura:

erau făcuţi prizonieri, invinşi in războiul poetic, şi erau jertfiţi cu dansuri groteşti, scoţindu-li-se din piept o tabletă de ciocolată in formă de inimă.

Utuquel, Mincător de Lună, ploaie de plete verzi, mască moartă de burete de licurici, participa pentru ultima oară la incercarea tăbliţelor care cintă. De şase ori la rind răsărise craiul nou, Utuquel a coborît din munţii lui cu balsamuri şi tamarinzi, aducind legături de frunze proaspete ce imbăiau in rouă cinturile sale scrise cu virful unui spin de jertfă, fără ca Liliecii din Baia de Lapte Alb, cum erau numiţi vizibilii invizibili prezicători din juriu, să-i inmineze colierul de apă neclintită, darda nopţii adamantine, ori porumbelul cu fulgi de spumă, cu toate că adevăratul premiu, cel mai rivnit de Mincătorii de Lună, era să audă cum e încununată cu cînturile lor sacre, epice şi lirice, porumb, sînge şi iubire, prima noapte cu lună plină.

Acum Utuquel cobara pentru ultima dată să-i infrunte pe lilieci. Era a şaptea sa lunaţie. Peştişori intimi ii beau picioarele în băltaace. Se apropia de temple, de fortăreţe, de case, cu chipul ascuns de masca lui tristă de burete de licurici, ploaie de plete verzi pe umeri, miini dăruite sării plinsului, indurerat, presimţind infringerea definitivă şi batjocura falsei jertfiri.

— A crea înseamnă a fura..., işi spunea Utuquel cu glas tare, pentru a-i atrage de partea lui, acceptindu-şi condiţia de artist umil, fur de lucruri ştiute şi uitate, pe vizibilii invizibili prezicători ce se întruniseră undeva ca să aleagă tăbliţele. A crea inseamnă a fura, a fura aici, a fura acolo, a fura peste tot, in stil mare şi în stil mic, cînd ai nevoie ca să creezi o operă de artă. Nu se află, nu există operă proprie sau o-ri-gi-na-lă — a rostit el cu emfază; la jocurile de pelotă ii auzise pe lilieci criticîndu-i pe Mincătorii de Lună care işi inchipuiau că stau in fruntea unar şcoli poetice originale — toate operele de artă sint străine, aparţin celui care ni le împrumută chiar dinlăuntrul nostru; oricît am spune că sînt ale noastre, aparţin ecourilor tainice, dar le etalăm ca şi cum ar fi ale noastre, imprumutate ori furate, în vreme ce veacul se scurge. Zeii au mărturisit în ce moment şi în ce loc au furat, ca opasumii, substanţa folosită pentru a-l plămădi pe om, dar s-au ferit să spună de unde au furat tot ce le-a folosit la crearea lumii.

Utuquel a rupt cuşti de gene preschimbate de somn in capcane de păr fin, luptind cu pleoapele sale, pintece de păianjeni burtoşi în veghea căutătoare, obsedantă, prevestitoare, pină a găsit posibilitatea figurii in mişcare, a simbolului captiv in temniţa grifonului şi pe cel slobod in ochii văzduhului, a noii poezii, zbor de fluturi, respi-

rație de fluturi, peste noduri de șerpi solemni, a poemului ce va înceta să mai fie ceață adormită în semne pietrificate, pentru a se transforma în ploaie de mituri și constelații.

— Erezie, Erezie — strigau prezicătorii în baia lor de lapte alb. Erezie de șarlatan...!

Nu îl cunoșteau, dar ce altceva putea aștepta Utuquel de la această a șaptea și ultima lunație pentru el, decît anatema și focul. Îi vor arde cinturile.

Nesigură lumina măștii sale de burete de licurici, verde ploaia pletelor sale, el o lua înaintea posibilei înfringeri pentru a o alunga:

— Eu, Utuquel, Mincător de Lună solitar, voi fi mîine jertfă cu inimă de ciocolată, nu voi mai împleti rogojina cuvintelor fără rost, voi împleti cenușă, voi împleti flori veştede... Dar nu...! pentru că eu... — se răzvrătea împotriva propriilor gînduri —, eu, dacă vorbesc, făuresc prezentul, dacă tac, făuresc trecutul și dacă vorbesc în somn, făuresc viitorul...

Viitorul se și făurea, viitorul devenea cînt ce se înălța dintr-una din fortărețe, pe cînd se ivea luna imensă, rotundă, rituală, luna pinilor cu rășină de argint, tăcută, fără întrebuințare.

Pierdut, somnambul, fără greutate, fără picioare ca luna, Utuquel s-a oprit să-și asculte cîntul închinat copacilor-războinici în luptă cu furtuna.

Și nu numai răsunetul vocilor războinice în fortăreața marilor pietre rotunjite, șlefuite, lucitoare, scînteinde și răsfringerea ecoului, tobe și trîmbițe, i-au oprit pașii, ci imaginile izvorîte din cîntul său, pe care corurile le zugrăveau în văzduh, viziunea giganților de cărbune proiectați pe ceruri de foc. Furtuna înainta hăcuind arborii de copac, acum doar fum deasupra *sîngelui revărsat* de *quebrachos*, doborînd palmieri și cocotieri cu frunze preschimbate în clești de scorpioni furibunzi, printre răpăieli de ploaie de giuvaieruri uraganice și trăsnete care înghițeau, într-o clipire de ochi fosforescenți, cedri, *guayacanes, madroños, liquidámbares, guachipilines, granadillos, canacastes, matilisguates**, mahoni și eucalipți. Utuquel! Utuquel!, striga Mincătorul de Lună în fața groazei dezlănțuite de cîntul său învăluit în tunete. Trebuia să ceară iertare, să îngenuncheze în fața lunii în noaptea triumfului său, iertare pentru vraja lui, iertare pentru forța lui creatoare de realități suprapuse, iertare pentru fabula lumilor imaginare, care înlocuiau și anulau realul. Da, trebuia să ceară iertare,

* arbori din America de Sud (n.t.)

să cheme iguanele, ființe ale soarelui, să le ardă la foc alb în casa lunii și, mînjit cu cenușă de iguană, să-și nege cîntul, să nu-și recunoască creația, imnul său închinat bătăliei copacilor împotriva elementelor războinice.

Dar era a șaptea sa lunație, ultima dată cînd putea lua parte, ca Mîncător de Lună, la încercarea tăblițelor care cîntă, și cum să-și păstreze masca de licurici înghețați, să rămînă necunoscut, fără a se expune riscului de a fi jertfit, îmbrăcat în ghips, în cadrul unei serbări bufe, cu o falsă inimă de ciocolată?

Din ce ciuperci, din ce fum, din ce nisip îmbătător extrăsese simbolurile și semnele care, în contact cu cabala aerului, se transformaseră în cea mai oribilă dintre înfățișările furtunii, tulburînd senina tihnă a casei lunii?

De ce n-au ales Liliecii din Baia de Lapte cîntul lui închinat animalelor de neînchipuit create de fantezia olarilor pentru a alunga plictiseala domestică? Ar fi fost fericitul îndumnezeit. Sau imnul său religios închinat mineralelor incandescente care străbat spațiile ca niște zei din scîntei de diamant? A închis ochii. A strîns pleoapele. Totul redevenea distanță. Îl urmărea cîntul său, mai puternic, unduitor, în contrast cu pacea nopții de argint molatec. Îl urmăreau glasurile, răsunetul războinic din marea fortăreață. Și-a astupat urechile, urechile chei muzicale cartilaginoase pe portativul degetelor. Totul redevenea distanță în oglinzi. Luna plină. Nichel. Argint viu. Oameni care scoteau la plimbare veverițe neîmblînzite cu cozi acoperite de chiciură, maimuțe cu blană de camfor, urși cu ochelari de întuneric, ori care discutau înfierbîntați despre scandalul noilor școli poetice, cîntul închinat copacilor războinici premiat în fortăreața scînteietoare.

Utuquel înainta prin piața oglinzilor, în mijlocul larmei. Poporul îi saluta pe Mîncătorii de Lună care urmau să primească însemnele premierii și prețioasele lor titluri. Pene, panașe, scuturi, captivi, totul în jurul umbrei sale, solitare, ploaia sa de plete verzi, masca sa de burete de licurici pe care și-o va scoate doar cînd va sosi acolo și se va înfățișa să primească darda nopții adamantine.

A intrat în fortăreață prin toate părțile, prin fiecare piatră lucitoare ce îi reflecta imaginea și cel mai tînăr dintre săgetători, piele de culoarea frunzei de tutun, l-a condus prin curți interioare scăldate în rouă lunară, pe domoale scări exterioare, terase de nisip auriu și prin încăperi cu pereții acoperiți de trofee de vînătoare, pînă la turnurile înaltelor așteptări.

De acolo stăpîneai cu privirea jocul de pelotă, strălucitoarele inele de alabastru fixate în pereţii înclinaţi, templul jaguarilor şi atelierele celor ce împleteau rogojini, ori brodau cu aripi de fluture.

Ceremonia a început cînd au sosit conducătorii. Cel mai bogat în pene, cel mai acoperit de răni primite în luptă, chipeşul Războinic al celor Patru Stindarde, a înaintat ca să-l salute pe Utuquel — poetul —, numindu-l Săgetător al Cinturilor Războinice şi i-a înmînat darda nopţii adamantine. Zăngănit de bătălie. Ploaie de săgeţi azvîrlite spre înalt de şiruri de războinici aşezaţi pe scări, asemeni semnelor de pe tăbliţa premiată. Tobe cu faţa rotundă. Bătăi în chipul lunii pline cu oasele celor absenţi. Broaşte ţestoase aurii. Bătăi în carapacele lor cu timpul oprit şi sorbirea în ecou a mihnirii ţestoasei de mare.

Proaspătul uns Săgetător al Cinturilor Războinice ţinea cu amîndouă miinile, sprijinind-o de piept, tăbliţa premiată, în faţa căpitanilor ce soseau unul cîte unul, se opreau şi suflau peste semnele zugrăvite pe ea, pentru a-i inteţi culorile, simbolurile, vraja, focul ei de nestins, poezia ei de oglinzi ce cîntau în vreme ce respirau.

O bruscă mişcare unduitoare printre sutele, miile de războinici ce umpleau piaţa, tulbură ceremonia.

Unul dintre conducători, Conducătorul Suprem al Fortăreţei Lucitoare, ştersese dintr-o suflare ceea ce Utuquel — poetul — scrisese pe tăbliţa premiată şi sărbătoarea s-a transformat în jale, luna plină în cenuşă de eclipsă, cîntul în tăcere, iar steagurile din piele de tigru au fost tîrîte prin praf, ca şi umbrele cu gene mari ale copacilor, degetele florilor, fagurii de miere, rogojina cuvintelor fără preţ; Utuquel — poetul — a ieşit din Fortăreaţa Oglinzilor stinse dintr-o dată cu tăbliţa albă, condamnat să o depună în vîrful unuia dintre vulcani.

Şi nu numai Utuquel, Mîncătorul de Lună, ploaie de plete verzi, miini dăruite sării plînsului, ci mulţi sînt poeţii condamnaţi să depună narişari albi în craterele vulcanilor, seminţe din care răsar culorile pe care soarele le-a furat lunii, folosindu-se de stratagema tăbliţei stinse, pentru a crea curcubeul.

Traducere din limba spaniolă de
Dan MUNTEANU

QUINCAJÚ

(Oh, viteji care ascultaţi istoriile lui Quincajú, auziţi-o pe prima!)

Am dispărut de pe lume nu pentru că aş fi murit, ar fi fost mai bine, ci pentru că oamenii nu mă văd, nu mă aud şi nu mă simt cum ii văd, ii aud şi îi simt pe cei ce doboară copacii, taie cu ferăstrăul, gătesc, construiesc, coc piine, macină, incarcă, seamănă, altoiesc, vindecă, ţes, scriu, măsoară, pictează, cintăresc, sculptează, cintă şi stăpinesc pana. Eu sînt chemat doar cînd dispare cineva din familie şi apar in case insoţit de spaimă, de parcă s-ar fi ivit intruchiparea dispariţiei, dar nici aşa oamenii nu mă văd, fiindcă il privesc pe celălalt dispărut, cel pe care vin eu să il iau, iar dacă le vorbesc, mă aud fără să mă audă, pentru că ascultă bacetele sau scurgerile de vorbe pe drumul auzului ale celui ce m-a adus în ceasul blestemat în casă; şi dacă uneori ii imbrăţişez, imbrăţişarea aduce mingiiere, nu mă simt, de parcă i-ar fi îmbrăţişat un slujbaş oarecare...

Aşa se tinguia Quincajú, aşa grăia, aşa vorbea, cu gindul pironit în vorbe clătinătoare, degete neliniştite de miini nemişcate, pentru că la ceasul acela al serii, după ce săvirşise libaţiunile rituale, nu mai avea mintea limpede.

Apai şi-a zis, plescăind cu limba de cilţi, groasă, acoperită parcă de furnici, dulce de la mierea albinelor băştinaşe, cu care dădea gust de ambră băuturii rituale a dispariţiei, pregătită cu miere, scoarţă de copac şi apă nevăzută de ochi de femeie, şi-a zis, a vorbit, a slobozit vorbele:

— Ah, dacă aş putea intra in slujba Zeiţei Porumbeilor Absenţei, slăvita Ixmucané, aş inceta să mai fiu călăuză şi să-i conduc pe cei dispăruţi pină la răscrucea celor patru drumuri, unde îi părăsesc, după ce le-am arătat drumul cel bun, drumul ca să nu se rătăcească, şi le-am atras atenţia că nu sint morţi, ci doar că au dispărut din lumea celor vii! Ah, dacă aş putea intra în slujba Zeiţei Porumbeilor Absenţei, slăvita Ixmucané, dacă aş putea să mă întorc, să străbat în sens invers tot drumul bătut călăuzind dispăruţi, distanţa ce mă desparte de Poarta Calendarelor.

Şi in vreme ce vorbea, cavităţile portocalii ale ochilor i se umpleau de apă, sparte canalele glandelor sale lacrimale.

— Ah, dacă mi-ar fi dat să ajung la Poarta Calendarelor, m-aş strecura, dezlipit de marea pleoapă fără greutate a umbrei mele, a umbrei care ne însoţeşte ascunsă în trup, amintindu-ne veşnic

că şi noi sîntem umbre ce apărem şi dispărem, pleoapă ce la ceasul dispariţiei devine dispariția insăşi, se lasă peste noi şi ne acoperă cu totul! M-aş strecura dincolo de Calendare, de-a lungul rogojinii galbene, împletită cu piei de şerpi de lumină şi asemeni tuturor celor ce, păşind pe ea, fac cale intoarsă străbătînd veşnicii, in cîțiva paşi m-aş intoarce, aş străbate in sens invers tot drumul bătut că lăuzind dispăruţi şi nu m-aş mai înapoia niciodată la Panpetac!

Şi-a privit miinile vopsite in albastru, dinţii se iveau tot albaştri printre buzele cărnoase, degustind, pe cind se innopta, ca pe cel mai savuros vin al dispariţiei, posibilitatea de a intra in slujba divinei Ixmucané şi de a nu se mai intoarce niciodată la Panpetac.

In zori, ajutoarele i-au bătut in poarta casei, fără să izbutească să-l facă să le deschidă. La inceput au bătut incetişor, cu miezul intărit al degetelor. Apoi, cu pumnii. Dispăruse cel ce făcuse cel mai mult pentru casele de piatră din Panpetac, înainte aşezare in intregime vegetală, case din buşteni, acoperişuri din frunze de palmier, acum mineralizată, pietrificată, un oarecare Tugunún, şi trebuia să fie lingă trupul lui de om golit, mai inainte de a răsări soarele. Să-l vegheze, să rostească deasupra corpului său vorbele care impiedică oasele celui ce se goleşte şi pleacă să se umple de tăcere şi să intoneze cîntul ce face oasele să se umple de muzică.

Obosiţi să-i bată in poartă fără să primească răspuns, ajutoarele au intrat in curtea cu găini, in larma amorţită a găinilor şi cocoşilor şi l-au strigat:

— Quincajúúú!... Quincajúúú!...

Ecoul se auzea rotund in negură. N-a răspuns nimeni. In bucătărie au găsit tăciunii îngropaţi sub un mic vulcan de spuză. Au scos cîțiva cărbuni, i-au înviat suflind deasupra şi au aprins o surcea de ocote*, care, la inceput, a trosnit răşinoasă, cu durerea parfumului ce se apropie de foc, şi apoi s-a aprins.

Patul lui Quincajú era răscolit tot. Judecind după mişcările ce rămăseseră rătăcite în rufăria de pat, răsuciri şi iarăşi răsuciri, ghionţi, intinderi ale trupului, ale picioarelor, genunchi la gură, picioare depărtate, şi după dezordinea din casă, vase sparte, mobile rupte, lupta fusese ingrozitoare, dar ajutoarele nu s-au neliniştit, mulţumindu-se să suridă cu dinţii lor albaştri, pentru că ştiau că asta se întîmpla de fiecare dată cind Quincajú lupta cu şarpele beţiei sale rituale.

---

* Specie de pin foarte răşinos, folosit pentru torţe (*Pinus teocote*).

— Quincajúúú!... Quincojúúú!... — au continuat să-l strige, dar cum nu le răspundea, ecoul în negură se auzea rotund, au plecat să-şi facă datoria faţă de răposatul Tugunún, cel cu casele din piatră, cel cu construcţiile minerale, înainte ca soarele vestit de cocaşi să zugrăvească pămîntul în culori; dar, datorită lipsei priveghiului magic, casele aceluia s-au umplut de tăcere şi nu de muzică, deşi ar fi meritat-o, pentru că dăduse naştere oraşelor din piatră şi izgonise în afara aşezării, în rîpe, casele vegetale din Panpetac, case din buşteni ce dădeau lăstari în timp ce omul dormea, dădeau lăstari şi prindeau rădăcini, cu pereţi din trestie ce aveau culoarea lunii şi acoperişuri piramidale.

Nimeni n-a mai aflat nimic despre Quincajú. Dispărut pentru că a dispărut, a preferat să dispară din Panpetac fără alai de bocitoare, fără muzică de fluiere, fără ajutoarele sale care, atunci, i-ar fi slujit drept principale călăuze.

Un păstor de capre cu pupilele ca două boabe de grindină neagră a istorisit că la ivirea zilei i se arătase şi i se ştersese din faţa ochilor un om care l-a întrebat unde se află Poarta Calendarelor... Quincajú, au gîndit cei ce l-au auzit, Quincajú, au zis cei ce l-au văzut slobozind vorbele, mişcîndu-şi limba, mişcîndu-şi pupilele de boabe de grindină neagră, grindina aceea căzută din cer la începutul lumii, pentru ca toţi să aibă ochi în Panpetac.

A dispărut călăuza dispăruţilor...! A dispărut călăuza dispăruţilor Quincajú!..., plîngeau ajutoarele sale în vîrtejul tristeţii lor vesele că unul dintre ei îl va înlocui, dar cu toate că întreg oraşul îl plîngea amintindu-şi de calităţile şi defectul aplecării sale spre băuturile rituale, Quincajú era mulţumit că dispăruse din Panpetac unde, încă înainte de dispariţia lui, era un onorabil dispărut, datorită slujbei sale de a-i călăuzi pe cei dispăruţi şi vîrstei sale, căci, cei foarte bătrîni, toţi ce îşi depăşesc vremea, devin un soi de dispăruţi între vii.

Nimeni nu s-a îndoit. Quincajú fusese cel ce l-a întrebat pe păstor unde se află Poarta Calendarelor, Quincajú*, cum îl porecliseră fiindcă se născuse într-un ţinut vestit pentru acele animale, cei mai mari şi mai cumpliţi beţivi, căci se îmbată cu miere şi ucid cu ghearele îmbibate de dulceaţă, dar vestit şi pentru templele sale şi jocul de pelotă.

— Ah, dacă divina Ixmucané, Zeiţa Porumbeilor Absenţi, mi-ar îngădui să rămîn în slujba sa — îşi tot repeta Quincajú —, dar pentru asta trebuie să-mi curăţ unghiile şi degetele albastre!

---

* *Quincajú, quincayu* sau *kinkaju*, mamifer din America de Sud, de mărimea unei pisici, cu coadă lungă, care vînează noaptea (*Cercoleptes caudivolvus*) (n.t.)

A făcut totul! Nu părea că se curăţă, ci că se vopseşte în alb, pe măsură ce îşi răzuia cu piatra ponce culoarea de doliu de pe unghiile şi dinţii săi. Nu mai există zgirieturile albastre ale lui Quincajú! Nu mai există risetele albastre ale lui Quincajú!

A fost atît de mulţumit de ceea ce făcuse, incît nu s-a mai recunoscut cu unghiile şi dinţii albi ca unghiile şi dinţii porumbului alb. Dar trebuia să-şi taie şi pletele cu fire graase, mirasind greu a plins uscat. Nu avea cu ce să şi le taie. S-a mulţumit să şi le strîngă după urechi. Ah, să-ţi simţi urechile descoperite! Era alt om. Era un om nou. Să auzi fără perdeaua rituală a bătrînelor plete peste pilniile urechilor niciodată văzute de soare.

Mai încolo s-a hrănit cu trestie de zahăr, într-o vale adincă, la poalele Munţilor Acvilelor Albe, numiţi aşa datorită ţancurilor golaşe cu înfăţişări de vulturi, a băut apă din nucile de cocos şi a dormit cu cuţitul său de obsidiană alături, temindu-se de jaguarii şi pumele ce începuseră să-i adulmece mirosul. Frica de colţii şi ghearele fiarelor îi sfredelea oasele cînd se prăbuşea de oboseală, şi il făcea să alerge îngrozit, să se caţere în copaci, să scruteze zări nesfîrşite, să sară peste piriuri; cînd îşi redobîndea forţele, adulmeca, presimţea, auzea prin vînt apropierea jaguarilor şi a pumelor.

In noaptea aceea n-a reuşit să fugă. Un tigru l-a simţit într-o peşteră. Şi-a dat seama că merge pe sub pămînt, pentru că deasupra capului totul se vedea întunecat, fără stele. O cădere de apă bubuia înăuntru. Şi mai era acolo şi un greier, un greier care l-a văzut intrînd, cu ochişorii lui de vanilie caldă.

— Quincajú, nu te teme — l-a auzit pe greier spunîndu-i — că eu sînt mai puternic decît tigrul! Ascunde-te mai în adîncul peşterii, să nu te adulmece şi eu mă angajez să te salvez...

Era un asemenea fleac gingania aceea, încît nu i-a dat atenţie. Nu o să dispar, işi spunea Quincajú, ci o să mor! Ce dureros! Eu, care am însoţit atîţia dispăruţi spre cele patru drumuri, n-am parte de norocul de a dispărea, ci de moarte! Cine e devorat de o fiară moare, trupul lui moare şi, de data aceasta, mă voi transforma în tigru, nu voi mai fi Quincajú!

— Nu vei înceta să fii Quincajú! Te voi salva!... — îi urmărea gîndurile greierul, privindu-l mereu cu ochişorii lui de vanilie caldă.

— Cum am căzut în ghearele morţii! — se lamenta Quincajú. Mai bine dispărut! Mai bine dispărut!...

— Te voi salva! — îi repeta greierul cu ţiriitul lui. Te voi salva! Eu sînt mai puternic decît tigrul.

— Ești mai puternic decît tigrul, insectă nefericită?... — s-a indignat la fel de tare in fața gînganiei, ca în fața lui însuși, crezind că născocește chiar el acele vorbe dătătoare de speranță în cea mai cumplită dintre ultimele clipe ale morții.

— Sînt mai puternic decît tigrul. Te voi salva prin cîntecul meu! Ascunde-te mai in adîncul peșterii să nu te adulmece; aliații mei sint de două ori mai mulți decît stelele de pe cer, dar sînt preschimbați în stropi de apă.

Prezența distrugătoare a felinei care a pătruns în peșteră dintr-un salt (Ah, cum să-i eliberezi furia din spatele gratiilor de aur ale pielii sale! Oh, viteji care ascultați istáriile lui Quincajú!) nu i-a lăsat vreme să se îndoiască de greier, să se întrebe dacă greierul putea ori nu să-l salveze prin cîntecul lui. Era ultima lui speranță. Și a alergat să se ascundă în adîncul peșterii, unde se auzea căzind în cascadă un imens rîu subteran.

— Greierule! — a răcnit tigrul — taci sau te zdrobesc...

— Sau te zdrobesc eu pe tine! — a țiriit greierul pe un ton glumeț.

— Tu pe mine?

— Da, eu pe tine, fiindcă dacă încetez să cînt, peștera se va prăbuși peste noi! Eu susțin bolta peșterii cu cîntecul meu, de-asta nu tac.

— Ți-am spus să taci și trebuie să mă asculți; prefer să mor zdrobit decît să-mi pierd prada și să mor de foame!

— Nu! Nu! Nu pot să tac! Eu susțin peștera cu cîntecul meu. Numai dacă aștepți să ies afară n-o să mai cint! Nu vreau să rămîn îngropat în această peșteră tristă.

— Dar s-o faci repede... — s-a năpustit tigrul asupra greierului cu ochișori de vanilie caldă, fără să reușească să-l sperie, să frîngă ritmul unghiurilor sale în mișcare —, fiindcă nu-mi mai pot stăpîni pofa de a-mi mînca prada...!

Țiriitul greierului s-a auzit îndepărtîndu-se de peșteră. Criii... Criii... Criii... se depărta încetul cu încetul.

S-a oprit înainte de a ieși:

— Ai grijă, dacă plec, și sînt gata să ies, peștera pe care o susține cîntecul meu se prăbușește.

Drept unic răspuns, felina și-a plesnit coastele cu coada. Două șfichiuiri de bici pe care ecoul hăului negru le-a repetat multiplicate.

— Criii...! Criii...!

Nu vedea nimic. Nişte pleoape mari de noroi întărit. Nu auzea nimic. Nişte dopuri mari de noroi întărit. Şi pe pielea lui, greutatea veşmintelor de noroi ce îl apăsau, sufocîndu-l, reducîndu-l la piatră.

Nu era un mort. Era un dispărut. Asta l-a mîngîiat. Deşi nu ajunsese la Poarta Calendarelor. Dar trebuia să-şi facă lui însuşi un priveghi sau să disporă el însuşi, pentru ca oasele să nu i se umple de tăcere, ci de muzică, pentru ca oasele lui să fie tăiate şi preschimbate în fluiere şi craniul lui să fie folosit drept corp pentru tobe.

(Oh, viteji care ascultaţi istoriile lui Quincajú! Aceasta este prima şi sînt o sută...!)

— Cine mă loveşte? — a întrebat Quincajú, în platoşa lui de noroi transformat în piatră.

— Cum, cine te loveşte...! — şi după glas i s-a părut că-l recunoaşte pe tigru, dar tigrul murise zdrobit de peştera nesusţinută de cîntecul greierului.

— Da, nu ştiu cine mă loveşte.

— Păi ar trebui să ştii! — şi auzind pentru a doua oară răgetul mai auriu decît cel al tigrului, şi-a dat seama că era o puma.

— Am să aştept ploaia ca să topească această carapace care te acoperă.

— Şi cum e cerul? — i-a tremurat vocea lui Quincajú. Să mori. Să mori. Nu, e groaznic să ştii că o să mori. De ce nu îl lasă aşa cum e, îngropat, dispărut pe jumătate, dar pe cale de a dispare cu totul.

A izbucnit în plîns, dar de îndată şi-a dat seama că lacrimile aveau să-i ude coaja carapacei şi că astfel puma putea începe să benchetuiască.

— Nu, nu trebuie să plîng! — îşi spunea, dar plîngea, nimic şi nimeni nu opreşte plînsul celui ce urmează să moară.

— Cum e cerul? şi-a înnoit speranţa. Nu mi-ai răspuns. Întreaga lui speranţă era să fie o zi fără nori.

— Se înnorează... — i-a răspuns puma tăios, mincinoasă.

— Ah, greier blestemat, binefăcătorul meu din peşteră, blestemat pentru că mai bine i-ai fi lăsat pe tigru să mă mănînce, cu toate că n-ai preferinţe cînd e să te mănînce un leu sau un tigru, dar cel puţin nu mi-ai fi dat speranţa că stropii de apă, mai numeroşi decît stelele de pe cer, sînt aliaţii tăi şi mă vor ajuta să mă salvez. Dimpotrivă, departe de a mă apăra, cum ziceai, acum îmi vor topi carapacea de noroi şi puma mă va mînca pe dată.

Dar puma nerăbdătoare a început să-și smulgă mustățile cu ghearele. Smocul cozii îi ajungea pînă în gîtlej și îl mesteca înmuiat în salivă... fără ca dinții să i se îmbuce prea mult, pradă disperării că nu-și poate umple stomacul, fiindu-i atît de foame, cu acea hrană atît de ispititoare. Pupilele ei, strălucitoare ca niște migdale mari, se plimbau pe cerul spălat. Nici un nor.

Neliniștea a făcut-o să izbească de cîteva ori cu labele în carapacea de noroi pietrificat care îl apăra pe Quincajú și un răget de fericire a sfîșiat liniștea. Cu lovituri de labă putea să spargă noroiul și ca dintr-o oală făcută cioburi avea să iasă omul fiert în propria-i sudoare, în suc propriu, cum s-ar spune.

— Cine mă va salva? — se întreba Quincajú, simțind cum i se sfărîmă craniul, capul, toate oasele, la fiecare lovitură a pumei în învelișul său.

N-a avut cum să evite catastrofa. O lovitură de labă a prăvălit forma de noroi cu prada dinăuntru pe un povîrniș ce cobora spre un rîu cu ape repezi și albia stîncoasă. A făcut un salt, elastică și aurie, cu iuțeala fulgerului, dar n-a putut-o opri, tunet l-a fost răgetul și a căzut pe spate, cu picioarele desfăcute, pentru cîteva clipe jucărie a torentului de apă ce l-a luat, l-a înghițit pe Quincajú învelit în ceea ce deja devenise ceva ca o crustă funerară. Puma a rămas pe mal, lingîndu-și cu limba sensibilă blana udă, fără să-și ia ochii de la rîu și, mai departe, printre stînci, de la spectrul unui om cu oasele zdrobite, cu carnea zdrobită, ce nu părea că s-ar fi ivit din fundul apelor, ci că s-ar fi rostogolit din vîrful unui munte.

S-a luminat de zi și ziua s-a dus. S-a luminat de o nouă zi și ziua s-a dus. S-a luminat de multe zile, și s-au dus cu nopțile lor de roiuri aurite și furioase.

În sfîrșit, Quincajú a izbutit să scuipe o gură de fiere contractîndu-și coastele aproape frînte, cu gura ca propria-i pîlnie înspre afară; a vomitat amar, acid de foc mort ce a înverzit printre racii lăcuiți, capricioși, agresivi și broaștele țestoase cu carne cenușie întemnițate în luxul lor de baga...

Sleit, fără amintiri, golit, a avut senzația că redevine Quincajú datorită recunoștinței ce i s-a agățat de piept ca o plantă agățătoare încolăcită pe respirația sa. Trebuie să aducă mulțumiri cuiva pentru că nu murise, pentru că putuse să dispară așa, prin epuizare. Cuiva... și văzînd cerul, marele bolnav de vărsat de aur, miriadele de stele scînteietoare i-au amintit că fusese salvat de la pieire prin înec

pe fundul rîului datorită grabei cu care stropii de apă i-au desfăcut carapaceo de noroi ce îl întemniţa, şi că mai înainte izbutise sà nu sfîrşească măcinat între fălcile pumei, pentru că aceiaşi stropi de apă nu sosiseră la chemarea fiarei ce răgea cu un răget vertebrat şi profund, încît norii să creadă că e tunetul şi să alerge să-i întindă trăsnetului aşternuturile calde ale ploii.

Greierul îl anunţase. Mii de stropi de apă, tot atîţia cîte stele sînt pe cer, te vor salva. Şi aşa a fost. N-au venit sub formă de ploaie. S-au unit pînă s-au transformat în plăci care l-au ascuns pe fundul rîului. Şi acum îl eliberaseră din peştera ambulantă ce îi învăluise trupul. Fiecare din acele lumi mici, rotunde, invizibile, absorbise o fărîmiţă de pămînt tare, o înmuiase, o umezise, o luase cu ea. Şi astfel trupul lui rămăsese liber, plutind atît de aproape de mal, încît curentul l-a tîrît spre stînci.

Tiuh...! Tiuh...!, a trecut un uliu nu prea mare. Quincojú a reuşit să-şi mişte capul ca să-i urmărească zbarul, să-l privească în mijlocul curbei albastre, nemişcat, oprindu-se şi căzînd ca o sondă, precis, carnivor, spre şarpele ud al rîului, dar şi-a schimbat direcţia şi cînd s-a înălţat din nou, ducea în ghearele lui mici o potîrniche rănită.

— Uliule, Uliuţule...!

— Tiuh...! Tiuh...!

— Uliule, Uliuţule, nu duci în gheare o potîrniche, ci inima mea! Îmi pierd picătură cu picătură mierea mea de rubine şi nu voi mai ajunge în ţinutul spre care pornisem. Am rătăcit drumul şi acum fumul mi se îngrămădeşte în ochi. Călăuzeşte-mă! Lasă-mă să ţîşnesc din toate punctele false ale arcului săgetătorilor cadenţaţi de pe cele patru laturi ale cerului! Nu voi fi eu primul care va sosi acolo unde soarele îşi înalţă stindardele, acolo încotro mă îndrept, dacă nu mă înşel, dacă Panpetac, spinare de pămînt umed, continuă să se afle între mărăcini, deasupra mărăcinilor, la Apus.

— Tiuh...! Tiuh...!

— Tiuh...! Tiuh...!, dă-mi cele patru memorii ale visului omului treaz. Trebuie să merg mai departe, dar n-o pot face mai înainte de a aşeza ploile în răpăiala lor de argint, în tăcerea lor copacii uscaţi şi în tristeţea lor animalele în călduri. Zeii, fiinţele, lucrurile nu pot rămîne aşa, fără să le pun în ordine, fără să le dau spaţiul lor în lumină, în mister, în umbră, în cuvîntul mistuitor. În mijlocul pieptului meu, inima mi se va opri, aşa cum te opreşti tu în mijlocul cerului. Fără inimă, voi vedea ţara Zeiţei Porumbeilor Absenţei...?

(Oh, viteji, nu îl priviţi, ascultaţi-l! Nu îl priviţi chinul noroios, ascultaţi-l!)

Picioarele între pietre nu prind rădăcini. Intre pietre, var şi nisip. De aceea am putut scăpa de Panpetac. Nimeni nu poate pleca din oraşele vegetale. Şi de aceea plec de aici doar scuturîndu-mi gleznele murdare de nisipul umed, acum, cînd racii şi păianjenii încep să considere degetele mele ca o parte din anatomia lor. Am trupul afară. Rîul mi-a îngrămădit tot corpul afară. Nu mi-a lăsat nimic înăuntru. Şi acolo a putut încăpea moartea ce începe să-şi aducă aşternuturile de vis. Luceferi! Luceferi linoşi cu străfulgerări de behăit. Pornesc împotriva vînturilor şi luceferilor...!

Traducere din limba spaniolă de
Dan MUNTEANU

JORGE LUIS BORGES

(Argentina)

Jorge Luis Borges este scriitorul de expresie spaniolă care a înriurit cel mai profund literatura universală din secolul al XX-lea — arată rezultatele unei anchete internaţionale realizate în 1988, la care au răspuns prestigioşi profesori, cercetători şi critici literari. Poet, prozator şi eseist, J.L.B. este considerat unanim drept una din cele mai interesante şi valoroase personalităţi literare contemporane. Se naşte la 24 august 1899 la Buenos Aires, ca fiu al profesorului de psihologie şi de limbă engleză J. Guillermo Borges şi al soţiei sale, Leonor Acevedo. La numai şase ani, scrie în castiliana veche prima sa povestire, iar la nouă publică în ziarul „El País" din capitală traducerea în spaniolă a „Prinţului fericit" de Oscar Wilde. Primul război mondial îl surprinde, la 15 ani, la Geneva, împreună cu familia, plecată în căutarea unei Europe mitice. Începe să scrie versuri simboliste în franceză şi engleză. Călătoreşte la Paris, Madrid şi Londra, fiind atras de mişcările literare şi artistice de avangardă. În 1921, se întoarce în Argentina, începînd să participe activ la viaţa literară, prin înfiinţarea unor reviste („Prisma", „Nosotros", „Proa" şi „Martín Fierro") şi publicarea primei culegeri de versuri **Fervoare din Buenos Aires** (1923) şi a volumului de eseuri **Inchiziţii** (1924). Este numit director al Bibliotecii Naţionale din Buenos Aires, în 1954 (funcţie la care renunţă în 1973, în urma agravării bolii care îi afectează treptat vederea, încă din 1938) ; în 1956 este primit la Academia Argentiniană de Litere. În 1956 i se acordă Marele Premiu de Onoare al Societăţii Argentiniene a Scriitorilor, creat special pentru el, in 1963 Premiul Naţional pentru Literatură, iar în 1980 Premiul Cervantes. Moare la 14 iunie 1986, la Geneva. Din cele 30 de volume publicate, menţionăm — poezie : **Celălalt acelaşi** (1967), **Trandafirul profund** (1974), **Moneda de fier** (1976) ; proză scurtă : **Evaristo Carriego** (1930), **Istoria universală a infamiei** (1935), **Grădina potecilor ce se bifurcă** (1941), **El Aleph** (1949), **Moartea şi busola** (1951), **Făuritorul** (1960), **Cartea fiinţelor imaginare** (1967), **Elogiul umbrei** (1969) **Relatarea lui Brodie** (1970), **Aurul tigrilor** (1972), **Cartea de nisip** (1975), **Roză şi azur** (1977) ; eseuri : **Alte investigări** (1952), **Prefeţe** (1975), **Nouă eseuri danteşti** (1982).

A BAO A QU

Ca să contempli cea mai minunată privelişte din lume, trebuie să ajungi la ultimul nivel al Turnului Victoriei, la Chitor. Există acolo o terasă circulară care-ţi îngăduie să cuprinzi cu privirea întregul orizont. O scară în spirală duce la această terasă, pe care se încumetă însă s-o urce doar cei ce nu cred în legenda care spune astfel:

Pe scara Turnului Victoriei trăieşte de la începutul timpurilor A Bao A Qu, sensibil la virtuţile sufletelor omeneşti. Trăieşte în stare letargică, pe prima treaptă, şi se bucură de viaţă conştientă numai cînd cineva urcă scara. Vibraţia celui ce se apropie îl însufleţeşte,

şi îl străluminează dinlăuntru. În acelaşi timp, trupul şi pielea lui, aproape transparentă, încep să prindă viaţă. Cînd cineva suie scara, A Bao A Qu se agaţă de călcîiele sale şi urcă, ţinîndu-se de marginea treptelor arcuite şi tocite de paşii generaţiilor de pelerini. La fiecare treaptă culoarea sa devine mai intensă, forma i se desăvîrşeşte, iar lumina pe care o răspîndeşte este tot mai strălucitoare. Mărturie a sensibilităţii lui este faptul că ajunge la forma sa perfectă numai pe ultima treaptă, cînd cel care urcă este o fiinţă evoluată spiritual. De nu, A Bao A Qu rămîne, ca paralizat înainte de a ajunge sus, cu trupul neîntregit, culoarea nedefinită şi lumina pîlpîindă. A Bao A Qu suferă cînd nu se poate întrupa pe de-a întregul şi plînsetul lui e un zvon abia perceptibil, aidoma foşnetului mătăsii. Dar cînd bărbatul sau femeia care-l însufleţesc cu harul purităţii, A Bao A Qu poate ajunge la ultima treaptă, întrupat pe de-a întregul şi răspîndind în jur o intensă lumină albastră. Dăinuirea sa e efemeră, căci atunci cînd pelerinul coboară, A Bao A Qu se rostogoleşte şi cade pînă la prima treaptă unde, stins şi asemenl unei lamele cu conturul imprecis stă şi aşteaptă viitorul vizitator. Poate fi văzut bine numai cînd ajunge la jumătatea scăril, unde prelungirile trupului său, care-l ajută să urce întocmai ca nişte braţe mici, se desluşesc limpede. Se spune că vede cu tot corpul, iar la atingere aminteşte de o piersică.

De-a lungul veacurilor, A Bao A Qu a atins o singură dată perfecţiunea.

Căpitanul Burton înregistrează legenda lui A Bao A Qu într-una din notele versiunii sale la *O mie şi una de nopţi.*

BALAURUL CU OPT CAPETE

Balaurul cu Opt Capete din Koshi apare înspăimîntător în miturile cosmogonice ale Japoniei. Avea opt capete şi opt cozi; ochii îi erau de un roşu închis ca cireşele; pini şi cetină îi creşteau pe spinare, şi brazi pe frunţi. Cînd se căţăra, cuprindea opt văi şi opt dealuri; pîntecele îi era veşnic mînjit de sînge. În şapte ani, devorase şapte fecioare, fiicele unui rege, şi era gata s-o înghită şi pe cea mai mică, ce se numea Pieptene-Cîmp de orez. O scăpă de la pieire un zeu întrupat într-un paladin numit Viteaz-Voinic-Năvalnic-Plin-de-bărbăţie, care ridică de jur-împrejur un gard înalt de lemn, cu opt palisade. Pe fiecare palisadă puse un butoi plin cu bere de orez.

Balaurul cu Opt Capete viri un cap in fiecare butoi, bău cu nesaț și curind adormi buștean. Atunci Viteoz-Voinic-Năvalnic-Plin-de-bărbăție ii tăie cele apt capete. Din răni țișni un riu de singe. In coada Balaurului se găsi o spadă, care este venerată și astăzi in Marele Sanctuar din Atsuta. Toate acestea se petrecură pe muntele care odinioară se numea al Balaurului, iar acum al celor Opt Nori. Opt este in Japonia un număr sacru și inseamnă „mulți". Bancnotele din această țară comemorează încă uciderea Balaurului.

E de prisos să adaug că izbăvitorul se căsători cu fata, ca Perseu cu Andromeda.

In versiunea in engleză a cosmogoniilor și teogoniilor Japoniei (*The Sacred Scriptures of the Japanese*, New York, 1952), Post Wheeler amintește miturile asemănătoare ale Hidrei, al lui Fafnir și al zeiței egiptene Hathor, pe care un zeu o îmbată cu bere de culoarea singelui, pentru a scăpa omenirea de la pieire.

MAMA BROAȘTELOR ȚESTOASE

Cu douăzeci și două de secole inainte de era noastră, prealuminatul împărat Yu cel Mare străbătu și măsură cu pașii lui cei Nouă Munți, cele Nouă Riuri și cele Nouă Lacuri și împărți pămintul în Nouă regiuni, prielnice virtuților și agriculturii. Strinse astfel Apele care amenințau să inunde Cerul și Pămintul; istoricii relatează că împărțirea pe care o impuse lumii oamenilor i-a fost revelată de o Broască Țestoasă supranaturală sau de obirșie îngerească ce ieși dintr-un piriu. Unii susțin că această reptilă, Mama tuturor Broaștelor Țestoase, era făcută din apă și din foc; alții ii atribuie o substanță mult mai neobișnuită: lumina stelelor care alcătuiesc constelația Săgetătorului. Pe spate i se putea citi un tratat de cosmologie intitulat *Hong Fan* (Rinduiala Generală) sau o diagramă a celor Nouă Subdiviziuni ale acestui tratat, trasată cu puncte albe și negre.

Pentru chinezi, cerul este ca o jumătate de sferă și pămîntul pătrat; de aceea ei deslușesc în Broaștele Țestoase o imagine sau un model al universului. De altfel, Broaștelor Țestoase le este hărăzită longevitatea cosmosului; este firesc să fie incluse printre animalele spirituale (alături de unicorn, dragon, pasărea Phoenix și tigru), iar prezicătorii să caute semne pe carapacea lor.

Than-Qui (Broasca Țestoasă-Geniu) este numele celei care a revelat împăratului tratatul *Hong Fan*.

ANIMALE SFERICE

Sfera este cel mai uniform dintre corpurile solide, întrucît toate punctele suprafeței sînt echidistante de centru. Din această pricină, și datorită facultății sale de a se roti în jurul axei fără a-și schimba locul și fără a-și depăși limitele, Platon (*Timeo*, 33) a fost de acord cu hotărîrea Demiurgului, care a dat lumii forma unei sfere. A considerat că lumea este o ființă vie, și în *Legile sale* (898) a afirmat că și planetele și stelele sînt la fel. A înzestrat astfel zoologia fantastică cu mari Animale Sferice și i-a criticat pe acei astronomi care nu voiau să înțeleagă că mișcarea circulară a corpurilor cerești era spontană și voluntară.

Peste mai bine de cinci sute de ani, în Alexandria, Origenes a arătat că preafericiții aveau să reînvie sub formă de sfere și să intre rostogolindu-se în eternitate.

În epoca Renașterii, conceptul de Cer ca organism a reapărut la Vantini; neoplatonicianul Marsilio Ficino vorbea de părul, dinții și oasele Pămîntului, iar Giordano Bruno socotea că planetele erau mari animale molcome, cu sîngele cald și obiceiuri prestabilite, dăruite cu judecată. La începutul secolului al XVII-lea, Kepler a dezbătut cu ocultistul englez Robert Fludd prioritatea conceperii Pămîntului ca un monstru viu, „a cărui răsuflare de balenă, corespunzătoare somnului și stării de veghe, produce fluxul și refluxul mării." Anatomia, hrănirea, culoarea, memoria și forța plăsmuitoare și plastică a monstrului au fost studiate de Kepler.

În secolul al XIX-lea, psihologul german Gustav Theodor Fechner (elogiat de William James în opera *A Pluralistic Universe*) a reluat cu un fel de sfiiciune ingenioasă ideile anterioare. Cei care nu disprețuiesc conjectura că Pămîntul, mama noastră, este un organism, un organism superior plantelor, animalelor și oamenilor, pot cerceta picoasele pagini din *Zend-Avesta*. Vor citi acolo, de pildă, că aspectul sferic al pămîntului este cel al ochiului omenesc, partea cea mai nobilă a trupului nostru. De asemenea, că „dacă cerul este cu adevărat lăcașul îngerilor, aceștia sînt de bună seamă stelele, căci nu există alți locuitori ai cerului."

FIINȚELE TERMICE

Vizionarului și teozofului Rudolf Steiner i se revelă că planeta aceasta, înainte de a fi pămîntul pe care-l cunoaștem, a trecut printr-o etapă solară și, mai înainte, printr-o etapă saturniană. Acum, omul

SIMURGUL

Simurgul este o pasăre nemuritoare care-şi face cuib pe crengile Arborelui Cunoaşterii; Burton îl compară cu vulturul scandinav care, după Edda Menor, ştie o mulţime de lucruri şi-şi face cuib pe crengile Arborelui Cosmic, numit Yggdrasill.

Thalaba (1801) de Southey şi *Ispitirea Sfîntului Anton* (1874) de Flaubert vorbesc de Simorg Anka; Flaubert îl coboară la condiţia de slujitor al reginei Belkis şi-l descrie drept o pasăre cu penajul portocaliu şi metalic, cu căpşor omenesc, prevăzut cu patru aripi, cu gheare de vultur, şi o uriaşă coadă de păun. În izvoarele originale, Simurgul este mai însemnat. Firdusi, în *Cartea regilor*, care culege şi valorifică legende străvechi din Iran, il face părintele adoptiv al lui Zal, tatăl eroului din poem; Farid al-Din Attar, în secolul al XIII-lea, il înalţă la rangul de simbol sau întruchipare a divinităţii, în *Mantiq al-Tayr (Dialogul Păsărilor)*. Subiectul acestei alegorii, care cuprinde cam patru mii cinci sute de distihuri, este straniu. Îndepărtatul rege al păsărilor, Simurgul, lasă să-i cadă în mijlocul Chinei o pană măiastră; păsările hotărăsc să purceadă în căutarea lui, sătule de anarhia care domnea în jur. Ştiu că înţelesul numelui regelui lor este acela de „treizeci de păsări"; ştiu că palatul lui se află pe înălţimile lanţului muntos care înconjoară pămîntul. La început, cîteva păsări dau înapoi: privighetoarea invocă dragostea ei pentru trandafir; papagalul, frumuseţea în numele căreia trăieşte în colivie; potîrnichea nu se poate lipsi de munte, bîtlanul de baltă, cucuveaua de ruine. Într-un tîrziu, o pornesc în aventura fără speranţă; străbat şapte văi sau şapte munţi; penultimul se cheamă Ameţeala, iar ultimul Distrugerea. Mulţi peregrini dezertează; alţii mor pe parcurs. Treizeci dintre ei, purificaţi de muncile prin care au trecut, ating muntele Simurgului. În sfîrşit, il contemplă îndelung şi pricep că ei înşişi sînt Simurgul, că Simurgul e fiecare din el şi toţi laolaltă.

Cosmograful Al-Quazwini, în opera sa *Minuni ale creaţiei*, afirmă că Simorg Anka trăieşte o mie şapte sute de ani şi că, atunci cînd urmaşul a crescut, părintele aprinde un rug şi-şi dă foc. „Aceasta ne aduce aminte — remarcă Lane — de legenda păsării Phoenix".

SIRENELE

De-a lungul vremii, Sirenele işi preschimbă înfăţişarea. Primul lor istoric, rapsodul din cartea a douăsprezecea a *Odiseei*, nu ne spune cum erau; pentru Ovidiu, sînt păsări cu pene roşiatice şi chip de

este alcătuit dintr-un corp fizic, un corp eteric, un corp astral şi un ego; la inceputul etapei sau epocii saturniene, avea numai un corp fizic. Acest corp nu era vizibil, nici măcar tangibil, intrucît pe atunci nu existau pe pămînt nici solide, nici lichide, nici gaze. Existau numai stările de căldură, Formele Termice. Feluritele culori defineau în spaţiul cosmic figuri reguiate sau neregulate; fiecare om, fiecare fiinţă, era un organism făcut din temperaturi schimbătoare. După mărturia lui Steiner, omenirea din epoca saturniană a fost o ingrămădire oarbă şi surdă şi impalpobilă de călduri şi friguri articulate. „Pentru cercetător, căldura nu este altceva decît o substanţă mai uşoară chiar decît un gaz", citim intr-o pagină a operei *Die Geheimswissenschaft im Umriss* (Schiţă a Ştiinţelor Oculte). Inainte de etapa solară, spirite ale focului sau arhangheli insufleţeau trupurile acelor „oameni", care incepură să strălucească şi să lumineze.

A visat oare Rudolf Steiner toate acestea? Le-a visat pentru că s-au petrecut vreodată, în străfundurile timpurilor? Cert este că sint cu mult mai uimitoare decît demiurgii şi balaurii şi taurii din alte cosmogonii.

ŞERPII NAGA

Şerpii Naga aparţin mitologiei Indostanului. Sint reptile, dar iau adesea infăţişare omenească.

Intr-una din cărţile din *Mahabharata*, Arjuna este cerută in căsătorie de Ulupi, fiul unui rege Naga, dar vrea să-şi ţină legămintul de castitate. Fecioara ii aminteşte că datoria lui e să-i ajute pe cei aflaţi în restrişte, iar eroul se lasă induplecat.

Budha, stind şi meditînd sub un smochin, e biciuit de vînt şi de ploaie; un Naga milostiv i se înfăşoară de şapte ori în jurul gîtului şi-şi desfăşoară asupră-i cele şapte capete, în chip de acoperiş. Budha il converteşte la credinţa lui.

In *Manualul budismului indian*, Kern ii defineşte pe Naga-şi drept şerpi asemeni norilor. Trăiesc în palate, în străfundurile pămîntului. Adepţii Marelui Vehicul relatează că Budha a propovăduit o lege oamenilor şi alta zeilor, şi că aceasta din urmă — cea ezoterică — a fost păstrată în ceruri şi în palate de către şerpi, care o încredinţează, după veacuri, călugărului Nagarjuna.

Iată o legendă culeasă din India de pelerinul Fa Hsien, la inceputul secolului al V-lea:

„Regele Asoka ajunse la un lac, in preajma căruia se afla un

turn. Se gîndi să-l dărîme pentru a ridica altul mai înalt. Un brahman îi dădu drumul în turn şi, odată înăuntru, îi spuse:

— Forma mea omenească e iluzorie; sînt cu adevărat un Naga, un dragon. Păcatele săvîrşite mă obligă să sălăşluiesc în trupul acesta groaznic, dar păstrez legea propovăduită de Budha şi nădăjduiesc întru izbăvire. Poţi dărîma acest sanctuar, dacă te crezi în stare să durezi altul mai bun.

Îi arătă obiectele sacre. Regele le privi cu teamă, căci erau foarte diferite de cele făcute de oameni, şi renunţă la intenţia lui".

HIMERA

Prima mărturie despre Himeră apare în cartea a şasea a *Iliadei*. Stă scris acolo că era de stirpe divină şi că în partea din faţă era leu, la brîu capră şi în cea din spate şarpe; vărsa flăcări pe gură şi a fost ucisă de frumosul Belerofonte, fiul lui Glaucus, aşa cum prevestiseră zeii. Cap de leu, pîntece de capră şi coadă de şarpe este interpretarea cea mai firească pe care o sugerează cuvîntele lui Homer, însă *Teogonia* lui Hesiod o descrie ca avînd trei capete, şi astfel este reprezentată în faimosul bronz de la Arezzo, care datează din secolul al V-lea. La jumătatea spinării se află capul de capră, la una din extremităţi, cel de şarpe, la cealaltă, cel de leu.

În cartea a şasea a *Eneidei* reapare „Himera care varsă flăcări"; comentatorul Servius Honoratus a remarcat că, după părerea tuturor autorităţilor în materie, monstrul era de obîrşie din Licia şi că în această regiune există un vulcan care-i poartă numele. La poalele lui colcăie şerpii, pe coaste se află cîmpii şi capre, iar vîrful împrăştie vîlvătăi şi în el leii îşi au vizuina. Himera ar fi o metaforă a acestui vulcan ciudat. Înainte, Plutarh sugerase că Himera putea fi numele unui căpitan ce se deda pirateriei şi poruncise să i se picteze pe corabie un leu, a capră şi un şarpe.

Aceste conjecturi absurde dovedesc că Himera începuse să cam plictisească lumea. Mai curînd decît să ţi-o imaginezi merita s-o transpui în orice altceva. Era prea eterogenă; leul, capra şi şarpele (în unele texte, dragonul) refuzau cu îndărătnicie să alcătuiască un singur animal. Cu timpul, Himera tinde să însemne „ceea ce este himeric". Forma incoerentă dispare şi cuvîntul rămîne, pentru a desemna imposibilul. „Idee neadevărată", „născocire zadarnică", este definiţia pe care dicţionarul o dă acum Himerei.

fecioară; pentru Apoloniu din Rodos, de la brîu în sus sînt femei şi de la brîu în jos păsări marine; pentru maestrul Tirso de Molina (şi pentru heraldică) „jumătate femei, jumătate peşti". Nu mai puţin discutabil este genul lor; dicţionarul clasic al lui Lemprière consideră că sînt nimfe, dicţionarul lui Quicherat — că sînt monştri şi cel al lui Grimal — demoni. Sălăşluiesc într-o insulă din apus, aproape de insula lui Circe, dar leşul uneia dintre ele, Partenope, a fost găsit în Campania şi a dat numele faimosului oraş care se cheamă Napoli, iar geograful Strabon i-a văzut mormîntul şi a asistat la jocurile atletice care se ţineau periodic întru cinstirea memoriei sale.

Odiseea povesteşte că Sirenele momeau navigatorii şi-i duceau la pierzanie, şi că Ulise, pentru a le asculta cîntul fără să moară, a astupat cu ceară urechile vîslaşilor, după ce le-a poruncit să-l lege de catarg. Pentru a-l ispiti, Sirenele l-au oferit cunoaşterea a tot ce este pe lume.

„Nimeni n-a trecut pe aici cu neagra-i corabie fără să fi auzit din gura noastră glasul dulce ca fagurele şi fără să se fi desfătat ascultîndu-l, devenind astfel mai înţelept... Fiindcă ştim tot ce este pe lume: prin cîte chinuri au trecut troienii în întinsa Troadă, împlinind hotărîrea zeilor, şi mai ştim tot ce se va întîmpla pe pămîntul roditor". *(Odiseea*, XII).

O tradiţie culeasă de specialistul în mitologie Apolodor, în a sa *Biblioteca*, relatează că Orfeu, de pe nava argonauţilor, a cîntat cu voce mai dulce decît Sirenele şi ele se aruncară în mare, prefăcîndu-se în stînci, căci după legea lor trebuiau să moară cînd cineva nu era robit de farmecul lor. Şi Sfinxul s-a prăbuşit în abis cînd i-a fost dezlegată enigma.

In secolul al VI-lea, în nordul Ţării Galilor, a fost capturată şi botezată o sirenă, care a figurat apoi, în anumite almanahuri vechi, ca o sfîntă cu numele de Murgen. Alta, în 1403, a trecut printr-o spărtură a unui dig şi a sălăşluit în Haarlem, pînă la sfîrşitul vieţii. Nimeni n-o înţelegea, dar o învăţară să toarcă, iar ea venera crucea, pesemne din instinct. Un cronicar din secolul al XVI-lea, argumentă că nu era un peşte, întrucît ştia să toarcă, şi nu era femeie, pentru că putea vieţui în apă.

Limba engleză distinge Sirena clasică *(siren)* de cele cu coadă de peşte *(mermaids)*. In plăsmuirea imaginii acestora din urmă este cu putinţă să fi înrîurit prin analogie Tritonii, zeităţi din cortegiul lui Poseidon.

In cartea a zecea a *Republicii*, opt Sirene sînt de față la rotația celor opt ceruri concentrice.

Sirena: presupus animal marin, citim într-un dicționar elementar.

TIGRII DIN ANAM[1]

Pentru anamiți, tigri sau spirite personificate în tigri stăpînesc căile spațiului.

Tigrul Roșu înrîurește sudul (care se află în partea de sus a hărților); îi corespund vara și focul.

Tigrul Negru înrîurește nordul; îi corespund iarna și apa.

Tigrul Albastru înrîurește răsăritul; îi corespund primăvara și plantele.

Tigrul Alb înrîurește apusul; îi corespund toamna și metalele.

Peste acești Tigri Cardinali stăpînește alt Tigru, Tigrul Galben, care-i cîrmuiește pe ceilalți și se află în centru, precum împăratul stă în miezul Chinei și China se află în centrul lumii. (De aceea se numește Imperiul Central; de aceea ocupă centrul hărții lumii desenate la sfîrșitul secolului al XVI-lea de P. Ricci, din Ordinul Iezuiților, spre a-i instrui pe chinezi).

Lao Tse a hărăzit celor Cinci Tigri menirea de a lupta împotriva demonilor. O rugăciune anamită, tălmăcită în franceză de Louis Cho Chod, imploră cu devoțiune ajutorul oștirilor lor de nestăvilit. Această superstiție e de obîrșie chineză; sinologii vorbesc de un Tigru Alb care stăpînește îndepărtata regiune a stelelor dinspre apus. La miazăzi, chinezii plasează o Pasăre Roșie; la răsărit un Dragon Albastru; la miazănoapte, o Broască Țestoasă Neagră. După cum se vede, anamiții au păstrat culorile, dar au unificat animalele.

O seminție din centrul Indostanului, *bhils*-ii, cred în infernul pentru Tigri; malaiezii povestesc de o așezare în inima junglei, cu bîrne din oase de om, cu pereți din piele omenească, streșini din păr de om, construită și locuită de Tigri.

MONSTRUL AHERON

Un singur om, numai o dată, a văzut monstrul Aheron; aceasta s-a petrecut în secolul al XII-lea, în orașul Cork. Textul originai al istoriei, scris în irlandeză, s-a pierdut, dar un călugăr benedictin de la Regensburg (Ratisbona) l-a tălmăcit în latină și din această tra-

ducere relatarea s-a răspîndit în multe limbi, între altele suedeza și spaniola. Versiunea latină, din care au rămas peste cincizeci de manuscrise, ce concordă în esență, poartă numele de *Visio Tundali* (Viziunea lui Tundal) și este considerată drept unul din izvoarele poemului lui Dante.

Să începem cu cuvîntul „Aheron". În cartea a zecea din *Odisea*, este un rîu al infernului ce curge mărginind înspre apus pămîntul locuit de muritori. Numele său răsună în *Eneida*, în *Farsalia* lui Lucan și în *Metamorfozele* lui Ovidiu. Dante îl gravează într-un vers: *„Su la trista riviera d'Acheronte"*.

O tradiție face din el un titan pedepsit; alta, de dată ulterioară, îl plasează nu departe de polul sud, sub constelațiile de la antipozi. Etruscii aveau *cărți ale sorții*, care învățau ghicitul, și *cărți aherontice*, care arătau drumurile sufletului după moartea trupului. Cu timpul „Aheronul" ajunge să însemne „infernul".

Tundal era un tînăr cavaler irlandez, instruit și viteaz, dar cu unele năravuri. Se îmbolnăvi în casa unei prietene și vreme de trei zile și trei nopți îl socotiră mort, atît doar că mai păstra în inimă puțină căldură. Cînd își recăpătă cunoștința, povesti că îngerul păzitor îl călăuzise prin regiunile nepămîntene. Dintre minunile fără șir pe care le văzu, cea care ne interesează acum este monstrul Aheron.

Acesta e mai mare decît un munte. Ochii îi ard pălălaie și gura-i e atît de uriașă că ar încăpea în ea nouă mii de oameni. Doi păcătoși, în chip de stîlpi sau de atlanți, o țin deschisă; unul stă în picioare, celălalt cu capul în jos. Trei gîtlejuri duc spre înăuntru; toate trei varsă foc nestins. Din pîntecele fiarei se aud plînsetele necontenite ale puzderiei de păcătoși sfîrtecați. Diavolii îi spun lui Tundal că monstrul se numește Aheron. Îngerul păzitor dispare și Tundal e tîrît împreună cu ceilalți. Înăuntrul Aheronului e o mare de lacrimi, negură, scrîșnete, foc, arșiță de neîndurat, frig cumplit, cîini, urși, lei și șerpi. În legenda aceasta, infernul e un animal cu alte animale în el.

În 1758, Emanuel Swedenborg scria: „Nu mi-a fost dat să văd înfățișarea generală a Infernului, dar mi s-a spus că, așa precum Cerul are aspect omenesc, Infernul are aspectul unui diavol."

NIMFELE

Paracelsus le-a mărginit lăcașul la ape, dar anticii le împărțiră în Nimfe de apă și Nimfe de uscat. Între acestea din urmă, unele stăpîneau peste păduri. Hamadriadele sălășluiau nevăzute în copaci

și piereau o dată cu ei; despre altele s-a crezut că erau nemuritoare, sau că trăiau mii de ani. Cele care viețuiau în mare se numeau Oceanide sau Nereide, iar Nimfele rîurilor, Naiade. Nu se cunoaște numărul lor exact; Hesiod dădu la întîmplare cifra de trei mii. Erau fecioare frumoase, cu chipul sever; vederea lor îi putea face pe oameni să înnebunească și, dacă erau goale, le putea pricinui moartea. Așa mărturisește un rînd al lui Propertiu.

Anticii le aduceau ofrandă miere, ulei și lapte. Erau zeități secundare; în cinstea lor nu se ridicară temple.

ZARATAN

Există o poveste care a străbătut spațiile geografice și timpurile: cea despre navigatorii care debarcă într-o insulă fără nume, care apoi se scufundă și-i duce la pierzanie, fiindcă este vie. Această plăsmuire figurează în prima carte a lui Simbad și în cîntul al șaselea din *Orlàndo Furioso (Ch'ella sia una isoletta ci credemo)*, în legenda irlandeză despre Sfîntul Brandan și în bestiarul grec din Alexandria, în *Istoria Semințiilor de la Miazănoapte* (Roma, 1555), a poetului suedez Olaf Magnus și în acel pasaj din cîntul întîi al *Paradisului pierdut*, în care Satana cel neclintit este asemuit unei balene uriașe care doarme pe spuma mării norvegiene *(Him ha'ply slumbering on the Norway foam)*.

Paradoxal, una din primele versiuni ale legendei o povestește spre a arăta că nu e adevărată. Este vorba de *Cartea animalelor* de Al-Yahiz, zoolog musulman de la inceputul secolului al IX-lea. Miguel Asin Palacios a tălmăcit-o în spaniolă cu aceste cuvinte:

„Cît despre Zaratan, n-am întîlnit niciodată pe nimeni care să ne încredințeze că l-a văzut cu ochii lui.

Cițiva marinari pretind că s-au apropiat uneori de anumite insule din mare, in care erau păduri și văi și trecători și că au aprins un rug; iar cînd focul a ajuns la spinarea lui Zaratan, acesta s-a pornit să alunece (pe ape) cu ei (deasupra) și cu toate plantele care creșteau pe el, astfel încît numai cel ce izbuti să fugă putu să se salveze. Această poveste întrece oricare din relatările cele mai fabuloase și îndrăznețe".

Să cercetăm acum un text din secolul al XIII-lea. Este scris de cosmograful Al-Quazwini și provine din opera intitulată *Minunile creației*. Glăsuiește astfel:

„Cît despre broasca ţestoasă de mare, este atît de neasemuit de uriaşă, încît oamenii de pe corabie au luat-o drept o insulă. Unul din neguţători a povestit:

— Am descoperit pe mare o insulă care se ridica deasupra apei, cu plante verzi în ea şi am debarcat, şi ajunşi pe uscat am săpat gropi ca să pregătim mîncarea, iar insula se mişcă şi marinarii rămaşi pe corabie strigară: «Întoarceţi-vă, căci este o broască ţestoasă; dogoarea focului a trezit-o şi ne poate duce la pierzanie»".

În *Călătoria pe mare a Sfîntului Brandan* se repetă această istorie:

„...şi atunci navigară şi ajunseră la pămîntul acela, dar fiindcă în unele locuri apa nu era adîncă, iar în altele se vedeau stînci mari, se duseră la o insulă pe care o socotiră de nădejde şi făcură foc să-şi gătească de cină, dar Sfîntul Brandan nu se mişcă de pe corabie. Iar cînd focul era în toi şi carnea gata să se perpelească, insula prinse a se mişca, şi călugării se înspăimîntară şi fugiră pe corabie, părăsind focul şi carnea, şi se minunară de mişcarea aceea. Şi Sfîntul Brandan îi încurajă şi le spuse că era un peşte urias numit Jasconye, care zi şi noapte se străduieşte să-şi muşte coada, dar e atît de lungă că nu izbuteşte."

În bestiarul anglosaxon din *Codicele de la Exeter*, primejdioasa insulă prinse a se mişca şi călugării se înspăimîntară şi fugiră spre oameni. Aceştia îşi ridică pe spinarea ei corturile şi vor să se odihnească după muncile prin care au trecut pe mare; deodată, Musafirul Oceanului se scufundă şi marinarii se îneacă. În bestiarul grec, balena este întruchiparea femeii păcătoase din Proverbe („picioarele ei coboară spre moarte; paşii ei sprijină mormîntul"); în bestiarul anglosaxon, încarnează Diavolul şi Răul. Avea să păstreze această valoare simbolică în *Moby Dick*, ce se va scrie zece secole mai tîrziu.

PASĂREA PHOENIX

În efigii monumentale, în piramide de piatră şi în mumii, egiptenii căutară eternitatea; e de înţeles că în ţara lor s-a ivit mitul unei păsări nemuritoare şi care renaşte ciclic, chiar dacă elaborarea ulterioară este opera grecilor şi romanilor. Erman scrie că în mitologia din Heliopolis pasărea Phoenix *(benu)* este patroana sărbătorilor jubiliare sau a răstimpurilor îndelungate. Herodot, într-un fragment faimos (II, 73), relatează cu repetată neîncredere o primă formă a legendei:

„Există acolo altă pasăre sacră, pe care am văzut-o doar în imagini, al cărei nume este Phoenix. Într-adevăr, se lasă văzută arareori și la răstimpuri atît de mari încît, după cei din Heliopolis, vine în Egipt numai o dată la cinci sute de ani, și anume atunci cînd îi moare părintele. Dacă, în ce privește mărimea și alcătuirea, este așa cum apare descrisă, volumul și înfățișarea ei sînt foarte asemănătoare cu cele ale vulturului, iar penele îi sînt în parte aurite, în parte purpurii. Minunile care se povestesc despre ea sînt atît de uimitoare, chiar dacă după părerea mea nu tocmai demne de crezare, încît nu le voi trece cu vederea. Pentru a aduce leșul părintelui său din Arabia pînă la Templul Soarelui, purcede în acest chip: mai întîi face un ou solid din smirnă, atît de mare cît îi îngăduie puterile să-l care, încercîndu-i greutatea după ce l-a isprăvit, pentru a vedea dacă este în stare să-l poarte; apoi îl scobește pînă face o deschizătură unde poate ascunde leșul părintelui său și tot cu smirnă, umple golul rămas, pînă cînd greutatea oului cu leșul înăuntru ajunge la cea dinainte; netezește, în sfîrșit, suprafața, ia oul în spinare și îl poartă pînă la Templul Soarelui, în Egipt. Iată ce se povestește, oricare ar fi adevărul, despre această pasăre.

Cam peste cinci sute de ani, Tacit și Pliniu reluară neasemuita istorie; primul remarcă pe drept cuvînt că orice relatare străveche este obscură, dar că tradiția a stabilit perioada de viață a păsării Phoenix la o mie patru sute șaizeci și unu de ani (*Analele*, VI, 28). Cel de al doilea cercetă și el cronologia păsării Phoenix; notă (X, 2) că, după Manilius, pasărea trăiește un an platonic, sau un an maxim. Anul platonic este răstimpul în care soarele, luna și cele cinci planete ajung iar la poziția inițială; Tacit, în *Dialogul oratorilor*, precizează că acesta cuprinde douăsprezece mii nouă sute nouăzeci și patru de ani obișnuiți. Anticii socoteau că, odată împlinit acest uriaș ciclu astronomic, istoria universală se repetă în toate amănuntele ei, întrucît se produc iar aceleași înrîuriri ale planetelor; pasărea Phoenix ar deveni astfel o oglindă sau o imagine a universului. Pentru o analogie și mai mare, stoicii arătară că universul piere în foc și renaște din foc și că procesul nu va avea sfîrșit și n-a cunoscut început.

Anii simplificară mecanismul zămislirii păsării Phoenix. Herodot menționează un ou, iar Pliniu un vierme; Claudian însă, la sfîrșitul secolului al IV-lea, compune versuri despre o pasăre nemuritoare care renaște din propria-i cenușă, fiindu-și urmaș sie însuși și martor al vremurilor.

Vor fi existînd puține mituri atît de răspîndite ca cel despre Phoenix. Se cuvine să adăugăm la autorii de mai sus și pe Ovidiu (*Metamor-*

fozele, XV), Dante *(Infernul,* XXIV), Shakespeare *(Henric al VIII-lea,* V, 4), Pellicer *(Parnasul spaniol,* VI) şi, în sfîrşit, Milton *(Samson Agonistes).*

Să menţionăm, de asemenea, poemul latin *De Ave Phoenice*, care a fost atribuit lui Lactantiu, şi o imitaţie anglasaxonă a acestui poem, din secolul al VIII-lea. Tertulian, Sfîntul Ambrozie şi Ciril din Ierusalem au invocat pasărea Phoenix ca mărturie a reinvierii trupului. Pliniu îşi bătea joc de doftorii care prescriu leacuri extrase din cuibul sau din cenuşa păsării Phoenix.

DRAGONUL CHINEZ

Cosmologia chineză arată că cele Zece Mii de Fiinţe (lumea) iau naştere din jocul ritmic a două principii complementare şi eterne, Yin şi Yang. Lui Yin îi corespund concentrarea, întunecimea, pasivitatea, numerele pare şi frigul, iar lui Yang creşterea, lumina, avîntul, numerele impare şi căldura. Simbolurile lui Yin sînt femeia, pămîntul, portocaliul, văile, albiile rîurilor şi tigrul; ale lui Yang bărbatul, cerul, albastrul, munţii, stîlpii, Dragonul.

Dragonul Chinez, numit Lung, este unul din cele patru animale magice. (Celelalte sînt unicornul, pasărea Phoenix şi broasca ţestoasă). Dragonul Occidental este, în cel mai bun caz, înspăimîntător, şi în cel mai rău, ridicol; în schimb, tradiţionalul Lung este de obîrşie divină, fiind un fel de înger care are şi ceva de leu. Astfel, în *Memoriile istorice* ale lui Ssu-Ma Ch'ien, citim cum Confucius s-a dus odată să-l consulte pe arhivarul sau bibliotecarul Lao Tse şi că a lăsat apoi această mărturie:

„Păsările zboară, peştii înoată şi animalele fug. Vietatea care fuge poate fi oprită de o cursă, cea care înoată, de un năvod şi cea care zboară, de o săgeată. Dragonul e însă altfel: nu ştiu cum călăreşte pe coama vîntului, nici cum ajunge la cer. Astăzi l-am văzut pe Lao Tse şi pot spune că l-am văzut pe Dragon."

Un Dragon sau un Cal-Dragon s-a ivit din Fluviul Galben și a revelat unui împărat faimoasa diagramă circulară care simbolizează jocul reciproc dintre Yang şi Yin. Un rege avea în grajdurile sale Dragoni de călărit şi Dragoni de tracţiune; altul se hrănea cu Dragoni şi împărăţia lui a cunoscut îmbelşugarea.

In *King I* (Canonul Mutaţiilor), Dragonul este de obicei simbolul înţeleptului.

Veacuri în şir, Dragonul a fost emblema imperială. Tronul împăratului era numit Tronul Dragonului; chipul său, Chipul Dragonului. Pentru a se da de veste că împăratul a murit, se spunea că s-a înălţat la ceruri călare pe un Dragon.

Imaginaţia populară leagă Dragonul de nori, de ploaia jinduită de agricultori şi de marile fluvii. „Pămîntul se uneşte cu Dragonul", glăsuieşte o zicală curentă pentru a desemna ploaia. Prin secolul al VI-lea, Chang Seng-Yu a executat o pictură murală în care figurau patru Dragoni. Spectatorii îl criticară pentru că uitase ochii. Chang, plictisit, puse iar mîna pe pensulă şi completă două din imaginile sinuoase. Atunci „văzduhul se umplu de fulgere şi de tunete, zidul se crăpă şi Dragonii se înălţară la cer. Dar ceilalţi doi Dragoni, care n-aveau ochi, rămaseră la locul lor."

Dragonul Chinez are coarne, gheare şi solzi, iar spinarea îi e plină de ţepi. Adesea apare reprezentat cu o perlă, pe care fie o înghite, fie o scuipă; în această perlă zace puterea lui. Dacă cineva i-o ia, devine inofensiv.

Chuang Tzu ne vorbeşte de un om tenace care, după trei ani istovitori, ajunse să stăpînească arta de a omorî Dragoni şi care, tot restul vieţii, n-a mai avut nici un singur prilej s-o pună în aplicare.

Traducere din limba spaniolă de
Tudora ŞANDRU OLTEANU

ALEJO CARPENTIER
(Cubo)

Existența lui Alejo Carpentier (Havana, 1904 — Paris, 1980) a fost bogată în frămîntări și împliniri. S-au succedat și uneori s-au interferat în viața și opera scriitorului cubanez încercările, aventura, izbînzile : închisoarea din timpul studenției pentru opoziție la dictatura lui Gergardo Machado, plecarea cu pașaport fals la Paris și anii de ucenicie literară influențată de îndrăznelile suprarealismului, solidaritatea cu Spania republicană și participarea la Congresul Mondial al Scriitorilor Antifasciști de la Valencia în 1937, deceniul de ziaristică în Venezuela și căutarea autenticității hispano-americane în romane de izbitoare originalitate și incontestabilă măiestrie, precum **Împărăția acestei lumi, Pașii pierduți, Pînda, Războiul timpului, Secolul luminilor,** și reprezentarea țării sale ca ministru consilier la Paris, pe lîngă UNESCO ; în sfîrșit ultimele și cele mai de seamă reușite literare : **Recursul la metodă** și **Ritualul Primăverii.** Laureat al premiului Cervantes. Foarte diferite tematic și chiar compozițional, romanele lui Alejo Carpentier au un numitor comun : apărarea demnității umane prin puterea artei — autorul a studiat arhitectura și a dovedit deosebită competență în muzică și dans — și în special prin capacitatea proiectivă și modelatoare a literaturii. Treptat, el și-a dat seama că plenitudinea umană nu poate fi găsită în trecut, în „los pasos perdidos", ci în prezent și viitor, în marea operă de transformare a lumii și a omului. Concomitent, s-au accentuat în opera sa apropierea de concretul social și urmărirea eliberării — temă centrală a gîndirii și scrisului său —, întîi ca act individual, sub semnul realismului magic, apoi ca act social, tratat vehement și incisiv, îmbogățit cu exuberanțe baroce și irizări ironice.

CĂLĂTORIE SPRE OBÎRȘIE

I

— Ce tot cauți, moșule...?

Întrebarea căzu în mai multe rînduri din înaltul schelelor. Bătrînul însă nu răspundea. Mergea de colo pînă colo, iscodind, bolborosind într-un lung monolog cuvinte de neînțeles. Olanele fuseseră date jos și acum acopereau straturile moarte din grădină cu mozaicul lor de lut ars. Sus, tîrnăcoapele desprindeau pietre din zidărie, rostogolindu-se apoi pe jgheaburi de lemn, într-un vîrtej de var și de ipsos. Iar prin crenelurile înșiruite ce crestau parapetele se iveau — despuiate de taina lor — tavane ovale sau pătrate, cornișe, ghirlande, denticule, brîuri în relief și hîrtii de tapet ce spînzurau de fațade ca pielea lepădată de șarpe cînd îi vine vremea să și-o schimbe. Martoră la demolare, o Ceres cu nasul rupt și peplumul subțiat, cu cununa de spice brăzdată de vinișoare negre, se înălța în curtea din spate, pe fîntîna cu mascaroane fără contur. Peștii cenușii din havuz,

care în ceasurile umbroase primeau vizita soarelui, căscau în apa călduţă năpădită de muşchi, privindu-i cu ochi rotunzi pe muncitorii ce se profilau intunecaţi pe limpezimea cerului, pe cînd făceau să scadă necontenit înălţimea seculară a casei. Bătrînul se aşezase, cu barba sprijinită în toiag, la picioarele statuii. Se uita cum urcau şi coborau găleţile cu puzderia de rămăşiţe. Se auzeau, în surdină, zvonurile străzii; în timp ce, acolo sus, scripeţii îşi potriveau, în cadenţe de fier şi piatră, ţipătul lor de păsări urîte şi puternice.

Bătu de cinci. Cornişele şi frizele erau devastate. Doar scările portative mai rămaseră, pregătind saltul de a doua zi. Văzduhul se făcu transparent, eliberat de năduşeli, sudălmi, scrîşnete de frînghii şi de osii ce se cereau unse, de bătăi cu palma peste piepturi năclăite. Amurgul sosea mai devreme pentru casa pustiită. Se învăluia în umbre la ceasurile cînd, odinioară, balustrada balcoanelor sale, acum căzută, mai dăruia faţadelor o fărîmă din strălucirea soarelui. Zeiţa Ceres işi strîngea buzele. Pentru întiia oară încăperile aveau să doarmă fără jaluzele, deschise spre peisajul cu dărîmături.

Potrivnic dorinţelor lor, mai multe capiteluri zăceau printre ierburi. Frunzele de acantă le dezvăluiau condiţia vegetală. O liană se încumetă să-şi întindă tentaculele către valuta ionică, atrasă de un aer de familie. La căderea nopţii, casa era mai aproape de pămînt. Un cadru de uşă mai stătea drept, sus de tot, cu pete de beznă agăţate de balamalele-i descumpănite.

II

Atunci negrul bătrîn, care nu se clintise din loc, făcu nişte gesturi ciudate, rotindu-şi toiagul peste un cimitir de dale.

Pătratele de marmură, albe şi negre, zburară spre pardoseli, îmbrăcînd podeaua. Pietrele, cu sărituri dibace, astupară găurile din ziduri. Uşi de nuc împodobite cu ghinturi se îmbucară în tocurile lor, în vreme ce şuruburile şarnierelor se înfundau din nou în scobituri, învîrtindu-se de zor. Pe straturile moarte, îmboldite de strădania florilor, olanele îşi împreunară cioburile, iscînd un iureş sonor de lut, pentru a cădea apoi în ploaie pe căpriorii acoperişului. Casa crescu, adusă iarăşi la mărimea ei obişnuită, sfielnică şi acoperită. Ceres nu mai era aşa de cenuşie. În havuz peştii se înmulţiră. Iar susurul apei chemă begonii uitate.

Bătrînul vîrî o cheie în broasca uşii de la intrare şi începu să deschidă ferestre. Tocurile încălţărilor sale sunau a gol. Cînd aprinse luminările groase, o tresărire galbenă însufleţi vopseaua portretelor

de familie şi o lume inveşmintată în negru prinse a şapoti prin toate culoarele, in ritmul linguriţelor invirtite in ceştile cu ciocolată.

Don Marcial, marchiz de Capellanías, zăcea pe patul de moarte, cu o platoşă de medalii pe piept, străjuit de patru luminări cu lungi bărbi de ceară topită.

III

Luminările crescură încet-încet, pierzîndu-şi picăturile. Cînd îşi recăpătară mărimea, călugăriţa le stinse, îndepărtind o flacără. Feştilele se albiră, mistuindu-şi virfurile innegrite. Casa se umplu de vizitatori şi trăsurile plecară în noapte. Don Marcial apăsă o claviatură nevăzută şi deschise ochii.

Confuze şi răvăşite, grinzile tavanului se îmbinau una după alta la locul lor. Flacoanele de medicamente, ciucurii de damasc, rasa călugărului de la capul patului, fotografiile vechi, frunzele gratiilor, se iviră din ceaţă. Cînd medicul scutură din cap, cu dezamăgire profesională, bolnavul se simţi mai bine. Dormi cîteva ceasuri şi se trezi cu privirea neagră a călugărului Anastasio aţintită asupră-i, de sub sprincenele stufoase. Mai intii sinceră, amănunţită, încărcată de păcate, spovedania se făcu reţinută, anevoioasă, plină de ascunzişuri. Şi cu ce drept, la urma-urmelor, se vira in viaţa lui călugărul ăla carmelit? Don Marcial se pomeni deodotă trintit în mijlocul odăii. Uşurat de greutatea ce-i strivea tîmplele, se sculă cu nebănuită sprinteneală. Femeia goală care se întindea leneş pe brocatul patului îşi căută fustele şi corsajul şi, curind, duse cu ea foşnetul mătăsii şi parfumul. Jos, in trăsura inchisă, acoperind ciţiva nasturi ai banchetei, se afla un plic cu monezi de aur.

Don Marcial nu se simţea bine. Aranjindu-şi cravata in faţa oglinzii de la consolă se văzu congestionat. Cobori în biroul unde îl aşteptau oameni ai legii, avocaţi şi grefieri, pentru a pune la cale scoaterea casei la mezat. Totul fusese zadarnic. Bunurile aveau să ajungă pe mîna celui care va oferi mai mult, cînd ciocănelul va lovi in masa licitaţiei. Îi salută şi îl lăsară singur. Se gîndea la misterele literei scrise, la firele acestea negre care se împletesc şi se despart pe marile foi filigranate, pecetluind şi desfăcind angajamente, jurăminte, alianţe, mărturii, declaraţii, nume, titluri, date, pămînturi, copaci şi pietre; un hăţiş de fire, izvorît din călimară, în care picioarele omului se poticneau, interzicindu-i căile condamnate de lege; funie la gît, care se stringea mai tare la auzul temutului răsunet al cuvintelor în libertate. Iscălitura lui îl trădase, complicindu-se

în noduri și încurcături de hîrțoage. Legat prin ea, omul în carne și oase devenea om de hîrtie.

Se iveau zorile. Ceasornicul din dormitor tocmai bătuse de șase.

IV

Trecuseră lunile de doliu, umbrite de o remușcare mereu mai adîncă. La început, gîndul de a aduce o femeie în odaia aceea i se păruse aproape cuminte. Dar, încetul cu încetul, poftele care-l făceau să tînjească după un trup nou fură înăbușite de scrupule tot mai mari, ce-l împinseră la flagelare. Într-o noapte, Dan Marcial își sîngeră carnea cu o curea, simțind apoi o dorință și mai aprigă, dar care nu ținu mult. Aceasta s-a întîmplat în seara cînd marchiza se întoarse din plimbarea de pe malurile rîului Almendares. Caii de la caleașcă aveau coama umedă doar de propria lor sudoare. În tot restul zilei însă împrăștiaseră lovituri de copită în scîndurile grajdului, stîrniți pesemne de neclintirea norilor care se lăsaseră în jos.

Pe înserat, un ulcior plin cu apă se sparse în baia marchizei. Mai apoi, ploile de mai făcură să se reverse apa din havuz, iar negresa aceea bătrînă, cu înfățișarea-i neîmblînzită și care ținea porumbei sub pat, tot trecea prin curte murmurînd: „Nu te-ncrede în rîu, copilă! Nu te-ncrede în verdele curgător!" Nu era zi în care apa să nu-și dezvăluie prezența. Dar prezența aceasta sfîrși prin a nu fi altceva decît o ceașcă vărsată pe rochia adusă de la Paris, la întoarcerea de la balul de aniversare dat de Căpitanul General.

Sumedenie de rude apărură din nou. Reveniră mulți prieteni. Străluceau iar, orbitoare, candelabrele din salonul cel mare. Crăpăturile fațadei începeau să se astupe. Pianul redeveni clavecin. Plantele agățătoare eliberară prima cornișă. Urechile zeiței Ceres se albiră și capitelurile păreau abia cioplite. Înfocat, Marcial petrecea seri întregi îmbrățișînd-o pe marchiză. Piereau labe de gîscă, zbîrcituri și gușî, iar carnea își recăpăta frăgezimea. Într-o zi, un miros de zugrăveală proaspătă umplu casa.

V

Sfiala nu era prefăcută. Noapte de noapte, panourile paravanului se deschideau tot mai mult, fustele cădeau prin unghere întunecoase și se iveau noi stavile de dantele. Într-un tîrziu marchiza stinse luminile. În întuneric glăsui doar el.

Plecară la moșia cu plantații de trestie de zahăr cu mare alai de caleşti, tatul strălucind în soare — crupele cailor, zăbalele argin-

tate şi hamurile lăcuite. Dar, la umbra azaleelor care împurpurau arcadele verandei, luară aminte că abia se cunoşteau. Marcial încuviinţă dansuri în ritm de tam-tam, să se mai distreze puţin în zilele acelea cu mireasmă de apă de colonie, smirnă, plete răvăşite şi cearşafuri scoase de prin dulapuri care, odată desfăcute, lăsau să cadă pe dale un mănunchi de levănţică. Aburii sucului de trestie erau purtaţi roată de adierea vîntului, în sunet de clopot ce cheamă la rugăciune. Zburînd aproape de pămînt, vulturii prevesteau ploi domoale; primele picături, grele şi sonore, erau sorbite de ţiglele atît de uscate încît păreau că vibrează ca un diapazon de aramă. După zorii unei dimineţi prelungite într-o îmbrăţişare stîngace, uşuraţi de povara neînţelegerilor şi cu rănile închise, se întoarseră amîndoi la oraş. Marchiza îşi schimbă hainele de călătorie cu rochia de mireasă şi, după datină, mirii se duseră la biserică să-şi recapete libertatea. Rude şi prieteni îşi primiră darurile înapoi şi, în vălmăşală de podoabe şi paradă de panglici fluturînd la hamuri, fiecare se întoarse la ai săi. Marcial mai trecu un răstimp pe la María de las Mercedes, pînă în ziua în care inelele de logodnă au fost duse la aurar să li se şteargă numele gravate. Pentru Marcial începea o viaţă nouă. În casa cu grilaj înalt, Ceres a fost înlocuită cu o Venus italiană, iar mascaroanele fîntînii îşi întregiră pe nesimţite relieful, văzînd în revărsat de zori luminile candelabrelor încă aprinse.

VI

Într-o noapte, după multă băutură şi ameţeală de la duhoarea trabucelor stinse, lăsate de prieteni, Marcial avu impresia stranie că ceasornicele din casă băteau de cinci ori, apoi de patru şi jumătate, apoi de patru, apoi de trei şi jumătate... Era ca un fel de presimţire îndepărtată a altor posibilităţi... Ca atunci cînd îţi închipui, în încordarea stării de veghe, că poţi păşi pe tavan de parc-ar fi podea, printre mobile aşezate trainic pe grinzile plafonului. A fost o impresie fugară, ce nu lăsă nici o urmă în cugetul său, puţin înclinat, acum, spre meditaţie.

În ziua cînd a devenit minor avu loc o mare petrecere în salonul de muzică. Se bucura la gîndul că iscălitura lui încetase să mai aibă valoare legală, şi că registrele şi birourile, cu moliile lor cu tot, pieriră din lumea sa. Ajungea la clipa în care tribunalele nu mai erau de temut pentru cei ce aveau o fire dispreţuită de legi. După ce se ameţiră cu vin din belşug, tinerii desprinseră de pe perete o chitară încrustată cu sidef, o lăută şi o surlă. Unul din ei întoarse

ceasornicul care cînta „Tiroleza vacilor" și „Balada lacurilor scoțiene". Altul puse la gură un corn de vînătoare care dormea, încovrigat în alama sa, pe plușul roșu-aprins al vitrinei, alături de flautul așezat de-a curmezișul, adus de la Aranjuez. Marcial, care nu mai contenea cu complimentele îndrăznețe adresate tinerei marchize de Campoflorido, se alătură larmei, căutind pe claviatură, sub bașii falși, melodia „Tripili-trapala". Și urcară cu toții în pod, fără a mai sta pe gînduri, amintindu-și că acolo, pe sub bîrne ce-și recăpătau culoarea, se păstrau costumele și livrelele Casei de Capellanias. Prin rafturi brumate de naftalină se adihneau hainele de curte, o spadă de ceremonie de ambasador, mai multe redingote cu plastron, pelerina unui prinț al bisericii și vestoane lungi, cu butoni de damasc și pete de umezeală prin cute. Penumbra fu năpădită de nuanțe: funde purpurii, crinoline galbene, tunici ofilite și flori de catifea. Un costum tradițional madrilen, cu plasă și franjuri, născocit pentru carnaval, stîrni aplauze. Marchiza de Campoflorido își arcui umerii pudrați sub șalul de culoarea pielii aurii pe care-l purtase vreo bunică, în noaptea unor mari hotăriri de familie, pentru a ațița pasiunea molcomă a unui bogat sindic al călugărițelor ordinului Sfintei Clara.

Tinerii se întoarseră mascați în salonul de muzică. Pe cap cu un tricorn de maestru de ceremonii, Marcial lovi de trei ori cu bastonul în podea, și începu valsul, dans pe care mamele îl găseau teribil de nepotrivit pentru domnișoare, căci se lăsau înlănțuite de talie, primind miini de bărbat pe balenele corsetului pe care toate și-l făcuseră după recentul tipar din „Grădina modei". Ușile se întunecară de roiul de slujnice, grăjdari și servitori care veneau din îndepărtatele lor dependințe și de prin subsoluri înăbușitoare să se minuneze de asemenea sărbătoare insuflețită. Se jucară apoi de-a baba-oarba și de-a ascunselea. Marcial, pitit cu tînăra marchiză de Campoflorido după un paravan chinezesc, îi dădu o sărutare pe gît, primind drept răspuns o batistă parfumată ale cărei dantele de Bruxelles păstrau gingașa căldură a decolteului. Iar cînd fetele plecară, îndepărtîndu-se în lumina asfințitului, către foișoarele și turnurile ce se profilau, negre și cenușii, pe fundalul mării, tinerii se duseră la localul de dans, unde mulatre cu brățări mari se unduiau nespus de ispititor, fără să-și piardă vreodată — oricît de săltăreață ar fi fost o *guaracha** — sandalele cu tocuri înalte. Și cum era vremea carnavalului, chefliii din ceata poreclită „Nutria cu trei ochi"

* Dans cubanez viol, cu mișcări grațioase și cu bătăi ritmice ale picioarelor în pămînt (n.t.).

stîrniră un tunet de timpane după zidul din mijlocul unei curţi unde creşteau radii. Urcaţi pe mese şi scaune, Marcial şi prietenii lui preaslăveau graţia unei negrese cu părul creţ brăzdat de fire argintii, care redevenea frumoasă, chiar atrăgătoare, cînd privea peste umăr, dansînd cu o semeaţă expresie provocatoare.

VII

Vizitele lui Don Abundio, notarul şi executarul testamentar al familiei, erau tot mai dese. Se aşeza grav la capul patului lui Marcial, lăsînd să-i cadă jos bastonul de mahon pentru a-l trezi mai devreme. De cum deschidea ochii, dădea de o redingotă de alpaca presărată cu mătreaţă, ale cărei mîneci lucioase adunau titluri şi rente. In cele din urmă îi fixă pe lună o sumă moderată, socotită în aşa fel încît să zădărnicească orice nebunie. Asta se întîmpla atunci cînd Marcial vru să intre la Colegiul San Carlos.

După nişte examene mediocre, asistă la cursuri, înţelegînd tot mai anevoie explicaţiile dascălilor. Universul ideilor era din ce în ce mai sărac. Ceea ce fusese, la început, o adunare nesfîrşită de pepluri, pelerine, gulere brodate şi peruci, plină de contradicţii şi chichiţe, căpătase nemişcarea unui muzeu de figuri de ceară. Marcial se mulţumea acum cu o expunere scolastică a sistemelor, luînd drept bun tot ce era scris prin manuale: „Leu", „Struţ", „Balenă", „Jaguar" se citea sub planşele de la Ştiinţele naturale. Tot aşa, „Aristotel", „Sfîntul Toma", „Bacon", „Descartes" figurau în susul unor pagini negre, unde erau înşiruite plicticos interpretările universului, cu un chenar gras pe margine. Puţin cîte puţin, Marcial încetă să le mai înveţe şi simţi că i s-a luat o piatră de pe suflet. Mintea-i deveni vioaie şi uşoară, admiţînd doar conceptul instinctiv al lucrurilor. La ce bun să-ţi baţi capul cu prisma, cînd lumina limpede a iernii scotea în relief toate amănuntele fortăreţelor din port? Un măr care cade din pom nu este decît un îndemn pentru dinţi. Un piciar într-o scăldătoare nu este altceva decît un piciar într-o scăldătoare. In ziua în care părăsi colegiul, uită de cărţi. Gnomul îşi recăpătă condiţia de spiriduş, iar spectrul ajunse totuna cu strigoiul.

In mai multe rînduri, cu pas grăbit şi inima grea, se duse în vizită la femeile care şuşoteau, pe după uşi albastre, pe lîngă ziduri. Amintirea celei care purta saboţi şi busuioc la ureche îl urmărea, în serile cu zăduf, ca o durere de măsele. Dar, într-o zi, mînia şi ameninţările unui duhovnic îl făcură să plîngă de spaimă. Căzu pentru cea din urmă oară pe aşternuturile iadului, renunţînd pe veci la rai-

tare pe străzile dosnice, la laşitatea din ultima clipă care-l făcea să se înapoieze acasă furios, după ce trecea de o anume hîrtoapă de pe drum — semn, cînd mergea cu ochii-n pămînt, că trebuia să facă o scurtă întoarcere ca să calce pragul cu miresme.

Trăia acum o criză mistică, înţesată de imagini sfinte, mieluşei de Paşti, porumbei de porţelan, Fecioare înveşmîntate în mantii de un albastru ceresc, stele de hîrtie poleită, magi, îngeri cu aripi de lebădă, măgarul din staul, boul, şi un cumplit Sfînt Dionisie care-i apărea în vise, cu un uriaş hău între umeri şi mersul şovăielnic al celui ce caută un lucru pierdut. Se poticnea de pat şi Marcial se deştepta îngrozit şi apuca în pripă mătăniile de mărgele surde. Feştilele, în opaiţele de ulei, luminau trist icoane ce-şi recăpătau culoarea dintru început.

VIII

Mobilele creşteau. Îi era tot mai greu să-şi ţină braţele pe marginea mesei din sufragerie. Dulapurile cu cornişe sculptate îşi lărgeau feţele. Arcuindu-şi pieptul, maurii de pe scară îşi apropiau torţele de balustrada palierului. Jilţurile erau mai adînci şi spătarele balansoarelor voiau parcă să se ducă pe spate. Nu mai trebuia să-şi îndoaie picioarele cînd se aşeza pe fundul căzii cu verigi de marmură.

Intr-o dimineaţă, pe cînd citea o carte deocheată, Marcial avu deodată chef să se joace cu soldaţii de plumb, care dormeau în cutiile lor de lemn. Ascunse iar tomul sub ligheanul din spălător şi deschise un sertar pecetluit de pînze de păianjen. Masa de scris era prea îngustă ca să încapă acolo atîta omenire. De aceea, se aşeză pe jos. Inşiră grenadierii în rînduri de cîte opt. Apoi, ofiţerii pe cai, jur-împrejurul stegarului. In spate, artileriştii, cu tunurile, pămătufurile şi beţele cu fitilul aprins. Sfîrşind alaiul, gornişti şi timpaniştii, escortaţi de toboşari. Mortierele erau înzestrate cu un resort care le făcea să arunce bile de sticlă la o depărtare de mai bine de un metru.

— Pum...! Pum...! Pum...!

Cădeau seceraţi cai, stegari, toboşari. Negrul Eligio a fost nevoit să-l strige de trei ori pînă s-a hotărît să se spele pe mîini şi să coboare în sufragerie la masă.

Din ziua aceea, Marcial s-a deprins să stea pe pardoseală. Cînd îşi dădu seama de avantajele acestui obicei, se minună că nu-i trecuse aşa ceva prin cap mai dinainte. Învăţaţi cu catifeaua pernelor pe care se aşezau, oamenii mari năduşeau prea mult. Unii miroseau

a notar — ca Don Abundio — fiindcă trupul lor nu cunaştea răcoarea veşnică a marmurii. Numai de jos poţi cuprinde în întregime toate ungherele şi perspectivele unei încăperi. Există frumuseţi ale lemnului, cărări misterioase croite de insecte, cotloane de umbră care nu se văd de la înălţimea unui stat de om. Cînd ploua, Marcial se ascundea după clavecin. Fiece tunet făcea să vibreze cutia de rezonanţă, şi toate notele se porneau pe cîntat. Din cer cădeau fulgere spre a dura bolta aceea de armonii — orgă, pădure de brazi în vînt, mandolină de greieri.

IX

În dimineaţa aceea îl închiseră la el în odaie. Auzi şoapte prin toată casa, iar prînzul pe care i-l aduseră era prea îmbelşugat pentru o zi oarecare a săptămînii. Avea şase prăjituri de la cofetăria de pe Alameda — pe cînd duminicile, întors de la biserică, putea să mănînce doar două. Îşi trecu timpul uitîndu-se la ilustraţii de călătorie, pînă cînd zumzetul tot mai puternic ce intra pe sub uşi îl făcu să privească printre jaluzele. Soseau oameni îmbrăcaţi în negru, aducînd o ladă cu mînere de bronz. Îi veni să plîngă, dar în clipa aceea apăru vizitiul Melchor, cu zîmbetul luminos dezvelindu-i dinţii, undeva, din înaltul cizmelor sale sonore. Începură să joace şah. Melchor era calul. El era regele. Luînd dalele pardoselii drept tablă, putea înainta dintr-una într-alta, în vreme ce Melchor trebuia să sară una înainte şi două într-o parte, sau dimpotrivă. Jocul se prelungi pînă pe înserat, cînd trecură pompierii din tîrg.

Îndată ce se trezi, se duse să sărute mîna tatălui, care zăcea pe patul de boală. Marchizul se simţea mai bine, şi-i vorbi fiului pe tonul şi cu pildele obişnuite. Cuvintele „Da, tată" şi „Nu, tată" se strecurau în şiragul de întrebări ca răspunsurile cantorului în timpul slujbei. Marcial îl respecta pe marchiz, dar pentru motive pe care nimeni nu le-ar fi putut bănui. Îl respecta fiindcă era înalt şi, în nopţile cu baluri, pleca de acasă cu pieptul strălucind de decoraţii; fiindcă îl invidia pentru sabia şi galoanele de ofiţer; fiindcă, de Paşti, mîncase un curcan întreg, umplut cu migdale şi stafide, cîştigînd un rămăşag; fiindcă, odată, de bună seamă că avînd de gînd s-o bată, o înşfăcă pe una din mulatrele ce măturau sala rotundă, ducînd-o în braţe la el în odaie. Ascuns după o perdea, Marcial o văzu ieşind peste puţin, plînsă şi cu hainele în neorînduială, şi se bucură de pedeapsă, căci ea era cea care golea borcanele de dulceaţă cînd le ducea în cămară.

Tatăl lui era ființa de temut și mărinimoasă pe care trebuia s-o iubești îndată după Dumnezeu. Pentru Marcial era mai presus chiar decît Dumnezeu, căci darurile sale erau zilnice și puteau fi atinse. Il prefera însă pe Domnul din cer, pentru că îi dădea de furcă mai puțin.

X

Cînd mobilele mai crescură puțin și Marcial ajunse să știe ca nimeni altul ce se afla pe sub paturi, dulapuri și scrinuri, ascunse tuturor o taină mare: viața nu avea farmec fără prezența vizitiului Melchor. Nici Dumnezeu, nici tatăl lui, nici episcopul cu odăjdii aurite de la procesiunile de sărbătoarea Corpus Christi, nu erau atît de importanți ca Melchor.

Melchor venea de hăt, departe. Era nepot de prinți învinși în luptă. In împărăția sa existau elefanți, hipopotami, tigri și girafe. Acolo, oamenii nu trudeau, ca Don Abundio, prin încăperi întunecoase, înțesate de hîrțoage. Își duceau traiul supunînd, prin istețimea lor, animalele. Unul prinse crocodilul cel mare din lacul albastru, străpungîndu-l cu o suliță ascunsă de trupurile îngrămădite a douăsprezece gîște fripte. Melchor știa cîntece ușor de învățat, deoarece cuvintele n-aveau înțeles și se repetau întruna. Fura dulciuri de prin bucătării; noaptea, fugea prin poarta din dosul grajdurilor și, într-un rînd, aruncase cu pietre în jandarmi, făcîndu-se apoi nevăzut în umbrele de pe strada Durerii.

In zilele ploioase, cizmele lui erau puse la uscat lîngă cuptorul din bucătărie. Tare-ar mai fi vrut Marcial să aibă picioarele pe măsura unor asemenea cizme! Cea dreaptă se numea Calambín. Cea stîngă, Calambán. Bărbatul acela, care îmblînzea caii nărăvași doar strecurîndu-le două degete printre buze; domnul acela înveșmîntat în catifele și purtînd pinteni și jobene înalte, știa și el cît de răcoroasă e pardoseala de marmură vara, și pitea pe sub mobile cîte o poamă sau cîte o prăjitură șterpelite de pe tăvile destinate salonului mare. Marcial și Melchor aveau împreună o provizie secretă de bomboane și migdale, pe care-o numea „Uri, uri, urá", printre hohote de rîs al căror rost îl pricepeau numai ei. Amîndoi cercetaseră casa de la mansardă pînă-n pivniță, fiind singurii care descoperiseră cămara de lîngă grajduri, ticsită de flacoane olandeze, și că în podul nefolositor, deasupra odăilor slujnicelor, douăsprezece fluturi prăfuiți își pierduseră de curînd aripile, în cutii cu sticla spartă.

Cînd Marcial căpătă năravul să rupă tot ce-i cădea în mînă, uită de Melchar şi se apropie de cîini. Erau mai mulţi în casă. Tigratul uriaş, copoiul ce-şi tîra ţîţele, ogarul prea bătrîn ca să mai aibă chef de joacă, lăţosul după care ceilalţi se ţineau în anumite perioade şi trebuia să fie închis de cameriste.

Marcial îl prefera pe Canelo, fiindcă scotea pantofii de prin camere şi dezgropa boschetele de trandafiri din curte. Veşnic negru de cărbune sau plin de ţărînă roşie, înfuleca mîncarea celorlalţi, scheuna fără motiv şi ascundea oase furate lîngă ghizdul fîntînii. Din cînd în cînd, mai lipăia şi cîte un ou proaspăt făcut, aruncînd găina cît colo, cu o lovitură bruscă de bot. Toţi îl băteau pe Canelo. Marcial însă se îmbolnăvea cînd i-l luau de lîngă el. Iar cîinele se întorcea triumfător, dînd din coadă, după ce fusese dus şi părăsit mai sus de clădirea azilului, reluîndu-şi locul pe care ceilalţi cîini, cu toată iscusinţa lor la vînătoare sau destoinicia vădită stînd de pază, n-aveau să-l acupe niciodată.

Canelo şi Marcial urinau împreună. Uneori alegeau covorul persan din salon, ca să deseneze pe lîna lui forme de nori cenuşii ce se lăţeau încetişor. Pedeapsa pentru aşa ceva era bătaia cu cureaua. Dar loviturile nu dureau atît cît îşi închipuiau oamenii mari. Erau, în schimb, un pretext minunat să provoace un concert de urlete, stîrnind mila vecinilor. Cînd saşia de alături îl făcea pe tatăl lui „barbar", Marcial se uita la Canelo, cu ochi şăgalnici. Mai plîngeau niţel, ca să capete un biscuit, şi totul era dat uitării. Amîndoi mîncau pămînt, se tăvăleau la soare, beau apă din havuzul cu peşti, se desfătau cu umbra şi parfumul tufelor de busuioc. In ceasurile de arşiţă, pe straturile umede se strîngeau tot felul de vieţuitoare. Se afla acolo gîsca cea sură, cu guşa atîrnîndu-i între labele strîmbe; cocoşul bătrîn fără pene sub coadă; şopîrla care şuiera „uri, ură", scoţînd din gît o cravată trandafirie; şarpele cel trist, venit pe lume într-un sălaş fără femei; şoricelul ce ţinea în gură o sămînţă de liană. Intr-o bună zi, lui Marcial îi arătară cîinele.

— Hau, hau! — făcu el.

Vorbea propriul său grai. Cucerise libertatea supremă. Acum voia să atingă, cu mîinile, obiecte care nu se aflau la îndemîna lui.

XII

Foame, sete, căldură, durere, frig. Marcial îşi reduse senzaţiile la aceste realităţi esenţiale, renunţînd la lumină, care-i devenise ac-

cesoile. Își ignora numele. După ce se sfîrși botezul, cu sarea lui neplăcută, nu mai avu nevoie de miros, nici de auz, nici măcar de văz. Mîinile lui mîngîiau forme desfătătoare. Era o făptură sensibilă numai și numai la pipăit. Universul pătrundea în el prin toți porii. Atunci închise ochii care deslușesc doar nebuloase uriașe, și pătrunse într-un trup cald, umed, plin de beznă, care murea. Simțindu-l ascuns în străfundurile sale, trupul alunecă spre viață.

Acum însă timpul trecea zorit, resfirîndu-și ultimele ceasuri. Minutele sunau în glissando, ca niște cărți sub degetele unui jucător.

Păsările se prefăcură în ou, într-un vîrtej de pene. Peștii redeveniră icre, lăsînd o ploaie de solzi pe fundul havuzului. Palmierii își plecară frunzele, pierind în pămînt ca niște evantaie închise. Tulpinile își sorbeau ramurile și glia înghițea tot ce-i aparținuse. Tunetul răsuna prin coridoare. Pe pielea de căprioară a mănușilor începeau să crească fire de păr. Cuverturile de lînă se destrămau, rotunjind blana unor berbeci de departe. Dulapurile, scrinurile aurite, paturile, crucifixele, mesele, jaluzelele, zburară în noapte, în căutarea vechilor lor rădăcini, la poalele codrilor. Tot ce avea cuie se năruia. O brigantină, ancorată nu se știe unde, duse în mare zor în Italia marmura pardoselilor și a fîntînii. Panopliile, ferecăturile, cheile, tingirile de aramă, zăbalele de prin grajduri, se topeau, lărgind rîul de metal pe care galerii descoperite îl purtau spre pămînt. Totul de jur-împrejur se metamorfoza, întorcîndu-se la condiția primordială. Lutul se prefăcea în lut, iscînd un pustiu în locul unde fusese casa.

XIII

Cînd muncitorii veniră dis-de-dimineață să continue demolarea, găsiră treaba gata făcută. Cineva luase statuia zeiței Ceres, vîndută în ajun unui negustor de obiecte vechi. După ce s-au plîns la breaslă, oamenii s-au dus să se așeze pe băncile unui parc din apropiere. Unul și-a amintit atunci povestea, foarte răspîndită, a unei marchize de Capellanías care s-a înecat, într-o seară de mai, printre trestiile rîului Almendares. Dar nimeni nu lua seama la poveste, căci soarele călătorea de la răsărit spre apus, și orele care cresc în dreapta ceasornicelor se cuvin să fie petrecute în tihnă, fiindcă sînt cele care duc cel mai sigur spre moarte.

Traducere din limba spaniolă de
Tudora ȘANDRU OLTEANU

ADOLFO BIOY CASARES
(Argentina)

S-a născut la 15 septembrie 1914, la Buenos Aires, într-o familie de intelectuali. Debutează în 1929, cu volumul de povestiri **Prolog**. Renunță la studiile de la Facultatea de Drept, Filosofie și Litere din Buenos Aires, dedicîndu-se în întregime literaturii. În 1931 îl cunoaște pe J.L. Borges, de care avea să-l lege pentru totdeauna o frumoasă prietenie, bazată pe afinități semnificative — cultul pentru cărți, atracția față de literatura fantastică și de factură polițistă, față de problemele teoretice ale scrisului. Colaborarea între cei doi scriitori este rodnică și multiplă : editează revista „Destiempo" (1937), creează o editură cu același nume, alcătuiesc două antologii (coautoare fiind scriitoarea Silvina Ocampo, soția lui A.B.C.) : **Antologia literaturii fantastice** (1940) și **Antologie poetică argentiniană** (1941), două culegeri : **Cele mai bune povestiri polițiste** (1949) și **Poezia gauchescă** (1955), scriu împreună cîteva cărți originale : **Povești scurte și extraordinare** (1955), **Cartea cerului și a infernului** (1960), apoi cele semnate cu pseudonimele Honorio Bustos Domecq sau Benito Suárez Lynch : **Șase probleme pentru don Isidro Parodi** (1942) **Două fantezii memorabile** (1946), **Cronicile lui Bustos Domecq** (1967) și **Un model pentru moarte** (1946).

Romancier și povestitor profund original, de vastă erudiție, A.B.C. cultivă îndeosebi literatura fantastică, creînd un univers stăpînit de fantezie și mister, în care irealul se împletește subtil și straniu cu realitatea. Capodopera sa este romanul **Invenția lui Morel** (1940), care a inspirat filmul lui Alain Resnais **Anul trecut la Marienbad** și despre care Borges declara : „am citit cartea ; nu mi se pare o inexactitate sau o hiperbolă să o calific drept perfectă". Din bogata creație a lui A.B.C. amintim volumele de povestiri : **Trama celestă** (1948), **Poveste uimitoare** (1956), **Ghirlanda cu iubiri** (1959), **Latura umbrei** (1962), **Marele Serafin** (1967), **Povești de dragoste** (1972), **Povești fantastice** (1972), **Eroul femeilor** (1979) ; romanele : **Plan de evadare** (1945), **Jurnalul războiului porcului** (1969), **Dormind la soare** (1973), **Aventurile unui fotograf în La Plata** (1985).

Desăvîrșit cunoscător al sufletului omenesc, A.B.C. pătrunde în lumea interioară a personajelor sale, fiind mereu alături de ființa umană în luptă cu un destin advers. Fără nici o vanitate formală, ajunge la o transparență expresivă obținută printr-un stil despuiat de orice artificiu, care pare a nu-și propune deliberat nimic, dar care este totuși încărcat de intenții și dăruit cu o impresionantă forță sugestivă. I se decernează în 1985 Marele Premiu de Onoare al Societății Argentiniene a Scriitorilor.

ULTIMA NOAPTE A LUI FAUST

În noaptea aceea de iunie a lui 1540, în încăperea din turn, doctorul Faust cerceta rafturile cuprinzătoarei sale biblioteci. Ici și colo se oprea; lua un volum, îl răsfoia nervos, îl punea la loc. În cele din urmă alese *Memorabilia* lui Xenofon. Așeză cartea pe pupitru și se pregăti de citit. Se uită spre fereastră. Afară, ceva se mișcase ușor. Faust își zise în șoaptă: O rafală de vînt în pădure. Se ridică, dădu

brusc perdeaua la o parte. Văzu noaptea, pe care copacii o făceau mai adincă.

Sub masă dormea Señor. Nevinovata răsuflare a ciinelui mărturisea, liniştită şi convingătoare ca un răsărit, realitatea lumii. Faust se gindi la iad.

Cu douăzeci şi patru de ani in urmă, in schimbul unei puteri magice de neînfrînt, îşi vinduse sufletul Diavolului. Anii trecuseră în zbor. Sorocul se împlinea la miezul nopţii. Nu era incă unsprezece.

Faust auzi paşi pe scară, apoi trei bătăi în uşă. Întrebă: „Cine-i?" „Eu" răspunse o voce pe care monosilaba n-o da în vileag, „eu". Doctorul o recunoscuse, dar simţi o anume iritare şi repetă întrebarea. Pe un ton de nedumerire şi dojană ii răspunse slujitorul: „Eu, Wagner". Faust deschise uşa. Slujitorul intră aducind tava, cu paharul cu vin de Rin şi feliile de piine, şi comentă, zîmbind a încuviinţare, ce mult îi plăcea stăpînului a astfel de gustare. Pe cind Wagner lămurea, ca în atîtea rinduri, că locul era tare singuratic şi că frinturile astea de discuţii il ajutau să petreacă noaptea, lui Faust ii veni în minte că era intr-adevăr un obicei plăcut, care indulceşte viaţa şi-o face să treacă mai uşor; sorbi de cîteva ori din vin, mincă puţină piine şi, pentru o clipă, se simţi în siguranţă. Cugetă: Dacă nu mă îndepărtez de Wagner şi de ciine, nu-i nici o primejdie.

Se hotărî să-i împărtăşească lui Wagner spaimele sale. Chibzui însă: Cine ştie ce-o să spună. Era o fiinţă superstiţioasă (credea in magie), cu inclinaţia de om de rînd către tot ce era macabru, violent şi sentimental. Instinctul îl făcea iscoditor; prostia, cumplit. Faust socoti că nu trebuia să se expună la nimic ce i-ar putea tulbura spiritul sau inteligenţa.

Ceasul bătu unsprezece şi jumătate. Faust se gindi: Nu mă vor putea ocroti. Nimic nu mă poate salva. Apoi se petrecu un fel de schimbare în cugetul său; îşi ridică privirea şi-şi reluă meditaţia: Mai bine să fiu singur cînd o să vină Mefisto. Fără martori, o să mă apăr mai lesne. Pe deasupra, incidentul ar putea stirni in imaginaţia lui Wagner (şi, poate, şi in neajutorata lipsă de judecată a ciinelui) o senzaţie prea ingrozitoare.

— S-a făcut tirziu, Wagner. Du-te la culcare.

Cind slujitorul dădu să-l cheme pe Señor, Faust îl opri şi, plin de duioşie, trezi ciinele. Wagner puse pe tavă farfuria cu piine şi paharul şi se îndreptă spre uşă. Ciinele işi privi stăpînul cu ochi in care părea că arde, ca o plăpîndă şi intunecată flacără, toată speranţa şi toată tristeţea din lume. Faust făcu un gest înspre Wagner, iar slujitorul şi ciinele ieşiră. Închise uşa şi privi împrejur. Văzu odaia, masa de lucru,

volumele atît de familiare. Își spuse că nu-i chiar atît de singur. Se apropie de fereastră, cu o anume vioiciune, și desfăcu puțin perdeaua. Pe drumul spre Finsterwalde licărea, îndepărtată, luminița unei trăsuri.

Să fug cu trăsura! șopti Faust și îi păru un crîmpei de speranță în agonie. Să se îndepărteze era cu neputință. Nu exista cal destul de iute, nici drum destul de lung. Atunci, ca și cînd la geam l-ar fi împresurat ziua, nu noaptea, născoci o fugă în trecut: să se refugieze în anul 1440; sau chiar și mai departe: să amîne cu două sute de ani inevitabilul miez de noapte. Își imagină trecutul ca o tenebroasă regiune necunoscută; dar, se întrebă, *dacă înainte n-am fost acolo, cum pot ajunge acum?* Cum putea el introduce în trecut un fapt nou? Își aduse vag aminte un vers din Agathon, citat de Aristotel: Nici Zeus însuși nu mai putea schimba cele odată întîmplate. Dacă nimic nu putea preface trecutul, această necuprinsă cîmpie ce se întindea dincolo de nașterea sa era de neatins pentru el. Mai rămînea, încă, o scăpare: Să se nască iar, să ajungă din nou la ceasul fatidic cînd și-a vîndut sufletul lui Mefisto, să și-l mai vîndă o dată și, cînd va ajunge, în sfîrșit, la noaptea aceea, să fugă iarăși către ziua în care s-a născut.

Se uită la ceas. Mai era puțin pînă la miezul nopții. Își zise: Cine știe oare de cînd își tot reprezenta viața-i plină de trufie, de pierzanie și de spoime; cine știe de cînd îl înșela pe Mefisto. Îl înșela? Această nesfîrșită repetiție de vieți oarbe nu era oare iadul?

Faust se simți foarte bătrîn și ostenit. Ultima sa reflecție a fost, totuși, de credință față de *viață*; s-a gîndit că în ea, nu în moarte, se deslușea, precum o apă ascunsă, odihna. Cu semeață nepăsare amînă pînă în ultima clipă hotărîrea de a fugi sau a rămîne. Ceasul se auzi bătînd...

Traducere din limba spaniolă de
Tudora ȘANDRU OLTEANU

SCRISOARE DESPRE EMILIA

Dragoste nebună...
(Proverb spaniol)

Ieri după-masă, la editură, în fața ghișeului cu gratii de la casierie, în vreme ce-mi încasam banii pentru ultimele lucrări, m-ați prevenit că, atunci cînd o să mă aștept mai puțin, lumea se va plictisi de Emilia, iar eu v-am promis alte femei. Ei bine, domnule Grinberg, v-am înșelat. Nu v-am înșelat din calcul, nici fiindcă-aș fi fost

supărat, ci pentru că spontaneitatea mea e atît de greoaie încît, dacă aş fi încercat imediat să mă justific, v-aş fi enervat fără să vă conving. Aţi spus: „Chipul de arlechin blînd al Emiliei şi sînii ei ca nişte pere mălăieţe sînt o caramea pe care toţi cititorii revistei o sug cam de mult. E timpul să te pui pe treabă; nu să tot repeţi aceeaşi acuarelă sau acelaşi desen: să te apuci să lucrezi serios." Eu înţeleg că pentru a lucra serios trebuie să o faci cu plăcere, nu ca un şcolar în jugul lecţiilor pentru acasă. Plăcerea mea de a o desena pe Emilia nu s-a stins. E de-ajuns s-o privesc ca să-mi alung teama că o să mă repet. Căci Emilia este un model infinit, mereu descopăr în fizionomia sau în trupul ei o lumină nouă, pe care n-am reuşit încă s-o redau. Mă aventurez în a-mi desena modelul, asemeni unui explorator care descoperă păduri, munţi, turnuri pe fundul mării, şi plăsmuiesc pentru cititorii revistei reflexe ale unei lumi prodigioase, dar dumneavoastră, directorul, clătinaţi din cap, daţi din mînă, strigaţi Nu!, cereţi insistent, în locul Emiliei, o galerie de domnişoare searbede. „Du-te la cofetărie", îmi porunciţi, „de la şapte la nouă, şi pune-te pe treabă! Trebuie să te mişti, trebuie să te reînnoieşti, dragul meu prieten!" Cu infailibilul instinct al unui orb, dumneavoastră credeţi că sînt mai interesat de Emilia decît de artă.

E ciudat: în două rînduri am auzit aceleaşi, sau aproape aceleaşi cuvinte. Prima oară a fost mai demult. Tocmai îmi atîrnam picturile la o expoziţie intitulată *Nouă pictori tineri* (au trecut de atunci o mie de ani!), cînd o colegă, care încă mai cleveteşte prin galerii şi pe la bienale, spuse în şoaptă, de parcă s-ar fi gîndit cu voce tare: „Îmi face impresia că-ţi plac mai mult femeile decît pictura!" Ziua aceea nu s-a sfîrşit pînă n-aţi apărut dumneavoastră, adus probabil de instinctul infailibil pe care-l aveţi, şi mi-aţi deschis larg porţile revistei: ofertă îngrozitoare, care pentru orice pictor însemna o palmă şi pe care am acceptat-o pe loc (chiar dacă dumneavoastră aţi făcut-o cu cuvintele: „Vă aştept fără nici un zor. În viaţă nu trebuie să te grăbeşti, dacă vrei să-ţi iasă ceva bine.") Uşurat, am renunţat să mai pictez femei cu ceva natură moartă în jur, aşa cum le vedeam noi pictorii, pentru a le recrea după cum şi le doresc muritorii de rînd. A durat destul pînă să pricep că nu numai schimbasem o convenţie cu alta, ci mă şi coborîsem la un nivel subaltern. Eram mulţumit, pentru că îmi găsisem drumul. Nu mai încercam să-i imit pe maeştri; eram în sfîrşit eu însumi, în modul cel mai simplu şi firesc. Trebuie să fii ceea ce eşti; nimic nu te chinuie mai mult ca o viaţă dublă. Chiar dacă vechii mei prieteni de la grupul „Pictura Nouă" vă consideră un fel de corupător care m-aţi îndepărtat de artă, ispitindu-mă cu bani

şi cu femei, pentru a mă face să mă afund în treburi aproape tenebroase, înţeleg, dacă mă gîndesc bine, că dumneavoastră aţi fost pentru mine un al doilea părinte. Pentru că vă consider ca atare, vă scriu acum scrisoarea aceasta.

Cîte femei s-au mai perindat prin studioul meu! Aţi uitat-o pe Irene, domnule Grinberg? Era înaltă, palidă, cu lungi cosiţe blonde, şi cînd se aşeza cu spatele ca s-o desenez, picioarele ei făceau un unghi încîntător. Dumneavoastră vă uitaţi la ea cu ochi de lup hămesit. Aţi uitat-o oare şi pe Antoñita noastră, renumită pentru devierea aceea la un ochi, pe care dumneavoastră o numeaţi farmecul ei particular? Mă gîndesc la toate cu o undă de nostalgie, dar dacă mi le amintesc pe fiecare în parte mă socotesc fericit că acum sînt departe de mine.

Investit cu trăsături de adevărat tată, într-o zi m-aţi dojenit: „Trebuie să-ţi vină mintea la cap. In puzderia asta de femei cine nu s-ar pierde? Marele Artist se caţără, se înalţă, descoperă în mulţime femeia unică şi, prin procedeul simplei repetiţii, o impune. Atunci noi, oamenii de rînd, ne îndrăgostim de modelul dumitale şi-ţi ridicăm un piedestal de pe care nimeni n-o să te dea jos cu prima lovitură de piatră." S-ar zice că lumea pusese totul la cale în aşa fel încît eu să par un exemplu de supunere. Isaura, care respingea, cu vigoarea ei de animal tînăr, ideea de a se îmbrăca mai gros, şi era mereu răcită, se îmbolnăvi. N-am izbutit să dau nici de Antoñita, nici de Violeta. Telefonul Saturnei era stricat. Pierdusem urma Irenei. Îngrijorat, fiindcă era sîmbătă şi luni trebuia să predau desenele, am trecut strada, intrînd în parcul Chacabuco, să stau puţin la soare. Cînd am ajuns din parcul propriu-zis în partea pe care pensionarii o numesc grădina italiană, l-am zărit, în stînga, la capătul unei cărări roşii, înconjurate de straturi simetrice de gazon, pe prietenul meu don Braulio, acoperit cu pînza neagră a aparatului, fotografiind o domnişoară blondă şi înaltă, îmbrăcată în verde, aşezată pe o bancă de marmură, sub arcada unui chiparos. Am comentat în sinea mea: „Pare un tablou de Gaston Latouche." Pe cînd mă îndepărtam, ideea de tablou mă făcu să mă gîndesc la cea de model şi mi-a trecut prin cap că tocmai lăsasem în urmă soluţia. Am făcut cale-ntoarsă. Don Braulio îşi manevra plăcile, avînd parcă ceva de bucătar care amestecă şi gustă. Domnişoara dispăruse:

L-am întrebat:

— Cine era? Crezi că o să se întoarcă?

— Trebuie să se întoarcă. Dacă nu, pe cuvînt că-mi înghit fotografiile! Nu, amice, nu se poate una ca asta.

După ce i-am explicat situația, i-am spus lui Don Braulio:

— Am nevoie urgent de un model. Oare n-ai putea vorbi cu domnișoara?

— Las' pe mine, răspunse.

— Să vină la mine acasă să vorbim. Îți amintești numărul?

— Nu contează numărul. E casa care pare un mascaron de provă.

Deși casa mea, care e pe colț, nu seamănă cu un mascaron de provă, ci chiar cu o provă, am înțeles că Don Braulio a știa: după starea mea de spirit, o văd cînd ca o provă înaintînd triumfător spre verdele parcului, cînd ca un pisc ascuțit care gravitează peste inima mea, cu umbra și greutatea zidurilor, unde vrea fereastră se întredeschide sordid, pentru scurtă vreme.

Tocmai pusesem apa la fiert să fac un ceai *mate*, cînd se auzi soneria. Am deschis ușa: Emilia, femeia unică, pe care mi-ați cerut-o atît de insistent și pentru care acum protestați, intră înăuntru.

— Mi-a vorbit fotograful, spuse. N-am lucrat niciodată ca model, dar sînt gata de orice.

Izbucni în rîs, pentru că era într-una din zilele ei vesele și simple. Cred că m-am îndrăgostit imediat, deși nu-i exclus ca procesul să fi durat de fapt o săptămînă.

M-am gîndit cu neplăcere: „Cum n-a pozat niciodată ca model, nu știe cît o să cîștige; va trebui să-i spun; o să i se pară puțin."

Ca să nu mă creadă prost — trecuseră cîteva minute fără să scot un cuvînt — mi-am justificat tăcerea:

— Mă gîndesc la ceva ce-o să aranjăm mai tîrziu.

— La ce? întrebă.

— Ei, o să vezi!

Insistă:

— Vreau să știu acum. Nu-mi cereți să aștept. Eu n-aștept niciodată. Urăsc nesiguranța.

Curiozitatea îi lumina fața și îi întuneca inteligența. Emilia era uimitor de tînără.

— Bine: mă gîndeam că trebuie să ne înțelegem cît o să vă plătesc.

Ca și cînd mi-ar spune: „Mă așteptam la ceva mai interesant decît mizeria asta", exclamă:

— Ah!

În după-amiaza aceea am băut mate și am lucrat. Să vă spun, dragă domnule Grinberg, care erau cele două axiome ale purtării mele? Iată-le: ce-i mai important trece înainte de toate, și fiecare să se cunoască pe sine. Dacă n-o desenez pe Emilia, poate că n-o să

mai desenez nimic. Cu Emilia sînt mulţumit; restul vine pe planul al doilea. Daţi-mi voie să ridic puţin tonul, ca şi cînd aţi fi surd, ca să explic că restul include totul în afară de ea. De bună seamă, situaţia mea cu Emilia nu-i aşa de stabilă cum aş dori-o eu (nici cum ar dori-o ea: „Femeia vrea stabilitate", sînt cuvinte pe care le repetă mereu). Mă consolez, sau încerc să mă consolez, cu gîndul că viaţa însăşi, asemeni unei lumini schimbătoare care trece peste noi, e şi ea efemeră. Ideile acestea mă fac să-mi aduc aminte de vecinii care locuiau alături, cînd eram copil. Îndată ce căldura verii se înteţea, încărcaţi cu valize şi cufere, precedaţi de camioane de la Villalonga, plecau la Mar del Plata, să-şi petreacă sezonul acolo; dacă te apucai să le numeri bagajele, socoteai că vor lipsi cine ştie cît; ei bine, chiar dacă pe atunci timpul se scurgea uimitor de încet, pînă să te obişnuieşti cu ideea că plecaseră, îi şi vedeai înapoi, cu valizele, cu cuferele, cu Villalonga cu tot. Vorba acelui englez cu guler de celuloid şi costum negru, care predică în parc: înălţăm un sanctuar pe nisipuri mişcătoare.

Viaţa mea e calmă şi ordonată. Dimineaţa lucrez la schiţele din ajun sau desenez din memorie, pînă cînd soseşte Tomasa, menajera. Atunci, cu plasa sub braţ, mă duc la pîine, la piaţă, la magazine şi, poate n-o să mă credeţi, aleg cumpărăturile cu plăcere, schimb saluturi cu prietenii pe care-i întîlnesc de fiecare dată, la aceeaşi oră, în aceleaşi locuri. La întoarcere, găsesc casa curată; Tomasa face mîncarea şi eu desenez mai departe. După prînz trec strada şi intru în parc, să stau la soare şi la taifas cu pensionari a căror înfăţişare o deprimă pe Emilia. La cinci fix mă întorc acasă, s-o aştept pe Emilia, care soseşte cu întîrziere. Fericirea mea durează trei ore (alţii au mai puţin). Înainte de nouă, Emilia pleacă şi fiecare începem să parcurgem, separat, o lungă traiectorie pe care o prevăd cu teamă şi apoi, de multe ori, ajung s-o regret: răstimp de douăzeci şi una de ore, în care Emilia străbate o lume ostilă. Ştiu totul, fiindcă ea e cu desăvîrşire sinceră.

Emilia nu se duce la ea acasă, la nouă seara, ci la club. Credeţi-mă, domnule Grinberg, nu înţeleg cum de o fată sensibilă şi cu judecată tolerează asemenea oameni; întrucît indulgenţa mea — ar trebui să spun mila mea — e mai mică, nu o însoţesc şi sufăr atît cît sufăr. În aceste momente ale legăturii noastre, a mă duce la club îmi este teoretic cu neputinţă. Totuşi, la început, Emilia însăşi îmi cerea s-o însoţesc. Eu refuzam, ca să-mi demonstrez superioritatea. Bineînţeles că dac-aş apărea acum într-o seară prin saloanele clubului, aş deveni la fel de respingător ca orice iscoadă. Emilia se duce,

pentru că trebuie să meargă undeva, dar vă asigur că nu are afinități cu cei pe care-i întîlneşte acolo: oameni neinteresanţi, nici un singur artist, lume de rînd din belşug. Nu-l pot cere să stea acasă, fiindcă atmosfera de acolo o deprimă. Pe cine n-ar deprima oare gălăgia iscată de nesfîrşita ceartă dintre părinţi şi compania fratelui, un spirit cu totul mercantil, şi a surorii profesoare, care nu iartă semenilor propria-i urîţenie şi virtute? Şi nici nu pot, fără să provoc tot felul de necazuri, s-o reţin la mine. Emilia mă previne: „Nu vreau să mă sfîrtece fiarele. Nu vreau să intru în gura nimănui." La rîndul meu, cred că are dreptate.

Mă veţi întreba de ce nu m-am însurat cu ea. Cine priveşte din afară, nu înţelege ce înseamnă să pregeţi şi, cu logică rapidă, trage concluzii dispreţuitoare. Căsătoria cu Irene, cu Antoñita sau cu Violeta n-ar fi avut sens; cînd în sfîrşit a apărut Emilia, eu mă deprinsesem cu viaţa de burlac; eram gata să iubesc şi să sufăr, dar nu să-mi schimb obiceiurile. Pe deasupra, din amor propriu sau din altă pricină, Emilia n-a vrut să ne căsătorim.

Pentru a o înţelege pe Emilia trebuie să cunoşti acea trăsătură a firii ei care m-a necăjit cel mai tare. Mă refer la tendinţa ei de a se purta copilăreşte. Am să amintesc spre ilustrare că, iarna trecută, cînd i-a primit pe cei doi nepoţi ai ei de la Tucumán, Norma, de cinci ani, şi Robertito, de şapte, iubita mea a imitat neîncetat pe fetiţă, îi copia ghiduşiile şi felul de a vorbi. Într-o seară, pe cînd sorbeam ceai *mate*, mi-a propus să ne jucăm de-a Norma şi Robertito cînd îşi beau laptele. Nu strîmbaţi din nas, domnule Grinberg! Din dragoste ajunge omul în tot felul de situaţii jenante.

Cînd Emilia începe să-şi denigreze prietenii de la club, tremur. Deşi n-o contrazic, insistă, de pildă, povestindu-mi că Nogueira, un individ care mi-e cu totul necunoscut, este cum nu se poate mai grosolan: a strîns-o în braţe la dans; cu pretextul că vrea să ia aer curat, a scos-o pe balcon, unde a sărutat-o şi, la sfîrşit, i-a promis că o să-i dea un telefon „ca să aranjeze ceva". Comentez exasperat: „Cum l-ai mai provocat!" Supoziţia mea o ofensează, dar văzîndu-mă supărat şi palid se înduioşează, întreabă dacă nu face rău povestindu-mi toate astea. Peste cîteva zile, cînd se anunţă altă serată cu dans la club, o rog să nu se mai repete un episod ca cel cu Naguiera.

— N-ar fi trebuit să-ţi povestesc!, exclamă. În afară de asta, a trecut atîta timp. Mi se pare că eram alta. Nu te iubeam ca acum. Acum n-aş fi în stare să fac aşa ceva.

Cu naivitatea ei neprefăcută, Emilia mă zăpăcește. Dacă nu sînt recunoscător pentru dragostea care, în asemenea clipe, o subjugă, sînt ingrat; dacă n-am încredere în ea, sînt lipsit de sensibilitate, distrug minunata noastră înțelegere. Aceste atitudini, atît de spontane la ea, nu vădesc un fond tulbure și pervers, ci (și aceasta nu-i nou pentru mine) un temperament strict feminin. Încerc, deci, să uit, șirul lamentabil care-i include pe Viera, pe Centrone, Pasta (un actoraș cabotin), Ramponi, Grates, un peruan, un armean și încă alți cîțiva.

Dintr-o dată coșmarul a luat sfîrșit. Emilia s-a schimbat, ca prin minune. De o jumătate de an, nu-mi mai dă vești despre nenorocitele ei aventuri nocturne cu prietenii întîlniți la club. Am fost nespus de fericit. Mă obișnuisem să prevăd, cu inima strînsă, inevitabilele episoade, mărturisite cu fidelitate a doua zi, care erau totdeauna iertate, pentru că intr-adevăr nu însemnau mare lucru, nici n-aveau urmări care să tulbure modul nostru de viață, ci erau doar niște slăbiciuni penibile, detestate chiar de Emilia, niște căderi ce puteau fi atribuite amețelii provocate de alcool, sau pur și simplu o tendință copilărească dusă la extrem, agravată de prea multă bună-credință. Și acum înțelegeți ce înseamnă să descopăr deodată, și apoi să mă încredințez, că s-a sfîrșit coșmarul repetat de atîtea ori?

Cum v-am mai spus, in ultima vreme am fost foarte fericit. Chiar noaptea trecută mă gîndeam că încă nu mă obișnuisem cu realitatea, lumea sau Emilia să mă trateze atît de bine, că ar fi normal să descopăr mai întîi vreo fisură și apoi, prin fisură, un adevăr îngrozitor; că împotriva tuturor antecedentelor experienței mele, zi de zi se dovedea caracterul autentic al norocului meu de necrezut. N-a fost de-ajuns că au încetat infidelitățile de la club; mi-a fost dat și să aud, din gura Emiliei, cuvintele:

— In noaptea asta o să rămîn pînă mai tîrziu. Oricum, clevetitorii n-or să ne păgubească de nebuniile pe care o să le facem, iar cei care nu bîrfesc n-o să poată să ni le dea înapoi pe cele nesăvîrșite.

Mult trebuia să mă mai iubească Emilia ca să la o hotărîre atît de opusă convingerilor pe care le-a avut toată viața! Am reflectat la faptul că, atîta vreme cît este iubit de o femeie, bărbatul n-are de ce să invidieze pe nimeni.

Se făcea ziuă cînd am lăsat-o la poarta casei ei. Pe drum am recitat versuri și, brusc, cu exaltarea celui care descoperă, sau visează că a descoperit o minune, am avut revelația că în duritatea dalelor, la picioarele mele, și în irealitatea luminii ce împresura strada, exista un simbol al norocului tainic pe care-l au oamenii. Nu numai că o

ai pe Emilia, mi-am zis, de parc-aş fi enumerat nişte trofee: eşti şi inteligent! Da, dragă domnule Grinberg, am cunoscut ceasuri de triumf.

A doua zi, la telefon, Emilia mi-a explicat că, pentru „a domoli fiarele", nu mă va vizita după-amiază. De atunci alternăm zile în care rămîne pînă în zori, cu zile de absenţă totală.

Cu un dram de înţelepciune — dacă m-aş limita la fapte şi n-aş mai despica atît firul în patru — aş fi fericit. La urma-urmelor, ce s-a schimbat? Desigur, sînt zile cînd n-o văd, dar sînt şi altele în care o văd douăsprezece ore, în locul celor trei de pînă atunci; pe săptămînă, înainte o vedeam douăzeci şi una de ore, iar acum, cel puţin treizeci şi şase.

Pot, aşadar, să mă consider cîştigat, mai ales cînd stau să mă gîndesc că, în legăturile de dragoste, dacă o fiinţă o influenţează pe cealaltă, de obicei asta se întîmplă la început. După mulţi ani, la ce ar mai avea vreo influenţă? De ce a încetat Emilia să mai meargă la club? De ce nu-şi reia aventurile nocturne? Din pricina mea? Speriat, ca bolnavul care se întreabă la miez de noapte dacă n-o avea oare ceva incurabil, eu mă întreb dacă nu s-a fi strecurat alt bărbat în viaţa Emiliei.

Să vă povestesc acum ce s-a întîmplat la mica noastră sărbătoare, domnule Grinberg. În toiul arşiţei de vară, este o dată pe care Emilia şi cu mine o aniversăm printr-o mică sărbătoare. Eu cumpăr de la Las Violetas un pui de ţară şi mă străduiesc să fac rost de şampania chiliană preferată a Emiliei care, la rîndul ei, contribuie la ospăţ cu migdale şi alte bunătăţi, ce au principalul merit de a fi alese de ea. Anul acesta m-am temut să nu se complice lucrurile, deoarece în noaptea respectivă la club avea loc o chermeză cu dans şi tombolă, iar la douăsprezece urma să se dea rezultatul tragerii pe care Emilia voia s-o cîştige. Premiul era un şal de Manila.

„Dacă o să cîştig şalul, îl pun pe pian", declară Emilia, rîzînd, căci ştie că un şal pe un pian e o culme de prost gust şi fiindcă mai ştie că ea are o personalitate destul de puternică pentru a pune, fără risc, şalul pe pian, reuşind să dea acestui colţ al casei farmecul tipic altor ambianţe sau altor epoci. „Pe şal o pun pe Mabel", continuă Emilia, rîzînd şi mai tare. Mabel este o păpuşă de cîrpă, cu care încă se mai joacă.

Cred că o cunosc bine pe Emilia, că am avut din belşug, în cursul timpului, dovezi de nerăbdare şi curiozitate din parte-i, aşa încît nu mi-am îngăduit nici o iluzie în legătură cu desfăşurarea firească a aniversării noastre. Încărcată cu pachete, iubita mea sosi mai de-

vreme ca de obicei. Aduse struguri, migdale, o sticlă de ketchup şi chiar un fruct de avocado. Cum era cald, am deschis larg fereastra. Emilia spune că se înăbuşă într-o cameră închisă. Puţin înainte de miezul nopţii, într-o casă de prin vecini un bărbat cu vocea vibrantă şi plină se porni să cînte *Bărbierul din Sevilla*. Pe mine geamul deschis mă deranja, nu numai din cauza acelor energice *Figaro qua, Figaro là*, care-mi zguduiau creierul, ci şi datorită unui vînticel perfid ce avea să mă facă să răcesc; dar nu m-am încumetat să închid, pentru că Emilia vrea mereu să fie ventilaţie, pînă intr-atît că în toiul iernii mă ţine cu toate ferestrele deschise. Inchipuîţi-vă, domnule Grinberg, care mi-a fost surpriza cind intrebă:

— N-ai să te superi dacă închid, nu-i aşa?

Am privit-o întrebător: nu ştiam dacă trebuia să-i fiu recunoscător pentru a atenţie sau să mă amuz de o glumă.

— S-au inversat rolurile, am exclamat. Ne prefacem acum că unul e celălalt?

Nu mă auzi, fiindcă orologiul cu cioplitori in piatră pe care-l am pe şemineu se porni să bată de douăsprezece. Emilia se duse la bucătărie, după şampanie, care era pusă la gheaţă. Păşi intr-un fel straniu. Cind se intoarse cu sticla şi cupele, am observat-o iar. Am descoperit atunci ce era ciudat in mersul ei: un nu ştiu ce masculin. Eram incredinţat că Emilia mă imita.

Deodată mi-a trecut prin minte că graba ei de a veni mai devreme şi acum zorul acesta după şampanie şi cupe ascundeau intenţia de a pleca cît mai curind. încearcă să găsească nişte cuvinte acceptabile, m-am gîndit, care vor incepe cu un *ei bine* şi, după a pauză, o să propună, pe un ton nevinovat, *„hai să mergem la club, intru să văd dacă am ciştigat la tombolă şi în cinci minute sint înapoi!"* Ştiu eu de ce-i in stare o femeie la dans. M-am şi văzut la colţul străzii, lingă club, aşteptînd ceasuri in şir şi am prevăzut că-mi voi aminti cu tristeţe de noaptea asta.

Vorbesc despre nerăbdarea Emiliei, dar nici a mea nu-i mai mică. Pentru a pune capăt îndoielii eram dispus să anticipez, să provoc hotărîrea de care mă temeam atît. Spunindu-mi că sînt mărinimos, că dacă Emilia dorea ceva, trebuie să-i fiu pe plac, chiar dacă mă dobora la pămînt, am intrebat:

— Mergem la club, să vedem dacă ai ciştigat şalul?

Răspunsul ei m-a uluit. Spuse:

— In ruptul capului. La ce bun? Ca să aflu azi că am pierdut? Totuna e dacă aflu miine.

Un îndrăgostit seamănă mult cu un prost și cu un sinucigaș. Am insistat:

— Dar bine, Emilia, ai să suporți pînă mîine nesiguranța?

— Eu cred, răspunse, că omul trebuie să-și ridice căsuța și să-și aștearnă patul în nesiguranță. În fond, în viață nu-i nimic sigur.

Am privit-o fără să pricep. O perucă albă pe capul ei nu mi s-ar fi părut mai falsă decît cuvintele acelea în gura sa; recunosc, totuși, că le-a spus cu naturalețe.

Se întinse îndată în pat, privind țintă în gol, cu ochii rotunzi; un zîmbet pe care nu i-l cunoșteam — arogant, obscen, aproape feroce — îi jucă pe buze. Oare de ce mă contraria profund zîmbetul acela? Am bîiguit ceva în șoaptă pentru a-mi smulge iubita din meditație. Știți cum mi-a cerut să tac? A spus:

— Te rog, Emilia, taci din gură, nu mă întrerupe, că meditez.

Știu prea bine: sînt unele femei care, din afectare vanitoasă, se cheamă pe nume pentru a se interpela cu voce tare; dar Emilia vorbea cu mine.

Se împlinea oare în ea idealul tuturor îndrăgostiților de a se confunda cu ființa iubită, și credea într-adevăr că ea era eu și eu eram ea? De ce nu pricep odată, m-am întrebat, că soarta îmi dăruiește o fată îndrăgostită, în puritatea ei desăvîrșită? Înfiorat de recunoștință, i-am strîns mîna. Vai, mîna ei n-o strînse pe a mea; s-ar fi zis că Emilia se îndepărtase și că-și lăsase mîna fiindcă uitase de ea. Mi-am amintit atunci cuvintele pe care iubita mea le rostise cu cîteva minute înainte: *Eu cred că omul trebuie să-și ridice căsuța și să-și aștearnă patul în nesiguranță. În fond, în viață nu-i nimic sigur.* Cuvintele nu-s ale ei, mi-am spus, și nici ale mele. Am chibzuit în grabă: Există persoane nerăbdătoare (ca Emilia și ca mine) și persoane care-și țin în frîu nerăbdarea. Printre acestea din urmă nu lipsesc personaje pitorești, ca predicatorul englez din parcul Chacabuco. Sau chiar dumneavoastră, domnule Grinberg, nu mi-ați spus odată: „Vă aștept fără nici un zor. În viață nu trebuie să te grăbești, dacă vrei să-ți iasă ceva bine"? Asta nu înseamnă că ați fi dumneavoastră rivalul meu, sau că ar fi englezul din parc; sînt mulți oameni capabili să formuleze acele cuvinte; toate astea înseamnă nu numai că în viața Emiliei există alt bărbat, ci și că Emilia, cînd este cu mine, îl imită; cînd mă sărută, își închipuie că celălalt o sărută, iar cînd o sărut, își închipuie că-l sărută pe el.

M-am tulburat prea tare ca să-mi mai ascund supărarea; nu știu dacă Emilia și-a dat seama de ceva. Vreme de o săptămînă am încercat să n-o văd. Asta nu era viață. Cînd a venit iar, mi s-a părut

că-mi dădea să înțeleg, chiar fără să mi-o spună, că exista celălalt. De bună seamă se juca, cu acea tendință copilăroasă și buna-credință proprii firii ei, prefăcîndu-se că este el. Se prea poate ca situația mea să pară cam absurdă și destul de înjositoare. Dar nu este absurdă orice iubire? Să fie într-adevăr cutare fată chiar atît de minunată? Să fie oare îndreptățit cutare bărbat să se tapească de dragul ei? Și de ce-ar fi mai nobilă dragostea împărtășită decît cea dezinteresată și fără speranță? Vă gîndiți poate că sînt cel mai nefericit bărbat din lume. Știu bine că fără Emilia n-aș fi mai puțin nenorocit. Veți spune că a o avea astfel înseamnă a nu o avea deloc. Există oare alt mod de a avea pe cineva? Chiar dacă trăiesc împreună, părinții și copiii, bărbatul și nevasta, nu știu ei că orice comunicare e iluzorie și că la urma-urmelor fiecare rămîne izolat în misterul lui? Eu nu-mi doresc decît ca rivalul meu să nu se poarte prea frumos cu ea, pentru că atunci Emilia mă va lăsa, și nici să nu se poarte prea urît, fiindcă atunci ea, care-l imită, se va purta foarte rău cu mine. In ultimul timp am traversat o perioadă furtunoasă, dar din fericire a trecut.

Traducere din limba spaniolă de
Tudora ȘANDRU OLTEANU

JULIO CORTÁZAR

(Argentina)

Julio Cortázar se naşte în 1914, la Bruxelles, unde familia lui rămîne în tot timpul primului război mondial. După întoarcerea la Buenos Aires, îşi petrece copilăria în cartierul popular Bânfield, căruia îi datorează simţul pitorescului, gustul jocului şi savoarea graiului „porteño". Absolvă şcoala normală, devine profesor secundar şi cadru universitar demis de dictatura peronistă. Aşadar, primele experienţe de viaţă şi mai cu seamă începuturile sale scriitoriceşti — poemul dramatic Regii, povestirea Cu faţa la cer, noaptea elogiată de Borges şi publicată în revista Sur, şi naraţiunile fantastice din Bestiario (1951) — aparţin Argentinei. În acelaşi an pleacă la Paris unde, după dificultăţi materiale şi uimiri spirituale, ajunge traducător la UNESCO, ceea ce înseamnă stabilitate, călătorii, relaţii. dar şi dorinţa de a evada din rutină în creaţia literară. Pentru împlinirea ei, găseşte la Paris efervescenţa intelectuală, întinsa şi rafinata cultură, accesul la limbi şi literaturi străine, stimulul indispensabil originalităţii şi perfecţiunii artistice. Tot aici argentinitatea lui Cortázar cristalizează prodigios şi el urcă treptele consacrării hispanice şi mondiale cu povestirile din Sfîrşitul jocului, Armele secrete, Toate focurile, focul, Octaedru, cu opera sa culminantă, romanul Şotronul, precedat de Lozurile cîştigătoare şi urmat de 62, model de montat, şi Cartea lui Manuel. Tot în aceşti ani, Cortázar dobîndeşte conştiinţa lumii contemporane, îndeosebi a lumii revoluţionare latino-americane pe care o sprijină constant şi eficace. După durerea pierderii soţiei sale, o boală fulgerătoare îl răpune în 1984. Sensul profund al operei lui Cortázar stă în trecerea de la o lectură mantico-existenţială a universului în care omul apare marginalizat, supus unor forţe obscure, implacabil strivitoare, la o lectură poetic-umană în care fiinţa omenească devine subiectul activ al unor căutări axiologice, iar în locul misterului absurd, apare destinul omenesc semnificativ, raţiunea de a fi şi a crea. Marile reuşite care însoţesc această transformare fac posibilă comparaţia lui Cortázar ex aequo cu Poe şi James Joyce, în domeniul fantasticului şi respectiv al experimentării temerare. Proprii lui Cortázar rămîn extraordinarele lui calităţi : forţa parabolică şi iradiaţia simbolică.

INSTRUCŢIUNI PENTRU JOHN HOWELL

Lui Peter Brook

Gîndite mai tîrziu — pe stradă, în tren, pe un drum de ţară — toate acestea ar putea părea absurde, dar teatrul nu este în fond decît un pact cu absurdul, exercitarea lui eficientă şi fastuoasă. Lui Rice, care se plictisea în acea Londră autumnală de sfîrşit de săptămînă, şi care intrase la Aldwych fără să privească prea atent programul, primul act al piesei i se păru mai cu seamă mediocru; absurdul începu în pauză cînd omul în uniformă cenuşie se apropie de fotoliul lui şi îl invită politicos, cu o voce aproape imperceptibilă, să-l însoţească în culise. Fără să fie prea surprins, se gîndi că direcţia făcea probabil vreo anchetă, vreo vagă investigaţie cu scop

publicitar. „Dacă e vorba de o părere, spuse Rice, primul act îmi pare slab, iar iluminaţia, de pildă..." Omul în gri aprobă amabil cu o înclinare a capului, dar mîna lui indica o ieşire laterală şi Rice înţelese că trebuia să se ridice şi să-l urmeze fără să se lase rugat. „Aş fi preferat o ceaşcă de ceai", gîndi în timp ce cobora cîteva trepte care dădeau spre un caridor lateral şi se lăsă condus cu o senzaţie incertă: era distrat şi uşor nemulţumit. Aproape dintr-o dată se pomeni în faţa unui decor care reprezenta o bibliotecă burgheză; doi oameni ce păreau că se plictisesc îl salutară ca şi cum vizita lui ar fi fost prevăzută şi chiar de la sine înţeleasă. „Fără îndoială, dumneavoastră sînteţi cît se poate de potrivit", spuse omul înalt. Celălalt ins aprobă din cap, fără a rosti nici o vorbă, de parc-ar fi fost mut. „Nu avem mult timp", spuse omul înalt, „dar voi încerca să vă explic rolul dumneavoastră în două cuvinte". Vorbea mecanic, parcă făcînd abstracţie de prezenţa lui Rice, mărginindu-se să îndeplinească un consemn monoton. „Nu înţeleg", spuse Rice, dînd un pas înapoi. „Aproape că e mai bine", spuse omul înalt. „În astfel de cazuri, analiza constituie mai degrabă un dezavantaj; veţi vedea că îndată după ce vă obişnuiţi cu reflectoarele, veţi începe să vă distraţi. Cunoaşteţi primul act; ştiu, ştiu, nu v-a plăcut. Nimănui nu-i place. De acum însă piesa poate deveni mai bună. Desigur, depinde." „Ar fi bine să se îmbunătăţească", spuse Rice, care credea că înţelesese greşit, „dar oricum, e vremea să mă întorc în sală." Cum făcuse încă un pas înapoi, nu-l surprinse prea mult rezistenţa moale a omului în gri, care murmura o scuză, fără să se dea la o parte. „S-ar părea că nu ne înţelegem", spuse omul înalt, „şi e păcat fiindcă nu mai sînt decît patru minute pînă să înceapă actul al doilea. Vă rog să mă ascultaţi cu atenţie. Dumneavoastră sînteţi Howell, soţul Evei. Aţi văzut că Eva îl înşeală pe Howell cu Michael şi că probabil Howell îşi dă seama, deşi preferă să tacă pentru motive care nu sînt încă limpezi. Nu vă mişcaţi, vă rog, nu e decît o perucă". Dar avertizarea părea aproape inutilă pentru că omul în gri şi omul mut îl prinseseră de braţe, iar o fată înaltă şi slabă care apăruse deodată îi punea ceva călduţ pe cap. „Cred că nu vreţi să încep să strig şi să provoc un scandal în teatru", spuse Rice, încercînd să-şi stăpînească tremurul vocii. Omul înalt ridică din umeri. „Dumneavoastră nu veţi face aşa ceva", spuse obosit. „Ar fi atît de puţin elegant... Nu, sînt sigur că nu veţi face asta. Pe de altă parte, peruca vă vine admirabil; sînteţi tipul roşcovanului". Ştiind că nu trebuia să spună asta, Rice rosti: „Dar eu nu sînt un actor". Toţi, pînă şi fata, surîseră, încurajîndu-l. „Tocmai", răspunse omul înalt. „Vă daţi foarte bine seama de

diferență. Dumneavoastră nu sînteți un actor, sînteți Howell. Cînd veți intra în scenă, Eva va fi în salon, scriind o scrisoare către Michael. Dumneavoastră vă veți preface că nu observați că-și ascunde hîrtia și tulburarea. Cu începere din acel moment, faceți ce doriți. „Ochelarii, Ruth". „Ce doresc?", spuse Rice, încercînd pe înfundate să-și elibereze brațele, în timp ce Ruth îi potrivea niște ochelari cu ramă groasă de baga. „Da, cam așa stau lucrurile", spuse omul înalt, fără chef de vorbă, și Rice bănui că era sătul să repete aceleași instrucțiuni în fiecare noapte. Se auzea soneria care chema publicul și Rice izbuti să distingă mișcările mașiniștilor care aranjau mobilierul pe scenă, apoi cîteva schimbări de lumină: Ruth dispăruse dintr-o dată. Îl pătrunse o indignare mai mult amară decît violentă și care într-un anume fel îi părea nelalocul ei. „Asta e o farsă stupidă", spuse încercînd să se elibereze „și vă previn că..." „Îmi pare rău", murmură omul înalt. „Sincer vorbind, m-aș fi așteptat la altceva din partea dumneavoastră. Dar dacă o luați așa..." Nu era chiar o amenințare, deși cei trei oameni îl înconjurau într-un chip care cerea sau ascultare sau luptă directă; lui Rice i se păru că prima era la fel de absurdă și de falsă ca și cea de a doua. „Howel intră acum", spuse omul înalt, arătînd pasajul îngust din culise. „Odată acolo, faceți ce vreți, dar noi am regreta să..." O spunea amabil, fără să tulbure tăcerea care se lăsase în sală. Cortina se ridică încet cu un foșnet de catifea și îi învălui o rafală de aer călduț. „În locul dumneavoastră, eu m-aș gîndi bine, totuși", adăugă obosit omul înalt. „Acum, duceți-vă". Împingîndu-l ușor, cei trei îl însoțiră pînă la mijlocul culiselor. O lumină violetă îi orbi pe Rice; în fața lui era o întindere care i se păru nesfîrșită și la stînga ghici marea peșteră, ceva ca o uriașă respirație reținută, ceea ce în definitiv era adevărata lume unde puțin cîte puțin începeau să se deslușească plastroane albe de cămașă și poate pălării sau pieptănături înalte. Făcu un pas sau doi înainte, simțind că picioarele nu-l ascultau și era gata să se întoarcă și s-o ia la fugă, cînd Eva, ridicîndu-se în grabă, înaintă spre el, întinzîndu-i o mînă care părea că plutește în lumina viarie la capătul unui braț foarte alb și lung. Mîna era înghețată și Rice avu impresia că se crispează puțin într-a lui. Lăsîndu-se dus spre centrul scenei, ascultă, încurcat, explicațiile Evei despre durerea ei de cap, despre preferința pe care o avea pentru penumbra și liniștea bibliotecii, așteptînd ca ea să tacă, și astfel el să înainteze în avanscenă și să le spună spectatorilor în două cuvinte că erau escrocați, batjocoriți. Eva însă părea că speră de la el să se așeze pe sofaua de un gust la fel de îndoielnic ca și subiectul piesei și decorurile și Rice înțelese că

era imposibil, aprcape caraghios, să continue în picioare în timp ce ea, intinzindu-i din nou mina, reinnoia, cu un surîs obosit, invitația să se așeze. De pe sofa, deosebi mai bine primele rînduri ale fotoliilor de la parter, abia separate de scenă prin lumina care trecuse de la violet la un portocaliu gălbui, dar în mod curios Rice simți că îi este mai ușor să se întoarcă spre Eva și să-i susțină privirea care într-un fel il lega de acea absurditate, amînînd încă o clipă singura hotărire posibilă pe care trebuia să o ia, afară numai dacă nu se supunea nebuniei și se preda simulacrului. „Serile acestei toamne sînt interminabile", spuse Eva, căutînd o cutie de metal alb pierdută printre cărțile și hîrtiile de pe măsuța joasă și oferindu-i o țigară. Rice scoase bricheta cu un gest mecanic, simțindu-se tot mai ridicol cu peruca și ochelarii, dar ritualul mărunt de a aprinde țigările și a aspira primele fumuri era ca un fel de răgaz care ii permitea să se așeze mai comod, slăbind insuportabila tensiune a corpului ce se simțea privit de constelații reci, invizibile. Își auzea răspunsurile pe care le da frazelor Evei, cuvintele păreau că se iscă unele din altele cu un efort minim, fără să vorbească despre nimic precis; un dialog de castel din cărți de joc în care Eva punea zidurile fragilului edificiu, iar Rice intercala cu ușurință propriile lui cărți de joc și castelul se înălța sub lumina portocalie pînă ce se termina cu o explicație prolixă ce amestecа numele lui Michael („Ați văzut că Eva îl înșeală pe Howell cu Michael"), cu alte nume și alte locuri, un ceai la care luase parte mama lui Michael (sau era mama Evei?) și o justificare speriată și aproape in lacrimi, apoi, cu o mișcare de speranță tremurătoare, Eva se aplecă spre Rice de parc-ar fi vrut să-l îmbrățișeze sau să o ia el în brațe și exact după ultimul cuvînt spus cu glas tare, aproape de urechea lui Rice, ii șopti: „Nu-i lăsa să mă omoare" și brusc reveni la vocea profesională pentru a se plinge de singurătate și părăsire. Se auziră bătăi în ușa din fund și Eva își mușcă buzele ca și cum ar fi vrut să mai adauge ceva (așa i s-a părut lui Rice, dar era prea tulburat pentru a reacționa la timp) și se ridică pentru a-l întîmpina pe Michael ce sosea cu surîsul îngîmfat pe care il arborase insuportabil încă din primul act. O doamnă cu rochie roșie, un bătrîn: deodată scena se umplu de lume; se schimbară saluturi, flori și știri. Rice strînse miinile ce i se întindeau și se așeză din nou cit mai repede cu putință pe sofa, apărîndu-se prin aprinderea altei țigări; acum acțiunea părea că nu-l ia în seamă și publicul primea cu murmure de satisfacție o serie de strălucite jocuri de cuvinte ale lui Michael și ale actorilor de caracter, în timp ce Eva se îndeletnicea cu ceaiul și da instrucțiuni valetului. Poate că acum era momentul să se apropie

de gura scenei, să arunce ţigara şi să o strivească cu piciorul ca apoi să anunţe: „Stimaţi spectatori..." Dar poate că era mai elegant *(Nu-i lăsa să mă omoare)* să aştepte căderea cortinei şi atunci, înaintînd repede, să dezvăluie înşelătoria. In toate astea exista o latură ceremonială şi nu era prea neplăcut să i se conformeze; aşteptîndu-şi momentul, Rice intră în dialogul pe care i-l propuse domnul vîrstnic, acceptă ceaşca de ceai pe care i-o oferea Eva fără să-l privească în faţă, ca şi cum s-ar fi ştiut supravegheată de Michael şi de doamna în roşu. Totul era să reziste, să facă faţă unui timp interminabil de încordat, să fie mai puternic decît neîndemînaticii care se coalizaseră pentru a-l transforma în paiaţă. Acum îi era foarte uşor să-şi dea seama că frazele pe care i le adresau (uneori Michael, alteori doamna în roşu, aproape niciodată Eva) purtau în ele implicit răspunsurile; că paiaţa trebuia să dea replici previzibile, ca piesa să poată continua. Rice se gîndi că dacă ar dispune de ceva mai mult timp pentru a domina situaţia, ar fi fost amuzant să răspundă în răspăr şi să pună în dificultate pe actori; dar nu, nu i-ar fi îngăduit-o, falsa lui libertate de acţiune nu mai permitea decît rebeliunea pe faţă, scandalul. *Nu-i lăsa să mă omoare*, îi spusese Eva; într-un anumit fel, tot aşa de absurd ca restul, Rice simţea că e mai bine să aştepte. Cortina căzu după o replică sentenţioasă şi amară a doamnei în roşu şi actorii îi părură lui Rice nişte figurine care deodată coborau o treaptă invizibilă: micşoraţi, indiferenţi (Michael ridica din umeri şi întorcîndu-i spatele ieşea prin uşa din fund) părăseau scena fără să se privească, dar Rice observă că Eva întorcea capul spre el, în timp ce doamna în roşu şi bătrînul o duceau amabil de braţ spre culisele din dreapta. Se gîndi să o urmeze, spera în mod vag că poate va găsi vreo cabină unde să vorbească între patru ochi. „Magnific", spuse omul înalt, bătîndu-l pe umăr. „Foarte bine, realmente aţi jucat foarte bine". Arăta spre cortina prin care străbăteau ultimele aplauze. „Să ştiţi că le-aţi plăcut. Trebuie să ciocnim un pahar." Ceilalţi doi inşi aşteptau ceva mai departe, surîzînd amabil şi Rice renunţă la ideea de a o urma pe Eva. Omul înalt deschise o uşă la capătul primului coridor şi intrară într-o sală mică unde se aflau fotolii scofîlcite, un bufet, o sticlă de whisky începută şi pahare frumoase de cristal. „V-aţi descurcat foarte bine", insistă omul înalt în timp ce luau loc în jurul lui Rice. „Cu puţină gheaţă, nu-i aşa? Fireşte că oricine ar avea gîtul uscat." Omul în gri anticipă refuzul lui Rice şi îi întinse un pahar aproape plin. „Al treilea act este cel mai dificil, dar totodată şi cel mai distractiv pentru Howell", spuse omul înalt. „Aţi văzut deja cum se desfăşoară jocurile." Începu să explice intriga, ager şi fără

șovăială. „Intr-un fel, dumneavoastră ați complicat lucrurile", spuse. „Niciodată nu mi-am inchipuit că vă veți comporta atît de pasiv față de soția dumneavoastră, eu aş fi reacționat in mod diferit." „Cum?", intrebă sec Rice. „Ah, dragul meu prieten, nu e drept să-mi puneți întrebarea asta. Părerea mea ar putea să vă modifice hotăririle, pentru că dumneavoastră trebuie să aveți un plan preconceput. Nu-i așa?" Cum Rice tăcea, adăugă: „Dacă vă întreb, o fac pentru că n-avem nevoie de planuri preconcepute. Sîntem cu toții prea mulțumiți pentru a risca să stricăm restul." Rice duse paharul de whisky la gură și sorbi indelung. „Totuși, in al doilea act, mi-ați spus că puteam să fac ce vreau", observă. Omul in gri izbucni în rîs, dar omul inalt ii aruncă o privire și celălalt făcu un gest repezit de scuze. „Există o limită pentru aventură sau hazard, cum vreți să spuneți", explică omul inalt. „De acum inainte, vă rog să vă conformați indicațiilor mele, se ințelege cu cea mai mare libertate în privința detaliilor." Deschizîndu-și mina dreaptă cu palma in sus, o privi fix în timp ce cu arătătorul celeilalte miini o apăsa de repetate ori. Intre două sorbituri (ii umpluseră încă o dată paharul), Rice ascultă instrucțiunile pentru John Howell. Susținut de alcool și de un fel de lentă întoarcere spre el însuși care îl umplea de o mînie rece, descoperi lesne tîlcul instrucțiunilor, pregătirea urzelii, a crizei care trebuia să aibă loc in ultimul act. „Sper că e limpede", spuse omul inalt rotindu-și degetul pe palma miinii. „Foarte limpede", răspunse Rice ridicindu-se, „dar aş mai vrea să știu dacă in actul al patrulea...". „Să ne ferim de confuzii, dragă prietene", spuse omul inalt. „În pauza următoare vom reveni asupra temei, dar acum vă sugerez să vă concentrați exclusiv asupra actului al treilea. Ah, costumul de stradă, vă rog." Rice simți că omul mut ii descheia haina, omul in gri scosese din dulap un costum de flanelă și niște mănuși; mecanic, Rice își schimbă îmbrăcămintea sub privirile aprobatoare ale celor trei. Omul inalt deschisese ușa și aștepta: departe se auzea soneria. „Afurisita asta de perucă mă incălzește prea tare", se gîndi Rice, terminînd paharul de whisky dintr-o inghițitură. Aproape imediat se trezi între noi decoruri, fără să se împotrivească presiunii amabile a unei miini asupra brațului. „Încă nu", spuse omul inalt în urma lui. „Amintiți-vă că in parc e răcoare. Poate că vă ridicați gulerul hainei... Gata, acum intrați." De pe o bancă de la marginea aleii, Michael veni spre el, salutîndu-l cu o glumă. Rolul lui era să-i răspundă pasiv și să discute despre meritele toamnei în Regent's Park, pină la sosirea Evei și a doamnei în roșu care se duseseră să dea de mîncare lebedelor. Pentru prima oară — iar faptul îl surprinse și pe el aproape ca și pe ceilalți —

Rice îngroşă accentul într-o aluzie pe care publicul păru că o apreciază şi care-l obligă pe Michael să treacă în defensivă, silindu-l să recurgă la procedeele cele mai vizibile ale meseriei pentru a găsi o ieşire; întorcîndu-i brusc spatele în timp ce îşi aprindea o ţigară, ca şi cînd ar fi vrut să se apere de vînt, Rice privi pe deasupra ochelarilor şi-i văzu pe cei trei oameni în culise; braţul omului înalt îi făcea un gest mînios de avertizare. Rîse între dinţi (probabil că era puţin beat şi pe deasupra îl amuza braţul care se agita: i se părea de un haz nespus) înainte de a se întoarce şi a-şi pune o mînă pe umărul lui Michael. „Se văd lucruri foarte nostime în parcuri", spuse Rice. „Realmente nu înţeleg cum se poate pierde timpul cu lebede sau cu amanţi cînd te afli într-un parc londonez." Publicul rîse mai mult decît Michael, excesiv de interesat de sosirea Evei şi a doamnei în roşu. Fără a şovăi, Rice continuă să meargă în contra curentului, călcînd puţin cîte puţin instrucţiunile într-o scrimă ferace şi absurdă împotriva unor actori foarte abili care se străduiau să-l facă să intre iar în rolul lui şi uneori izbuteau, dar el le scăpa din nou pentru a o ajuta cît de cît pe Eva, fără să ştie prea bine de ce, dar spunîndu-şi (şi îi venea să rîdă, probabil din cauza whisky-ului) că tot ce schimba el în acel moment va strica inevitabil ultimul act *(Nu-i lăsa să mă omoare.)*. Ceilalţi îşi dădură seama şi ei de intenţia lui pentru că era de ajuns să privească pe deasupra ochelarilor spre culise, în stînga, pentru a vedea gesturile mînioase ale omului înalt; pe scenă şi în afara ei, luptau contra lui şi a Evei, se interpuneau ca să nu poată comunica, astfel ca ea să nu izbutească să-i spună ceva şi cum sosi domnul în vîrstă urmat de un şofer lugubru, se produse parcă un moment de calm (Rice îşi amintea instrucţiunile: o pauză, apoi conversaţia despre cumpărarea de acţiuni şi în sfîrşit fraza revelatoare a doamnei în roşu şi brusc, cortina), iar în acest interval în care Michael şi doamna în roşu erau obligaţi să se îndepărteze pentru ca domnul vîrstnic să vorbească cu Eva şi Howell despre manevra de la bursă (realmente, nimic nu lipsea din această piesă), plăcerea de a strica şi mai mult acţiunea îl umplu pe Rice de un fel de fericire. Cu un gest ce lăsa să se vadă foarte limpede profundul lui dispreţ pentru speculaţiile acelea riscante, o luă de braţ pe Eva, îl ocoli pe înfuriatul şi surîzătorul domn în vîrstă care încercă o manevră de învăluire, şi merseră mai departe auzînd în spatele lor un zid de cuvinte ingenioase care nu-l priveau, inventate exclusiv pentru public şi în schimb Eva, da, în schimb Eva îşi apropie de obrazul lui răsuflarea călduţă, doar pentru cîteva clipe ca să-i şoptească uşor, cu vocea ei adevărată: „Rămîi cu mine pînă la sfîrşit", iar şoaptele îi fură întrerupte de o mişcare in-

stinctivă; obiceiul o făcea să răspundă la interpelarea doamnei în roşu şi să-l tirască după ea pe Howell pentru a primi în plină faţă cuvintele revelatoare Fără pauză, fără cel mai mic gol de care ar fi avut nevoie pentru a putea să schimbe direcţia pe care aceste cuvinte o dădeau definitiv faptelor ce aveau să vină mai tirziu, Rice văzu căderea cortinei. „Imbecilule", spuse doamna în roşu. „Pleacă, Flora", ordonă omul înalt ţinîndu-se strins de Rice care surîdea satisfăcut. „Imbecilule", repetă doamna în roşu, luînd-o de braţ pe Eva care, cu capul plecat, părea absentă. Un brînci îi arătă drumul lui Rice care se simţea fericit. „Imbecilule", spuse la rîndul lui omul înalt. Smulgerea perucii fu aproape brutală, dar Rice îşi scoase el însuşi ochelarii şi îi întinse omului înalt. „Whisky-ul nu era rău", spuse. „Dacă vreţi să-mi daţi instrucţiunile pentru ultimul act..." Altă îmbrîncire fu gata să-l doboare la pămînt, şi cînd reuşi să se îndrepte, uşor ameţit, mergea deja poticnindu-se printr-o galerie abia luminată; omul înalt dispăruse şi ceilalţi doi se înghesuiau în el, obligîndu-l să înainteze prin simpla presiune a corpurilor. Ajunseră la o uşă cu o lumină portocalie deasupra. „Schimbă-te", spuse omul în gri întinzîndu-i costumul lui. Aproape fără să-i dea timp să-şi îmbrace haina, deschiseră uşa cu o lovitură de picior, un alt brînci îl aruncă pe trotuar, făcîndu-l să se împleticească. Se pomeni într-o străduţă care mirosea a gunoi. „Ticăloşii dracului, am să fac o pneumonie", se gîndi Rice, vîrîndu-şi mîinile în buzunare. Se vedeau lumini la capătul cel mai îndepărtat al străduţei de unde veneau şi zgomote de trafic. La primul colţ (nu îi luaseră nici banii nici actele), Rice recunoscu intrarea teatrului. Cum nimic nu-l împiedica să asiste din fotoliu la ultimul act, intră în căldura foaierului, în fumul şi conversaţiile celor de la bar şi îi rămase destul timp să bea alt whisky, dar se simţea incapabil să se gîndească la ceva. Puţin înainte de ridicarea cortinei, izbuti să se întrebe cine va juca rolul lui Howell în ultimul act şi dacă vreun alt biet nefericit nu trecea prin amabilităţi şi ameninţări şi ochelari; dar gluma trebuia să se termine în fiecare seară în acelaşi fel pentru că imediat recunoscu pe actorul din primul act, care citea o scrisoare în biroul lui şi i-o întindea în tăcere unei Eve palide şi cu o rochie cenuşie. „E scandalos", comentă Rice întorcîndu-se spre spectatorul din stînga lui. „Cum se tolerează schimbarea unui actor în mijlocul unei piese?" Spectatorul oftă, plictisit. „Cine mai ştie ce-i cu autorii ăştia tineri", spuse. „Bănuiesc că totul e simbolic." Rice se aşeză mai comod în fotoliu, savurînd răutăcios mormăiala spectatorilor care nu păreau că acceptă atît de pasiv ca vecinul lui schimbările fizice ale lui Howell şi totuşi iluzia teatrală puse stăpînire pe ei aproape imediat, actorul

era excelent şi acţiunea se precipita intr-un mod care-l surprinse chiar şi pe Rice, pierdut intr-o agreabilă indiferenţă. Scrisoarea era a lui Michael care îşi anunţa plecarea din Anglia; Eva o citi şi i-o inapoie in tăcere; se simţea că plinge inăbuşit. *Rămîi cu mine pină la sfîrşit,* ii spusese Eva. *Nu-i lăsa să mă* omoare, ii spusese absurd Eva. Din siguranţa parterului, era de neconceput că ar putea să i se intîmple ceva pe scena aceea rudimentară, totul fusese o continuă şarlatanie, o oră lungă de peruci şi arbori pictaţi. Fireşte, nelipsita doamnă in roşu invada pacea melancolică a biroului unde iertarea şi poate dragostea lui Howell se desluşeau in tăcerile lui, in felul său distrat de a rupe scrisoarea şi a o arunca in foc. Părea inevitabil ca doamna in roşu să insinueze că plecarea lui Michael era o stratagemă şi de asemenea ca Howell să-i dea să inţeleagă că o dispreţuieşte, ceea ce nu-l impiedica s-o invite politicos să ia ceaiul. Pe Rice il amuză vag sosirea valetului cu tava; ceaiul părea unul din resursele majore ale autorului piesei, mai ales acum cind doamna in roşu manipula la un moment dat o sticluţă de melodramă romantică in timp ce luminile scădeau în mod cu totul inexplicabil in biroul unui avocat londonez. Se auzi apoi o chemare telefonică la care Howell răspunse cu perfectă stăpînire de sine (era previzibilă căderea acţiunilor sau oricare altă criză necesară pentru deznodămint); ceştile trecură din mină in mină cu surisurile corespunzătoare, tonul distins, premergător catastrofelor. Lui Rice ii păru aproape nesăbuit gestul lui Howell in clipa in care Eva işi apropia buzele de ceaşcă, mişcarea neaşteptată şi ceaiul vărsindu-se pe rochia gri. Eva rămase neclintită, aproape ridicolă, şi in această incremenire instantanee a atitudinilor (Rice se ridicase in picioare fără să ştie de ce şi cineva sisiia nerăbdător, in spatele lui), exclamaţia scandalizată a doamnei in roşu se suprapuse unei uşoare pocnituri a miinii lui Howell care se ridica pentru a anunţa ceva Evei care-şi intorcea faţa spre public ca şi cum n-ar fi vrut să creadă şi apoi alunecă pe o parte pină ce rămase aproape intinsă pe sofa şi apoi o lentă reluare a mişcărilor pe care Howell păru că o primeşte şi o continuă in goana bruscă spre culisele din dreapta, fuga lui pe care Rice nu o văzu pentru că şi el alerga deja pe culoarul din mijlocul sălii fără ca vreun spectator să fi făcut încă vreo mişcare. Coborind scara in salturi, reuşi să dea fisa la garderobă şi să-şi ia pardesiul; cind ajunse la poartă auzi primele zgomote ale sfirşitului piesei, aplauze şi strigăte in sală; cineva din personalul teatrului urca scările in grabă. Fugi spre Kean Street şi trecind pe lingă străduţa laterală, i se păru că vede o siluetă inaintind lipită de perete; uşa pe unde fusese izgonit era intredeschisă, dar Rice nici nu termi-

nose de inregistrat aceste imagini, că şi alerga pe strada iluminată şi în loc să se indepărteze de zona teatrului, cobora din nou prin Kingsway, prevăzind că nimănui nu-i va da prin gînd să-l caute aproape de teatru. Intră în cartierul Strand (işi ridicase gulerul pardesiului şi mergea repede, cu miinile in buzunare) pînă se pierdu, simţind o uşurare pe care el însuşi nu şi-o explica, în întortocheata reţea de străduţe care începea în Chancery Lane. Sprijinindu-se de un perete (gîfîia uşor şi cămaşa i se lipea de piele din cauza transpiraţiei), aprinse o ţigară şi pentru prima oară se întrebă explicit, folosind toate cuvintele necesare, pentru ce fugea. Paşii care se apropiau se interpuseră intre el şi răspunsul pe care il căuta; în timp ce alerga din nou se gîndi că dacă ar reuşi să treacă fluviul (ajunsese aproape de podul Blackfriars) s-ar simţi la adăpost. Se refugie sub bolta unei porţi, deoparte de felinarul care lumina ieşirea spre Watergate. Ceva ii arse gura; smulse cu un gest reflex chiştocul de care uitase şi simţi cum acesta ii sfişie buzele. In tăcerea din jur, încercă să-şi repete întrebările nelămurite încă, dar, ca o ironie a sorţii se interpunea mereu ideea că nu va putea scăpa decit dacă izbutea să treacă dincolo de fluviu. Era ilogic, paşii puteau să-l urmărească şi pe pod, pe orice străduţă de pe malul celălalt şi totuşi alese podul, alergă în direcţia vintului care il ajută să lase în urmă fluviul şi să se piardă într-un labirint pe care nu-l cunoştea pînă cind ajunse intr-o zonă slab luminată; a treia oprire din noapte intr-o fundătură adincă şi ingustă îl puse în sfîrşit în faţa singurei intrebări importante şi Rice înţelese că nu era în stare să găsească răspunsul. *Nu-i lăsa să mă omoare,* spusese Eva, iar el, stîngaci şi neajutorat, făcuse tot ce putuse, dar cu toate astea o uciseseră, cel puţin în piesă şi el trebuia să fugă pentru că nu era cu putinţă ca piesa să se termine astfel, ca ceaşca de ceai să se răstoarne inofensiv pe rochia Evei şi totuşi Eva să alunece pînă cînd să rămînă întinsă pe sofa; se intimplase altceva fără ca el să fie acolo pentru a-l impiedica, *rămîi cu mine pînă la sfirşit,* il implorase Eva, dar il zvirliseră din teatru, îl îndepărtaseră de acel ceva care trebuia să se intîmple şi pe care el, instalat prosteşte în fotoliul său de la parter il privise fără să inţeleagă sau înţelegîndu-l din altă zonă a fiinţei lui unde era frică şi fugă, iar acum, asemănătoare sudorii care i se prelingea pe pintec, ţişnea scirba de el însuşi. „Dar eu n-am nici un amestec", se gîndi. „Şi nu s-a intimplat nimic, nu e posibil ca astfel de lucruri să se intîmple." Işi repetă cu sirguinţă: nu se putea să fi venit să-l caute, să-i propună sminteala asta, să-l ameninţe amabil; paşii care se apropiau nu puteau fi decît ai vreunui vagabond, nişte paşi fără urme. Omul

cu părul roşu care se apri lingă el aproape fără să-l privească şi care îşi scoase ochelarii cu un gest violent pentru a-i freca de reverul hainei şi a şi-i pune din nou, era pur şi simplu cineva care semăna cu Howell, cu actorul care jucase rolul lui Howell şi care vărsase ceaşca cu ceai pe rochia Evei. „Aruncaţi peruca asta", spuse Rice, „o să vă recunoască oriunde." „Nu e o perucă", spuse Howell (poate că se numea Smith sau Rogers, nu-şi mai amintea numele din program). „Cum nu mi-am dat seama!", spuse Rice. Era de închipuit că aveau pregătită o copie exactă a părului lui Howell, aşa cum ochelarii erau o replică a celor purtaţi de el. „Dumneavoastră aţi făcut tot ce-aţi putut", spuse Rice, eu eram la parter şi am văzut ce s-a întîmplat, toată lumea va declara în favoarea dumneavoastră". Howell tremura, sprijinit de perete. „Nu e asta problema", spuse. „Ce mai contează dacă tot au izbutit". Rice plecă privirea, o oboseală de neînvins îl copleşea. „Şi eu am încercat să o salvez", spuse, „dar nu m-au lăsat să merg pînă la capăt". Howell îl privi cu ciudă. „Întotdeauna se întîmplă acelaşi lucru", spuse ca şi cum ar fi vorbit cu sine însuşi. „E caracteristic amatorilor să creadă că pot să facă treaba mai bine decît ceilalţi, şi totuşi la sfîrşit nu sînt de nici un folos". Îşi ridică gulerul hainei şi îşi băgă miinile în buzunare. Rice ar fi vrut să-l întrebe. „De ce se întîmplă întotdeauna acelaşi lucru? Şi dacă e aşa, de ce fugim?" Fluierăturile păreau să se apropie de fundătură, căutîndu-i. Alergară o bună bucată de vreme împreună, pînă se opriră într-un colţ care mirosea a petrol, a fluviu împotmolit. După o stivă de baloturi se adihniră cîteva momente. Howell gîfîia ca un cîine şi Rice simţi un cîrcel la gleznă. Şi-o frecă, sprijinindu-se pe baloturi, stînd anevoie într-un picior. „Totuşi poate că nu e atît de grav", murmură. „Spuneaţi că întotdeauna se întîmplă acelaşi lucru". Howell îi puse o mînă pe buze, se auzeau alternativ două fluierături. „Fiecare în altă direcţie", spuse Howell. „Poate că unul din doi reuşeşte să scape". Rice înţelese că are dreptate, dar ar fi vrut ca mai înainte Howell să îi dea răspunsul la întrebare. Îl apucă de braţ, trăgîndu-l spre el cu toată puterea. „Nu mă lăsaţi să plec aşa", îl rugă. „Nu pot să continui să fug mereu fără să ştiu". Simţi mirosul de catran al baloturilor, iar mîna lui parcă strîngea aerul. Nişte paşi se îndepărtau în fugă; Rice se aplecă, îşi luă avînt şi porni în direcţie opusă. La lumina unui felinar văzu un nume oarecare: Rose Alley. Mai departe era fluviul, vreun pod. Nu lipseau nici poduri, nici străzi pe unde să alerge.

Traducere din limba spaniolă de
Paul Alexandru GEORGESCU

CALUL ALB

La căderea serii, Florencia cobori cu fetița pînă la cabană, urmînd drumeagul plin de hîrtoape și bolovani peste care numai Mariano și Zulma se încumetau să treacă cu jeep-ul lor. Zulma le deschise ușa și lui Florencia i se păru că avea ochii de parcă ar fi curățit ceapă. Mariana apăru din cealaltă cameră și le spuse să intre, dar Florencia voia numai să le ceară să țină fetița la ei pînă a doua zi dimineața pentru că trebuia să meargă pe litoral cu o treabă urgentă și în sat nu avea pe nimeni căruia să-i solicite ajutorul. Se-nțelege, spuse Zulma, las-o fără grijă, o să-i punem un pat aici, jos. Vino să iei un pahar, insistă Mariano, numai cinci minute, dar Florencia lăsase mașina în piața satului și trebuia să-și continue călătoria imediat; le mulțumi, își sărută fetița care descoperise teancul de reviste de pe banchetă; cînd închise ușa, Zulma și Mariano se priviră aproape întrebător, de parcă totul s-ar fi întîmplat prea repede. Mariano înălță din umeri și se întoarse în atelier unde încleia un fotoliu vechi; Zulma o întrebă pe fetiță dacă îi e foame; îi propuse să se joace cu revistele, o informă că în cămară era o minge și o plasă de prins fluturi; fetița îi mulțumi și începu să privească revistele, Zulma o observă un moment în timp ce pregătea anghinarele pentru cină și se gîndi că putea să o lase să se joace singură.

In sud se însera repede; abia dacă le mai rămînea o lună înainte de a se întoarce în capitală și de a intra în cealaltă viață, a iernii, care la urma-urmei însemna același lucru: a supraviețui, a fi distant împreună, amabil prieteni, respectînd și executînd multiplele, măruntele și delicatele ceremonii convenționale ale perechii, ca acum cînd Mariano avea nevoie de reșou pentru a încălzi căușul cu clei și Zulma da la o parte tigaia cu cartofi spunînd că o să-i prăjească mai tîrziu, iar Mariano îi mulțumea căci fotoliul era aproape terminat și era mai bine să aplice cleiul o singură dată, dar desigur că numai îl încălzea. Fetița răsfoia revistele în fundul camerei mari care servea drept bucătărie și sufragerie la un loc; Mariano căută pentru ea în cămară niște caramele; era ora cînd obișnuia să iasă în grădină ca să bea un pahar de porto, privind cum noaptea cobora pe coline; niciodată nu zărea pe nimeni pe drum, prima casă a satului abia se profila în partea cea mai de sus a versantului; în fața lor coastele lui coborau pînă în fundul văii cuprinse deja de penumbră. Servește-te, vin și eu îndată, spuse Zulma. Tatul se îndeplinea ciclic, fiecare lucru la ora lui și o oră pentru fiecare lucru, cu excepția fetiței care deodată deregla

puţin schema: un scăunel şi un pahar cu lapte pentru ea, o mîngîiere de păr şi laude pentru cît de bine se purta. Ţigările, rîndunelele adunate ca ciorchinii pe cabană, totul se repeta, se înlănţuia, fotoliul va fi aproape uscat, încleiat, ca noua zi ce nu va aduce nimic nou. Neînsemnatele diferenţe erau fetiţa în seara asta, ca uneori la amiază poştaşul care îi scotea un moment din singurătate printr-o scrisoare pentru Mariano sau pentru Zulma, primită şi păstrată de destinatar fără să scoată o vorbă. Încă o lună de repetiţii previzibile, ca la teatru, şi jeep-ul încărcat pînă la refuz îi va reda apartamentului lor din capitală, vieţii care era alta numai prin formele ei, grupul Zulmei sau pictorii prieteni ai lui Mariano, după amiezile ei prin magazine şi nopţile lui prin cafenele, un du-te-vino separat, deşi mereu se întîlneau pentru ceremoniile-balamale, sărutul matinal şi programele neutre în comun, ca acum cînd Mariano îi oferea alt pahar şi Zulma accepta cu ochii pierduţi în colinele îndepărtate, colorate deja într-un violet profund.

Ce ţi-ar plăcea să mănînci la cină, fetiţo. Mie, ce vreţi dumneavoastră, doamnă. Poate îţi plac anghinarele, spuse Mariano. Da, îmi plac, răspunse fetiţa, cu untdelemn şi oţet, dar cu sare puţină fiindcă pişcă. Rîseră, o să-i facă un sos special. Şi ouă fierte, ce zici? Cu linguriţa, spuse fetiţa. Şi cu sare puţină fiindcă pişcă, glumi Mariano. Sarea pişcă foarte tare, spuse fetiţa, eu îi dau păpuşii mele piure fără sare, azi n-am luat-o pentru că tata era grăbit şi nu m-a lăsat. Are să fie o noapte frumoasă, gîndi Zulma cu voce tare, uite ce transparent e aerul spre nord. Da, dacă nu va fi prea cald, spuse Mariano, băgînd fotoliile înăuntru, în salon, şi aprinzînd lămpile de-o parte şi de alta a ferestrei mari care se deschidea spre vale. Mecanic aprinse şi radioul. Nixon va călători la Pekin, ce zici de asta, spuse Mariano. S-au dus pe copcă religiile, zise Zulma şi izbucniră amîndoi în rîs. Fetiţa răsfoia revistele şi îndoia paginile cu desene seriale ca şi cum ar fi avut intenţia să le citească de două ori.

Noaptea sosi între insecticidul pe care Mariano îl pulveriza în dormitorul de sus şi parfumul unei cepe pe care Zulma o tăia fredonînd un ritm pop după radio. La jumătatea cinei fetiţa începu să moţăie deasupra oului fiert; glumiră cu ea, o îndemnară să termine, Mariano îi pregătise un pătuţ cu o pernă pneumatică în colţul cel mai îndepărtat al bucătăriei, aşa încît să nu-i deranjeze dacă ei mai rămîneau puţin în salonul de la parter, ascultînd discuri sau citind. Fetiţa mîncă piersica-desert şi admise că îi era somn. Culcă-te, puişor, spuse Zulma, ştii că dacă vrei să faci pipi nu trebuie decît

să urci la etaj, o să-ți lăsăm aprinsă lumina pe scară. Fetița îi sărută pe obraz, pe jumătate adormită, dar înainte de a se culca alese o revistă și o puse sub pernă. Sînt incredibili micuții ăștia, spuse Mariano, ce lume de neatins și cînd te gîndești că a fost a noastră, a tuturor. Poate că nu-i chiar așa de diferită, spuse Zulma, care strîngea masa, și tu ai maniile tale, flaconul de colonie la stînga și gilletul la dreapta, ca să nu mai vorbim de altele. Dar nu sînt manii, se gîndi Mariano, ci răspunsuri date morții și neantului, fixarea lucrurilor și a timpilor, stabilirea riturilor și pasajelor împotriva dezordinii pline de găuri și pete. Numai că nu o mai spunea cu glas tare, de fiecare dată părea că e tot mai puțină nevoie să-i vorbească Zulmei, iar Zulma, nici ea nu spunea nimic care să ceară un schimb de idei. Adu ibricul cu cafea, eu am pus ceștile pe tăblia șemineului. Vezi dacă a mai rămas zahăr în zaharniță, e o pungă nouă în cămară. Nu găsesc tirbușonul, sticla asta cu brandy arată bine, nu ți se pare? Da, are o culoare plăcută. Și dacă tot te urci, ia te rog și țigările, am uitat pachetul pe scrin. Chiar că-i bun brandy-ul ăsta. Îți dă calorii, nu găsești. Da, e tare; mai bine să nu deschizi ferestrele, o să ne umplem de fluturi și țînțari.

Cînd Zulma auzi primul zgomot, Mariano căuta în maldărul de discuri o sonată de Beethoven pe care nu o ascultase în ultimul timp. Rămase cu mîna în aer, privi spre Zulma. Un zgomot parcă pe scara de piatră a grădinii, dar la ora aceea nimeni nu venea la cabană, nimeni nu venea niciodată noaptea. Din bucătărie aprinse becul de afară, care lumina partea cea mai apropiată a grădinii, nu văzu pe nimeni și îl stinse. Un cîine care caută ceva să mănînce, spuse Zulma. Era un sunet ciudat, ca o bufnitură, spuse Mariano. Atunci, pe geamul ferestrei mari apăru o enormă pată albă. Zulma țipă înăbușit. Mariano care sta cu spatele se întoarse prea tîrziu; acum geamul reflecta numai tablourile și mobilele din salon. Nu avu timp să întrebe, bufnitura se auzi aproape de peretele dinspre nord, un nechezat sugrumat ca strigătul Zulmei care își dusese mîinile la gură și se lipea de perete, privind fix fereastra. E un cal, spuse Mariano, fără să creadă, e zgomotul unui cal, am auzit copitele, galopează prin grădină. Coama, botul cu nări sîngerii, un cap enorm se freca de fereastră, calul abia îi privi, imaginea lui albă alunecă spre dreapta, ștergîndu-se; auziră încă o dată copitele, o tăcere bruscă în direcția scării de piatră, nechezatul, alergarea. Dar nu sînt cai pe aici, spuse Mariano care apucase gîtul sticlei de brandy fără să-și dea seama și o puse apoi pe banchetă. Vrea să intre, spuse Zulma,

lipită de peretele din fund. Nu, Zulma, ce prostie, o fi scăpat de la vreo fermă din vale şi a venit atras de lumină. Îţi spun că vrea să intre, e turbat şi vrea să intre. Caii nu turbează după cîte ştiu, spuse Mariano, mi se pare că s-a dus, am să mă uit pe fereastra de sus. Nu, nu, rămîi aici, îl aud încă, e pe scara terasei, calcă plantele, o să se întoarcă, dacă sparge geamul o să intre. Nu fii proastă, ce să spargă, spuse cu glas slab Mariano; poate dacă stingem luminile pleacă în altă parte. Nu ştiu, nu ştiu, spuse Zulma, alunecînd pînă ce se aşeză pe banchetă, am auzit cum nechează, e acolo sus. Auziră copitele coborînd scara de piatră şi răsuflarea furioasă la uşă, lui Mariano i se păru că simte un fel de apăsare asupra uşii, o frecare repetată şi Zulma alergă spre el ţipînd isteric. O respinse fără violenţă, întinse mîna spre întrerupător; în penumbră (rămînea lumina din bucătărie unde dormea fetiţa), nechezatul şi bufnitura deveniră mai puternice, dar calul nu se mai afla în faţa uşii, îl auzeau venind şi plecînd prin grădină. Mariano se grăbi să stingă lumina din bucătărie, fără măcar să privească spre colţul unde culcaseră fetiţa, reveni ca să o îmbrăţişeze pe Zulma care suspina, îi mîngîie părul, rugînd-o să tacă pentru a asculta mai bine. La fereastră, capul calului se frecă de geamul gros, fără prea mare forţă, pata albă părea transparentă în obscuritate; simţiră cum calul privea înăuntru ca şi cum ar fi căutat ceva, dar nu putea să-i vadă şi totuşi continua să fie acolo, nechezînd şi pufnind, cu bruşte mişcări într-o parte şi alta. Trupul Zulmei alunecă printre braţele lui Mariano care o ajută să se aşeze din nou pe banchetă, sprijinind-o de perete. Nu te mişca, nu spune nimic, acum o să plece, ai să vezi. Vrea să intre, spuse slab Zulma, ştiu că vrea să intre şi dacă sparge geamul, ce-o să se întîmple, dacă îl sparge cu capitele. Şşt, spuse Mariano, taci te rog. O să intre, murmură Zulma. Şi n-am măcar o puşcă, spuse Mariano, i-aş trînti cinci gloanţe în cap, scîrba dracului. Nu mai e aici, spuse Zulma ridicîndu-se brusc, îl aud sus, dacă vede uşa de la terasă e în stare să intre. Nu te teme, e bine închisă, gîndeşte-te că în întuneric n-are să intre într-o casă unde nici nu poate să se mişte, nu e atît de tîmpit. Ba, da, vrea să intre, spuse Zulma, o să ne strivească de pereţi, ştiu că vrea să intre. Şşt, repetă Mariano care credea şi el acelaşi lucru, dar care nu putea face altceva decît să aştepte cu spatele scăldat de o sudoare rece. O dată mai mult, copitele răsunară pe lespezile scării şi deodată tăcerea, greierii în depărtare, o pasăre în nucul de la marginea de sus a grădinii.

Fără să aprindă lumina, acum cînd fereastra mare lăsa să intre vaga limpezime a nopţii, Mariana umplu un pahar cu brandy, il duse la buzele Zulmei şi o obligă să bea, deşi dinţii ii clănţăneau şi lichidul mai mult se vărsa pe bluză; apoi bău el o înghiţitură bună direct din sticlă şi se duse în bucătărie să vadă ce e cu fetiţa. Cu miinile sub pernă, ca şi cum ar ţine strîns preţioasa revistă, dormea incredibil, nu auzise nimic, abia părea că se află acolo în timp ce în salon plînsul Zulmei se transformase într-un sughiţ înăbuşit, ca un icnet. A trecut, a trecut, spuse Mariana aşezindu-se in faţa ei şi zgîlţiind-o uşor, n-a fost decît spaima noastră. O să se întoarcă, spuse Zulma, cu ochii aţintiţi la fereastră. Nu, acum trebuie să fie departe, sigur că a scăpat de la vreo herghelie din vale. Nici un cal nu face asta, spuse Zulma, nici un cal nu vrea să intre într-o casă. Într-adevăr, e ciudat, spuse Mariana, mai bine să aruncăm o privire afară, am aici o lanternă. Dar Zulma rămînea lipită de perete, înfricoşată de ideea de a deschide uşa, de a ieşi spre umbra albă care putea fi pe aproape, aşteptînd sub arbori, gata să se năpustească. Ascultă, dacă nu ne încredinţăm că a plecat, nici unul nu va dormi astă noapte, spuse Mariano. Să-l mai lăsăm puţin, între timp tu te culci şi îţi dau calmantul, il meriţi din plin, sărăcuţa de tine.

Zulma sfîrşi prin a accepta pasiv; fără să aprindă luminile merseră pînă la scară şi Mariano arătă cu mîna spre fetiţa adormită, dar Zulma abia ii aruncă o privire, urcă scara poticnindu-se, Mariano trebui să o prindă în braţe fiindcă intrînd în dormitor era gata să se lovească de canatul uşii. De la fereastra de sub streaşină, priviră scara de piatră, terasa înaltă a grădinii. S-a dus, vezi, spuse Mariana, aranjînd perna Zulmei, văzind-o cum se dezbracă încet, cu gesturi mecanice, cu privirea fixă asupra ferestrei. O făcu să bea picăturile, îi dădu cu apă de colonie pe gît şi pe miini, ridică delicat cearşaful pînă la umerii Zulmei care închisese ochii şi tremura. Îi şterse obrajii, aşteptă un moment şi coborî să caute lanterna; ţinînd-o stinsă într-o mînă şi cu o secure în cealaltă, deschise puţin cîte puţin uşa salonului şi ieşi pe terasa de jos de unde putea să privească toată partea dinspre răsărit a casei; noaptea era la fel ca atîtea altele din acea vară; greierii ţîrîiau departe, o broască lăsa să cadă două picături alternative de sunet. Fără să aibă nevoie de lanternă, Mariana văzu tufa de crini călcată, urme mari în straturile de panselele, vasul pentru flori căzut la piciorul scării; nu era deci o halucinaţie şi desigur era mai bine că nu fusese, a doua zi dimineaţa va merge cu Florencio să cerceteze la fermele din vale ce a fost, n-a

să treacă așa ușor treaba asta. Înainte de a intra în casă, puse vasul la loc, merse pînă la cei dintîi arbori și ascultă îndelung greierii și broasca; atunci cînd privi spre casă văzu că Zulma sta la fereastra dormitorului, goală, încremenită.

Fetița nu făcuse nici o mișcare. Mariano urcă fără zgomot și începu să fumeze lîngă Zulma. Vezi, a plecat, putem să dormim liniștiți, mîine o să vedem. Încet-încet, o duse pînă la pat, se dezbrăcă și el, se întinse pe spate, continuînd să fumeze. Dormi, totul e în regulă, nu a fost decît o frică absurdă. Îi trecu mîna prin păr, degetele îi alunecară pînă la umăr, îi atinse sînii. Zulma se întoarse pe o parte, cu spatele, fără să vorbească; și asta era ca atîtea alte nopți ale verii.

Avea să fie greu să doarmă și totuși Mariano fu cuprins de somn în mod brusc, imediat ce stinse țigara; fereastra rămase deschisă și bineînțeles că vor intra țînțari, dar somnul veni mai înainte, fără imagini, neantul total, din care ieși la un moment dat, împins de o panică de necrezut, simțind apăsarea degetelor Zulmei pe umărul lui, răsuflarea ei gîfîită. Aproape înainte de a înțelege, ascultă încordat noaptea, tăcerea perfectă curmată de greieri. Dormi, Zulma, nu-i nimic, probabil ai visat. Ea se încăpățînă să se întoarcă iar cu spatele și acum, după ce retrăsese mîna, rămînea lungită, rigidă, privind spre ușa închisă. Mariano se ridică dintr-o dată, în același timp cu Zulma, incapabil să o împiedice să deschidă ușa și să se ducă la scară, să se agațe de balustradă și el se întrebă, ținîndu-se după ea, dacă nu ar fi mai bine s-o trezească dîndu-i două palme, s-o tîrască apoi cu forța pînă în pat și să stăpînească atîta depărtare pietrificată. Știi de ce este aici fetița? Vocea părea că aparține încă unui coșmar. Fetița? Alte două trepte, apraape de unghiul pe care îl făcea scara luînd-o spre bucătărie. Zulma, te rog. Și vocea ei spartă, în falset: e aici ca să-l lase să intre. Zulma, nu mă obliga să fac o prostie. Și vocea ei, ascuțindu-și mai mult tonul, triumfătoare: privește, privește numai, dacă nu mă crezi, patul gol, revista pe jos. Dintr-un salt, Mariano o luă înaintea Zulmei și întoarse întrerupătorul. Fetița în pijama roz îi privi de la ușa care da spre salon, avea fața cotropită de somn. Ce faci aici, trează, la ora asta? o întrebă Mariano, încingîndu-și mijlocul cu un ștergar lung de bucătărie. Fetița o privea pe Zulma goală, cu un aer și adormit și rușinat, o privea ca și cum ar fi dorit să se întoarcă în pat, gata să izbucnească în plîns. M-am sculat să fac pipi, spuse. Și ai ieșit în grădină, în loc să te urci la baie, cum ți-am spus. Fața fetiței se strîmbă

ca înainte de lacrimi, avea miinile pierdute comic în buzunarele pijamalei. Nu-i nimic, du-te în pat, spuse Mariano, mîngîind-o pe păr. O înveli, îi puse revista sub pernă; fetița se întoarse cu fața la perete, cu un deget în gură, spre consolare. Urcă, spuse Mariano, vezi şi tu că nu se întîmplă nimic, nu sta aşa ca o somnambulă. O văzu că face doi paşi spre uşa salonului, îi tăie drumul; gata, gata, ce dracu'. Dar nu-ţi dai seama că i-a deschis uşa, spuse Zulma cu o voce care nu era a ei. Lasă-te de prostii, Zulma. Du-te să vezi că nu e adevărat sau lasă-mă pe mine. Mîna lui Mariano îi cuprinse strîns antebraţul care tremura. Urcă în clipa asta, îi spuse şi o împinse, ducînd-o pînă la scară, privind în treacăt fetiţa care nu se mişcase, părea că şi adormise. Pe prima treaptă, Zulma ţipă şi voi să scape, dar scara era strîmtă şi Mariano o împingea cu tot corpul, ştergarul se desprinse şi căzu la piciorul scării; prinzînd-o de umeri şi trăgînd-o în sus, o făcu să urce scara, o obligă să intre în dormitor şi închise uşa după ei. Are să-l lase să intre, repeta Zulma, uşa era deschisă şi o să intre. Culcă-te, îi spuse Mariano. Îţi spun că uşa e deschisă. Nu face nimic, spuse Mariano, acum puţin îmi pasă dacă intră sau nu. Prinse miinile Zulmei care îl căutau respingîndu-l, o împinse în pat, căzură împreună, Zulma suspinînd şi implorînd, neputînd să se mişte sub greutatea unui corp care o strîngea tot mai puternic, care o supunea unei vainţe şoptite de la gură la gură, cu furie, între lacrimi şi cuvinte crude. Nu vreau, nu vreau, nu mai vreau niciodată, nu vreau, dar era prea tîrziu, forţa şi orgoliul ei cedau acestei apăsări copleşitoare care o lua cu ea ca să o restituie unui trecut imposibil, unor veri fără scrisori şi fără cai. Cînd începu să se lumineze de ziuă, Mariano se îmbrăcă în tăcere, cobarî în bucătărie, fetiţa dormea cu degetul în gură, uşa salonului era deschisă. Zulma avusese dreptate, fetiţa lăsase uşa deschisă, dar calul nu intrase în casă. Sau poate că da, se gîndi aprinzînd prima ţigară şi privind linia albastră a colinelor, poate că şi în privinţa asta Zulma avusese dreptate şi atunci calul a intrat în casă, dar cum să ştii dacă nu-l auziseră, dacă totul era în ordine, dacă pendula continua să măsoare dimineaţa, iar apoi Florencio o să vină să ia fetiţa şi poate spre douăsprezece o să sosească şi factorul fluierînd din depărtare, lăsîndu-le pe masa din grădină scrisorile pe care el sau Zulma o să le ia fără să spună nimic, cu puţin înainte de a hotărî ce să pregătească pentru micul dejun.

Traducere din limba spaniolă de
Paul Alexandru GEORGESCU

POVEŞTI PE CARE MI LE SPUN SINGUR

Îmi spun poveşti cînd dorm singur, cînd patul pare mai mare decît este şi mai îngheţat, însă mi le spun şi cînd Niágara este lîngă mine şi o biruie somnul înaintea mea, se încolăceşte ca un melc şi adoarme murmurînd mulţumită, de parcă şi ea şi-ar spune o poveste. Adeseori aş vrea să o trezesc ca să-i aud povestea (numai că ea murmură deja în somn şi asta nu mai e nicidecum o poveste), dar Niágara vine întotdeauna atît de obosită de la serviciu încît n-ar fi nici frumos nici cinstit să o trezesc cînd tocmai a adormit şi pare satisfăcută, pierdută în încovrigarea ei parfumată şi şoptitoare, aşa încît o las să doarmă şi îmi spun poveşti, la fel ca în zilele cînd ea lucrează de noapte şi eu dorm singur în patul devenit dintr-o dată enorm.

Poveştile pe care mi le spun singur sînt de toate felurile, însă, aproape întotdeauna, cu mine în rolul principal, un fel de Walter Mitty argentinian imaginîndu-se în situaţii anormale sau stupide, de un intens dramatism foarte elaborat, pentru ca cel care urmăreşte povestea să savureze melodrama sau cursivitatea sau umorul pe care, în mod deliberat, le foloseşte povestitorul. Pentru că Walter Mitty are şi el partea sa de Jekyll şi Hyde, evident că literatura anglo-saxonă a săpat pîrtii în subconştientul său şi poveştile îi sînt aproape întotdeauna foarte livreşti şi parcă făcute pentru un tipar la fel de imaginar. Numai ideea de a scrie poveştile pe care mi le spun singur înainte de a adormi mi se pare de neconceput dimineaţa şi, în plus, omul are dreptul la micile sale plăceri secrete, dezmăţuri tăcute, lucruri de care alţii ar profita la sînge. Şi mai există şi superstiţiile, dintotdeauna mi-am spus că dacă aş aşterne pe hîrtie vreuna din poveştile pe care mi le spun singur, acea poveste ar fi ultima, dintr-un motiv care îmi scapă, dar care ţine probabil de pedeapsa încălcării unui tabú; şi atunci nu, este cu neputinţă să mă închipui stînd şi aşteptînd somnul alături de Niágara sau singur, fără însă să-mi pot spune o poveste, trebuind să număr în prostie la oi sau, şi mai rău încă, să-mi amintesc din întîmplările cotidiene, atît de puţin semnificative sau demne de rememorat.

Totul depinde de inspiraţie, pentru că niciodată nu mi-a dat prin minte să aleg un anume tip de poveste; abia sting sau stingem lumina şi pătrund dincolo de a a doua şi foarte ispititoare perdea de umbră care îmi ademeneşte genele şi povestea se află acolo, un început aproape mereu incitant de poveste, poate fi o stradă pustie cu o maşină care vine de foarte departe, sau figura lui Marcelo Macías

aflînd că l-au avansat, lucru de neconceput pînă acum, dată fiind incompetența sa, ori pur și simplu un cuvînt sau un sunet care se repetă de cinci sau zece ori și din care prinde să se înfiripe o primă imagine a poveștii. Uneori mă uimește faptul că, după un episod pe care l-aș putea califica drept birocratic, în noaptea următoare povestea ia o tentă erotică sau sportivă; fără îndoială am imaginație, chiar dacă numai înainte să adorm, însă un repertoriu atît de imprevizibil de variat nu încetează să mă uimească. Dilia, de pildă, pentru ce trebuia să apară Dilia în povestea asta, cînd Dilia nu era o femeie care să se preteze la o asemenea poveste; pentru ce Dilia?

Am hotărît însă de multă vreme să nu mă mai întreb pentru ce Dilia, sau Transsiberianul, sau Muhammad Ali, sau oricare din scenariile în care se petrec poveștile pe care mi le spun singur. Dacă îmi aduc acum aminte de Dilia în afara poveștii, este pentru alte motive, care de asemenea au fost și sînt în afară, pentru ceva ce nu mai este poveste și poate tocmai din cauza asta mă obligă să fac ceea ce n-aș fi vrut și nici n-aș fi putut cu poveștile pe care mi le spun. În povestea aceea (eram singur în pat, Niágara urma să vină de la spital la opt dimineața) era o priveliște de munte și un drum care îmi dădea emoții, care te obliga să mergi cu atenție, farurile ștergînd întruna posibilele capcane vizuale ale fiecărei curbe, singur în miez de noapte în acel camion dificil de manevrat, un camion cu remorcă. Să fii șofer de camion mi s-a părut întotdeauna o muncă de invidiat pentru că mi-o închipui ca una din cele mai simple forme de libertate, să mergi de colo-colo într-un camion care este și casă, cu o saltea pe care să-ți petreci noaptea cînd te prinde cine știe pe unde, o lampă de citit și cutii de conserve și bere, un tranzistor să asculți jazz într-o liniște absolută și pe deasupra acel sentiment de-a te simți ignorat de toată lumea, conștiința faptului că nimeni nu știe că ai luat-o pe șoseaua asta și nu pe alta, atîtea posibilități și oameni noi și aventuri în fugă, inclusiv atacuri și accidente în care ai mereu rolul principal, așa cum i se cuvine lui Walter Mitty.

Uneori m-am întrebat de ce șofer de camion și nu pilot de avion, sau căpitan de transatlantic, știind în același timp că aceasta răspunde naturii mele simple și terestre, pe care trebuie să o ascund tot mai mult în timpul zilei; să fii șofer de camion înseamnă să fii din cei care vorbesc cu șoferii de camion, înseamnă locurile prin care se învîrt șoferii de camion, așa încît, atunci cînd îmi spun o poveste de libertate, începe adesea în acel camion străbătînd pampa sau vreun peisaj imaginar, ca ăsta de acum, Anzii sau Munții Stîncoși, în orice caz drumul pe care îl urcam în acea noapte era greu, cînd am văzut

fragila siluetă blondă a Diliei la poalele stîncilor smulse violent neontului de raza farurilor, pereţi violacei care făceau încă şi mai mică şi rătăcită imaginea Diliel făcîndu-mi semnul celor care cer ajutor după ce au mers mult cu un rucsac în spate.

Dacă povestea cu mine şofer mi-am spus-o de multe ori, nu era neapărat necesar să întîlnesc femei făcînd autostop cum făcea Dilia, cu toate că, desigur, existau şi asemenea întîmplări ce culminau, de regulă, într-o fantezie în care noaptea, camionul şi singurătatea erau accesorii extrem de potrivite pentru o scurtă fericire de sfîrşit de etapă. Uneori nu, uneori era o avalanşă din care scăpam numai eu ştiu cum, sau mi se stricau frînele la coborîre, pentru ca totul să se sfîrşească într-un vîrtej de viziuni schimbătoare care mă obligau să deschid ochii şi să refuz să mai continui, să caut somnul sau mijlocul zvelt al Niágarei, uşurat de a fi scăpat de ce era mai rău. Cînd povestea aşeza o femeie la marginea şoselei, acea femeie era întotdeauna o necunoscută, capriciile poveştilor care optau pentru o roşcată sau o mulatră, văzute poate într-un film sau în vrea fotografie de revistă şi uitate la suprafaţa zilei pînă cînd povestea mi le aducea fără ca eu să le recunosc. Să o văd pe Dilia a fost atunci mai mult decît surprinzător, aproape scandalos, pentru că Dilia nu avea nici o legătură cu acea şosea şi, într-un anumit fel, îmi strica toată povestea cu gestul său între implorare şi ameninţare. Dilia şi Alfonsa sînt prietenii cu care Niágara şi cu mine ne întîlnim din cînd în cînd; ei trăiesc pe orbite diferite şi ne apropie numai o fidelitate de pe vremea universităţii: anumite teme şi gusturi comune, cinăm împreună uneori, la ei sau aici, urmărindu-le de departe căsnicia cu un copil mic şi bani suficienţi. Ce dracu căuta Dilia acolo cînd povestea curgea de aşa manieră încît putea fi orice fată imaginară însă nu Dilia, pentru că dacă ceva era clar în povestea asta era că acum voi întîlni pe şosea o fată şi de aici vor avea loc cîteva din multele lucruri care se pot întîmpla cînd treci de munţi şi faci un popas după tensiunea încordată a traversării; totul atît de clar încă de la prima imagine, cina luată cu alţi şoferi de camion la circiuma din satul de dinainte de munţi, o poveste deloc originală, însă mereu plăcută pentru variantele şi necunoscutele sale, numai că acum necunoscuta era deosebită, era Dilia care nu avea nicicum rost să apară la acea curbă a drumului.

Poate că dacă Niágara ar fi fost aici, murmurînd şi respirînd gingaş în somn, aş fi preferat s-o las în pace pe Dilia, să fac să piară şi ea, şi camionul, şi povestea, deschizînd pur şi simplu ochii şi

spunîndu-i Niágarei: „Ce ciudat, tocmai eram pe punctul să mă culc cu o femeie și era Dilia", pentru ca eventual Niágara să deschidă ochii și să mă sărute pe obraz, luîndu-mă peste picior sau pomenindu-l pe Freud sau întrebîndu-mă dacă am rivnit vreodată în taină la Dilia, ca să-i pot spune că niciodată în viața mea, cu toate că și asta înseamnă tot Freud sau ceva asemănător. Însă, simțindu-mă atît de singur în poveste, atît de singur cum eram, un șofer de camion în plină traversare a munților în miez de noapte, n-am putut trece mai departe: am frînat încet, am deschis portiera și i-am făcut loc Diliei care abia dacă a putut murmura un „mulțumesc" de obosită și adormită ce era, și s-a întins în scaun cu geanta de voiaj la picioare.

Regulile jocului se respectă de la bun început în poveștile pe care mi le spun eu. Dilia era Dilia însă, în poveste, eu eram un șofer de camion și doar atît pentru ea, nici prin cap nu mi-ar fi trecut s-o întreb ce căuta acolo în plină noapte sau să-i spun pe nume. Mă gîndesc că faptul excepțional în poveste era că acea fată coincidea cu persoana Diliei, cu părul său blond și lins, ochii luminoși și picioarele, aproape convențional evocîndu-le pe cele ale unui mînz, foarte lungi pentru statura ei; în afară de asta, povestea o trata ca pe oricare alta, fără nume sau relații anterioare, absolută întîlnire a hazardului. Am schimbat două-trei fraze, i-am dat o țigară și mi-am aprins și eu una, am început coborîrea așa cum trebuie să coboare un camion greu, în timp ce Dilia se întindea tot mai mult, fumînd, lăsîndu-se în voia unei somnolențe care o purifica de atîtea ore de mers și poate de spaimă prin munți.

M-am gîndit că avea să adoarmă imediat și că era plăcut să mi-o închipui așa tot drumul pînă jos în cîmpie, m-am gîndit că poate ar fi fost politicos s-o invit în partea din spate a cabinei, să se întindă într-un pat adevărat, însă niciodată într-o poveste situația nu mi-a permis să fac asta, pentru că oricare din fete m-ar fi privit cu o expresie ușor amară și disperată, imaginîndu-și cine știe ce intenții imediate și ar căuta invariabil mînerul portierei, fuga necesară. Atît în povești cît și în realitatea ipotetică a oricărui șofer de camion lucrurile nu se puteau petrece așa; era necesar să stea de vorbă, să fumeze, să se împrietenească, pentru a se obține, din toate astea, acceptarea aproape întotdeauna tacită a unui popas într-o pădure sau în vreun refugiu, consimțămîntul pentru ceea ce va urma mai tîrziu, dar care după aceea nu mai era nici furie nici supărare, ci pur și simplu împărțire a ceea ce era de împărțit încă din conversație, țigări și prima sticlă de bere dată pe gît între două viraje.

Am lăsat-o să doarmă atunci, povestea avea acea desfăşurare care mi-a plăcut întotdeauna în poveştile mele, cu descrierea minuţioasă a fiecărui lucru şi a fiecărui act, un film cu încetinitorul în care desfătarea invadează treptat trupul şi cuvintele şi tăcerile. Încă mă mai întrebam pentru ce Dilia în acea noapte, dar curînd am renunţat la întrebare, acum mi se părea atît de normal ca Dilia să se afle acolo, pe jumătate adormită lîngă mine, acceptînd din cînd în cînd încă o ţigară sau murmurînd o explicaţie pentru prezenţa ei acolo în munţi, pe care povestea o ţesea abil printre căscaturi şi fraze neterminate, dat fiind că nimic n-ar fi putut explica ce căuta ea acolo, pe cea mai sălbatică şosea din munţi, în miez de noapte. La un moment dat a încetat să vorbească şi m-a privit surîzînd, acel surîs de fetiţă pe care Alfonso îl califică drept şiret şi eu i-am spus numele meu de şofer de camion, întotdeauna Oscar, în toate poveştile, şi ea a spus Dilia şi a adăugat, cum făcea de fiecare dată, că era un nume idiot datorat unei mătuşi care citea multe romane ruseşti şi, aproape de necrezut, eu m-am gîndit că nu mă recunoştea, că în poveste eu eram Oscar şi că ea nu mă recunoştea.

După aceea vine tot ceea ce-mi spun poveştile, însă eu nu pot face ca ele, ci numai fragmente incerte, legături poate false, beculeţul luminînd măsuţa rabatabilă din fundul cabinei camionului staţionat între copacii unui refugiu, sfîrîitul ochiurilor în tigaie, după brînză şi gem Dilia privindu-mă ca şi cum ar vrea să spună ceva şi hotărîndu-se să nu spună nimic, că nu era nevoie să explice nimic ca să coboare din camion şi să dispară în spatele copacilor, eu înlesnindu-i totul cu cafeaua aproape gata şi chiar o ceşcuţă de rachiu, ochii Diliei care i se închideau între o înghiţitură şi o propoziţie, felul meu detaşat de a muta lampa pe scăunelul de lîngă saltea, de a mai aduce o pătură pentru cazul că va fi mai frig peste noapte, spunîndu-i că mă duc în faţă să închid bine portierele pentru orice eventualitate, că nu se ştie prin pustietatea asta, şi ea plecînd ochii şi spunînd uite, doar n-o să dormi acolo pe scaune, ar fi o prostie, şi eu întorcîndu-mă cu spatele ca să nu-mi vadă expresia feţei pe care se citea pesemne o vagă uimire auzind cuvintele Diliei, cu toate că, desigur, întotdeauna se întîmpla aşa într-un fel sau altul. Uneori micuţa indiană spunea că se culcă pe jos sau ţigăncuţa se refugia în cabină şi trebuia să o iau în braţe şi s-o duc în spate, s-o pun în pat chiar dacă plîngea sau se zbătea, însă Dilia nu, Dilia mergînd încet de la masă către pat, cu o mînă căutînd deja fermoarul blugilor, acele gesturi pe care eu le puteam vedea în poveste chiar stînd cu spatele şi mergînd în cabină ca să-i dau timp, ca să-mi spun că da,

că totul va fi aşa cum trebuia să fie, o dată în plus, o secvenţă neîntreruptă şi parfumată, foarte lent *travelling* de la silueta nemişcată în lumina farurilor în virajul din munţi pînă la Dilia acum, aproape invizibilă sub păturile de lînă şi atunci tăietura dintotdeauna, stingerea luminii pentru a nu mai permite decît negurii nedesluşite a nopţii să mai pătrundă prin fereastra din spate, însoţită, din cînd în cînd, de strigătul vreunei păsări de prin jur.

De data asta povestea a durat la nesfîrşit, pentru că nici Dilia şi nici eu nu voiam să se termine; există poveşti pe care eu aş vrea să le prelungesc, însă tînăra japoneză sau glaciala, dar condescendenta, turistă novergiană nu îmi dau voie şi, deşi eu sînt cel care decide în poveste, vine un moment cînd nu mai am putere şi nici chef să fac să dureze ceva ce, după plăcere, începe să alunece în nesemnificativ, atunci cînd ar trebui inventate alternative sau incidente neaşteptate pentru ca povestea să rămînă vie, în loc să mă poarte către somn cu un ultim sărut distrat sau un rest de plîns aproape inutil. Însă Dilia nu voia ca povestea să se sfîrşească, încă de la primul său gest cînd m-am strecurat alături de ea şi, spre surpriza mea, am simţit-o căutîndu-mă, încă de la prima mîngîiere am simţit că povestea nu era decît la început, că noaptea din poveste avea să fie tot atît de lungă ca noaptea în care eu îmi spuneam povestea. Numai că acum nu a mai rămas decît asta, cuvinte vorbind despre poveste; cuvinte, chibrituri, gemete, ţigări, risete, chicoteli, rugăminţi şi cereri, cafea în zori şi un binemeritat somn odihnitor, cu o primă rază timidă de soare prelingîndu-se prin ferestruica din spate şi mîngîind spatele Diliei adormită deasupra mea, orbindu-mă în timp ce o strîngeam în braţe pentru a o simţi deschizîndu-se încă o dată printre gemete şi gesturi pline de tandreţe.

Povestea se sfîrşeşte aici, fără despărţiri convenţionale în primul sat din drum, cum ar fi fost aproape inevitabil, din poveste am trecut în somn fără altceva decît greutatea corpului Diliei peste al meu, adormită din nou după un ultim murmur; cînd m-am trezit Niágara îmi vorbea de micul dejun şi de un program pe care îl aveam după-amiază. Ştiu că am fost gata să-i povestesc totul şi că ceva m-a oprit, ceva ce poate era încă mîna Diliei, trăgîndu-mă înapoi în noapte şi interzicîndu-mi cuvintele care ar fi pîngărit totul. Da, dormisem foarte bine; sigur, la şase urma să ne întîlnim în colţul pieţei ca să mergem la Marini.

Peste cîteva zile am aflat de la Alfonso că mama Diliei era foarte bolnavă şi că Dilia plecase la Necochea ca să stea cu ea. Alfonso trebuia să se ocupe de copilul care îi dădea mult de furcă, poate că îl

vom vizita cînd se întoarce Dilia. Bolnava a murit după cîteva zile şi Dilia n-a vrut să vadă pe nimeni vreo două luni; apoi am mers la ei la cină cu o sticlă de coniac şi o jucărie pentru copil şi totul era de-acum bine, Dilia gătise o raţă cu portocale şi Alfonso pregătise masa pentru canastă. Cina a fost plăcută, aşa cum trebuia, fiindcă Alfonso şi Dilia sînt oameni care ştiu să trăiască şi am început prin a vorbi despre lucrurile dureroase, am sfîrşit repede tema despre mama Diliei, apoi a fost ca şi cum ai trage uşor o cortină pentru a reveni la prezentul imediat, jocurile noastre dintotdeauna, cheile şi codurile umorului prin care seara devenea atît de plăcută. Era deja tîrziu şi băusem zdravăn, cînd Dilia a început să vorbească despre o călătorie la San Juan, de nevoia de a uita de ultimele zile ale mamei sale şi de problemele cu rudele care complică mereu totul. Mi s-a părut că vorbea pentru Alfonso, cu toate că Alfonso trebuie că ştia deja povestea, pentru că zîmbea amabil în timp ce ne mai turna coniac, cum i s-a stricat maşina tocmai în munţi, noaptea pustie şi aşteptarea interminabilă la marginea şoselei unde fiecare pasăre nocturnă era o ameninţare, reîntoarcerea inevitabilă a tuturor fantasmelor din copilărie, luminile unui camion, teama că şi şoferul camionului se va speria şi va trece mai departe, cum au orbit-o farurile lipind-o de marginea şoselei şi atunci scrîşnetul minunat al frînelor, cabina călduţă, drumul la vale printre dialoguri aproape inutile care însă o ajutau mult să se simtă mai bine.

— A rămas traumatizată — a spus Alfonso. Mi-ai spus deja, dragă, de fiecare dată aflu tot mai multe detalii despre salvarea ta, despre îngerul tău în salopetă care te-a scăpat de tenebrosul balaur al nopţii.

— Nu e uşor de uitat — a spus Dilia —, e ceva ce tot revine şi nu ştiu de ce.

Eu poate nu, Dilia poate nu ştia de ce, însă eu da, a trebuit să dau peste cap coniacul şi să-mi torn încă unul în timp ce Alfonso ridica din sprincene, surprins de bruscheţea gestului meu pe care nu o cunoştea. Glumele sale, în schimb, erau mai mult decît previzibile, spunîndu-i Diliei să se hotărască odată să termine povestea, ştia pe dinafară prima parte, însă sigur că mai exista încă una, era atît de evident, atît de camion în noapte, atît de tot ce este atît în viaţa asta.

Am plecat în baie şi am rămas acolo o vreme încercînd să nu mă uit în oglindă, să nu dau şi acolo peste cel care fusesem cînd îmi spuneam povestea şi care simţea acum din nou, însă aici, acum, în seara asta, senzaţia aceea care începea să-mi cuprindă încet trupul,

fapt pe care niciodată nu mi l-aş fi putut imagina posibil atîţia ani de Dilia şi Alfonso, de perechea noastră dublă de petreceri şi cinema şi săruturi pe obraji. Acum era celălalt lucru, era Dilia după, din nou dorinţa însă de partea aceasta, vocea Diliei ajungînd la mine din salon, rîsul Diliei şi al Niágarei, care îl luau pesemne peste picior pe Alfonso pentru gelozia sa stereotipă. Se făcuse tîrziu, am mai băut puţin coniac şi ne-am făcut o ultimă cafea; de sus s-a auzit plînsul copilului şi Dilia a urcat în fugă, l-a adus în braţe, e ud tot, purceluşul, mă duc în baie să-l schimb; Alfonso încîntat fiindcă asta îi mai dădea o jumătate de oră să dezbată cu Niágara şansele lui Vilas în faţa lui Borg, încă un coniac, fetiţă, ce mai contează, tot ne-am pilit.

Eu însă nu; am plecat în baie să-i ţin de urît Diliei care îşi pusese copilul pe o măsuţă şi căuta nişte haine într-un raft. Şi a fost de parcă într-un anume fel ea ştia, cînd i-am spus Dilia, eu ştiu şi partea a doua, cînd i-am spus, ştiu că e cu neputinţă însă totuşi o ştiu şi Dilia s-a întors cu spatele, începînd să-l dezbrace pe copil şi am văzut-o aplecîndu-se nu numai ca să scoată acele de siguranţă să-i dea jos scutecul ci ca şi cum, dintr-o dată, ar fi apăsat-o o povară de care trebuia să se elibereze, de care deja se elibera cînd s-a întors privindu-mă în ochi şi mi-a spus da, aşa este, e stupid şi n-are nici o importanţă, dar aşa e, m-am culcat cu şoferul, spune-i lui Alfonso dacă vrei, oricum el este convins în felul său, nu o crede dar este atît de sigur.

Aşa era, nici eu nu o să spun nimic şi nici ea nu va înţelege pentru ce îmi spune asta, pentru ce mie care nu o întrebasem nimic şi, în schimb, îi spusesem ceea ce ea nu putea înţelege din partea asta a poveştii. Mi-am simţit ochii ca nişte degete coborîndu-i peste buze, gît, căutîndu-i sînii pe care bluza neagră i-i desena aşa cum mîinile mele îi desenaseră în toată noaptea aceea, în toată povestea. Dorinţa era ca un salt nestăpînit, un drept absolut de a mă apropia să-i caut sînii sub bluză şi să o cuprind într-o primă îmbrăţişare. Am văzut-o întorcîndu-se, aplecîndu-se din nou, însă acum uşurată, eliberată de tăcere, scoţînd cu agilitate scutecele; mirosul de copil care a făcut pipi şi caca m-a învăluit împreună cu murmurele Diliei liniştindu-l să nu plîngă, i-am văzut mîinile căutînd scutecul şi potrivindu-l între picioarele ridicate ale copilului, i-am văzut mîinile spălînd copilul în loc să vină spre mine aşa cum veniseră în întunericul acelui camion de care m-am folosit de atîtea ori în poveştile pe care mi le spun singur.

Traducere din limba spaniolă de
Dan PANAITESCU

MIGUEL DELIBES
(Spania)

Unul din cei mai reprezentativi şi valoroşi scriitori spanioli contemporani, M.D. (n. Valladolid, 1920) îmbină activitatea de prozator cu cea de ziarist. profesor şi conferenţiar la diferite universităţi din Europa şi America. Studii de Drept şi Economie. Profesor de Drept la Academia Comercială din oraşul natal. Director al ziarului „El Norte de Castilla". Membru al Academiei Regale Spaniole. Primul său roman, **Prelungă e umbra chiparosului** (1947 — Premiul Nadal) îi aduce o rapidă şi definitivă consacrare.

Menţionăm romanele: **Drumul, Adoratul meu fiu Sisi, Jurnalul unui vînător, Jurnalul unui emigrant, Sobolanii, Cinci ore cu Mario, Parabola naufragiatului, Sfinţii Inocenţi**; volumele de povestiri: **Plecarea, Sieste cu vîntul din Sud, Poveşti de demult din Castilia la Vieja**. Arta narativă a lui M.D., supusă unui constant proces de căutare a unor noi forme de expresie, i-a permis să plăsmuiască un univers imaginar inconfundabil, de o impresionantă autenticitate. Profunda înţelegere a sufletului omenesc, cu mecanismele sale psihice complexe, capacitatea de redare a realităţii cotidiene din oraşe de provincie sau din sate din Castilia, căldura şi simpatia cu care se apropie de protagoniştii săi — în general oameni obişnuiţi, simpli, necăjiţi —, împletind cu măiestrie notele de umor şi ironie cu cele de duioşie şi nostalgie, toate acestea conferă operei lui M.D. o vibrantă umanitate, dublată de o nobilă valoare etică şi artistică. Demersul stilistic al prozatorului castilian se caracterizează prin sobrietate, precizie, vigoare şi naturaleţe calităţi ce izvoresc din valorificarea artistică a limbajului popular. Premiul Cervantes, Premiul Criticii, Premiul Fastenrath al Academiei Regale Spaniole.

CONFERINŢA

Oraşul cunoştea temperatura cea mai coborîtă, şi în fularele înfăşurate pînă la ochi, în reverele ridicate şi în trupurile zgribulite pe sub paltoane, se ghicea fărîma aceea de trufie a celor care se ştiu într-o situaţie extremă. Cincisprezece grade sub zero însemnau multe grade sub zero, şi era temperatura minimă înregistrată în Peninsulă, iar lumea spunea: „Iarna vine anul acesta plină de zel."

Cînd José plecă de la lucru era aproape seară şi o piclă îngheţată întuneca strălucirea luminilor oraşului. José simţi frigul, grăbi pasul şi-şi înfundă mîinile murdare şi vinete în buzunarele mantalei. Se gîndi: „Elvira coase azi în oraş; pînă la opt n-o să fie foc acasă." Şi evocarea căminului rece şi pustiu îl făcu să se înfioare. „N-o să mă duc decît mai tîrziu. O s-aştept!", îşi spuse. Văzu o fată cu şolduri rotunde, cu o mapă sub braţ, care intra într-o clădire din apropiere; veni lîngă ea şi o întrebă:

— Ce-i aici de intră lumea?

Fata îl cercetă o clipă din cap pînă-n picioare şi-i răspunse:

— O conferinţă.

— O conferinţă?

— Un discurs, lămuri ea.

— Ah!, exclamă el.

Tînăra urcă din două sărituri cele patru scări şi apoi se întoarse spre el.

— E ceva tehnic, spuse; nu cred că o să te intereseze.

Era în vocea ei o nuanţă de condescendentă superioritate intelectuală care îi scăpă lui José. Rămase o clipă nehotărît. Apoi strigă:

— Hei, ascultă! O fi cald înăuntru, nu?

— Cald? întrebă fata.

— Da, cald.

— Cred că da, trebuie să fie cald. Adică e posibil să fie, dar şi să nu fie. Azi nu mai e cald pe nicăieri, din cîte ştiu. În afară de asta, te interesează economia?

Chipul lui José se adumbri.

— Economia?

Fata se încruntă uşor. Spuse:

— Oh! Nu ştii ce este economia şi vrei să asişti la o conferinţă despre „Redistribuirea venitului"?

— Ia ascultă, o apri José. N-am spus aşa ceva. Eu am întrebat doar dacă o fi cald înăuntru sau nu.

Fata cu şoldurile rotunde spuse:

— Ah, mă rog!

José urcă treptele după ea. Fugea de frigul din stradă ca pisica de apă. Zări un portar în uniformă şi se îndreptă spre el, iar portarul în uniformă spuse, înainte ca el să apuce să-l întrebe ceva:

— E acolo.

José intră într-o sală cu tavanul înalt şi se simţi puţin stînjenit; ca să fie mai la largul lui, îşi scoase fularul. În jur era o temperatură plăcută; totuşi, se aşeză pe un scaun lîngă un calorifer şi prinse cu mîinile-i vinete unul din elemenţi. Era încins. Elvira spunea că dacă pui mîna îngheţată pe calorifer faci degerături. Îi era frig, foarte frig, şi căuta căldura cu orice preţ.

Era puţină lume în sală, şi José o descoperi din prima privire pe fata cu şoldurile rotunde care scria de zor, în primul rînd. Numai atunci îl observă şi pe conferenţiar. Era un tip dolofan, cu căutătura

limpede şi gesturi exagerate, şi lui José ii făcu impresia că se asculta vorbind. Nu-i plăcu, din pricina asta, şi pentru că spuse: „Beneficiul patronului unei intreprinderi are caracter rezidual." Cuvintele astea ii sunau lui José drept ceva vrednic de dispreţuit, ori el ştia că beneficiul patronului nu era deloc de dispreţuit. „Ce caracter o avea atunci beneficiul meu?" se gindi. Şi-şi apropie iar miinile de calorifer.

Conferenţiarul vorbea, intr-adevăr, de parcă s-ar asculta, dar nu se asculta. Incerca pesemne să găsească pentru lumea intreagă, pentru oameni şi popoare, un punct nobil de echilibru economic. Şi vorbea despre patron, şi despre muncitori, despre intreprindere, salarii, venituri şi despre beneficiul rezidual. Era un tip dolofan care incerca să facă ordine in lume vorbind, şi vorbea de parcă s-ar fi ascultat, dar nu se asculta. Spunea: „In redistribuirea venitului naţional-funcţional..." Şi in acelaşi timp, conferenţiarul gindea: „Public? Pfui! In provincie nu interesează chestiile astea. O mie de pesete şi cheltuielile plătite. Nu-i mult, dar totuşi e ceva. Micuţa asta din primul rind pune mult suflet. Imi plac nasul şi şoldurile ei şi silinţa cu care ia notiţe. Golanul ăla de lingă calorifer a venit să se incălzească. Ar trebui să nu se dea drumul la oricine. Eu n-am venit aici să fac demagogie, nici să le cint in strună celor care trudesc, ci ca să expun un nou punct de vedere economic." Spuse: „Ordinea, solidaritatea, bunăstarea şi dreptatea se ascund intr-o redistribuire echitabilă."

Fata cu şoldurile rotunde işi ridică ochii din notiţe şi-l privi pe conferenţiar ca hipnotizată. Se gindea: „Oh, ce minunat de confuz e acest om!" O interesau problemele economice. Uneori o apuca disperarea că era femeie şi că avea şoldurile rotunde, şi că bărbaţii apreciau la ea mai curind şoldurile rotunde decit vehemenţa ei neliniştea economico-socială. Pentru fata cu şoldurile rotunde, omenirea era extremistă şi nedreaptă. A te gindi la echilibrul social era o utopie. In lume existau intelectuali şi ignoranţi. Doar atit. Cel care vorbea limpede era ignorant; cel confuz, intelectual. Ea era o intelectuală. Tipul cu fular care venea aici ca să se incălzească era un ignorant. A incerca să impaci ambele poziţii era o nebunie cu totul gratuită şi lipsită de orice sens. Scria acum cu frenezie, urmind firul discursului. Scria şi, din cind in cind, işi inălţa capul şi-l privea fascinată pe orator.

José, sprijinit de calorifer, era in al nouălea cer. Trebuia să se străduiască să nu adoarmă. Vocea oratorului in depărtare era ca un gingurit, ca o irezistibilă imbiere la somn. Din cind in cind, inflexiu-

nile vocii conferențiarului îl făceau să tresară și atunci José deschidea ochii și se uita la el, părînd a spune cu privirea: „Ei, sînt aici, sînt treaz. Vă ascult." Dar îl cuprindea iar plăcuta senzație de căldură și bunăstare și, mai presus de orice, certitudinea că, dincolo de geamurile acelea mari, lumea tremura și murea de frig. În starea lui de veghe, José se gîndea: „Omul ăsta își bate capul degeaba. Lumea-i mult mai simplă decît crede el. Omenirea se împarte în două: cei care au căldură mereu și mîncare caldă de trei ori pe zi și cei care n-au. Tot restul nu-i altceva decît chef de a sporovăi și de a încurca lucrurile."

Conferențiarul spuse: „Referindu-ne exclusiv la aspectul funcțional, soluția este riscantă." Se gîndea: „Pe lume sînt trei clase sociale: cea de sus, care are bani și pentru mîncare și pentru vicii; cea mijlocie, care are pentru mîncare dar nu și pentru vicii, și cea de jos, care are numai pentru vicii, nu și pentru mîncare. Viața a fost totdeauna așa și așa va fi și de acum încolo, în vecii vecilor. În orice caz, o să-i cumpăr lui Carmen pălăria. I-am făgăduit-o dacă aveam să țin conferința. M-a luat gura pe dinainte, dar acum nu mai am încotro. La urma-urmelor, femeile au capricii și noi vicii. Îmi place micuța asta din primul rînd. De ce o fi luînd notițe cu atîta sîrguință? Oh, are niște șolduri nemaipomenite!"

Conferențiarul vru să spună: „Trebuie să se tindă spre un echilibru între cei care au mult și cei care au puțin", dar spuse: „Trebuie să găsim un criteriu armonic între cele două extreme ale societății, din punct de vedere economic."

Fata cu șoldurile frumoase se gîndi: „Ah, ce minunat! Un creier dedicat în exclusivitate științei și încercării de a îndrepta lumea e ceva nobil, pentru care ar trebui să fim recunoscători pînă la lacrimi. Omul acesta e un geniu, un intelectual extraordinar. Și cine a venit? Numai opt rînduri sînt ocupate. Oare la cinema rămîn locuri libere? Oh, oh, e o rușine, o rușine îngrozitoare!"

Oratorul vorbea repede și ea scria acum neliniștită, ajustînd frazele, scurtînd cuvintele, dar străduindu-se să redea ideea în întregime. Se bucura în sinea ei de expunerea complexă, cumplit de întortocheată, a conferențiarului. Pentru ea ceea ce era încîlcit însemna profunzime; ceea ce era limpede, superficialitate. Adevărata știință trebuia deci, în mod necesar, să fie confuză. O carte care nu-i punea mintea la contribuție nu merita să fie citită. O idee, chiar copilărească, strecurată pe ascuns într-un joc de cuvinte gratuite, o entuziasma. Se desfăta dezghiocind înțelesul fiecărui cuvînt și legîndu-l de cel al întregii fraze. Se gîndea: „Omul acesta e un talent!" Uneori,

sensul cuvintelor îi scăpa cu un ermetism îndărătnic, dar ea, departe de a se descuraja, își zicea: „Oh, ce geniu formidabil! Nu-mi e cu putință s-ajung pînă la el!" Tatăl ei obișnuia să-i spună: „Orice în afară de gătit și de călcat e modernism la o femeie, draga mea." Fratele ei Avicto, spunea: „Ești frămîntată de o neliniște culturală." Iar ea se gîndea: „Tata și Avicto preferă și ei niște șolduri frumoase decît un cap care judecă." Și i se făcea silă de șoldurile ei.

Lui José îi căzu capul în piept și, cînd deschise ochii, își dădu seama că moțăia de cîteva clipe. Îi trecu prin minte: „Poate o fi venit Elvira și-o fi aprins focul." Se mai uită o dată la tipul dolofan și se sili să-i prindă vreun cuvînt și să-i pătrundă înțelesul. Strădania-i zadarnică îl enervă. Mai-mai că-i venea să strige și să-l întrerupă, zicînd: „Nu mai bateți cîmpii! La ce bun să nu numiți pîinea, pîine și vinul, vin?" Dar se stăpîni și se lăsă cuprins de o toropeală molcomă, o toropeală care-i urca de la picioare pînă la ochi și-i închidea ușurel pleoapele, ca niște degete de femeie.

Se trezi îngrozit crezînd că se năruie clădirea, și cînd deschise ochii văzu că publicul îl aplauda pe tipul dolofan, iar tipul dolofan zîmbea publicului și se tot înclina; atunci începu și el să aplaude, dar în momentul acela critic publicul încetă și palmele lui răsunară în gol. Tipul dolofan îl privi oarecum iritat și se zăpăci, pornind să se mai încline de vreo două ori; văzu că fata cu șoldurile rotunde îl privea din primul rînd, îi zîmbi, își luă fularul și se îndreptă spre ușă.

Pe chelia conferențiarului străluceau picături de sudoare. Fata cu șoldurile rotunde se gîndi: „Ce efort!" El o privi și ea se înroși. Atunci el se întoarse către președinte, care la începutul conferinței spusese: „Nu există nimeni mai competent ca domnul Meléndez, directorul Grupului Economic, membru activ al Institutului Financiar, orator și publicist, pentru a dezbate o temă atît de sugestivă și la ordinea zilei ca aceasta despre «Redistribuirea venitului»". Conferențiarul îl întrebă pe președinte: „Cine-i fata aceea?" Fata își strîngea notițele. Președintele zise: „Are un trup atrăgător. Asta vă interesează, nu?" Meléndez continuă: „Oh, cred și eu! Mai mult ca redistribuirea venitului!" Rîseră amîndoi. Lumea ieșea pe rînd și fata cu șoldurile rotunde se gîndi: „Vorbesc despre mine, Doamne! Vorbesc despre mine! El trebuie să fi observat că mă frămîntă problemele acestea."

Își luă mapa și păși încet spre ușă. „Oh, oh! exclamă Meléndez, dragul meu președinte, uitați-vă, vă rog. Ce încîntător!" Fata se tot gîndea: „A observat că mă frămîntă problemele astea." Nu știa că șoldurile-i rotunde se legănau ispititor în mers. La ușă dădu peste José. Îi zîmbi cu milă. Întrebă:

— Ți-a plăcut?

José își aranja fularul.

— E plăcut aici, spuse. Și înainte de a ieși în chiciură, în noapte și în frig, adăugă: Știi cît e ceasul?

— E opt, spuse fata cu șoldurile rotunde, oarecum dezamăgită.

José spuse: „Bine, mulțumesc." Și se gîndi: „Elvira trebuie să sosească." Se încumetă deci să iasă în stradă.

Traducere din limba spaniolă de
Tudora ȘANDRU OLTEANU

TRANSFERUL

Pentru el, transferul nu însemna mare lucru. În fond, ce sens avea să suporte necazurile și mizeria vieții nu în Salamanca, ci în Santander, și, la urma-urmelor, sensibilitatea lui la răceală, constipația cronică și reumatismul nu prea aveau de cîștigat cu umezeala și briza sălcie a Mării Cantabrice. Că era totuși o schimbare? Mă rog, știa asta. Dar nu toate schimbările aduc bucurii, nici măcar o geană de speranță.

Nevastă-sa era de altă părere. Desigur, fiecare cum îi e firea. Pentru Felisa, transferul era ca un fel de eliberare, ca un salt de la mizerie la bunăstare, de la umbră la lumină. Cu toate că Felisa n-a lămurit în nici un fel de ce aveau să scape și peste ce bunăstare și ce lumini credea c-or să dea la Santander. „Deocamdată — spunea ea — cert e că o să ne petrecem vara pe gratis și, pe deasupra, mare mirare dacă n-o apărea vreun văr căruia să-i închiriem niște camere în iulie și august și să scoatem pe ele de două ori cît plătim noi pentru apartament pe tot anul. Dar mai ales — adăuga — copiii vor face plajă și baie și precis că rahitismul lui Ramonin o să se ducă astfel pe apa sîmbetii."

Și copiii erau bucuroși de transfer. Ei socoteau, puțin cam prostește, că a te duce la Santander, care este port la mare, însemna să huzurești în slip cît e soarele pe cer, să ai la dispoziție o barcă la care să tragi ca să faci mușchi și să înfuleci în fiecare dimineață o porție zdravănă de creveți, după ce faci prima baie. Nu le trecea prin cap că la Santander tatul avea să fie cam ca și la Salamanca, doar cu ceva mai multă mare și cu ceva mai puține pietre

arhaice, dar cu amănuntul că vor trebui să-şi pună pingele duble ca să-şi ferească picioarele de umezeală. Schimbarea nu prea era de folos nimănui, şi mai cu seamă lui, cu constituţia lui firavă, tendinţa la răceală, constipaţia cronică şi reumatismul lui. Ce mai, transferul nu însemna altceva decit să schimbi necazurile şi plictisul dintr-un oraş de cîmpie cu necazurile şi plictisul de pe litoral.

Dar nu asta era partea cea mai rea. Cel mai rău era că trebuia să înfrunte cît e ziua de lungă entuziasmul neîntemeiat al familiei şi să îndure banchetul de rămas bun, de parcă plecarea lui ar avea vrea importanţă pentru cineva, ar lăsa cît de cit vreo urmă, sau vreo biată amintire, ori vreun dar cît de neînsemnat. Asta era cel mai groaznic: că se încăpăţînau să-l facă să creadă că îi vor duce dorul, că el, Blas, era pentru Salamanca ceva cam ca Piaţa Mare, ceva fundamental. De ce oare dracul se distrează mereu încurcînd treburile celor proşti? Căci, la urma-urmelor, ia să vedem, cine era el? Nu era cel mai mărunt, cel mai prost şi mai zăpăcit dintre toţi? Şi-atunci, la ce bun toate fandoselile astea, îmbrăţişările astea condescendente, acest rămas bun năvalnic? La birou aveau oare să-i ducă într-adevăr dorul? Ce le păsa lor că locul lui Blas o să fie luat de Pedro? Ce aveau ei de cîştigat sau de pierdut cu schimbarea asta? Cine era Pedro şi cine era Blas? Nu erau ei cu desăvîrşire, şi unul şi celălalt, două zerouri barate, două şuruburi minuscule ale mecanismului uriaş? Dar nu se putea altfel. Se pare că, în vremurile astea, venirile şi plecările trebuia să se petreacă mereu cu hărmălaie, stridenţe, cordialitate şi băutură. Trebuia să fie impregnate de o agresivitate afectuoasă. De nu, păreau nesărate, prosteşti şi fără rost. Şi ce mult iubea el liniştea şi tihna!

In ce-o priveşte pe Felisa, era cu totul altceva. N-avea ce să-i mai facă. El se însurase cu o siluetă ispititoare de femeie. Doar atît. Dacă acum devenise pisăloagă, cîrcotaşă şi flecară, el era de vină, că nu cercetase la timpul potrivit ce avea pe dinăuntru acel trup ispititor de femeie. Vina lui a fost că la douăzeci şi trei de ani n-a luat în seamă că trupul femeilor avea pe dinăuntru un creier, o inimă şi o gură. Cu toate că, dacă se gîndea bine, Felisa n-a fost chiar rea cu el, şi-i dăduse şase copii, şi-i alăptase la pieptul ei, şi nu era drept ca el să se plîngă în sinea lui de Felisa acum, cînd îşi pierduse silueta ispititoare de femeie pentru că făcuse şase copii şi-i crescuse la pieptul ei. Şi dacă el se ducea acum la banchet, aşa dichisit şi fudul în cămaşa de poplin alb cu gulerul scrobit, i-o datora Felisei; Felisei cea de astăzi, cea flecară şi cîrcotaşă, nu siluetei ispititoare

de femeie de adinioară. Și nici nu era chiar așa de rea, iar el n-avusese dreptate înainte, s-o ocărască și s-o disprețuiască în sinea lui.

Cînd a intrat în salonul rezervat, cu tavanul scund, unde mirosul mîncării pătrunsese în dale și în varul de pe pereți, și a văzut aproape toate scaunele ocupate de superiorii lui care-l așteptau, era mai puțin stînjenit simțind la gît apăsarea cămășii scrobite de poplin. Mai-mai că-i veni să plîngă gîndindu-se la Felisa, la cît de nedrept fusese cu ea puțin mai înainte. Se așeză, după ce salută, pe scaunul de lîngă don León, directorul. Aproape fără să-și dea seama, se pomeni mîncînd și bînd într-un vacarm de comenzi ale bucătarului-șef și discuții ce se încrucișau peste masă, clinchete de farfurii și tacîmuri sunătoare și privirea, cu o exasperantă nuanță de milă, a chelnerului care-l servea părînd a-i spune: „Hai, Blas, mănîncă și lasă-te de politețuri. Umple-ți și tu burta o dată în viață, nu pierde prilejul." Mă rog, privirea chelnerului putea exprima asta și putea exprima și altceva. El n-avea cum să știe. Poate îl interpreta greșit. Acum însă, da. Acum primi un cot dinspre stînga și cineva spunea: „În Coreea lumea se joacă de a fi sau a nu fi." Iar el spuse: „Sîntem pe un vulcan." Și mîncă mai departe fără să se uite în jur, nu din lăcomie, ci pentru că îi făcea rău să ridice ochii și să surprindă mișcarea feroce a celor treizeci de fălci, privirile hulpave ațintite în farfuriile care se goleau vertiginos, în paharele cu vin de trei culori, și să se gîndească fără să vrea că toate astea se petreceau datorită transferului său la Santander, datorită transferului omului cel mai obscur și mai neînsemnat din tot biroul.

Ca să nu se mai gîndească, Blas repetă: „Sîntem pe un vulcan." Nu prea știa exact ce e un vulcan, dar bănuia că a sta pe un vulcan însemna să te afli amenințat iminent de un cataclism. Nu știa de unde proveneau vorbele și cui îi erau adresate, dar el răspundea la tot ce-i ajungea la urechi, fără să ia în seamă impersonalitatea cuvintelor și a frazelor. Cineva din dreapta spuse: „Ce baftă pe industriașul ăla din Albacete, nu? Toate cele șase serii! Asta înseamnă să știi să joci la loterie." Se auzi strigînd în gura mare: „Mie nu mi-au ieșit niciodată nici măcar două numere."

Deodată, fără să fi observat pregătirile, îl văzu pe don León în picioare și vru și el, automat, să se ridice, urmîndu-și directorul, și rămase jos numai printr-un efort istovitor de voință. În jurul lui don León se răspîndi o țistuială plină de zel, pe care unii o luau în serios, ca și cum merita într-adevăr să se facă liniște pentru vo-

cea directorului. Blas pricepu că don León vorbea de el şi, puţin fisticit, prinse a face cocoloaşe dintr-o bucăţică de piine. Don León tocmai spunea că „vreme de treizeci de ani a fost ca un animal de povară ascultător şi credincios şi că de asta îl invitaseră azi la banchet". Îl aplaudară pe don León, iar pe el îl bătură afectuos pe spate de mai multe ori. Apoi se ridică don Agapito care spuse că „astăzi lumea e o mare porcărie, că totul împrejur e putred, că nu există decît interese personale şi egoism şi porniri ale cărnii, şi că numai ei sînt buni şi generoşi, că şi Blas e bun şi a fost întotdeauna bun, şi că de asta îl invitaseră azi la banchet".

Blas era tot mai uluit. Ce făcea el în viaţă nu era mare lucru, şi exact la fel avea de gînd să facă şi la Santander, din moment ce îl transferau acolo. Privi neatent cocoloaşele pe care le frămîntase în timpul discursurilor şi care acum înnegreau albeţea feţei de masă; le fixă apoi îndelung, cu un amestec de orgoliu şi iritare, ca o găină care tocmai a făcut un ou. Brusc, simţi că-l ia cu ameţeală auzind că cineva spunea cu glas tare: „Să vorbească Blas!" Nu se gîndise la eventualitatea asta, iar acum, cînd era nevoit s-o facă, simţi că ceva se năruia peste el fără scăpare, că nu putea pleca de acolo fără să ţină un discurs. „Doamne — îşi spuse — să mi se întîmple tocmai mie aşa ceva, şi cînd te gîndeşti că nu mi-a plăcut niciodată să atrag atenţia nimănui... Oricine poate spune că n-am vrut să-mi dau aere, şi cînd... Iar acum va trebui să le vorbesc lui don León şi lui don Agapito, şi tuturor persoanelor de faţă... E cu putinţă, Doamne — îi trecu deodată prin gînd — ca toate persoanele astea să se fi strîns aici din afecţiune pentru mine...?" I se păru că feţele comesenilor se topesc într-o ceaţă ameţitoare şi simţi că ochii i se umplură de lacrimi, fără să le poată opri. Dar îşi dădu seama limpede şi că nu va putea pleca de acolo fără să spună cîteva vorbe, şi vru să-i roage în genunchi să-l scutească de corvoada asta, să vorbească oricine altcineva pentru el. Presimţi că vocea avea să i se bîlbîie şi gesturile aveau să-i fie stîngace şi greoaie, scormoni în sinea lui şi se pomeni gol de idei şi de noţiuni şi de cuvinte. Glasul insistă însă, implacabil: „Să vorbească Blas!", şi alte voci îl susţinură şi mai multe mîini începură să aplaude. „Haide, Blas, spune şi dumneata ceva!", îi zise don León, bătîndu-l amabil pe spate. Unul din funcţionarii tineri şi nepăsători izbucni în rîs — hi, hi, hi! — într-un capăt al mesei, cînd Blas se ridică în picioare, părîndu-i-se că pămîntul se clătina şi că nu se putea ţine drept. Altcineva rîse — ha, ha, ha! — în capătul celălalt al mesei. Era

alt funcţionar. Iar Blas stătea acum în picioare şi nu izbutea să lege două vorbe fiindcă îl paraliza senzaţia că e cel mai stîngaci, cel mai ignorant şi cel mai vrednic de dispreţ, mai absurd şi mai caraghios dintre toţi. Şi cînd vru să înceapă, buzele i se mişcară tremurător în sus şi în jos, la dreapta şi la stînga, dar nu scoase nici un sunet, şi un funcţionar rîse — hi, hi, hi! — într-un capăt al mesei, şi altul tot aşa — ha, ha, ha! — în celălalt capăt, şi atunci Blas şovăi, se aplecă simţind cum în stomac antreurile fine, ouăle à la cardinal, langusta „Savoy" cu sos tartar şi puiul glasat cu legume de sezon prinseră să-i joace şi să-i împungă măruntaiele încărcate, cu o îndărătnicie diabolică. Tulburarea îi întuneca judecata. Vru să înceapă spunînd: „Ne-am strîns astăzi...", dar nu trecu de „Ne-am..." pe care-l repetă de cinci ori, pe un ton tot mai stins. Capul i se învîrtea şi i se năzărea că don León îşi schimba neîncetat locul, şi că ochii tuturor îi lăsau o urmă pe piele, şi că tavanul salonului rezervat stătea cînd vertical, cînd orizontal. Simţi că antreurile fine, ouăle à la cardinal, langusta „Savoy" cu sos tartar şi puiul glasat cu legume de sezon căutau de urgenţă o ieşire, şi iar se auzi rîsul unui funcţionar într-un capăt al mesei — hi, hi, hi! — şi altul în celălalt capăt — ha, ha, ha! —, şi atunci Blas se îndoi din mijloc, privind cu supunere spre director, şi rosti singurele cuvinte pe care a ştiut să le spună vreme de treizeci de ani, pe care le-a repetat zi de zi în lunga-i viaţă de subaltern:

— Cu permisiunea dumneavoastră, don León!

Şi ieşi cu aripile frînte, strecurîndu-se pe scăriţa rece, umedă şi îngustă ce ducea la subsol. Acolo, pe cînd se liniştea, îi trecură prin cap multe idei bune pe care le-ar fi putut expune în discursul lui ratat. Şi privindu-şi manşetele cămăşii albe, se gîndi la Felisa, nevastă-sa, şi la economiile ei, irosite pe o cămaşă de prisos, şi la copii, şi la transferul lui, şi la Santander, aşa cum îi apărea în imaginaţia lui tocită de rutină. Şi se gîndi că, la urma-urmelor, cu toată sensibilitatea lui la răceală, cu toată constipaţia cronică şi cu tot reumatismul, nu i-ar prinde poate rău să mai schimbe aerul.

Traducere din limba spaniolă de
Tudora ŞANDRU OLTEANU

CARLOS FUENTES

(Mexic)

Fiu al unui diplomat mexican, Carlos Fuentes (n. 1928) studiază în diferite spaţii lingvistice şi culturale : urmează şcoala primară în Santiago de Chile şi Uruguay, liceul în Statele Unite, licenţa în Mexic şi doctoratul în Elveţia, la Geneva. Formaţia multilaterală : notorietatea fulminantă, obţinută cu primul său roman, **Regiunea cea mai transparentă** ; activitatea literară fecundă — zece romane, două cărţi de povestiri, alte două de eseuri, piese de teatru, scenarii de cinematograf, articole de ziar, interviuri — ; favoarea constantă a criticii şi prestigioase distincţii hispanice (premiile Rómulo Gallegos şi, recent, Cervantes), îl aşază pe Carlos Fuentes în rîndul marilor naratori hispano-americani, mondial consacraţi. Inteligenţă în continuu elocot şi revărsare, temperament pasionat şi imaginativ, Carlos Fuentes este un scriitor greu de definit din cauza unui proteism înnăscut şi a unor surprinzătoare schimbări deliberate de la o carte la alta. Extrema varietate a operei sale poate fi totuşi ordonată : Carlos Fuentes este şi rămîne un romancier al condiţiei umane, atras irezistibil de esenţe şi profunzimi pe care le caută şi le realizează literar în două direcţii : pe de o parte, istoric, explorează devenirea violentă şi destinul patetic ale Mexicului (romanele **Regiunea cea mai transparentă, Moartea lui Artemio Cruz**), iar pe de alta, existenţial, înfăţişează uimitoarele avataruri ale identităţii umane (**Aniversare, O familie îndepărtată** şi mai ales monumentala, halucinanta **Terra nostra**). Primele teme, mexicane, sînt tratate vehement, necruţător, cu o tehnică ce integrează abil cumularea, sincoparea şi relatarea vocativă, la persoana a doua singular ; în celelalte, general umane, violenţa e dominată, stilul condensat şi limpezit, fără ca aceasta să diminueze preferinţa vădită a lui Carlos Fuentes pentru mască şi surpriză.

UN SUFLET CURAT

Mais les manoeuvres inconcientes d'une âme pure sont encore plus singulières que les combinations du vice.

(Raymond Radiguet, Le Bal du Comte d'Orgel)*

Juan Luis, mă gîndesc la tine cînd îmi iau locul în autobuzul care mă va duce de la gară la aeroport. Am venit dinadins mai devreme. Nu vreau să cunosc mai dinainte persoanele care efectiv vor zbura cu noi. Acesta e numai un zbor asigurat de Alitalia pentru

* Dar manevrele inconştiente ale unui suflet curat sînt şi mai ciudate decît combinaţiile viciului (Raymond Radiguet, Balul Contelui d'Orgel).

Milano; abia peste o oră vor veni în autobuz călătorii lui Air France pentru Paris, New York şi Mexic. Fiindcă mi-e teamă să nu plîng, să nu fac ceva nesăbuit sau ridicol şi apoi să indur priviri şi comentarii timp de şaisprezece ore. Nimeni nu trebuie să ştie nimic. Cred că şi tu preferi astfel, nu-i aşa? Eu voi fi întotdeauna convinsă că a fost un act secret, că nu ai făcut-o pentru... Nu ştiu de ce gîndesc lucrurile astea. Nu am dreptul că explic nimic în numele tău. Şi, poate, nici în al meu. Cum aş putea şti, Juan Luis? Cum aş putea să aduc o jignire amîndurora afirmînd sau negînd că în acel moment sau cu mult timp înainte — nu ştiu nici cum, nici cînd ai luat hotărîrea; poate din copilărie, de ce nu? — motivele tale au fost poate dezamăgirea, durerea, nostalgia sau speranţa? E frig. Bate un vînt îngheţat dinspre munţi ca o suflare de moarte asupra oraşului şi lacului. Îmi acopăr jumătatea feţei cu reverele demi-ului, ca să-mi reţin propria căldură, deşi autobuzul e încălzit şi acum demarează lin, învăluit şi el în abur. Ieşim din gara Cornavin printr-un tunel şi ştiu că nu voi mai vedea lacul şi podurile Genevei, fiindcă autobuzul intră pe şoseaua din spatele gării şi se îndepărtează în continuare de Leman în drum spre aeroport. Trecem prin partea urîtă a oraşului, unde trăiesc lucrătorii sezonieri veniţi din Italia, Germania şi Franţa în acest paradis unde nu a căzut o singură bombă, unde nimeni nu a fost torturat, asasinat sau înşelat. Chiar autobuzul dă această senzaţie de curăţenie, ordine şi bunăstare care ţi-a atras atît de mult atenţia încă de la sosire şi acum, cînd şterg cu mîna geamul aburit şi văd casele astea sărăcăcioase, mă gîndesc că în pofida aspectului, probabil nu se trăieşte prea rău în ele. Elveţia termină prin a ne preda confortului în mod excesiv, spuneai într-o scrisoare; pierdem simţul extremelor care la noi, în Mexic, sînt aşa de vizibile şi insultătoare. Juan Luis, în ultima ta scrisoare nu aveai nevoie să-mi spui — eu înţeleg fără să fi trăit: asta a fost întotdeauna legătura noastră de unire — că această ordine pusă în tot ceea ce este exterior — punctualitatea trenurilor, onestitatea în relaţiile oamenilor, previziunile în muncă şi economisirea toată viaţa — cerea o dezordine interioară care să o compenseze. Îmi vine să rîd, Juan Luis, dincolo de grimasa care luptă să reţină lacrimile, încep să rîd şi toţi pasagerii prind să mă privească şi să murmure între ei; e ceea ce doream să evit; bine cel puţin că aceştia sînt cei care merg la Milano. Rîd gîndindu-mă că ai plecat de la ordinea casei noastre din Mexic la dezordinea libertăţii tale în Elveţia. Mă înţelegi? Din ţara pumnalelor însîngerate la anarhia din ţara orologiilor cu cuc. Spune-mi dacă are haz. Iartă-mă. A trecut. Încerc să mă cal-

mez privind culmile înzăpezite ale munţilor Jura, uriaşul versant abrupt şi cenuşiu care îşi caută zadarnic reflexul în apele izvorite din el. Tu mi-ai scris că vara lacul este ochiul Alpilor: îi reflectă, dar îi şi transformă într-o vastă catedrală scufundată şi spuneai că aruncindu-te în apă te dădeai la fund în căutarea munţilor. Ştii că am toate scrisorile tale la mine? Le-am citit în avionul cu care am venit din Mexic şi în timpul celor cîteva zile cît am rămas la Geneva, în momentele libere pe care le-am avut. Şi acum le voi citi la întoarcere. Numai că în această călătorie mă întovărăşeşti tu.

Am călătorit atît de mult împreună, Juan Luis. În copilărie, mergeam la fiecare sfîrşit de săptămînă la Cuernavaca, în casa aceea acoperită de buganvilii. M-ai învăţat să înot şi să merg pe bicicletă. Ne duceam în oraş în toate sîmbetele după-amiază, pedalînd cu nădejde. Tatul l-am cunoscut prin ochii tăi. „Priveşte, Claudia, oamenii zburători, priveşte, Claudia, miile de păsări în copaci, priveşte, Claudia, brăţările de argint, pălăriile largi de paie, beţele cu vată de zahăr ca nişte fuioare de zăpadă, statuile verzi, vino, Claudia, hai la roata norocului." Ca să sărbătorim Anul Nou ne duceau la Acapulco şi tu mă deşteptai dimineaţa devreme şi alergam la plaja Hornos pentru că ştiam că era cea mai bună oră a mării: numai atunci melcii şi caracatiţele, lemnele negre şi sculptate, sticlele vechi, cu muşchi, apăreau aruncate de maree şi noi adunam tot ce puteam, deşi ştiam că nu ne vor da voie să ducem toate astea în Mexic şi într-adevăr mulţimea de lucruri inutile adunate nici nu încăpea în automobil. E curios că de fiecare dată cînd doresc să-mi aduc aminte cum era la zece, la treisprezece sau la cincisprezece ani, mă gîndesc imediat la Acapulco. Poate din pricină că tot restul anului fiecare din noi mergea la şcoala lui şi numai acolo, pe ţărm, sărbătorind trecerea de la un an la altul, toate orele erau ale noastre. Acolo jucam roluri, închipuindu-ne personaje. În castelele de stîncă, eu eram o prizonieră a căpcăunilor şi tu urcai cu o spadă de lemn în mînă, strigînd şi bătîndu-te cu monştrii imaginari ca să mă eliberezi. În corăbiile de piraţi — vreo bărcuţă de lemn — eu aşteptam înspăimîntată să termini cu exterminarea rechinilor care mă ameninţau. În pădurile dese de la Pie de la Cuesta, înaintam mînă în mînă, căutînd comoara secretă indicată în planul găsit într-o sticlă. Îţi întovărăşeai isprăvile fredonînd o muzică de fond inventată atunci: dramatică, făcută doar din momente culminante. Căpitanul Segre, Sandokan, Ivanhoe: personajul tău se schimba cu fiecare aventură şi eu eram mereu prinţesa ameninţată, fără nume, identică ceţosului ei prototip.

Un singur vid a fost: cînd ai împlinit cincisprezece ani şi eu aveam daisprezece, ţi-a fost ruşine să mai mergi cu mine. Eu n-am înţeles fiindcă te vedeam la fel ca totdeauna: zvelt, puternic, ars de soare, cu părul castaniu, buclat. Dar anul următor ne-am regăsit şi am fost din nou împreună, de data asta nu ca să culegem scoici şi să inventăm aventuri, ci ca să prelungim o zi care începea să ne pară prea scurtă şi o noapte care ne separa, se prefăcea în ispita noastră identificîndu-se cu noile posibilităţi ale unei vieţi de curînd descoperită, de curînd inaugurată. După masa de seară, mergeam prin Farallón, ţinîndu-ne de mînă, fără să vorbim, fără să privim grupurile care cîntau la chitară în jurul focurilor sau perechile care se sărutau la adăpostul stîncilor. Nu era nevoie să ne spunem că ne părea rău de ei. Nu era nevoie să ne spunem că lucrul cel mai bun din lume era să mergem împreună noaptea, de mînă, fără să rostim o vorbă, comunicîndu-ne în tăcere secretul, enigma care niciodată între noi nu a fost motiv de glumă sau pedanterie. Căci eram serioşi, fără să fim solemni, nu-i aşa? Şi poate ne ajutam fără să ştim, într-un chip pe care niciodată nu l-am putut explica bine, dar care ţinea de nisipul fierbinte sub picioarele noastre descuiţe, de tăcerea mării în ceas de noapte, de atingerea şoldurilor noastre cînd mergeam, tu cu noii tăi pantaloni albi, lungi şi pe talie, eu cu noua mea fustă roşie învoaltă: ne schimbasem întreaga garderobă şi scăpasem de glumele, ruşinările şi violenţele prietenilor noştri. Ştii, Juan Luis, foarte puţini izbutesc să nu mai aibă paisprezece ani — acei paisprezece ani care nu mai erau ai noştri. Ce numim noi *machismo** înseamnă a avea paisprezece ani toată viaţa; e o teamă crudă. Tu o ştii, fiindcă nici tu nu ai putut s-o eviţi. În schimb pe măsură ce copilăria noastră rămînea în urmă şi tu treceai prin toate experienţele comune vîrstei tale, ai vrut să mă eviţi pe mine. Din pricina asta te-am înţeles cînd, după ani în care aproape că nu-mi vorbeai (dar în care eu te spionam de la fereastră şi te vedeam plecînd într-o maşină decapotabilă, ticsită de prieteni şi întorcîndu-te tîrziu, scîrbit), cînd eu am intrat la facultatea de filosofie şi litere, iar tu la economie, m-ai căutat nu acasă, cum ar fi fost natural, ci la facultate, şi m-ai invitat să luăm o cafea în subsolul acela călduros şi plin de studenţi, într-o după-amiază.

Mi-ai mîngîiat mîna şi mi-ai spus:

— Iartă-mă, Claudia.

---

* Macho = mascul; machesmo = ostentaţia agresivă a virilităţii (n.t.).

Eu am surîs şi m-am gîndit că deodată reveneau toate momentele copilăriei noastre, dar nu pentru a se prelungi, ci spre a-şi afla o culminaţie, o recunoaştere ciudată care în acelaşi timp le risipea pentru totdeauna.

— De ce? ţi-am răspuns. Îmi face plăcere să vorbim din nou. Nu e nevoie de mai mult. Ne-am văzut în fiecare zi, dar era ca şi cum celălalt nu ar fi fost de faţă. Acum îmi face plăcere să fim din nou prieteni, ca înainte.

— Sîntem mai mult decît prieteni, Claudia. Sîntem fraţi.

— Da, dar asta e un accident. Ai văzut, fiind fraţi, ne-am iubit mult cît eram copii şi apoi nici măcar nu ne-am vorbit.

— Am să plec, Claudia. Am şi vorbit cu tata. Nu e de acord. El crede că trebuie să termin întîi facultatea. Eu trebuie însă neapărat să plec.

— Unde?

— Am obţinut un post la Naţiunile Unite, la sediul din Geneva. Acolo pot să continui cu studiile.

— Faci bine, Juan Luis.

Mi-ai spus ceea ce ştiam deja. Mi-ai spus că nu mai puteai îndura amorul tarifat, învăţarea pe dinafară, obligaţia de a fi macho, demagogia patriotardă, religia afişată doar pe vîrful buzelor, lipsa filmelor bune, lipsa de adevărate femei, tovarăşe de aceeaşi vîrstă, care să-ţi umple viaţa... A fost un discurs întreg, spus cu voce înceată, la masa de bar studenţesc.

— Adevărul e că nu se poate trăi aici. Ţi-o spun serios. Eu nu vreau să slujesc nici pe Dumnezeu, nici diavolul, vreau să ard lumînarea vieţii la amîndouă capetele. Şi aici nu e cu putinţă, Claudia. Dacă vrei să trăieşti, te consideră un trădător potenţial. Aici te obligă să slujeşti, să iei poziţie, e o ţară fără libertatea de a fi tu însuţi. Eu vreau să fiu decent. Nu vreau să fiu politicos, mincinos, „bărbat, nu glumă", lingău fin şi subtil. „Mexicul n-are pereche"... din fericire. Nu vreau să continui din bordel în bordel. Apoi, pentru toată viaţa, aici trebuie să tratezi femeile cu un sentimentalism brutal şi dominator pentru că niciodată nu ai ajuns să le înţelegi. Nu vreau.

— Şi mama ce zice?

— Are să plîngă. Nu-i nimic. Ea plînge pentru aproape toate lucrurile, nu-i aşa?

— Şi eu, Juan Luis?

Ai surîs copilărește.

— Vei veni să mă vizitezi, Claudia, jură-mi că vei veni!

Nu numai că am venit să te văd. Iată, am venit să te caut, să te iau înapoi în Mexic. Și atunci la despărțire, ți-am spus numai atît:

— Amintește-ți mult de mine. Caută modul de a fi întotdeauna cu mine.

Da, mi-ai scris, rugîndu-mă să te vizitez. Ai găsit o cameră cu baie și bucătărie în locul cel mai frumos al Genevei, în Place du Bourg-de-Faur. Mi-ai scris că se află la etajul al patrulea, în centrul părții vechi a orașului, de unde puteai vedea acoperișurile ascuțite, turnurile bisericilor, ferăstruicile și luminatoarele înguste, iar mai departe lacul ce se pierde din vedere spre Vevey, Montreux și Chillon. Scrisorile tale erau pline de bucuria independenței. Trebuia să-ți faci patul, să mături, să-ți pregătești micul dejun și să cobori la lăptăria din colț. Luai un aperitiv la cafeneaua din piață. Mi-ai vorbit atît de mult de ea. Se numește La Clémence, are o apărătoare de pînză cu ciucuri verzi și albi și acolo își dau întîlnire toți oamenii pe care merită să-i cunoști la Geneva. Localul este foarte strîmt, abia șase mese unde fetele care servesc, îmbrăcate în negru, oferă *cassis* și se adresează tuturor cu „M'sieudame". Ieri m-am așezat la o masă ca să iau o cafea și am văzut studenți cu fulare lungi și șepci universitare, fete indiene cu sari-uri peste care îmbrăcaseră paltoane groase de iarnă, diplomați cu rozete la butonierele reverelor, actori care fug de impozite și se refugiază în vreun *chalet* pe malul lacului, tinere nemțoaice, chiliene, belgiene, tunisiene angajate de OIT. Mi-ai scris că erau două Geneve. Orașul convențional și ardonat pe care Stendhal l-a descris ca pe o floare fără parfum, locuit de elvețieni și formînd pînza de fond pentru celălalt oraș, de trecere și exil, orașul străin al întîlnirilor accidentale, al privirilor și conversațiilor imediate, fără supunere la normele pe care elvețienii și le-au dat eliberînd pe ceilalți. Sosind aici, aveai douăzeci și trei de ani și îmi închipui entuziasmul tău.

„Dar destul cu generalitățile (mi-ai scris). Trebuie să-ți spun că m-am apucat de un curs de literatură franceză și acolo am cunoscut... Claudia, nu pot să-ți explic ce simt și nici nu încerc; tu m-ai înțeles întotdeauna fără să fie nevoie de cuvinte. Se numește Irene și nu știi cît e de frumoasă, deșteaptă și simpatică. Ea studiază literele și e franțuzoaică; ce curios! studiază același lucru ca tine.

Poate din pricina asta mi-a plăcut imediat. Ha, ha." Cred că a durat o lună. Nu-mi amintesc. Sînt patru ani de atunci. Apoi: „Marie-José vorbește prea mult, dar mă distrează. Am mers la Davos pentru a petrece sfîrșitul săptămînii și m-a făcut ridicol, fiindcă ea e o schioare formidabilă, iar eu pe zăpadă nu fac două parale. Spun că schiul trebuie învățat de mic. Îți mărturisesc că m-am simțit prost și amîndoi ne-am întors la Geneva luni — sosisem vineri — eu avînd și glezna scrintită. Nu-i așa că-ți vine să rîzi?" Apoi a venit primăvara. „Doris e englezoaică și pictează. Am folosit vacanța de Paști ca să ne ducem la Wengen. Spune că face amor pentru ca subconștientul ei să lucreze și sare din pat cînd nu te aștepți ca să picteze guașe cu vîrful Jungfrau alb de zăpadă în față. Deschide ferestrele, respiră adînc și pictează goală, în timp ce eu tremur de frig. Rîde cu poftă și spune că sînt o ființă tropicală și subdezvoltată. Apoi îmi servește kirsch ca să mă încălzească." Doris m-a făcut să rîd timp de un an cît au continuat să se vadă. „Am nevoie de veselia ei, dar ea a hotărît că un an în Elveția era destul și s-a dus cu șevaletul și cutiile ei cu vopsele să trăiască în insula Miconos. Mai bine. M-am distrat grozav, dar ceea ce mă interesează nu e o femeie ca Doris." Una a plecat în Grecia și alta a sosit din Grecia. „Sofia e femeia cea mai frumoasă din cîte am cunoscut, ți-o jur. Știu că e un loc comun, dar pare o Cariatidă. Desigur, nu în sensul vulgar. E o statuie, pentru că rămîne perfectă din toate unghiurile: o fac să se rotească goală, în cameră. Important e însă aerul care o înconjoară, spațiul din jurul statuii, mă înțelegi? Spațiul pe care îl ocupă și îi îngăduie să fie frumoasă. E oacheșă, are sprîncenele dese și mîine, Claudia, se duce cu un tip plin de bani pe Coasta de Azur. Dezolat, dar satisfăcut, fratele tău care te iubește, Juan Luis."

Și Christine, Consuela, Sonali, Marie-France, Ingrid... Referințele s-au făcut tot mai scurte, mai dezinteresate. Te-a cuprins un interes pentru munca ta la organizație și ai început să vorbești pe larg despre colegi, despre ticurile lor naționale și relațiile cu tine, despre temele conferințelor, despre salarii, călătorii și chiar despre cuantumul pensiilor la retragerea din funcție. Nu voiai să-mi spui că acest loc — asemenea tuturor locurilor — termină prin a crea liniștitele lui convenții și că tu cădeai în acelea ale funcționarului internațional. Pînă ce a sosit o ilustrată cu panorama orășelului Montreux și scrisul tău strîns, povestind masa la un restaurant fabulos și regretînd absența mea, cu două semnături: mîzgălitura ta și un nume, indescifrabil, dar cu grijă repetat, mai jos, cu litere de tipar: Claire.

A, dor, de data asta ai procedat gradat. Nu ai prezentat-o ca pe celelalte. La început ai vorbit despre o nouă muncă pe care aveau să ți-o încredințeze. Apoi despre apropiata sesiune a unui consiliu. În continuare, despre noii colegi care îți erau pe plac, deși îți aduceai aminte cu nostalgie de cei anteriori. Apoi ai spus că lucrul cel mai greu era să te obișnuiești cu funcționarii de la documentație care nu-ți cunoșteau obiceiurile. În sfîrșit, că ai avut noroc să lucrezi cu un coleg „compatibil" și în scrisoarea următoare mi-ai dat numele lui: Claire. Cu trei luni înainte îmi trimiseseși ilustrata de la Montreux. Claire, Claire, Claire.

Ți-am răspuns: „Mon ami Pierrot". Nu mai erai sincer cu mine? De cînd cu Claire? Voiam să știu tot. Ceream să știu tot. Juan Luis, nu eram noi cei mai buni prieteni, înainte de a fi frați? Nu mi-ai scris două luni. Apoi a sosit un plic cu o fotografie înăuntru. Tu și ea cu fîntîna arteziană în spate și cu locul în timp de vară: tu și ea, rezemați de balustradă. Brațul tău îi înconjura mijlocul. Ea, așa de frumoasă, cu mîna pe o amforă cu flori. Dar fotografia nu era bună. Îmi venea greu să judec chipul lui Claire. Subțire și surîzătoare, asta da, vedeam, un fel de Marina Vlady mai slabă, dar cu același păr neted, lung și blond. Cu tocuri joase. Un pulover fără mîneci. Decoltat.

Ai acceptat-o fără să-mi explici nimic. Întîi scrisorile relatînd fapte. Locuia într-o pensiune din strada Emile Jung. Tatăl ei era inginer, văduv, lucra în Neuchatel. Tu și Claire mergeați împreună la plajă și înotați. Luați ceaiul la Clémance. Vedeați filme vechi franțuzești la un cinematograf de pe Rue Moliard. Masa de seară, la Plat d'Argent și fiecare își plătea consumația. În timpul săptămînii, frecventați cofetăria de la Palatul Națiunilor. Uneori luați tramvaiul și mergeați în Franța. Fapte și nume, nume, nume, ca într-un ghid: Quai des Berges, Gran Rue, Cave à Bob, Gare de Cornavin, Auberge de la mère Royaume, Champelle, Boulevard des Bastions.

Apoi, conversații. Preferințele lui Claire pentru anumite filme, anumite lecturi, concerte și iarăși nume, rîul de substantive proprii din scrisorile tale (Drôle de Drame și Les enfants du Paradis, Scott Fitzgerald, Raymond Radiguet, Schumann și Brahms) și apoi Claire a spus, Claire e de părere, Claire intuiește. Personajele lui Carné trăiesc libertatea ca pe o conspirație rușinoasă. Fitzgerald a inventat modele, gesturile și decepțiile care continuă să ne hrănească. Requiem-ul german celebrează toate morțile profane. Da, ți-am răspuns. Orozco a murit de curînd și la Belles Artes s-a deschis o gigantică

retrospectivă a lui Diego. Şi iar ocolişuri, totul transcris exact, aşa cum eu insumi ţi-o cerusem.

— De fiecare dată cind îmi ascult glasurile lăuntrice, îmi spun că e ca şi cum ne-am da seama că trebuie negreşit să consacrăm tot ceea ce pînă acum a fost condamnat, Juan Luis, să intoarcem pe dos mănuşa. Cine ne-a mutilat, dragul meu? Avem atît de puţin timp ca să recuperăm tot ce ni s-a furat. Nu, nu-mi propun nimic, vezi? Să nu facem planuri. Cred ca şi Radiguet: manevrele inconştiente ale unui suflet curat sînt încă şi mai ciudate decît combinaţiile viciului.

Ce puteam să-ţi răspund? Pe aici, toate ca totdeauna, Juan Luis. Tata şi mama sînt foarte trişti că nu eşti printre noi la nunta de argint. Papa a fost ridicat la funcţia de vicepreşedinte al companiei de asigurări şi spune că este cel mai bun dar de aniversare. Mama, sărăcuţa, inventează in fiecare zi alte maladii. A inceput să funcţioneze primul canal de televiziune. Eu îmi prepar examenele anului trei. Visez puţin tot ceea ce tu trăieşti; îmi fac iluzia că-l intilnesc in cărţi. Ieri ii povesteam lui Federico tot ce faci, vezi, citeşti şi auzi şi ne-am gindit că după ce ne luăm diploma, poate te vizităm. Nu te gîndeşti să te întorci intr-o bună zi? Ai putea folosi vacanţa următoare, nu?

Mi-ai scris că toamna e diferită alături de Claire. Ieşeaţi să vă plimbaţi mult duminicile, ţinindu-vă de mină şi fără să vorbiţi, stăruia în parcuri o aromă finală de zambile putrezite, dar acum mirosul de frunze arse vă urmărea in timpul acestor lungi plimbări care iţi aminteau de ale noastre pe plajă, acum cîţi ani? fiindcă nici tu nici Claire nu vă încumetaţi să rupeţi tăcerea, oricîte lucruri vi s-ar fi intîmplat, oricîte ginduri v-ar fi deşteptat această enigmă a anatimpurilor cu ţărmuri rupte de contactul cu zambilele şi cu frunzele uscate. La sfirşit, tăcerea. Claire. Claire — mi-ai scris mie — ai înţeles totul. Am ceea ce am avut întotdeauna. Acum pot să posed cele dorite. Acum te-am regăsit, Claire.

In scrisoarea mea următoare, ţi-am spus din nou că Federica şi eu preparam împreună un examen şi că voiam să petrecem anul nou la Acapulco. Am tăiat însă rîndurile inainte de a-ţi trimite scrisoarea. In a ta, nu mă intrebi nimic despre cine era Federico, şi dacă ai putea s-o faci azi, nu aş şti ce să-ţi răspund. Cind a venit vacanţa, am spus să nu-mi mai comunice chemările lui la telefon, iar la facultate nu mai trebuia să-l văd, nemaifiind cursuri, aşa că m-am dus singură, cu părinţii, la Acapulco. Nu ţi-am povestit nimic

din toate astea. Am încetat să-ţi scriu cîteva luni, dar scrisorile tale continuau să sosească. În vara aceea, Claire a venit să locuiască la tine, în camera din Bourg-de-Four. De ce să mai amintesc de scrisorile care au urmat? Le am pe toate aici în poşetă. „Claire, totul e nou. Niciodată nu fusesem împreună la ivirea dimineţii. Înainte, orele astea nu contau; erau o parte moartă a zilei şi acum sînt cele pe care nu le-aş da pentru nimic în lume. Am trăit atît de uniţi întotdeauna, în timpul peregrinărilor noastre, la cinematograf, la restaurante, pe ploiă, imaginînd aventuri, dar întotdeauna în încăperi distincte. Ştii cum mă pierdeam, singur, gîndindu-mă la tine? Acum sînt eu mai mult ca oricînd tocmai în orele acelea. Petrec toată noaptea lîngă tine, cu braţele în jurul mijlocului tău, cu pieptul lipit de spatele tău, aşteptînd să se facă de ziuă. Tu ştii, Claire, şi cu ochii încă închişi îţi întorci faţa spre mine, în timp ce eu înlătur cearşaful, uit de colţurile pe care le-ai încălzit toată noaptea şi te întreb dacă nu asta este ceea ce dorisem dintotdeauna, de la început, cînd ne jucam şi mergeam în tăcere ţinîndu-ne de mînă. Trebuia să ne culcăm sub acelaşi acoperiş, în propria noastră casă, nu-i aşa? De ce nu îmi scrii, Claudia? Te iubeşte, Juan Luis."

Poate îţi aminteşti glumele mele. Nu era acelaşi lucru să te iubeşti pe o plajă sau într-un hotel înconjurat de lacuri şi zăpadă şi să trăieşti împreună toate zilele. Pe deasupra, lucraţi în aceleaşi birouri. Veţi termina prin a vă plictisi. Noutatea va dispărea. Să te deştepţi împreună... Nu era prea agreabil, realmente. Ea va vedea cum te speli pe dinţi. Tu vei vedea cum se demachiază, cum se unge cu creme, cum îşi pune jartierele... Cred că ai făcut rău, Juan Luis. Nu erai în căutarea independenţei? Pentru asta ţi-ai luat în spate povara asta? În acest caz, mai bine ai fi rămas în Mexic. Pe cît se pare, e greu să fugim de convenţiile în care am fost crescuţi. În fond, deşi nu ai îndeplinit formele, faci ceea ce tata şi mama şi toţi ceilalţi au aşteptat de la tine. Te-ai prefăcut într-un om ordonat. Şi ce bine ne distram cu Doris, cu Sophia şi cu Marie-José. Păcat.

Nu ne-am scris timp de un an jumătate. Viaţa mea nu s-a schimbat cu nimic. Cariera a devenit repetitivă, oarecum inutilă. Cum să inveţi pe alţii literatura? O dată ce m-au pus în contact cu un anume lucru, am ştiut că îmi revine să zbor singură, să citesc, să scriu şi să studiez pe seama mea şi am continuat să frecventez cursurile numai din disciplină, pentru că trebuia să termin ce începusem. Devii atît de idiot sau de pedant încît accepţi să ţi se explice ceea ce ştii deja pe bază de scheme şi tablouri sintetice. Partea rea este

cînd o iei înaintea maeştrilor şi ei ştiu că asta se întîmplă adesea, dar o ascund ca să nu-şi piardă posturile şi avantajele. Începeam studierea romantismului, dar eu citeam pe Firbank, pe Rolfe şi-l descoperisem pe William Golding. Îi intimidasem oarecum pe profesori şi singura mea satisfacţie în acea perioadă erau elogiile la facultate: Claudia e o promisiune. M-am închis tot mai mult în camera mea, am aranjat-o după gustul meu, mi-am rînduit cărţile, am agăţat reproducerile preferate, am instalat picupul şi mama s-a plictisit în cele din urmă să-mi tot ceară să cunosc băieţi şi să merg la dans. M-au lăsat în pace. Mi-am schimbat şi garderoba, de la imprimeurile colorate pe care tu le-ai cunoscut, am trecut la bluza albă şi fusta de culoare închisă sau la taior, la ceea ce mă face să mă simt mai serioasă, mai severă, mai distantă.

Se pare că am ajuns la aeroport. Se rotesc ecranurile radarului şi încetez să-ţi mai vorbesc. Momentul va fi neplăcut. Pasagerii încep să se mişte. Îmi iau poşeta, trusa de toaletă şi demi-ul. Rămîn pe locul meu pînă ceilalţi coboară. În cele din urmă, şoferul îmi spune:

— Nous voilà, mademoiselle. L'avion part dans une demi-heure.

Nu, acesta e celălalt, cel care merge la Milano. Îmi potrivesc căciuliţa de blană şi cobor. E un frig umed şi ceaţa ascunde munţii. Nu plouă, dar aerul cuprinde milioane de picături invizibile, risipite peste tot: le simt în păr. Îmi mîngîi părul blond şi neted. Intru în edificiu şi mă îndrept spre biroul companiei. Îmi spun numele şi funcţionarul aprobă în tăcere. Îmi cere să-l urmez. Străbatem un caridor lung bine luminat şi apoi ieşim în după-amiaza îngheţată. Traversăm o bună bucată de drum asfaltat pînă să ajungem la un fel de hangar. Merg cu pumnii strînşi. Funcţionarul nu încearcă să-mi vorbească. Păşeşte puţin înaintea mea, ceremonios. Intrăm în depozit. Miroase a lemn umed, a paie şi a catran. Sînt multe lăzi aşezate în ordine, ca cilindri; există şi un cîine care latră în cuşca lui. Sicriul tău e puţin ascuns. Funcţionarul mi-l arată, înclinîndu-se cu respect. Ating capacul sicriului şi nu vorbesc cîteva minute. Plînsul îmi rămîne adînc, în pîntec, dar e ca şi cum nu aş plînge. Funcţionarul aşteaptă şi cînd crede că-i momentul potrivit îmi arată diferitele hîrtii de care m-am ocupat în ultimele zile: permisele şi vizele poliţiei, salubrităţii, consulatului mexican şi companiei de aviaţie. Îmi cere să semnez documentul final de îmbarcare. Semnez şi el umezeşte etichetele cu lipici şi le aplică pe orificiul sicriului. Îl plumbuieşte. Ating din nou capacul cenuşiu şi ne întoarcem în edificiul central. Funcţionarul murmură condoleanţe şi pleacă înclinîndu-se reverenţios.

După ce am aranjat documentele cu compania și cu autoritățile elvețiene, urc la restaurant cu tichetul de îmbarcare între degete, iau loc și cer o cafea. Stau alături de o fereastră cît peretele și văd avioanele apărînd și dispărînd pe pistă. Se pierd în ceață sau ies din ea, dar zgomotul motoarelor le precede sau le urmează ca un siaj sonor. Îmi provoacă teamă. Da, tu știi că mă înspăimîntă îngrozitor și nu vreau să mă gîndesc la ce va fi această călătorie de întoarcere cu tine, în plină iarnă, arătînd în fiecare aeroport documentele cu numele tău și permisele ca să poți trece. Îmi aduc cafeaua și o iau fără zahăr; îmi face bine. Nu-mi tremură mîna cînd o beau.

Acum nouă săptămîni am deschis cu nerăbdare plicul cu prima ta scrisoare după optsprezece luni și am scăpat ceașca de cafea pe covor. M-am aplecat repede ca să șterg pata cu fusta și apoi am pus un disc, am mers prin odaie cu brațele încrucișate; privind cotoarele cărților, am citit chiar cîteva versuri încet, mîngîind copertile volumului, sigură de mine însumi, departe de scrisoarea ta necunoscută și ascunsă înlăuntrul plicului deschis care zăcea pe un braț al fotoliului.

O, daruri dulci, nefaste pentru mine,
dulci, vesele cînd Cel de Sus voia,
v-alăturați în amintirea mea
cu moartea hidă ce mi se cuvine.

„Desigur că ne-am certat. Ea pleacă trîntind ușa și eu aproape plîng de furie. Încerc să-mi găsesc ceva de făcut, dar nu pot și ies s-o caut. Știu unde este. În față, la Clémence, bînd și fumînd nervoasă. Cobor scara care scîrțiie, intru în piață și ea mă vede de departe, dar se face că nu mă observă. Traversez grădina și urc pînă la nivelul cel mai înalt din Bourg-de-Four. Merg încet și ating în treacăt cu degetele balustrada de fier; ajung la cafenea și mă așez alături într-un fotoliu de răchită. Sîntem în aer liber, vara cafeneaua invadează trotuarele și se aude muzica clopotelor de la Saint Pierre. Claire vorbește cu fata care a servit-o. Spun prostii despre vreme cu odiosul accent elvețian, cîntat. Aștept pînă ce Claire își stinge țigara în scrumieră și fac la fel ca să-i ating degetele. Mă privește. Știi cum, Claudia? Cum mă priveai tu, cocoțată pe stîncile plajei, așteptînd să te salvez de căpcăun. Trebuia să te prefaci că nu știi dacă eu vin să te scap sau să te omor în numele temnicerului tău. Dar uneori nu puteai să-ți oprești rîsul și pentru o clipă

ficţiunea se destrăma. Cearta a început din cauza unei neglijenţe de-a mea. M-a acuzat că nu am fost atent şi că am dat naştere la o problemă morală. Acum ce-o să facem? Dacă cel puţin aş avea un răspuns imediat, dar nu, m-am închis simplu în mine, tăcut şi ursuz şi nici măcar nu am fugit de situaţie pentru a face ceva inteligent. Acasă erau cărţi şi discuri, dar eu mă dedicam rezolvării de cuvinte încrucişate din reviste.

— Trebuie să te hotărăşti, Juan Luis. Te rog.

— Mă gîndesc.

— Nu face pe prostul. Nu mă refer la asta. La tot. O să ne consacrăm toată viaţa să clasificăm documentele O.N.U.? Sau trăim numai o etapă provizorie care să ne permită a fi ceva mai mult, ceva ce nu ştim încă? Eu sînt dispusă la orice, Juan Luis, dar nu pot lua hotărîri eu singură. Spune-mi dacă viaţa noastră împreună şi munca noastră sînt numai o aventură; voi fi de acord. Spune-mi dacă cele două lucruri sînt permanente, de asemenea voi fi de acord. Dar nu mai putem acţiona ca şi cum munca ar fi trecătoare şi iubirea permanentă, nici invers, înţelegi?"

„Cum puteam să-i explic, Claudia, că problema ei era pentru mine de neînţeles? Crede-mă, stînd acolo pe fotoliu la Clémence, văzînd trecînd tinerii pe bicicletă, ascultînd rîsetele şi murmurele lumii înconjurătoare, clopotele catedralei care îşi răspîndeau muzica, în ciorchini de sunete, crede-mă, Claudia, că am închis ochii şi m-am cufundat în mine însumi, am căutat în propria-mi obscuritate înţelegerea secretă a persoanei mele, mi-am subţiat firele sensibilităţii astfel încît cea mai mică mişcare sufletească să le facă să vibreze, mi-am încordat întreaga percepţie, întreaga putere de intuiţie şi întregul prezent ca pe un arc, pentru a ţinti viitorul şi a-l revela, rănindu-l. Această săgeată a ieşit şuierînd, dar nu exista nici o ţintă, Claudia, nu era nimic în faţă şi toată această construcţie internă şi dureroasă — simţeam mîinile reci din cauza efortului — se prăbuşea ca o cetate de nisip la primul asalt al valurilor; dar nu pentru a se pierde, ci pentru a se întoarce la oceanul pe care îl numim memorie, la copilărie, la plaja noastră, la jocurile noastre, la o voioşie şi o căldură pe care tot restul de atunci pînă acum încearcă să le imite, să le prelungească, să le confunde cu planuri de viitor şi să le reproducă cu surprize de prezent. Da, i-am spus că e bine; vom căuta un apartament mai mare. Claire are să aibă un copil."

Ea însăşi mi-a adresat o scrisoare — un scris pe care nu-l mai văzusem decît în literele de la ilustrata din Montreux. „Ştiu cîtă importanţă ai pentru Juan Luis, cum aţi crescut împreună şi toate celelalte. Doresc mult să ne vedem şi să devenim bune prietene. Crede-mă că te cunosc. Juan Luis îmi vorbeşte atîta de tine încît uneori sînt geloasă. Ce bine-ar fi dacă ai putea să ne vizitezi aici. Juan Luis a făcut o carieră frumoasă şi toţi ţin într-adevăr la el. Geneva e mică, dar plăcută. Am prins drag de acest oraş pentru motive pe care le poţi ghici şi aici ne vom petrece viaţa. Voi mai putea munci încă vreo trei-patru luni, sînt abia în a doua lună a sarcinii. Sora ta, Claire."

Şi din plic a căzut noua fotografie. Te-ai îngrăşat şi pe versa mă avertizezi: „Prea multă gastronomie, surioară." Şi cheleşti, ca tata. Şi ea este foarte frumoasă, foarte Botticelli, cu părul blond şi lung. Ce-i cu tine, Juan Luis, ai înnebunit? Erai un tînăr frumos cînd ai plecat din Mexic. Acum, priveşte-te. Te-ai văzut? Ţii dietă. Ai numai douăzeci şi şapte de ani şi pari de patruzeci. Şi ce citeşti, Juan Luis, ce te preocupă? Cuvintele încrucişate? Nu ai voie să te trădezi pe tine însuţi, te rog, ştii că eu depind de tine, de putinţa ca tu să creşti o dată cu mine, nu poţi rămîne în urmă. Ai promis că vei continua să studiezi acolo, aşa i-ai spus tatei. Lucrul de rutină te oboseşte, poate te-a şi obosit. Ai poftă numai să ajungi mai repede în apartamentul tău, să-ţi scoţi pantofii şi să citeşti ziarul. Nu-i aşa? Nu mi-o spui, dar ştiu că e adevărat. Nu te ruina, singur, te rog. Eu am rămas credincioasă, eu menţin vie copilăria noastră. Nu-mi pasă că eşti departe. Trebuie să continuăm uniţi în ceea ce e important, nu putem face nici o concesie celor care ne cer să fim altceva — îţi aminteşti? — în afara iubirii, tinereţii, inteligenţei şi tăcerii. Vor să ne deformeze, să ne facă asemeni lor, nu ne suportă. Nu-i servi, Juan Luis, te rog, nu uita ce mi-ai spus odată în subsolul acela de la facultate. O dată ce faci primul pas în direcţia lor totul este pierdut, nu mai există întoarcere. A trebuit să arăt scrisoarea ta părinţilor noştri. Mama a suferit un şoc. Tensiunea. E în clinica de cardiologie. Sper ca în scrisoarea următoare să nu-ţi dau o veste rea. Mă gîndesc la tine, îmi amintesc de tine, ştiu că nu mă vei dezminţi.

Au sosit două scrisori de răspuns. Cea dintîi mi-ai adresat-o mie, spunînd că Claire avusese un avort. Apoi a doua pe care ai trimis-o mamei ca s-o anunţi că te căsătoreşti cu Claire peste o lună. I-am cerut mamei să mă lase să păstrez scrisoarea ei împreună cu ale

mele. Le-am pus alături şi am studiat scrisul tău ca să ştiu dacă amîndouă erau scrise de aceeaşi persoană.

„A fost o hotărîre rapidă, Claudia. I-am spus că era prematur. Sîntem tineri şi avem dreptul să trăim fără responsabilităţi încă o bucată de vreme. Claire a spus că e in regulă. Nu ştiu dacă a înţeles tot ce i-am spus. Dar tu, da, nu-i aşa?"

„O iubesc pe fata aceasta, mamă, ştiu că o iubesc. A fost bună şi înţelegătoare cu mine, iar eu uneori am mers pînă la a o face să sufere; nu vă veţi ruşina de faptul că vreau să-i ofer o compensaţie. Tatăl ei e văduv; e inginer şi locuieşte în Neuchatel. Este de acord şi va veni la nuntă. Cînd o vei cunoaşte pe Claire, o vei iubi tot atît cît o iubesc eu, mamă."

După trei săptămîni, Claire s-a sinucis. Ne-a chemat la telefon unul din colegii tăi de birou; ne-a spus că într-o după-amiază s-a învoit de la serviciu să plece, o durea capul; a intrat într-un cinematograf şi tu ai căutat-o în noaptea aceea, ca de obicei, în apartament, ai aşteptat-o şi apoi ai dat buzna pe străzi, colindînd tot oraşul, fără s-o poţi găsi; murise la cinematograf, luase veronalul înainte de a intra şi se aşezase singură în primul rînd, unde nimeni nu putea s-o deranjeze; ai telefonat la Neuchatel, ai străbătut din nou străzile şi restaurantele, ai stat apoi la Clémence pînă ce-au închis. Numai a doua zi te-au chemat de la morgă şi te-ai dus s-o vezi. Prietenul tău ne-a spus că ar trebui să venim la tine şi să te obligăm să te întorci in Mexic, erai înnebunit de durere. Eu am spus adevărul părinţilor naştri. Le-am arătat ultima ta scrisoare. Au rămas tăcuţi şi apoi tata a spus că nu te va mai primi în casă. A strigat că eşti un criminal.

Termin cafeaua şi un funcţionar al companiei arată spre masa unde stau. Omul înalt, cu reverele pardesiului ridicate, face un semn de acord şi se îndreaptă spre locul meu. E prima oară cînd văd acest chip bronzat, cu achi albaştri şi păr alb. Îmi cere permisiunea să ia loc şi mă întreabă dacă sînt sora ta. Îi răspund că da. Îmi spune că e tatăl lui Claire. Nu-mi dă mîna. Îl întreb dacă vrea să ia o cafea. Face o mişcare de refuz şi scoate un pachet de ţigări din buzunarul pardesiului. Îmi oferă una. Îi spun că nu fumez. Încearcă să surîdă şi eu îmi pun ochelarii fumurii. Duce din nou mîna în buzunar şi scoate o hîrtie. O aşază, îndoită, pe masă.

— Ţi-am adus scrisoarea asta.

Încerc să-l întreb cu sprîncenele, ridicîndu-le.

— Are semnătura dumitale. E adresată fiicei mele. Era pe perna lui Juan Luis în dimineaţa în care l-au găsit mort în apartament.

— A, da. M-am şi întrebat ce s-a fi făcut cu scrisoarea. Am căutat-o peste tot.

— Da, mi-am închipuit că ţi-ar plăcea s-o păstrezi.

Acum surîde ca şi cum m-ar cunoaşte.

— Eşti foarte cinică, domnişoară. Nu te îngrijora. Pentru ce? Nimic nu se mai poate remedia.

Se ridică fără să-şi ia rămas bun. Ochii albaştri mă privesc cu tristeţe şi compătimire. Încerc să surîd şi iau scrisoarea. Megafonul anunţă:

— ...le départ de son vol numéro 707... Paris, Gander, New York, Mexico... priés de se rendre à la porte numéro 5.

Îmi iau lucrurile, îmi aranjez bereta şi cobor la poarta de ieşire. Duc în mîini poşeta şi trusa, iar tichetul de îmbarcare îl ţin între degete. Izbutesc totuşi, între poartă şi scara avionului, să rup scrisoarea şi să arunc bucăţile în vîntul rece, în ceaţa care poate le va duce pînă la locul unde te scufundai, Juan Luis, în căutarea unui miraj.

Traducere din limba spaniolă de
Ruxandra Maria GEORGESCU

GABRIEL GARCIA MÁRQUEZ

(Columbia)

Între un neştiut cătun columbian, Aracataca, năpădit de sărăcie, călduri tropicale şi ploi torenţiale, unde se naşte, în 1928, Gabriel Garcia Márquez, fiu al telegrafistului local, şi prestigioasa capitală europeană Stockholm, unde Academia Suedeză îi conferă, în 1982, premiul Nobel pentru literatură, distanţa a fost mare şi drumul greu. Între cele două puncte extreme s-au înşirat: copilăria copleşită de mituri, lipsurile şi frustraţiile adolescenţei petrecute în uscate licee-internat, plictiseala Facultăţii de drept repede abandonate, boema ziaristică rătăcitoare prin America centrală, începuturi literare puţin preţuite, vînturări prin Lumea nouă şi Lumea veche, mizeria de la Paris unde adună sticle şi vinde ziare pentru a putea termina nuvela **Nu are cine să-i scrie colonelului**, adeziunea la revoluţia cubaneză, trecerea la scenarii cinematografice în Mexic şi, în sfîrşit, saltul spectacular în capodoperă şi celebritate, la 39 de ani. Cu exagerată severitate, G.G.M. considera naraţiunile sale de pînă atunci — **Frunze veştede, Ora rea** — viciate de un realism frust, mimetic, necreator şi realizate la un nivel de reportaj senzaţionalist. Avînd nostalgia imaginarului şi convins că fabulosul este vocaţia lui, se hotărăşte să le dea o cuprindere hispanică şi universală, într-un stil magic. În condiţii de claustrare totală şi delirant elan creator, timp de optsprezece luni, scrie **O sută de ani de singurătate** (1967), compendiu prodigios al Americii Latine, adevărata Carte a facerii lumii, sarabandă de fantezie, umor şi tulburătoare viziune circulară a timpului şi a existenţei umane. Milioanele de exemplare vîndute, traducerile în toate limbile pămîntului, dezlănţuirea unei macondolatrii de nestăvilit şi în fine Premiul Nobel au format şi continuă să formeze un zenit personal, hispano-american şi poate mondial. Cele trei romane următoare au fost, inevitabil, sub nivelul operei culminante, dar au avut meritul curajului reînnoirii. Autorul a renunţat să plutească pe apele succesului garantat al prelungirii macondiene şi a scris un roman antidictatorial, **Toamna patriarhului**, coborînd în circumstanţe mai mărunte şi mai cunoscute, dar păstrînd mitificarea extravagantă, apoi a renunţat şi la mit, dar a revenit la o antropologie dură, sîngeroasă şi absurdă prin **Cronica unei morţi anunţate**, în sfîrşit a dat o încîntătoare stampă de epocă (începutul veacului) şi o incredibilă poveste de amor la 76 de ani, intitulată **Amorul în timpul holerei**. Gabriel García Márquez nu este totuşi homo unius libri: înainte şi după **O sută de ani de singurătate** este evident şi de neîntrecut talentul său de narator, pe o linie care începe cu Seherezada şi — o dovedeşte — nu se termină cu Balzac.

OCHI DE CÎINE ALBASTRU

Atunci m-a privit. Credeam că mă privea pentru întîia oară. Dar apoi, cînd s-a întors ocolind sfeşnicul, iar eu îi simţeam mai departe pe umăr, în spatele meu, privirea alunecoasă şi grea, am înţeles că eu eram cel care o privea pentru întîia oară. Am aprins o ţigară. Am tras în piept fumul aspru şi tare, înainte de a face să

se învîrtească scaunul, ţinîndu-l în echilibru pe unul din picioarele dinapoi. După o clipă am văzut-o acolo, aşa cum stătuse în toate nopţile, dreaptă lîngă sfeşnic, privindu-mă. Vreme de cîteva minute n-am făcut altceva decît să ne privim. Eu o priveam stînd pe scaun, ţinîndu-l în echilibru pe unul din picioarele dinapoi. Ea, dreaptă, cu o mînă lungă şi nemişcată pe sfeşnic, privindu-mă. Îi vedeam pleoapele luminate ca în fiecare noapte. Atunci mi-am amintit de cuvintele dintotdeauna, şi i le-am spus: „Ochi de cîine albastru". Ea mi-a răspuns, fără să-şi ia mîna de pe sfeşnic: „Aşa. N-o să mai uităm niciodată". Ieşi din cercul de lumină, suspinînd: „Ochi de cîine albastru. Am scris cuvintele astea peste tot".

Am văzut-o îndreptîndu-se spre măsuţa de toaletă. Am văzut-o apărînd în oglinda rotundă, privindu-mă acum, la capătul unui dus şi întors al luminii socotite matematic. Am văzut-o cum nu-şi mai lua de la mine ochii mari de cenuşă aprinsă: cum mă privea pe cînd îşi deschidea pudriera incrustată cu sidef trandafiriu. Am văzut-o cum îşi pudra nasul. Cînd termină, închise pudriera, se ridică iar în picioare şi se îndreptă din nou spre sfeşnic, spunînd: „Mi-e teamă că cineva o să viseze camera asta şi o să-mi răscolească lucrurile"; şi întinse deasupra flăcării aceeaşi mînă lungă şi tremurătoare pe care şi-o încălzise înainte de a se aşeza la oglindă. Şi zise: „Nu ţi-e frig". Iar eu am spus: „Uneori". Ea a mai zis: „Trebuie să-ţi fie acum". Şi atunci am înţeles de ce nu putusem să stau singur pe scaun. Frigul era cel care îmi dădea certitudinea singurătăţii mele. „Acum îmi este — am spus. Şi e ciudat, pentru că noaptea e blîndă. Poate mi s-a răsucit cearşaful". Ea nu răspunse. Se îndreptă încă o dată spre oglindă şi eu m-am învîrtit iar cu scaunul ca să mă întorc cu spatele la ea. Fără s-o văd, ştiam ce face. Ştiam că se aşezase din nou în faţa oglinzii, văzîndu-mi spinarea, care avusese timp să ajungă pînă-n străfundul oglinzii şi să-i întîlnească privirea, care şi ea avusese exact atîta timp cît îi trebuia ca să ajungă pînă în străfund şi să se întoarcă — mai înainte ca mîna să aibă timp să schiţeze o a doua mişcare — pînă la buzele pe care şi le dăduse cu ruj, cînd ridicase prima oară mîna în faţa oglinzii. Vedeam înainte peretele neted, care părea o altă oglindă oarbă unde n-o vedeam — era aşezată în spatele meu —, dar mi-o imaginam unde ar fi stat dacă în locul peretelui s-ar fi aflat o oglindă. „Te văd", i-am spus. Şi am văzut pe perete de parcă ea şi-ar fi ridicat ochii şi m-ar fi văzut stînd pe scaun cu spatele la ea, în străfundul oglinzii, cu faţa întoarsă spre perete. Am văzut-o apoi coborîndu-şi pleoa-

pele, încă o dată, și rămînînd cu ochii ațintiți domol spre bluza de pe ea, fără o vorbă. I-am spus iar: „Te văd". Și ea își desprinse ochii de pe bluză. „Nu-i cu putință", spuse. Am întrebat-o de ce. Iar ea, cu ochii plecați din nou spre bluză: „Fiindcă stai cu fața la perete. Atunci m-am învîrtit cu scaunul. Aveam țigara în gură. Cînd am ajuns în fața oglinzii, ea se afla tot lîngă sfeșnic. Acum își ținea mîinile deschise deasupra flăcării, ca două aripi de găină desfăcute, pîrjolindu-se, iar chipul îi era umbrit de propriile-i degete. „Cred că o să răcesc — spuse. Pesemne că orașul ăsta-i înghețat". Își întoarse chipul în profil și pielea-i de aramă dogorită se întunecă pe neașteptate. „Fă ceva ca să nu răcești", am spus. Și ea începu să se dezbrace, lepădîndu-și mai întîi bluza, apoi tot ce mai avea pe ea. I-am spus: „Să mă întorc la perete". Ea răspunse: „Nu. Ai să mă vezi oricum, așa cum m-ai văzut cînd eram cu spatele". Abia-și sfîrși vorba și se afla aproape goală, cu flacăra prelingîndu-se pe pielea-i arămie. „Mereu am tot vrut să te văd așa, cu pielea de pe pîntece adîncită, de parcă ai fi făcută din metal". Și, mai înainte de a-mi da seama că vorbele mele păreau de prisos în fața goliciunii ei, rămase nemișcată, încălzindu-se la lumina sfeșnicului, și spuse: „Uneori cred că sînt de metal". Păstră o clipă de tăcere. Poziția mîinilor ei deasupra flăcării se schimbă ușurel. I-am zis: „Uneori, în alte vise, am crezut că nu ești altceva decît o statuetă de bronz de prin vreun colț de muzeu. Poate de asta ți-e frig". Iar ea spuse: „Uneori, cînd dorm pe partea inimii, simt cum trupul mi se golește și pielea mi se face ca o foiță de metal. Atunci, cînd sîngele îmi zvîcnește înlăuntru, simt de parcă cineva mi-ar bate cu degetele în pîntece și-mi aud sunetul de aramă în pat. De parc-aș fi, așa cum spui tu: din metal laminat". Se apropie și mai mult de sfeșnic. „Mi-ar fi plăcut să te aud", i-am spus. Iar ea zise: „Dacă o să ne întîlnim vreodată, pune-ți urechea în dreptul coastelor mele, cînd dorm pe partea stîngă, și ai să mă auzi sunînd. Totdeauna mi-am dorit s-o faci". Am auzit-o respirînd adînc pe cînd vorbea. Și mai spuse că ani în șir nu făcuse nimic altceva decît asta. Viața ei era menită să mă întîlnească în realitate, cu ajutorul acestor cuvinte de recunoaștere: „Ochi de cîine albastru". Și pe stradă le spunea cu voce tare, căci acesta era un fel de a vorbi singurei ființe de pe lume care ar fi putut să le înțeleagă:

„Eu sînt cea care-ți apare în vis noapte de noapte și-ți spune cuvintele astea: Ochi de cîine albastru". Și mai spuse că se ducea prin restaurante și le zicea chelnerilor, înainte de a da comanda:

„Ochi de ciine albastru". Dar chelnerii îi făceau o plecăciune respectuoasă, fără să-şi poată aminti vreodată că ar fi spus aşa ceva în visele lor. Scria apoi pe şervețele şi zgîriia cu cuțitul pe lustrul meselor: „Ochi de ciine albastru". Şi pe geamurile aburite de pe la hoteluri, gări şi toate clădirile publice, scria cu degetul arătător: „Ochi de ciine albastru". Povesti că odată nimeri într-o drogherie şi dădu peste acelaşi miros pe care-l simțise in camera ei, într-o noapte, după ce mă visase. „Trebuie să fie pe aproape", se gîndi, văzînd pardoseala curată şi nouă a drogheriei. Se apropie atunci de vînzător şi-i zise. „Visez mereu un bărbat care-mi spune: «Ochi de ciine albastru»". Vînzătorul o privise în ochi şi ea adăugase: „Trebuie să-l intilnesc pe bărbatul care-mi spune în vis cuvintele astea". Şi vînzătorul izbucni în rîs şi se mişcă în spatele tejghelei. Ea privea mai departe pardoseala curată şi simțea mirosul. Îşi deschise geanta şi îngenunche şi scrise pe pardoseală, cu litere mari roşii, cu rujul de buze: „Ochi de ciine albastru". Vînzătorul veni lîngă ea. Îi zise: „Domnişoară, ai murdărit pardoseala". Îi dădu o cîrpă udă, spunîndu-i: „Acum şterge-o". Şi ea povesti, stînd încă lîngă sfeşnic, că-şi petrecu toată după-masa îngenuncheată, frecînd pardoseala şi spunînd: „Ochi de ciine albastru", pînă cînd lumea se strînse la uşă, zicînd că e nebună.

Cînd termină de vorbit, eu stăteam tot în ungher, pe scaun, ținîndu-l în echilibru. „În fiecare zi mă străduiesc să-mi aduc aminte cuvintele cu care trebuie să te întîlnesc, i-am spus. Acum cred că pînă mîine n-o să le uit. Totuşi, mereu spun aşa şi, cînd mă trezesc, mereu uit cuvintele cu care pot să te întîlnesc". Atunci zise: „Chiar tu le-ai născocit încă din prima zi". Iar eu i-am răspuns: „Le-am născocit pentru că ți-am văzut ochii de scrum. Dar nu mi le amintesc niciodată a doua zi". Şi ea, cu pumnii strînşi, lîngă sfeşnic, trase adînc aer în piept: „De-aş putea măcar să-mi amintesc în ce oraş am scris cuvintele astea".

Dinții-i mărunți străluciră în bătaia flăcării. „Aş vrea să te ating acum", am spus. Ea-şi ridică fața, pînă atunci plecată fiindcă privea lumina; îşi ridică privirea arzătoare, dogorind ca şi ea, ca şi mîinile ei; iar eu am simțit că m-a văzut, stînd în ungher şi legănîndu-mă cu scaunul. „Nu mi-ai spus-o niciodată", zise. „Acum vreau într-adevăr", i-am spus. De după sfeşnic, îmi ceru o țigară. Chiştocul îmi dispăruse printre degete. Uitasem că fumam. Spuse: „Nu ştiu de ce nu-mi pot aminti unde am scris cuvintele". Iar eu i-am răspuns: „Cum nici eu nu ştiu de ce n-o să mi le pot aminti mîine". Şi ea

spuse, tristă: „Nu. Uneori cred că şi asta a fost tot în vis". M-am ridicat în picioare şi m-am îndreptat spre sfeşnic. I-am întins ţigara. Ea o strivi în gură şi se înclină pentru a o apropia de flacără, înainte ca eu să apuc să aprind chibritul: „Într-un oraş din lume trebuie să stea scris pe toate zidurile cuvintele astea: Ochi de cîine albastru"- am spus. „Dacă mîine mi le-aş aminti, aş porni să te caut". Ea-şi ridică din nou capul şi acum avea ţigara aprinsă între buze. „Ochi de cîine albastru", suspină, aducîndu-şi aminte, cu ţigara atîrnîndu-i spre bărbie şi cu un ochi pe jumătate închis. Apoi trase fumul în piept, cu ţigara între degete, şi exclamă: „Acum e altceva! Încep să mă încălzesc!" Rosti asta cu glasul cald şi sfios, de parcă n-ar fi vorbit de fapt, ci ar fi scris cuvintele pe o hîrtie şi ar fi apropiat hîrtia de flacără pe cînd eu citeam: „Încep — şi ea ar fi stat tot cu biletul între degetul mare şi arătător, întorcîndu-l, în vreme ce ardea şi eu terminam de citit — ...să mă încălzesc", mai înainte ca biletul să ardă de tot şi să cadă pe podea zbîrcit, micşorat, prefăcut în scrum uşor: „Acum e mai bine, am spus. Uneori mi-e teamă să te văd astfel. Tremurînd lîngă sfeşnic".

Ne vedeam de cîţiva ani. Uneori, cînd eram împreună, cineva de afară scăpa pe jos o linguriţă şi ne trezeam. Încetul cu încetul ajunserăm să înţelegem că prietenia noastră era subordonată lucrurilor şi evenimentelor celor mai simple. Întîlnirile noastre sfîrşeau mereu aşa, începînd cu visul acela îndepărtat în care rotisem scaunul pe picioarele dinapoi şi mă aflasem faţă în faţă cu o necunoscută cu ochii cenuşii. În visul acela am întrebat-o pentru prima oară: „Cine eşti?" Şi ea mi-a răspuns: „Nu-mi amintesc". I-am spus atunci: „Dar cred că ne-am văzut înainte". Şi ea zise, nepăsătoare: „Cred că odată te-am visat, am visat chiar camera asta". Iar eu i-am spus: „Aşa-i. Încep să-mi aduc aminte". Şi ea mai spuse: „Ce curios! Precis că ne-am mai întîlnit în alte vise".

Trase de două ori din ţigară. Eu stăteam tot în picioare în faţa sfeşnicului şi deodată am rămas cu ochii la ea. Am privit-o din cap pînă-n picioare şi era încă arămie; dar nu mai părea de metal dur şi rece, ci de aramă galbenă, moale, suplă. „Aş vrea să te ating", i-am spus încă o dată. Iar ea răspunse: „Ai strica totul". Eu am adăugat: „Acum nu mai contează. Ar fi de-ajuns să întoarcem perna pe partea cealaltă ca să ne întîlnim din nou". Şi i-am întins mîna pe deasupra sfeşnicului. Ea nu se clinti. „Ai strica totul", spuse iar, mai înainte ca eu s-o pot atinge. „Dacă te întorci dincolo de sfeşnic, poate ne-am trezi speriaţi, în cine ştie ce parte a lumii". Eu am

Insistat însă. „Nu mai contează". Şi ea spuse: „Dacă am întoarce perna, ne-am întîlni din nou. Dar tu, cînd ai să te trezeşti, vei fi uitat totul". Am făcut cîţiva paşi spre ungher. Ea rămase în urmă, încălzindu-şi mîinile la flacără. N-am apucat să ajung la scaun cînd am auzit-o spunînd în spatele meu: „Cînd mă trezesc la miezul nopţii, mă răsucesc în pat de pe o parte pe alta, cu marginile pernei arzîndu-mi genunchii şi repetînd pînă-n zori: «Ochi de cîine albastru»".

Am rămas cu faţa la perete. „Se face ziuă, am spus fără s-o privesc. Cînd a bătut de două eram treaz şi de atunci a trecut mult". M-am îndreptat spre uşă. Cînd pusesem deja mîna pe clanţă, i-am auzit vocea egală, neschimbată: „Nu deschide uşa", spuse. „Coridorul e plin de vise întortocheate". Iar eu i-am zis: „Cum de ştii?" Mi-a răspuns: „Pentru că acum o clipă am fost acolo şi-a trebuit să mă întorc cînd m-am pomenit dormind pe partea inimii". Ţineam uşa întredeschisă. Am mai mişcat-o puţin şi o adiere rece şi gingaşă îmi aduse un miros reavăn de pămînt vegetal, de cîmp umed. Ea vorbi din nou. M-am întors deschizînd încă puţin uşa, ale cărei balamale nu făceau nici un zgomot şi i-am spus: „Cred că nu-i nici un coridor pe aici. Simt miros de cîmp". Iar ea, oarecum îndepărtată, îmi zise: „Ştiu asta mai bine ca tine. Dar acolo afară e o femeie care visează cîmpul". Işi încrucişă braţele peste flacără. Vorbi mai departe: „Este femeia aceea care şi-a dorit totdeauna o casă la ţară şi n-a putut niciodată să plece din oraş". Îmi aminteam că femeia îmi apăruse într-un vis anterior, dar ştiam, stînd aşa cu uşa întredeschisă, că într-o jumătate de oră trebuia să cobor la gustarea de dimineaţă. I-am spus: „In orice caz, trebuie să ies de aici ca să mă trezesc".

Afară, vîntul fîlfîi din aripi o clipă, apoi se domoli, şi se auzi respiraţia unei femei dormind, care tocmai se întorsese pe partea cealaltă, în pat. Vîntul de pe cîmp se opri de tot. Nu se mai simţea nici un miros. „Mîine am să te recunosc, am zis. Am să te recunosc cînd am să văd pe stradă o femeie care scrie pe ziduri: «Ochi de cîine albastru»". Iar ea, cu un zîmbet trist, un zîmbet cu care deja se încredinţa imposibilului, necuprinsului, spuse: „Totuşi ziua n-ai să-ţi aduci aminte de nimic". Şi puse din nou mîinile pe sfeşnic, cu chipul adumbrit de o negură amară: „Eşti singurul om care, cînd se trezeşte, nu-şi mai aminteşte nimic din ce a visat".

Traducere din limba spaniolă de
Tudora ŞANDRU OLTEANU

JUAN CARLOS ONETTI

(Uruguay)

Personalitate de excepţie a literaturii hispano-americane actuale, uruguayanul Juan Carlos Onetti s-a născut la Montevideo, 1909. O parte din anii tinereţii şi maturităţii şi-i petrece la Buenos Aires (1941—1954) ca ziarist : aici îşi publică şi primele opere. Reîntors la Montevideo, rămîne în ţară încă 14 ani : în prezent trăieşte la Madrid într-o tardivă recunoaştere oficială a marelui său talent de prozator — în 1980 a fost încununat cu prestigiosul premiu literar spaniol „Miguel de Cervantes". Opera sa cuprinde romanele : **Puţul, Pămînt al nimănui, Viaţa scurtă, Şantierul naval, Să lăsăm vîntul să vorbească** ; volumele de povestiri : **Un vis împlinit şi alte povestiri, Chipul nefericirii, Infernul atît de temut, La fel de trist ca ea.**

Mărturisind neîncetat despre „aventura omului", Onetti scrie o proză originală, de mare sobrietate şi subtilitate stilistică, în care faptele exterioare sînt doar semnele vizibile ale unor motivaţii adînci şi tainice. Tema care revine, obsedant, adesea ciclic, în romanele şi povestirile sale, este căutarea istovitoare a sensului existenţei omeneşti, căutare sortită eşecului, căci personajele lui fac parte din categoria învinşilor, a condamnaţilor la singurătate şi autodistrugere, a celor torturaţi de tristeţe, de nelinişte, de o sfîşietoare, dar veşnic zădărnicită nevoie de puritate şi iubire.

BUN VENIT, BOB

Pe zi ce trece va fi desigur tot mai bătrîn, depărtîndu-se mereu de timpul cînd se numea Bob, de părul blond alunecîndu-i peste urechi, de surîsul şi ochii lui strălucitori de pe vremea cînd intra tăcut în sală, murmurînd un salut sau ducînd leneş mîna la tîmplă şi mergea să se aşeze sub lampadar, lîngă pian, cu o carte, ori stătea pur şi simplu liniştit şi absent, dus pe gînduri, privindu-ne un ceas întreg fără o tresărire pe faţă, mişcînd la răstimpuri degetele ca să tragă din ţigară şi să scuture scrumul de pe reverul costumelor lui de culoare deschisă.

Tot mai departe — acum că se numeşte Roberto şi se îmbată din te miri ce, ducînd la gură mîna murdară cînd tuşeşte — de Bob cel care bea doar două pahare de bere chiar şi în noaptea cea mai lungă, cu o grămadă de monezi de zece pe masa lui de la cafeneaua clubului, ca să le risipească la tonomat. Mai totdeauna singur, ascultînd jazz, cu faţa adormită, fericită şi pală, abia dînd din cap să mă salute cînd treceam, urmărindu-mă cu ochii cîtă vreme rămîneam, cît îmi era cu putinţă să suport privirea lui albastră aţintită necontenit asupră-mi, păstrînd fără efort dispreţul intens şi batjocura blîndă. Sau sîmbăta, împreună cu alt băiat, unul tot

atît de îngrozitor de tînăr ca el, cu care stătea la taifas despre salişti, trompete şi coruri şi despre oraşul nemărginit pe care Bob avea să-l construiască pe coastă cînd va fi arhitect. Cînd mă vedea trecînd se întrerupea, ca să-şi schiţeze salutul scurt şi să nu-şi mai ia ochii de pe mine, strecurînd vorbe şoptite şi zîmbete spre tovarăşul lui, care sfîrşea prin a mă privi şi a repeta pe tăcute dispreţul şi batjocura.

Uneori mă simţeam puternic şi încercam să-l privesc; îmi sprijineam faţa într-o mînă şi fumam aplecat deasupra paharului, privindu-l fără să clipesc, controlîndu-mi mereu expresia care trebuia să rămînă rece, puţin melancolică. Pe atunci Bob semăna foarte mult cu Inès; puteam desluşi ceva din ea pe faţa lui, acolo, în salonul clubului, şi poate că într-o seară l-am privit de parc-ar fi fost ea. Dar mai totdeauna preferam să uit ochii lui Bob şi mă aşezam cu spatele la el, urmărind gurile celor care vorbeau la masa mea, uneori tăcut şi trist, ca el să ştie că mai exista în mine şi altceva decît ce socotea el, ceva apropiat lui; uneori mă îndemnam cu cîteva pahare şi mă gîndeam: „dragul meu Bob, du-te de-i povesteşte surioarei!", în vreme ce mîngîiam mîinile fetelor care stăteau la masa mea, sau însăilam o teorie cinică despre orice, numai ca ele să rîdă şi Bob să audă.

Dar nici atitudinea, nici privirea lui Bob nu vădeau vreo schimbare în tot acel timp, orice aş fi făcut eu. Îmi amintesc numai de acest fapt, ca dovadă că el observa comediile mele de la cafenea. Într-o seară, la ei acasă, o aşteptam pe Inès stînd în sufragerie, lîngă pian, cînd a intrat el. Avea un trenci închis pînă la gît şi mîinile în buzunar. M-a salutat din cap, a privit de îndată în jur şi a făcut cîţiva paşi prin cameră, de parcă m-ar fi desfiinţat o dată cu înclinarea iute a capului; l-am văzut mişcîndu-se în jurul mesei, păşind pe covor cu pantofii lui galbeni. Atinse cu degetul o floare, se aşeză pe marginea mesei şi începu să fumeze cu ochii la vasul cu flori, cu profilul său senin întors spre mine, puţin aplecat, destins şi gînditor. Din imprudenţă — stăteam în picioare, rezemat de pian — am apăsat cu mîna stîngă o clapă gravă şi m-am văzut nevoit să repet sunetul la fiecare trei secunde, privindu-l.

Nu simţeam pentru el altceva decît ură şi un respect care mă umilea, şi-am tot apăsat clapa, pînă m-am trezit deodată situat în afară, observînd scena ca şi cum m-aş afla în capul scării sau la uşă, văzîndu-l şi simţindu-l pe el, pe Bob, tăcut şi absent, cu dîra fumului de la ţigară urcînd tremurătoare, iar pe mine — înalt şi ţeapăn, puţin patetic, puţin ridicol în penumbră, lovind cu arătătorul

exact la fiecare trei secunde clapa gravă. M-am gîndit atunci că nu scoteam sunetul acela al pianului dintr-o bravadă de neînțeles, ci îl chemam; că nota adîncă pe care degetul meu se încăpățîna s-o facă să renască din fiecare ultimă vibrație era — odată găsită — singura rugă cu care puteam cerși tinereții lui neîndurătoare puțină îngăduință și înțelegere. El a continuat să rămînă nemișcat, pînă cînd Inés a trîntit sus ușa dormitorului înainte de a coborî spre mine. Atunci Bob se ridică și păși alene pînă la capătul celălalt al pianului, se sprijini într-un cot, mă privi o clipă, apoi zise cu un zîmbet fermecător: „Noaptea asta e de lapte sau de whisky? Îndemn spre mîntuire sau prăvălire în abis?"

Nu-i puteam răspunde, nu eram în stare să-i crăp capul cu o lovitură; am încetat să apăs clapa și mi-am retras încet mîna de pe pian. Inés se afla la jumătatea scării, cînd el mi-a spus, îndepărtîndu-se: „Ei bine, pesemne improvizezi".

Mîhnirea a ținut trei sau patru luni, și eu nu puteam să nu merg serile la club — îmi amintesc, în treacăt, că pe atunci avea loc un campionat de tenis — căci dacă încetam o vreme să mai apar pe acolo, Bob îmi întîmpina reîntoarcerea sporindu-și disprețul și ironia din ochi și se mișca în scaun cu o grimasă fericită.

Cînd a sosit clipa în care nu-mi mai puteam dori altceva decît să mă căsătoresc cu Inés cît mai curînd, Bob și tactica lui se schimbară. Nu știu cum a aflat de nevoia mea de a mă căsători cu sora lui și de faptul că mă agățasem de acest gînd cu toată puterea pe care o mai aveam. Iubirea mea dictată de acea nevoie desființase trecutul și orice legătură cu prezentul. Nu-l luam atunci în seamă pe Bob; dar curînd a trebuit să-mi amintesc cum se schimbase în perioada aceea, și odată am rămas nemișcat, în picioare la un colț de stradă, insultîndu-l printre dinți, înțelegînd că atunci chipul lui nu mai era glumeț și mă înfrunta cu seriozitate, făcîndu-și parcă un calcul intens, așa cum privești o primejdie sau o sarcină grea, cum încerci să cumpănești obstacolul și să-l măsori cu propriile forțe. Dar eu nu-l mai luam în seamă, ba chiar ajunsesem să cred că pe fața lui neclintită și nepătrunsă pîlpîia înțelegere pentru un vechi trecut de puritate pe care năzuința înflăcărată de a mă căsători cu Inés îl scosese la lumină, peste ani și întîmplări, ca să mă apropie de el.

Apoi am văzut că aștepta înserarea; dar am înțeles abia atunci cînd, în noaptea aceea, Bob sosi, se așeză la masa unde stăteam singur și-i făcu semn chelnerului să ne lase. Am așteptat o clipă,

privindu-l; semăna atît de mult cu ea cînd își mișca sprîncenele, iar vîrful nasului, întocmai ca al lui Inés, i se turtea puțin cînd vorbea. „Dumneata n-o să te căsătorești cu Inés", spuse. L-am privit, am zîmbit, am încetat să-l mai privesc. „Nu, n-ai să te căsătorești cu ea, fiindcă așa ceva se poate evita dacă există cineva hotărît într-adevăr să se împotrivească". Am rîs din nou. „Acum cîțiva ani — i-am zis — asta mi-ar fi stîrnit un chef nebun să mă însor cu Inés. Acum n-aduce nimic în plus, nici în minus. Dar pot să te ascult; dacă vrei să-mi explici..." Și-a îndreptat capul și a continuat să mă privească în tăcere; poate că avea frazele dinainte pregătite și aștepta ca eu să termin ca să le dea drumul. „Poate îmi explici de ce nu vrei să mă însor cu ea", am zis încet și m-am rezemat de perete. Mi-am dat atunci seama că nu bănuisem niciodată cît de tare și cu cîtă îndîrjire mă ura; avea fața palidă și un zîmbet fix întipărit pe buze și pe dinți. „Ar trebui s-o iau pe capitole — spuse —, și n-aș ajunge la capăt toată noaptea."

„Dar se poate spune în două sau trei vorbe. Dumneata n-o să te căsătorești cu ea pentru că ești bătrîn și ea e tînără. Nu știu dacă ai treizeci sau patruzeci de ani, n-are a face. Ești însă trecut, adică înfrînt, ca toți oamenii de vîrsta dumitale cînd nu sînt ieșiți din comun. Trase din țigara stinsă, privi spre stradă, apoi iar la mine; stăteam cu capul sprijinit de perete și așteptam să continue. „Desigur că dumneata ai motive să-ți închipui că ești nemaipomenit. Să crezi că ai salvat multe de la naufragiu. Dar nu-i așa." Am început să fumez, întorcîndu-mă cu profilul către el; mă irita, dar nu-l credeam; îmi stîrnea o ură fierbinte, însă eram sigur că nimic nu mă va face să mă îndoiesc de mine după ce am simțit nevoia să mă însor cu Inés. Nu: stăteam doar la aceeași masă, iar eu eram la fel de curat și de tînăr ca el. „Te poți înșela — i-am sugerat. Vrei să-mi spui ce anume e înfrînt în mine..." „Nu, nu — s-a grăbit să exclame — nu sînt așa de naiv. Nu intru în jocul ăsta. Dumneata ești egoist; ești senzual într-un fel murdar. Ești legat de lucruri mizere și ele te trag la fund. Nu mergi către nimic, nu vrei să mergi cu adevărat. Asta-i, nimic altceva: dumneata ești bătrîn și ea e tînără. Nici măcar n-ar trebui să mă gîndesc la ea în fața dumitale. Și mai pretinzi..." Nici atunci nu puteam să-i crăp capul, așa încît am hotărît să fac abstracție de el; m-am dus la tonomat, am ales ceva la întîmplare și am băgat o monedă. M-am întors alene la locul meu și am început să ascult. În surdină, cineva cînta dulce între pauze lungi. Lîngă mine Bob spunea că nici măcar el, cineva ca el, nu era demn s-o privească în ochi pe Inés. Sărman băiat, m-am gîndit cu admirație. Începuse să

spună că în ceea ce el numea bătrînețe, tot ce era mai respingător, tot ce ducea la descompunere, sau poate era chiar simbolul descompunerii, era să gîndești în concepte, să inglobezi femeile în cuvîntul femeie, să le îngrămădești acolo nepăsător doar-doar vor încăpea în conceptul format printr-o biată experiență. Dar — adăugă — nici cuvîntul experiență nu e potrivit. Nu mai există experiențe, ci doar obiceiuri și repetiții, numele afilite pe care le dai lucrurilor încercînd să le creezi puțin. Cam asta spunea. Iar eu mă gîndeam molcom ce-ar fi dacă el ar muri sau ar găsi cum să mă omoare, chiar acolo și în clipa aceea, dacă eu i-aș povesti imaginile pe care le răscolea în mine spunînd că nici măcar el nu merita s-o atingă pe Inés cu vîrful degetului, bietul băiat, ori să-i sărute marginea rochiei, ori urma pașilor, și altele asemenea. După un răstimp — muzica încetase și aparatul își stinsese luminile făcînd liniștea mai adîncă — Bob a spus „asta-i", și a plecat cu mersul de totdeauna, sigur, nici iute nici încet.

Dacă în noaptea aceea chipul lui Inés mi s-a arătat sub trăsăturile lui Bob, dacă în vreun moment asemănarea între frați s-a putut folosi de capcana unui gest ca să-mi apară Inés drept Bob, atunci a fost ultima oară cînd am văzut-o pe ea. Totuși am mai stat împreună, două seri mai tîrziu, la întîlnirea obișnuită, apoi o dată la prînz, la o întîlnire impusă de disperarea mea, zadarnică, știind dinainte că orice mijlocire prin vorbă sau prezență e inutilă, și că toate rugămințile mele plicticoase aveau să piară uimitor, de parcă n-ar fi existat niciodată, împrăștiate în imensul spațiu albastru al pieței, sub frunzișul de un verde potolit, în toiul anotimpului frumos.

Măruntele și fugarele trăsături de pe chipul lui Inés pe care mi le-a arătat Bob în noaptea aceea, deși îndreptate împotrivă-mi, unite în agresiunea lor, dezvăluiau entuziasmul și candoarea fetei. Dar cum să-i vorbesc lui Inés, cum s-o înduioșez, s-o conving prin intermediul surprinzătoarei femei apatice de la ultimele două întîlniri? Cum s-o recunosc, ori măcar s-o evoc, privind-o pe femeia cu trup lung și țeapăn, în fotoliul de la ea de acasă și pe banca din piață, păstrînd aceeași rigiditate hotărîtă și nestrămutată, în cele două ceasuri diferite și în ambele locuri, pe femeia cu gîtul întins, cu privirea îndreptată înainte, gura moartă, mîinile așezate în poală? Eu o priveam și era „nu", știam că e „nu" tot aerul care o înconjura.

N-am aflat niciodată care a fost povestea aleasă de Bob pentru asta, oricum sînt sigur că n-a mințit, căci pe atunci nimeni — nici Inés — nu-l putea face să mintă. N-am mai văzut-o pe Inés, nici forma ei deșartă și împietrită; am aflat că s-a căsătorit și că nu mai locuiește

în Buenos Aires. Pe vremea aceea, în toiul urei şi suferinţei, îmi plăcea să mi-l închipui pe Bob imaginîndu-şi faptele mele şi alegînd-o pe cea mai potrivită, ori ansamblul de fapte care a fost în stare să mă omoare în Inés şi s-o omoare pe ea în mine.

S-a împlinit anul de cînd îl văd pe Bob aproape zilnic, în aceeaşi cafenea, înconjurat de aceeaşi oameni. Cînd am fost prezentaţi — acum se numeşte Roberto — am înţeles că pentru trecut timpul nu există şi că acolo ziua de ieri se confundă cu cea de acum zece ani. Cîte o urmă vagă din Inés mai dăinuia pe chipul lui, şi o mişcare a gurii lui a reuşit să mă facă să revăd trupul prelung al fetei, paşii ei liniştiţi şi fireşti, şi aceiaşi ochi albaştri neschimbaţi m-au mai privit o dată de sub părul moale, prins cu o panglică roşie. Absentă şi pierdută pentru totdeauna, putea să se păstreze vie şi neatinsă, veşnic de neconfundat, identificată cu ceea ce era esenţial în ea. Mi-era însă greu să scormonesc în chipul, cuvintele şi gesturile lui Roberto pentru a-l afla pe Bob şi a-l putea urî. În seara primei noastre întîlniri am aşteptat ceasuri la rînd să rămînă singur sau să iasă, ca să-i vorbesc şi să-l lovesc. Liniştit şi tăcut, spionîndu-i uneori faţa, sau evocînd-o pe Inés în ferestrele strălucitoare ale cafenelei, mi-am alcătuit cu dibăcie frazele de insultă şi am găsit tonul răbdător cu care aveam să i le spun, am ales locul din corpul lui unde să-l lovesc întîi. Dar a plecat cînd s-a întunecat, însoţit de cei trei prieteni şi-am hotărît să-l aştept, aşa cum aşteptase el cu ani în urmă noaptea potrivită în care aveam să fiu singur.

Cînd l-am revăzut, cînd am început această a doua prietenie care sper să nu se termine niciodată, am renunţat să mă mai gîndesc la orice formă de atac. Am hotărît că nu-i voi pomeni niciodată de Inés, nici de trecut, şi că în tăcere voi păstra toate acestea vii în adîncul sufletului. Asta fac şi nimic altceva, aproape seară de seară, în faţa lui Roberto şi a chipurilor familiare de la cafenea. Ura mea rămîne fierbinte şi vie cît o să fiu în viaţă şi o să-l ascult pe Roberto; nimeni nu ştie de răzbunarea mea, dar o trăiesc cu desfătare şi frenezie zi de zi. Vorbesc cu el, zîmbesc, fumez, beau cafea. Tot timpul cu gîndul la Bob cel care iubea muzica, la Bob care plănuia să înnobileze viaţa oamenilor construind de-a lungul fluviului un oraş de o frumuseţe orbitoare, pentru cinci milioane de locuitori; la Bob care nu putea minţi, la Bob care proclama lupta tinerilor împotriva bătrînilor, la Bob stăpînul viitorului şi al lumii. Mă gîndesc amănunţit şi placid la toate acestea în faţa omului cu degetele pătate de tutun numit Roberto, care duce o viaţă grotescă, lucrînd într-un birou im-

puţit şi anost, însurat cu o grăsană pe care o numeşte pompos „doamna mea"; omul ce-şi petrece duminicile nesfîrşite prăbuşit în scaunul din cafenea, cercetind ziarele şi jucind la curse prin telefon.

Nimeni n-a iubit vreodată o femeie cu patima cu care eu îi iubesc josnicia, definitiva sa năruire în viaţa sordidă a oamenilor maturi. Nimeni nu s-a extaziat din dragoste aşa cum o fac eu în faţa fugarelor lui tresăriri, a proiectelor fără convingere pe care un Bob distrus şi îndepărtat le făureşte uneori şi care servesc numai ca să măsoare cu exactitate pînă unde s-a înglodat pentru vecie.

Nu ştiu dacă vreodată în trecut i-am urat bun venit lui Inés cu atîta bucurie şi iubire cum zilnic îi urez bun venit lui Bob în tenebroasa şi fetida lume a adulţilor. E un nou-sosit în ea, şi din cînd în cînd suferă crize de nostalgie. L-am văzut cu lacrimi în ochi, beat, insultîndu-se şi jurîndu-şi că se vor întoarce negreşit zilele lui Bob. Pot să vă încredinţez atunci că inima mea se revarsă de dragoste şi devine sensibilă şi iubitoare ca a unei mame. Ştiu în fond că n-o să plece nicicînd, fiindcă n-are unde să se ducă; dar fac pe prietenul atent şi răbdător şi încerc să-l încurajez. Întocmai pumnului de pămînt natal, sau fotografiilor de străzi şi monumente, sau cîntecelor pe care imigranţii le aduc bucuroşi cu ei, scornesc pentru el planuri, crezuri şi zile-de-mîine diferite, ce poartă lumina şi savoarea meleagurilor tinereţii de unde el a sosit acum o vreme. Iar el acceptă; protestează mereu, ca eu să-mi repet promisiunile, dar sfîrşeşte prin a încuviinţa, prin a schiţa un zîmbet strîmb, crezînd că într-o zi va trebui să revină la lumea şi ceasurile lui Bob şi rămîne împăcat în mijlocul celor treizeci de ani ai lui, mişcîndu-se fără silă ori poticneli printre cadavrele îngrozitoare ale vechilor sale ambiţii, printre formele respingătoare ale viselor care s-au destrămat sub apăsarea nepăsătoare şi continuă a atîtor mii de tălpi inevitabile.

Traducere din limba spaniolă de
Tudora ŞANDRU OLTEANU

ARTURO USLAR PIETRI

(Venezuela)

Arturo Uslar Pietri se naște la Caracas, în 1906, purtător al unui nume căruia generalul Uslar, tovarăș de luptă al lui Bolívar în războiul pentru independența Americii, îi aduce faima. Posesor al unei vaste, sistematice și magistral minuite culturi hispanice și universale, titular al unei bogate experiențe de viață ca ziarist, scriitor, profesor, academician și om de stat, Arturo Uslar Pietri este considerat a fi „cea mai amplă și organizată inteligență a continentului!“ (Orlando Araujo), iar în plan literar „renovatorul povestirii venezuelane“ (Domingo Miliani). În primul sens, formula se cere precizată : Arturo Uslar Pietri este realizatorul unei sinteze de erudiție europeană și vitalitate americană, modelatorul unei conștiințe culturale în țara sa și nu numai acolo, așa cum o dovedește ecoul profund și durabil al celor patru volume de Valori umane, tablou exemplar al istoriei civilizației. În al doilea sens, pentru calitatea creației sale narative, se poate cita romanul Lănci însingerate, intrat în fondul de aur al literaturii hispano-americane datorită vigorii și noutății cu care este evocată epoca luptelor pentru independență, precum și volumele de povestiri Barabas și alte relatări (1928), Cîștigătorul (1930), care constituie un adevărat compendiu de estetică a povestirii scurte. Actualitatea artei narative a lui Arturo Uslar Pietri [illegible] și anticipator. Reunește calitățile așa-numitului realism magic, pe care îl formulează și practică înainte de Asturias și Carpentier, și virtuțile noii narațiuni hispano-americane, mai cu seamă forța parabolică și pitorescul creol care vor face faima lui Cortázar și respectiv García Márquez. „Clasicul viu“ și „maestrul generațiilor“, cum a fost denumit Arturo Uslar Pietri la împlinirea a optzeci de ani, este în același timp și o admirabilă roză a vînturilor de înnoire a frumuseții literare implicate în arta narativă.

SIMEÓN CALAMARIS

Era primul lui cadavru.

Aproape că nu mai putea vedea decît masa aceea îngustă de disecție pe care zăcea corpul acoperit de o pînză cu urcușuri și coborîșuri ca un șir de munți pustii din peisajul lunii. Părea că nu mai există nimeni în sala spațioasă. Nici măcar colegul cu care trebuia să lucreze nu sosise. Pentru el nu se afla acolo decît acea masă aspră și informă a pînzei albe. Sub ea era cadavrul.

Tot alb era și halatul lui de student și tot albe și reci, mîinile în mănușile de cauciuc transparent. Ridică încet o margine a pînzei și apăru capul mortului. Era un bărbat. O piele smeadă și arsă de intemperii, fălci puternice, osoase. Ochii deschiși, cenușii. Avea fire albe la tîmple și în barba de curînd crescută. O barbă rară și neîngrijită de bolnav sau vagabond. Avea o dantură bună. Dinți puternici, duri, ca grăunțele de porumb. Dinți buni pentru a mușca și a rîde.

Era un bărbat matur. Poate chiar îmbătrînit înainte de vreme. Avea semne și cute pe față. Aproape de ochi, la colțurile buzelor, sub nări, de-a lungul frunții. Vîrste sau brazde cum se fac la oamenii care trăiesc in soare și vînt. Putea fi un marinar sau un țăran sau un zidar. Oameni pe schele în plin soare. Sau un cerșetor. Bătînd străzile in sus și-n jos, zi de zi.

Dacă ar fi fost viu, ar fi fost ușor să știe ce era cu el. L-ar fi întrebat: „Spune-mi, prietene, ce muncă faci dumneata?" Nu, n-ar fi putut să-i spună prieten mortului aceluia tăcut și îndepărtat. Poate i-ar fi spus „domnule". Dar ce importanță avea să-i spună prieten sau să-i spună domn unui mort necunoscut. Cu siguranță că in viață nu l-ar fi intîlnit niciodată. Și dacă l-ar fi întîlnit, probabil n-ar fi avut interes să se oprească spre a-i vorbi. Nu vorbești cu toți oamenii care colindă străzile. Adevărul este că de cele mai multe ori nici măcar nu-i vezi. Cum nu vede peștele apa. Treci printre ei

S-ar fi putut însă să-l fi oprit chiar el ca să-i vorbească. Cu fața aceea obosită și aspră, desigur că i-ar fi spus „domnule". Pentru a-l întreba de o adresă sau cît e ceasul sau ca să-l ceară un foc. Sau, poate, ca să-i ceară bani. Foarte probabil că el i-ar fi răspuns sec și nici nu și-ar fi întors ochii să-i vadă chipul. Ce avea el de-a face cu primul necunoscut care dorește să-l ceară ceva pe stradă? Evident, nimic. Și dacă ar fi fost chiar acest om, tot n-ar fi putut să-l deosebească și să presimtă că după un timp oarecare i se va atribui cadavrul lui pe masa de disecție anatomică.

Acum era însă altceva. Il dăduseră lui acest cadavru. Așa cum îi dăduseră un halat, niște mănuși, un set de pense, scalpelul și bisturiele, îi dăduseră și cadavrul. Se afla acolo, preda lui, venit la el, ajuns la el. Așa cum trupul unui inecat ajunge la malul mării.

Puteau să fie vreo patruzeci și cinci sau cincizeci de ani de cînd omul acela pășise în viață. Străbătind intemperiile care îi însemnaseră chipul. Pentru a ajunge acum in mîinile lui, fără împotrivire, fără istorie, fără drum. Umblase însoțit de felurite nevoi, de niște prieteni și dușmani, de un nume.

Din tot ce trecuse prin acel corp nu rămineau decit vagi indicii. O istorie ușor tatuată pe o anatomie. Ridică încet pînza, dezvelindu-l corpul pe jumătate. Îi fu rușine să-l dezgolească în întregime. Avea pieptul lat, puternic și brațe vînjoase. Structură de luptător sau om deprins cu poveri. Nu se vedea pe el nici o urmă de rană sau de lovitură. Trebuia să-i examineze mîinile. Inainte însă, privi cu teamă o plăcuță de plastic, legată cu sfoară, care îi atîrna de încheietura

mîinii stingi. Cu litere strîmbe de tipar era scris numele: „Simeón Calamaris".

Era numele lui. Il avea scris pe placa aceea pătrată, aşa cum un ciine şi-l poartă pe zgardă. Sau cum stă scris pe un balot numele stăpînului.

In şoaptă, aplecindu-se spre urechea mortului, rosti ca şi cum l-ar fi chemat:

— Simeón Calamaris.

Nu se intîmplă nimic. In viaţă ar fi tresărit. Şi-ar fi intors faţa mirat. Cineva il chema pe nume. Şi-ar fi intors faţa cu surpriză şi chiar cu plăcere. Cineva il cunoştea şi il chema. Pavilionul auditiv care fusese atit de extraordinar de sensibil la acele două cuvinte, le lăsa acum să treacă prin aer ca şi cum nu le-ar cunoaşte. Era mai puţin decit un ciine cu numele pe zgardă. Un ciine ar fi răspuns cu o mişcare din coadă. Era mai degrabă un balot cu o etichetă prost lipită, la repezeală.

— Nu eşti prea înalt, Simeón Calamaris.

Simţea un impuls spontan de a-i spune tu. Aşa cum spui tu copiilor şi animalelor. N-ar fi fost în stare să-i spună „dumneata". Era cu totul gol, fără rezervă, înaintea lui. Intr-un fel, era al lui. Al lui, ca un animal. Un animal mare, liniştit, rece, nemişcat.

Ii examină mina cu eticheta. Era lată şi osoasă. Observă că miinile morţilor atîrnă mai greu decit ale celor vii. Deşi, probabil, cintăreau mai puţin, căci oarecare greutate trebuie să aibă şi viaţa sau răsuflarea sau sufletul. Tot ce sălăşluise în acel corp şi care acum pierise. Tot ceea ce il făcuse un om şi a cărui lipsă il făcea acum mai puţin decit un animal. Era o mînă puternică, dar nu grosolană. Nu era o mînă care să izbească, mînuind ciocanul sau tîrnăcopul. Avea oarecare fineţe. Putea să fie de pictor sau copist sau muzician. Nu de pietrar, nici de fierar, nici măcar de grădinar.

Putea tot aşa de bine să fie mina unui hoţ. Puternic, fin, ager, obişnuit cu nopţile şi închisorile. Un falsificator de bancnote, de semnături, capabil să escaladeze pereţi şi ferestre, un tăcut vizitator nocturn, înşelător de vameşi şi poliţişti, mînuitor de nume fictive. Poate chiar numele scris pe etichetă nu era decit ultimul pe care l-a scornit pentru a-şi păcăli urmăritorii.

Nu era un nume obişnuit în ţara noastră. Avea o rezonanţă îndepărtată şi necunoscută. Putea fi un nume de grec sau sefard din Corfu ori Salonic sau il putea purta vreun locuitor din Alexandria, Beirut sau Istanbul. Vechi nume greceşti, latine, arabe sau biblice. Cunoştea citeva din romane, din filme, din poeziile romantice. Cu un

nume atît de încărcat de amintiri și sugestii, omul acela venise din vreun oraș cu minarete și ruine elene și biserici bizantine. Dintr-un oraș alb și roz, cu turnuri subțiri, plin de turiști, prostituate și contrabandiști. Cu mare, măslini, pini rotați, cedri și pînze de corăbii.

Care să fi fost limba lui Simeón Calamaris? Nici măcar o limbă închegată, constituită, ci vreun dialect de golf din Mediterana orientală. Era ceea ce se numea în cărțile vechi un om din Levant. Un levantin.

Lungă și întortocheată trebuie să fi fost peregrinarea care adusese corpul lui Simeón Calamaris din acel port cu stafide, ulei de măsline și vin, de-a lungul peninsulelor dințate ale Europei și dincolo de Atlanticul de nord și de Antile pînă la acea masă de disecție anatomică a Facultății de medicină pentru a-i fi predat lui. Era ca o lentă, rătăcitoare și întîrziată dăruire. Împlinirea finală a unei meniri care se desăvîrșea tocmai cînd el ridicase pînza și descoperise fața cadavrului.

Observă din nou că nu era nici rană, nici lovitură vizibilă. Probabil murise pe neașteptate. O durere bruscă și surdă în inimă, ruptura unor vene și rămăsese pe pavajul străzii sau în camera hotelului de mîna a treia, cu fraza neterminată, cu fapta nedusă pînă la capăt, cu mesajul netransmis, cu promisiunea neîmplinită, cu așteptarea zădărnicită.

— Aici e un om mort, spusese cel care dăduse peste el.

— Mort?

— Mort!

Numele îl vor fi găsit în registrul hotelului sau pe vreo hîrtie în buzunar sau în adresa unei scrisori vechi. Sau cineva care îl cunoscuse de curînd va fi vorbit.

— Mi-a spus că se numește Simeón Calamaris.

— Îl cunoșteați mai demult?

— Nu. Alaltăieri am intrat în vorbă cu el și mi-a spus numele.

Oricum, cu acest nume pe brățara de sfoară, sosise pînă aici. Un crîmpei de sfoară murdară cu o plăcuță de plastic.

Acum se afla acolo pentru el. Era ca al său. Îi fusese dat și predat. Simțea ceva foarte curios. Nimeni și nimic nu-i fusese dăruit atît de total ca acel corp. Îi aparținea cu desăvîrșire, mai mult decît tatăl său, ori sora sa, ori casa, ori prietenii. Simeón era numai și numai al lui.

Simți, cu surpriza celui care se deșteaptă, că sosise colegul lui de studii. Îl privi ca și cum l-ar fi văzut pentru prima oară. Era o față care se mișca și vorbea și un corp care gesticula. Își dădu seama că

în sala aceea mare, se aflau alte mese de disecție și că oameni îmbrăcați în alb se agitau în jurul lor. Colegul terminase de ales instrumentele și le puse pe masă. Atunci îi vorbi:

— Să începem cu craniul. Ia ferăstrăul.

După masă, tatăl se așeză, cu ziarul, în fotoliul lui obișnuit, alături de lampa cu picior; mama începu să tricoteze cu ghemul de lînă roz în poală; cîinele, negricios și urecheat, sta lungit la picioarele ei. Surioara își despleti părul în fața oglinzii și începu o lungă și elaborată pieptănătură, ținînd între dinți acele mărunte și vorbind din cînd în cînd cu o voce nazală, sisiită și întretăiată.

El se așeză la o parte, tăcut, cu gîndurile lui Simeón Calamaris.

— Astă seară nu spui nimic, băiatule, comentă mama.

Răspunse cu un scurt mormăit.

Surioara articulă pe jumătate cuvintele, cu gura plină de agrafe și ace de păr:

— Așa e el. Un nesuferit. Nu binevoiește să ne vorbească fiindcă ne consideră stupizi.

Nici acum nu răspunse. Privi spre tatăl lui care părea să nu-i audă și să nu le dea atenție, cufundat fiind în lectură. Parcă stă în spatele unei cuști cu gratii făcute din rîndurile literelor negre. Vedea mustața lui căruntă, tăiată cu oarecare cochetărie, luciul mat al capului chel, mîna grasă care etala pe degetul mic o cocoașă de rubin incrustată într-un inel solid de aur.

Mîinile tatălui său păreau mai vulgare decît acelea ale lui Simeón Calamaris. Era de asemenea și mai multă noblețe pe chipul tăbăcit de viață al acestuia. Un chip care evoca multe lucruri fără să aibă nevoie de cuvinte.

Dacă l-ar fi adus pe Simeón cu el, aici, ar fi fost o întîlnire curioasă. Nu pe Simeón cel mort, ci pe cel viu care a existat înainte ca el să-l întîlnească. Toți ar fi făcut o mutră acră la intrarea în casă a acelui necunoscut. Cu fața lui de pirat sau cerșetor. Tatăl lui ar fi gîndit sau ar fi spus: „Cum de îndrăznești să aduci în casa noastră o astfel de persoană?" Mama l-ar fi privit cu surprindere și cu puțină compasiune pe omul acela care arăta că nu fusese prea norocos în viață. Surioara ar fi observat costumul ponosit și anii înscriși pe față și s-ar fi întors, indiferentă, la aranjarea pieptănăturii.

Simeón ar fi salutat cu naturalețe. Desigur, ar fi sărutat mîna mamei, cum obișnuiesc s-o facă unii străinii, cu rafinată politețe. Ar fi rămas privind-o cu afectuoasă surpriză. Poate i-ar fi spus:

— Prin fiul dumneavoastră, vă cunosc. Se vede limpede că sînteţi o doamnă de o mare delicateţe şi bunătate

Ea ar fi surîs mulţumită.

Şi salutînd-o pe surioară, ar fi spus că o găseşte frumoasă şi atrăgătoare. Dar nu ar fi spus: „frumoasă fată". În loc de asta ar fi rostit un cuvînt străin, poate „girl", poate „jeune fille", mai degrabă „ragazza".

În schimb, tatăl lui ar fi răspuns sec la salut, şi, fără să-l invite să ia loc, ar fi dat drumul unei întrebări dezagreabile:

— Cu ce te ocupi dumneata?

Simeón l-ar fi lămurit pe larg, dar pe ocolite şi cu umor:

— Nu îndrăznesc să vă răspund „cu nimic", căci v-aş alarma fără motiv şi n-ar fi nici adevărat. Am sosit de curînd în acest oraş. Am unele proiecte interesante, dar trebuie întîi să recunosc terenul şi să studiez situaţia.

Şi ar fi început să vorbească despre aspectele curioase ale oraşului, despre contrastele lui — străzi vechi înguste cu case de tip spaniol, balcon şi grilaje de fier la ferestre — alături de noi cartiere moderne cu vile recent construite, de toate culorile şi formele, ca prăjiturile din vitrina unei cofetării. Iar jur-împrejur, înălţimile acoperite de crusta cocioabelor de carton şi tinichea. Ar fi spus că noaptea, cînd încep să se aprindă luminile în căsuţele de pe povîrnişuri, oraşul îi evoca priveliştea unui port la Mediterana. Poate ar fi menţionat Tangerul sau Algerul. În Alger se află cetăţuia veche care apărea în unele filme despre lumea interlopă. Într-o carte germană cu fotografii din Mediterana, găsise o vedere din Nauplia. O limbă îngustă de pămînt, plină de măslini şi chiparoşi, care înconjoară cu casele ei albe şi cu „logiile" deschise un golf blajin cu o insulă la mijloc.

Conversaţia începea să devină interesantă. Tatăl lăsa la o parte ziarul, mama uita de împletit, surioara se apropia pentru a se aşeza alături de vizitator. În ochii mamei se zărea o lumină de simpatie. Nu mai era un străin cel care se afla acolo, ci un prieten al fiului ei.

Ştia ce gîndise tatăl său auzind numele. Simeón Calamaris. Era un nume de flaşnetar cu maimuţă. Flaşneta care învîrteşte „O sole mio" şi maimuţa care face piruete cu pantalonii ei de husar pentru ca trecătorii amuzaţi să arunce cîte o monedă în pălăria pusă pe trotuar. Totuşi, în îndepărtata lui ţară, nu era un nume ciudat. Nimeni nu s-ar fi mirat auzindu-l. Era un nume cunoscut şi chiar respectat. Aici însă suna a nume de aventurier sau de contrabandist, dar acolo

era al unui navigator, al unui negutător sau al unui funcționar care saluta pe soția guvernatorului orașului la ieșirea de la sinagogă, sau de la biserica creștină de rit copt sau de la mănăstirea bizantină.

In vreo formă oarecare, cuvîntul aventurier sau contrabandist s-ar fi intercalat în conversație. Simeón, fără să se impresioneze, ar fi început să le spună cum, deodată, oamenii cei mai legați de pămînt au fost nevoiți să se transforme în fugari, condamnați sau aventurieri. Războiul și cruzimea persecuțiilor îi sileau pe oameni să se arunce în ilegalitate, în clandestinitate și în contrabandă. A trăi era o acțiune periculoasă. Trebuia să eviți primejdii enorme ca să capeți pîinea de zi cu zi sau pentru a salva o ființă iubită. Ori pentru a transmite o informație indispensabilă celor de partea cealaltă. O lume mișunînd de iscoade și călăi unde, dintr-o dată, tot ce era permis devine delict.

Simeón ar fi spus cu totul firesc:

— Vine un moment în care nu mai știi dacă ce faci este licit sau ilicit. E o probă teribilă prin care e mai bine să nu treci.

Știa că astea erau socotite de tatăl său o anatemă dezgustătoare. Pentru el nu putea fi nici o dificultate în a deosebi ceea ce este permis, de ceea ce nu este. Cu certitudine imperturbabilă hotăra ce era bun și ce era rău. Un judecător suprem și sigur. Rareori, cînd el se încumeta să-i opună vreun caz de conștiință greu de soluționat, tatăl lui se exaspera. „Numai slăbănogii și betegii șovăie." Se gîndea, dar nu îndrăznea să i-o spună, că Francisc și Petru, că toți sfinții șovăiau și nu erau siguri că săvîrșesc binele. Dar asta ar fi provocat o izbucnire vehementă, de nestăpînit.

Așa cum, într-un fel, o provocau cuvintele lui Simeón Calamaris.

— Poate că dumneata te îndoiești de ce este permis într-un anumit moment, eu însă, nu. Simeón ar fi avut curajul să spună: „Totul depinde de împrejurări", ceea ce ar fi prilejuit o replică tăioasă din partea tatălui său. Tatăl său era categoric și inflexibil, cel puțin în modul de a se exprima. Și mai ales în modul de a se exprima față de persoanele care îi erau dezagreabile.

— Depășești limita, domnule. Frumoasă morală este aceasta care depinde de împrejurări! Astfel, totul ar fi permis. Orice pretext ar fi bun pentru a scuza orice faptă oricît de rea. Ține minte: cine se scuză, se acuză.

El ar fi trebuit să intervină în favoarea prietenului său. Nu putea să îngăduie ca tatăl lui să-l jignească. Deși după aceea, cînd Simeón va fi plecat, tatăl lui ar fi putut să-l întrebe ironic:

— În fond, ce știi tu despre omul ăsta pe care abia l-ai întîlnit? Unde l-ai găsit? Fără îndoială, nu în vreun loc respectabil.

Unde îl întîlnise? Ar fi trebuit să născocească o poveste întreagă. Să spună că i l-a prezentat un prieten comun. Că era prietenul unui profesor de la Facultatea de Medicină. Fiindcă ar fi fost absurd să spună altceva. Nu e un prieten. Mi l-au dat. Îmi aparține, cel puțin pentru un timp. Trebuie ca eu să-l recuperez și să-l salvez.

Era mai în vîrstă decît el cel puțin cu douăzeci de ani. Ar fi părut ciudată o prietenie între un tînăr student și acel om straniu, îmbătrînit și venit Dumnezeu știe de unde. Adevărul era că nu el îl căutase și nici nu îl alesese. Auzise spunîndu-se de multe ori că nu-ți alegi părinții, nici frații și nici fiii. Îi găsești, îi primești. Îți sînt dați.

— Mie mi-a fost dat Simeón Calamaris.

Credea că a spus-o numai printre dinți, dar cuvintele îi scăpaseră cu voce tare. În tăcerea odăii, se auzi destul de clar numele. Surioara întoarse capul, mama întrerupse tricotatul, tatăl lăsă pe genunchi ziarul pe care-l citea.

— Ce spui?

Toți își îndreptau spre el privirile întrebătoare.

— Nimic.

Tatăl său insista:

— Ba da. Ai spus un nume. Ce nume?

Încercă să pară indiferent.

— Un nume? A, da, Simeón Calamaris.

Din nou răsună numele în salon. Niciodată nu-l auziseră și părea că nu înseamnă nimic pentru ei.

Totuși tatăl său spusese exact fraza aceea:

— Simeón Calamaris? Ăsta e un nume de flașnetar cu maimuță.

*

Căutarea acelei case a fost foarte lungă. Era ca și cum te-ai întoarce pe un drum vag întrezărit sau ai urma pașii unei sălbăticiuni în pădure. De la secția de anatomie la spitalul de urgență. Întreba pe salariați, insista să se caute în registre. Erau coloane întregi de nume încurcate și cel mai adesea scrise greșit de creionul neîndemînatic al gardianului pe jumătate adormit.

— Caramali?

— Nu, Calamaris.

— Simón?

— Nu, Simeón.

— De cîte zile?

— Vreo trei sau patru.

Încet şi vag începea să reconstruiască etapa finală a mortului. Căzuse pe stradă, victima unui atac. Îl ridicase poliţia şi îl dusese la spitalul de urgenţă. Murise, fără a-şi recăpăta cunoştinţa, după puţine ore de la internare. Nu avea asupra lui decît hîrtii fără importanţă. Le-au arătat poliţiei. O scrisoare veche în greceşte adresată lui Simeón Calamaris. Nu o traduseseră. Văzu înşiruirea de neînţeles a acelor litere ciudate. Era semnată cu un singur nume. Poate un nume de femeie. Nu avea nici o dată, era îndoită şi murdărită de timp. Probabil că Simeán o purtase asupra lui luni sau ani, ca o ultimă amintire. Mai era şi o parte ruptă dintr-un bilet vechi de loterie. O tăietură de ziar mototolită despre semnul zodiac al Săgetătorului. Acolo se aminteau virtuţile conferite de acesta: bunăvoinţă, seninătate în primejdie, ardoare fără flacără, vocaţie de sacerdot sau rege. Metal — cositorul, piatră — peruzeaua şi *carbunculul**.

Cea mai recentă era o adeverinţă de amanetare, datată cu două săptămîni în urmă. La Muntele de Pietate găsi obiectul: un inel de aur gravat cu un cap de gorgonă, netezit de atita folosinţă. Mai era pe chitanţă şi o adresă la care nu mai locuia în momentul dispariţiei. Era o pensiune modestă de imigranţi, zgomotoasă, dezordonată şi murdară, într-un cartier sărac din oraşul vechi. Nu ştiau unde se mutase şi amintirea pe care o păstrau despre el era foarte imprecisă. Prăpădi o zi întreagă pentru a găsi alte pensiuni de imigranţi. O căutare fără răgaz şi aproape fără speranţă. Cînd numele nu evoca nimic, recurgea la descrierea fizică. Obţinu numai răspunsuri vagi sau chiar confuze care nu rareori îl îndrumau în direcţii greşite.

Aproape din întîmplare, ajunse totuşi la casa aceea. Fu gata să meargă mai departe. Trecuse prin multe pensiuni, pusese deja aceleaşi întrebări de nenumărate ori, fără nici un rezultat. Casa aceea sărăcăcioasă se afla pe o străduţă aproape de vechea staţie de cale ferată. Se simţea obosit şi hotărîse să se întoarcă acasă de unde lipsise toată ziua. În trecere, aruncă o privire înăuntrul antreului. Se zărea o sofa de muşama pe culoar, nişte palmieri pitici şi rahitici în bidoane vopsite în verde şi mai încolo cîteva mese — sufrageria — cu feţe de masă şi sticle. Un radio pus la maximum te asurzea cu un cîntec de dans. Trecuse mai departe, cînd hotărî să se întoarcă, să intre şi să întrebe din nou. Aceeaşi întrebare, repetată de o mie de ori, pusă unei patroane ce semăna cu toate celelalte: grasă, nepieptănată, cu un şorţ murdar în carouri.

---

* carbuncul = rubin roşu închis (n.ant.).

— Da, locuieşte aici, dar nu s-a mai întors de cîteva zile. Dumneavoastră îl cunoaşteţi?

— Da, îl cunosc.

Răspunse fără ezitare. Fu pe punctul de a spune că sînt prieteni, dar se reţinu.

— Şi ce-i cu el? Mai bine de şase zile nu s-a întors şi îmi datorează două săptămîni pentru odaie. Nu-mi place treaba asta.

— Nu vă faceţi griji, totul se va aranja. Calamaris avea de făcut o scurtă călătorie. A trebuit să plece urgent, ştiţi cum se întîmplă, în provincie.

Patroana era prost dispusă. Vorbea cu un accent străin, mîncînd sfîrşitul cuvintelor. Nu era corect ce făcuse Simeón. Înainte de a pleca, trebuia să-şi achite datoriile. Ea era vinovată. Trebuia să-i fi luat banii pe odaie dinainte. Era însă simpatic şi părea un om cumsecade. Menţiană o sumă de bani neînsemnată. Era datoria lui Simeón. Două săptămîni de pensiune.

— Să plece aşa, fără să spună nimic. A făcut foarte rău.

Ce bani puţini; probabil că se mînca foarte prost în pensiunea aceea. Casă de trecere, de imigranţi în căutare de lucru, de pasageri pentru două nopţi, cu buzunarele goale şi conversaţie în antreu, privind afară, în noapte. El putea să plătească pentru Simeón, suma era o nimica toată, şi să spună că prietenul lui îl însărcinase să aranjeze socoteala. Se gîndi totuşi că ar fi putut da naştere la bănuieli şi preferă să tacă.

— Veniţi să vedeţi ce-a lăsat. O mizerie.

Pensiunea era deocamdată pustie. Chiriaşii nu se întorseseră încă pentru masă. Trecură prin a doua curte interioară. Ajunseră la o încăpere mare, împărţită în cămăruţe prin tăbiii de lemn acoperite cu pagini de ziare şi reviste. Deschiseră uşa unei cămăruţe. Văzu două paturi înguste de metal, un lighean cu ibric şi două noptiere.

Patroana se aplecă şi scoase de sub un pat o valiză de piele, uzată, pătată şi descusută la colţuri. O aruncă pe pat şi o deschise brusc.

— Vedeţi şi dumneavoastră. Asta-i tot ce a lăsat.

Scotocea cu furie şi scotea puţinele lucruri pe care le zvîrlea apoi pe pat şi pe podea.

— Poftim, vedeţi.

El privea fără să vorbească. Un vechi pulover albastru căzu pe jos cu mînecile desfăcute. Păstra forma toracelui lui Simeón Calamaris. Nişte pantaloni cenuşii căzură îndoiţi, ca într-o îngenunchere.

O legătură de cămăşi şi ciorapi murdari. O pereche de pantofi vechi, care luaseră forma de barcă.

— Astea-s singurele lucruri mai de soi.

Arătă o mică ramă rotundă de argint cu o fotografie ştearsă, îngălbenită. Era portretul unei femei foarte tinere, poate a copilă, cu lungi cozi împletite cu panglici şi purtînd un fel de costum popular. Apoi o icoană mică de aramă şi lemn. Fecioara cu pruncul şi nişte îngeri. Coroana era reliefată în metal. Le luă din miinile patroanei şi le puse cu grijă pe masă. Privi lung spre celălalt pat.

— Şi aici cine stă?

Putea fi persoana care împărţise două săptămîni odaia cu Siméon. Ceva tot trebuia să ştie despre el. Ceva tot va fi auzit.

— Era un italian. A plecat. De ce? Voiaţi ceva de la el?

— Nu, nimic. Din curiozitate.

Patroana se revărsa din nou în ocări. Vorbea de escrocherie, se acuza pe ea însăşi de bune sentimente.

— Nu aveţi nici o grijă, vi se va plăti totul. Siméon m-a însărcinat să vă plătesc totul.

O voce nouă se auzi în uşa odăii.

— S-a aflat ceva despre Siméon?

Era o femeie care se pregătea să intre. El o privi aşa cum stătea în contra luminii. Era tînără, cu ochii mari şi nasul fin, cu părul decolorat, aproape alb, adunat într-o coadă de cal. O rochie strimtă îi reliefa corpul, purta papuci fără tocuri. Patroana se întoarse spre ea dezgustată.

— Dînsul ştie.

Acum se îndrepta spre el. Pătrunsese în cămăruţă şi se aşezase pe patul liber. Incrucişase picioarele, dezvelindu-şi puţin pulpele. Nu putu să nu o privească. Avea pielea albă şi suavă. Se gîndea la abisul dintre o piele vie şi tînără şi o piele moartă şi bătrînă. Văzuse pielea prietenelor lui. Pînă la coapse, în costumul de baie, pînă la îngemănarea sînilor, în decolteurile festive. Se lăsase pe spate, sprijinindu-se pe braţe şi alcătuia o figură sinuoasă, cu şolduri pline şi piept rotund, păr incolor şi privire piezişă, dispreţuitoare.

— Ce i s-a întîmplat lui Siméon?

Şi ea avea un accent străin. Un ton nesigur şi un „R" graseiat. Se gîndi imediat că trebuie să fie femeia lui Simeón Calamaris. Simeón Calamaris a privit-o probabil ca pe femeia lui. In acea pensiune sordidă, femeia se dezgolea pentru el în toată splendoarea. La fel de minunată ca regina din Saba. Splendoarea nudului unei

femei care se eliberează de toate cele înconjurătoare. Ochii lui Simeón Calamaris se aprindeau desigur de dorinți. Gîtul I se usca și mîinile îi tremurau ușor pe acea piele caldă și gingașă. Cu gura lui aspră și amară căuta gura ei surîzătoare și plină ca un fruct.

Patroana desluși ceva pe chipul lui și se retrase discret.

El veni să se așeze alături de ea. In față, pe celălalt pat și pe podea erau lucrurile lui Simeón Calamaris.

Ii spuse că Siméon îi dăduse însărcinarea, încă de acum cîteva zile, întîrzierea era din cauza lui, să vină și să achite socoteala de la pensiune. Plecase într-o călătorie. Nu prea departe. Nu putea întîrzia prea mult.

— Nu ți-a spus nimic pentru mine?

Nu reușea să-i răspundă. Ce-ar fi putut să-i spună Simeón unui tînăr prieten înainte de a pleca în călătorie? I-ar fi spus să se ducă la pensiune să achite chiria neplătită. Să ia lucrurile ca să i le păstreze. Și poate i-ar mai fi spus:

„Acolo ai să-ntîlnești, poate, o femeie care are să te-ntrebe de mine. N-a fost mare lucru între noi, dar a fost bună cu mine. Am petrecut clipe plăcute. Salut-o din partea mea și nu-i spune nimic mai mult".

— Tu cum te numești?

— Madá.

— Ești franțuzoaică?

— Da. Ți-a vorbit de mine?

Da, îi vorbise de Madá. Adesea. Cum bea cîteva sticle de bere, începea să vorbească de ea. Cu duioșie, cu sinceritate. Spunea că trăiseră împreună momente frumoase. Îi privea fața cu coada ochiului și o vedea mulțumită. Da, Simeón aducea mereu vorba de ea.

— Ce ciudat!

— Ciudat, ce?

— Că vorbea atîta. Cu mine era mai mult tăcut. Asta îmi și plăcea la el. Părea că poate povesti multe lucruri și nu le povestea. Uneori eu mă și supăram din cauza asta.

Adăugă, surîzînd:

— Dar era bun.

— Sigur că era bun.

Işi dădu seama că vorbeau despre el la trecut, ca de un mort.

— De ce spui că era? îl întrebă ea.

— Pentru că e sigur că nu se va întoarce.

Adăugă:

— Ți-ar părea rău să nu se mai întoarcă?

Simţea nevoia să-i pătrundă în suflet, în căutarea lui Simeón. Ceva din el rămăsese în ea, crimpeie vii. El continua să trăiască în aceste amintiri.

— Te interesează asta?

El insista:

— De ce îţi plăcea?

Femeia îl privi curioasă şi zîmbitoare:

— Pentru multe motive.

— Spune-mi-le.

— Nu pot să ţi le spun pe toate.

Ea vorbea cu înfrigurare.

— Spune-mi unul.

— Vorbeam franţuzeşte.

Între limbile sale, Simeón Calamaris ştia deci franceza. La ce îi folosea sau la ce îi folosise? Pentru a dăinui în memoria acelei femei care cunoscuse atîţia bărbaţi. Vorbeau franţuzeşte în chiţimia din pensiune.

El se ridică de pe pat şi făcu doi paşi pînă la naptiera pe care patroana lăsase icoana şi rama ovală de argint. Le luă şi le întinse femeii. Cui altcuiva ar fi putut Siméan să lase acele lucruri?

Se aşeză din nou alături de ea. În cămăruţă începea să fie întuneric şi afară se auzeau glasurile locatarilor care se întorceau. Glasuri puternice şi rîsete groase.

— Sînt pentru mine?

Confirmă cu o mişcare a capului.

— Ţi-a spus el să-mi dai astea?

Repetă gestul de afirmare.

Femeia cercetă obiectele şi întoarse spre el nişte ochi iluminaţi de recunoştinţă şi chiar de emoţie.

— E foarte drăguţ din partea lui că a făcut asta. Foarte drăguţ. Şi tu de asemenea eşti foarte drăguţ că ai venit să mi le dai.

Îl privea cu o intensitate care îl neliniştea. Umbra crescîndă îi apropia.

— Sărută-mă. Nu vrei?

O sărută pe gît, pe obraji, pe ochi şi apoi pe gură. Simţi un fel de sete. Cu gesturi stîngace îşi scoase haina şi o aruncă pe jos. În timp ce o îmbrăţişa, îşi desfăcu cravata şi aproape că-şi smulse cămaşa. Era ca şi cum ar fi căzut împreună de pe o înălţime fără fund. Mîinile-i alunecau pe trupul femeii. Nu mai rostea cuvinte legate, ci bolborosite, întretăiate.

Mergea pe povîrnişul unui vis de copil printre umbre pline de alte umbre, unde totuşi se simţea arzînd un foc fără flăcări. O căutare incardată, în afara locului şi timpului care pieriseră o dată cu îmbrăcămintea. Fugea prin văi şi ripi. Parcă deschidea porţi molatice şi străbătea trecători toride şi se izbea de jivine neştiute. Cuiburi, spinări şi guri de făpturi nenăscute şi negrăite. Fîntîni şi coline. Fişii din fiinţa lui erau devorate de fălcile şi ciocurile acelea. Izbea în boturi, guşi şi creste. Pînă la hultanul prădalnic cu pene sumbre cu reflexe roşietice.

Cobora fără sfîrşit şi fără încetare, căutînd ce? Căutînd pe cine?

Se ridică din pat şi începu să-şi strîngă îmbrăcămintea, căutînd-o în semiîntuneric. Era pe podea amestecată cu cea a lui Simeón Calamaris. Haina lui era în braţele puloverului acestuia. Cămaşa în faţa pantalonilor rămaşi într-o îngenunchere. Părea că se smulge şi îşi ia rămas bun de la el.

— Ai să mai vii? îl întrebă femeia.

Nu răspunse. Simţea că începe să-şi revină. Deschise uşa şi intră în mijlocul vacilor locatarilor prinşi în sporovăiala de seară.

Intrînd în casă, dădu peste tatăl lui. Cum îi auzi paşii, acesta îi veni în intîmpinare, de parcă l-ar fi aşteptat cu nerăbdare.

— Astea sînt ore de venit acasă? Nu te-am văzut la faţă de azi dimineaţă şi tot aşa în ultimele zile. Ce se întîmplă?

Inainte, i-ar fi fost teamă de această intîlnire, dar acum simţea, nu ştia de ce, că nu-i mai era. Era capabil să răspundă cu răceală sau chiar cu indiferenţă. Ba chiar să nu răspundă. Sau putea pur şi simplu să spună aşa cum şi spunea:

— Nu se întîmplă nimic.

Nu era răspunsul pe care tatăl lui îl aştepta de la el. Il privi cu uimire, descumpănit.

— Cum nu se întîmplă nimic? Vocea tatălui devenise dură, tăioasă. Cum nu se întîmplă nimic? Nu vii acasă şi nu te duci nici la facultate. Crezi că nu ştiu? In ultimele zile n-ai fost la cursuri. M-am informat la universitate.

— Puteam să mă duc, dar nu m-am dus.

— Şi de ce nu te-ai dus?

— Aveam alte lucruri de făcut.

Simţea privirea furioasă a tatălui său, dar nu-i era frică. I-ar fi fost înainte, dar acum, nu.

Îl ouzea, dar parcă era un străin, și în același timp îi veni în minte ceva ce-și imaginase sau citise Dumnezeu știe unde și cînd. Adolescenții care plecau la război se întorceau prefăcuți în bărbați. Se întorceau egali sau chiar superiori taților. De asemenea, băiatul care se încumeta singur în aventura mării se întorcea ca și cum în luni sau zile ar fi trecut mulți ani peste el. Și în legendele populare, tinerii care înviau, înviau ca bătrîni.

Vocea tatălui său se schimbase: devenise blîndă și împăciuitoare.

— Poate ți se întîmplă și ție ceea ce s-a întîmplat multor studenți la medicină. Prima disecție a unui cadavru le produce un șoc teribil. Îi cuprinde o scîrbă față de tot. Nu mai pot nici să mănînce.

Putea să spună că într-adevăr asta era cauza, dar simțea o curioasă nevoie să nu scape ocolind adevărul.

— Nu, nu-i asta. E altceva. Alte lucruri, diferite.

Tatăl rămase în așteptarea mărturisirii care părea că se anunță.

— Care lucruri, băiatule?

— Multe. Toate.

Tatăl bănui că se afla probabil sub influența rea a unor noi cunoștințe.

— Tu nu gîndeai așa, înainte. Ideile astea ți le-a băgat în cap cineva. Cu cine ai stat zilele astea?

Surise fără să răspundă.

— Cu cine?

Se hotărî să-i spună adevărul, cel puțin adevărul care putea fi spus și primit.

— Am mers cu Siméon Calamaris.

— Și cine e persoana?

Acum venea partea mai grea: să tălmăcească adevărul în cuvinte pe înțelesul tatălui său.

— E un om.

— Nici nu mă îndoiesc.

— De ce nu te îndoiești? Poate să fi fost un om și să nu mai fie.

Tatăl său își pierdea din nou răbdarea.

— Vrei să-mi faci favoarea să-mi vorbești într-un limbaj mai clar? Cine este acest om pe care eu nu-l cunosc?

— Adevărul e că nici eu nu-l cunosc prea bine, dar în zilele astea am învățat cu el.

— Și ce studiază dînsul?

— Nu mai studiază. Poate a studiat sau n-a studiat, dar în orice caz a învățat multe.

— Şi ce te învaţă pe tine? Să trăieşti ca un vagabond, fără ore de curs, fără obligaţii?

— E inutil să-ţi spun, ştiu că Siméon nu ţi place, nu poate să-ţi placă. In realitate, nu ţi-a plăcut.

— Nu mi-a plăcut, cînd? Nici nu-l cunosc, nici nu vreau să-l cunosc.

— După mine, l-ai cunoscut. L-am adus în faţa ta şi întîlnirea nu a decurs bine pentru dumneata.

— Pentru tine însă, da.

— Asta rămîne de văzut, cu timpul.

Tatăl puse capăt discuţiei:

— Nu mai spune prostii. De miine ai să fii punctual la cursuri.

Ii răspunse pe un ton cît mai senin cu putinţă:

— Am să mă duc la facultate ca să fii mulţumit, dar te anunţ, chiar de acum, că aş putea să nu mai mă întorc de la cursuri.

— Şi încă ceva. Nu te vei mai duce în casa acestui om.

— Asta va fi mai greu, fiindcă, printre altele, nu are casă.

Ar fi putut să spună:

— Am căutat o ființă pierdută pînă ce am izbutit să o întîlnesc.

Şi ar fi putut adăuga, fără să mintă:

— Era o chestiune de viaţă şi de moarte.

Ca tatăl său să nu creadă că era vorba de un capriciu sau de o închipuire, ar fi putut să adauge:

— E mîna destinului.

Nu exista însă cuvînt care să-l supere mai mult pe tatăl său şi era periculos să-l rastească, mai ales acum.

Trecu deci mai departe; în salon il aştepta mama.

Il privi cu bucuria aprinsă şi dulce stîrnită de o ființă dragă regăsită.

— Pari obosit. Vrei să mănînci ceva?

Nu, nu voia nimic şi mai ales nu voia să vorbească.

— Ai avut multe de făcut.

Aprobă, cu o mişcare a capului. Era adevărat că fusese foarte ocupat să caute şi să găsească.

Deodată, îi trecu prin gînd să o întrebe ceva şi mama îi ascultă cu uimire vorbele:

— Dacă eu aş fi fost un copil părăsit, unul din copiii abandonaţi la poarta unei case, tu m-ai fi crescut şi iubit la fel?

— Ce idei îţi trec prin minte, băiete!

— Răspunde-mi, te rog, la ce te-am întrebat.

Fața mamei deveni serioasă cînd ii răspunse:

— Poate că da.

De asta avea nevoie:

— Vezi, ar fi fost deajuns ca cineva să lase un copil necunoscut la poarta casei tale ca să poți începe o nouă viață.

— Desigur, dar de ce mă întrebi? I s-a întîmplat ceva asemănător cuiva pe care tu îl cunoști?

Nu avea să-i spună că se abandonase un prunc la poarta unei case cu oameni cunoscuți, dar nici nu îi va spune celălalt lucru, intîmplat.

Și totuși, se gîndea că Simeón Calamaris nu era tocmai un prunc părăsit. Nu venise alb și curat pentru a începe viața. Trecutul lui era mai degrabă amestecat, și pur și tulbure. Și acum, dacă ar fi cu el, ce-ar face?

Ar fi trebuit să intre pe furiș, să nu se lase văzuți. Ar fi trebuit să evite intîlnirea cu tatăl și cu mama lui, să-i apere singurătatea. Ar fi intrat pe ascuns ca un spion sau ca un hoț. Desigur, l-ar fi interesat mai mult să arunce o privire în camera surioarei. O cameră care nu semăna cu camerele femeilor cunoscute de Simeón. Tînăra nu era acolo, dar existau toate mărturiile prezenței sale. Tuluri, mătăsuri, perdele de catifea, plapumă înflorată, oglinzi, flacoane de parfumuri, papuci răsturnați, un taior aruncat pe un fotoliu, un dulap deschis unde se zăreau țesături de toate culorile, niște ciorapi fini, răsuciți pe parchet, ca pielea unui șarpe transparent și lucios, iar pe măsuța de toaletă multe obiecte mici de cristal sau porțelan în dezordine și între ele o strălucire aurie sub o rază de lumină.

Simeón ar fi intrat să adulmece, să iscodească, să cunoască, împins de instinctul lui de vagabond. Ar fi ținut o mînă înfiptă în buzunarul hainei, strîngînd biletul vechi de loterie și chitanța de amanetare. Ceea ce lucea pe masă era o monedă de aur purtată ca o amuletă. Strălucirea galbenă pe care o răspîndea ștergea profilul gravat pe avers. Simeón Calamaris știa foarte bine cît putea să valoreze o astfel de monedă. De cît timp nu simțise mîna lui Simeón Calamaris greutatea rece și dură a unei monezi de aur? Ar fi mîngîiat-o, pipăind-o cu degetele cum fac orbii pentru a recunoaște lucrurile. O pipăire voluptuoasă a lucrăturii fine care se încălzea în contact cu mîna lui.

Ar fi aruncat-o, distrat, în buzunar. Distrat? Și ar fi simțit fără îndoială mulțumirea, bucuria de a descoperi, ca printr-o miraculoasă ridicare de cortină, o neașteptată perspectivă de plăcere și posesiune.

*

își dădea seama că se culcase într-o sală vastă, plină de paturi înguste, albe și rigide. Nu ca să doarmă, ci ca să zacă. Nu era camera, nici casa lui, nu-i părea un loc cunoscut. Și cum nu era adormit, văzu ridicîndu-se dintr-un pat pe cineva care zăcuse acolo și acum se apropia să-i vorbească.

Ar fi preferat să nu-l întîlnească acum. Avea în mînă o monedă de aur și o puse pe măsuța de lîngă pat.

— Ce-i asta?

Vocea lui Simeón aproape nu se auzea. Acum își da seama că era ca și cum n-ar fi auzit-o niciodată mai înainte. Simeón vorbea stînd în picioare și el rămînea nemișcat, înțepenit în pat.

Ce spunea era foarte confuz. Avea datorii, multe, dar alții îi datorau lui încă și mai mult. Trebuia să plătească pentru el și pentru alții. Cu bani cîștigați. Trebuia să plătească patroanelor și farmaciștilor. Trebuia să plătească femeilor care așteptau. Cu banii cîștigați.

El crezu că era moneda pe care surioara lui o folosea ca amuletă. Moneda care strălucea pe măsuța ei de toaletă. O luase Simeón Calamaris. Tatăl său ar spune. „Nu trebuie aduși în casă oameni de soiul ăsta". Surioara ar fi stîrnit o larmă de proteste și suspine. Simeón insista însă în ideea lui: „Cu bani cîștigați". Cu fața aceea însemnată de încercări și suferințe, fără culoare, cu rănile acelea deschise, cu vocea aceea de neuitat.

În picioare, lîngă pat, Simeón spunea că trebuie plătit cu bani cîștigați. Desigur, trebuia plătită patroana pensiunii ca să nu mai spună grozăvii despre cel dispărut. Asta fac toți moștenitorii. Ar fi trebuit achitate și celelalte datorii, mărunte și risipite. Cutia cu țigări la circiumar. Reparația pantofilor la cizmar. Sfertul de laz vînzătorului de bilete. Nu știa tot ce trebuie să facă pentru a găsi prăvăliile și tejghelele din oraș și a-i plăti datoriile cu acea monedă de aur pe care Simeón o cîștigase. Știa în schimb și nu voia să se vorbească de asta, că trebuia dat ceva și franțuzoaicei de la pensiune. Se cuvenea să fie generos pentru Simeón și pentru el însuși.

Trebuia ca Simeón să iasă cu fața curată. Și el trebuia să iasă cu fața curată față de Simeón. Ar fi fost nevoie să-l spună; dar nu se încumeta, că îi datora mult și că, pe deasupra, nu fusese cu totul cinstit în întîlnirile pe care le avusese căutîndu-și drumul.

Dacă i-ar fi spus-o, un surîs ar fi apărut pe fața dură și rece a lui Simeón. L-ar fi îndemnat să nu ia lucrurile astfel. Esențial era ce îl învățase. Felul lui de a-l învăța. Tot ceea ce trebuise să facă.

Simeón Calamaris era țeapăn, fără sînge, pierit. Tot ce învățase sau primise în dar de la el însemna foarte mult și acum nu îndrăznea să tăgăduiască faptul că Simeón Calamaris cîștigase într-adevăr moneda de aur.

În pofida tulburării care îl paraliza, ar fi trebuit să-i spună vreun cuvînt de afecțiune sau gratitudine. Dar cum să spui ceva duios acelei ființe dure care încasa și primea.

Nu putea să-l fie prieten. „Chiar dacă aș vrea, n-aș putea fi prietenul tău, Simeón. M-aș teme". Era ca un tată teribil sau ca un fiu teribil. Nu un prieten care aduce intimitatea sentimentului. Mai bine să nu te apropii de el.

Putea să-i promită multe lucruri, poate pentru a-l îndepărta, cu speranța secretă de a nu le îndeplini, de a le uita. „Mă voi duce să-i plătesc pentru tine patroanei pensiunii". Nu vedea nici un gest de acceptare.

„Mă voi duce la femeia aceea ca să-i spun că-ți amintești de ea". Nu apăru nici un surîs.

„Voi căuta prin toate coclaurile și prăvăliile ca să-ți îndrept drumul". Fața îi rămînea inexpresivă.

„Mă voi duce să plătesc cu moneda pe care ai cîștigat-o". Ar fi trebuit mai degrabă să-i spună „care este a ta" sau „care ți se datora".

Nimic nu ar fi fost deajuns pentru a-l liniști, a-l împăca, a-l îndepărta pe Simeón Calamaris. Ca să se întoarcă pentru totdeauna în patul alb și îngust din care se ridicase să-i vorbească.

Dar de ce rămînea el întins în patul acela alb care nu-i aparținea și în acea sală rece fără sfîrșit care nu era camera lui? Unde se afla?

Chemă un băiat de pe stradă și îi dădu plicul cu moneda ca să-l ducă patroanei pensiunii.

— Eu te aștept aici, la colț. Spune-i să semneze plicul, la primire.

Cînd se deșteptase din noaptea aceea agitată, se apucase imediat să scrie, grăbit, rîndurile de pe hîrtia pe care a băgat-o apoi în plic, împreună cu moneda.

„Doamnă, nu a fost în intenția mea să plec fără să plătesc. M-ați judecat greșit. Din această monedă de aur pe care v-o trimit, rețineți ce vă datorez și restul dați-l din partea mea lui Madó, franțuzoaica. Păstrați-mi lucrurile pentru cînd mă voi întoarce. Într-o săptămînă sau două".

Semnă: Simeón, fără nume de familie, cu un scris care nu părea al lui. Nu pusese nici dată, nici loc.

Peste puţin timp, îl văzu pe băiat ieşind de la pensiune. Avea plicul semnat cu o mîzgăleală nervoasă. Mare trebuie să fi fost surpriza patroanei la primirea monedei şi scrisorii.

— Ce ţi-a spus?

— Nimic. Citi scrisoarea de trei ori şi cum văzu moneda, o luă şi o muşcă. Părea că vrea să ţipe. Îmi semnă plicul şi am rupt-o la fugă.

Nu avea nevoie să ştie mai mult. Dădu un real băiatului şi plecă. Îndeplinise ce trebuia. Nu mai avea nimic de făcut. Gura patroanei, pensiunea întreagă, vocile locatarilor, ochii femeii aprinşi ca într-un spasm, toată casa aceea murdară împărţită în cămăruţe de hîrtie şi cîrpe, va fi plină de numele lui Simeán Calamaris. Va răsuna ca zornăitul neaşteptat al monedei de aur.

Ca şi cum s-ar întoarce dintr-o lungă şi întunecoasă călătorie. Ca şi cum s-ar întoarce la lumină şi la viaţa regăsită. Străzile i se păreau însufleţite, vesele şi colorate. Trecea printre femeile cu mers zăbavit, printre strigătorii de reclame, printre vînzătorii ambulanţi, printre oamenii prinşi în discuţii şi dezbateri. Nu se oprea, nu vedea, nu auzea. Acasă, poate surioara işi dăduse seama de dispariţia amuletei. Sau poate nu observase nimic. Sau dacă da, poate nu-şi amintea unde o fi putut s-o piardă şi se va feri să spună ceva ca să nu o certe părinţii. La urma-urmelor, cine putea şti ce se întîmplase cu acea monedă?

Ajunse la facultate. Avea impresia că vine acum pentru prima oară. Că pentru prima oară vede curţile interioare, arcadele şi culoarele, apariţia şi dispariţia halatelor albe, umbrele lor pe ziduri.

Îşi scoase haina, îşi desfăcu cravata şi îmbrăcă halatul de pînză albă. Acum silueta lui putea să se contopească şi să se piardă printre celelalte.

Intră în sala de anatomie fără nici o ezitare. Nu merse însă la masa lui de lucru. De departe şi pieziş îl văzu pe colegul care diseca, aplecat asupra cadavrului. Cărnuri palide, tăieturi roşietice şi albăstrui.

Se îndreptă spre profesor. Îi dădu o explicaţie încîlcită în legătură cu absenţa şi îi ceru permisiunea să lucreze la alt cadavru. Profesorul nu găsea nici un motiv pentru această schimbare. Trebui să insiste şi chiar să se roage.

— Să vă spun adevărul: cadavrul e al unui om pe care l-am cunoscut. Am fost prieteni.

— Bine, dacă e așa...

Da, așa era, încuviință din cap cu fermă convingere. Cu o convingere pe care n-ar fi avut-o înainte pentru a afirma sau nega ceva, orice. Îi repartiză altă masă. Se duse aproape bucuros. Fără nici o șovăială, luă bisturiul și începu să efectueze incizia asupra toracelui. Cu siguranță, cu hotărîre. Acum nu mai era vorba decît de țesuturi, mușchi și oase ale unui corp fără istorie și fără nume.

Traducere din limba spaniolă de
Paul Alexandru GEORGESCU

JULIO RAMON RIBEYRO
(Peru)

Născut la Lima, în 1929, Julio Ramón Ribeyro studiază literele și dreptul la renumita universitate San Marcos. Prima sa carte, Ulii fără pene, publicată în 1955, adună opt povestiri de tip tradițional, cu întîmplări din mediul urban. Volumele următoare lărgesc aria de investigație a autorului și învederează maturizarea lui artistică : **Povestiri despre anumite circumstanțe** (1957) trasează un impresionant tablou al complexelor și contradictoriilor realități rurale peruviene, iar **Povestiri rebele** (1964) tratează despre alienarea și frustrațiile burgheziei din capitala țării. În 1977 apare **Silviu și trandafirii**, considerată a fi o sinteză elocventă a calităților narative proprii autorului : inventivitate, fluență, limpezime, simplitate atrăgătoare. Antologia **Vorbirea mutului** (1980) îmbogățește creația lui Ribeyro cu noi valențe — fantasticul și umorul cordial —, vizibile în povestirea selecționată **Dublul** și atestă în ansamblu o măiestrie narativă care îl situează pe autor în primul plan al prozei scurte peruviene de azi.

DUBLUL

In epoca aceea locuiam într-un mic hotel aproape de Charing Cross și îmi petreceam zilele pictînd și citind cărți de ocultism. In realitate, întotdeauna am fost amator de științe oculte, poate pentru că tatăl meu a stat mulți ani în India și a adus de pe țărmurile Gangelui, pe lîngă un paludism feroce, o colecție completă de tratate de ezoterism. Intr-unul din aceste volume, am citit cîndva o frază care mi-a deșteptat curiozitatea. Nu știu dacă era un proverb sau un aforism, dar oricum era o formulă categorică pe care nu am putut s-o uit: „Toți avem un dublu care trăiește la antipozi. Este însă foarte dificil să-l întîlnim deoarece dublii tind întotdeauna să efectueze mișcarea contrarie".

Fraza m-a interesat pentru că eu trăisem mereu frămîntat de ideea dublului. In această privință, avusesem o singură experiență și anume cînd, urcîndu-mă într-un autobuz, am avut nenorocul să mă așez în fața unui individ extrem de asemănător mie. Cîteva minute am rămas privindu-ne cu neascunsă curiozitate pînă ce m-am simțit prost și a trebuit să cobor cu cîteva stații înainte de locul meu de destinație. Deși o astfel de întîlnire nu s-a mai repetat, în spiritul meu s-a deschis o misterioasă poartă și tema dublului s-a transformat într-una din speculațiile mele preferate.

Mă gîndeam, într-adevăr, că existînd milioane de ființe care populează globul, ar fi foarte posibil ca, pe baza unui simplu calcul

al probabilităților, unele trăsături să se repete. În definitiv, cu un nas, o gură, o pereche de ochi și alte cîteva detalii suplimentare, nu se pot face un număr infinit de combinații. Cazul „sosiilor" venea, într-un anumit fel, să-mi confirme teoria. În epoca aceea, era la modă ca oamenii de stat sau artiștii de cinema să angajeze persoane asemănătoare lor pentru a face să cadă asupra acestora riscurile celebrității. Acest exemplu, totuși, nu mă mulțumea pe deplin. Ideea mea despre dublii era mai ambițioasă; eu mă gîndeam că identității trăsăturilor trebuia să-i corespundă o identitate de temperament și acesteia — de ce nu? — a identitate de destin. Puținele „sosii" pe care am avut prilejul să le văd uneau o vagă asemănare fizică — completată adesea cu ajutorul machiajului — cu o absență absolută de corespondență spirituală. De pildă, „sosiile" marilor financiari erau oameni umili care fuseseră constant corijenți la matematici. Hotărît, dublul constituia pentru mine un fenomen mai complet, mai pasionant. Lectura textului pe care l-am citat mai înainte a contribuit nu numai să-mi confirme ideea, dar și să-mi îmbogățească presupunerile. Uneori mă gîndeam că în altă țară, în alt continent, la antipozi, pe scurt, există o ființă identică mie, o ființă care îndeplinea actele mele, avea defectele, pasiunile, visurile, maniile mele și această idee mă distra, dar în același timp mă enerva.

Cu vremea, ideea dublului a devenit o obsesie. Timp de multe săptămîni nu am putut lucra și nu făceam altceva decît să-mi repet ciudata formulă sperînd poate că, printr-un fel de vrajă, dublul meu ar răsări ca din pămînt în fața mea. Curînd mi-am dat seama că mă frămîntam inutil fiindcă textul acela nu numai că formula o enigmă, ci propunea și o soluție: călătoria la antipozi.

La început am respins ideea călătoriei. Aveam tocmai atunci multe lucrări în curs. Abia începusem o madonă și primisem pe deasupra o propunere de a decora un teatru. Totuși, trecînd într-o zi prin fața unei prăvălii din Saho, am văzut un frumos glob terestru expus în vitrină. L-am cumpărat imediat și chiar în acea noapte i-am studiat minuțios. Spre marea mea surpriză, am constatat că la antipozii Londrei se află orașul australian Sidney. Faptul că acest oraș făcea parte din Commonwealth mi-a părut a fi de foarte bun augur. Mi-am amintit, de asemenea, că aveam o mătușă îndepărtată la Melbourne, pe care, folosind prilejul, puteam s-o vizitez. Se mai iviră multe alte motive la fel de nesăbuite — o neașteptată pasiune pentru caprele australiene — așa că după trei zile, fără să spun nimic proprietarului hotelului pentru a evita întrebări indiscrete, am luat avionul cu destinația Sidney.

Nici nu aterizasem bine, cînd mi-am dat seama cît de absurdă fusese hotărîrea mea. În timpul zborului, revenisem la realitate, mă ruşinam de propriile mele himere şi eram pe punctul să iau acelaşi avion ca să mă întorc la Londra. Şi culmea, am aflat că mătuşa mea din Melbourne murise de cîţiva ani. Totuşi, după o lungă dezbatere cu mine însumi, am hotărît că, la capătul unei călătorii atît de obositoare, meritam să-mi iau cîteva zile de odihnă. În realitate, zilele au durat şapte săptămîni.

Pentru a începe, voi spune că oraşul era destul de mare, mult mai mare decît prevăzusem eu, aşa încît am renunţat imediat să încep urmărirea presupusului meu dublu. De altfel, ce puteam face ca să-l întîlnesc? Era într-adevăr ridicol să opresc pe fiecare trecător pe stradă şi să-l întreb dacă nu cunoaşte o persoană identică mie. M-ar fi luat drept nebun. Cu toate astea, mărturisesc că ori de cîte ori aveam de-a face cu o mulţime, fie la ieşirea de la un teatru, fie în vreun parc, nu puteam să-mi împiedic o senzaţie de nelinişte şi fără să vreau, examinam cu grijă chipurile oamenilor. Odată, am urmărit timp de o oră, cu tulburare crescîndă, un ins de statura mea şi care mai avea şi mersul meu. Ceea ce mă exaspera era încăpăţînarea cu care refuza să-şi întoarcă faţa spre mine. La sfîrşit n-am mai putut şi l-am strigat din urmă. Cînd s-a întors, mi-a prezentat o fizionomie palidă, inofensivă, stropită de pistrui, care — de ce să nu o spun? — mi-a redat liniştea. Dacă am rămas la Sidney timp de şapte săptămîni teribile, n-a fost numai pentru a întreprinde astfel de cercetări, ci pentru motive de cu totul alt ordin: pentru că m-am îndrăgostit. Lucru rar la un bărbat de peste treizeci de ani, mai ales la un englez care se dedică ocultismului.

Îndrăgostirea mea s-a petrecut fulgerător. Fata se numea Winnie şi lucra într-un restaurant. Fără nici o îndoială, asta a fost experienţa mea cea mai interesantă la Sidney. Şi ea a părut să simtă pentru mine o atracţie instantanee, ceea ce m-a mirat fiindcă întotdeauna n-am prea avut noroc cu femeile. De la început mi-a acceptat avansurile şi după puţine zile ieşeam împreună să ne plimbăm prin oraş. Uneori mă trata cu o familiaritate extraordinară, alteori, în schimb, o descumpăneau unele gesturi sau vorbe de-ale mele, ceea ce, departe de a mă supăra, îmi pricinuia încîntare. Hotărît să cultiv această relaţie în mod mai comod, am părăsit hotelul şi, luînd contact telefonic cu o agenţie, am izbutit să închiriez o căsuţă mobilată în împrejurimile oraşului.

Evocînd acea vilă, nu pot evita un puternic sentiment romantic. Liniştea, gustul cu care era decorată, m-au cucerit din primul mo-

ment. Mă simţeam ca în propriul meu cămin. Pereţii erau împodobiţi cu o minunată colecţie de fluturi galbeni pentru care am făcut o bruscă pasiune. Îmi petreceam zilele gîndindu-mă la Winnie şi urmărind în grădină frumoasele lepidoptere. La un moment dat am hotărît chiar să mă instalez acolo definitiv şi mă pregăteam să achiziţionez materialele de pictură cînd s-a întîmplat un accident ciudat, poate explicabil, dar căruia eu m-am încăpăţinat să-i dau o semnificaţie exagerată.

A fost într-o sîmbătă cînd Winnie, după ce mi-a opus o tenace rezistenţă, a acceptat să petreacă sfîrşitul de săptămînă în casa mea. După-amiaza s-a scurs în însufleţirea amîndurora şi cu obişnuitele meandre de tandreţe. La căderea serii, ceva în purtarea lui Winnie începu să mă neliniştească. La început n-am ştiut ce era şi i-am scrutat în zadar chipul, încercînd să descopăr vreo schimbare capabilă să-mi explice neplăcuta senzaţie. Apoi, deodată, mi-am dat seama că ceea ce mă incomoda era familiaritatea cu care Winnie se deplasa prin casă. De mai multe ori se îndreptase fără şovăire spre comutator. Să fi fost gelozie? La început m-a cuprins un fel de mînie sumbră. Aveam pentru Winnie o adevărată afecţiune şi niciodată nu-i pusesem întrebări despre trecutul ei, tocmai fiindcă îmi făurisem planuri pentru viitorul ei. Nu mă rănea atît de mult posibilitatea să fi stat cu alt bărbat, cît gîndul că aceasta s-ar fi petrecut în propria mea casă. Nemaiputînd să-mi stăpînesc tulburarea, am hotărît să verific bănuiala. Îmi aminteam că într-o zi urcasem din curiozitate în pod şi descoperisem, printre altele, o lampă veche cu petrol. Am pretextat o plimbare prin grădină.

— Dar nu avem cu ce să ne luminăm drumul — murmurai, încurcat.

Winnie se ridică şi rămase un moment nehotărîtă în mijlocul camerei. Apoi o văzui îndreptîndu-se spre scară şi urcînd cu siguranţă treptele. Cinci minute mai tîrziu apăru cu lampa aprinsă.

Scena care a urmat a fost atît de violentă, atît de penibilă, încît mi-e foarte greu să o retrăiesc. Adevărul e că mînia spori în mine clocotitoare, mi-am pierdut sîngele rece şi m-am purtat ca o brută. Dintr-o lovitură am răsturnat lampa cu riscul de a provoca un incendiu şi aruncîndu-mă asupra lui Winnie am încercat să-i smulg cu forţa o mărturisire. Răsucindu-i braţele, am întrebat-o cu cine şi in ce ocazie fusese în această casă. Nu-mi amintesc decît faţa ei incredibil de palidă, ochii măriţi de spaimă, care mă priveau ca şi cum aş fi înnebunit. Tulburarea o împiedica să rostească vreo vorbă, ceea ce nu făcea decît să-mi îndoiască furia. Am terminat insultînd-o şi

poruncindu-i să plece imediat. Winnie își luă pardesiul și traversă în fugă curtea.

Toată noaptea n-am făcut decît să mă învinuiesc pentru purtarea mea nebunească. Niciodată n-am crezut că sînt așa de ușor iritabil și în parte atribuiam aceasta puținei experiențe pe care o avusesem cu femeile. Actele lui Winnie care mă scoseseră din fire îmi păreau, în lumina reflexiei, complet normale. Toate aceste vile de odihnă se aseamănă unele cu altele; deci era foarte natural ca intr-o astfel de casă să existe o lampă și lampa asta să se afle în pod. Explozia mea de furie nu avusese nici o justificare; mai rău, fusese de prost gust. S-o caut pe Winnie și să-i prezint scuze mi se păru singura soluție decentă. În zadar: n-am mai putut s-o văd niciodată. Plecase de la restaurant și cînd am căutat-o acasă, a refuzat să mă primească. După repetate insistențe, intr-o zi a ieșit din casă mama ei și mi-a comunicat, cu vădită ostilitate, că fiica ei nu vrea să aibă de-a face cu nebuni.

Cu nebuni? Nimic nu înspăimîntă pe un englez mai mult decît să fie apostrofat ca nebun. Am rămas trei zile închis în vilă, încercînd să-mi pun ordine în gînduri. După ce am reflectat îndelung, am început să-mi dau seama că întreaga poveste era ceva vulgar, ridicol, demn de dispreț. Originea însăși a călătoriei mele la Sidney era prostească. Un dublu? Ce nerozie! Ce căutam eu acolo, pierdut, înspăimîntat, gîndindu-mă la o femeie excentrică pe care poate nici n-o iubeam, risipindu-mi timpul și colecționînd fluturi galbeni? Cum mi-am putut abandona penelurile, pipa, plimbările prin Hyde Park, adorabila ceață de pe Tamisa? Mintea mi-a venit la loc, într-o clipită mi-am făcut bagajul și a doua zi mă întorceam la Londra.

Cînd am sosit, se înnoptase de-a binelea și de la aeroport am mers direct la hotelul meu. Eram cu adevărat obosit și aveam o poftă grozavă de a dormi și a redobîndi energie pentru lucrările ce mă așteptau. Ce bucurie să mă simt din nou în camera mea! Erau momente cînd mi se părea că nu mă mișcasem niciodată de aici. Am rămas multă vreme tolănit în fotoliu, savurînd plăcerea de a mă afla iarăși între lucrurile mele. Privirea îmi cădea pe fiecare din obiectele așa de familiare și le mîngîia cu recunoștință. A pleca e mare lucru, îmi spuneam, dar a te întoarce e minunat.

Ce mi-a atras atenția? Toate erau în ordine, așa cum le lăsasem. Și totuși, ceva începea să mă supere. Am încercat zadarnic să descopăr cauza senzației de neplăcere. Ridicîndu-mă, am inspectat cele patru colțuri ale încăperii. Nu era nimic ciudat, dar simțeam, adulmecam o prezență, o urmă pe punctul de a se șterge...

Cineva a bătut la uşă. Cînd am deschis-o, băiatul de la hotel care ne făcea comisioanele îşi arătă capul.

— V-au chemat la telefon cei de la „Mandrake Club". Ziceau că v-aţi uitat ieri umbrela la bar. Vreţi să v-o trimită sau treceţi s-o luaţi dumneavoastră?

— Să mi-o trimită, am răspuns maşinal.

Mi-am dat seama imediat de absurditatea răspunsului meu. Cu o zi inainte, eu zburam probabil deasupra Singaporelui. Cind mi-am privit penelurile, am simţit un fior: erau umede de vopsea. Năpustindu-mă spre şevalet, i-am scos pînza care il acoperea: madona pe care o lăsasem abia schiţată era terminată cu îndeminarea unui maestru şi chipul ei, lucru straniu, era chipul lui Winnie.

Am căzut fără putere în fotoliu. În jurul lămpii se rotea un fluture galben.

Traducere din limba spaniolă de
Maria Ruxandra GEORGESCU

Alte cărți editate de ASTRA

— **Proză satirică română contemporană**

selecția Anatol Ghermanschi, prefață Valentin Silvestru, 1982

— **O, Terra!**

Dan Orghidan, versuri, 1982

— **Se căsătoresc dovleceii**

proză satirică, selecția Anatol Ghermanschi, prefața Valentin Silvestru, 1984

— **Cărămida cu mîner**

proză satirică universală, selecția și notele Viorica Mircea, prefața Valentin Silvestru, 1986

— **Trenul de noapte**

proză fantastică, selecția și notele Angela Tudorii, prefața Mircea Ciobanu, 1987

— **Luna în oglinda apei**

proză universală contemporană, selecția și notele Viorica Mircea, prefața Zoe Dumitrescu Bușulenga, 1988

VA URMA:

— **Tigrul monden**

proză satirică universală contemporană, selecția și notele Viorica Mircea, prefața Marin Sorescu.